T. C.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

RESİMLİ AY DERGİSİ'NDE (1928-1930) EDEBİ VE FİKRÎ GELİŞMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan:

Canan MARAL İŞAŞIR

2002104208

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ayfer YILMAZ

ANKARA – 2006

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Canan MARAL İŞAŞIR'a ait olan "Resimli Ay Dergisi'nde (1928-1930) Edebi Ve Fikrî Gelişmeler" adlı tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir. 20.09.2006

(İmza)

……..

Başkan: Doç. Dr. Abide DOĞAN

(İmza)

……..

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ayfer YILMAZ (Danışman)

(İmza)

……..

Üye: Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖNAL

ÖNSÖZ

İnsanoğlu yaşadığı dönemde kendini geleceğe aktarma ve ölümsüzlüğü yakalama gayreti ile yazıyı keşfetmiştir. Düşünce ve sanat yapma ihtiyaçlarına birlikte cevap vermek amacıyla edebiyatı kendi ruhi yapısının bir parçası olarak görmüştür. Edebiyat, tarih akışı içerisinde insanı sadece eğlendiren bir araç olmaktan çıkıp, özellikle Aydınlanma Çağı'nda, amaç haline dönüşmüştür. Edebiyat, bu dönemde yanına eleştiriyi de alarak aktif hayatın içine girmiştir.

Tanzimat'la birlikte başlayan yenileşme çabaları, Cumhuriyet döneminde doruk noktasına ulaşır. Her alanda kendini gösteren bu çaba, edebiyatta da hüküm sürer. Resimli Ay dergisi, bu yenileşme süreci içerisinde müstesna bir yer edinmeye çalışır ve bunu büyük ölçüde başarır. Resimli Ay dergisi cumhuriyet neslinin medeniyet seviyesini yükseltme çabasındadır. Fakat bunu yaparken halkın geneline hitap etmeyi amaçlar. Dergi, her kesimden insanın dikkatini çekmek için yayın yelpazesini oldukça genişletmiştir. Kadının aile içindeki eğitici rolü sebebiyle, dergi öncelikle Türk kadınının medeniyet seviyesini yükseltmek için magazin konularına yer verir. Dergide magazin dışında edebiyat, sosyal problemler, eğitim, sanat konuları da yer bulur.

Çalışmamızda temel amaç, Resimli Ay dergisinin Türk edebiyatına ve medenileşme sürecindeki cumhuriyete yapmış olduğu katkıları tespit etmektir. Öncelikle yayın hayatına magazin ağırlıklı olarak başlayan Resimli Ay'ın eğitici yönünü tespit edip 1929'da sayfalarında yer verdiği eleştirilerle edebiyatımıza yeni bir yön verdiği gerçeği üzerinde durmaya çalıştık. Dergide yayınlanan dilbilgisi ile ilgili yazıların, o dönemde yerleştirilmeye çalışılan Türkçe'nin şekillendirilmesinde ne kadar payı olduğunu göstermek istedik. Ayrıca 1928-1930 yılları arasında Resimli Ay dergisinde yer alan edebî ve sosyal olaylara bakarak döneme ışık tutmaya çalıştık.

Modern hayata ilişkin yazıları ve inkılâpçı tutumuyla Cumhuriyet dönemi dergileri arasında önemli bir yer edinen Resimli Ay dergisini altı bölümde inceledik. Birinci bölümde 1923-1938 yılları arasındaki edebiyat ortamın ve derginin bu dönemdeki durumunu vermeye çalıştık. İkinci bölümde derginin teşekkülü ve özelliklerini gösterip, üçüncü bölümde ise dergide yayınlanan yazıları değerlendirdik. Dördüncü bölümde 1928 yılında eski harflerle yazılan hikayeleri tercüme ve tahlil ettik. Beşinci bölümde 1928-1930 yılları arasında dergide yayınlanan yazıları indeksini verdik. Son bölümde genel bir değerlendirme yaptık.

1928 yılında çıkan sayılarındaki eski harfli metinleri günümüz Türkçesine aktarırken anlamı tam olarak vermesi amacıyla gerekli olduğu düşünülen noktalama işaretleri kullanılmıştır. Dergide çıkan fen, özellikle magazin, makyaj, sinema sanatçıları ile ilgili konumuz dışındaki yazılara tezimizde yer vermedik. Çalışmamızda Resimli Ay dergisi üzerine daha önce tez çalışması yapan Uğur Değirmenci'nin "Resimli Ay Mecmuası" adlı yüksek lisans tezinden; Nazım Hikmet'in hayatı ve şiirleri üzerine yaptığımız incelemede Ersin Özarslan'ın "Nazım Hikmet – Hayatı ve Şiiri" adlı doktora tezinden faydalandık.

Çalışma boyunca bilgi birikimi ve telkinlerini esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ayfer YILMAZ ve Prof. Dr. Şerif AKTAŞ'a saygı ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca, her zaman yanımda bulunan, bana her zaman destek olan ve bu çalışmada da beni yalnız bırakmayan sevgili eşim Emir İŞAŞIR'a da sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Canan MARAL İŞAŞIR

Ankara – 2006

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ…… i
İÇİNDEKİLER…… iii

GİRİŞ

1923–1930 YILLARI ARASINDA SİYASÎ, SOSYAL VE KÜLTÜREL ORTAM ……..…..1

I. BÖLÜM

1. 1923 – 1938 YILLARI ARASINDA EDEBİYAT ORTAMI VE DÖNEMİN DERGİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ ……..5

1.1 1923–1938 YILLARI ARASINDA ANA ÇİZGİLERİYLE EDEBİYATIMIZIN DURUMU ……...6

1.2. 1938'E KADAR TÜRK EDEBİYATINDA YAYIMLANAN EDEBİYAT VE SANAT DERGİLERİ ……8

1.2.1. 1933'e Kadarki Dönem ……..10

1.2.2. 1933-1940 Arası Dönem ……11

1.3. RESİMLİ AY DERGİSİ'NİN TÜRK EDEBİYATI VE SOSYAL HAYATA KATKILARI ……..14

II. BÖLÜM

2. RESİMLİ AY DERGİSİNİN TEŞEKKÜLÜ VE ÖZELLİKLERİ ……..17

2.1. DERGİNİN ADI VE ÖZELLİKLERİ ……...18

2.2. DERGİNİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ ……...20

2.3. YAZAR KADROSU ……21

III. BÖLÜM

3. DERGİDE YAYINLANAN YAZILARIN DEĞERLENDİRİLMESİ …….22

3.1. DERGİDEKİ EDEBİ VE FİKRÎ YAZILAR……..……...23

3.1.1. Dergide Yer Alan Şiirler……..23

3.1.2. Dergide Yer Alan Şiirlerin Genel Değerlendirmesi ...……66

3.1.3. Dergide Hikâyesi Olan Yazarlarla İlgili Bilgiler……....70

3.1.4. Edebî Yazılar……....95

3.1.4.1. Edebî Eserlerin Oluşturulması İle İlgili Yazılar……..…...95

3.1.4.2. Şiir İle İlgili Yazılar…….……....95

3.1.4.3. Dille İlgili Yazılar……....96

3.1.4.4. Halk Edebiyatı İle İlgili Yazılar…….……..101

3.1.5. Sosyal Hayatla İlgili Yazılar……..102

3.1.5.1. Yabancı Okullar ve Misyoner Faaliyetlerle İlgili Yazılar……102

3.1.5.2. Sosyal Problemlerle İlgili Yazılar……..104

3.1.6. Sanatla İlgili Yazılar……...106

3.1.6.1. Tiyatro ve Sinema İle İlgili Yazılar……106

3.1.7. Edebî Eleştiri Yazıları……...109

IV. BÖLÜM

4. Dergide Yer Alan Eski Harfli Hikâyelerin (Tercüme ve Telif Hikâyeler) Metinleri ……..……..114

4.1. 1928–1930 Yılları Arasında Dergide Yayınlanan Hikâyelerin Tahlilleri……...351

V. BÖLÜM

5. DERGİDEKİ YAZILARIN İNDEKSİ……..…..483

5.1. YAZAR ADINA GÖRE İNDEKS……..484

5.2. YAZI TÜRÜNE GÖRE İNDEKS…….…509

5.3. DERGİ SAYISINA GÖRE İNDEKS…….517

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE TOPLU DEĞERLENDİRME, KAYNAKÇA, ÖZET……....544

SONUÇ VE TOPLU DEĞERLENDİRME……..545

KAYNAKÇA……547

ÖZET……..…….550

ABSTRACT……551

GİRİŞ

1923–1930 YILLARI ARASINDA SİYASÎ, SOSYAL VE KÜLTÜREL ORTAM

Cumhuriyetin ilan edilmesi, Türk tarihinde büyük bir değişimin ve modernleşmenin habercisidir.

"1923–1930 yılları arasında "İnkılâp Türkiyesi", "Millî Devlet" gibi nitelemelerle anılan yeni rejim sürekli bir değişim-gelişim kuralına dayalı dünyevî ve ideolojik karakter arz eder. Buna göre toplumsal yaşayışa aykırı ve çağın gerisinde olan ilkeler atılacak ve Türk devrimi din bağına dayanan siyasal bir yapı yerine, ulusallık bağına dayanan yeni bir yapı ortaya koyacaktır. Bu görüş varolmanın tek yolunun çağdaş medeniyetin temel ilkelerini benimsemek olduğunu ileri sürmüş, bu anlayış "asrilik" ve "milliyetperverlik" kavramlarıyla ifade edilmiştir."[1]

"Mustafa Kemal Türk toplumunu Franco'nun İspanya'da ve Mussolini'nin bir ölçüde İtalya'da yapacağı gibi geleneklerle, toplumsal inançlar ve sembollerle yönetmek istemedi. Türkiye'nin hızla yirminci yüzyıla doğru ilerlemesini sağlayacak yeni bir ideoloji ve semboller yaratmayı tercih etti."[2]

Cumhuriyet döneminin sembolü ise inkılâp, Türkçülük, milliyetçilikti. Özellikle inkılâpçılık ve Türkçülük öne çıkan kavramlardı. Bu fikirlerin yerleştirilebilmesi için çağdaşlaşmanın II. Meşrutiyet'ten sonraki ikinci ve tamamlayıcı halkasını oluşturan Cumhuriyet kadrolarının hedefi, Türk toplumunu "çağdaş uygarlık yörüngesine oturtma" olmuştur. Bu iş, iki aşamada gerçekleşmiştir. Birincisi "gelenekçilik tutumunu yok etme", ikincisi de "onların yerine bu yörüngeye uygun kuralları, örgütleri yerleştirmek;

---

[1] Şükran Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı-Cumhuriyet Dönemi-1*, Evrensel Basım Yayım, İstanbul, 2002, s. 21.

[2] Feroz Ahmad, Modern Türkiye'nin Oluşumu, Sarmal Yay., İst. II. Baskı, 1995, s. 84.

toplumun yeni kuşaklarını bu yörüngenin gereklerine göre yetiştirecek, gelenekle çağ arasındaki geçiş köprüsünü kurmak"tı.[3] Cumhuriyetin ilan edilmesi ve kabul görmesi çok kolay olmadı. Bunun en önemli iki nedeninden birincisi ordudaki askerler, ikincisi de mollalardı.

Cumhuriyetin ilanı Mustafa Kemal ile onun asker rakipleri arasındaki gerilimi arttırdı. Generallerin ona karşı bir tertip içinde olduklarına dair söylentiler vardı. Mustafa Kemal, bu generallerin ordu içindeki gücünü etkisiz hale getirmek için 19 Aralık'ta Meclisten bir yasa çıkarttı. Buna göre siyasetle uğraşmak isteyen subayların ordudaki görevlerinden istifa etmeleri gerekiyordu.

Siyasî anlamda ilk yenilik cumhuriyetin ilanıdır. Ardından hilafetin kaldırılması gerekirdi ve öyle de yapıldı. CHP ilk siyasî parti olarak hayatına başladı. Siyasî anlamda bu değişmeler yaşanırken sosyal anlamda medenî kanunun gelmesi, ölçülerin değişmesi, kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması, harf inkılâbı, şapka inkılâbı halkı sosyal anlamda modernleş-tirmeye çalışan inkılâplardır.

Bütün bu değişmeleri iyi karşılamayan bir grup molladır. Menemen'de rejime karşı yapılan saldırı, Takrir-i Sükûn yasasının işlerlik kazanmasını sağlar. Böylece "Takrir-i Sükûn ile basın üzerindeki denetleme yetkisi tam anlamıyla hükümetin eline geçer. Bu yasa ile Tevhid-i Efkâr, Son Telgraf, İstiklâl, Sabilreşat, Aydınlık, Orak-Çekiç, Soyha gibi resmi ideolojiye karşıt yayınlar yapan gazete ve dergiler kapatılırken Cumhuriyet, Milliyet gibi gazetelerin de resmi ideolojiye destek vermesi dikkati çeker. Yine bu yasaya dayanılarak 'vatandaşların aldatılmaktan ve kışkırtılmaktan korunması' gerekçesiyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası da kapatılır".[4] Bu dönemde bazı gazete ve dergi yazarları da tutuklanmıştır. Bunlardan bazıları da Resimli Ay dergisinde yazan yazarlardandır. Bu yazarlar, ilerleyen zaman

---

[3] Niyazi Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma, Doğu-Batı Yay., İst. Tarihsiz, s. 572.

[4] Cengiz Çandarlı, Türkiye'de Demokrasi Tarihi 1839-1950, İmge Kitapevi, Ank. 1995, s. 279.

içinde İzmir Suikast girişimi ile muhalefetin tasfiye edilmesini ve mevcut dinci kesimin sindirilmesi gerçekleştirir. Ardından gelen dönemde ise 1929 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz Türkiye'yi de pençeleri arasına alır.

"Ekonomik krizin verdiği bunalmaya rağmen halkı ferahlatan yenilikler de yaşanır. Aynı dönemde Kasım 1929'da hükümet yeni harfleri yetişkinlere öğretmek amacıyla tasarlanan "Ulusal Okullar" atılımını başlatır."[5]

"Ülkede okur yazarlığın artmasından ayrı olarak, basında denildiği gibi 'harf devrimi'nin yaşanan zamanın ilerisinde olduğu görülen bir başka amacı vardı. Gazeteci Yunus Nadi'ye göre asıl hedef 'Türkiye'yi gerçekten ve maddî olarak Avrupa ile birleştirmek' idi. Bu adımın sonuçları çok büyük, çok derin ve uzun vadeli oldu."[6]

"Devletçilik, hâkim partinin programına 1931'de girdi. Ancak terim henüz ekonomiye uygulanabilecek şekilde tanımlanmış değildi. Devlet şimdilik sadece ekonomiyi düzeltmekle yetiniyordu. Yerli malının kullanılmasını teşvik etmek için kampanya açıldı. Bu, ithal mala tapılan bir toplumda yeni bir uygulamaydı. Ancak devlet, yurttaşlarının zihniyetini değiştirmeye kararlıydı. Basından bu konuyu ulusal bir sorun olarak ele alması ve "bağımsızlık mücadelesinde nasıl başarıya ulaştıysak bu mücadelede de kesinlikle başarılı olacağız" fikrini okurlarına anlatması istendi."[7]

Sadece ekonomik alanda değil, yaşam tarzında da değişmeler sağlandı. Halkevleri dil, tarih, sanat, spor faaliyetleriyle köy halkını eğitmeye çalıştı. Ayrıca Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, Türk Dili Tetkik Cemiyeti kuruldu. Amaç, Osmanlı döneminde bırakılan köklerin derinlemesine araştırıp Türk tarihi ve Türk şuurunu geliştirebilmekti.

---

[5] Feroz Ahmad, a.g.e., s. 119.

[6] Feroz Ahmad, a.g.e., s. 119-120.

[7] Feroz Ahmad, a.g.e., s. 199.

Kısacası Cumhuriyetin ilk devresi, yani 1923-1938 yılları arası, tam anlamıyla imparatorluktan modern devlet yapısına geçmenin sağlam adımlarla sağlanmaya çalışıldığı yıllar olmuştur. Hızlı bir inkılâp sürecine girilmiş, hem siyasal, hem kültürel, hem sosyal, hem de ekonomik anlamda gerçekleşen bu inkılâplar, modern Türkiye'nin oluşmasını sağlamıştır. Ülke, kimlik problemini aşıp millet olma özelliğini tekrar kazanırken, modernleşmeyi ve demokratikleşmeyi de başarmıştır.

1. BÖLÜM

1923 – 1938 YILLARI ARASINDA EDEBİYAT ORTAMI

VE

DÖNEMİN DERGİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. 1923–1938 YILLARI ARASINDA ANA ÇİZGİLERİYLE EDEBİYATIMIZIN DURUMU

"Cumhuriyet dönemi, sosyal ve siyasî değişmenin daha köklü ve yaygın bir şekilde gerçekleştiği ve toplumumuzu değiştirdiği bir dönemdir. Bu değişikliklerin yıllarca özlemini çeken edebiyatçılar ise bir yandan son yüzyılın muhasebesini yaparken bir yandan da rejimin icraatlarını geniş kitlelere duyurmak ve benimsetmek ihtiyacını duymuşlardır."[8]

Görüldüğü gibi aydınlar birlikte hareket edip, halkı modern hayat seviyesine getirebilmek, açılan yolda ilerleyebilmek için hep birlikte uğraşmaktadırlar. Bu anlayış Mehmet Kaplan'a göre çok büyük bir güç yaratır. Kaplan bu durumu şöyle ifade eder: "Cumhuriyet devrinde Türk milletinin kazandığı en büyük güç 'çağdaş, yeni bir Türk devleti ve medeniyeti' yaratma azmi ile dolu olan genç nesillerin yetişmiş olmasıdır."[9]

Edebiyatımız bu dönemde tek bir fikir çatısı altında birleşir; yenilik ve cumhuriyet ideolojisinin özellikle üzerinde vurgu yaptığı millî anlayışa yöneliş fikri, bu dönem edebiyatçılarının farklı yaklaşımlarına neden olsa da, karşımıza ilk çıkan tartışma şiirde hece vezninin kullanılması gerektiği anlayışıdır. Bazı şairler hecenin, şiirin müziğine uygun olmadığını savunur. Bazı şairler ise hecenin yeni cumhuriyetin ve Türkçe'nin sembolü olduğunu; aruzun Osmanlıyı, hecenin ise modern Türkiye'yi temsil ettiğini belirtirler.

Bütün bu tartışmaların olmasına rağmen edebiyat çevresi kesin çizgilerle ayrılmaz. Özellikle farklı görüşlerdeki yazarlar aynı dergide yazı yazabilmektedir. Yazarlar farklı görüşlerde de olsa, problemleri ortaktır; bu da "Yeni edebiyatı nasıl oluşturup halkın beğenisini kazanan bir hale getirmeliyiz" sorusudur. Bu dönem aydını, halkın her konuda önemsenmesini ve zevkinin çıkış noktası kabul edilmesini ister. Bu dönemde halkın

---

[8] Alemdar Yalçın, Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı, Günce Yay., Ank. 1992, s. 12.

[9] Mehmet Kaplan, Şiir Tahlilleri 2, Dergah Yay., İst. 1999, s. 11.

anlayacağı, halkı eğiten, yol gösteren eserler verilmeye çalışılır. Kısacası eserlerde faydacılık anlayışı üzerinde durulur.

Edebiyatın yaşadığı bir diğer önemli olay da Resimli Ay dergisinde Nazım Hikmet, Sabiha Zekeriya, İlhami Bekir, Sadri Ethem gibi sanatçıların başlattığı "Putları Yıkıyoruz" kampanyasıdır. Öncelikle Abdülhak Hamit'e, daha sonra Mehmet Emin'e, ardından da Yakup Kadri'ye karşı aşırı derecede sert ve yıkıcı eleştiriler gelir. Edebiyat dünyası yavaş yavaş kamplaşmaya başlar. Olay sadece eski-yeni meselesi olarak kalmaz; özellikle karşılıklı verilen cevaplarla iş siyasî bir mecraya çekilir. Böylece aydınlar siyasî olarak kendi saflarını belirlerler. Dergiler bile belli görüşe ait yazarların buluştuğu bir çatı haline gelir.

Cumhuriyet dönemi şiirine baktığımızda öncelikle şunu unutmamak gerekir: "Aslında zaman bakımından yeni diye bir şey olmadığına göre, her yeni bir müddet sonra eskimeye mahkûm olur. Her yeni şey önce tepkiyle veya hayranlıkla karşılanır, zamanla eskiler arasına girer, hatta kendinden sonraki bir başka yeniye tepki göstermeye hazırlanır. Edebiyatımız eskisi, yenisi, divanı, saz şiiri ve türleriyle bir bütündür."[10]

"Kısacası Yenileşme Dönemi şiirimiz, Edebiyat-ı Cedide ve Fecr-i Ati tecrübesinden sonra Milli Edebiyat Dönemi'nde kendi ses imkânlarını arama gayretine girmiş, başta Avrupa şiiri ve halk şiiri olmak üzere farklı kaynaklardan beslenerek Türkçe'ye yeniden şiir dili olma haysiyetini kazandırmaya yönelmiştir. Bunun için Cumhuriyet dönemi şiirini Yenileşme Dönemi şiirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Tanzimat sonrasında başlayan hareket zenginleşerek devam etmekte, Türkçe yeni bir medeniyet dairesinin getirdiği zevk, anlayış ve kültür birikimiyle Cumhuriyet'i ilan eden 'yeni insan'ın his ve düşüncelerini şiir planında ifade edebilecek ses durumuna yükselmektedir."[11]

---

[10] Orhan Okay, Türk Dili Dergisi, Özel Şiir Sayısı, s. 286.

[11] Şerif Aktaş, Yenileşme Dönemi Türk Şiiri Antolojisi, Akçağ Yay., Ank. 1998, s. 14.

"Cumhuriyet Dönemi romancıları, millî edebiyat döneminde adlarını duyuran yazarlardır. Bu dönemin ilk üç yazarı, Halide Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri Tanzimat'la birlikte başlayan köye ve Anadolu'ya açılma hareketini bilinçli olarak geliştirirler."[12]

Bu dönem romanlarında genellikle yakın dönemi anlatan savaş, köy, Anadolu insanı anlatılmaya çalışılır. Romanlarda yer alan bir diğer konu da sosyal sorunlar ve bu sorunlar karşısında bocalayan insandır.

Tiyatro, bu dönemde eğitici bir vasıfla karşımıza çıkar. Özellikle Anadolu'nun en ücra yerlerine bile eğitimi götürmeye çalışan halk evleri, tiyatro aracılığıyla halkı eğitmeyi amaçlar. Bu dönemde birçok tiyatro eseri ülkemizde tercüme edilip sahneye konulur.

Kısaca toparlamamız gerekirse, yeni kurulan cumhuriyetle her şey değiştirilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde Avrupa'yı sanatta yakalayabilme ve yenileşmenin yanında özgün kalabilmenin çabası içine girilir. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki aydının geliştirilmesi anlayışı yerine tüm ülke insanının geliştirilmesi, okuma yazma öğretilmesinin yanında bir sanat zevki oluşturulmaya çalışılır. Bunun için her türlü sanat, eğitim öğesi olarak kullanılır. Bunun yanında konular ve anlatım şekli halka yaklaştırılır.

1.2. 1938'E KADAR TÜRK EDEBİYATINDA YAYIMLANAN EDEBİYAT VE SANAT DERGİLERİ

"Edebiyat dergilerinin tarihi, bir bakıma edebiyatımızın yenileşme aşamalarının tarihidir. XIX. yüzyıl sonlarından bu yana, belli ilke ve kuralları benimseyen şairleri, öykücüleri, eleştirmenleriyle her dönemin yeni kuşakları edebiyat dergilerinde kümelenerek kamuoyunun ilgisini çekmeye

[12] Olcay Önertay, Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı ve Öyküsü, İş Bankası Kültür Yay., Ank. 1984, s. 11.

çalışmışlardır. Sözgelimi 54 yıl sürekli olarak çıkarılan "Servet-i Fünun dergisi (1891-1944, 2454 sayı), yayın hayatına girdiği zaman Tevfik Fikretlere, Halit Ziyalara, Hüseyin Cahitlere sayfalarını açmış, Edebiyat-ı Cedide akımının yaygınlık kazanmasında büyük ölçüde etken olmuştur."[13]

"Türk edebiyatı, sanat ve düşüncesinin gelişimini yansıtmak ve ona yön vermekte dergiler, özellikle Cumhuriyet'ten sonra, önemli bir rol oynamışlar ve oynamaktadırlar. Türk aydınının, sanatçısının zaman içindeki tutumunu yansıtması bakımından dergiler, eşsiz birer belge niteliğindedirler."[14]

Türkiye'de ilk dergi, Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye adına Münif Paşa'nın çıkardığı Mecmua-i Fünun'dur (1861). Onu izleyen, daha çok, tıp, fen ve askerlik konularıyla sınırlı birçok dergi yanında, otuz yıllık bir beklenti atılımıyla Servet-İ Fünun (1891) çıkar karşımıza. Başlangıçta, daha çok tıp ve fen konularına geniş yer vermekle birlikte, 1896'da Tevfik Fikret'in, 1901'de de Hüseyin Cahit'in yönetiminde, sanat ve edebiyata kapısını aralarsa da, savaş yıllarında kişiliksiz bir yaşam sürer. Ancak, Cumhuriyet döneminde, Uyanış adını alıp, genç sanatçıları çevresinde toplayarak 1944'e kadar onurlu bir işleve gönül bağlar.[15]

"1910'lardan Kurtuluş Savaşı'na kadar uzanan sürede gün ışığına çıkan Genç Kalemler (1911), Halka Doğru (1913), Edebiyat-ı Umumiye (23) (1916), ve Yeni Mecmua (1917) gibi dergiler, Tanzimat'la başlayan Batı'ya öykünme ikliminde sürdürürler yayınlarını. Kimisi bazı edebiyat akımlarının temsilciliğine, kimisi de, aydınlar çevresinde filizlenmeye başlayan yeni düşüncelerin savunuculuğuna soyunur. Ama, hiçbiri, toplumsal ve ekonomik yapının bilincinde değildir. Bu bilinç, ancak 1938'den sonra, özellikle de, 27

---

[13] Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1, C. 3, Evrensel Basım Yayın, Gözden Geçirilmiş 4 Basım, istanbul 2002, s. 39.

[14] Vedat Günyol, Sanat ve Edebiyat Dergileri, Alan Yayıncılık, istanbul 1986, s. 23.

[15] Vedat Günyol, Sanat ve Edebiyat Dergileri, Alan Yayıncılık, istanbul 1986, s. 23.

Mayıs Devrimi'nin ertesinde, toplumsal katmanlaşma bilinciyle birlikte ortaya çıkacaktır."[16]

1.2.1. 1933'e Kadarki Dönem

Dergâh: Dergâh, İstanbul'da Mütareke yıllarında, "Yarım aylık ilirn ve sanat mecmuası" olarak 15 Nisan 1921'de Mustafa Nihat'ın (Ozon) sorumluluğunda çıkar ve 5 Ocak 1923'te kapanır. 42 sayılık yayın yaşamında, başta Yahya Kemal olmak üzere, Halide Edib, Yakup Kadri, Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi (Tanpmar), Falih Rıfkı, A. Kutsi (Tecer), M. Emin (Yurdakul) vb. gibi. Cumhuriyet döneminin ilk yirmi yılında edebiyatımıza soluk getirmiş sanatçıları bir araya toplar. (24) Dergi, Kurtuluş Savaşımızın zaferini kutsayan ölçülü bir tutumla, ileriye yönelik özlemler içindedir. "Mektepten memlekete" parolası doğrultusunda, ulusal kaynaklara uzanan arayışları sergiler.[17]

Aydınlık: Ekonomi, toplumbilim, tarih, eğitim konularının yanı sıra edebiyata da yer veren dergilerden Aydınlık'ta (1921-25) Dr. Şefik Hüsnü, Sadrettin Celal, Nizamettin Ali, Ali Cevdet, Faruk Nafiz (Çamlıbel), Şevket Süreyya (Aydemir), Burhan Asaf (Belge), Kerim Sadi vb.'nİn yazıları çıktı. Nâzım Hikmet'in ilk "serbest nazım" örnekleri bu derginin sayfalarında yer aldı.[18]

Resimli Ay: (1924-1930) Resimli Ay dergisi, Sabiha Zekeriya ve Zekeriya Sertel tarafından çıkartılan edebiyat ve magazin dergisidir. 1924 yılında çıkan dergi, cumhuriyeti destekleyen eğitici ve çağdaş bir yapıya sahiptir. Cevat Şakir'in (Halikarnas Balıkçısı) yazdığı bir makale üzerine kapatılır. 1928'de tekrar açılan dergiye Nazım Hikmet'in girmesiyle magazin yapısı tamamen değişir. Dergi, 1930'da tekrar kapatılır. 1931'de yayın

---

[16] Vedat Günyol, Sanat ve Edebiyat Dergileri, Alan Yayıncılık, istanbul 1986, s. 23-24.

[17] Vedat Günyol, Sanat ve Edebiyat Dergileri, Alan Yayıncılık, istanbul 1986, s. 24-25.

[18] Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1, C. 3, Evrensel Basım Yayın, Gözden Geçirilmiş 4. Basım, istanbul 2002, s. 39.

hayatına tekrar devam etmek istese de başarılı olamaz. Deginin yazar kadrosunda Peyami Safa, Nazım Hikmet, Sadri Ethem, Suat Derviş, Sabahattin Ali, Emin Türk, Vâlâ Nurettin gibi isimler görülür.

Hayat: (1926-1929) 2 Kanunuevvel 1926'da Ankara'da yayın hayatına atılmıştır. Üzerinde "15 günde bir çıkar ilim, felsefe ve sanat mecmuası" ibaresi varsa da ilk beş cilt haftada, ondan sonrası da on beş günde bir yayınlanmıştır. 1930'da ise ayda bir, yüz sayfa olarak neşredilmiştir. İlk dört cilt Osmanlıca iken, beşinci ciltten itibaren Latin harflerine geçilmiştir. Hayat mecmuası, sayfaları arasında hikâye, terbiye, fikriyat, içtimaiyat, sanat bahisleri, roman edebiyatından numuneler, şiir, iktisat, tarih, Türkiyat, edebiyat tarihi, felsefe, musahabe, kitabiyat, spor, edebi tahlil, temaşa vb. konulara yer ve köşe açmıştır. Edebiyat tarihi köşesinde Fuat Köprülü ile Ali Cânib'in incelemeleri dikkate değerdir.[19]

1.2.2. 1933-1940 Arası Dönem

Ülkü: Bu yılların önemli dergilerinden biri de Ankara Halkevi'nin organı olan "Ülkü"ydü (Şubat 1933-Aralık 1949). Cumhuriyet devrimlerini topluma benimsetmek ve "münevverle rehber" olmak amacıyla siyasetten eğitime, sanata, spora varana dek geniş bir yelpaze içinde yayın yapar. "Mecmua, fikirlerine ve ruhuna sadakatle bağlı olduğu Halkevleri gibi hiçbir kâr ve kazanç amacı gütmeksizin vazifesini yapacaktır" şiarıyla yayınlanmıştır.[20] Birinci evresinde edebiyata sınırlı olarak yer verilirken, 1 Ekim 1941'den sonra Ahmet Kutsi Tecer'in yönetiminde çıkarılan yeni dizisinde edebiyat dergisi kimliği alan Ülkü'ye halk şairlerimizin kişilik ve sanatlarını değerlendiren araştırma yazıları ayrı özellik kazandırdı. Bu tür yazılarda

---

[19] Abide Doğan, 1923-1938 Arasında Yayınlanan Dergiler-Anadolu, Kadro, Ülkü, Fikir Hareketleri, Ayda Bir- Üzerinde Bir Çalışma, Doktora Tezi, Ankara, Şubat 1991, s. LI-LII.

[20] Firdevs Gümüşoğlu, Ülkü Dergisi ve Kemalist Toplum, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2005.

Mustafa Nihat Özön, Pertev N. Boratav, Ahmet Kutsi, Mehmet Tuğrul, M. Şakir Ülkütaşır, Nahit Tezel gibi adlar göründü.[21]

Varlık: "Varlık" dergisi (15 Kasım 1933) ise amacını, "Memlekette bir tek hakiki sanat mecmuası yok. İnkılâbın her sahada yokluktan varlıklar yaratmak işine girişmiş olduğu bir devirde, acısı hissedilen bir boşluğu doldurmak..." biçiminde belirtiyor, okurlarına şu "vaat"te bulunuyordu: "Mecmuamız Türk edebiyatının bugün en olgun ve erişkin devresinde olduğunu, neşredeceği eserlerle ispat edecektir."[22]

Gerçekten de uzun yıllar Yaşar Nabi Nayır'ın yönetiminde çıkış hızını yitirmeyen bu dergi, Türk edebiyatını temsil gücü olan şair ve yazarın çoğunu sayfalarında birleştirmeyi başardı. Halit Ziya, Abdülhak Şinasi, Yakup Kadri, Ruşen Eşref, Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Cemil Sena Ongun, Kemalettin Kamu, Necip Fazıl, Cevdet Kudret, Ahmet Kutsi, Ömer Bedrettin gibi Varlık'tan önce ünlerini yapmış kişiliklerle birlikte yeni değerlere geniş olanaklar sağladı. İlk iki cildinde (1933-1935) Ahmet (41) Muhip'in 19, Cahit Sıtkı'nın 18, Ziya Osman'ın 11 şiirini, Sait Faik'in 11, Sabahattin Ali'nin 4 öyküsünü yayımlayarak, yeni bir edebiyat kuşağının varlığını ortaya koymasına yardımcı oldu. 1935-36 yıllarında ise Fazıl Hüsnü, Melih Cevdet, Orhan Veli ve Oktay Rifat dergide sık görünen imzalar arasında belirdiler.[23]

Derginin düşün yönünü oluşturan yazılarda, ülke için yeni, ama gerekli olan konu ve sorunlar işlendi: "Yeni Sanat Cereyanları" (Fikret Mualla, sayı 22), "Öz Şiir Meselesi" (Sabahattin Rahmi-Eyuboğlu, sayı 15), "Dillerin Menşei Hakkında" (Ahmet Cevat Emre, sayı 2), "Resim ve Felsefe" (Elif Naci,

---

[21] Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1, C. 3, Evrensel Basım Yayın, Gözden Geçirilmiş 4. Basım, İstanbul 2002, s. 41.

[22] Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1, C. 3, Evrensel Basım Yayın, Gözden Geçirilmiş 4. Basım, istanbul 2002, s. 41.

[23] Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1, C. 3, Evrensel Basım Yayın, Gözden Geçirilmiş 4. Basım, istanbul 2002, s. 41-42.

sayı 3), "Knut Hamsun" (Sabahattin Ali, sayı 15), "Memlekette On Senelik Felsefe" (Mustafa Sekip, sayı 8).[24]

Yücel: Bu dönemin saygınlık kazanan dergilerinden biri olan "Yücel", yayımına 23 Şubat 1935'te başlamış, 1945'e değin sürekli olarak 145 sayı çıkmıştı. 1950'den (Ocak) ve 1955'ten (Kasım) sonra da iki kez "birinci sayı"dan başlatılarak yeniden yayımlandıysa da bu dönemlerinde uzun ömürlü olamadı. Muhtar Fehmi'nin (Enata) yönettiği Yücel'de "Hümanizma, laik düşünce, ulusal kültür, özgürlük, eski Yunan, müspet bilim" konuları geniş ölçüde yer alıyor, özellikle Orhan Burian ve Vedat Günyol'un yazıları derginin düşünsel yönünü belirtiyordu.[25]

Ağaç: Necip Fazıl'ın memurluktan ayrılıp kendini tamamen yazı hayatına verdiği dönemde yayımladığı "Ağaç" (14 Mart 1935-Temmuz 1936, 17 sayı), idealist felsefeye bağlı görünmesine karşın, sayfalarında yeni edebiyatın değişik eğilimlerine yer veren bir dergi kimliğindeydi. Mustafa Şekip, Sabahattin Eyüboğlu, Sabahattin Ali (Kafa Kâğıdı öyküsü, sayı 1), Sait Faik (Loğusa, sayı 2), Cahit Sıtkı, Ahmet Muhip, Ahmet Kutsi (Halay şiiri, sayı 4), Ahmet Hamdi Tanpınar (Hatırlama şiiri, sayı 16) Ağaç dergisinin başlıca yazarları arasında göründüler.[26]

Kültür Haftası: İlhami ve Peyami Safa kardeşlerin "Kültür Haftası" (15 Ocak 1936-3 Haziran 1936, 21 sayı) da ciddi kültür mecmualarındandır. Peyami Safa'nın buradan Nazım Hikmet'e yaptığı hücumlar ve Nazım Hikmet'in cevapları, zamanın çok ilgi çekmiş büyük hadiselerindendir.[27]

---

[24] Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1, C. 3, Evrensel Basım Yayın, Gözden Geçirilmiş 4. Basım, istanbul 2002, s. 42.

[25] Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1, C. 3, Evrensel Basım Yayın, Gözden Geçirilmiş 4. Basım, istanbul 2002, s. 42.

[26] Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1, C. 3, Evrensel Basım Yayın, Gözden Geçirilmiş 4. Basım, istanbul 2002, s. 42.

[27] Abide Doğan, 1923-1938 Arasında Yayınlanan Dergiler-Anadolu, Kadro, Ülkü, Fikir Hareketleri, Ayda Bir- Üzerinde Bir Çalışma, Doktora Tezi, Ankara, Şubat 1991, s. LII.

Ses: İlk sayısından itibaren yeni sanat anlayışına bağlı olan bu dergide Halikarnas Balıkçısı, Sait Faik, Abidin Dino, Bedri Rahmi, H. İ. Dinamo, Asaf Halet Çelebi, Abidin Nesimi, A. Kadir, İlhan Berk yazdılar. (İlk çıkışı 16.11.1938, sahibi: Yaşar Çöl. Yeni dizinin birinci sayısı 7.6.1939'da yayımlandı; 16 sayı sürdü. Sonradan da "Ses" ve "Yeni Ses" adlarıyla, aralıklı olarak 1948 yılına kadar yayımlandı. Çıkaran: Yusuf Ahıskalı).[28]

Yeni Edebiyat: Dönemin toplumcu ve gerçekçi yazarlarının organı olan "Yeni Edebiyat" (5 Ekim 1940-15 Kasım 1941, 26 sayı), Suat Derviş ve eşi Reşat Fuat Baraner'in yönetiminde çıktı. Başlıca yazarları arasında Ali Rıza (Reşat Fuat'ın takma adı), Abidîn Dino, Mazhar Lütfi (Nâzım Hikmet'in takma adlarından biri), H. İ. Dinamo, Suat Derviş, A. Kadir, Mehmet Şeyda, Kemal Sülker vb.nin bulunduğu bu dergide ilk kez toplumcu gerçekçi edebiyat anlayışının estetik sorunları üzerinde yazılar yayımlandı.[29]

1.3. RESİMLİ AY DERGİSİ'NİN TÜRK EDEBİYATI VE SOSYAL HAYATA KATKILARI

Resimli Ay dergisi, ilerici bir bakış açısına sahipti. Yeni yönetimi halka benimsetebilmek için öncelikle bakış açısını değiştirmiş ve Türk dergiciliğine yeni bir tarz getirmiştir. Magazin, edebiyat ve sosyal hayat bir bütün olarak derginin sayfalarında yerini bulur. Aydın kesime hitap etmesinin yanında, halka da bir şeyler kazandırmak amacını güder.

"Gerçekten de bu dönemde halkın zevk ve fikirleri göz ardı edilmiş, yayın hayatını sürdürmekte olan edebî dergiler (Yeni Mecmua, Büyük Mecmua, Dergah gibi) sahiplerinin ve yazarlarının zevklerine göre düzenlenmiş, belli bir sınıfa hitap etmiştir. İşte Resimli Ay, bu boşluğu

---

[28] Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1, C. 3, Evrensel Basım Yayın, Gözden Geçirilmiş 4. Basım, istanbul 2002, s. 44.

[29] Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1, C. 3, Evrensel Basım Yayın, Gözden Geçirilmiş 4. Basım, istanbul 2002, s. 42.

doldurmak; Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kurulması tasarlanan Yeni Türkiye'de sosyal problemleri ele almak; 'saltanat devrinin Cumhuriyet'e miras bıraktığı ekonomik, sosyal, kültürel boşlukları su yüzüne çıkarmak', bunlara çare olmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Zira Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra yayın hayatına atılan Resimli Ay'da Cumhuriyet rejimi ve demokrasi doğal olarak sık sık ele alınan konulardan biri olmuştur."

Resimli Ay halkın yeni kurulan Cumhuriyet'e ve modern hayata genel kültür olarak, eğitim olarak iştiraki için eğitici yazılar yayınlar. Kullandığı "halk, halk için, halk tarafından" söylemleriyle halkın katılımını sağlamaya çalışmıştır.

Her kesimden insanın dikkatini çekmek için yayın yelpazesini oldukça genişletmiştir. Özellikle kadınların modern hayata katılımını sağlamak için magazin gibi hareket etmiştir. Bunu yaparkenki düşüncesi, halkın kültür seviyesini yükseltmektir.

1924–1928 arasındaki dönemde Cumhuriyet'in oturması, demokrasinin halk tarafından kabul edilip toplumda yerleşmesi ve sosyal problemlerin görülüp ortadan kaldırılması için çalışılır.

1925 yılında yayınlanan "Asker Kaçakları Nasıl Asılır?" yazısı sebebiyle Cevat Şakir üç yıl Bodrum'a, derginin yöneticisi olmasından dolayı Mehmet Zekeriya da üç yıl Sinop'a sürgüne gönderilir. Mehmet Zekeriya, genel af yasasından yararlanıp 1926 yılında İstanbul'a döner. Resimli Ay 1927 yılında tekrar çıkmaya başlar.

Resimli Ay 1928 yılında yeni harf inkılâbına büyük destek verir. Halka bunun önemini anlatan yazılar yayınlar. Yeni harfler 1928 yılının Kasım sayısında tanıtılır. Dergi hemen yeni harflerle basılır.

Resimli Ay asıl büyük değişimi 1929 yılında yaşar. İçerik olarak, şekil olarak büyük değişime uğrar. Resimli Ay 1929 yılında sayfa sayısını azaltır; bununla da kalmaz, resme daha fazla yer verilir. Yeni kitapların tanıtımı, tenkitler için köşeler açılır.

En büyük değişim ise Resimli Ay'ın yazı kadrosunda gerçekleşir. Bu dönemde Nazım Hikmet Moskova'dan gelmiş ve Resimli Ay'da çalışmaya başlamıştır. Nazım'la birlikte derginin yazı kadrosu değişir: Suat Derviş, Sabahattin Ali, Vâlâ Nurettin ve Sadri Ethem gibi yazarlar Resimli Ay'da yer alır.

Hikâye ve şiirde içerik olarak büyük değişme yaşanır. Resimli Ay'da şiir, ön planda görülen yazım türlerinden olur. Dergide yayınlanan hikâye ve şiirler toplumun sorunlarını ortaya koyup, halkın dikkatini çekmek için yayınlanmaktadır. Bu, Türkiye'de realist, sosyal bir edebiyatın doğuşunun ilk ayak sesleridir.

Nazım Hikmet bununla da yetinmez; "Putları Yıkıyoruz" kampanyasıyla Türk edebiyatını kökten sarsan bir tartışma başlatır. Bu tartışmanın en büyük etkisi, o zamana kadar aynı fikir etrafında hiçbir ayrım gözetmeden yer alabilen edebiyatçıların, bu tartışmadan sonra saflarını belirlemiş olmasıdır.

Bu arada Resimli Ay yeni eğitim sistemini desteklerken, sistemde gördüğü eksikleri sayfalarına yansıtır. Misyoner faaliyetlerine engel olur.

Sabiha Zekeriya'nın "Savulun Geliyorum" ve Emin Türk Bey'in "Köyümde Neler Gördüm?" (Aralık 1929, s. 5-6, 7-9) yazılarının Resimli Ay'da (Aralık 1929, s. 5-6, 7-9) yayınlanması üzerine Sabiha Zekeriya iki ay hapis ve otuz lira para cezasına; Emin Türk ise bir ay hapis, yirmi beş lira para cezasına çarptırılırlar.

Eleştirel yazılarına devam eden Resimli Ay, aksaklıkları halka göstermeye devam eder. Bu çalışmalar 1931'e kadar sürer.

2. BÖLÜM

RESİMLİ AY DERGİSİNİN TEŞEKKÜLÜ

VE

ÖZELLİKLERİ

2.1. DERGİNİN ADI VE ÖZELLİKLERİ

Resimli Ay dergisi, 1 Şubat 1924 tarihinde yayın hayatına başlamıştır.

Resimli Ay dergisinin yayınlanmasını sağlayan ve dergide başyazarlık yapan Zekeriya Sertel, ilk sayıda dergiyi ve derginin çıkış amacını şöyle açıklar:

"Bizde şimdiye kadar iki şekil dergi çıkmıştır. Bunlardan birincisi, sayısı az bir okuyucuya hitabeden mecmualardır. Yazılar yazarın edebî zevkine göre yazılır. Bir de ikinci sınıf mecmualar vardır ki, bunları para kazanmak ve şöhret sağlamak emeliyle kitapçılar ve amatörler çıkarırlar. Resimli Ay ne birinci ne de ikinci zümreye dâhildir. Bizim hedefimiz okuyucuların, okuma ihtiyaçlarını doyurmak ve memleketimizde gerçek bir halk dergisi kurmaktır. Bizce bir makalenin değeri, altındaki imzadan çok okunmasındandır. Özellikle Resimli Ay'da yayınlanacak makaleler, hikâyeler, genel olarak yazılar, yalnız dar bir zümrenin edebî zevkine cevap veren yazılar değil, fakat insanların hissî, fikrî dimağı bediî ihtiyaçlarını doyuran, genel nitelikte yazılar olacaktır. Bu şekil, mecmuacılık âleminde yeni bir yoldur."

Resimli Ay Dergisi 1924–1928 yılları arasında çıkar; bu birinci dönemdir. 1928'den 1930'a kadar tekrar çıkar; bu da ikinci dönemdir. Dergi birinci döneminde sosyal meseleler üzerinde duran, magazin konularına, özellikle kadın okuyucu kitlesine hitap eden bir yapıya sahipti. İkinci dönemde ise, özellikle 1929'da Nazım Hikmet'in yazı kadrosunun başına geçmesiyle, derginin düşünce yapısı tamamıyla değişir.

Resimli Ay dergisinin ilk devresinde kapatılma sebebi; derginin yazarlarından olan Cevat Şakir tarafından hazırlanan ve yayınlanan İttihatçılar döneminde asker kaçaklarına yönelik olan yazıdır. Cevat Şakir "Asker Kaçakları Nasıl Asılır?" yazısında hapishane anılarına yer verir. Bunun üzerine Zekeriya Sertel ve Cevat Şakir tutuklanır.

Resimli Ay'ın ortaklarından Suudi Bey, mevcut sermayeye tek başına sahip olabilmek için bir takım oyunlara başvurur. Sabiha Sertel ise Suudi Bey'in vergi kaçakçılığı yaptığını öğrendikten sonra dava açar. Bunun üzerine matbaası geçici olarak kapatılır. Resimli Ay ismi kullanılamadığı için Sevimli Ay olarak çıkarılır. 1925'te Cumhuriyet'in yıldönümü nedeniyle çıkan aftan yararlanır ve 1928'de derginin adı Resimli Ay'a çevrilir. Böylece 1928'de derginin ikinci evresi başlar.

1929'dan sonra dergide toplanan yazar kitlesi sosyalist görüşe mensup yazarlar olunca polisin dikkati dergide yoğunlaşır. Bu durum ortakları tedirgin eder. Derginin yazı kadrosunun değiştirilmesi istenir. Sabiha ve Zekeriya Sertel bu öneriyi kabul etmezler.

1930 yılının son aylarında bazı gazetelerde şöyle bir ilan yayınlanır:

"Son zamanlarda Resimli Ay mecmuası neşriyatında memleket ve okuyucuların hiçbir ihtiyacını tatmin etmeyen köhne mevzulara, faydasız yazılara yer verildiğini gören müessesemiz, başmuharrirlerinin vazifelerine nihayet vermiş ve mecmuayı kapatmaya karar vermiştir."

Sabiha ve Zekeriya Sertel derginin kurucuları olarak derginin yayınını sürdürmeyi isterler. 1 Ocak 1931 tarihinde çıkardıkları sayıda şöyle seslenirler okuyucu kitlesine:

"Biz Resimli Ay'ı yedi sene önce yayımlamaya başladık. Resimli Ay yedi senelik yayın hayatı içinde birçok zorluklarla karşılaştı. Bu zorluklara, hapis cezalarına, durmadan mahkemelerde yargılanmalara rağmen yayınlarına devam etti. Çünkü Resimli Ay bir ideal mecmuası idi. Dergi, bu memleketin fikir ve edebiyat hayatında çok küçük bir rol oynamak, ıstırap çeken kitlelerin dertlerini dile getirmek, demokratik bir düzen kurulmasını sağlamak amacıyla çıkıyordu. Karşılaştığı zorluklar onun azim ve iradesini sarsmadı. Mahkemeden mahkemeye düştük, fakat son defada karşılaştığımız zorluk, Resimli Ay'ın çıkmasına engel olmayacaktır. Ortaklar

bu isme sahip çıkmak istiyorlar. Resimli Ay bizimdir. Ve yayınlarına devam edecektir."

1931 yılında son sayısını yayınlayan bu derginin yeni sayılarının yayınlanmasına engel olunur. Son olarak ortaklar mahkemeye başvurup, "imtiyaz şirketin malıdır" iddiasıyla Resimli Ay'ın yayın hayatının son bulmasına neden olurlar.

2.2. DERGİNİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Resimli Ay dergisi, şekil özellikleri bakımından üç döneme ayrılır. Yayın hayatına başladığı Şubat 1924 tarihinden Mart 1929 tarihine kadar olan birinci dönemde dergi 48 sayfa olarak çıkar ve boyutları 24,5 x 33,5 cm.dir. Osmanlıca olarak, orta karakterde yazı ile yayınlanmıştır. Sayfalar üç sütuna ayrılmıştır. Başlıklarda büyük ve koyu harfler kullanılmıştır. Yazılar genelde en fazla üç sayfa sürmektedir. Uzun yazıların devamına, derginin son sayfalarında yer verilmektedir. Ön kapak dış yüzde büyük klişe ile derginin adı, altında derginin fiyatı, numarası ve yılı; iç yüzde ise mecmuanın isminin sağ tarafında derginin idarehanesi, sol yanında abonelik şartları ve alt tarafta "Türkiye'nin Yegâne Aylık Mecmuası" yazısı yer alır. Dergide özellikle kadın resimlerine sıkça yer verilir. Bunun amacı, Türk kadınına modern kadını tanıtmaktır. Arka sayfada "Baş Muharririn Köşesi" adlı bölüm yer almaktadır.

1929 yılında derginin ikinci dönemi başlar. Bu dönem, 1931 yılına kadar devam eder. Dergi, yeni harflerin kabulüyle sayfalarını yeni harflere göre tanzim eder. Bu dönemde derginin boyutları 24 x 33 cm.dir ve 40 sayfa olarak yayınlanır. Yazılar daha önceki dönemde olduğu gibi üç sütun halinde tertip edilir ve başlıklar da büyük, koyu harflerle verilir. Ön kapak dış yüzünde büyük klişe ile derginin adı verilmiş, yine aynı kapakta derginin fiyatı ve tarihi belirtilmiştir. Resimler biraz daha değişime uğramıştır. Konuyla ilgili resimler seçilmiş, modern Rus resim sanatından örnekler yer almaya başlamıştır. İlk

sayfada “Duyuyoruz ve Görüyoruz” köşe yazısı yer almıştır, arka sayfada “Baş Muharririn Köşesi” adlı bölüm bu dönemde de devam etmiştir.

Resimli Ay dergisinin üçüncü dönemi Mart 1936 tarihinde başlar. Bu dönemde dergi 20 x 36 cm. boyutlarında çıkar ve 96 sayfadır.

Resimli Ay dergisi, Şubat 1924’den Mart 1926’ya kadar Vatan; Mart 1926’dan Mart 1927’ye kadar Tevhid-i Efkâr; Mart 1927’den sonra da Resimli Ay Matbaasında çıkarılmıştır.

Derginin arka sayfalarında ve iç sayfalarında bolca reklama yer verilmiştir. Fiyatı çıktığı ilk günden yayın hayatının sonuna kadar 25 kuruş olarak kalmıştır.

2.3. YAZAR KADROSU

Resimli Ay dergisinin yazar kadrosunu oluşturan isimler oldukça fazladır fakat biz burada dergide en çok rastladığımız isimleri vermeye çalışacağız. Derginin 1928–1930 yılları sayılarında karşımıza çıkan yazarlar Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Hamdi, Ahmet Rasim, Baki Belend, Celal Esad, Celalettin Ekrem, Mustafa Şakir, Emin Türk, Enver Behnan, Fahri Celal, Fahri Kamil, Faruk Nurettin, Halit Ziya Uşaklıgil, İbnürrefik Ahmet Nuri, İlhami Bekir Tez, İsmail Suphi, Mahmut Yesari, Muhsin Ertuğrul, Münire Handan, Nahit Sırrı Örik, Nazım Hikmet Ran, Nizamettin Nazif, Peyami Safa, Raife Neziye, Sabiha Zekeriya, Sadri Ethem, Sabahattin Ali, Suat Derviş, Vâlâ Nurettin, Vasfi Samim, Zekeriya Sertel’dir.

3. BÖLÜM

DERGİDE YAYINLANAN YAZILARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. DERGİDEKİ EDEBÎ VE FİKRÎ YAZILAR

3.1.1. Dergide Yer Alan Şiirler

KÖPEK **Kasım 1929**

Yağmur, yağıyordu yağıyor…
Göğün memesini
Kim sağıyor?
Çamur gibi hislerin coşuyor içimde
Koşuyor neşemi boğarak
Kanca gibi her yere takılan
Kederim var bugün.
Beynime
Çivi gibi çakılan
Kederim…
Serin damlalar iner
en eski dostum gibi beni tanır,
gelir içime siner..
Bugün, kederi
bir ısmarlama kostüm gibi giydim.
Bugün ben
dal gibi oğlu ölen analar gibi deliydim…
yolda bir köpek duruyordu;
Açtı!
Bir lokma bulmaya kafası çare kuruyordu.
Bir adam koşup geldi.
Bu adam,
tam
bir ekmek lokması uzatırken ona
sip sivri bir şey kalbimi deldi,

Ama, köpek
sevindi o merhamete…
Çünkü bu adam oldu
ona ilk lokmayı uzatan, atan
Ona ilk lokmayı ilk uzatandı bu…
Onu aldı köpek ağzına…
Benim merhametim dona kaldı;
Canı istiyordu, heeey!
Verdiği ekmeğe bedel..
Gel,
Yutma onu gel!
Duymadı içimdeki sesi,
duymadı...
ona oyun oynayan adama uydu,
beni duymadı..
Yağmur yağıyordu..
Şimdi.
yapış yapış
çamurlu tüyleri, çamurla yıkanıyordu..
Ağzında
tıkaç var gibi tıkanıyordu.
Didikliyordu çamurları
kar, sarı
ayakları…
Karnını delik deşik eden
kahpe zehirden
kaçmak istiyordu.
Sivri bir hançerle
bağrını açmak istiyordu.
Yolda
yağmurla o vardı.

Vakit,
ufacık demir bir kutu içi kadar
dardı.
Zavallı aç hayvanı öldürüyorlardı
Dört bir yanına baktı..
Merhamet,
Uzak uzak kaçmıştı deniz aşırı,
Yelkeni açmıştı!
Yaktı
Kızıl iğneler kuru etlerini,
yaktı..
Bir avuç kanı kara gözlerinden aktı.
Ürperdi tüylerimle tüyleri;
kuru etlerini ürperip gerdi
çamurlu yola..
Kırık,
cam parçaları gibi yağmur
başlıyor yeniden!..
kara gök
Yeniden taşlıyor yeri!
Ve gözlerinde başlıyor bir fırtına
damlalarla!
Damlalar…
Sıcak kızgın damlalar,
Yüreğimi haşlıyor!..

Fahri Kâmil

KÜFECİLER **Kasım 1929**

Bakın he…y
Bahtın kara okkaları
aşman sırtımıza bindi bizim.
He…y küfeler patırrr… patır…
patlasın artık,
Biz nasıl
dizleri tiril tiril titreyerek çöken hanlar gibi
çöküyorsak
canımızı kanımızı nasıl söküyorsak..
Omuzlara mıhlıdır küfeler,
Bağları
bir elden bir ele kaynıyan demir kollar gibi.
Vur, bahtına vurur gibi yükü sırtına..
Ikına
Ikına
gitme gülüm, sana yaraşmaz..
Az
bile bu okkalar.
Boyu aşmıyor,
Yere taşmıyor.

Fahri Kâmil

ANNEMİN ÖLÜMÜ **Mart 1930**

Her akşam
yorgun argın
işten dönünce;
basık odam
bana bir mezar olur.
Ben karıştırırken
kırık masamın başında
nasırlı parmaklarımla saçlarımı
çocukluğum
yüreğime sokulur.
Ben,
şimdi tezgâh başında çalışan adam,
yirmi yıl ıstıraba alışan adam
doğmuşum bir pamuk tarlasında.
Anam ırgatmış
babam bir derebey uşağı
Orada,
Ahırda;
ağlayıp çatlamasın diye
anam beni inleye inleye
sırtına bağlarmış…
Ve… Koza toplarken
belindeki peştemala
için için ağlarmış…
Bundandır ki,
kızgın güneş
kızgın güneş
beni
beni tarlalarda kar artmış!..

Şimdi ben
derinden
hatırlıyorum o günü
hatırlıyorum anamın
tarlalarda
bunalıp öldüğünü!..
İşte
kızgın güneşte
görüyorum çalışanları;
görüyorum benim
gibi azaba alışanları.
Tarlalar, tarlalar…
Tarlalarda çocuklar ağlıyor,
ağlıyor çocuklar
tarlalarda, tarlalarda!..
kuru bir gırtlaktan
çıkan
yanık bir türkü yükseliyor,
bir türkü geliyor
tarlalardan, tarlalardan!..
Tarlalar takır takır
haykır eyyyyy!..
burma bıyıklı delikanlı
yüreğinin türküsünü!..
Varsın yaksın seni güneş..
ne çıkar?
Varsın essin sıcak rüzgâr
sen duyma haykır!..
haykır!..
Ben de topladım bu tarlalarda
koza,

ben de karıştım dumana toza;
benim de parmaklarım nasır
bağladı,
benim de yüreğimi güneş
burda dağladı!..
ben bilirim tarlaları,
bilirim tarlalarda ağlayanları.
Kızgın fırınlarda
nasıl pişerse ekmek;
bu emek
terli ırgatlarda
tarlalarda!..
Bunlar da bir gün anam gibi
Ölecekler,
böyle pişer
tarlalara gömülecekler
birer, ikişer

İsmail Suphi

YAĞMUR **Nisan 1929**

Yollar, batak çamur,
Yağmur…
Hey… bir sinsi kurt gibi uluyan
Göğsümde soluyan
Rüzgâr…
Yollar, batak çamur
Çapraşık ve dar…
Şakır şakır şakırdayan yağmur!!!..
Ağaçlar…
Rüzgârda harçlar
Gibi kuçaklaşan ağaçlar!!
Omuzda bitmeyen yolculuk…
Kuruyan yaşlar!!
Hıçkırık… Nefes… Soluk…
Ağaçlar…
Haçlar
Gibi rüzgârda kucaklaşan ağaçlar…
Etimde rüzgârın acı
Kırbacı
Sivri bir yılan dili…
Etimde… Rüzgarın kıvrılan dili…
Gece uzun… Uzaklarda yarın
Hıçkırık, nefes, soluk…
Ve… bitmeyen yolculuk…

Ercüment Behzat

HA BE DALGALAR **Ekim 1930**

Perde perde
uluyor rüzgâr
göklerde e…y
göklerde.
Yerde;
deniz rüzgârların sırtına binip,
yekpare bir dağ
gibi inip
yükseliyordu…
Coşmak,
koşmak
dediğin böyle olur e…y
böyle olur..
Coşanlar
bu rüzgâr
gibi
coşar;
koşanlar,
solur
dalgalar
gibi…
Dalgalar dalgalar
ha be
dalgalar
Birbirine ana, birbirine gebe
dalgalar…
Rüzgâr;
duracak değil gibi,
gittikçe çoğalıyor.

Dalgalar;
koca kızıl bir dil gibi,
ufukları yalıyor…
Dalgalar, dalgalar
ha be
dalgalar…
Birbirine ana, birbirine gebe
dalgalar.

Nail V.

SOKAKTA KALAN ADAM **Temmuz 1930**

Koyu siyah gözlerinde
onun;
karanlık bir gündüz gibi
doğan eser:
alev bir gürz gibi
eser
sözlerinde.
Bu adam
bugün tam
yirmisine girmiştir.
Belki gecelerin yüzde onunu,
bir kenar hanının
en dip odasında,
milyarda milyonunu,
bir randevu apartmanının
tahta karyolasında
geçirmiştir…
Diğer
Geceler:
kıllı, kalın bacaklarına çekerek çizmelerini,
akşamcı yıldızlar gibi
karanlıklar
ardınca düşer kaldırım taşlarına.
Görür ki her sokak bir caddeye boşalır.
Her dik yokuş hızını,
keskin bir inişte
alır…
Eski yırtık ceketinin yağlı yenlerine silerek terini,
Engin bir deniz ufkuna dalar gibi

dalar
genç kadın başlarına…
Bilir ki her erkek bir kadına boşalır.
Fakat:
her yiğit gönül kızını
düğünde değil, işte
alır…
Koyu, siyah gözlerinde
onun;
karanlık bir gündüz gibi
doğan eser;
alev bir gürz gibi
eser
sözlerinde.
Bazen yürümekten bunalarak,
oturup yassı, geniş bir taşı;
karanlıklarla baş başa
kalarak;
ince, uzun parmaklarıyla tarar
karanlık saçlarını.
İster ki binip eğri, yüksek bir dalına,
baskın aksi sulara düşen
uzamış sakalına…
Koyu siyah gözlerinde
onun:
karanlık bir gündüz gibi
doğan eser;
alev bir gürz gibi
eser
sözlerinde…

Nail V.

AREFE **Ekim 1930**

Bu gece değilse
yarın
gece
gideceğim kodese…
İçimde yaprak kımıldanıyor,
Deliksiz uyku gibi rahat geniş
içim.
Rahat
geniş
içim
havalarda mavilikleri
yeni doğmuş bir çocuk gibi
seyredişimden
Dün
ben
şehrin meydanına gidip:
-Onlar için
kardeşlerimizi öldürmeyelim
ölmeyelim
dedim.
Ve bu gece değilse
yarın
gece
gideceğim kodese.
İçimde yaprak kımıldamıyor,
Ellerimi başımın altına koyuyorum,
denizi duyuyorum,
uyuyorum…

İmzasız Adam (N. Hikmet)

CEVAP **Temmuz 1929**

Behey!
Kara boynuz gibi kaşlı
mukaddes Apis başlı
adam;
Behey!
Kara maça bey!
Sen şiirin asıl kamusuyla konuşuyorsun,
ben asaletten anlamam.
şapka çıkarmam konuştuğun dile
düşmanıyım asaletin
kelimelerde bile.
Behey!
Kara maça bey!
Ben bilirim
bu tehevvür bu şikâyaat niçin?
bilirim
beni uykumda boğmak için
bekliyorsun geceyi.
Ben ki bileklerinde tel kelepçeyi
bir altın bilezik gibi taşımışım,
ben ki ilmikleri sabunlu iplere bakıp
kıllı kalın ensemi kaşımışım,
tehdidine pabuç
bırakır mıyım hiç?
Behey!
Kara boynuz gibi kaşlı
Mukaddes Apis başlı
adam,
Behey!

Kara maça bey,
behey, yüzü kara.
Ruhunu zenci bir esir gibi çıkardın pazara,
bir orospu odası yaptın kafa tasını…
Hâki ceketli ölülerin ceplerinden
çalarak parasını
satın aldın kendine
İsviçre dağlarının havasını
Ve bundandır ki bugün
ablak sarı suratında senin
kanlı altınların kızıllığı var..
Acayip rüzgârlar esmeye görsün başımdan.
Yoksa musahhih maaşımdan
Haftada üç papel taksite bağlayıp seni
bir şamar oğlanı kullanırım.
Beynimin böyle işlerle ülfeti var sanışım,
mükemmel yapar vazifesini…
Behey!
Kara maça bey.
Halka ahmak diyen sensin.
Halkın soyulmuş derisinden
sırtına frak giyen sensin.
Yala bal tutan beş parmağını
beş çürük muz gibi,
homurdanarak dolaş besili bir domuz gibi,
Meydan senin
mi dersin?
hala edersin,
bizde o göz var mı baksana.
kendi kara kanını
bir ateş çemberle çevirdim dört yanını

sağa git
yok geçit
sola git yok,
ileri
geri
yok.
Kıvır kuyruk kalemini kalbine sok
bir akrep gibi intihar et…

Nazım Hikmet

CEVAP II **Eylül 1930**

İki serseri var
Birinci serseri
köprü altında yatar,
sularda yıldızları sayar geceleri…
İki serseri var:
İkinci serseri
atlas yakalı sarhoş sofralarında
Bağdatlı bir dilencinin çaldığı sazdır,
Fransız emperyalizminin
idare meclisinde ayvazdır…
Ben,
ne köprü altında yatan,
ne de atlas yakalı sarhoş sofralarında
saz çalıp Arabistan fıstığı satanların
şairiyim;
İki serseri var:
İkinci serseri
yolumun üstünde duruyor
ve soruyor
bana
PROLETER
dediğim
ne biçim kuş
olduğunu?
Anlaşılan
Bağdâdî şaklaban
Unutmuş,
Mösyö bilmem kimle beraber
Adana-Mersin hattında o kuşu yolduğunu…

İki serseri var:
Birinci serseri
pencerelerden bir gölge gibi girer geceleri…
İki serseri var:
İki serseri
halkın alınterinden altın yapanlara
kendi kafatasında hurma rakısı sunar.
Ben hızımı asırlardan almışım
Bende her mısra bir yanardağ hatırlatır.
Ben ne halkın alınterinden on para çalmışım
ne bir şairin cebinden bir satır
İki serseri var
İkinci serseri
meydana dört topaç gibi saldığım dört eseri
sanmış ki yazmışım kendileri için.
Halbuki benim
bir serseriye hitap eden
ikinci yazım işte budur:
Atlas yakalı sarhoş sofralarının sazı,
Fransız sermayelerinin hacı ayvazı,
bu yazdığım yazı
örse balyoz salonların şimşek yumruğudur.
Katmerli kat kat yağlı ensenden…
Ve sen o kemik yaladığın
sofranın altına girsen de,
-dostun KARAMAÇA BEY gibi
kaldırıp kaldırıp yere çaaal-
mak için
canını burnundan aaal-
mak için
bulacağım seni

Koca göbeklerin RUSEL kuşşağı sen,
sen uşşak murabbaı
sen uşşak mik'abı
satılmış uşşakların uşşağı sen!!!

Nazım Hikmet

İHTİLÂL-İ KEBÎR **Ağustos 1930**

Dördü de önümdeydi
Kan içindeydiler…
Severim kanı:
anamın rahminde olduğu
ve giyotin
sepetine dolduğu için
Dördü de önümdeydi.
Kan içindeydiler…
Yetiştim onlara,
omuzuma deydiler…
-"Kahrol Danton!
Ölmelisin Robespiyerim!.
Yaşasın Marat!
Ben Baböfle beraberim,
Dedim.
Ve geçtim onları…
Robespiyer, Danton
Baböf Marat..
Ne başlangıç ne sen!
Doğan ölen, be anaçkom
doğan, ölen, doğan hayat!..

Nazım Hikmet

SESİNİ KAYBEDEN ŞEHİR **Temmuz 1929**

Adedi devir:
sıfır.
Şehir:
sustu.
Kenetlendi nokta nokta şehrinin
asfalt- beton çenesi:
bin dokuz yüz nokta nokta senesi
nokta nokta ayında…
cadde boş.
Bir uçtan bir uca koş..
Cadde boş
bomboş
cebim gibi
Kesildi akmıyor su…
Ne bir motor uğultusu;
ne bir tekerlek var.
Rüzgâr;
sürüklüyor asfaltta Mister FORDUN adını
duvarda kopan renkli bir ilan kâadını
kaldırıma savuruyor…
Üç adam
Üç adam duruyor:
birincinin kolunda kırık bir
keman var,
İkincinin başında silindir
sırtında frak,
Üçüncü kıllı bir maymun gibi çıdak.
Sokak.
Sokakta ıslık çalarak
ensesini kaşıya kaşıya

geç karşıdan karşıya
yok ezilmek korkusu
Ne bir motor uğultusu,
ne dönen bir tekerlek var.
Rüzgar
çatıyor git gide kara kaşlarını..
kesmiş düdük sesleri köşe başlarını…
Üç adam
Üç adam duruyor
ve bir sarhoş türküsü söyleyerek
topuklarını yere vuruyor.
Caddenin ortasında bağırıp durmayın,
topuklarınızı yere vurmayın!..
NAFİLE!
Asfaltı getiremezsiniz dile…
NAFİLE
Konuşmaz sesini kaybeden şehir:
okşamazsa eğer
ONLARIN
ceplerinde kilitlenen elleri
bakır telleri…
Üç adam
Üç adam duruyor
Birincinin kolunda kırık bir keman var,
İkincinin başında silindir
sırtında frak
üçüncü kıllı bir maymun gibi çıplak,
Üç adam
kayboluyor karanlıkta sallanarak

Nazım Hikmet

YARIDA KALAN BİR BAHAR YAZISI **Haziran 1929**

Vurdu gergin kalın parmaklar
yazı makinasının dişlerine.
Kağıda her harfi majesdülle dizilmiş
üç kelime var:
BAHAR
BAHAR
BAHAR
Ve ben şair musahhih,
ve ben her gün
iki liraya
2000 kötü satır okumaya
mecbur olan adam,
ve ben
neden
bahar geldi de hâlâ
muşambası kopuk
kara bir koltuk
gibi oturmaktayım?
Kasketini kendi kendine giydi kafam
fırladım matbaadan
sokaktayım.
Yüzümde mürettiphanenin
kurşun kiri,
cebimde 75 kuruşun var.
HAVADA BAHAR
Berberlerde pudralanıyor
Babıâli paryasının
sarı
yanakları.

Ve güneşli aynalar gibi yanıyor
kitapçı camekanlarında
üç renkli kitap kapakları.
Fakat benim
bu caddede yaşıyan
kapusunda ismimi taşıyan
bir formalık “ALFABE”m bile yok
Adam sende ne çıkar!
başım dönmüyor geri,
yüzümde mürettiphanenin
kurşunlu kiri
cebimde 75 kuruşun var.
HAVADA BAHAR
Bu yazı yarıda kaldı.
Yağmur yağdı satırları sel aldı.
Halbuki ben neler yazacaktım neler.
3000 sayfalık 3 cildinin üstünde
aç oturan muharrir
bakmıyacaktı da camına kebapçının
tombul esmer kızını ermeni kitapçının
ışıklı gözleriyle taşlıyacaktı
Deniz kokmaya başlayacaktı.
Terli kızıl bir kısrak gibi
şahlanacaktı bahar.
Ve ben onun çıplak sırtına atlar
atlamaz
sürecektim sulara.
Sonra her adımda peşimden gelecekti
yazı makinam
Ona diyecektim
-Etme anam

beni bırak bir saat
rahat…
Sonra
saçları düşmeye başlıyan başım
haykıracaktı uzaklara
-AŞIKIM…
27 benim yaşım
onun yaşı 17
Kör şeytan
topal şeytan
kör topal şeytan
gel bu kızı ses dedi,
diyecektim,
diyemedim
derim yine.
Ama yağmurmuş
Yağıyormuş,
yazdığım satırları sel almışmış
cebimde 25 kuruşum kalmışmış
ne çıkar…
Bahar geldi bahar geldi bahar
bahar geldi ulan!
Tomurcuklandı içimde kan!!!

Nazım Hikmet

AÇIN ÖLÜMÜ *(Bugünün tek sanatkârı Nazım Hikmete)* **Mayıs 1929**

Dört köşeli kâat bir oda…
delik deşik,
delik deşik
Ortada bir kırık beşik.
Beşik gıcır gıcır ağlıyor.
Beşik ağlıyor gıcır gıcır.
Ta kenarda:
Altı kapalı
Üstü kapalı
Dört yanı kapalı bir karyola.
Duvarda isli bir yüz gibi
Kimsesiz bir öksüz gibi
bir örümcek adımıyla
Ağır ağır yürüyor saat.
Saat çalınca tam dokuzu.
Hasta dirildi uykusundan
Korkusundan
alık, alık baktı gölgeler.
Tahta bir kalıpta bir insan başı,
Bir insan başında iki çakıl taşı,
Gözler değil, yürek ağlamış
Yürek gözlerde kan bağlamış.

Hani tarlalarda
Gövdesi budaklı
İki üç yapraklı
dalları budanmış,

Kökleri yanmış,
ağaçlar vardır.
Bu da öyle.
O da böyle.

Açarak o bakır göğsünün
Paslı yaylı kanatlarını,

Mırıltılarla
Hırıltılarla

Anlatıyor hayatlarını:
Bu benim çocuğum,
Bu benim yavrucuğum.
Gıcırdıyor kara şimşekler
Kara bağrında, bağrımızda.
Ben onun babasıyım,
Hastayım hastayım.
Bir çorba tasında canım kaynar.
Ne hekim isterim ne ilaç
Acım,
acım,
Acım,
Acım, aç..

Gömmeyin beni toprağa
İstemez beni toprak
Benden daha etlidir
Düşen bir kuru yaprak.
O zaman,
yerin dibinde kaynaşanlar

ayaklanmazlar mı?

Ne yapacağız bu kuru kemiği
demezler mi?

Gömmeyin beni toprağa
İstemez beni toprak
Benden daha etlidir
Düşen bir kuru yaprak.

Son bir ıslık çaldı ıslak dudakları,
Çözüldü göğsü satır satır,
kırıldı göğsü çatır çatır
Mıhlanan bir demir tabut
gibi
indi.
gözkapakları…

Zindanda böyle can verirmiş
mahpuslar.
Böyle çökermiş uykularda
Kurşun kanatlı kâbuslar.

İlhami Bekir Tez

HALK HAVALARI **Haziran 1930**

Dem olur eyy dem olur;
Gözlerim dolu nem olur;
Hanginiz kara gözlüm,
Hanginiz annem olur eyy
hanginiz annem olur?.

Ah ey uzakta
yarı yara
iki kadeh gibi
çarpan ağaçlık!
Ah yeşil yelpazeler gibi sallanan orman
Ah ey anam-dan...
Ah ey kırmızı bir yürek resmi gibi!...

Dem olur eyy dem olur;
Gözlerim dolu nem olur;
Hanginiz kara gözlüm,
Hanginiz annem olur eyy
hanginiz annem olur?..

Varın da görün varın da,
Bugün de görün yarın da!
Yer kömür
Göğüsler balgam öksürür
Maden ocaklarında.
Maden ocaklarında.

Gece tüten ocaklar
adımları saklar.
Kıvrılır barsaklar

gibi raylar aç mideleri andıran

Maden ocaklarında.
Maden ocaklarında.

Köprüdür raylara omuzum omuzun eh..
Raylar upuzun upuzun eh

Maden ocaklarında.
Maden ocaklarında.

İlhami Bekir Tez

HALK HAVALARI **Ağustos 1930**

— 3 —

Gözümde Yaş
bağrımda kan
içimde kanı kanıma akan
ana!
Yürek tutam
mendil gibi
anam sana!
Yüreğimden yürek katam sana!
Edeyim yemin
kara gözlerine ki Eminemin
bizi aç koyanlara vuracağım tezden!
Nedem ki
bu öyle uğursuz dem ki
beyaz çıkan gazete gibi.. ana!
Silâh çatıyor
ölüm gözünle kaşının arasına!
Edeyim yemin
Kara gözlerine ki Eminemin
bizi aç koyanlara vuracağım tezden!

— 4 —

Gönül ey gönül
kaptırma kendini!
Sonra karışmam kül olursun oyyy
yanarsın gönül!
karı derdi kara kan olur
yanarsın gönül!
Köşe başlarında
kurşunlar adım atıyor.

Köşe başlarında

aç adım..lar yatıyor.

Sen ki bizim için sen ey tünel gibi uzanacaksın!

Sen benim

onun

bizim için yanacaksın oyyy

gönül!

Köşe başlarında

kurşunlar adım atıyor.

Köşe başlarında

aç adım..lar yatıyor!..

İlhami Bekir Tez

HATIRALAR **Ocak 1930**

Seyrediyorum uzakta tüten ayı
başımı soktuğum daracık delik gibi..
Öyle sanıyorum ki,
Ölen derebeyi bilekli babam,
Demir elleriyle toprağı bir kafes gibi
yaracak,
deniz dibinden bir balık çıkarır gibi
anamı çıkaracak;
Öyle sanıyorum ki,
Şu anda bir eski sevgili,
göğsümü sıcak terli gömleğim gibi saracak.
Hatırlıyorum:
Babam yasin okurdu
Anam gergef dokurdu
Evimiz geniş bir çukurdu..
Hatırlıyorum:
Ben iki değnekle mahallede,
Babam bir baş ve bir tüfekle cephede,
çelik çomak oynadıktı he.. yi..

Hatırlıyorum dedemin ölümünü:
Biri diyordu ki tut ta geriye çek
ahırda ölen bir katır gibi.
Biri diyordu tut bıyığından
savur fareyi kuyruğundan
fırlatır gibi.

Hatırlıyorum anamın kardaşını:
Lâstikle bir satır siler gibi,

silmişti bir şarapnel kaşını.
Hatırlıyorum arsaların
geniş kalpaklılara
  yemyeşil bir çadır olduğunu.
Islık çalardı karanlık
  yolun uzaklarında,
Islık çalardı karanlık
Vagonların kalın dudaklarında.
…….....
Bir kadın seviyordum,
üç yıl önce mi beş yıl önce mi bilmem?
Bir kadın seviyordum,
bir yıl önce mi üç yıl önce mi bilmem?
Hatırlıyorum elân
Falân
  filân..
Ve inanınız ki ey karilerim:
Acıyorum bu şiiri yazmak için geçen
zamanlara..
Her gün, ki taze bir doğuştur.
Geçen günler bir kayboluştur.
Her gün ki, taze bir doğuştur.
Eğer iki fazla tokat yemek
  iki eksik yumruk atmak
istemiyorsanız,
Bugün dünü,
Yarın bu günü gömün.
Bu günü dünü gömün.
Geçen günleri gömün...

İlhami Bekir Tez

YOLLARDA **Eylül 1929**

Yol benziyordu kollarıma..
Omuzlarıma sırtlanayım da bacaklarımı
Düşeyim dedim yollarıma..
Yol gitmeli, kafam gitmeli,
Ben bitmeden yol bitmeli..

koşuyordum
Ayaklarımı uydurarak,
içimden gelen sese.
koşuyordum
nefes nefese.
koşuyordum
Ayaklarımı balyoz gibi kırık taşlara vurarak...
Götürüyordum
Önümde milyonları;
Sürüyordum
kara rüzgârda dalgalar gibi
Onları.

Yollarda bir kadın gördüm,
kolunda bir çocuk vardı,
Taş bir bebek
Al bir çiçek
gibiydi O.
Bakamadım ne güzel diye;
Çünki ben,
Dul anaların,
Bir yem olsun diye deniz balıklarına,
Bilirim nasıl fırlattığını,

sivri omuzlu yalçın deniz kayalıklarına,
Bir paket gibi çantasından çıkardığı
çocuğunu.

Yollarda bir konak gördüm.
Bir davulcu davul çalıyordu,
Nöbetle indiriyordu davula,
başile yumruğunu.
Bir düğün vardı konakta;
Haykırıyorlardı sokakta
gece billur bir testinin kırılacağını.
Billur testiyi kıracak delikanlıyı gördüm;
Bir eski zaman paşa zadesi gibi sırıtkandı,
neş'e: Yaprak dudağında bir
damla kandı.
Bakmadım
Bakamazdım.
Ben de yakama sarı bir gül takamazdım;
Çünki âh,
Bilirim ki doğmadan sabah,
Erkek;
Tahta bir perde ardında seviştikleri
yeri
terkedecek.
Kadın;
benzeyip bir kasımpatıya
Gelin girecek yine isli bir çatıya.

Yollarda bir tabut gördüm,
Paçavralarla örtülüydü;
Koşuyordu dört ayakla yalın omuzlarda.

Gözlerimi ellerimde aynalar gibi sıkarak
Ağlamadım;
Sol ayağımı sağ ayağıma bağlamadım.
Çünki ben
Yaşayanların
Bilirim nasıl
Damla damla öldüğünü..
Koşuyordum;
Yıldızları gözlerimde eriterek.
Koşuyordum;
Büyük elimle
Küçük gölgemi iterek,
Çeviriyordum içini dışına
Radyolu evlerin.
Koşuyordum
Kırılıyordu göğsü yerin...

Yollarda bir çocuk gördüm
Düğün gördüm
Tabut gördüm.
Bakmadım
Bakamazdım;
Yakama ne siyah
ne sarı ne kırmızı bir gül
Takamazdım..

İlhami Bekir Tez

YOLLARDA

II

101 SENELİK **Ekim 1929**

Bir ses
içimde
Yürü, diyor;
Ak göz bebeklerinde erişmek tahassürü,
Yürü!
Gözünü mıhlama arkana!
Bir sırma el apulet gibi deymesin
yakana!
Tütmeyen bir küle dönsün arkandakiler,
Ağaçlar gibi başını eğsin iki yandakiler.
Sen yürü!
Ak göz bebeklerinde erişmek tahassürü,
Yürü!..
Yol evleri sırtına vurmuş,
Yol seni bekliyor durmuş;
Gerinme yerinde hayalet gibi.
Aç sinekler başını vurur cama,
Açlar gömülür akşama,
Toklar taşır ellerinde,
toklar taşır karınlarını dolu sepet gibi.
Sen üç yumruklarını birden sık!
Yolunda kafan,
üçüncü yumruğun, tutsun ışık.
Sen gömülme akşamlara,
başını vurma sisli camlara.
Bil,
bil ki her aç

toprağa mıhlı bir ağaç
değil.
Sen yürü!
Aç gözlerinde son yere varmak
tahassürü,
yürü!

Yürüyorum.
satılık bir yük gibi;
ortasından kesilen bir kütük gibi,
Karanlıkta göğdemi sürüyorum.
Karaltılarile,
"Yer altı"larile
bir iki sayıyor uzaklar.
Sekiyor yerde yapraklar.
Dallar bakır kollar gibi iğilip
bükülüyor.

Evler başını almış avucuna,
Apartımanlar durmadan gülüyor.
İşte tam
Yolun başında
bir adam.
Bir adam, 101 yaşında.
1,
1 daha
1 daha
1
101;
Tam,
101 yaşında bir adam..

bir duvar gibi çatlak
Dudaklarında tebessümü,
Anlatayım diyor duyduğumu, işittiğimi.
gördüğümü.
Anası demiş ki 1 yaşında
Dilerim ki oğlum ordu başında
bir paşa olsun,
babası demiş ki 20 yaşında
Oğlumu anıp dağ başında
her çiçek solsun.
büyük anası ona,
Demiş ki oğlum en kısa bir ömür dilerim sana..
Geçerken yılların çemberinden
birer birer,
Neler olmak istemiş meğer:
20 yaşında, daha okusam demiş,
birinci sınıf maaşlı memur olmak istemiş.
……
Anlamış ki
Emek başka
Elek başka şey.
25 inde bir kadın sevmiş.
Kadın varmamış
nedense kadını bu boş karınlı adam sarmamış.
varmış başka birisine.
Gelince sonra otuz ikisine
Kazansam bir yığın para,
başlasam demiş kumara
Artık erince 40 ına
Şunun varmış ki farkına,
Dört evladı dört koldan

yürüyor yürüdüğü yoldan;
Ayni iz.
Ayni üzücü emek.
Ayni boş elek;
Ayni gözler
Ayni sarı beniz..
41 yaşında delirmiş (!)
60 kere çıkıp girmiş
Karanlık bir deliğe.

bir çoğu bakmış alık alık bu 101 seneliğe.
Diyor ki 101 seneye mahkûmdum,
41 i ışıklı bir havanın
60 ı göğsüm gibi çatlıyan bir tavanın
altında geçti.
Artık dibine erişti mum,
artık sönüyor
sönüyorum;
Evimde sönmek için dönüyor,
evime dönüyorum.
Durmak boş,
Oturmak boş,
Cüzdan yerine göğsüne başını sok,
Koş!
Durmak boş,
Oturmak boş,
Koş!

Koşuyorum..
Adamları

adımlarile,
Evleri kaldırımlarile
Yürütmek istiyorum sokakları.
Koşuyorum..
Yıkabilsem bir kâğat balon gibi,
Yıkabilsem diye konaklan..

İlhami Bekir Tez

DENİZİN KARŞISINDA **Temmuz 1929**

Denize dönmek istiyorum!
Mavi aynasında suların:
Boy verip görünmek istiyorum!
Denize dönmek istiyorum!

Gemiler gider aydın ufuklara gemiler gider!
Gergin beyaz yelkenleri doldurmaz keder.
Elbet ömrüm gemilerde bir gün olsun nöbete yeter.
Ve madem ki bir gün ölüm mukadder,
Ben sularda batan bir ışık gibi
sularda sönmek istiyorum!
Denize dönmek istiyorum!
Denize dönmek istiyorum.

(İmzasız)

3.1.2. Dergide Yer Alan Şiirlerin Genel Değerlendirmesi

Resimli Ay dergisine şiir 1929 yılında girer. Daha önce bir magazin dergisi olarak görülen Resimli Ay, 1929 yılından sonra bir edebiyat ve aktüalite dergisi olarak çizgisini değiştirir. Nazım Hikmet'in dergiye gelişiyle dergide belli bir çizgi oluşur. Şiir de Nazım'ın dünya görüşü ve sanat anlayışı etrafında şekillenir.

Nazım Hikmet, Resimli Ay'da yayınlanan şiirleriyle Türk edebiyatında geniş yankılar uyandırmış ve Türk şiirinde yenilikler oluşturmuştur. Özellikle şekil ve muhteva yapısında meydana getirdiği değişiklikler, edebiyat çevrelerinde derin ayrılıkların oluşmasına yol açmıştır. Nazım Hikmet ve onun şiir anlayışını paylaşan genç şairler Resimli Ay etrafında birleşerek yeni şiir anlayışının öncüleri olmuşlardır. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında şiir alanında yapılan en büyük tartışma, hece vezni ve aruz vezninin kullanımı ayrımında görülmüştür. Bu dönemde Nazım Hikmet ve Resimli Ay dergisinde şiirler yayınlayan şairler, üçüncü bir tarz ortaya koyarak şiir tartışmalarını farklı bir yöne çekmişlerdir.

Özellikle Nazım Hikmet'in "Putları Yıkıyoruz" başlığı altında yayınladığı şiirleri, tartışmaların boyutunu oldukça değiştirmiştir. Şiirde deha olarak görülüp yıllarca âdeta bir put gibi eleştirilmeye bile cesaret edilemeyen şairleri Resimli Ay dergisinde Nazım Hikmet acımasızca eleştirir. Nazım Hikmet, Abdülhak Hamit'in dahi-i azam olmadığını belirterek halka sanatçının böyle tanıtılmasını "çok zararlı bir iş" olarak görür.

Dahi sanatkârın umumi vasfı şudur:

"Mensup olduğu milletin içinde bulunduğu inkişaf merhalesini, beynelmilel bir ehemmiyet olacak derecede ifade etmek; yahut bu merhale eğer son anlarını yaşamakta ise, müstakbel inkişaf merhalesinin ana hatlarını, hiç olmazsa bir seziş halinde düsturlaştırmak. Bu ikinci kaziyede de beynelmilel bir dereceye yükselmek. Zira her millet esas inkişafında aynı içtimaî merhaleleri geçtiğinden dolayı, bir milletin sanatkârı mevcudu, yahut

geleceği ifade ederken beynelmilel bir mahiyet kesbedebilir ve ancak böyle bir beynelmileliyet onu dünya dahileri arasına sokabilir. Yarattığı tipler ve çizdiği karakterler, ifade ettiği his ve fikirler ana hatlarında cihanşümul olabilir." (Nazım Hikmet, 1926, Resimli Ay)

Hamit'in, Shakespeare'in taklitçiliğinden ibaret olduğunu ileri sürer.

"Nazım Hikmet, Hamit'i Shakespeare, Rasin ve Corney etkisinde kalmakla suçlarken aslında kendisi de bu hareketiyle ve sanatının en mühim unsuru bakımından Fütürist ve Konstruktivistleri taklit ettiğini hiç düşünmüyordu. Nazım Hikmet'in bu tavrı, bu bakımdan, Divan Edebiyatı'nı mübalağacılıkla suçlarken, ithamlarında mübalağa sanatının en koyu örneklerini veren Namık Kemal'in tavrına benzer."[30]

Eleştirilen ikinci şair ise Mehmet Emin'dir. Millî şair olmak için millî dille şiir yazmanın yeterli olmayacağı; millî şairlerin, camiaların millet haline geldikleri sırada ortaya çıktıkları; Mehmet Emin'in emperyalizme veya derebeylik yönetimine karşı mücadele ettiğinin görülmediği ve tüm bu sebeplerden dolayı millî şair olamayacağı belirtilir.

Bu eleştiriler karşısında M. Zekeriya bile şöyle der: "Nazım'ın insafı yoktu. Burjuva şairleri halkın gözünde kepaze etmek için eline bir fırsat geçirmişti. Bu fırsatı sonuna kadar kullanmak istiyordu. Hücumlarını genişletmek, bütün eski kuşak şair ve edebiyatçılarını silip süpürmek istiyordu" (Sertel, 1977: 168-169)

Bu tartışmalara Yakup Kadri de gösterdiği tepkiyle katılır. Yakup Kadri'ye göre Nazım'ın şiiri âdeta panayır yerindeki fanfarı andırır. Bittabi böyle bir müzik, sokaktan başka yerde çalınamaz. Ayrıca kendisini oluşturan bir edebiyatı reddeden sanatkârın eseri ise öksüz ve hatta piçtir. Nazım Hikmet, bu eleştiriye Cevap 1 ile karşılık verir. Daha sonra kendisini eleştiren Ahmet Haşim'e de Cevap 2 ile karşılık verir.

---

[30] Ersin Özarslan, Nazım Hikmet – Hayatı ve Şiiri, Doktora Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Nisan 2003, s. 234-235

Nazım'ın bütün bu eleştirileri yaparken amacı, Türk edebiyatında kendine yer açmak ve sanat anlayışını duyurmaktır. Aralık 1912'de, aralarında Nazım Hikmet'in tekniğini iktibas ettiği ünlü fütürist Rus şairi Mayakovski'nin de bulunduğu bir şairler topluluğu, Rus edebiyatının önde gelen sanatkârlarına savaş açmış, Puşkin, Dostoyevski, Tolstoy ve benzerlerine saldırarak onları tarihin tozlu sayfalarına gömmek için "Genel Zevkin Suratına Bir Tokat" adlı bildiri yayınlanmıştır.

Nazım Hikmet'in amacı, sanat anlayışı olarak da kendine örnek aldığı Mayakovski'nin Rusya'da başlattığı tartışmaya benzer bir tartışma başlatmaktı. Hatta "Nazım Hikmet bütün iddiaların aksine, yıllar sonra bu değer bilmez hareketinden nedametini bir arkadaşına yazdığı mektupta dile getirir. Bu mektuptaki ifadeleri, onun put diye saldırıp yıkmak istediklerini tanımadığını gösterir. Mehmet Emin hakkındaki neşriyatının da "kulaktan dolma bir telkine" dayandığını itiraf eder:

'... tuhaf bir şey gibi gelecek ama, ben bugünlerde Mehmet Emin'i inkâr olunan tarafıyla, yani şair tarafıyla keşfettim. Şüphesiz ki millî Türk şairi filan değil, lakin iyi şair. Adamcağızın bu esaslı tarafını kulaktan dolma bir telkin ile inkâr edip durmuşuz. ' " [31]

Nazım Hikmet dışında Resimli Ay dergisinde şiirleri yayınlanan şairler Celal E., Fahri Kamil, İshak Rafet Işıtman, İsmail Suphi, Ercüment Behzat Lav, Nail V., İlhami Bekir Tez'dir. Dergide yayınlanan şiirler, âdeta bir kalemden çıkmış gibidir. Nazım Hikmet'in sanat anlayışını benimseyen bu şairler, onun gibi şiir yazma çabası içindedirler.

Şiirlerde işlenen konular ağırlıkla toplum hayatında görülen problemler, toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizlik ve kadındır. Şiirde toplumsal problemlerin işlenmesi ilk değildir ama fark vardır. Bu dönemde komünist fikirler şiire sokulmuştur. Şiir, amaçtan ziyade bir araç gibi görülür.

---

[31] Ersin Özarslan, *a.g.e*, s.241-242

Şiir artık, toplumsal problemlerin anlatıldığı, bu problemlere çözümlerin arandığı, ideolojik fikirlerin okura aktarılmasında faydalanılan bir araçtır.

Şiirin bir araç olarak görülmesi, şekli de etkiler. Şekilde oluşturulan kalıplara uymayan, kesin ölçülere sığmayan bir yapı söz konusudur. Resimli Ay'da çıkan şiirlerde serbest vezin kullanılmıştır.

Nazım Hikmet ve arkadaşları, nazım şeklini serbestleştirmeyi başarmıştır. Bu anlayışın getirdiği yenilik kafiye, redif ve ölçüyü reddederek, şiiri konuşma diline yaklaştırmasıdır. Şiirin yazım şeklinde de değişiklik görülür. Örneğin Nazım'ın Cevap 2 şiirinde;

"Hey

Avanak!

Elinden o zırıltıyı bıraksana!

Sana

üç telinde üç sıska bülbül öten

üç telli saz

yaramaz!"

şeklindeki mısralar birleştirilince, hecenin belli kalıplarına karşılık gelen mısralar elde edilir:

Bana bak! Hey Avanak! (3+4 veya 4+3 duraklı 7'li hece)

Elinden o zırıltıyı bıraksana! (4+4+4 duraklı 12'li hece)

Sana üç telinde üç sıska bülbül öten (8+5 duraklı 13'lü hece)

veya

üç telinde üç sıska bülbül öten (7+4 duraklı 11'li hece)

üç telli saz yaramaz! (4+3 duraklı 7'li hece)

Resimli Ay dergisinde şiirleri yayınlanan şairlerin şiirlerinde kurallar aramak, büyük bir yanlışlıktır. En büyük kural, kural koymamaktır.

Şiirde ahengi sağlayan en önemli unsur kafiyedir. Yayınlanan şiirlerde tam, yarım, zengin kafiyeye ve redife yer verilir. Şekil olarak da çapraz, sarmal kafiye düzenleri bu şiirlerde görülen özelliklerden biridir. Şiirdeki serbestlik, kafiyede de gözlenir. Şair şiirin sonunda kafiye yaptığı gibi ortasında veya başında da kafiyeye yer verebilir. İç kafiye, bu şiirlerde sıkça rastlanan bir unsurdur.

3.1.3. Dergide Hikâyesi Olan Yazarlarla İlgili Bilgiler

Sabahattin Ali

Sabahattin Ali 25 Şubat 1907 tarihinde Gümülcine'de doğdu. 2 Nisan 1948 tarihinde Kırklareli'nde öldü.

"Babası piyade yüzbaşısı Cihangirli Ali Sabahattin, annesi Hüsniye'dir. Babası Ali Sabahattin edebiyatı seven; Jön Türkleri tutan o günün deyimiyle "hürriyetçi" birisidir. Tevfik Fikret'le de arkadaş olan babası, zamanın birçok dergisini de takip edermiş. Annesi Hüsniye Hanım, Edremitli ilkokulu bitirmiş ve roman okumayı seven biriymiş."[32]

Sabahattin Ali'nin babası "Edremit'e göçtüklerinde bölge Yunan işgalinde olduğu için emekli olan babası aylığını alamamış ve aile çok zor günler geçirmiştir."[33]

---

[32] http://www.amotorceedebiyat.com/eser.asp?id=859.

[33] http://www.kültürturizm.gov.tr/postal/turizmtr.asp?belgem=21204.

"Ordudan ayrılan babası ile geçim sıkıntısı yüzünden seyyar satıcılık yapmaya başladılar. Tanıdıklara görünmemek için Rum mahallelerinde satış yapıyorlardı."[3]

Sabahattin Ali "İstanbul'da Doğancılar'daki Füyüzat-ı Osmaniye Mektebi'nde başladığı öğrenimine Çanakkale ve 1921'de bitirdiği Edremit iptidai mekteplerinde sürdürdü. 1922'de yazıldığı Balıkesir Muallim Mektebi'nde başladığı eğitimine 1926'da nakledildiği İstanbul Muallim Mektebi'nde devam etti ve bu okulu 1927'de bitirdi. Yozgat Merkez Cumhuriyet İlkokuluna atandı. 1928 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan sınavı kazanarak dil öğrenmek üzere Almanya'ya gider. 1930 yılında öğrenimini tamamlamadan ülkeye geri döner."[35]

Sabahattin Ali'nin yazın hayatını besleyen ilk kaynak babasının ona verdiği aydın ve hürriyetçi zihniyettir. Küçük yaşlarda sanatçının karşısına çıkan ekonomik sıkıntılar onun bu sıkıntıları çekenleri anlamasında ve eserlerinde alt tabakanın sıkıntılarını başarılı bir şekilde eserlerinde anlatmasına yardımcı olmuştur. Sabahattin Ali'nin edebiyatla olan ilk ilgisi okul yıllarında arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı gazetedeki hikâye ve yazılarıyla başlar. Fakat bu döneme kadar Sabahattin Ali'nin ideolojisinin tam olarak oluştuğu kesin çizgilerle sanatsal çizgisini belirlediği söylenemez; ama bu çizgiyi belirlemesini sağlayan ilk adım Almanya'ya gitmesidir. "Burada bir çok ünlü yazarın eserlerine okuma olanağı bulmuştu."[36] İkinci etken ise "Hıfzı Topuz'un Eski Dostlar adlı kitabında anlattığı üzere 1928-1930 yılları arasında eğitim için gittiği dönem Sabahattin Ali'nin yaşamına yön veren bir dönem olmuştur. Her şey tren yolculuğu sırasında Upton Sinclair'in romanı Oil'i okumasıyla başlar… Yıllar sonra Rasih Nuri İleri'ye anlattığına göre,

---

[3] http://www.amatorceedebiyat.com/eser.asp?id=859.

[35] Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ans., YKM Yay., İst. 2001, Cilt: II, s. 840.

[36] Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ans., a.g.e., cilt II, s. 840.

Sabahattin Ali, bu kitabı bitirince "Bu romanda olanların onda biri doğruysa namuslu bir insan mutlaka solcu olmalıdır" der.[37]

Sabahattin Ali'nin yavaş yavaş beliren çizgisi Resimli Ay Dergisi'nde hikâyesinin yayınlanmasıyla Nazım Hikmet'i tanıması onun kesin hatlarla fikirlerini eserlerinde açıkça göstermesine ve sanatının olgunlaşmaya başladığının bir göstergesidir. Nazım Hikmet ilk karşılaşmalarını şöyle anlatır: "Bir gün dergi idaresine kısa boylu, gözlüklü bir genç geldi. Almanca bildiğini, hikâyeler yazdığını ve isminin Sabahattin Ali olduğunu söyledi. Hikâyelerinden birini bıraktı çıktı. Bu orman sanayinde çalışan işçilerin hayatına aitti. Alman romantizminin tesiri altında yazılmış olmasına rağmen, konu ve muhteva bakımından Türk edebiyatında bir ilki teşkil ediyordu."[38]

Sabiha Sertel'e göre, "Sabahattin Ali Almanya'da ilerici edebiyatla temas etmiş, sosyalist eğilimleri olan bir gençti. Fakat kafasında sosyalizm henüz belirli bir şekil almamıştı. Nazım onu yalnız realist sanata değil, sosyalizme de çekmeye çalışıyordu. Sabahattin'i roman yazmaya teşvik eden Nazım oldu."[39]

Nazım Hikmet'in de etkisiyle sosyalist düşünce yapısını daha iyi tanıyan Sabahattin Ali eserlerinde bu ideolojiyi daha keskin hatlarla okuruna vermeye başladı. Bu doğrultuda eser vermeye çalıştığı sırada hakkındaki suçlama nedeniyle hapiste kaldığı sırada halktan tipleri daha iyi gözlemleme fırsatı bulan sanatçı, Kuyucaklı Yusuf tipini ve Anadolu insanını tanır, eserlerinde başarıyla sergiler.

"Sabahattin Ali edebiyat yaşamına 1925-1926'da Irmak (Balıkesir), Çağlayan (Balıkesir), Güneş, Hayat, Servet-i Fünun, Meşâle dergilerinde yayımladığı şiir ve öykülerle başladı. Daha sonra Varlık, Tercüman, Yurt ve

---

[37] Hıfzı Topuz, Eski Dostlar, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001, s. 20.

[38] Sabiha Sertel, Sertel'lerin Anılarında Nazım Hikmek ve Babıâli, Adam Yay., İst. 1993, s. 36.

[39] Sabiha Sertel, a.g.e., s. 23.

Dünya, Ulus, Yeni Türk, Zincirli Hürriyet, Tan gibi gazetelerde yazılarını sürdürür."[40] Daha sonra Aziz Nesin'le birlikte Markopaşa dergisini çıkarmaya başladı (1946). Dergideki bir yazı nedeniyle Markopaşa kapatılınca Merhumpaşa'yı çıkardı, ama bu yeterli olmadı ve kısa bir süre sonra tamamen kapatıldı. Her ne kadar yazı hayatını devam ettirmek istese de Sabahattin Ali başarılı olamamıştır. Kitaplarının toplatılması üzerine baskılara dayanamamış, yurt dışına kaçma çabası içine girmiştir. Bu girişimi sırasında öldürülür.

Sabahattin Ali'nin sanatçı mizacına bakacak olursak; sanatçı toplumsal ve gerçekçi bir anlayışı benimser. Eserlerinde toplumun sorunlarına yoğun bir şekilde eğilir. Anadolu insanını, problemlerini, bürokrata ve bürokrasiye bakışını, işçi ve işveren arasındaki problemleri, kadının Anadolu toplumundaki yerini ustalıkla eserlerinde yansıtır. Eserlerindeki konuları Asım Bezirci, Sabahattin Ali başlıklı kitabında şöyle belirtir: "Bu ayrım ikili karşıtlıklar hâline getirilerek okunursa, yazarın hikâyelerinin konuları şöyle belirir: İşveren / işçi, şehirli / köylü, aydın / halk, doktor / hasta, gardiyan / mahkûm, erkekler / kadınlar.

"Tüm bu ikili karşıtlıklarda güçlü olan ve digerini ezenler birinci kelimelerin, zayıf olup ezilenler de hep ikinci kelimelerin belirttiği gruplardır. Sabahattin Ali'nin tüm hikâyelerindeki baskın yaklaşım birincilerin eleştirilmesi ve ikincilerin tarafının tutulması yolundadır."[41]

Edebî eserin okuyucuya verecek bir mesajının olması gerektiğine inanan Sabahattin Ali; bütün sanat, insanların yararı için var olduğuna göre, açıkça ve bilinçli olarak kötülükten yana olanlar bence gerçek anlamıyla

---

[40] Behçet Necatigil, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Varlık Yay., 13. baskı, s. 271.

[41] Nükhet Esen, "Sabahattin Ali'nin Kadın Karakterleri", Yaşasın Edebiyat Dergisi, s. 6, Nisan 1998, s. 36.

sanatçı değildirler. Sanatta bulunmasını gerekli gördüğüm bu yarar, belirli bir anlamda belki de tezdir."[42]

"Sabahattin Ali sanatı toplumun hizmetinde görür. Sanatın bütün ayrıntılarıyla yaşamı kapsamasını ister. 'Sanat için sanat' isteyenlerin karşısındadır. Ona göre sanat amaç değil araçtır. 'Hoşça vakit geçirme sanatı' diyerek küçülmediği bu türün ortadan kalkacağına inanır ve sanatı 'aylakçılar oyunu' diye niteler."[43]

Halkın problemlerine uzaktan değil yazarın içtenlikle tanıyarak ciddiyetle yaklaşması gerektiğini düşünür. Köylüyü yansıttığını söyleyen ama köylüyü doğru dürüst tanımayan aydınların yapmacıklığından yakınır: "Kitle için yazdıklarını sanan yazarlarımız en gülünç olanlardır. Kitle ile beraber acı çekmeyen halkın sevinci ile yüzü gülüp, onun isyanı ile şaha kalkmayan nabzı kitlelerin nabzı ile atmayan adamın kitleye 'sen' diye hitap etmesi gülünçten de ileri bir şeydir. Hâlâ köylüyü Amerikalı bir gezgin gibi seyredip, onda ya mistik, karanlık bir ruh veya ilkel bir hayvan gören büyük romanlarımız var. Halktan bahsediyorum diyen ucuz esprili hikâyelerle halkı maskaraya çeviren ünlü yazarlarımız var."[44] Yazar bu düşünceleriyle de sanatçının içtenlikle halkın yanında olması gerektiğini belirtir.

Sabahattin Ali hikâyeleriyle sanatçı kimliğini duyurmuştur.

Hikâyeleri: Değirmen (1935), Kağnı (1936, 1983), Ses (1927, 1972), Yeni Dünya (1943, 1982), Sırça Köşk (1980).

Romanları: Kuyucaklı Yusuf (1837, 1988), İçimizdeki şeytan (1940, 1982), Kürk Mantolu Madonna (1943, 1988).

---

[42] Konur Ertop, "Sabahattin Ali'nin Sanatının Dayanakları", Yaşasın Edebiyat", s. 6, Nisan 1998, s. 42.

[43] Konur Ertop, "Sabahattin Ali'nin Sanatının Dayanakları", Yaşayın Edebiyat, s. 6, Nisan 1998, s. 42.

[44] Varlık Dergisi, 65.sayı, Mart 1936.

Şiirleri: Dağlar ve Rüzgâr (1934), Değirmen Dağlar ve Rüzgâr (1965, Dağlar ve Rüzgâr, Kurbağaların Serenadı, Öteki Şiirler (1988) tüm şiirleridir.

Fahri Celalettin

Fahri Celâlettin Göktulga, 20 Mayıs 1895'te İstanbul'da doğdu. 3 Haziran 1972 tarihinde İstanbul'da öldü.

"Lomia Hanım'la Hariciye memurlarından Ahmet Celâlettin Bey'in oğlu. İlk öğrenimini Darüledep'te tamamladı. Mercan İdadisi'ni (1912) ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni (1918) bitirdi. Daha sonra Toptaşı Akliye ve Asabiye Hastanesi'nde ihtisas yaptı ve aynı hastanede göreve başladı. Bir süre klinik şefi olarak çalıştı. Manisa Akıl Hastanesi'nde daha sonra Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde başhekim olarak görev yaptı."[45]

Fahri Celâlettin'in hikâyelerinde çoğunlukla işlediği konu "I. Dünya Savaşı yıllarında gözlemlediği mahallî hayatımızın örf ve âdetlerinden, millî gelenek özelilklerinden alınmış mevzu ve vak'alarla ördüğü küçük hikâyeler, kuvvetli katına müşahade ve tahlil sahneleriyle süslenerek meydana getirilmiş lisanı kuvvetli sanat eserlerindendir."[46]

Sanatçı edebiyatı birinci meslek olarak seçmemiştir, ama yazdığı hikâyelerle ilgi toplamayı başarmıştır. İlk hikâyesi "Kadın Cehennemi"ni 26 Eylül 1917'de Servet-i Fünûn dergisinde yayımladı. Mütareke yıllarında Şair Nedim, Ümit, Dördüncü Kitap gibi çeşitli edebiyat dergilerinde ve Ayîne gibi mizah dergilerinde yayınlanan öyküleriyle tanındı. Uzun süre Cumhuriyet ve Yeni İstanbul gazetelerinde haftalık fıkralar yazdı.

"Fahri Celâlettin, Türk edebiyatında küçük öykü türünün Ömer Seyfettin'in çizgisinde gelişip yenilenmesinde rol oynayan yazarlardan ve

[45] Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ans., YKM Yay., cilt I, İst. 2001, s. 412.

[46] Resimli Türk Edebiyatı Tarihi Ans., Nihat Sami Banarlı, cilt II, s. 1243-1244.

Ömer Seyfettin anlayışının temsilcilerinden biri olarak kabul edilir. Öykü türüne büyük bir önem veren yazar, bu türün romandan farklı olarak güçlüklerini şu sözlerle dile getirir: 'Hikâye romana benzemez. Fazla söze nasıl imkân yoksa, aza da öyle içimiz sıkılıveriyor. Hikâyeyi bazen virgül bile bozabilir. Mutlaka iyi söylenmelidir. Bir dil sürçmesi, bir tökezleme, bir yanlış tabir bütün bir eseri karaya vurdurmaya yetişir'."[47]

Sanatçı doktor olmasının verdiği avantajı kullanır çünkü hikâyelerinde kullanacağı tipleri hayatın içinde çok iyi gözlemleyerek anlatır. Bunun iyi örneği ise sanatçının Devairi İşgal adlı öyküsünün kahramanını aylarca izledikten sonra kaleme almasıdır.

"Öykülerinin konularını günlük hayattan almakla, günlük hayatta çok sık görülen olay ve kişilerin yerine, çoğunlukla seyrek rastlanan özel durumları ve tipleri seçmiş böylece okuyucuda, şaşırtıcı bir etki uyandırmayı başarmıştır."[48]

Yazar genelde Mauppasant tarzı hikâyeyi benimsemiştir. Hikâyenin giriş / gelişme / sonuç bölümlerinden oluştuğu çatışmanın ardından hemen sonucun geldiği okura bir mesaj verdiği görülür. "Yine o dönemin öykücülerinin çoğunda (Ercüment Ekrem, Osman Cemal, Reşat Nuri gibi) adeta bir gelenek hâlini alan, olayların bir mizah havası ve çeşnisi içinde sunulması anlayışı, F. Celâlettin'le başarılı temsilcilerinden birini bulmuştur."[49]

Behçet Necatigil onun hikâyeciliği için şu yorumu yapar: "Gerilerde kalmış bir dekor ve atmosfer, anılarda gömülü ve eski devir insanları, tipleri

---

[47] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., a.g.e., cilt I, s. 411

[48] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., a.g.e., cilt I, s. 411.

[49] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., a.g.e., cilt I, s. 412.

buldu; mesleğinden gelme bir dikkat ve kolaylıkla canlı bir konuşma dili ve usta bir anlatışla onların küçük dar dünyalarını canlandırdı."[50]

Öyküleri: Talak-ı Selâse (1923), Kına Gecesi (1927), Eldebir Mustafa Efendi (1943), Avurzavur Kahvesi (1948), Salgın (1953), Rüzgâr (1955), Çanakkale'deki Keloğlan (uzun hikâye, 1960), Keloğlan Çanakkale Muharebelerinde adıyla (1939), Bütün Hikâyeleri (Fahri Celâl adı altında, Cem Yayınevi'nce tek kitapta toplandı, 1973).

Suat Derviş

Asıl adı Hatice Saadet Baraner'dir. 1905 yılında doğmuştur. 23 Temmuz 1972 tarihinde İstanbul'da ölmüştür.

"Suat Derviş İstanbul'un Çamlıca ilçesinde eski bir Bizans manastırı üzerine inşa edilmiş, büyükbabasına ait bir köşkte Ağustos 1905'de doğar. Babası İsmail Derviş, kimyager Müşir Derviş Paşa ile prenses Zeynep Hanımefendi'nin cariyelerinden baş balerin Şevkidil Hanımefendi'nin oğludur. İsmail Derviş Bey yurtdışına tıp öğrenimi için gönderilen altı Türk erkeğinden biridir. Ayrıca İstanbul tıp fakültesi ve Ebe Okulu'nda ünlü bir jinekoloji profesörüdür."[51]

"İyi bir eğitim almıştır. Almanca ve Fransızca öğrendi. 1930'da gittiği Almanya'da Berlin Konservatuarı ve Edebiyat Fakültesi'nde okudu; fakat öğrenimini tamamlamadan ayrıldı."[52] Almanya'da bulunduğu dönemde Alman gazetelerinde yazıları çıktı. 1933'te yurda döndükten sonra edebiyat çalışmalarına hız verir.

---

[50] Behçet Necatigil, a.g.e., s. 134.

[51] Oya Körpe, Suat Derviş'in Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir 2001, s. 6.

[52] Behçet Necatigil, a.g.e., s. 107.

"İlk eseri on üç yaşındayken yazıp yayınlattığı 'Hezeyan' isimli şiiridir (Alemdar 1918)."[53] Dervişin ilk romanı ise Kara Kitap'tır. Bu romanı on altı yaşındayken yazmıştır. Almanya'ya gittiğinde roman ve öykülerini içeren on kitabı yayımlanmıştır.

Derviş 1933'de Türkiye'ye döndüğünde Berlin'deki deneyimleriyle usta bir gazeteci olur. Öykü ve romanlarıyla tanınmış olsa da geçinmek için gazetelerde çalışması şarttır. Suat Derviş, 1953 yılına kadar Akşam ve Hürriyet gazeteleri dışında bütün İstanbul gazetelerinde yazmıştır. Yazar, birinci evliliğini Selami İzzet Sedes, ikinci evliliğini Nizamettin Nazif Tepedenlioğlu ile yapmıştır. Reşat Fuat Baraner'le yaptığı evlilik, son evliliği olur. Suat Derviş, hayatının geri kalan kısmını hep onunla birlikte, omuz omuza geçirir. 1951 yılında tutuklanarak yedi yıl hapis, iki yıl dört ay sürgün cezasına çarptırılan Reşat Fuat'la iki kez görüşebildikten sonra geçim sıkıntısı ve rahatsızlığı nedeniyle İsveç'te bulunan ablası Hamiyet Hanım'ın yanına giden Derviş, 1953-1963 yılları arasında yaşamına burada devam eder. Eşinin tahliye olmasıyla Türkiye'ye dönen yazar, 1968'de eşinin ölümüne dayanamaz ve 24 Temmuz 1972'de aramızdan ayrılır.[54]

Yazarın eserlerinde üzerinde en çok durduğu konu sosyalist gerçekçi edebiyatın gelişmesi için çaba göstermesidir. Bunun için ülkeye dönünce Tan, Posta, Cumhuriyet, Haber, Son Telgraf gibi tefrika romanları ve tanınmasına neden olan röportajları yayımladı. Suat Derviş muhabir olarak Sovyetler Birliği'ne gönderildi. Dönüşünde (1941) on beş günde bir çıkan Yeni Edebiyat dergisini çıkardı. Toplumsal bakış açısıyla yazdığı yazılarını Yeni Edebiyat, Yeni Adam, Ses, Servet-i Fünûn, Uyanış adlı dergilerde yayımlar.

Toplumsal bakış açısıyla olaylara yaklaşır; sosyalist fikirleri topluma anlatmaya çalışan yazar, eserlerinde yer alan tipleri şöyle tanımlar: "Ben

---

[53] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., a.g.e., s. 897.
[54] Meral Sema Uzun, Romancı Yönüyle Suat Derviş, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2001, s.15-16.

natüralist bir muharrir değil, realist bir yazarım. Her mevzuu hayattan aldığım gibi aksettirmem, onu bütün boyutlarıyla, nedenleriyle göstermek isterim. Benim tiplerim, oldukları gibi değil, malzeme gibi kullandığım bir çok tipten kompoze edilmiş kişilerdir."[55]

Romanları: Kara Kitap (1921), Ne Bir Ses Ne Bir Nefes (1923), Hiç Biri (1923), Fatma'nın Günahı (1924), Buhran Gecesi (1924), Gönül Gibi (1928), Emine (1931), Hiç (1939), Çılgın Gibi (1945), Fosforlu Çevriye (1968), Aksaray'da Bir Perihan (1997, 1963-64'te Gece Postası gazetesinde tefrika edildi).

Öykü: Ahmet Ferdi (1923), Behire'nin Talipleri (1923), Beni mi? (1924), Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz (1998).

Anı: Ben Kimim? (1986), Niçin Sovyetler Birliği'ne Hayranım (1944).

Çeviri: İnsanın Kaderi (M. Şolohof'tan, 1966), Ateş (H. Borbusse'den, 1970).

Sadri Ertem

Asıl ismi Saaddettin'dir. 1898 İstanbul doğumlu olan sanatçı, 13 Kasım 1943 tarihinde Ankara'da ölmüştür.

"Kütahya'nın Emet ilçesinden Jandarma binbaşısı İbrahim Ethem ile Kanunî dönemi sadrazamlarından Kara Ahmet Paşa'nın soyundan gelen Nadire Hanım'ın oğludur."[56] Babasının mesleği nedeniyle Anadolu'nun değişik yerlerinde bulunma imkânına sahiptir. Ermenek'te başladığı ilk öğrenimine babası ölünce İstanbul Üsküdar Ravza-i Terakki Mektebi'nde devam etti. Toptaşı Askeriye Rüştiyesi'nden sonra Üsküdar Sultanisi'nden

[55] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., a.g.e., s. 897.

[56] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., a.g.e., s. 397.

mezun oldu. Darülfünûn'da Edebiyat Fakültesi'nin felsefe bölümünü bitirdi. I. Dünya Savaşı'na katıldı. Savaş yıllarında Ankara gazetelerinde çalıştı. Savaştan sonra da öğretmenlik mesleğinin yanında gazeteciliğe devam etti. Eserlerinde küçük yaşlarda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunması sebebiyle Anadolu insanını yakından tanıdığı görülür; ayrıca gazeteci olmasının avantajını kullanarak gözlemleme ve konuşturma yeteneğini eserlerinde kullanır.

Savaş yıllarında Hakimiyet-i Milliye, Yeni Gün gazetelerinde çalıştı. Savaştan sonra Son Telgraf gazetesinin başyazarlığını yaptı. Yeni Gün, Vakit, Haber gibi gazetelerde makalelerinin yanı sıra Resim Ay, Servet-i Fünûn, Varlık, Yedi Gün gibi pek çok dergide öyküleri yayımlandı. "İlk öykülerinde insan ilişkilerinin maddî çıkarlar üzerine kurulduğunu çok belirgin bir tez olarak yineleyen Sadri Ertem, Silindir Şapka Giyen Köylü ve Bacayı İndir Bacayı Kaldır adlarını taşıyan ilk iki kitabında köylü-mütegallibe, yabancı sermaye-yerli halk, işçi patron, din sömürücülüğü-laik rejim gibi çatışmaları öykü kişilerini dikkate almadan, bir propaganda malzemesi olarak kullanır. Bunları da gatezeciliğinden gelme alışkanlığıyla gözlemlediği olayları ve kişileri dikkatli bir gözlemle betimlemesi ve çözümlemesiyle öykücülüğünün en başarılı noktasına gelir."[57]

Sadri Ertem hikâye, roman ve gezi yazıları yazmıştır.

Romanları: Çıkrıkçılar Durunca (1931), Bir Varmış Bir Yokmuş (1933), Düşkünler (1935), Yol Arkadaşları (1945).

Hikâyeleri: Silindir Şapka Giyen Köylü (1933), Bacayı İndir, Bacayı Kaldır (1970), Korku (1934), Bay Virgül (1935), Bir Şehrin Ruhu (1938).

Gezi Yazıları: Bir Vagon Penceresinden (1934), Ankara Bükreş (1937).

---

[57] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., a.g.e., s. 397.

Denemeleri: Fikir ve Sanat (1939).

Reşat Nuri Güntekin

Reşat Nuri Güntekin, 25 Kasım 1883 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. 7 Aralık 1956 tarihinde Londra'da ölmüştür.

"Askeri tabip Nuri Bey ile Erzurum Valisi Yaver Paşa'nın kızı Lütfiye Hanım'ın oğludur. İlköğrenimine Çanakkale'de başladı. İptidaiyi bitirdikten sonra bir buçuk yıl kadar idadiye devam etti. Bir süre İzmir'deki Frer'ler okulunda öğrenim gördükten sonra, sınavla girdiği Dârülfünûn Edebiyat Şubesi'ni 1912'de bitirdi. 1913'te Bursa Sultanisi orta kısmına Fransızca öğretmeni olarak atandı." Çeşitli okullarda öğretmen ve yönetici olarak çalıştı. 1927'de milletvekili seçildi. 1929-1931 yılları arasında Dil Heyeti çalışmalarına katıldı. Ulus gazetesinin İstanbul kolu olan Memleket'i çıkarttı."[58]

Reşat Nuri'nin edebî zevki aile çevresinin yanında "Üsküdür'daki ilk çocukluk yıllarında, Şakir Ağa isimli lalasından dinlediği bazı hissi ve mistik hikâyeleriyle başlamıştır. Çanakkale'de okuma yazma bilen komşu hanımların kış geceleri bir araya toplanarak okuyup dinledikleri Fatma Aliye Hanım'ın Udî isimli romanı da yazarın çocukluk hayatında iz bırakan ve heves uyandıran eserlerdendir. Fakat Reşat Nuri, hikâye yazma zevkini, Türk Edebiyatında Halil Ziya'nın hikâyelerini okuduktan sonra duymuştur: "Bugün eser vermeye lâyık bir şey vücuda getirebilirsem, onu Halid ziya Bey'e borçlu olacağım" deyişi bunu belirtir."[59]

Reşat Nuri Güntekin'in edebiyat dünyasına giriş yapması şu şekilde olur: "I. Cihan Harbinin ilk senelerinde çıkan La Pense Ture isimli Fransızca

---

[58] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., a.g.e., s. 458.

[59] Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, cilt I, s. 1210.

mecmuaya yazdığı "Türk Hikâyesinin Hâl-i Hazırı" başlıklı seri makaleleri bunu gösterir. Ayrıca Reşat Nuri yine Mütarekenin ilk yıllarında Zaman gazetesinde Temâşa Haftaları başlığı altında tiyatro tenkidleri yazmıştır."[60]

Reşat Nuri'nin edebiyat hayatına, Diken dergisinde çıkan "Eski Ahbap" (1918) adlı öyküyle girer.[61]

Reşat Nuri'nin yazdığı yazılar ve çalıştığı yayın organlarını ise şöyle sıralayabiliriz: "ilk öyküden sonra, Zaman gazetesinde 'Temaşa Haftaları' başlığı ile tiyatro eleştirileri yayımlamaya başladı (1918-1919). Bu dönemde şair Nedim, Temaşa, Büyük Mecmua, Edebî Mecmua, İnci gibi dergilerde, Tercüman-ı Hakikat'in "Edebiyat" ekinde ve Dersaadet gazetesinde bazen takma isimlerle, uyarlama ve telif oyunlar tefrika etti, oyunlar yayınladı. Bursa anılarına dayanan "Harabelerin Çiçeği" adlı romanı, Cemil Nimet adıyla Zaman gazetesinde tefrika edildi (1918). Bunu Dersaadet gazetesinde kendi adıyla yayımladığı "Gizli El" izledi (1920). "Hançer" (1920), "Eski Rüya" (1922) gibi oyunları ile Fransızca'dan uyarladığı "Bahar Hastalığı" (1920), "Karanlık Kuyu" (1921), "Bir Donanma Gecesi" (1922) gibi oyunları Yeni Sahne ve Darülbedayi'de oynandı. Ressam Münif Fehim, İbnürrefik Ahmet Nuri, Mahmut Yesari ile birlikte Kelebek adlı mizah dergisini çıkardı (1923-24, 77 sayı). Sonraki yıllarda öykü, roman, piyes, makale türünde birçok ürün verdi. Asıl tanınması Vakit gazetesinde tefrika edilen "Çalıkuşu" (1922) adlı romanıyla oldu. Fikirler, Hayat, Yeni Türk, Varlık, Ayda Bir, Çınaraltı, Cumhuriyet, Milliyet, Resimli Şark, Ulus, Tan gibi dergi ve gazetelerde yazdı."[62]

Romanları: Gizli El (1922), Çalıkuşu (1922), Damga (1924), Dudaktan Kalbe (1925), Akşam Güneşi (1926), Bir Kadın Düşmanı (1927), Yeşil Gece (1928), Acımak (1928), Yaprak Dökümü (1930), Kızılcık Dalları (1932),

---

[60] Nihat Sami Banarlı, a.g.e., s. 1212.

[61] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., s. 459.

[62] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., s. 459.

Gökyüzü (1935), Eski Hastalık (1938), Ateş Gecesi (1942), Değirmen (1944), Miskinler Tekkesi (1946), Harabelerin Çiçeği (1953), Kavak Yelleri (1961), Son Sığınak (1961), Kan Davası (1962).

Hikâye kitapları: Tanrı Misafiri (1927), Sönmüş Yıldızlar (1927), Leyla ile Mecnun (1928), Olağan İşler (1930).

Gezi Yazıları: Anadolu Notları (I.cildi 1936, II.cildi 1966).

Oyunları içinde en ünlüleri: Balıkesir Muhasebecisi (1953), Tanrıdağı Ziyafeti (1955).

Reşat Nuri Güntekin, romanlarını nasıl yazdığını şöyle anlatır: "Hiçbir zaman derhal mevzuun plânını yapıp yazmaya başladığım vaki değildir. Onu francala hamuru gibi kendi kendine kabarması için uzun müddet bırakırım. Çok defa aradan birçok senelerin geçtiği vakidir. Bu müddet zarfında mevzua bazı ilaveler yaparım. Bazı kısımlarını atarım (…) Romanın sonunu nasıl bitireceğimi tayin etmeden yazıya başlamam. Evvela bir umumî şema yaparım. Fakat eser henüz definitif olmamıştır. Ortada şahıslar ekseriya hüviyetlerini değiştirirler, evvelce hiç düşünmediğim vakalar, yeni şahıslar gelir. Böyle çalakalem, bir müsvette yaparım. Sonra ikinci müsvetteye başlarım. Bu birincinin retuşudur, romanın asıl yazılışıdır."[63]

Eserlerinde Anadolu'yu mekân olarak seçen yazar, Anadolu insanının yaşadığı problemleri konu etmeyi tercih eder, amacı halka yardımcı olmak, eksiklikleri eleştirel bir bakış açısıyla değil, sadece dikkat çekmek amacıyla hem komik, hem hüzünlü ve maceraya yakın bir tarzda okura verir.

Güntekin'in eserlerini inceleyen Birol Emil, Güntekin'in romanlarından yalnızca yedisinin (Dudaktan Kalbe, Yeşil Gece, Yaprak Dökümü, Kızılcık Dalları, Eski Hastalık, Değirmen, Kan Davası) anlatımının romancının ağzından verildiğini, bunların ise toplumsal ve psikolojik tezleri olduğunu, geri

---

[63] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., s. 459

kalan romanların ise “aslî” kişilerin ağzından anlatıldığını ve “bir nevi sözlü hatırat” yahut “jurnal” biçiminde kaleme alındığını söyler.”[64]

Nazım Hikmet

Nazım Hikmet, 20 Kasım 1901 tarihinde Selânik’te doğdu. 3 Haziran 1963 tarihinde Moskova’da öldü.

Asıl adı Mehmet Nazım Ran olan sanatçının babası Hariciye memuru Hikmet Nazım Bey, annesi ise ressam Celile Hanım’dır.

“İlk eğitimini Göztepe’deki Numune Mektebi’nde tamamladıktan sonra Galatasaray Sultanisi’ne yazıldı. Ancak ertesi yıl ailesinin paraca sıkıntıya düşmesi nedeniyle Nişantaşı Sultanisi’ne verildi. 1917’de girdiğ Bahriye Mektebi’ni 1919’da bitirdi ve Hamidiye Kruvazörüne stajyer güverte subayı olarak atandı. Ancak zütülpençeye yakalanması dolayısıyla sağlık kurulu kararıyla askerlikten çıkarıldı (1920). Ocak 1921’de arkadaşı Vâlâ Nurettin’le birlikte öğretmen olarak Bolu’da görevlendirildi. Bolu’daki sıkıcı ortam onu Sovyetler Birliği’ne yöneltti. Eylül 1921’de yine Vâlâ Nurettin’le birlikte Batum üzerinden Moskova’ya gitti. Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi’ne (KUTV) yazıldı.”[65]

Nazım Hikmet ilk eğitimini ailesinin içinde kendiliğinden almıştır. Anne ve babası ince zevkli, eğitimli insanlardır. Ama Nazım’ın hayatında annesinden ve babasından daha çok etkili olan kişi ise dedesi Mehmet Nazım Paşa’dır. Paşa Mevlevilik tarikatına üyedir. Paşanın evde verdiği davetlerde okunan şiirler Nazım’ın küçük yaşlarda edebiyat zevkini almaya başladığını gösterir.

---

[64] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., s. 459

[65] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., s. 709.

Nazım Hikmet'in edebiyatla ilgisi ilk olarak şiirle 1914'te Mevlevi felsefesinden etkilenerek başlar; ama asıl ilk şiiri 1918'de Yeni Mecmua'da basılır. Fakat Nahız çok yönlü bir sanatçıdır, sadece şiirle yetinmez; hikâye, roman, çeviri, düşünce ve tenkid yazıları da vardır. Nazım "Orhan", "Selim", "Ben, "M.N.", "Adsız Adam" gibi takma isimlerle eserlerini verir. Alemdar gazetesi, Resimli Ay, Halk Dostu, Yeni Gün, Yarım Ay, Yedigün, Tan gazetesinde ve bir çok yayın organında yazıları çıkmıştır.

Nazım Hikmet bir alanda değil, edebiyatın çeşitli alanlarıyla uğraşmış bir sanatçıdır. Nazım halka ulaşmak için sanatı bir vasıta olarak kullanır ve edebiyatın her türünün, hikâye etmekten ibaret olduğunu anlatır. "Şiirinden, masalından, dinî menkıbelerinden, modern romanına kadar bütün edebiyat şekilleri birbirine bağlıdır ve hepsi ana hatlarında anlatmak, hikâye etmek sanatıdır. Şiirde hikâye eder, masal da, roman da, piyes de, senaryo da; hatta bu hikâye ediş meselesi bir bakıma resme, heykele, musikiye ve hatta mimarlığa da şamildir. Zaten kısacası sanat yapmak, anlatmak, hikâye etmek demektir."[66]

"Onun sanatında sanatsal uğraşında sanatçının çağının tanıklığının ötesinde bir misyon üstlendiğini görürüz. Bu da, devrim düşüncesinden yola çıkarak yaşamı dönüşüme uğratma mücadelesidir. Buna yazı/şiir ve düşünceleriyle katılan şair; 'yeni'nin sesi soluğu olur. Onun aydınlanmacı düşüncelerinin kabul görmesi kadar, tehlikeli olarak da nitelendirilmesi bu açıdan hem anlamlıdır, hem de toplumumuzdaki önemli bir çelişkiyi ortaya koyar. Sanatçının sorumluluğunu/rolünü yansıtan tavrını şu düşünceleriyle açıklar: "Muharririn bir de ruh mühendisi rolü vardır. Yani kendini okuyana karşı okuyanlara karşı bir mesuliyet taşır. Bu mesuliyetini müdrik ise ve esasen sosyal realite de her şeye rağmen ümitsizliği, kötümserliği gerektirmediğinden, insanoğlu tabiri caizse daha iyiye, daha doğruya doğru bir sosyal zaruret olarak aynı zamanda kendi mücadelesiyle gittiğinden ötürü,

---

[66] 100.Yılında Nazım Hikmet'e Armağan, (Öner Yağcı'nın makalesi), TC. Kültür Bakanlığı, Ankara 2002, s. 310.

muharrir, okuyucusunu, en bedbin okuyucusunu dahi ümitsizlikten kurtarmağa, her şeye rağmen yaşamaktan tad almağa yani onun üzerinde müsbet bir tesir yapmağa, ona yardım etmeğe, yol göstermeğe çalışır."[67]

Halka yol göstermeye çalışır, üstlendiği sosyalist devrimci kimliği eserlerinde ön plana çıkar. Halka yönelme düşüncesi onun öncelikle dil konusunda sert açıklamalar yapmasına neden olur. Resimli Ay Dergisi'nde yayımlanan "Putları Yıkıyoruz" adlı yazılarıyla edebiyatımızdaki birçok büyük ismi diliyle, konularıyla halkı anlatmadıkları için eleştirir. Hikâyelerinde kullandığı teknik, roman ve şiirdeki değişiklikleriyle onun bir kuramcı olduğunu söyleyebiliriz. Materyalist sosyalist düzeni ima eden eserleriyle yazdığı her şeyin gerçek yaşamda bir şeyleri anlatıp değiştirmesini hedefler.

Nazım Hikmet'in eser verdiği anlarlar ve eserleri şunlardır.

Şiir: 835 satır (1929), Jakan ile Si-Yar (1929), Varan 3 (1930), I+I=II (1930), Kaybeden Şehir (1931), Benerci Kendini Niçin Öldürdü (1932), Gece Gelen Telgraf (1932), Portreler (1935), Taranta Babu'ya Mektuplar (1935), Simavra Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı (1936), Kurtuluş Savaşı Destanı (1965), Saat 21-22 Şiirleri (1965), Memleketimden İnsan Manzaraları (1966-1967), Rubailer (1966), Dört Hapishaneden (1966), Yeni Şiirler (1966).

Oyun: Kafatası (1932), Bir Ölü Evi yahut Merhumun Hanesi (1932), Unutulan Adem (1932), İnek (1965), Ferhat ile Şirin (1966), Enayi (1965), Sabahat (1966), Ocak Başında – Yolcu (1966), Yusuf ile Menofis (1967), Demokrasinin Kılıcı (1974), İvan İvonoviç Var mıydı, Yok muydu (1985).

Roman: Kan Konuşmaz (1965), Yeşil Elmalar (1965), Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim (1966).

---

[67] 100. Yılında Nazım Hikmet'e Armağan, Hzl: Feridun Andaç, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara 2002, s. 298.

Hikâye: Bütün Hikâyeleri (1991 yılında Adam yayınlarından "Hikâyeler" adıyla basılmıştır.

Mektup: Kemal Tahir'e Hasiphaneden Mektuplar (1968), Cezaevinden Mehmet Fuat'a Mektuplar (1968), Bursa Cezaevinden Va-Nu'lara Mektuplar (1986), Nazım Hikmet'in Bilinmeyen Mektupları (1986), Piroye'ye Mektuplar (1988).

Masal: La Fontain'den Masallar (1949), Sevdalı Bulutlar (1967), Masallar (1991).

İbnürrefik Ahmet Nuri

1874 İstanbul doğdu; 6 Mart 1935 tarihinde Ankara'da öldü. "Fes nazırı Süleymanpaşazade müstantik Mehmet Refik Bey'in oğludur."

Galatasaray Sultanisi'ni bitirdikten sonra bir süre Hariciye Nezareti Mektupçu Kalemi'nde çalıştı; oradan Karantina İdaresi Muhasebe Kalemi'ne geçti. Ancak Lozan Antlaşması'ndan sonra idarenin dağılması üzerine buradan emekli oldu (1924). Bira ara Mahmut Yesari ve Reşat Nuri ile birlikte Kelebek adıyla bir mizah dergisi çıkardı (1923-1924, 77 sayı). 1932'de girdiği Ankara Halkevi Tiyatrosu'nda ölümüne kadar rejisör olarak çalıştı.[68]

"Güllü Agab tarafından Gedikpaşa'da kurulan Osmanlı Tiyatrosu'ndaki oyunlara sık sık gitmesi, tiyatroya olan ilgisini arttırmıştır."[69] Bu gidişler öncelikle onda edebî kültürün oluşmasına neden olur, daha sonra kendisi tiyatro kurar amatörce kurulan bu mahalle tiyatrosunda halka oyunlar oynar.

İlk edebî eseri ise "Çoban Kızı" adlı tiyatro eseridir. Bu oyunun çok tutulması yazarı yürüklendirir. Kendi yazdığı tiyatro eserinin yanında, özellikle

---

[68] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılarımız Ans., s. 509.

[69] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılarımız Ans., s. 509.

Fransız tiyatrosundan birçok vadvil ve komedi tarzında oyunu Türkçe'ye çevirir.

Tiyatro ile uğraşmanın yanında Reşat Nuri ve Mahmut Yesari ile birlikte bir dönem Kelebek isimli mizah dergisini çıkarmıştır.

İbnürrefik Ahmet Nuri, "Tanzimattan sonra yazılan tiyatro eserleri arasında Şinasi'nin "Şair Evlenmesi" komedisinden sonra, teknik bakımdan en güçlü eserleri veren bir yazardır. "Ceza Kanunu", "Hisse-i Şayia" en başarılı eserlerini teşkil etmektedir. Bu piyeslerinde adeta özel bir teknik kullanmıştır; olay itibariyle artık bitmiş zannettiğimiz zaman yeni bir kiproko eseri ve seyirciyi kuvvetle kavrayıp sürüklemektedir. Ahmet Nuri'nin diğer bir özelliği piyeslerinde mükemmel bir sahne dili örneği vermiş olmasıdır. Sahnede her tipi kendi hâline seviyesine göre kavuşturmayı ilk defa uygulayan, bunu yaparken incelikleri kaybetmeyen, bayalığa düşmeyen, arı Türkçe ile bulup sahneye çıkartan yine o olmuştur. Oyun yazarlığı ile ün yapan İbnürrefik Ahmet Nuri, aynı zamanda mizah hikâyeleriyle de tanınır."[70]

"İbnürrefik Ahmet Nuri; modern Türk tiyatrosunun temellerini atanların başında gelir."[71]

Oyunları: Şair (2.Xanroff'un Cher Maitre'inden uyarlama, ist. 1324/1908), Hoşkadem Gebe (H. Brieux'un Adel est Grosse'undan uyarlama, Karagöz Mtb., İst. 1325/1909), Tecdid-i Nikâh (1913), Fırsat Maksulu Gücü Gücü Yetene – Kadın Tertibi (üç oyun birlikte, Diken Neşriyat, İst. 1334/1918), Dengi Dengine (Türk Dünyası Mtb., İst. 1339/1919), Hisse-i Şayia (D. Riche'nin Le Pretexe'inden uyarlama, Orhaniye Mtb., İst. 1339/1923), Sivrisinekler (1923), Ceza Kanunu (P. Veber'in Vigint Jours a L'Ombre'ndan uyarlama, Osmaniye Mtb., İst. 1342/1924), Asri Hülyalar (İkbal Mtb., İst. 1924), Çürük Merdiven (Şirket-i Hayriyye Mtb., İst. 1927), Aşk-ı Atik

---

[70] Seyit Kemal Karaalioğlu, Türk Edebiyatı Tarihi, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İst. 1980, s. 629.

[71] Seyit Kemal Karaalioğlu, a.g.e. s. 631.

(Sınıf Arkadaşı, Resimli Ay, İst. 1931), Nakış (Resimli Ay, 1931), Şeriye Mahkemesinde (1933), Himmet'in Oğlu (1934), Son Altes (1934), Belkıs (H. Brenstein Le Bercail'ından uyarlama), Cumhuriyet Halk Fırkası (1934).

Sahnelenen eserleri: "Çoban Kızı", "Asrî Olalım", "Ana Kurbanı", "Hacı Mansur", "Yavuz Hırsız", "Arayan Belasını da Bulur Mevlasını da", "Bayramlık", "Ferhunde", "Kara Haber", "Kaynana", "İrat", "Nâkıs", "Metres-Zevce", "Zülkerneyn"

Vâlâ Nurettin (Vâ-Nû)

Vâlâ Nurettin 1901 yılında İstanbul'da doğdu; 9 Mart 1967 tarihinde aynı şehirde öldü.

"Babası Selânik'in Valisi Nurettin Bey'dir. Galatasaray Lisesi'nin orta kısmını bitirdi (1917). Bir süre Viyana Ticaret Akademisi'nde okudu".[72] Bu dönemden sonra Millî Mücadele'ye katılmak üzere arkadaşı Nazım Hikmet ile Anadolu'ya geçti, ama aktif olarak mücadeleye katılmayarak, Bolu'da öğretmenlik yaptı. Daha sonra yine Nazım Hikmet ile birlikte KUTV Üniversitesinde eğitim almak üzere Moskova'ya gitti. Yurda dönünce bir dönem bankacılıkla uraştıktan sonra ölünceye kadar yapacağı mesleği gazeteciliğe başladı.

"Celâl Sahir Erozan'ın çıkardığı Birinci Kitap, İkinci Kitap vd. aylık şiir dergilerinde şiirleri basıldı. Vakit, Akşam, Haber, Cumhuriyet, Tercüman, Havadis, Köroğlu fıkra, röportaj, sanat ve edebiyat yazılarını yayımladığı başlıca gazetelerdir.

Romanları: Baltacı ile Katerina (Marifet Mtb., İst. 1928), Ebenin Hatırabı (Kanaat Mtb., İst. 1929), Aşkın Birinci Şartı (Resimli Ay, İst. 1930), Küçük İlanlar (Akşam Kütüphanesi, İst. 1933), Leke (Sühulet, İst. 1933), Kardeş Katili (Akşam Kitaphanesi, İst. 1933), Karacaahmed'in Esrarı: Meşhur

[72] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılarımız Ans., s. 1061.

Polis Hafiyesi Yılmaz Ali'nin Macereları (Akşam Kitaphanesi, İst. 1933), Dipsiz Kuyu (Akşam Kitaphanesi, İst. 1933), Benim ve Onların Hikâyeleri (Resimli Ay, İst. 1936), Seni Satın Aldım (İnkılap, İst. 1938), Hayatımın Erkeği (İst. 1939), Mazi'nin Yükü Altında (2.baskı, İnkılap, İst. 1942), Onu Elimden Aldın (İnkılap, İst. 1943), Unutamadım Seni (Ahmet Halit, İst. 1943), Bir İhanetin Cezası (Arif Balat, İst. 1944), Vurgun Peşinde (Tasvir Neşriyatı, İst. 1944), Beyaz Güller (Ak, İst. 1962), Tuzaktaki Kaplan (Ak, İst. 1963).

Anı: Bu Dünyadan Nazım Geçti (Remzi Kitapevi, İst. 1965).

Çocuk kitabı: Korkusuz Murat (Arkın Yay., İst. 1996).

Mahmut Yesari

5 Mayıs 1895 tarihinde İstanbul'da doğdu, 16 Ağustos 1945 tarihinde İstanbul'da öldü.

Babası Miralay Fahrettin Bey'in oğludur. Hattat Yeserizâde Mehmet Esat ile hattat Yeserizâde Mustafa İzzet dedeleri olur.

"İstanbul Sultanisi'nde öğrenimi sırasında henüz onbeş yaşındayken Gıdık adlı mizah dergisinde "M.Esat" imzasıyla karikatürler yayınlamaya başladı. Resme olan yeteneği dolayısıyla devlet tarafından Avrupa'ya gönderildi, ancak I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Sanayi-i Nefise Mektebine girdi (1914). I. Dünya Savaşı'nda yedek subay olarak Çanakkale'ye gönderildi."[73]

Karikatürlerini Diken isimli dergide yayınlamaya başlayan Yesari, edebiyat dünyasına girmesi ilk olarak Nedim dergisinde yayınlanan "Fidan Zehra" adlı uyarlama oyunuyla oldu.

---

[73] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., s. 1090.

Çeşitli dergilere hikâyeler oyunlar gönderdi. Bu oyunlar şöyledir: Antika Tablo, Asri Hülyalar, Ayrı Oda, Bay Bayan Bekir'in Rüyası, Bir Sukut-ı Hayal, Çürük Merdiven, Hanife Hanım, Hizmetçi Arıyor, Sancağın Şerefi, Sürtük, Serseri, Turna.[74]

Ama yazarın edebiyat dünyasında tanınmasını sağlayan ilk eseri Çoban Yıldızı (1925) ile olmuştur.[75]

Yazı hayatını öncelikle Diken, Nedim, Yarın, Resimli Her şey, Kelebek, Resimli Ay, Yedigün, Yarım Ay isimli dergilerde oyun, hikâye, roman tefrikalarıyla sürdürmüştür.

Mahmut Yesari, toplumun sorunlarına eğilen, eserlerinde toplumdaki kesimlerin arasındaki eşitsizlikliği eserlerinde yansıttı. "Cumhuriyet döneminde popüler romanın en iyi örneklerini verdiği, popüler romanı edebî romana bağlayan halkalardan biri olduğu ve yaşadığı dönemde Reşat Nuri Güntekin'den sonra en çok okunan yazar olduğu kabul edildi."[76]

Behçet Necatigil'e göre sosyal ve sosyolojik romanlarında gündelik hayatın sahnelerini açık, yalın bir dille ve ustalıkla yansıtmasını bilmiştir. Bunun en güzel örneği ise yazarın Çulluk adlı romanını yazmadan önce Cibali semtindeki bir tütün fabrikasında çalışmış olması; onun gözleme ne kadar önem verdiğini gösterir. Toplumda iyi bir gözlem yaparak bunu eserlerine taşıyan bir yazardır. Ayrıca yazar batılılaşmanın toplumun bazı kesimleri tarafından yanlış anlaşıldığını düşünerek, eserlerinde bu konu üzerinde de durmaktadır.

Roman: Çoban Yıldızı (Orhaniye Mtb., İst. 1925; İnkılap ve Aka Kitabevi, 1967), Çulluk (Sühulet, İst. 1927; yb haz. M.S. Koz, Oğlak, İst. 1955), Pervin Abla (İkbal, İst. 1927; yb. İnkılap ve Aka Kitabevi, İst. 1966), Ak

---

[74] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., s. 1090.

[75] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., s. 1090.

[76] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans., s. 1090.

Saçlı Genç Kız (Sühulet, İst. 1928), Geceleyin Sokaklar (Resimli Ay, İst. 1929), Bağrıyanık Ömer (Kanaat, İst. 1930), Kırlangıçlar (Sühulet, İst. 1930), Su Sinekleri (1932), Kalbimin Suçu (İst. 1932), Bahçemde Bir Gül Açtı (Sühulet, İst. 1933), Ölünün Gözleri (Sühulet, İst. 1933), Tipi Dindi (Sühulet, İst. 1933), Sevda İhtikarı (Remzi Yay., İst. 1934), Kanlı Sır (Kanaat, İst. 1935), Yakut Yüzük (İnkılap, İst. 1937), Dağ Rüzgârları (İst. 1939), Sağnak Altında (Akba, Ank. 1943).

Öykü-Röportaj: Yakacık Mektupları (Çığır, İst. 1938).

Oyun: Soyulan Hırsız (Maarif Vekaleti, Ank. 1928), Karga ve Tilki (Maarif Vekaleti, Ank. 1928), Sütten Ağzım Yandı (Çığır, İst. 193?), Kahya Kadın (Resimli Ay, 1931), Sürtük (Remzi, İst. 1937), Müthiş Bir Hastalık (Çığır, İst. 1939), Fener Nöbeti (Çığır, İst. 1939), Kaplıca Oteli (Çığır, İst. 1939), Pencereden Pencereye (Çığır, İst. 1939), Hayal Kırıklığı (Öğretmen Dergisi, Ank. 1961), Hasbahçe (Öğretmen Dergisi, Ank. 1961), Tavsiye Mektupları (Öğretmen Dergisi, Ank. 1961), Serseri (MEB, Ank. 1964).

Nahit Sırrı Örik

Nahit Sırrı Örik, 1895 yılında İstanbul'da doğdu; 18 Ocak 1960 yılında İstanbul'da öldü.

Oltulu Örikoğulları ailesindendir. Dedesi Ahmet Nafiz Paşa, divan sahibi bir şair, babası I. Abdülhamit dönemi Maarif Nezareti mektupçularından Mabeyn mütercimi ve Hukuk Mektebi hocası Örik ağasızâde Hasan Sırrı Bey'dir.[77]

"İlk bilgilerini özel hocalarından aldığı derslerle edindi ve bir Fransız mürebbiye tarafından eğitildi. Daha sonra Beşiktaş'ta Afitab-ı Maarif

[77] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılarımız Ans., s. 773.

Rüştiyesi'nden mezun oldu. II. Meşrutiyet'ten (1908) sonra Galatasaray Sultanisi'ne yazıldıysa da öğrenimini tamamlayamadı. Bir süre Hukuk Mektebine dinleyici olarak devam etti. Ancak babasıyla birlikte, onun dost ve arkadaş çevresinde görüp tanıdığı insanlardan çok şey öğrendi. Yine bu sayede tarih ve edebiyata merak sardı. 1915-1928 arasında babasıyla birlikte Paris başta olmak üzere Roma, Tiflis, Viyana, Berlin ve Kopenhag gibi belli başlı Avrupa şehirlerinde bulundu."[78]

"1928 yılında başlayan yazarlık hayatından önce Cumhuriyet gazetesinde çalıştı. Sonra uzun yıllar Ankara Milli Eğitim Bakanlığı'nda mütercimlik yaptı. Son yılları gene İstanbul gazetelerinde fıkra yazarlığıyla geçti."[79]

"İlk hikâyesi "Zeyneb la Courtisane" adıyla Paris'te "Les Oeuvres Libres" dergisinde çıktı (1927). Nahit Sırrı; hikâye, roman, eleştiri yazısı, gezi, anı türlerinde eser verdi."[80]

"Öykü ve romanlarında, bir bölümüne kendisinin de yakından tanık olduğu eski zaman hayatının kıyıda köşede kalmış gelenek ve görenekleri ile Türk toplumunda Tanzimat'tan sonra başlayan Batılılaşma sürecinde zengin tabakanın maddî ve manevî çöküşünü ele alıp anlatmıştır. II. Abdülhamit dönemi ile II. Meşrutiyet sonrası ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşanan çeşitli olayları ve bu olayların içindeki insan yapıtlarının başlıca konusunu oluşturmaktadır. Yapıtlarında artık yok olmaya yüz tutmuş gelenek ve görenekleri, büyük ailelerin nasıl ortadan kalktıklarını belli belirsiz bir hüzünle anlatan yazarın, bu yönüyle Abdülhak Şinasi Hisar'la olan benzerliği üzerinde de durulmuştur. Ancak Nahit Sırrı ondan farklı olarak nostaljiye fazla yer vermemiştir."[81]

---

[78] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılarımız Ans., s. 773.

[79] Behçet Necatigil, a.g.e., s. 249.

[80] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılarımız Ans., s. 774.

[81] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılarımız Ans., s. 774.

"Yapıtlarında kendi şahsında meydana getirdiği bir İstanbul beyefendisi karakterine uygun insanları canlandıran Nahit Sırrı, ayrıca toplamın hemen hemen her tabakasından insanların haksızlıklara karşı isyanını hayat tarzını ve dramlarını da anlatmıştır."[82]

Tanin, Cumhuriyet gazetelerinde ve Resimli Ay dergisinde fıkra ve öyküleri yayınlanmıştır.

Öyküleri: Kırmızı ve Siyah (Sudi Kitapevi, İst. 1929), Sanatkârlar (Burhanettin Mtb., İst. 1932), Eski Resimler (Hakimiyeti Milliyet Mtb., İst. 1933), Colere de Sultan (İst. 1933), Eve Düşen Yıldırım (Varlık, İst. 1934).

Romanları: Kıskanmak (Varlık, İst. 1946), Sultan Hamid Düşerken (Kanaat, İst. 1957), Yıldız Olmak Kolay mı? (Oğlak, İst. 1996).

Oyunları: Sönmeyen Ateş (Varlık, Ank. 1933), Muharrir (Varlık, Ank. 1934), Bütün Oyunları (Oğlak, İst. 1997).

İncelemeleri: Edebiyat ve Sanat Bahisleri (1933), Tarihî Çehreler Etrafında (1933), Roman ve Hikâye (1933).

Makaleleri: Hayat ve Kitaplar (1946).

Gezi Notları: Anadolu'da (1939), Bir Edirne Seyahatnamesi (1941), Kayseri-Kırşehir-Kastamonu (1955).

Anıları: Eski Zaman Kadınları Arasında (1958).

---

[82] Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılarımız Ans., s. 774.

3.1.4. Edebî Yazılar

3.1.4.1. Edebî Eserlerin Oluşturulması İle İlgili Yazılar

Edabiyatımızın büyük şairi Abdülhak Hamit Temmuz 1928 tarihli Resimli Ay dergisi'nde "Eserlerimi Nasıl Yazdım" adlı yazısında Macerayı Aşk, Sabr-ü Sebât, İçli Kız, Duhter-u Hindû adlı eserlerini anlatmıştır. Aynı Eserlerimi Nasıl Yazdım başlığı altında bu yazıya Ağustos 1928 sayısında devam etmiş, Sardanapal, Nesteren, Tarık-i bin Ziyad, Sahra, Divaneliklerim, Nazif, Bir Sefilenin Hasbihali adlı eserlerini tanıtmıştır. Eylül 1928 sayısındaki Eserlerimi Nasıl Yazdım köşesinde ise Eşber, Liberte, İbn-i Musa adlı eserlerini nasıl yazdığını okurlara anlatmıştır. Böylece okurlar "Şair-i Azam"ın kendi ağzından eserlerini nasıl meydana getirdiğini öğrenmişlerdir.

Kasım 1928 Sayısında ise Eserlerimi Nasıl Yazdım başlığı altında Halit Ziya Uşaklıgil ilk eserlerini nasıl yqazdığını okurlara anlatır.

3.1.4.2. Şiir İle İlgili Yazılar

Resimli Ay mecmuasında 1928 yılında şiire rastlanmaz. 1929 yılında Nazım Hikmet ve arkadaşları şiirleriyle Resimli Ay'da okuyucuyla buluşurlar. Kendi şiir anlayışlarını okura iletebilmek için "Putları Yıkıyoruz" kampanyasını başlatırlar.

1930 yılında ise kendi şiir anlayışlarının felsefi tarafını vermeye çalışırlar. Bu dönemde dergide çıkan yazılar "Muazzam Şair Mayakovski Neden İntihar Etti" (Temmuz 1930) ve "Yıldız da Bizim Gibi Yazıyor" (Eylül 1930)'dur.

3.1.4.3. Dille İlgili Yazılar

M. Zekeriya ismiyle yayınlanan yazıda yazar gramere fazla gerek olmadığını, bunun ezberciliği yanında getirdiğini, önemli olanın konuşma dilinin iyi kullanılması gerektiği olduğunu belirtir. "Fikirlerine müracaat ettiğimiz birçok ediplerimiz yazı yazarken gramer kaidelerini hatırlamadıklarını, hatta bir kısmı gramerle aralarının pek hoş olmadığını söylediler. Demek yazarken de gramer kaidelerini araştırıp bulmak ve yazdıklarınızın o kaidelere uygun olup olmadığını kontrol etmek mecburiyetini hissetmiyoruz. Binaenaleyh konuşma lisanında olduğu gibi, yazma lisanında da gramere ihtiyaç yoktur.

Zaten lisan günden güne konuşma lisanına doğru gidiyor. Kitap lisanında sunî ve mükellef kelimeleri kaldırıyor, mümkün olduğu kadar konuştuğumuz gibi yazmaya çalışıyoruz. Gramer kaideleri, lisanı sunileştiren bir amil olmuştur. Okuma ve yazma lüks bir şey olduğu zaman konuşulan lisana doğru giderken lisanımızı sunileştiren amillerden kurtarmak zarureti vardır.

Hususiyle bizim gibi halkını ve çocuklarını süratle okutmak ihtiyacında bulunan bir millet okuma ve yazmayı güçleştiren bütün manileri ortadan kaldırmak mecburiyetindedir. Bizim için okuma ve yazma her türlü güçlüklerden azade bir şey olmalıdır. Bunun için evvela memleketten alfabenin kaldırılması; saniyen mekteplerden gramerin çıkarılması lâzımdır."[83]

Dilimizin yazım kurallarından önce yeni Türkçenin halka bir an önce öğretilmesi gerektiği üzerinde durulur. Böylece okuma yazma bilmeyen halk sınıfı okuma yazma öğrenerek kendi işini kendi görecek, gazete okuyabilecek, en azından ülkede olanlara yabancı kalmayacaktır. Genç Cumhuriyetin ayrıntılardan ziyade kendisine hareket sağlayacak çabuk

[83] "Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?", Resimli Ay Dergisi, sayı: 7, Eylül 1929, s. 3.

gelişen pratik adımlara ihtiyacı vardır. Bu makalenin ardından derginin ilerleyen sayfalarında yer alan "Gramer Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?" adlı makalelerde bu konuda bazı yazar ve şairlerin görüşü alınır.

Yusuf Ziya Bey'e göre; "Lisan hocası değilim. Ulemayı kiram efendilerimizin haklarına tecavüzden korkarım. Sadece bütün bunların cahil, fakat yanlışsız yazı yazdığına kani bir muharrir sıfatıyla söyleyeyim ki, ben gramer bilmem. Fakat hocalarımızın bana öğrettikleri devirden evvel de Türkçe'yi doğru söyler, doğru yazardım. Nitekim aruzla da falsosuz manzume yazardım, amma bahirleri bilmem. Bence lisanda doğru ile yanlışı gramer değil, lisan insiyakımız gösterir."

Orhan Seyfi Bey'e göre; "Türkçe'yi öğrenmek için şimdiki gibi dört beş yüz sahifelik kocaman gramer kitaplarının çocuklara ezberletilmesine bende taraftar değilim. Bizim nesil ekseriyet itibariyle ya sarf ve nahvı hiç bilmeyen ve yahut bildiklerini unutmuş olanlardan mürekkep bir nesildir. Görülüyor ki Türkçe'yi yanlış yazmıyoruz. Bir dili ana lisanı olarak öğrenmek, farkında olmadan o dilin sarf ve nahvını da öğrenmek demektir. Bununla beraber Türkçe'de sarf ve nahvın ilgasına da taraftar değilim. Herhangi bir cümlenin yanlış olduğunu göstermek için o zaman ne yapacağız. Reyi amm usulüne mi müracaat edelim? Türkçe konuşan insanların hepsine bu hatayı tashih etmek başka çare kalmaz.

… Acaba kitaplarda öğrendiğimiz Türkçe cümle teşkilatı asıl Türkçe'nin ifade tarzına uyuyor mu? Bu nahiv sunî kitap lisanının bünyesine göre yapılmış değil midir?"[84] diyerek sunî kitap üstünde kullanılan bir dil yerine bütün halkın kullandığı bir dilin kaidelerinin belirlenmesi gerektiğini belirtir.

---

[84] "Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?", Resimli Ay Dergisi, sayı: 7, Eylül 1929, s. 3.

Halit Fahri ise, gramerin lüzumlu olan kurallarının öğretilmesini, gereksiz olanların ise öğretilmemesini ister. Bunun için okulda iki saatlik ders yeterli olacaktır.

Sadri Ethem; "Bir lisanı öğrenmek, mantıklı konuşmak ve kuvvetli olmak gibidir. Etli adam nasıl hayatın maddî şartlarına en iyi intibak eden adam ise, iyi dürüst konuşan da hayatın lisan kıymetlerine en iyi intibak eden insandır. Hayata nazariyelerle değil, bizzat cereyan girerek intibak ederler.

Gramerle lisan öğrenmek isteyenler, karada, sudan uzak yerlerde ilim ve nazariye ile yüzmek dersi verenlerden farklı değildirler."[85]

Peyami Safa ise görüşlerini şöyle bildirir: "Bir lisanı öğrenmek için gramere ihtiyaç yoktur; bir lisanın bünyesini anlamak için gramere ihtiyaç vardır. (…) Gramer, kaidelerini tecrübe ve müşahede yolu ile öğrendiğimiz bir lisanın düsturlarını bildirir, yani zaten öğrenmiş olduğumuz bir şeyi formül haline sokar."[86]

Nazım Hikmet; "Bir vatandaş Türk lisanının geçirdiği istikaleleri tetkik etmek istiyor; ilmî ve edebî tetebbuâtta bulunmak arzu ediyorsa, bir ihtisas ilmî olarak gramerle meşgul olabilir. Fakat gayesi konuştuğu lisanı umumiyetle yazıp okumak olan bir vatandaş için buna ihtiyaç yoktur. Zira bugünkü Türk dilinde konuşma ve yazma lisanı ne kadar aynı olursa dilimiz o kadar inkişaf etmiş demektir. En cahil bir köylü bile "Ben geldim" diyecek yerde "ben gelecek" kabilinden bir cevher yumurtlamaz. Mesele şive ve vokabüler meselesidir ki bunu gramer halledemez.

Gramer denilen ilim, yazı lisanına bir takım kalıplar koyarak onun kuraklığına, canlılığına konuşma lisanına yaklaşmasına mani olmaktadır ve bu itibarla muzır bir nesnedir. Bunun için değil midir ki, ekseriye anlatmamız yazmamızdan daha canlı ve daha kuvvetlidir. Ben halkın ağzından öyle

---

[85] a.g.y., s. 39.

[86] a.g.y., s. 39.

hikâyeler dinledim ki, eğer onlar anlatıldıkları gibi yazılsalardı, gramer kaidelerine uymayan, onları parçalayan canlılıklarıyla edebiyatımızın lisan şaheserlerinden olurlardı. Velhasıl: Gramere lüzum yok. Vatandaş konuştuğun gibi yaz."[87]

Resimli Ay dergisinde dilin gramer kaidelerine bağlı mı yoksa, serbest mi olması tartışılırken; Peyami Safa, dil encümenini vazifeye çağırır. Gramer kaideleri belirlenen dilin hâlâ üzerinde uyum sağlanamayan açıklığa kavuşturulmamış sorunları kuralları vardır. En büyük sorun gramere yönelik kesin kuralların konmamış olmasıdır. İkincisi ise, konan kuralların öğretmenlere ve halka tam ve geçerli bir açıklamasının yapılamamasıdır. Bir diğer problem ise, encümendeki üyelerin bile kendi aralarında anlaşamayıp, bazı kelimeleri kendi anlayışlarına göre yazmalarıdır. Peyami Safa bu boşluğu görür ve encümen üyelerini eleştirip, vazifelerini yapmaya davet eder. Encümen üyelerinin nasıl çalışmaları gerektiğini ise, şu satırlarla açıklar: "Arap ve Acem köklerinden koparılan Türk dili istiklaline doğru giderken ona düz bir yol açmak ve bu yolda, taş kıran amele gibi diz üstü çalışmak gerektir."[88]

Resimli Ay dergisinin Ekim 1929 yılında çıkan sayısında tekrar "Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?" adlı makaleye devam edilir. Bu bölümde Hüseyin Rahmi'nin, Hüseyin Cahit'in, Halide Nusret Hanım'ın, Necip Asım Bey'in fikirleri alınır.

Hüseyin Rahmi: "Çocuk daha kaide bilmeden de doğru konuşur, kaide öğrendikten sonra yanlış tekellüme başlar. İyi konuşan bir aile içinde terbiye görmüş bir çocuk, doğru konuşur ve gramerin konuşması üzerinde fazla bir tesiri olmayacağı gün gibi aşikârdır. O halde ileride bazı kaidelerin teşekkülü

---

[87] a.g.y., s. 39

[88] "Vazifeye Davet! Dil Encümenine", Resimli Ay Dergisi, sayı: 8, 1929, s. 39

için belki ihtiyaç hâsıl olacak. Fakat bugün için gramere ihtiyaç olmasa gerek. Çocuğun zihnini karıştırmağa ve bu mücerredâtı zorla telkine hiç lüzum yok."[89]

Hüseyin Cahit Bey ise, gramerin lüzumlu olduğu üzerinde durur ve şöyle izah eder fikirlerini: "Gramer lisanın bünyesini, yaşayışını müşahede ve teybin etmekten ibarettir. Gramer lisanın kendisidir. Lisan haricinde bir kavâid mecmuası değildir. Bunu okutmak, lisanı izah etmektir.

Bu izaha lüzum olmayacağını zannetmem. Kendi kendine aynı müşahede ve teybin ameliyesini yapamayacak olanlara büyük faidesi olur. Fena suretle tedrisat yapılmış ve bundan faide görülmemişse kabahat gramerin değil, usulündür."90

Halide Nusret Hanım da Hüseyin Cahit Yalçın gibi gramerin gerekli olduğunu söyler: "Gramere taraftarım, nasıl inkâr edeyim. Gramersiz lisan olmaz. Mamafih mekteplerde behemehal tedrisi lâzım değildir. Çocuklara sırf bunu kaide halinde öğretmek doğru olmamakla birlikte, beraber, kıraat ve Türkçe derslerinde bilmünasebe gösterilerek öğretilmesine taraftarım."[91]

Necip Asım Bey; "Sarf kaidelerinin mücerret olduğunu ve her yaştaki çocuk için okutulmasının kabili tecviz olmadığını kabul ederim. Bununla beraber mekteplerin son sınıflarında hiç olmazsa mazbut kaidelerin basit bir şekilde gösterilmesinin muvaffak olacağını zannederim"[92] diyerek fikrini beyan eder.

Resimli Ay dergisinde yayımlanan bu anketle iki temel görüş oluşur: Birinci grup gramerin kesinlikle lüzumlu olmadığını, dili belli kurallara bağlamanın onun yaratıcılığını öldürdüğünü iddia eder. İkinci grup ise,

---

[89] "Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?", Resimli Ay Dergisi, sayı: 8, 1929, s. 15

[90] "Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?", Resimli Ay Dergisi, sayı: 8, 1929, s. 15

[91] "Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?", Resimli Ay Dergisi, sayı: 8, 1929, s. 15

[92] "Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?", Resimli Ay Dergisi, sayı: 8, 1929, s. 15

gramerin lüzumlu olduğunu iddia eder ve belli yaşlarda okullarda çok detaylı olmamak şartıyla temel ilkelerinin öğrencilere öğretilmesini ister.

Resimli Ay dergisinde yer alan konulardan birisi de, yabancı kelimelerin yazılışlarıdır. Kânunuevvel 1929, sayı 10 ve Mart 1930 sayı 1'de yayınlanan "Ecnebi Kelimeleri Nasıl Yazmalıyız?" adlı ankette yabancı kelimeleri okuduğumuz gibi mi, yoksa kendi orijinal yazımlarıyla mı yazılacakları sorulur ve bazı edebiyatçı ve düşünürlerimiz cevap verir.

Ahmet İhsan B., "Mensup olduğu dilin imlasıyla yazmalıyız" der.

Vâlâ Nurettin Bey'in cevabı ise şöyledir: "Mensup oldukları dilin imlasıyla yazmalıyız. Ecnebi ismi hasları beynelmilel şekillerin Türkçe'deki tasavvutları ile telaffuz ederek öğreneceğiz… Bütün beynelmilel kaidelere riayet etmeli… Latin harfi kullanan milletler arasına girdikten sonra, onların mazhariyetlerinden istifade etmemek doğru değildir."[93]

Peyami Safa Bey alfabenin tam ve titiz çalışılmadan getirildiğinden şikâyet eder; daha sonra da ecnebi kelimelerin kendi dillerindeki orijinal yazılışlarıyla yazılması gerektiğini savunur. "Her ismi hasın bir şahsiyeti ve bir kıyafeti vardır, onu değiştirmeğe hakkımız olabilir mi?" diye sorar ve "Fakat ismi haslar arasında şehir, semt gibi coğrafî isimler telaffuza göre yazılmalıdır, çünkü bunların her memlekette söylenişleri ve yazılışları değişir… Esasen Latin harfi kullanan milletler memleket ve semt isimlerini kendi imlalarıyla yazarlar."[94]

3.1.4.4. Halk Edebiyatı İle İlgili Yazılar

Bu konuda karşımıza en çok çıkan isim Enver Behnan olmuştur. Cumhuriyet dönemine kadar halk kültürü çok önemsenmemiş, aydınların

---

[93] "Ecnebi Kelimeleri Nasıl Yazmalıyız?", Resimli Ay Dergisi, Kanunuevvel 1929, sayı: 10

[94] "Ecnebi Kelimeleri Nasıl Yazmalıyız?", Resimli Ay Dergisi, Kanunuevvel 1929, sayı: 10

dikkatini pek çekmemiştir. Cumhuriyet dönemi, Türk kimliğini ve Türk kültürünü araştırmaya ve tanıtmaya oldukça önem vermiştir. Resimli Ay, "Hacivat Kimdir?" (Teşrinievvel 1929), "Ortaoyunu Nasıl İcad Edildi?" (Teşrinisani 1929), "Ahiler Kimlerdir?" (Ağustos 1930-Eylül 1920) yazılarıyla sayfalarında bu konuya ne kadar önem verdiğini göstermiştir.

3.1.5. Sosyal Hayatla İlgili Yazılar

3.1.5.1. Yabancı Okullar ve Misyoner Faaliyetlerle İlgili Yazılar

Resimli Ay dergisinde sosyal meseleler arasında üzerinde en çok durulan konu misyonerlik faaliyetleri ve misyonerlik okullarıdır. Dergi sayfalarında bu konuya sıkça yer verir. Özellikle misyonerlerin okullara ve çocuk kitaplarına el attığı ve çocukların aklını çelmeye çalıştığı anlatılır. Bu konu da "Fikir Hayatımız Kimin Elindedir" isimli makalede görülür. "İstanbul'da filancılar yokuşunda Bible House ismini taşıyan bir Amerikan müessesesi vardır. Bu müessese senelerden beri orada sinsi sinsi çalışarak, Türkiye'nin hatta şarkın her tarafına kitab-ı mukaddes ve din kitapları neşr ve sevkeder. Bunun için her sene yüzbinlerce para sarfeder. Fakat son zamanlarda bu müessese çocuk neşriyatına başladı. Geçen iki sene zarfında Hıristiyan ahlâk ve telakkilerini telkin eden yirmiye yakın kitap neşretti. Bu kitaplar zahirde bir Türk kütüphanesi tarafından neşrediliyordu; daha sonra Türk aydınları bunların içindeki zehiri sezdi."[95]

Daha sonra onların adına dergilerinde bu yazılara yer vermesi için Resimli Ay'a teklif götürülür, ama Resimli Ay bu teklifi reddeder.

Özellikle çocukların okuduğu kitapların misyoner faaliyetlere hizmet eden yayınlar olduğu belirtilir. "Babıâlî Kavafları" adlı yazıdan sonra kitapçılar Resimli Ay'ı protesto etmek için satmazlar. Bunun üzerine dergide "Baş Muharririmiz Diyor ki" adlı köşede bu konu üzerine şöyle bir açıklama gelir

[95] "Fikir Hayatımız Kimlerin Elindedir?", Resimli Ay, sayı: 2, Nisan 1929, sf: 22

dergiden: “Filhakika Bab-ı Âli kavaflarının boykotoji Resimli Ay’ın İstanbul satışına tesir etti. Demek ki bu efendiler fiilen fikir hayatımıza hakim bulunuyorlar. Türkiye’de bir eserin satılıp satılmamasından eserin kıymetli oluşunun hiçbir dahli yoktur. Memlekette fikir hayatının edebî hayatın okuyup yazmanın hulasa maarifin can damarı olan Bab-ı Âlî caddesi memleketle hiç alâkası olmayan bu ecnebi zümrenin elinde. İşte Resimli Ay, dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen yaşanmayan bu ecnebi unsurlarla mücadeleye karar vermiştir. Türk fikir hayatımızı, Türklerin elinde bulundurmak lâzımdır. Türk müesseseleri fikir hayatımızı bunların elinden kurtarmalıdır.”[96]

Resimli Ay bu yazı ile her konuda yeni gelişmeyi kendi çabalarıyla yakalamaya çalışan, yani Cumhuriyetin eğitim konusuna eğilip misyonerlik konularına el atmasını ve bu tarz faaliyetler içinde olan, özellikle dış kaynaklı kurum ve kuruluşları kontrol altına almasını ister. Özellikle ruhban okullarında misyonerlik faaliyetlerinin eğitim adı altında gerçekleştirildiğine, çocukların Türk kültürü ve İslâm dinine uzaklaştığı hıristiyanlığı benimsediği üzerinde durulur. Bunun için gerçekleşmiş örneklere yer verir. Örneğin 3 Mayıs 1929 yılında “Kızımı Nasıl Verdim Ne Halde Aldım” başlıklı bir yazıda, bir babanın kızını Amerikan Kız Koleji’ne verdikten sonra şahit olduğu değişim anlatılır: “Kızım mektebe giderken Türktü, fakat çıkarken kozmopolit olmuştu.

Hiç olmazsa tahsil itibariyle bir şeyler öğrenmiş olsaydı, ona da razı olacaktım, fakat her hangi bir Türk lisesi mezunuyla da boy ölçüşemezdi. Kızım için yaptığım bütün masraflar boşa gitmiş, üstelik kızımı da kaybetmiştim.”[97]

Bu örneklerden biri de Mecelle Muharriri Cevdet Paşa’nın torununun rahibe olmasıdır. İsmet Hanım, Ahmet Cevdet Paşa’nın torunudur; onaltı yaşında iken Dom De Siman’a verilir, sonra da din değiştirip Avrupa’ya

---

[96] “Baş Muharrir Diyor ki”, Resimli Ay, sayı: 3, Mayıs 1929, s. 33.

[97] “Kızımı Nasıl Verdim Ne Halde Aldım”, Resimli Ay, sayı: 3, Mayıs 1929, s. 2-40.

yerleşmeye karar verir. Bu olan "Cevdet Paşa'ın Torunu Nasıl Hristiyan Oldu" başlığı ile Haziran 1929 tarihinde derginin 4. sayısında yer alır.

Resimli Ay dergisi haziran sayısında "Görüyoruz" başlığı altında yayımlanan yazıda misyonerlerin sadece dinlerini yaymakla kalmadıklarını, emperyalizmi yayma çabası içerisine girdikleri üzerinde durur. "Misyonerlerin ikinci vazifesi emperyalist devletlere bir istilâ vesilesi ihzar etmektir. Misyonerleri bütün hayatlarında istilânın ve sermayenin piştarlığını yapmıştır. Bütün müstemlikelerde daima evvela misyonerler faaliyete geçmiştir, onu sermaye takip etmiştir, onun arkasından da ordu ve donanma gelmiştir. Türkiye de istipdat ve ittihatçılar devrinde bu hakikatın acıklı neticelerine şahit olmuştur. Asırlarca bizi Avrupa'nın bir müstemlekesi haline getiren kapitülasyonlar ve misyonerlerin eseridir."[98]

3.1.5.2. Sosyal Problemlerle İlgili Yazılar

Resimli Ay dergisinin misyonerlere karşı açtığı savaş, 1930 yılına kadar bütün şiddetiyle devam eder. Derginin bu dönemde üzerinde durduğu sorunlar biraz daha halka yönelir. Resimli Ay, Anadolu insanının sosyal ve ekonomik problemlerine sayfalarında yer vermeye başlar. Özellikle derginin "Görüyoruz Duyuyoruz" başlığı ile yayınlanan köşesinde halkın problemlerine yer verilmeye çalışılır. Örneğin bu konuda dergide yayınlanan yazılara örnek teşkil etmesi açısından derginin Temmuz 1930 yılındaki sayısında bu köşede yer alan yazı şöyledir: "Görüyoruz Annesi işte çalışan çocukların ateşle yandıklarını ve Duyuyoruz Malûl Gazilerin Sefaletten Süründüklerini" örneğin Teşrinisani 1929 sayısında "Görüyoruz Her Günkü Feci Hadiselerin Nazarı Dikkate Alınmadığını ve Duyuyoruz İnsanların Çeşme Yalaklarında Öldüğünü".

---

[98] "Görüyoruz", Resimli Ay, sayı: 4, Haziran 1929, s. 4.

Resimli Ay'ın çehresi biraz daha değişmiş, gerek sanat anlayışıyla, gerekse eleştiri yazılarıyla toplumsal fayda anlayışını ön plâna çıkarmıştır. Özellikle Emin Türk Bey'in Kanunevvel 1923'te derginin 10. sayısında çıkan "Köyümde Neler Gördüm" başlıklı yazısında Türk köylüsünün söylenenin aksine pek iyi olmadığını, köylünün hastalık ve sefaletten yıkıldığını ama devletin buna çözüm getirmediğini anlatır. Aynı sayıda Sabiha Zekeriya Hanım'ın "Savulun Geliyorum" başlığı ile bir yazısı yayınlanır. Bu yazıda lider denen kişinin vasıfları sayılır ama makalede adeta Gazi Mustafa Kemal'e atıfta bulunulduğu düşünülür ve bu iki yazı neticesinde Resimli Ay dergisi mahkemeye verilir. Mahkemede Sabiha Zekeriya "Savulun Geliyorum" makalesini İngilizce Ruhiyat Mecmuası'ndan aldığını söyler, dergi incelenir ve tercümesinin tam olarak yayınlamdığına, daha çok Sabiha Hanım'ın fikirlerine göre yön verildiğine karar verilir. Emin Türk Bey'e ise halkın arasına nifak sokar bir üslup kullanması sebebiyle ceza verilir. Sabiha Hanım ve Behçet Bey ikişer ay, Emin Bey ise 20 gün hapse mahkûm edilir. Mart 1930 sayısında Sabiha Hanım uzun uzun açıklamalar yapar ve mahkemeyi kaybettiklerini ama davayı kaybetmediklerini anlatır.

Bu mahkeme kararından sonra da Resimli Ay'da eleştiri yazılarına yer verilir. Toplumun problemlerine ışık tutan sosyal fayda anlayışını ön plâna çıkaran bir yapıya kavuşur. Bu anlayışını sayfalarında yer verdiği şiir ve hikâyelere de taşır. Resimli Ay dergisinde edebiyat bir amaç olmaktan ziyade halka ulaşmanın fikirlerin halka daha çabuk empoze edilmesini sağlayan bir araç haline dönüşür.

Resimli Ay dergisinin üzerinde durduğu bir konu da eğitim ve halkın okuma yazmasıdır. Dergi bu konuyu iki şekilde inceler. Birincisi halkın okuma yazma oranı ve niçin okuma oranının artmadığıdır. "Halk Niçin Okumuyor?" adlı makalede M.Zekeriya kitap satışlarının az olduğunu, bunun niçin olduğunun aydın kesim tarafından saptanıp, devletin bu problemi çözmesini

ister.[99] Örneğin gene M. Zekeriya'nın Teşrinisani'deki sayıda kaleme aldığı "Mektep mi Lazım Vilayet Konağı mı?" başlıklı yazısında eğitimin her şeyden daha önemli olduğu bir kere daha vurgulanır. İkinci bakış açısı üniversiteler bakımındandır. Kanunîsanî 1930'da 11. sayıda çıkan yazıda "Darülfünuna Lüzum Var mı?" başlıklı yazıda, bu konuda çeşitli uzmanların görüşü alınır. Bizdeki üniversite yani darülfünun'un Avrupa'daki darülfünundan farklı olduğu, niçin böyle olduğu ve nasıl düzeltileceği M. Zekeriya tarafından ele alınır (Kânunuevvel 1929, sayı: 10).

3.1.6. Sanatla İlgili Yazılar

3.1.6.1. Tiyatro ve Sinema İle İlgili Yazılar

Tiyatro ve sanat yazılarında karşımıza çıkan en önemli yazılardan birisi "Konservatuar Müdürü"dür. Bu yazıda konservatuar müdürü Ziya Bey'in Anadolu'ya yaptığı gezilerden elde ettikleri anlatılır. Ziya Bey ve arkadaşları Karadeniz Bölgesi'ne, İç Anadolu Bölgesi'nin çeşitli yerlerine gidip orada halk türküleri toplarlar. Bu türküleri kasetlere çekerler, oyunların bir kısmını filme alırlar. Amaç, Anadolu kültürünü tanıtmaktır. Entelektüel çevre, cumhuriyeti kuran halkın kültürüne dönüş yapar. Hedefleri, bu gizli kalmış, temiz, bizi anlatan kültürü ülke geneline yayıp, orijinal kültürümüzün zenginliğini gözler önüne sermektir. Genç Cumhuriyete sunî Avrupaî bir kültür vermek yerine, kendi içinde mevcut olan ama dışarıya çıkmayan doğal kültürü geliştirip vermeye çalışırlar.

Üstelik Ziya Bey'e göre bu türküler, söylendiği yerin tasvirini dinleyicinin gözleri önüne sermektedir. "Bir Kızılırmak'ı bir Elmadağı'nı gerek söylerken, gerek çalarken gayriihtiyarî insanın gözleri önüne bir Kızılırmak, bir Elmadağı geliyor. Zaten halk türkülerini toplamakta asıl maksat ve halk türkülerindeki zevk ve faide bu mühim noktadadır. Mesela Yıldız Dağı'nın

[99] "Halk Niçin Okumuyor?", Resimli Ay, sayı: 6, Ağustos 1929.

terennümünde bu yüzden Kervankıran ismini verdikleri yıldızı kaybederek ümitsiz ve rehbersiz kalan bir yolcunun hali, bir kervanın melali gizlidir.

Görülüyor ve anlaşılıyor ki, halk türküleri bir vakadan, bir hadiseden doğar. Bu şarkılar bir bestekâr için çok iyi musiki fikirlerdir. İşte kompozitörler bu fikirlerden mülhem olarak ve kendileri de halkın içine girerek beynelmilel bir teknik dâhilinde çalışıp, asıl öz Türk musikisini vücuda getirirler."[100]

"Geçen sene doldurulan plaklardan bir kısmının Londra'dan provaları gelmeye başlamıştır. Anadolu halkı bittabi bu kendisinden doğan, bu kendi öz malı olan türkülerle pek çok alâkadar olduğu gibi vücuda getirilen eserler Avrupa'da verilen konserler dolayısıyla oranın sanat ve musiki mahfilinde de pek çok alâkalar uyandırmaktadır."[101]

Resimli Ay dergisinde türkü ve millî folklor oyunlarının yanında halk tiyatrosundan ortaoyununun gölge oyununun tarihçesi anlatılır. Bu amaçla halkın Türk tiyatrosunun tarihinin bilinmesi istenir. Enver Behran'ın Türk tiyatrosu ile ilgili ilk yazısı "Karagöz Kimdir?"dir. Enver Behran bu yazısında Karagöz'ün nerede yaşadığını, neler yaptığını, niçin idam edildiğini anlatır.

İkinci makalesinde ise, Hacivat'ın kim olduğunu, Karagöz ile ilişkisini, öldürülmesini anlatır. Daha sonra çıkan makalesi ise "Ortaoyunu Nasıl İcat Edildi?"dir. Bu makalede ortaoyununun nasıl icat edildiği anlatılır. Kanunî Sultan Süleyman devrinde Mimar Koca Sinan, Süleymaniye camiini ihval etmiş, bu caminin etrafında dükkânlar, medreseler, aşhaneler, bir de Bimarhaneler yapılmıştı.

İstanbul'da tecennün edenler Süleymaniye tımarhanesine dolduruluyor, kırbaç altında tedavi ediliyordu. Sabah olduğu zaman, cellât kıyafetli adamlar ellerinde kırbaçlarla zavallı hastaları tımarhanenin meydanına getiriyorlar, akılları başlarına gelsin diye var kuvvetiyle

---

[100] Ziya B., Resimli Ay Dergisi, sayı: 9, Teşrinisani 1929, s. 27-28.

[101] Ziya B., a.g.y., s. 28.

dövüyordu. Bu vahşiyane tıbbi tedavi usulü Kanunî'nin hekimbaşısının dikkatini çeker, Kanunî'ye:

-Padişahım… Deliler dayakla değil güldürmek şartıyla tedavi edilir, deyince Kanunî de delilerin güldürülerek iyileştirilmesini ister. Bunun üzerine tımarhanede komik kıyafetli hokkabazlar delileri güldürür. Tımarhaneye gülmek için gelen seçkin aileler de olur. Sonunda o kadar çok izleyici gelir ki, gelenlerden para alınır, en sonunda oyuncular başka davetlere de gider.[102]

Enver Behran oyuncuları kullandıkları eşyaları ve mekânın terimsel olarak adlarına da yer verir. Bu makalelerle Türk halk edebiyatı ve tiyatro geleneği halka tanıtılmış olur.

Resimli Ay dergisinde tiyatro ve sinema üzerine yazılar yazan bir diğer isim ise Muhsin Ertuğrul'dur. Nisan 1929 tarihinde yayınlanan yazısı, 1928 senesinde "Avrupa'da Tiyatro"dur. Öncelikle Avrupa tiyatrosunu tanıtan yazar, daha sonra "Ankara Postasını Nasıl Yazdım" isimli makalesinde, yokluk ve imkânsızlık içindeki ortamda nasıl film çektiğini anlatır ama asıl önemlisi niçin böyle bir şey yaptığını anlatmasıdır:

"Şarkın ta sonunda her zaman yere batan, sonra yine çıkan küçük cüsseli bir millet var, adı Japon.

Japonlar film ihtiyaçlarının yüzde yetmişini kendi Japon filmleriyle gideriyorlar. Japonya'da yüzden fazla film yapan müessese var; yedi günde, nihayet on beş günde bir film bitiriyorlar. Japonlar bizden bir milyon kere daha müterakki bir millet; bizden daha fazla Amerika'ya yakın, buna rağmen değerce Amerikan filmlerinden aşağı olan kendi filmlerini tercih ediyorlar. Tabur halinde Japon film mütehassıslarını Holiwud'a gönderiyorlar, orada tahsil ettiriyorlar, fakat bugün bizden bin kat geniş olan film piyasalarının

[102] Enver Behnan, "Ortaoyunu Nasıl İcad Edildi?", Resimli Ay, sayı: 9, s. 30

yüzde yetmişini temin ediyorlar. Beni cesaretlendiren, teşvik eden bu düşünce."[103]

Muhsin Ertuğrul bir Türk tiyatrosu ve Türk sineması oluşturmaya çalışıyor, amacı kendi sinemamızı kendimiz çekmemizdir.

Bu arada Resimli Ay'da "Çin'de Sinemacılık" adlı makalede şuna değinilir: "Çin'de Çinli aktörler tarafından bir film çevrilmiştir. Şimdiye kadar Çin'e ve Çin hayatına dair gördüğümüz filmler Amerika ve Avrupa sinema kumpanyaları tarafından, hatta çok defa Çin'e gitmeden atölye dekorlarıyla çekilen uydurma şeylerdir. Fakat şimdi artık dünya piyasasına ilk hakiki Çin filmi çıkmış bulunuyor."[104]

3.1.7. Edebî Eleştiri Yazıları

"Tenkid", Fransızca "critique" kelimesinin karşılığı olarak kullanılan bir edebiyat terimidir. Eskiden "tenkid" kavramı için "ilm-i nakd" tabiri kullanılmıştır. Tahir-ül Mevlevî'de nakd, "nazmın kusurlarını bildiren ilmin adı" olarak tarif edilmiştir."[105]

Tanzimat döneminde şair ve yazarlar kritik kelimesinin karşılığı olarak hem "muhakeme" hem de "muaheze"yi kullandılar.

"Tahir-ül Mevlevî'ye göre Edebiyat-ı Cedideciler "kritik" kavramı "nakd" kökünden türemiş olan "tenkad", "tenakkud", "intikad" olan kelimeleri kullanmışlardır."[106]

Edebiyat-ı Cedideciler'in böyle bir kelime seçmelerinin nedeni; "Arapça'nın kelime yapma yollarına sadakatle bağlı kalan gelenekçi atalarının

---

[103] Muhsin Ertuğrul, Resimli Ay, sayı: 9, Teşrinisani 1929, s. 20.

[104] "Çin'de Sinemacılık", Resimli Ay, Nisan 1929, s. 19.

[105] Dr. Bilge Ercilasun, Servet-i Fünûn'da Edebî Tenkit, Millî Eğitim Basımevi, İst. 1998, s. 9.

[106] Dr. Bilge Ercilasun, a.g.e., s. 10.

aksine Edebiyat-ı Cedide edîbi öyle bir kelime arar ki kökü Arap dilinde mevcut olmasın. "Tenkid" böyle bir arayışın neticesidir. "Critque"e karşılık gelecek yeni bir kelimeye duyulan ihtiyacı kabul edip de bunun için "nakd" kökünü münasip ve müsait bulan, lâkin bu kökten Arapça'dan kelime üreten vezinlerin mevcut kullanım yerlerini asırlardır belirleyen kuralların hilâfına bir kelime icat edilmesini doğru bulmayanlar "intikad"ı terimleştirmeye çalışırlar."[107]

Bizde tenkidin kökenleri Divan edebiyatıyla başlar; her ne kadar bu dönemde edebiyatımızda tenkidin olmadığı söylense de bu tam anlamıyla doğru değildir. Şöyle ki: "Eski edebiyatta tenkidin olmadığını söyleyenler, meseleye şüphesiz kendi yaşadıkları çağın anlayışıyla bakıyorlardı. Ancak sonraki zamanlarda ortaya çıkan bir tartışma soruna başka bir dünyanın yansıtıcısı olmaktadır. Öyleyse, geçmişi tenkitte bugünün kıstasları ölçüt alınamaz, tenkit ancak o devrin şartlarına göre yapılmalıdır."[108]

"Tanzimattan önceki Türk edebiyatında tenkid, kavram olarak mevcut olmakla birlikte bir "tür" şeklinde gelişmiş değildi. Dîvân şairlerinden bazıları bilhassa tezkire yazarları, selefleri ve muâsırları hakkında çeşitli hükümler vermişlerdir. Tezkire yazarlarının çeşitli şairler hakkındaki hükümleri, onları övmek veya muâheze etmek için kullandıkları terim sayılabilecek hususî manalı bazı kelimeler Tanzimattan önce de pratik bir tenkidin varlığını gösterir. Edebiyatın ne olduğu, ne olması gerektiği üzerinde duran nazarî tenkid, Dîvân Edebiyatında daha az görülür. Bunun sebebi o devirde, hatta bütün Müslüman şark dünyasında edebiyat anlayışı bakımından kat'ileşmiş ve tartışılmaz bazı ölçülere sahip olunmasıdır. Edebiyatın şekliyle ilgili vezin, kafiye gibi ölçüler o derece kesin ve inhiraf edilemez kıstaslardı ki bunların üzerinde tartışmaya lüzum daha hissedilmiyordu."[109]

---

[107] M. Kayahan Özgül, Tenkidi Eleştirmek, Hece Dergisi, Eleştiri Özel Sayısı, sayı: 77, 78, 79, Mayıs, Haziran, Temmuz 2003, s. 8.

[108] Dursun Ali Tokel, Hece Dergisi, a.g.e., s. 17.

[109] Bilge Ercilasun, a.g.e., s. 29-30.

Tanzimat döneminde ise sosyal faydayı ön plânda tutan bir eleştiri anlayışı göze çarpmaktadır. Onlara göre bu edebiyat, "son derece kaideci, sanatçının kişiliğini boğan söz oyunlarını ön plânda tutan, duyguları, hayal ve düşünceleri, ifade unsurları ile klişeleşmiş hayatla ve gerçekle ilgisiz devrini tamamlamış ve skolastik karakterde idi. Artık ortadan kalkmalı ve yerini yeni bir edebiyata bırakmalıydı."[110]

Namık Kemal, Şinasi ve Ziya Paşa'nın sosyal, faydacı, eğitici olmasını istedikleri ve tenkidlerini bu yönde yaptıkları edebiyat anlayışları Abdülhak Hamit, Recaizade Mahmut Ekrem ile tam bir değişim içine girer. Bu dönemdeki edebiyat ferdî duygulara hitap eden bir sanat faaliyetidir. Onlar sanatı, ferdî ıstırapları, edebî türlerden nazmı ifade vasıtası olarak seçmişlerdi. Bu ikinci neslin iki mühim siması Abdülhak Hamit ve Recaizâde Ekrem, edebî eserde güzellik ve lirizm aramıştır.[111]

Türk Edebiyatında tercümeyi ilk olarak Avrupa'da kullanıldığı şekilde algılayıp, o tarzda kullanmaya çalışanlar Servet-i Fünûn edebiyatçılarıdır. "Servet-i Fünûncuların anlayışı ise, daha çok çağdaşları Fransız eleştirisine özellikle Hippolyte Taine'e dayanmaktadır. Servet-i Fünûncuların bu konudaki teorik görüşleri belli başlı üç başlık altında ele alınabilir:

1. Eleştirinin mahiyeti: Servet-i Fünûnculara göre eleştiri, yeni ve bağımsız bir türdür. Bizde eleştiri, genellikle kusur aramak şeklinde görüldüğünden, ciddî eleştiri örnekleri de henüz ortaya konulamamıştır.

Servet-i Fünûnculara göre eleştirmenin görevi bir eserin kusurlarını sergilemek değil, edebî değerini göstermek olmalıdır. Bir tür sanatkâr olan eleştirmenin görevi, edebî eserleri yorumlama, genişletme ve aydınlatmadır.

---

[110] Bilge Ercilasun, a.g.e., s. 36.

[111] Mehmet Kaplan, Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser, Dergah Yayınları, İstanbul, 1997, s. 20-22

2. Eleştirinin kişiselliği: Servet-i Fünûn yazarları eleştirinin değişmez, mutlak kurallara bağlanmasına karşıdırlar. Onlara göre eleştiri, hüküm vermek değil, kişisel duygu ve zevklerini ortaya koyan değerlendirmelerdir. Bunlarda samimî ve kişisel yani sübjektif olmalıdır.

Servet-i Fünûncuların eleştiri konusunda teorik görüşlerini ortaya koydukları yazılarında sırayla estetik ve sanat meseleleri, edebî eser ve edebiyat dil ve üslûp, şiir, hikâye, roman, batılı edebî akımlar üzerinde durdukları görülür.

3. Batıda Eleştiri Konusuyla Uğraşan Yazarlar: Servet-i Fünûncular bu konuda yazılarında öncelikle batı edebiyatını tanıyabilmek için eleştirinin gelişme çizgisinin bilinmesi gerektiğini öne sürerler. Çünkü her edebî dönem bir öncekinin eleştirisiyle hazırlanır."[112]

"II. Meşrutiyet sonrası başlayan milliyetçilik hareketleri edebiyatımıza farklı bir yön verir. Bir dil hareketi ilk başlayan millî edebiyat döneminde önce edebiyatın alt yapısı değiştirilmiştir. Dilde başlayan sadeleşme çabalarını, şiirin biçimsel yapısındaki değişiklikler izlemiştir. Dönüşüme uğrayan alt yapı, tarihî ve millî bir bilinçle derinlik kazanınca millî bir edebiyatın ilkeleri ortaya çıkar. Bunlar, dilde sadeleşmeyi benimseme, hece ölçüsünü ve halk şiiri biçimlerini kullanma ve millî konulara yönelme şeklinde özetlenebilir. Eleştiride bu çerçevede ele alınıp uygulanmıştır."[113]

Yeni Lisan Hareketi ile başlayan millî edebiyatın öncelikle dilde sadelik ve milliliğinde eleştiride temel ölçüt olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz.

---

[112] Abdullah Uçman, "Tanzimat ve Servet-i Fünûn Türk Edebiyatında Eleştiri", Hece Dergisi, s. 60-61.

[113] Betül Özçelebi, Cumhuriyet Dönemi Edebî Eleştiri, 1923–1938, Kültür Bakanlığı, 1998, s. 22-23.

Ali Canip Yöntem'e göre, "Eleştirmen bir eseri ruhsal ve toplumsal açılardan da incelemelidir."[114]

Ömer Seyfettin'e göre, eleştirmenin ilk görevi doğru ile yanlışı ayırmak, iyi, güzel ve çirkini belirlemektir. Eleştirmen hiçbir zaman öznel olmamalıdır: "Tenkit hiçbir vakit bir 'hükm-i karakuşî değildir. Tenkit, amelî şen'î, etraflı bir tahlilin zarurî, hayri ihtiyari bir neticesidir."[115]

"Yazar, bireysel beğeniye önem vermez. Önemli olan genelin, yani halkın beğenisidir. Bu beğeniyi duymanın anlamının, görmenin yolu ise bilimsel çözümlerden deneyimlerden geçer."[116]

Cumhuriyet Dönemi eleştiri anlayışı ise 1923–1938 yıllarını içine alır. Bu dönemde Türk edebiyatı Osmanlı düşünce yapısından sıyrılır. Genç cumhuriyetle yeni bir yaşam anlayışının da kapısını aralar.

---

[114] Betül Özçelebi, a.g.e., s. 23.

[115] Betül Özçelebi, a.g.e., s. 23.

[116] Ömer Seyfettin, Bütün Eserleri: 14, Sanat ve Edebiyat Yazıları, Bilgi Yayınevi, Ank. 1990, s. 96-97.

4. BÖLÜM

DERGİDE YER ALAN ESKİ HARFLİ HİKÂYELERİN

(TERCÜME VE TELİF HİKÂYELER) METİNLERİ

MADAM PÖTİFAR'IN İTİRAFLARI

Kânunusani (Ocak) 1928 – Münire Handan

Aşk kulübünün bu dördüncü içtimaında Madam Pötifar'ın itirafları dinlenecekti. Madam Pötifar aşk kulübü azalarınca bir Şamlıyı sevmekle müttehemdi. Azalar hepsi bu macerayı dinlemek için sabırsızlanıyor, Madam Pötifar'ın gelmesini bekliyorlardı. Nihayet Madam Pötifar Kaf dağındaki sarayın salonunda göründü, etrafı bir alkış tufanı sarstı. Hava bu gece yeni yaptırdığı tahtının üstüne çıktı, cemiyet azalarına bu gecenin programını anlattıktan sonra sözü madam Pötifar'a verdi.

Madam Pötifar asabî bir nazarla elinde tuttuğu notlarına baktı:

— Hemşireler, dedi. Bütün dünya beni Şamlı Yusuf'u sevmek ve kocama ihanetle itham ederler. Sizler de nasılsa işitmişsinizdir. Sarma sigarasını yaktı ve:

— Bunu dünya değil kocan iddia etti. Sen onu anlatmak istemişsin, o da her şeyi bildiğini dünyaya anlatmak için bunu ifşa etti.

— Evet, doğrudur. Bu dediklerin hep böylece meydana gelmiştir. Fakat yalnız yanlış olan bir nokta var. Zevcemin hiçbir şeyden haberi yoktur. Hatta her şey önünde geçtiği halde hiçbir şeyi anlamamıştı.

Yusuf onun hizmetinde bir adamdı. Kendimi kurtarmak için ben Yusuf'u ele vermeğe mecbur oldum. Meseleyi hallettim, Mösyö Pötifar herkesle beraber hadiseyi hariçten işitti.

Kleopatra'nın gözlerinde bir istihza şimşeği çaktı ve:

— Erkekler bu aşk meselesinde daima yalan söylerler, dedi. Aldatılmaktan ziyade halkın onları aldanmış bilmeleri mühimdir. İşte bunu tekzip için bizzat yalan söylemeden kendi kendilerini aldatmaktan zevk duyarlar.

Madam Pötifar sözüne devam etti:

— Çok doğru hemşire, zevcemin ifşa ettiği havadiste kendi kendine teselli içindi. Zevcem bütün dostları arasında ahlaksızlıkla, şöhret bulmuş bir adamdı. Herkesten başka garip garip hareketleri vardı. Hele söze başladı mı bir türlü arkası gelmezdi. İnsan karşısında esnemekten üzülmekten harap olurdu. Benim Pötifar'la olan aile hayatımıza gelince bu pek tatsız tuzsuz bir şeydi. Mösyö Pötifar'ın yegâne ehemmiyet verdiği ve meşgul olduğu mesele siyasettir. İntihabatta hükümetin çok kuvvetli bir ensarı idi. İngiltere'nin Mısır üzerindeki nüfuzunu temine hizmet etmiş, aynı zamanda kendini Mısır hükümdarına da sevdirmeğe muvaffak olmuştu. Mısır hükümdarı bu hizmetine mukabil kendisini menfise davet etti. Pötifar'a hizmetinden çok memnun olduğunu bu teşekkürünü ifa için ne yapılabileceğini sordu. Zevcemde kendi hükümetinde bir vazife vermekle mukabile edebileceğini bildirdi. Mısır hükümdarı da kendisine donanmada bir vazife verdi. Vapurlardan birine kaptan olarak tayin etti. Kendisine yüksek bir maaş bağladılar.

Bu memuriyet Pötifar'ın dünyayı gezmek için vesile oldu. Aynı zamanda resmî birçok işler de görüyordu. Kendisi daima seyahatte olduğu için beni çiftlikte yalnız bırakıyordu. Çiftliğin işlerine bakacak kimsemiz yoktu. Kendi yokluğu esnasında çiftliği idare etmek üzere oranın yerli ahalisinden birini aldı. Yusuf'un Yahudi olduğunu rivayet ederler, fakat çok zeki, dilber, akıllı bir çocuktu. Bütün çiftliğin nezaretini deruhte etti.

Benim çiftlik işleri ile alakam olmadığı için Yusuf'u pek nadir görürdüm. Bu sıralarda Şam şehrinin camilerine, büyük binalarına tezhip işlemekle meşhur büyük bir sanatkârla tanıştım. Bu sanatkâr büyük abideleri mongol usulünde kırmızı beyaz mozaiklerle tezhiplerle işlerdi. O kadar zarif, ince bir dikkati vardı ki, sanatının inceliği yanında hürmet duymamak mümkün değildi.

Karabne yavaşça gülümsedi:

— Sanatkârların hepsi böyledir, dedi.

Pera Kesinelas isminde bir sanatkâr dostum vardı. Siz de bileceksiniz, Yunanistan'ın en tanınmış heykeltıraşı. Birçok defalar kendisine modellik etmiştim. Bende ömrümde bu kadar hayali zengin bir adama rast gelmedim. Bunun da öyle ince bir zevkî hisleri vardı ki yanındaki kadını teşhir etmemesine imkan yoktu.

Madam Pötifar sözüne devam etti:

— İnsan bu sanatkârın yanında kendini çok zayıf hissediyor. Biz de bu sanatkârı çiftlikte köşkümüzün içine tezhip işletmek üzere almıştık. Kendisine salonlara ne yapılmasını istediğimi söyledim. O sanatı hakkında, yapacağı işler hakkında uzun uzun malûmat verdi. Aman yarabbi ben bu kadar ilahî bir ses duymamıştım. O söyledikçe kendimden geçiyor, kendimi semavî bir âlemde hissediyordum. Sanki melâikelerin sesini duyuyormuşum gibi vücut ile dinliyordum.

Bu sanatkâr her gün öğleden sonra Mösyö Pötifar'ın evde bulunmadığı zamanlarda geliyor köşkte çalışıyordu.

Bir gün bu sanatkârla yatak odamdaki Çin vazolarına ait konuşuyorduk. Bu dakikada gözüm pencereye ilişti, birden bahçe kapısının önünde araba durduğunu, içinden çiftliği idare eden Şamlı çocuğun çıktığını gördüm. Bu zamanda onun köşke gelmesi mutat değildi, ne yapacağımı şaşırdım. Sanatkâr arkadaşım benim şaşkınlığımı gördü:

— Hayrola bir şey mi var? dedi.

— Daha bir şey yok, fakat olmak üzeredir, dedim. Zevcim arabanın içindedir.

Dostum bu havadisi işitince derhal şapkasını yakaladı:

— Buradan en salim ve seri bir süratle nereden çıkılır? dedi.

— Arka kapıdan, dedim fakat sizin oradan çıkmanıza müsaade edemem. Hizmetçiler görür ve sözü mucip olur. Sizin için yapacak en iyi şey buradan kilere inmek, sebze ambarının içinde saklanmaktır. Buradan çıkmanız için emir gidinceye kadar buradan bir yere gitmeyiniz.

Ben tam dostuma kilerin yolunu göstermiş, ortadaki Çin vazolarını çömleklerini saklamış, burnuma pudra sürüyordum, Şamlı çocuk kapıyı vurdu. Bir iki dakika arabacı ve hizmetçilerle konuşmak üzere bir iki dakika geciktiği için bunlara meydan bulabilmiştim. Kapıyı açtım, Yusuf mütebessim bir çehre ile girdi:

— Biraz evvel şehirde idim, dedi. Zevciniz beni otele çağırttı. Bu gece vali ile bir ziyafete davetli imiş. Gelemeyeceğini bildirmek üzere beni gönderdi, dedi.

Yusuf'u içeri aldım. Bu çok neşeli, hoş sözlü, güler yüzlü bir çocuktu. Bana birçok hikâyeler anlatmağa başladı. Bu canlı hareketli çocuğu dinledikçe kendimden geçiyor, bu sahra aşıklarına, maceralarına karşı yaşamadığım heyecanları yaşıyordum. Ben Yusuf'la söze daldım, aşağıda zavallı sanatkâr dostumu unuttum.

Yusuf'la o geceyi pek şahane geçirdik. Zevcem şehirde vali ile geçirdiği geceler, bir daha sabaha kadar eve dönmezdi. Yusuf bana bu tatlı hikâyeleri anlatırken gece yarısı birdenbire kapının önünde araba sesi duyduk, pencereye başımı uzattım, arabanın durduğunu içinden kocamın çıktığını gördüm.

Ne hâle girdiğimi tasvir edebilirsiniz. Şimdi zevceme Şamlı çocuğun gece yarısına kadar burada kalmasının hesabını vermeğe mecburdum. Bundan başka Yusuf'un burada olduğunu, bu sebeple kendisini kilerde unuttuğum sanatkâr dostumun da bilmesi lazımdı. Şehr-i âzad hikâyeyi heyecanlı dinliyordu. Dayanamadı:

— Eğer bu meselenin içinden ölüm faciası geçirmeden çıkmışsan aşk olsun sana!.. Herhalde bu muvaffakiyet sebebiyle Havva anamız sana bir iftihar madalyası vermelidir.

Madam Pötifar güldü:

— Ben madalya veya takdir istemiyorum, dedi. Mamafih meseleyi hüsn-ü suratle idare ettiğime eminim. Şamlı dostumu derhal kolundan yakaladım ve iterek:

— Zevcim geliyor, eğer sizi burada bulursa başımıza neler geleceğini tahmin edemem, dedim. Sen dışarı salona çık zevcim salona girer girmez elindeki kılıcı birisini öldürmek istiyormuş gibi salla, benim aleyhimde ağzına geleni söyleyerek tehdit et. Benim bir sevgili olduğumu unut bir düşman gibi beni tahkir et.

— Bu da niçin?

— Şimdi sebep filan sorma, dedim. İterek salona çıkardım ve sana dediklerimi yap, dedim.

Yusuf dediklerimi aynen tatbik etti. Zavallı Pötifar salona girer girmez bu gördüğü sahneden o kadar korktu ki bir ölüm soğukluğu geçirdi. Fakat Yusuf'ta öyle küfür etmesini biliyordu ki ömrümde küfrün bu kadar edebiyatı olduğunu işitmemiştim.

Pötifar o kadar korktu ki korkusundan yemek odasının masasının altına saklandı. Yusuf'ta bu fırsattan istifade ile kaçtı. Zevcem benim içeriden bağırdığımı işitince masanın altında cevap verdi:

— Korkma sevgilim, seni himaye için ben buradayım. Bu adamın senden istediği ne?

Ben hemen odamdan çıktım, ayakları yanına kendimi attım:

— Allah'a çok şükür ki geldin, başıma neler gelecekti, bilmem dışarıda bir saniye evvel kılıcını sallayan adam önünde bir adamı kovalayarak köşkün içine girdiler. Bu arkadan gelen öndekini öldürmek istiyordu. Niçin kavga ettiklerini bilmiyorum ama adamın sarhoş olduğunu anladım. Evimizde bir kan döküleceğini hissettim, böyle bir cinayete mani olmak için önündekini hemen aşağı kilere kaçır zahire ambarına saklanmasını işaret ettim.

Zevcim derhal beni alkışladı.

— Aferin karıcığım, dedi. İşi çok güzel idare etmişsin.

— Sen tam dakikasında geldin, dedim. Bu adamın hayatını kurtardım ama, bu defa da adam bana hücum etti. Beni öldürmek istiyordu. Odama kaçtım kapıyı kilitledim, adam korktu kaçtı. Haydi dostum şimdi git zahire ambarındakini çıkar.

Zevcim dediğimi hemen yaptı, fakat sanatkâr dostum karşısında zevcimi görünce ne diyeceğini şaşırmış, adeta dili tutulmuştu. Zevcim onu teselli etmiş "Korkma seni kovalayan adamı koğduk, artık selametsin" demiş, "Eğer bir korkun varsa polis dostlarım var, sana bir kâğıt vereyim, git seni himaye etsinler" demişti.

Sanatkâr da dönen dolabı anlamış bir şeye ihtiyacı olmadığını söyleyerek zevcime teşekkür etmiş, gündüzden beri meczup kaldığı ambardan memnun çıkıp gitmişti.

Zevcim bunu da anlattıktan sonra yanıma geldi, kollarını boynuma sardı:

— Ah sen bulunmaz bir kadınsın, dedi. Zavallı adamın hayatını kurtardığına iyi ettin. Bununla ne kadar iftihar etsen azdır. Ben bu saatte gelmeyecektim, isabet ki gelmişim. Bu gece saat altıda vali ile bir seyahate çıkacağız. Çantamı almak için gelmiştim. Haydi sevgilim şimdi benim çantamı hazırlayalım.

Yatak odasında biz eşyaları hazırlarken birden kocamın eline Yusuf'un odada unuttuğu paltosu ile başlığı geçti. Aynı dakikada kapının da vurulduğunu işittim. Yusuf da unuttuğu eşyasını almak için geri dönmemiş mi? Zevcim eşyayı bana gösterdi:

— Bunlar kimindir, burada senin yatak odanda ne arıyor? dedi.

— Dostum Pötifar ben dürüst bir kadınım senden hiçbir şeyi saklamam bugün hep hadiseli bir gün geçirdim. Sen bu akşam gelmeyeceğini bildirmek üzere Şamlı çocuğu eve göndermişsin. Yusuf'u benim yatak odama getirdiler. Haberi bana verdi, birden boynuma atıldı, beni öpmeğe başladı. Benim güzel gözlerime çoktan beri aşıkmış, daha bilmem neler!.. Derhal reddettim, kendisini kovdum. Bu dakikada şapkasını paltosunu burada unutmuş. Sen bu çocuğu yanlış intihab etmişsin dostum, bunu muhakkak değiştirmelisin. Bu çocuk maiyetimizde kaldıkça ben evde kendimi selamet ad etmem. Beni kurtarmak için bu çocuğu muhakkak surette kovmalısın.

Pötifar fena halde kızdı, Yusuf'u derhal içeri çağırdı. Yusuf bu palto ile şapkanın kendisine ait olmadığını, benim tehlikeli bir kadın olduğumu söyledi ve:

— Benim sizin karınız gibi bir karım olsaydı Mösyö Pötifar yalnız çiftliğimdeki hayvanları nezaret için değil, karıma nezaret için de bir adam tutardım, dedi.

— Bu belki doğru çocuğum ama, ben seni çiftliğime nezaret için değil, dedi. Ben vazifesi hasebiyle dışarıda bulunan ve evini, çiftliğini sana emanet etmiş bir adamım. Şimdi seni emanete hıyanet cürümüyle mahkemeye vereceğim.

Bu sözler Yusuf'u bitirdi. Fakat bu işten kurtulmak için Yusuf'u feda etmekten başka çare yoktu. Mamafih hâlâ bu güzel gözlü Şam çocuğunun

gözümün önünden mahsun ve meyus gidişini unutamam… İşte bu da aşkın bir zulmetidir.

Zukrasya Burjya yavaşça ellerini kaldırdı:

— Azizim sen gayet güzel hissî bir aşk romanı yazabileceksin, dedi. Biz kocalarımızdan kurtulmak için zehir kullanıyorduk, sen daha mahirane bir şekilde zekanı kullanmışsın.

Hava yine tahtına çekti. İçtimai nihayetini bildirirken sonra gelecek içtimada sözü Karabnaya verdiğini söyleyerek Kulüp azalarını yemeğe davet etti.

Azalar birer birer bir gölge gibi sıyrılıp kayboldular.

FIRTINA ÇIKACAK

Kânunusani 1928 – Sadri Ethem

Gemi demiri cezaya kaldırılmış mektep çocuğu gibi, köşeye diz çöktü. Sessiz sessiz yelkenleri açılır, yalnız yelken bezlerinin hışırtısı, yalnız makaralarının gıcırtısı işitiliyor. Bir de boğuk, boğuk sesler… Hafiften konuşmalar…

Çapkın gemici türküleri bu gemide işitilmez. O burada işitilmez bir hülyadır.

Gemiciler ancak dalgalar gümbürderken seslerini çıkarırlar, o zaman bağırırlar, içlerini, dertli denize, kendileri gibi içli denize dökerler.

Sessizce uzaklaştılar… Gemi, kurşun renginde, deniz kurşun renginde, gök kurşun renginde kıyı arasında kayboldu. Enginden karalara, karalardan enginlere anlaşılmayan ve söylenemeyen daima sılanın sızısını

anlatan deniz, gittikçe ruhunu açtı. Karalar kayıp oldukça engin biraz daha ruhları sardı. Hayran gemicilerin gözleri açık denize, güzel bir yüz görmüş gibi parladı.

Artık onların gözlerinde başka iklimlerin hayaletleri başka mevsimlerin güzelliği renkten renge girerek parlıyor… Küçük bir deniz bile gemicinin içindeki acayip duygular uyandırır. Onun gözleri değişir. Çünkü onların gözleri değişir. Çünkü onların gözleri kendilerinden ziyade meçhul ve ısrarlı tenhalıkların ve bizimkilere benzemeyen çehrelerin güzelliklerini taşırlar.

Ana, sevgili, çocuk, ağaç kara hasreti onların ruhlarına enginlik veriyor. Onların gözleri, onların kalpleri karadakilerden çok başka…

Geminin genç kaptanı gözlerinden engine susamış bir parıltı ile gülümseyerek (dalgalara bağırarak):

— Yolumuz gün doğuşu…

Sabah oldu kanadları yüksek dağları aşarken kırılmış kartallar birikti… Bulut… Bulut…

Yığın yığın bulut. Sanki gök yelkenlerin üstün çöküyor. Herkes düşünüyor.

Biri elindeki mektubu heceleyen kâtibin karşısında düz çökmüş, onu dinliyor, başını sallıyor…

Israr ediyor:

—Ortasını bir daha oku…

— “Babacığım beni de denize al…”

Bir başkasının gözlerinde yaramazlığa susayan bir hal var. Muhakkak karısını düşünüyor. Tatlı tatlı gerinmesinden belli. Bir başkası kendi ruhuyla sessizce mırıldanıyor:

-Bu ne sonsuz ayrılık?.. Çaresiz tahammül gerek… Büyücek bir kazanç vergileri ödemeye, borçları ödemeye kâfi gelsin!

Sonra bundan canı sıkılmış olacak ki başını denize çevirdi. Uzaklara daldı kaldı.

Başka birisi üstündeki kemençeyi mütemadiyen çalıyor. Bur sarışın, ince, uzun kıvrak bir delikanlı. Bakışlarından kemençeyi oynatışından belli ki o bu sulardan bu rüzgârdan bu martılardan başka yerlerde. Afak, sular onun ruhu önünde berrak bir aynaydı. Onun önünde Karadeniz, gök, su, hava herşey, herşey unutulabilirdi. Seslerin ahengi, seslerin derinliği onu bu suların ve karaların ötesindeki âleme sürüklüyordu.

Güvertenin ötesinde, birisinde yüzlerinde yazma mendillerini yüzlerine örtüp uykuya dalanlar, ona çıkışıyorlar, söyleniyorlardı…

O sevimli gülümseyen bir yüzle cevap veriyor:

-Bu kadar mı?.. Yalnız bu kadar mı?.. Hepsini söyleyin içinizde kalmasın! İnsan dünyayı kaba döşek saydıktan sonra bu kadar mı söner… Haydi çocuklar… Haydi…

Buna cevap olarak uzun uzun sonsuz halatlar gibi küfürler savurdular. Demir atan geminin zenciri şakırtısı gibi, bir hayli zaman su küntü gürültüsü kulaklara ağır gelmeden aktı.

Gemicilerin dil kavgaları hiç bitmez. Onlar uyurken bile söğerler ve horlarlar…

Delikanlı söylenirken de düşünüyor, geçen günleri hatırlıyordu:

—Onu ilk defa kaymakamın düğününde davet ettiler, şehrin en güzel kemençe çalanı diye… O gün o tellere her basışında bir ruh sızısından haber verdi çaldı çaldı… Derinleştikçe derinleşti. Fakat koltuğunda kemençesi ile büyükler meclisini ruhuyla şöyle bir süzdü.

Kaymakam:

—Acaba padişah bana bir nişan verir mi?

Kumandan:

—Acaba kaymakam bu davetle den mi yapıyor, bir gizli toplanmadan bahsederek bir jurnal mi veriyor?

Kaymakamın çocuğu:

—Babamın mirasını ne zaman yiyeceğim.

Şehrin zengin davetlileri uzaktan uzağa bakarak:

—Kaymakamın düğünü bizi bastırmak, öldürmek için bir tuzak mı?

Kafeslerin arkasında birikmiş olan kadınlar:

—Acaba hangimizin elbisesi güzel diye düşünüyor, delikanlılar genç kızları gözetlemek için sokuluyorlardı. Bu onu sıktı bir an geldi ki çalamaz oldu, telleri isyan etti.

"O haydi bir daha…" sözünü cevapsız bıraktı.

—Yoruldu, yoruldu artık, dediler. Ve ona bir altın kupa hediye ettiler.

Geldiği gibi sazı koltuğum altında konağı bıraktı, çıktı… Yürüdü yürüdü bir meydanlık, billur gibi suyu olan havuz önüne çıktı.

Genç, neşeli, coşkun bir çocuk gibi yerinde duramayan hoplayan zıplayan suların dönüp dolaştığı havuzda, ağaçlar çiçekler renklerinin aksini görmek için suyun üstüne merakla eğilmişti.

Oynayan, kaynaşan su değil, renkler, yapraklar, ağaçlardı. Durdu suda aksini gördü. O da gök gibi ağaçlar gibi dalların yaprakları gibi daldı kaldı…

İçi coşkundu. Gönlünde ne söylenmemiş sızılar vardı. Sözünü aldı, çaldı, ıssızlık içinde çaldı. Kendi kendini dinleye dinleye çaldı.

Oturduğu taşın biraz ötesinde kafesli bir pencere vardı. Hafifçe açıldı. Bir ses ince, serinlik hissi veren bir kadın sesi:

-Bir daha!..

Ateşli heyecanlı alev gibi sesler dağıldı.

Yürümek için kalktı tekrar pencere önünde aynı ses… Aynı ürkek incecik ses, heyecanlı…

-Bir daha!.. diyordu.

Durdu… Çaldı… Bir kurdun dağılan kıvılcımları sanki bu sesler…

Yürümeğe hazırlanırken kadın daha hızlı seslendi:

-Bir daha biraz daha!..

Pencere açıldı bir mendil güzel, beyaz bir kelebek gibi uçarak onun önüne kondu:

-Terini silersin yiğit…

O sırma curayı aldı sevginin tılsımı ki aldı göğsüne koydu.

Altın kupayı renklerin coştuğu suya savurdu, attı yoluna devam etti. Bu havuzun kenarı bu ağaçların altı artık onun en çok geldiği, dolaştığı saz çaldığı neşelendiği yerdi.

Onun yeriydi, sazının yeriydi, neşesinin yeriydi…

Bir donanma gecesi herkes eğleniyor, herkes içiyordu o aynı sazını çaldı, bekledi bekledi çaldı… Gözleri pencerelere dikildi.

Bekledi ki güzel kadın tekrar görünsün tekrar onun sesini dinlesin!

Ah o kadın, bu kalbi birden bir bakışta bir sesle vuran kadın!

Gözleri pencere de ruhu pencerede yalnız onun için yalnız oradaki için çalıyor, içini döküyordu. Pencerenin kafesi yavaş yavaş oynadı…

Titredi:

-Ah çıkıyor… Şimdi söyleyecek şimdi güzel kadın cevap verecek?

Nerede ise söylüyor… İşte, işte… Söyle ye… cek… diye sabırsızlanıyor…

Kafes yarısına kadar açıldı. Az daha yere düşecekti. O ne müthiş kalp çarpıntısıydı.

Gözlerine inanamadı.

Sert bir surat buruşuk korkunç boşalmış yağ tulumu gibi… Korkunç kırışıklıkları çok bir surat… Kılları dökülmüş bir keçi derisi hissini veren hüsemesi bir adam onu baştan aşağı süzdü.

-Ne istiyorsun yetişir be artık. Uşağa söyledim, sana sadaka verecek, var git dua et…

-Onu, beni dinleyeni beni anlayanı istiyorum…

-Def'ol…

O hiç aldırış etmiyor, çalıyor mütemadiyen çalıyordu…

İhtiyar elini beline sardı. İnce uzun, siyah saylı, demirinin üstü gümüş soyuyla işlenmiş oluklu bir kamayı bir taş parçası atar gibi savurdu.

Bıçak sazın telini kopardı, kemençenin tahtasına sapladı.

O bunu aldı. Yukarı fırlattı. İçeriden bir çığlık, bir gürültü:

-Bıçak gırtlağına saplandı, ölüyor…

O kuştu, denize koştu nihayet ulaştı. O günden beri hep Karadeniz kıyıları ovasında kara insanlarının gözünden uzak dolaşıyor, sahilden sahile kaçakçılık yapıyor.

"Ev…

Kaptan bağırdı:

Uzaktan yelken göründü silah başına: Herkes mavzerlerine sarıldı.

Kızın gözleri denizde… Onun için ümidle korku orada yosunların deniz sularına karıştığı gibi sarılıyor.

Nasıl engin denizler, korkunç denizler küçük çakıl parçalarına küçük kum taneciklerine yaslanıyorsa, onun dizlerinde uyuyor. Engin ve bucağı bulunmayan korku orada sevimlileşiyor.

Kızın içi sonsuz bir deniz gibidir. Korkuyor, titriyor, ürperiyor, inliyor, seviniyor, bekliyor, çırpınıyor nihayet…

Uyandı… İçinde yüksek bir yerden yuvarlanmanın acısı var. Ruhunda derin bir ürperiş, kırlar gibi pencereye koştu. Engine daldı. Su, güneşin altında dümdüz mavi, gittikçe beyazlaşıyor. Suyun nerede bittiği gökle nerede birleştiği belli değil… Aldanmak insana zaman zaman teselli olur. Denizde bir geminin kaburgasını tersine çıkaracak yelkenleri tersine çevirecek haşarılık hiç de yok. Bu denizde uzakta beyaz yelken hiç de yok. Bu denizde uzakta beyaz yelkenliler rahat rahat dolaşıyorlar, kayıklar gemiler onu yeni bir korku verdi. İçine yeni bir korku düştü:

-İşte uzakta, ince beyaz bir çizgi, bir iz… Bu geçen giden bir geminin izi…

Onu yakalamak için gidiyorlar belki? Belki bu çizgi ölümün izi… Düşüren, seven insanın ruhu ne zengindir? Bir tarafta elem öbür yanda neşe, bu yanda keder, kıyıda ümid dolaşır… Birbirine karışan engin rüzgarları gibi bunlar ne dehşetli bir kasırga şiddetle ruhu sararlar?..

Helecan fırtınasından onun gözlerinde ümid parlar gibi oldu:

—Kimbilir belki de şimdi o deniz gibi mağrur adem, yelken kürek ne varsa hepsini önüne katmış suların tenha bir bucağına ıssız bir karanın kenarına sürükleniyor.

Yağmur yağıyor… Gök ve deniz kurşunu bir halde alt üst kapaklar gibi, hemen arzın üstünü kapayacak hemen bir kocaman bir mezar taşı sanki.

O bulutlar kurşun ayaklarla insanların başına basa basa ilerliyor.

O gene meydanda yok. kimbilir hangi köşede? Aşağıda su, yukarıda su, her tarafta su.

Cılız bir tekne, birkaç âdem sevdiği yahut ısırdığı belli olmayan fırtına ile nasıl başa çıkarlar? Hangi yelkenli karada eskidi, hangi kaburga ihtiyar günlerini parçalanmadan aslının yetiştiği toprak üstünde tamamladı?

Gece… İnci bir yol parlak bir iz… Uzanıp giden ayak izleri engine doğru akıyor…

Ah bu yol… Ah bu yol onu arayan onu kovalayan ölümün aydınlığıdır.

Bu aydınlığın nihayetindeki sular, develerin döğüştüğü yerler. Orada sanki adı bilinmeyen esrarlı insanlar dalgaların kulağına bir şeyler fısıldarlar, koşarlar, hoplarlar, göğe doğru yükselirler, kimileri sırt üstü çevirirler. Üstlerine binerek adı söylenen adamı bulup sürüklerler. Denizde ölenler hep bu uzaktaki âlemi görür, uzak alemden kendilerini çağıran sese koşarlar.

Dalga zaten enginden gelen ve insanı gene engine çağıran bir sesten başka bir şey midir? Kız aylarca engine enginden koştu. Şimdi ruhu enginden engine, ruhu biraz daha yorgun penceresinden ayrıldı…

İhtiyarın boğazındaki yara çokta iyi oldu. Artık her gün dükkânlarına gidiyor.

O beyaz koyun postunun üstüne diz çökerek ya Muhammedi'ye okur ya hatim sürer yahut gelen köylü müşterilerine asık suratla kesik kesik söyler:

-Yoktur… Daha ucuz olmaz…

Abanî sarığının kalın kıvırcık kaşlarının altındaki fersiz görünen gözleri, tombul yüzü, insana kurnaz pusuda av bekleyen hayvan tesirini verirdi. İnsan onu Kur'an-ı Kerîm okurken de aynı suretle görür camide dua ederken de… O dükkânda dalgın dalgın sayfalarını çevirirken insan hisseder ki bu adam sergat-ı pür vefalı içinde kaynayan ve çoşan bir hırstır. Eski

abdestini, rengi boyası atmış mestleri, havi dökülmüş şalvarı derin derin düşünüşü, bir şeyle susar:

Kazanmak,

Çok… çoook kazanmak! Daha pek pek… çok kazanmak!.. Onun için dükkânında her şeyi vardı sabahtan akşama kadar işler.

-Bir ilâhî

-Bir okka tuz.

-On arşın dokuma.

-Bir okka kuru üzüm.

-İki kalıp sabun.

-Bir çift çapula.

-Çift çift yün çorap.

-Beş en leve enam en'âm-ı şerîf.

-Leyla, Mecnun, Köroğlu, Aşık Garib, ölçek ölçek buğday arpa… mısır nev'î nev'î baharat dükkânında daima bulunur.

Bunların hepsi de, rengi koyulaşmış koyun postunun üstünde alınır, satılır. Onun postunun yanında bir de yerden üç dört parmak yükseğinde üstünde eski bir halı parçası örtülü bir sedir vardır. O köşesinde bir büyücü gibi esrarengiz büzülür. Onun defterinde zayıf solucanlar gibi sıra sıra rahemler, eğri büğrü çizgiler hiyeroglif yığınıdır. Onu bir kendisi anlar bir de ince fesinin kenarında bir parmak enliliğinde bir parmak inceliğinde sarıklı uşağı muavini tamamiyle kaplayamamış zayıf adam.

Bu ikisi bütün şehrin olanına bitenine bütün kârlarına hesaplarına vakıftırlar.

Hacı Baba dükkânının kepenklerini indiriyordu. Uzaktan bir ayak patırtısı işitti. Durdu. Vurmadı… Bekledi.

-Belki bir kısmet!..

Ha!… Köşeyi dönüyor.

Dönecek ne bürünse…

İşte döndü…

Bari biraz fazla mal alsa…”

Hacı baba gözlerine dört açtı.

Kâtip ince boynunu insana atılmak isteyen tıslayan arsız bir kaz gibi uzattı. Kollarını göbeğinin üstünde kavuşturdu. Telaşlı telaşlı söyledi:

-Efendi gemi geldi… Hacı Baba şimşek çarpmışa döndü. Eli ayağı titredi. Az daha yeri yığılacaktı. Rengi bembeyaz oldu. Sanki mumya!

-Nihayet getirdiler ha!.. Çok buğday var mı?

-Ambarlar tıka basa!

Nefesi kesilir gibi oldu.

-Pazarda ne diyorlar?

Bu sene artık kıtlık yok ekmeği ucuza yiyeceğiz diyorlar Hacı Efendi…

Hacı Efendinin bütün şehrin göze görünür sözü dinlenir adamlarını dolaştı. Hepsini Hacı babanın mevlüd cemiyetine davet etti. Hacılar, hocalar, memurlar, zenginler, ileri gelen, kabadayılar hep toplandı…

Mevlüd okundu gümüş taraflı bardaklardan şerbetler içildi. Mefti Efendi nargilesini fokurdattı. Tahrirat kâtibi vâkıfın tabakasından cigara sarıp amirine taktim etti. Jandarma subayı dayanmış kaymakamın gözünün içine bakıyordu. Öteden beriden konuşuldu. Hacı Baba ezildi büzüldü, içinden bir ateş basmış gibi söyledi:

-Efendi hazretleri bir yerde ki domuz derisinden oluklar yapılsa bu oluklardan su içmesi haram olur mu?

Mefti Efendi düşünmeye lüzum görmeden:

-Haram olur… Haram tabi Aaa!… Hacı Efendi bunu soracak ne var?

-Bunu anladık malum ya! Biz ulema değiliz, ya bu su ile sulanan tarlalarda biten otlar, sebzeler, meyveler, hele hele buğdaylar yenir mi?

Mefti Efendi istifini bozmadan:

-Hiç yenir mi? Hepsi hepsi haram olur.

-Ya! Böyle bir şeyi pazarda satana…

-Had-i şer'i lazım, had-ı şer'i.

Ertesi gün limandaki geminin içinden ne bir insan dışarı çıkarıldı ne bir okka buğday.

Hacı Baba artık memnun Hacı Baba artık geniş nefes alıyor. Hacı Baba köpeklere ekmek doğradı, Hacı Baba fakirlere sadaka verdi. Camide hatimler sürdürdü, medresedekilere helvalar döktürdü. Cami imamına bir abdestlik diktirdi. Hacı memnun herkes memnun. Herkes ona dua ediyor.

Bir yağmur bir yağmur. Bütün yamaçlardaki topraklar sel oldu, sahile toplandı. Mısır tarlaları iki gün içinde kum ve çakıldan ibaret sel yatağı halini aldı.

Hacı Babanın keyfine payan yok, artık iltizam aldığı aşr buğdayları pahalı pahalı piyasaya çıkarıyor.

Bir gün çarşıda bir söz dolaştı:

-Hacı Zülfikâr bir gemi buğday satın almış, kendisi de İstanbul'dan beraber geliyormuş!..

Hacı Baba bunu duyduğu zaman gene telaşa düştü. Ha Zülüfkara kaymakam değil vali bile diş geçiremezdi. Onun önünde Mefti memurlar, tüccarlar herkesler elpence divan dururlar. Bir dediği iki olmaz, İstanbul'da arkası var!..

Hacı Babayı aldı bir telaş, aldı bir telaş; düşündü taşındı… Hesap etti kitab etti… İstihareye yattı adaklar adadı, fakat gemi yanaştı…

Hacı Zülüfkâr karaya iner inmez, dördüncü bir karı almak istediğini eşe dosta anlattı. Tanıdıklarına şehrin en güzel kızlarını sordu.

Hacı Zülüfkâr evleniyor, bütün şehir çalkalandı, bütün aileler arasında bu haber bir telsiz gibi dolaştı. Daha buğdaylar ambarlara taşınmadan şehri saran bu haberi Hacı Baba da duydu, bu haber meshin nefesinden daha şifalı geldi.

Geniş nefes aldı sevindi.

İki tepe gibi yükselen zengin şöhretler arasında rabıtayı alçalan yükselen, belli belirsiz toprak ve kaya yığınları vücuda getirir. İki zahire tüccarının arasına bir hayli adamlar girdi.

Zülüfkâr Hacı Babanın kızını istedi nihayet!

Hacı Baba kendi kendine:

-Yendim keratayı, diye sevindi. Nihayet iki ticaret ambarını birleştirmeleri Zülüfkâr'ın efendinin kayınbabasının yaşında olmasına rağmen onun idaresinde çalışması şartıyla nikâh kıyıldı.

Bütün kasaba bu haberle çalkalandı, bütün kasaba günlerce düğünü konuştu.

Alay geliyor… Davul sesleri, zil sesleri, silah sesleri gökleri sarsıyor. Kızın gözleri hâlâ enginlerde, dalgaların arasından birini bekliyor.

Kurşunî engin deniz kurşuni coşuyor. Göklere tırmanıyor. Sanki bir gizli haber verecek dalgalaşıyor, iniltisi şu ses:

-İşte işte damat işte…

Hepsi kafilenin arkasındaki kıranta âdem gözleriyle kaşlarıyla elleriyle işaret ederek anlatıyorlar. Kız da baktı kalabalığın üstüne eğildiği caddeye.

Baktı sarardı. Sonra nefesi kesilmiş gibi mosmor oldu, sarsıldı. Pencerenin pervazına yaslandı, öylece kaldı. Silkelendi. Korkulu bir rüyadan uyanır gibi kirpi, uyuz bir kirpi dik dik tüyleri suratının etrafında tersine dönmüş korkunç bir mahlûk ona doğru yaklaşıyor.

Yutkunarak dudaklarını ıslatarak homurdanarak…

Demin uzaktaydı, o kadar fark olunmuyordu. İşte yaklaştı; dişleri kanlı kanlı, gözleri kanlı kanlı bir şey bu.

Daha yaklaştı, yaklaştı; pencereleri bastıracak gibi açık nerede ise bu kollar gizlenmeye sarılacak o kadar yakın ki.

Bir kirpi göğsünün üstünde dolaşıyor. İğnesinin derisini parçaladığı dişlerinin gıcırdattığı duyuluyor artık.

Başlar sallanmakta gözler alayda, herkes düğünü seyrediyor.

Yayından kurtulmuş ok gibi fırladı, tenha tenha merdivenlerde arka kapıdan ıssız sokaklardan girintili çıkıntılı yollardan geçti.

Deniz göklerde gök denizde steplerden coşarak gelen deli rüzgâr boğacak insanı devirecek tekne arıyor.

Buldu deli rüzgâr buldu artık rahat edecek yenecek hırsını. İşte bir tekne şuracıkta bir yelken göründü, kayboldu, yok oldu. Şu kayaların arasında.

Parça parça çuval gibi, insana eşyaya benzemez. Birçok şeyler öteye beriye yuvarlanıyor. İşte, işte bir genç sarışın içte ince bedenli sevimli şurada kumların kenarında savruluyor. Kâh dalıp bir aşağı bir yukarı savruluyor. Kâh dalıp kâh çıkıyor. Deniz çocuğu koynuna sarıyor. Onu kayanın üstünde buldular. Kimse ona yaklaşamadı. Tekne tokat kaya parçası kefir herkesi kaçırdı. Hacı Babanın iki sadık uşağı yakalamak istediler, alınları sivri kayalarca paramparça oldu.

Aradan yıllar geçti; sahil ovaların ortasına bakan köyü yeşil erik portakal bahçelerinin uzandığı yamaçta yuvarlanırken dönmüş bir şelale gibi bembeyaz bir taş yığını hâlâ göze çarpar. Orada zaman zaman bir ses inildediği, bir ihtiyar kadın yaralı kömür gibi derinlerde çok derinlerden sızlar inler:

"Hu hu hu! Neredesin?"

Yorgun beli bükük hayalet, gece gündüz dolaşır. Zaman zaman bağırır, yerliler ihtiyar, ihtiyar kızın sesinden şeraatle ürperirler. Karadeniz'de gene fırtına çıkacak gene Karadeniz arıyor yutacak gemi diye…

Bu sesi işittiği zaman bizim takanın kaptanı da sapsarı oldu, bizi yarı yolda karaya attı.

AYŞE

Ocak 1928 – İbnürrefik Ahmet Nuri

Çok soğuk ve karlı bir hava. Rüzgar sert akşam karanlığı bembeyaz zemine yayılmakta idi. Eski ve pek samimi dostlarımdan doktor Nadir Bey'le konuştuğumuz havaî sözler bitti, gözlerimiz dışarıda esmer karanlık içinde beyaz kelebekler gibi uçan kar tanelerine daldı. Bir müddet sonra doktor içini çekti. Sordum:

-Neden içini çektin doktor? Bu havada ateşsiz, ekmeksiz kalanları mı düşündün?

-Evet, vaktiyle ateşsiz ekmeksiz kalmış olan biri aklıma geldi de… Ne vakit böyle fırtınalı karlı bir hava olsa bu acıklı vak'ayı tahattur ederim, dedi.

Anlatmağa başladı:

-Üç sene evvel Anadolu'daki vazifemden İstanbul'a avdet etmiştim. Dehşetli bir kış, kar tipisi, rüzgâr, kıyamet… Böyle bir akşamüzeri idi. Yollar karla kapanmış olduğu için tramvaylar işlemiyor, sokaklarda araba yok, insan yok. tek tük geçen otomobiller boş değil. Evime gitmek için Aksaray Yokuşu'ndan aşağı yayan inmeye mecbur olmuştum. Benden sekiz on adım ileride pejmürde kıyafetli bir kadın yürüyordu. Soğuktan muhafaza etmek için başını omuzlarını bir çuval ile örtmüştü. Dükkânların birçoğu kapanmış açık kalanlarda kapanıyordu. Kadın demir kepengi yarıya kadar indirilmiş bir kömürcü dükkânın önünde durdu, titreyen bir sesle:

-Bana beş guruşluk kömür veriniz, dedi.

Kömürcü:

-Beş guruşluk olmaz, on beş ver de bir okka vereyim, dedi.

Kadın yalvarmaya başladı:

-Yalnız on guruşum var, beş guruşla ekmek alacağım.

-Bana ne! Şimdi beş guruş için elime buz gibi kantara yapıştıramam başka kapıya…

Kömürcü gayet sert bir tavırla bunu söyleyip dükkânın kepengini tamamıyla kapattı. Zavallı kadın orada dona kaldı. Ben bu muhtekir insafsız herife karşı fena halde hiddetlendim. Birkaç söz söylemek ve kadına bir iki okka kömür almak için dükkâna yaklaştım. Kadıncağız ümitsizlikle geri dönmüştü. Karşı karşıya geldik:

-Hanım! Dur gitme, ben sana kömür alacağım, dedim.

Kadın dikkatle yüzüme baktı, bana daha sokuldu, daha dikkatli baktı. Sevinç, ıstırap, tereddüt ve ümit ile karışık titrek bir seda ile haykırdı:

-Doktor Nadir Bey!!! Siz!!! Siz burada!!! Ben şaşırdım.

-Beni tanıyor musunuz? dedim. Daha heyecanlı bir halde cevap verdi:

-Siz beni tanıyamadınız mı?

Titreyen elleriyle başını örten çuvalı açtı:

-Yüzüme dikkatli bakınız ben sizin Ayşe'niz değil miyim? dedi ve ağlamaya başladı…

"Ayşe!!! Hakikaten benim bir Ayşem vardı. Fakat bu ne kıyafet? Bu ne hâl? Bir dilenciden daha pejmürde!.. Benim Ayşem zengindi. Yaldızlı karyolada yatar, ipekli kumaşlar içinde yaşar, araba ile otomobil ile gezerdi. Bir anda mazi tekmîl-i şaşasıyla gözlerimin önünde parladı. "Ayşe! Ayşe!" diye mırıldandım. O tekmil ağırlığıyla kollarıma asılmış sözünde devam ediyordu:

-Bir vakitler böyle soğuk havalarda odamızda soba yanarken bile siz beni üşümesin diye kollarınızın arasında sıkar ısıtırdınız. Şimdi açım, üşüyorum doktor bey. Bana merhamet ediniz.

Doktor burada sözünü kesti. Gözlerini yere dikti, düşünmeye başladı. Ben sordum:

-Sonra?

Doktor çok müteessirdi. Biraz düşündükten sonra cevap verdi:

-Evvela sen söyle bakalım, sen kadınları nasıl bilirsin?

-Öyle bir sual sordun ki sana kimse doğru bir cevap veremez. Ben kadınları sevdikleri erkeklere şefik ve refik bilirim. Lakin bu halde bile birçokları kedi gibidir. Onları güzel güzel okşarken seni birdenbire tırmalarlar. Bu Ayşe'de onlardan mıydı? Sen onu okşarken seni tırmaladığı için attığın bir kedi miydi?

-Hayır. Bu senin bilemediğin kadınlardan düştüğü ülfet âlemindeki kadınlardan bambaşka bir kadın. Ben onunla üç sene hayatımın en tatlı demlerini yaşamıştım. Aşkımızı, saadetimizi tahrip eden harb-i umumiyedir… On beş sene oluyor. Bir gün Aksaray icrâhânesinde oturuyordum. Birdenbire

kapıdan içeriye telaşla, ihtiyar bir kadın girdi. “Aman şimdi bir doktor bizim hanım fena halde hastalandı” dedi. Kadının arkasından gittim. Yeni küçük bir ev iki kişilik süslü bir yatak içinde esmer güzeli bir kadın…

-Ayşe mi?

-Fakat o gün bana isminin Sahire olduğunu söyledi.

-Senin tabirince ülfet aleminde yaşayan kadınların nam-ı müsteârı vardır. Sahire’de Ayşe’nin nam-ı müstearı olacak.

-Evet. Ben odadan içeriye girince yatağında doğruldu. Çıplak omuzlarını uzun siyah saçlarıyla örttü. Kara parlak gözlerini bana çevirdi. O sihirli bakışlarında öyle cazibeli bir söz gönüllü, öyle tatlı bir yalvarma gördüm ki…

-Sana hekimlik vazifeni unutturdu mu?

-Hastalık mühim mühlik olmasa idi, belki metanetimi kaybederdim. Fakat çocuk düşürme neticesi dehşetli bir durum karşısında bulunduğumu anlayınca vazifemin ne kadar ehemmiyetli, nazik olduğunu takdir ettim. Uzun bir istirahate, dikkatli tedaviye muhtaç olduğunu söyledim. Ayrılırken ertesi sabah tekrar gelmemi rica etti. O gece evimde sabaha kadar Sahire’yi düşünerek, tedavisi için yapmak lazım geldiğini kitaplarda okuyarak uyumadım. Ertesi sabah gayet erken gittim, öğle vakti ve akşam yine ittim. Hâsılı tamam üç ay sabah akşam, bazen tekmil-i gün; hatta geceleri onu tedavi teselli ettim. Muhakkak bir ölümden kurtardım. Artık onun tabib-i müdaviyesi olmadan olmuştum. Nekahet zamanında da samimi bir arkadaşı oldum.

-Bir erkekle kadının samimiyeti? Böyle samimiyetle aşk arasında bir adımlık mesafe vardır. Tabi siz de o adımı atıyordunuz?

-Tabii ki fakat bilsen ne işve, ne işve ile, ben ona meftûn o bana minnettâr. Bana tercüme-i halini anlattı. An-asl İzmirli imiş. On sekiz yaşında iken orada bir ûd muallimi ile sevişib İstanbul’a kaçtığı için anası babası

tarafından reddedilmiş. Ûd muallimi di günün birinde hiç habersizce terk edip kaybolmuş. Kimsesiz, istinâdsız kalmış. Nihayet zengin, hastalıklı bir ihtiyara varmaya mecbur olmuş, ihtiyarla bir sene müreffeh fakat muazzep bir hayat sürdükten sonra ihtiyarın vefatıyla küllîyyetli bir mirasa konarak serbest kalmış… Bir akşam daha canlı daha ateşli hasbihal ediyorduk, birden bire bana demişti ki:

-Ben zenginim. Benim zevkten başka neye ihtiyacım vardır. Herkes bana sen her avcıya nasip olmayan bir kekliksin, istediğine iltifat edersin, istemediğine yüz vermezsin, diyor. Siz ne diyorsunuz doktor?

-Ne cevap verdin?

-Söz söylememe meydan kalmadı, dudaklarıyla ağzımı kapadı, hem öpüyor, hem söylüyordu:

-Siz beni ölümden kurtardınız artık ben benim değilim tekmil-i mevcudiyetle kendimi size vakf ettim…

Bundan sonra üç sene dudak dudağa yaşadık… Ne kadar mes'ud idim.

-Üç sene sonra?

-Doktor teessürle içini çekip cevap verdi:

-O üç sene sonra muharebe tekmil şiddetiyle devam ediyordu. Beni Kafkas cephesine sevk ettiler. Ayrılırken benden küçük bir yadigâr istedi. Ona parlantalı altın bir madalyon içinde resmimi hediye ettim. Şimdi anladın ya, o kedi gibi bir kadın değildi. Ne o beni tırmaladı, ne ben onu…

-Isırdın. Peki, birbirinizi sevdiğiniz halde niçin evlenmediniz?

-Eğer Ayşe Sahire olmazdan evvel ona tesadüf etmiş olsaydım, yani ihtiyar kocası öldüğü zaman tamamıyla Ayşe kalmış olsaydı, belki onu alırdım. Fakat kocası öldükten sonra dile düşmüştü, hatta düşürdüğü çocukta günahkârlığını ispat ediyordu. Ailem katiyen evlenmeme muvaffak etmezdi.

Yoksa bu kadında öyle meziyetler vardı ki!.. Hele üç sene evvel kömürcü dükkânının önünde ona rast geldiğim zaman aşkımızın hatırasına karşı vefakârlığını gözümle gördüm.

-Beni bu derece teshîr eden o zengin Sahire şimdi dilendiğini söylediğin Ayşe ha?

-Evet. Bu dünyada az bekası olan şeyler zenginliğin, güzelliğin aşk ve şeadettir. Ayşe zengin iken fakir, mesud iken bedbaht, mergub iken metruk olmuş bir kadındır.

-Ya güzelliği?

-O da sönmüş, hem ne elemli bir sönüş! İlk gördüğüm Sahire'yle son gördüğüm Ayşe arasında yaz kış kadar fark vardı. İnsana bir musibet gele görmesin, birbirini takip eder. Felek tekmil-i kahrıyla bu zavallı kadını zedelemiş, çiçek illeti yüzündeki güzellik nikabını koparıp almış. Buna bir de sefaletin tahribatını ilave edersen… O bana kömürcü dükkânının önünde "Açım, üşüyorum" diye yalvarırken, benim nazarlarım kâh o mes'ud maziyi tekmil-i şaşasıyla görüyor, bu elim bu sefil hale bakarak titriyordu. Yarab! Bu ne tahvîl bu ne inkılâb diyordum; kanlarım bir anda başıma hücum etmişti. Nihayet acı soğuk alnımı serinlettikçe aklım başıma geldi:

-Ayşe bu ne haldir, dedim.

-Açım, üşüyorum; sonra anlatırım, dedi. Artık kar altında kalacak halde değildi. Bende üşümeye başlamıştım. O anda kararımı verdim. Ayşe'yi bizim eve götürmek fakat neyle? Vasıta yok. Çaresiz yayan gidecektik. Bereket versin ev yakın. Koluna girdim, yürümeye başladık. O ince pejmürde elbiselerin altında titriyor, ağlıyor, çıplak ayaklarına giymiş olduğu eski delik lastiklerin içine su dolmuş, güçlükle yürüyordu. Ayşe'yi şahsen yalnız yaşayan hemşirem tanırdı. Onu bu halde yine tanıdı. Elbiselerini değiştirdi, artık Ayşe ısınmış, kendini toplamıştı; fakat hastalık, sefalet yüzünden güzelliğinden hiçbir eser bırakmamış, yıkmış, harab etmiş. O uzun siyah saçlar dökülmüş, yalnız mazideki tatlı bakışları birçok mültet gören gözlerinin

parlak siyahlığının içinde ancak seçiliyordu. Hazin bir sesle anlatmaya başladı:

-Siz cepheye vazifenize gittikten sonra, ben perişan oldum. Hiçbir şeyle teselli bulamadım. Kendimi içkiye zevke kaptırıverdim. Zaten insanı buna teşvik edenler çoktur. Delice para sarf ettim. Sizi unutamıyordum. Ne yapacağımı bilemiyordum. Bir başka aşk bulmak için o kadar yoruldum ki… Fakat heyhat! Mümkün değil. Tekmil-i servetimi versem sizin aşkınızı bulmak kabil mi idi?.. Bu serseri hayattan artık usanmıştım, nihayet bir gün ilk kocam o çalgıcı haylaz çıkagelmez mi?.. Benim hâlâ kendi nikâhında bulunduğumu iddiaya yeltendi. Başıma bela geldi. Kendi gibi birkaç belalı daha buldu beni fahişeliğe teşvik etti. Evvela elmaslarımı çaldı. Sonra tehdid ile binbir hile ile evimi, dükkânlarımı sattı. Ben artık parasız kalmıştım, düşmüştüm. Fakat ruhum düşmüyordu. Ülfet âleminde benim neşesizliklerim, soğukluğum, durgunluğum durup dururken ağlayışlarım kimsenin hoşuna gitmiyordu. En kibar zannettiklerimden hakaretler gördüm. Şehvetperestlerin hayvanca davranışları beni iğrendirdi. Nihayet bu mundar âlemden uzak kaçtım, fakat muhtaç idim. Hizmetçiliğe tenezzül ettim. Orada da rahat yok, ya efendi, ya küçük bey, yavşak… Çirkin kaba tasallutlar, iğrenç sözler… Bu da olmadı. Elimde kalan beş on parça eşyayı satıp yemek bununla başı dinç bir müddet yaşamak istedim. Sonrasına Allah kerim dedim, size mektup yazacaktım, imdat isteyecektim, bu aralık İstanbul'la Anadolu'nun rabıtası kesilmişti.

Herçî-bâd-âbâd anama babama sığınmak istedim. Fakat İzmir'i Yunanlılar işgal etmişti. Bu aralık hastalığa tutuldum. İşte yüzümün hâlini görüyorsunuz ya. Felet yüzümü tırmalayarak benden ne acı bir intikam almış değil mi?

Ayşe bir müddet ağladı. Yine sözüne devam etti:

-İyi olup da aynaya baktığım zaman hiçbir işe yaramaz bir kadın olduğumu gördüm. Niçin bu hastalık beni öldürmedi diye ağladım…

Sattığım eşyanın parası çoktan bitmişti. Artık bana dilenmekten başka çare kalmamıştı. Bunu da yapamadım. İlk avucumu açtığım kadın bana:

-Dileneceğine hizmetçiliğe gitsene! dedi. Avcum açık kaldım. Acı acı güldüm. Arkasından size hizmetçiliğe gelsem acaba bu çirkin halimde bile kocanız benden başka hizmet istemeyecek mi? diye bağırmak istedim. Başka biri:

-Senin avucuna bir yarım kağıt koyarım ama, benimle beraber yangın yerine gelir misin? dedi.

-Lanet? Diye haykırdım. İnsanlara da dünyaya da lanet ettim. Evet, düşkün bir kadın olmuştum. Fakat beni düşüren kollardan başka düştüğüm yerden kaldıracak bir kol yok mu idi?.. Yok… Yok! Doktor Bey ah! İnsanlar hep sizin gibi olmuyor, bugün bu havada kömürcünün bana beş guruşluk kömür vermemesi beni büsbütün meyus etti. Nasıl intihar edeceğimi düşünürken, Allah sizi karşıma çıkardı. Bugün bekâr çamaşırı yıkamıştım. Elli guruş verdiler. Kırk guruşunu oturduğum kulubenin kirasına verdim… Çünkü onlar da benim gibi muhtaç… Hamdolsun ben bu akşam sayenizde ısındım, karnım doydu. Yarına Allah kerim. Hıçkırıklarla bir müddet ağladıktan sonra ne söyledi bilir misin?

-Doktor, dedi. Ben bu çektiğim mihnet sefalet içinde sizi asla unutmadım. İşte ispatı. Bunu söyledi titreyen elleriyle göğsünden vaktiyle ona hediye etmiş olduğum pırlantalı altın madalyonu çıkarıp bana uzattı:

-En kederli, en ıstıraplı, en ümitsiz zamanlarımda ben bu resminizi öperdim, dedi.

Hayret ettim. Bu kadar mihnet meşakat, zaruret çektiği halde niçin bunu satıp da… diyecek oldum; minnet ve pek tatlı bir infiâl ile dolu gözlerini gözlerime dikip:

-Dediğinizi yapsaydım yaşamak için bende ne kuvvet kalırdı? Ben aç kaldığım zamanlar resminizi öperdim, üşüdüğüm zaman öperdim, bana

hakaret ettikleri zaman öperdim, uyumadan evvel öperdim. Uyandığım zaman öperdim… Ölürken de öpeceğim…

Doktor sükût etti. Gözlerinden iki damla yaş düştüğünü gördüm. Benim de kuru gözlerim ıslanmadı değil, uzun bir sükûttan sonra sordum:

-Nihayet bu kadın ne oldu?

-Bizim hastanedeki Ayşe Hanım'ı tanımıyor musun? Üç seneden beri hastabakıcılık ediyor. En çalışkan, en sadık, en iyi memurum.

-Ya madalyon?

-Hâlâ göğsünde saklı.

-Ey onun altında eski aşkı da baki mi?

-Onun yerine bana karşı minnet zevceme karşı son derece hürmet…

KAPANCA

Eski Ailede Ahlak Telakkisini Gösteren Bir Hikâye

Mart 1928 – İbnürrefik Ahmet Nuri

Hatice Hanım kara gözlü, kara kaşlı, esmer bir ten üzerine tatlı pembe yanaklı, etine dolgun, yirmi sekiz-otuz yaşlarında güzel bir kadın; mor çarşafına sımsıkı bürünmüş, Bostan Sokağı'nın köşesinden dönerken mahalle imamıyla karşı karşıya geldi:

— İmam Efendi ben de size gelecektim.

— Hayrola kızım?

— Nasıl söyleyeyim bilmem ki... Size öyle bir şey söyleyeceğim ki... Utanıyorum da... Ama artık sabır edemem...

Sükût, İmam sordu:

Söyle kızım sıkılma ben senin baban, büyük baban yerindeyim. Ben senin annene taş mektepte besmele dedirdim. Cümleniz elimde büyüdünüz. Her derdinize deva bulmak boynumun borcudur. Söyle bakayım kocan Hafız Mahmut ile aranızda bir şey mi oldu ki böyle telaşlı heyecanlı bana geliyordun.

— Hayır efendim, Hafızla aramızda hiçbir şey yok ben ona ne kadar hürmet ve itaat ediyorsam o da bana o kadar iyi muamele ediyor. Allah onu iki cihanda aziz etsin.

— Bu duaya ben de âmin derim Hafız hakikaten kocaların en iyisidir.

— Evet İmam Efendi benim talihim varmış ki Allah bana böyle hafız-ı Kur'an halim selim bir koca ihsan etti. Ben bununla ömrümün sonuna kadar mesud yaşayacağıma eminim. Fakat bu saadetim bozulacak diye korkuyorum.

— Niçin?

— Dedim ya söylemeye sıkılıyorum. Merhum anneme besmele dedirten sizsiniz. Onu nasıl bilirsiniz?

— Salhat-ı nisvândan bir hatuncuk... Allah rahmet eylesin mahallemizde fukaraya az yardım etmedi!

— Beni nasıl bilirsiniz?

— Anasının kızı kenarına bak bezini al, anasına bak kızını al, hiç unutmam bundan dört sene evvel Hafız Mahmut seni alacağı zaman ben ona bu sözleri söylemiştim.

— Teşekkür ederim siz beni böyle bildiğiniz mahallede benden zerre kadar şüphelenmediler...

— Neyi?

— Gümrük kolcusunun oğlu İhsan mı? Ehsan mı nedir?

— Ehsan

— İşte o Ehsan.

— Eee!

— Sabah akşam evimizin önünden geçerken yavaş yavaş yürümeğe başlar. Gözleri pencerelerde... İnsan hali böyle pencerenin önünde sokağı seyrederken ben gözüne ilişecek olursam durur bakar...

— Çok şey! Çok şey... Bu Ehsan kendi halinde saf bir çocuk! Daha yaşı ne başı ne... Yirmi yaşında.

— Ben de onun çocukluğuna bakarak evvela ehemmiyet vermedim sonra dikkat ettim ki onun bakışlarında iyi mana yok... Evvela düşündüm bunu Hafıza söyleyeyim, sonra düşündüm Hafız şişman kanlı hiddetli adam ya kederlenip yüreğine inerse...

— Çok doğru. İyi ki doğru söylemedin onun namus uğrunda hiç şakası yoktur.

— İşte bunun için size ricaya geliyorum şu İhsan'a...

— Ehsan'a

— Şu Ehsan'a söyleyiniz, ne kadar olsa sizden korkar ve dinler. Bizim kapının önünden geçerken pencerelere öyle dik dik bakmasın konu komşunun gözüne ilişir de bin türlü mana verirler.

— Hakkın var. Merak etme kızım ben tenbih ederim.

O gece yatsı namazından sonra İmam Efendi camiden kahveye gelmişti. Ehsan akranlarıyla altı kol iskambil oynuyordu. İmam onu yanına çağırdı. Ehsan yirmi, yirmi bir yaşında yakışıklı, gürbüz bir delikanlıydı.

İmam Ehsan'ı baştan ayağa kadar bir süzdü. Ehsan İmam'ın bu tedkikinden sıkılır gibi oldu ona baktı. İmam kendi kendine:

— Hakikaten şu Hatice Hanım çok münir çok âkif bir hatuncuk diyordu. Böylelerine zamanımızda binde bir tesadüf olunur. Kocası alelâde bir erkek olduğu halde böyle nurtopu gibi bir gencin hevesli, hararetli nazarlarından ürküp bana şikâyete geldi. Onun yerinde başka bir kadın olsa idi lâşek bir yolunu bulur mercimeği fırına...

Ehsan başını kaldırdı:

— İmam Efendi bana bir şey mi emir edecektiniz?, dedi.

— Oğlum senin baban bu mahallede doğdu, büyüdü. Kimseyi kırmadı, incitmedi kendi namusunu ne kadar vikaye eder ise mahallenin namusuna da hürmet ederdi. Komşu kadınlara hatta akranı kızlara bile yan bakmazdı. Sen de o babanın oğlusun, senin de terbiyenden, namusundan memnunuz. Fakat insan hali bu ya şeytana uymak vardır. Zaten senin yaşında bir gencin başında şeytanlar dolaşır. Nefsine bir şeytanınkinin şerrinden esirgesin ki, sana herkes faziletli bir delikanlı desin…

— Teveccühünüze, nasihatinize teşekkür ederim İmam Efendi. Fakat bu sözleri bana ne münasebetle söylüyorsunuz. Hareketimde şüphe edecek bir şey mi gördünüz?

— Görmedim, işittim.

— Ne gibi?

— Sakın sözlerime gücenme oğlum; ben senin baban, büyükbaban yerindeyim. İyiliğin için söylüyorum. Vakıa gençsin, gezmeğe eğlenmeğe hakkın vardır. Gönlünün arzusunu iste, istediğin gibi yaparsın. Fakat her

şeyin bir yeri vardır. Kendi mahallende konu komşuya karşı ağır başlı olmalısın.

— Ne demek istediğinizi anlayamıyorum.

— Sana açıkça söylüyorum. Hafız Mahmud'un evinin etrafında sık sık dolaşma.

— Etrafta sık sık dolaştığım hatırıma gelmiyor İmam Efendi. Vakıa nadiren önünden geçtiğim vakidir. Lâkin bundan ne çıkar? Herkes gibi ben de…

— Sen herkes gibi geçsen kimsenin bir şey demeğe hakkı olmaz. Fakat biçarelere bakarak, kapının önünde durarak geçersen buna birçok manalar verilir, kadıncağıza söz gelir.

— Hangi kadıncağıza?

— Allah Allah, sözlerimi anlamaz gibi görünüyorsun. Hafız Mahmud'un karısına, kadıncağız bana ağlayarak senden şikâyet etti.

— (Hayretle) Benden mi?

— Evet. Her gün birkaç defa evinin önünden geçiyormuşsun, pencerelere dik dik bakıyormuşsun, kadıncağıza pencere önünde tesadüf ettikçe gözle, kaşla işaret ediyormuşsun.

— Yavrum her kuşun eti yenmez.

— Bunu size o mu söyledi?

— O söyledi.

— Vallahi İmam Efendi ben bu kadının yüzünü görmedim, kendisini asla tanımam.

— Yine yüzünü görme, görmek isteme. O çok namuslu bir kadındır, senin zannettiğin gibi değil, kocası da, kıskanç, sert bir adamdır. Başına bir iş çıkarırsın.

— (Hayretle) Çok şey! Onu şikâyet ettiği başka birisi olsa gerek.

— Hayır, sensin seni isminle cisminle söyledi.

Ehsan biraz düşündükten sonra:

— Peki İmam Efendi ben böyle şeyler yaptığımı hatırlamıyorum ama, insan hâli bu belki gayrı ihtiyarî gözüm penceresine ilişmiştir, hiçbir maksadla değil.

— Ne ise ba'dema o evin önünden geçme. Hem o sokak sizin yolunuz değil.

— Doğru hakkınız var. Ba'dema üst sokaktan geçmem.

Ehsan kadının bu esrarengiz şikâyetinin manasını hâl etmek için pek çok zihin yormadı. Kendisinin yapmadığı bir şeyi yapmış gibi göstermek isteyen bu kadında mutlak bir maksad vardı.

Ertesi gün Ehsan bilhassa o sokaktan geçti ve Hatice'nin evi önünde pencerelere bakarak yavaş adımlarla yürüdü.

Hatice kolları sıvalı, göğsü açık olduğu halde pencerenin önüne yıkanmış bir mendil asıyordu. Güya Ehsan'ı görmemiş gibi uzun müddet pencerenin önünde durdu. İmam'ın vasıtasıyla kazandığı muvaffakiyetten müftehir, Ehsan'ın kendisine baktığını yan gözle görerek memnun oldu. Güya birden bire Ehsan'ı gördü. Tatlı bir sesle "Ay!" diyerek içeri çekildi.

Ehsan, Hatice'yi ilk defa görmüştü. Kadındaki güzellik cazibesi, Ehsan'daki gençlik hararetiyle bir anda çarpıştı. Bu hâl dört gün bu surette devam etti. Beşinci gün Hatice mutad-ı vechle ipekli bir mendili pencereye asarken güya Ehsan'ı birden bire görüp ürkmüş gibi içeri çekilmek istedi,

mendili sokağa düşürdü. Ehsan mendili aldı hafifçe dudaklarına götürdü, sonra kapıyı çaldı.

Hatice yüreği ağzında çatlayacak gibi çırpınarak sokak kapısına indi. Kapıyı aralık etti.

— Kim o? dedi.

Ehsan heyecanlı titrek bir seda ile cevap verdi: "Affedersiniz hanımefendi, pencereden mendiliniz düştü de." Ehsan kapı aralığından mendili uzattı. Gül tırnaklı, tombul, beyaz bir el uzandı. Mendili verip alırken iki el birbiriyle temas etti. Kapının aralığından bir çift siyah, parlak gözün keskin nazarları Ehsan'ı baştan ayağa kamçıladı, sarstı.

— Teşekkür ederim, dedi.

Yavaşça kapı kapandı. Ehsan bu hâle şaştı, seviliyor muydu, yoksa istihza mı ediliyordu? Kalbine bir ateş düştü. Halletmek için o gece uyuyamadı. Ertesi gün evin önünden birkaç defa geçti. Fakat Hatice'yi her günkü gibi pencerenin önünde görmedi. Hâlbuki Hatice onu sık kafesin arkasından pek güzel görüyor, gencin kalbine bir kıvılcım koyduğunu pekâlâ hissediyordu. Şimdi daha ziyade alevlendirmek istiyordu.

Ehsan düşündü, bu muammanın anahtarı İmam Efendi'dir. "Ona bir görüneyim" dedi.

O akşam kahvede İmam'ın kendisine hiddetli nazarlarla baktığını gördü. Güya serzenişten kaçıyormuş gibi kahveden çıkmak isterken İmam:

— Ehsan Bey oğlum! Biraz yanıma gelir misin?

Ehsan kabahatli çocuklar gibi süklüm püklüm İmam'ın yanına gitti.

— Bir emriniz mi var efendim?

— Otur şuraya… Anlaşılan benim sözlerim senin bir kulağından girmiş, öbür kulağından çıkmış, bu nedir bu?

İmam bu sözü söylemekle beraber Ehsan'a bir mendil uzattı. Ehsan bu mendili tanıyordu. Hatice'nin güya kazaen pencereden düşürdüğü ve kendisinin ona sokak kapısının arasından iade ettiği ipekli mendildi. İmam sözüne devam ediyordu:

— Sen bana verdiğin sözü böyle mi tutarsın?

O evin önünden geçmeyeceğim dememiş miydin?

Âlâ maşallah evvelleri günde bir defa geçerken, şimdi yedi kere geçiyormuşsun. Bu kabahatin azmış gibi evvelki gün sıkılmadan kapıyı çalmışsın, o kadıncağıza bu mendili yadigâr olsun diyerek vermeğe cesaret etmişsin!..

— Ben mi?

— Sen! Kadın geldi, yemin ederek, ağlayarak söyledi. Bu altmış paralık mendil ile mi sen o namuslu kadını avlamak istiyorsun?

Ehsan mendile şöyle bir nazar atıf ettikten sonra gayr-ı ihtiyarî:

— Bu mendil altmış paralık değil çok daha pahalıdır, dedi.

— Velev ki altmış kuruşluk olsun? Sen o kadına incili çevre versen, yine böyle başına atar.

İmam bunu söyleyip mendili Ehsan'ın yüzüne attı ve sözüne devam etti:

— Hakkında şikâyet iki oldu, üçüncüsüne karışmam. Hacı Mahmut bir hafta sonra hacca gidecek. Haremi mahalleye emanettir. Emanete hıyanet edenin vay haline vay!

İşte sana sözüm bu kadar. Haydi bana bir kahve ısmarla da işine git. Çok konuştuk.

— Kahveci benim hesabıma İmam Efendi'ye bir köpüklü… Ehsan mendili koynuna sokup kahveden çıktı. Bu mendilin Hatice tarafından kendisine hediye edildiğini anlamakta gecikmedi. Kurnaz kadın ilân-ı aşk etmek, hediye vermek için hiçbir şeyden haberi olmayan ne emin bir vasıta bulmuştu. Kocasının bir haftaya kadar hacca gideceğini de imam vasıtasıyla ihbar ediyordu.

Ehsan bir hafta içinde ancak iki üç defa Hatice'nin evinin önünden geçti. Her defasında ipekli mendili koklayarak geçerdi.

Hafız Mahmud hac yolunda gidiyordu. Azimetinin üçüncü günüydü. Hatice yanıla yakıla İmam'a şunları anlatıyordu:

— İmam Efendi! Hafız hak yoluna gidiyor. Allah selâmet versin! Fakat benim yolumdan bu şeytan Ehsan hiç eksilmiyor. Ne yapacağım bilmem, ne yapışkan adammış bilmem. Sizin o kadar ağır sözleriniz benim o kadar hakaretli bakışlarım bir türlü bunu akıllandırmadı. Ne yapacağımı şaşırdım. Artık evimde emniyet kalmadı. Keşke ben de Hafızla beraber gideydim.

— Yine bu çapkın ne yaptı kızım?

— Büyük bir cüret dün gece yatağıma yatmazdan evvel, okudum etrafıma üfledim yattım. Tam uykuya dalacağım esnada bahçede bir ayak sesi işittim. Kalktım baktım bahçede biri dolaşıyor. "Kim o" dedim. "Korkma benim Ehsan" dedi. "Senin burada ne işin var?" dedim. "Hafız Efendi gitti ya, onun yerine bekçiliğe geldim" dedi, pencerenin önündeki erik ağacına tırmanmağa başladı. Maksadı pencereden odama girmek…

— Hay çapkın hay! Ben hiç ondan bu cüretkârlığı ummazdım. Sonra?

— Sonrası şimdi hırsız var diye bağırırım defol oradan, dedim korktu, gitti.

— Peki ama bahçeye nereden girmiş?

— Arkamızdaki virane tarafından bahçe duvarının bir parçası yıkık değil mi, oradan girmiş olacak.

— O duvarı yaptırmalı, bir de senin yanına bir can yoldaşı kadın bulalım.

— Ben buldum yarın değil öbür gün gelecek. Fakat o gelinceğe kadar siz şu Ehsan'ı iyice korkutunuz, beni rahat bıraksın.

— Merak etme kızım ben polise, bekçiye tenbih ederim. Sizin eve göz kulak olsunlar.

— Aman efendi. Sakın bunu yapmayınız. Ben bu sırrı yalnız size söyledim. Onlar duyacak olursa, ağızdan ağza yayılır. Rezil olurum, siz Ehsan'ın gözünü korkutunuz, elverir.

— Peki bu akşam ona son bir söz daha söyleyeyim.

Hatice koynundan para kesesini çıkarıp İmam'a verdi.

— İmam Efendi! Size ne kadar zahmet ise bu parayı başım gözüm sadakası fukaraya dağıtınız.

Bu suretle Allah beni şeytan şerrinden esirgesin. İmam kemal-i memnuniyetle keseyi aldı. Elinde şöyle bir tarttı, okkalıca bulduğu için memnun oldu.

— "Sen çok faziletli salihat-ı nisvândan bir kadınsın. Allah seni iki cihanda aziz etsin" dedi.

İmam Ehsan'ı kahvede bir köşeye çekti.

— Ehsan Bey! Sen dün gece neredeydin?

— Dün gece… Dün gece… Galiba buradaydım.

— Hele hele iyi düşün.

— Vallahi iyi hatırlamıyorum, İmam Efendi.

— Sen dün gece virane tarafından, yıkık duvardan bahçeye girmedin mi?

— Hangi bahçeye?...

— Hangi bahçeye!!! Onun bahçesine… Erik ağacına tırmanıp yatak odasına girmeye de cesarett ettin ha!...

Ehsan meseleyi anladı. Önüne baktı.

— Hah şöyle. Biraz utan… Bu kabahattir, daha doğrusu rezaletin üç oldu. Artık elverir. Dördüncü şikâyette vallaha billaha ben davacı olurum.

— Yine beni size Hatice Hanım mı şikâyet etti?

— Şikâyet edecek ondan başkası da var mı? Zavallı kadın kimse duymasın diye hep bana şikâyete geliyor.

— Ba'dema size şikâyete gelmeyeceğine namusum üzerine söz veriyorum İmam Efendi.

Ehsan vuslata vasıl olmak için gösterilen yolu düşündü. "A güzelim kapıyı açık ediyorsun da beni ağaçlara tırmandırmasan olmaz mı?" dedi.

O gece yatsıdan sonra mahallelinin bir kısmı evine çekilmiş, bir kısmı kahvede dama, tavla, iskambil oynuyordu. Sokaklar tenha, viranede kimse yoktu. Ehsan duvardan kolayca bahçeye atladı. Erik ağacının dibine geldi. Oda penceresinin yavaşça açıldığını hissetti. Pencereden heyecanlı bir seda:

— Telaş etmeyiniz, ağaca yavaş yavaş tırmanınız, bir tarafınız incinmesin, dedi.

Ehsan pek skısa bir zamanda pencerenin önüne çıkmıştı. İki tombul kol onu içeriye aldı. Yine helecanlı tatlı seda:

— Vuslat yolu hem tehlikeli, hem zahmetlidir. Böyle olmazsa vuslatın kıymeti kalmaz değil mi, dedi.

Dudaklar birleşti, bir zaman ses yok. Yalnız iki kalbin, iki göğsün altında çarpıştığı pembe atlas yorgan örtülü, güller yazılı bir yatak onlara ağuşunu açmış… Baktılar, baktılar. Evvela bir tebessüm, sonra sürekli bir gülüş… Nefesler hararetli, gözler mahmur, sözler kinayeli, serzenişli sebepsiz tatlı bir infial, manasız itiraz, İmam'la istihza… Sonra buse, buse, buse, buse… birçok buse…

Uyandıkları zaman üzerlerine güneş doğmuştu. Öğle vakti… Ehsan'ın bu vakitte evden çıkmasına imkân yok. Sokak kalabalık. Ne yapmalı?...

— Bugün kal. Gece sabaha karşı gidersin. Olmaz mı Ehsan'cığım.

— Canıma minnet! İstersen Hafız'ın avdetine kadar kalayım.

— Üç ay! Göz açıp kapayıncaya kadar geçer. Ne yapacağız bilmem?

— Ah siz kadınlar öyle bir kuşbazsınız ki yine bir kapanca kurarsınız tutulurum.

ÇAMLARIN GÖRDÜKLERİ

Bir Rus Hikâyesi

Mart 1928 – Nihal Yalaza Taluy (Çeviri)

Tren süratle ilerliyordu. Pencerelerinden dışarıya fırlayan kızgın ışıklar korkunç bir dev gibi gecenin karanlığını yarıyordu. Çok soğuk bir geceydi. Cenup mıntıkasına rağmen yılbaşı burada da kendini hissettiriyordu. Hatta iki tarafında yükselen ormanın ince uzun ağaçları, sanki Noel haftasının şerefine

ince dantellerle ve elmaslarla süslenmişti. Sanki bu soğuk gecede derin hayallere dalmışlardı.

Trenin ufak bir kişilik kompartımanında Anuri Gorski'de bu soğuk gecenin şiddetine mukavemet edemiyor, gözleri yarı kapalı kırmızı kadife kanepeye yaslanmış, açık başı beyaz alçıdan bir maske gibi görünüyordu. Fakat onun hayali bu soğuk yılbaşı gecesinden ne kadar uzaktır!..

Cenup'un kızgın güneşi çam ağaçlarının üzerine vurmuş, bu yeşil çerçevenin içinde ince zarif bir kadın gölgesi dolaşıyor. Kumral saçları güneşin ışıkları altında tunç gibi parlıyordu. Teni beyaz bir kamelya çiçeği gibi beyazdı. Ve bu beyaz tenin üstünde sol şakağına doğru kumral perçemler arasında gizlenmiş bir ben gözü çarpıyordu. Siyah bir ben… Buse için yaratılmış ben…

Anuri bu beni senede kaç defa öpmüştü! Ne tatlı bir hayal… Fakat yazık ki gözlerinden kaçıyor… Kadının gölgesi yanında yeni bir gölge peyda oluyor… Bir erkek gölgesi… Sahte, kaba, yapma bir güzel… Kadının zarif kumral başı, erkeğin geniş göğsüne takatsiz bir halde düşüyordu. Şehvetli buseler altında kamelyanın beyaz teninde birer kan lekesi gibi dudakları görünmüyor. Erkek muzaffer bir kumandan gibi gülümsüyor. Ne feci kabus!..

— Ket… (Anuri mırıldanır gibi kesik bir sesle tekrar etti) Ket!..

Ne unutulmaz dert! Anuri müzmin bir hastalık gibi ölünceye kadar bu derdi taşımağa mahkûmdur.

Trenin gürültüsü arasında Anuri gözlerini açtı. Çehresi yorgun, bakışı sönüktü. Yan cebinden küçük bir şırınga çıkardı ve gayet tabiî alışılmış bir hareketle iğneyi sol koluna soktu. İşte onun derdinin çaresi budur. Istırapları, ruhu ancak uyku içinde sükûnet buluyor, Anuri Gorski. Çeyrek sonra Anuri derin bir uykuya dalmıştı.

Anuri Gorski Keye vilayetinin eşrafından zengin bir aileye mensuptu. Küçük yaşta öksüz kalmış, kimsesi olmadığı için daha pek küçükken leyli

mektebine gitmişti. Ana, baba muhabbeti, şefkatsiz büyüyen bu çocuğun ince ve hassas ruhu içinde gizli bir ıstırap halinde yaşardı. Anuri bu mahrumiyetin acısıyla büyüdü. İnsanlara pek sokulmazdı. Mütevazı, hatta ürkek tabiatlı bir çocuğu herkes hizmetli zannederdi. Anuri büyük bir servete sahip olduğu hâlde, gayet sade bir hayat yaşardı. Avrupa'da ziraat tahsil ettikten sonra memleketine avdet etmişti. Kefe civarında büyük ormanları ve birçok çiftlikleri vardı. Anuri bu çiftliklerde ziraate ait fennî ve asrî usulleri tatbik etmek emelini besliyordu. Fikrini en ziyade işgal eden bir asırdan beri bakımsız duran çam ormanı idi. Seneden seneye omuzları eğilen ağaçları, tatlı sakız kokuları saçarak, dilsiz dilsiz şikâyet ediyorlardı. Hayatta bir rabıta ve meşgaleye muhtaç olan Anuri taze bir hevesle kendini yeni vazifesine verdi. Çiftçilik, av mutala', Anuri'yi o kadar işgal ettik ki memlekete geleli altı ay olduğu hâlde bir defa bile bir ziyaret için vakit bulamadı. Zaten inzivadan hoşlandığı için bu vazifeyi biraz da ihmal ediyordu.

Taşra muhiti her memlekette olduğu gibi burada da hatta biraz daha fazlasıyla dedikoduya müptela idi. Bu dedikoduyu seven muhitte Anuri genç, güzel ve çok zengin bekârdı. Bu sebeple Kefe eşrafına ait zümre onun hayatını şiddetle tenkit ediyordu. Fakat Anuri bunları hiç de bir istihfaf diye kabul etmiyordu, fakat geleli beri hakkında yapılan dedikoduya nihayet gelmiyordu. Fakat onun bütün bu hücumlara karşı sakin ve lakayt kaldığını görünce ona orman ayısı lâkabını taktıktan sonra rahat bıraktılar.

Cenup'un mutedil kışı üç ayda geçti. İlkbaharın sıcak güneşi kalın pamuklu örtüsüyle etrafı örtmüş karı eritti. Dinyeper'in mavi suları, afacan dalgaları dışarı taştı, sahilin iniltileriyle öpüşüp oynaştıktan sonra yorgun tekrar nehrin geniş gölüne iltica ettiler.

Genç çiftçi her gün ancak güneşin grubundan sonra evine geliyordu. Nisanda işleri biraz hafifledi. Ekinlerin zümrüt yeşilliği günden güne artıyor, vişne, elma, erik ağaçları, rüzgârın buseleri altında tatlı bir ra'şe ile inliyordu.

Nisanın sıcak günlerinden birinde Anuri çamlıkta gurubu seyrediyordu. Çamların yeşil dal çerçeveleri içinde mini mini bir kadın hayali gördü.

Acaba bu elleri kır çiçekleri ile dolu olan bu mini mini kadın çam ormanının perisi miydi? Anuri kımıldamadan seyrediyordu. Bu ne tatlı bir hayaldi!.. Ansızın çocukça ince kahkahalar salıveren genç kız güldü.

— Sizi korkuttum değil mi? Affedersiniz. Çiçek toplarken çam kokusuna imrendim. Birkaç dal kopardım. Hududunuza tecavüz ettim, affedersiniz.

Genç kızın hâli serbest, şımarık büyümüş bir çocuğa benziyordu. Ela gözlerinde neşe ve istihzanın hafif gölgesi parlıyordu. Anuri kısa, manasız bir iki cümle ile kekeleyerek cevap verdi. Genç kız onun mahcubiyetini neşeli bir tavırla devam etti:

— Yoksa beni orman perisi mi zannettiniz? Keşke olsaydım!.. Sizin komşunuzum. Yani Kontes Fon La Penç'in torunuyum. Adım da Ket!

Ket çiçekleri sol kolunun üstüne attı. Sağ elini Anuri'ye uzattı. Genç kızın müstehzi bakışı altında Anuri kendi kıyafetinden, uzamış sakalından, kaba köylü çizmelerinden utandı. Ağaçtan birkaç dal kopardı, hafif bir reveransla genç kıza takdim etti. Daha fazla gülünç düşmemek için daha resmî bir vaziyet aldı.

Ket onu köşke davet etti. Fakat çamlıkta görüştüklerini büyükannesine söylememesini ayrıca tembih etti:

— Büyükannem biraz misafirperverdir. Yani İngilizvâri misafirperverdir. İsmimi bile Katyana'dan Ket'e çevirdi, bu neyse bir şey değil, fakat benim on sekiz yaşında olduğumu nazar-ı itibara almadan beni hâlâ Miss ile sokağa çıkarıyor. Bugün işte kaçamak yaptım. Fakat evde uzun bir konferans dinlemeğe mahkûmum. Hem büyükannemden hem de Miss'den ne yapayım?..

Bir hafta geçti. Fakat Anuri bütün gayretlerine rağmen bu vakayı bir türlü unutamadı. Leylak ve akasyaların kokusu, kızın elindeki çiçek demetinin kokusuna benziyordu. Bülbülün sesinde bile onun ince kahkahaları titriyordu. Artık çamlığa bir daha gurubu seyre gidemedi. Bir hafta sonra ilk ziyaret olmak üzere Kontes Fon La Penç'in köşküne gitti. Bu ziyaretten sonra çok defalar gitmeğe lüzum kalmadı. Kontes Fon La Penç'in İngiliz tarz mimarisinde yapılmış köşkünden sonbaharın eylülünde kumral saçlı Ket, büyükannesinin vasiyetinden kurtularak Madam Ket Guruski olarak çıktı. Ve Anuri'ye memleketinde ikinci kışı görmek nasip olmadı.

Dört, beş ay mütemadiyen Roma, Paris, Berlin, Viyana arasında mekik dokudular… Ket bütün bu seyahatlerde yorgunluk nedir bilmedi, her şeyden çabuk bıkan Ket, sefahat hayatından pek hoşlanırdı. Ancak yaza doğru avdet etti.

Anuri büyük bir hasretle ilk aşk ve saadet hayatından sonra muradına kavuştu. Ket'e gelince Avrupa'nın parlak hayatından sonra taşra ona zindan gibi göründü, fakat kocasının hatırı için taşranın bu sıkıntılı hayatına bir müddet için katlanmağa razı oldu.

Yılbaşı gecesi kocasından Noel ağacı istedi. Anuri sevdiği kadına, sevdiği çamlardan bir tanesini kurban etti. Fakat o gün akşama kadar ağacın bulunduğu odaya girmeğe cesaret edemedi. Ağacı süslemek için ince süslü yuvarlak çanları tedarik edemedikleri için renkli mumlarla donatmakla iktifa ettiler. O gece Ket zarif balo elbisesiyle, kocasının ona yılbaşı hediyesi olarak verdiği iri taneli bir dizi inciyi boynuna sararak, mumlar sönünceye kadar bir çocuk gibi ağacın etrafında eğlendi, dans etti. Onun taşkın neşesi Anuri'ye de sirayet etti. Bu yılbaşı gecesi çiftlikte oturdukları zamanın en mesut gecesi idi.

İkinci senede genç kadının tabiatında ve ahvalinde bir inkılâp oldu. Evi neşeli kahkahalarla dolduran Ket, tamamen değişti. Dargın ve durgun duruyordu. Evvelce süs ve tuvaletine fazlaca itina eden Ket, şimdi divanın minderi üstünde pijamasıyla Paris'ten gelen mecmuaları karıştırmakla vakit

geçiriyordu. Anuri Ket'in bu hâlini gördükçe müteessir oluyordu! Ket'in bu mağmum ve neşesiz hâline mani olmak için eğlentiler, gezintiler tertip ediliyordu. Ne yapsa beyhude!.. Ket sıkılıyordu. Ancak büyükannesinin evine gittikçe eski neşesini buluyordu. Kız iken büyükannesinin evini bir hapishane ve büyükannesini de bir hapishanenin gardiyanı telâkki eden Ket, şimdi büyükannesinin yanında teselli arıyordu. İhtiyar kontes torununu genç kocasına teslim ettikten sonra vazifesini yapmış gibi ilerisini sormağa lüzum görmeden torununa Petersburg Sarayı'ndan, buradaki cemiyet hayatından kuvvetle bahsediyor ve genç kadının gözleri önünde heves ve heyecanla parlayan sarayın muhteşem hayatını canlandırıyordu. Ak saçlı büyükannesi bu muhteşem hayatı görmüş, orada zengin hayaller içinde yaşamış, genç ve vefasız olan annesi de (Ket annesini hatırlamıyor bile) sarayda zengin bir mevki sahibi olmuş, bu saltanatlı hayatı yaşamıştı. Yalnız o zavallı talihsiz Ket, onun parlak gençliği ve güzelliğini taşranın bir köşesinde soldurmağa mahkûmdu.

Ket her defa büyükannesinden ayrılışında bunları birer birer zihninden geçirir, ağlardı. Anuri artık ne yapacağını bilemiyordu. Nihayet münasebetleri soğuk ve resmî olmasına rağmen meseleyi Kontes Fon La Penç'e açmağa mecbur oldu. İhtiyar Kontes bunu zaten bekliyordu. Renksiz, soğuk yüzünde tebessüme benzeyen bir gölge geçti ve kayboldu, dudaklarını buruşturarak:

— Azizim ben Ket'in başında iken sarayda…

Anuri sözlerini birden kesti:

— Fakat ben Ket'in cemiyet bilhassa Petersburg hayatına atılmasını muvafık bulmuyorum, dedi. Herhalde daha birkaç sene bu hayata girmemelidir. Çünkü Ket her şeye rağmen daha çocuktur; afacan fakat masum bir çocuk… Sarayın ve salonların zehirli havasıyla onu temas ettirmek istemem.

Kontes hiçbir zaman, hiçbir kimsenin itirazına tahammül edemezdi. Damadını yukarıdan aşağıya süzerek ‘gizlenmeyen bir istihza” ile cevabını verdi:

— Azizim torunumu ekmekçi veya orman bekçisi olmak üzere büyütmedim, onu kendi yaşadığım hayata hazırladım.

Kadın sustu. Zaten bu kadar da kâfi idi. İşte şımarık bir kadının calî bir gözyaşı uğruna Anuri çamlar arasında kurduğu saadet yuvasını, mesleğini hepsini feda etti. Giderken son bir defa çamlığa uğradı. Sonbahar yağmurlarının ağaç dalları üzerinde biriken yaşları yeşil dallardan süzülerek yere düşüyordu… Bu veda Anuri için pek bir hazin oldu.

Petersburg’ta ufak bir apartman katı tuttular. Anuri’nin ecdadından kalma büyük bir konağı vardı. Fakat onun sakin, biraz mağmum mahallesini Ket sevmedi. Yeni apartmanları şehrin merkezindeydi. Geceleri bile kesilmeyen tramvay ve otomobil sesleri genç kadını mest ediyordu. Bir zaman evi döşemekle ilgilendi. Kendine göre ufak bir kuş yuvası yaptı. Yeni bir tarz meydana getirmeğe çalıştı. Evini birçok pahalı ve lüzumsuz şeylerle doldurduktan sonra, kendini cemiyet hayatına verdi. Çay ziyafetleri, içtimalar, resmî ve hususî balolar, lüks gece hayatı…

Kışın karlı gecelerde, üç hayvanlı süslü geniş kızaklar içinde, kürklere sarılmış eğlenceyi seven âlemin içinde meşhur Taş Adasına giderler, orada (Akvaryum) veya (Villa Rö De) barlarında sabahlardı.

Ket, bu tecrübesiz kır çiçeği doymaz bir iştiha’ ile bu sefahate atıldı. Gitgide kocasından uzaklaşıyordu. Büyük bir lütuf ve fedakârlık olarak Anuri’nin hatırı için yılbaşı haftasını geçirmek üzere çiftliğe gidiyordu. Anuri onu girdiği sahte yoldan çevirme ümidini kaybetmişti. Ana olacağı gün Ket eğlence ve sefahatin değersizliğini kendisi de anlayacaktı. Fakat Anuri’nin bu düşüncesinden iki sene geçti ve hâlâ Petersburg’ta idiler. Anuri’nin beklediği mesut gün gelmedi. Yalnız Ket kocasından gizli büyükannesine yazdığı

mektuplarda, Anuri'den gizli iki defa çocuk zayi ettiğini, anne olmak için hiç heves ve kabiliyeti olmadığını yazdı.

Üçüncü senenin yılbaşında Ket şiddetle itiraz etti ve bu defa çiftliğe gitmediler. Anuri buna razı olmakla beraber, bu yılbaşında hiçbir yere gitmeyeceğini ve hiç kimseyi davet etmeyeceğini bildirdi. Bu üçüncü yılbaşını pek sönük geçirdiler. Küçük salonda renkli mumlarla süslenen çam ağacı haşmetle yükseliyordu, taze sakız kokusu ahengi bozuyordu.

Ket geniş ve alçak minderin üzerinde kalın sabahlığına sarınmış yatıyor, kocasına nispet etmek istiyordu. Saçlarını kızlık zamanında olduğu gibi iki örgü yapmış, omuzlarına sarkıtmıştı. Anuri ağacın yanındaki koltukta, ağzında sönmüş sigarasıyla düşünceli oturuyordu, konuşmuyorlardı. Anuri bütün mevcudiyeti ile maziye dalmıştı. Çam sakızının tatlı kokusu, eski hayatının unutulmuş ve kırılmış hayalini uyandırıyordu, sanki rüya içindeki Ket'in sesi geldi.

— Ah ne sıkıntılı bitmez gece!.. Herkes bu gece her zamandan fazla eğlenir. Halbuki biz!.. Hâlâ balayına avdetten vazgeçemedik…

Ket sustu fakat kocasından cevap alamayınca devam etti:

— Bu gece prenses Zavodoskiler'de fevkalâde bir müsamere veriliyor. Senyör Peruelli keman çalıyor ah!..

Acı acı içini çekti:

— Ben orada bulunmayacağım ben onları bekleyemeyeceğim!..

Yine sustu, tatlı bir katre gözyaşı gözlerinin ucunda titreşerek tebessüm etti. Dudakları arasında ufak inci taneleri gibi dişleri parlıyordu. Sonra birden tatlı bir hareketle kollarını kocasına açtı.

Anuri bana müsaade et. Beni bırak, bırak gideyim, istediğim hayata kavuşayım. Boğuluyorum, ölüyorum ben Anuri… Sen yüksek ve âli-cenapsın. İnsan kalbi anlarsın, belki de anladın fakat daha kendini avutmak istiyorsun.

Biz çoktan birbirimize yabancı olduk. Artık aramızda imtizâc olamaz. Sen ince, hassas ruhlu bir şairsin. Münzevi hayata ve tabiata meftunsun. Fakat bütün seni alakâdar eden bu şeyler bana yabancı ve sönük!.. Köy, çiftlik, çamlık benim için karanlık bir mezardır. Beni itham etme Anuri. Allah beni sakin aile hayatı için yaratmamış!.. Kelebek gibiyim lüks hayatın parlak çerçevesi ve taşkın neşesi içinde hayatımı geçirmek isterim. Kıvılcım gibi bir defa alevlenecek ve sonra bir pervane gibi bu ateşin etrafında öleceğim. Sana ve senin aşkına lâyık değilim Anuri… Senin saf ve temiz muhabbetin bana kâfi gelmez. Kanımda kaynayan ateşle sevmek ve sevilmek isterim. Bunun için sana hıyanet de edemem. Artık beni bırak gideyim… Ses hıçkırıklar içinde kesildi. Sanki dalında kırılmış çiçek gibi kocasının ayakları önüne düştü:

Anuri ağır bir hareketle başını göğsüne bıraktı. Gözlerini kapadı. Bir dakika mı, bir asır mı geçti?!.. Odanın içinde yalnız işleyen saatin, bir de ağacın üstünde yanan mumların eridiği ve damla damla yere düşen kızgın yaşların sesi doluyordu.

Anuri gözlerini açmaksızın boğuk bir sesle:

— Gidebilirsin, serbestsin!.. dedi.

Ket gitti bu soğuk, mehtaplı yılbaşı gecesinde onun pek sevdiği yakıcı aşk ve lüks hayatına kavuşmağa gitti.

Talâk davası uzamadı. Anuri kabahati üzerine alınca boşanmış, karısına tekrar teehhül etmeğe imkân bırakmıştı. Ket'i bir daha görmedi. Onun keman üstadı Senyör Pervelli ile Avrupa'ya gittiğini duydu.

İhtiyar Kontes torununun sergüzeştini (Fon La Penç) sülalesine bir ar ad ederek onu reddetti. Bütün servetini bir ecnebi bankasında olan parasını Petersburg'da öksüz kız mektebine vasiyet etti.

Talâk meselesini hâl ettikten sonra Anuri'de kendini unutmak için Avrupa'ya gitti. Ve üç sene hiçbir yerde durmaksızın seyahat etti. Fakat

yorgun zihni, yıpranmış vücudu buna da artık güçlükle tahammül ediyordu. Asabî buhran zamanında doktorların ona verdiği morfin enjeksiyonları, ona tatlı bir nisyan kuvveti veren bir iksir oldu. Anuri yavaş yavaş anlamadan buna müptela oluyordu.

Üç sene sonra doktorların tavsiyesi üzerine Anuri Rusya'ya gitmeğe karar verdi. Bu karardan sonra ancak ilk defa ayrıldığı memleketin hasretini duydu. Bir hafta içinde işlerini yoluna koydu, banka muamelesini bitirdi, Rusya'da mallarını idare eden adamına telgraf çekti, yola çıktı.

Petersburg'a kânunuevvelin üçünde vasıl oldu. Avrupa'da miladî takvim kullandıkları için Noel haftası iki hafta evvel geçmişti. Fakat tesadüf onu daha bir kere mazinin acı hatıralarının pençesine düşürdü. Bunun yegâne halâs çaresi, morfin tatlı zehirli kuvvet imdadına yetişti.

İstasyondan doğru eski konağına gitti. Emektar uşağı ve hizmetçisi küçük beyi büyük bir neşe ile karşıladılar, sevinçten oturtacak yer bulamadılar, biri sobayı yakıyor, biri tozları siliyor, bir diğeri de çay pişirmeğe çalışıyordu. Bu eski konakta Ket'in tatlı kokusuyla işba' edilmiş olan küçük apartmanı gözünün önüne geldi. Gitmek… Hayır, yara daha çok tazedir. Yine Petersburg'dan dışarı çıkmak lâzım…

— Canım bir şeyler hazırla "Yakıta" ben köye gideceğim eksprese tam bir saat kaldı. Yetişirim. Gelen gazete ve mektupları bavula koy. Orada eğlenir okurum.

İhtiyar uşak efendisinin tuhaf ve asabî tabiatını bildiği için itiraz edemedi. Daha henüz açtığı bavulunu yeniden toplamağa başladı.

Trene ancak yetişti. Sakin köy hayatı bu yarayı yavaş yavaş iyileştirebildi. Çam sakızının tatlı kokusu mektebin bu derin köşesinde yanan alevi söndürecek, ona yeni bir hayat verecekti.

Kısa kış günü çabuk karardı. Dışarıda donmuş hava içinde büyük beyaz sinekler gibi kar yağıyordu. Vagonlarda elektrik yandı. Işıkla beraber

mazinin kafasına gömülen ziyaları birer gölge gibi yine kompartımana doldular. Anuri'ye hücum ettiler.

— Morfin… Korkunç, zalim dostum… Sana bir kere daha iltica edeyim. Anuri acı acı güldü.

Anuri uyuyordu. Sabah saat yedi buçukta kondüktör onu uyandırdı. Artık istasyona yaklaşıyordu. Ağır, rüyasız uykusundan ağır bir uyanışı vardı. Vücudunu güç hâl ile kımıldattı. Dimağında hayat ve hareket sanki durmuştu.

Anuri'yi istasyonda çift atlı bir kızak bekliyordu. Hayvanlar beyaz karla örtülmüş ormanda sevinçle koşuyorlardı. Soğuk hava içinde dağılan çamların sakin kokusu Anuri'nin başını döndürüyordu.

Bir saatlik yolu kızakta sarsıntılar içinde geçiren Anuri o kadar yorulmuştu ki, eve gelir gelmez yatmağa mecbur oldu. Bu defa ilaçsız tabiî uykuya daldı.

Uyuduğu vakit ortalık kararıyordu. Gülbang-ı kampana sesi uzaktan geliyordu. Anuri bu gecenin yılbaşı gecesi olduğunu hatırladı. Kalkmak istedi ne yapacaktı?!.. Gazeteleri getirtmek akınla geldi. Zili çaldı ve gelen hizmetçiden istedi. Gazeteler arasında birkaç tane de mektup vardı. İşte bu Almanya'dan gelen onun gibi biçare nevrastenin bir arkadaşından, bu damgalı büyük zarf İsviçre'de yaşadığı sanatoryumun sertabibinden geliyor, fakat bu mektup bu uzun erguvanî renkli zarf, küçük boncuklarla işlenmiş gibi yazılar, bu kimden acaba? Fakat zarftan çıkan ince yasemin kokusu ona "Ket'in kokusu" cevabını verdi.

Anuri deli gibi yataktan sıçradı, giyindi. Yol yorgunluğu neşesizliğini unuttu. Bu kıymetli mektup ona her şeyini unutturdu. Kıymetli…

Demek talâk üç senelik bir yorucu seyahat, harap olmuş zihni, hepsi bu mektubun kıymeti izale edememişti. Bütün bunlar birer komedyadan ibaretti.

Anuri oda içerisinde boğuluyordu. Dışarı fırladı, on yaşında çocuk gibi koşarak parka doğru gitti. Orada onların ilk pürüzsüz saadetlerine şahit olan çamların huzurunda bu kıymetli mektubu açacaktı.

Tahta bahçe iskemlesine oturdu. Ve titreyen parmaklarıyla zarfı açtı:

"Sevgili Anurim,

Hakkım ve salâhiyetim olmadığı hâlde sana bu tarzda hitap ediyorum. Ayrıldığımız yılbaşı gecesinden beri üç sene geçti Anuri… O menhus kış gecesi lambanın ziyâsına aşık pervane gibi uçtum, yuvamızı terk ettim, uçtum niçin ve nereye gittim?.. Beni bu üç sene içinde aramadığın için sana müteşekkirim Anuri. Bu suretle ne olduğumu öğrenmemiş olursun.

O zaman yaşadığım hayatın cazibesine kapıldım. Hayatın değil, onun lüks ve parlak çerçevesine aldandım, fakat maskeli lüks hayatın hakiki yüzünü gördüm ve artık geri dönmek imkânı yok. O hayata girerken arkamda bıraktığım köprüyü yakmıştım. Küreksiz ve dümensiz küçük bir sandalın içinde kendimi hayat denizinin dalgaları arasına attım. Üç sene içinde zarif sandalın birkaç tane çürümüş tahtası kaldı. Çünkü annemi genç yaşta götüren hastalık benim de pençeme sarıldı; yakında, pek yakında onun mezarı yanında boş duran yerimi gidip dolduracağım. Tarumar ettiğim hayatımın son devrine geldim. Bunun için bu mektubu ve senden istediğim son ricayı reddedemezsin değil mi Anuri? Önümüzdeki yılbaşı gecesi son bir defa olarak bizim apartmanda Noel ağacının mumlarını yakmak istiyorum. Eskisi gibi ağacın üstünü yalnız renkli mumlarla süslersin. Gece gizlice kapıyı çalmadan ben de o vakitten beri kalan anahtarla kapıyı kendim açıp geleceğim. Sen de ayrıldığım gece gibi koltukta oturacaksın. Ve ben de günahkâr bir esir gibi ayaklarına kapanıp son büyük affımı dileyeceğim. Sen geçen defaki gibi merhametli kalbinden taşan bir büyüklükle beni affedeceksin. Ben de kalbim müsterih olarak gidecek, ebedî hayata kavuşacağım günü büyük bir sükûnet ve feragatle bekleyeceğim.

Evimize ayın üçünde uğradım. Senin Petersburg'a vasıl olacağın günü öğrendim. Bu mektubumu vaktiyle almamaklığına imkân yoktur. Cevabı almak için tekrar uğrayacağım. Cevabı bulunmadığı takdirde benim bu son ve mühim ricamı reddettiğine hükmedeceğim. Ve affına nail olmadan odamda yalnızca Noel ağacını yakacağım ve son mumu, söndürürken hayatımın da zayıf ışığı sönecek…"

Mektup Anuri'nin elinden düştü. Gece yarısına ancak beş altı saat kalmıştı. Ket kendi adresini bildirmemişti. Demek telgraf bile çekmeğe imkân yoktu. Demek her şey bitmişti.

Anuri trene bindiği gün Ket eve gitmiş, kalbi ıstırap ve ümit dolu gittiği bu yerde mektubu bulamayınca, Anuri'nin idamına hükmettiğini zannetmişti. Ah zavallı küçük Ket… Onu idam eden yine kendidir, fakat bu gece değil, tam üç sene evvelki yılbaşı gecesi… Hayatın süslü maskesini çıkarmadan hayata bakan, o şımarık, saf genç kadının uçuruma gitmesine neden izin vermişti? Şimdi artık her şey tamiri kabil olmayacak şekilde bitti, ancak bu dakikada üç senelik hayatın günahının kimde olduğunu anladı, mektubu yerden kaldırdı, ancak ince yasemin kokusu soğuk hava içinde dağıldı.

Anuri paltosunun iç cebinden küçük bir Venig tabancasını çıkardı. Soğukkanlılıkla şakağına dayadı, kısık bir ses gibi tabancanın sesi uykuya dalan ormanı uyandırdı.

Zinde, sağlam vücudu kıvrılmaksızın düştü ve çamların yeşil kıvırcık dallarının arasına gömüldü.

ESKİ BİR YARA

Mart 1928 – Reşat Nuri Güntekin

Ben annemden üç yaşımda öksüz kaldım. Babam kasabamızdaki Gureba hastahanesinin kapıcısıydı.

Eskiden jandarma onbaşısı imiş… Attan düşmüş… Ayağı kırılmış… Üç ay hastahanede yatmış… Fakat tamamiyle iyi olamamış. Bastonsuz gezemezdi… Topal jandarma olamayacağı için işinden çıkarmışlar… Fakat çoluk çocuk sahibi bir adam olduğunu düşünerek yattığı hastahanenin kapıcılığına koymuşlar…

O vakit evimiz çok kalabalıkmış… Annem, büyükannem, dul bir halam, iki de kardeşim… Bu altı nüfus babamın eline bakarmış… Fakat az zaman içinde bunların hepsi ölmüşler… En arkaya kalan annemde gidince biz evde iki kişi kaldık…

Babam sabahleyin hastahaneye giderken beni uzak akrabalarımdan bir ihtiyar kadının evine bırakır, akşam dönerken alırmış… Bir elinde zenbili, bir elinde ben baba oğul evimize gidermişiz… Bu zamandan aklımda kalan şey ufak ufak gübre yığınlarıyla dolu bir bahçede tavuklarla oynadığım ve ara sıra kocakarıdan dayak yediğimdir.

O vakit babama çok sıkıntı veriyormuşum… Sakat bir adamın bütün gün yorulduktan sonra bir de geceleri çocuk bakması müşkül iş… Fakat beni çok sevdiği için şikâyet etmezmiş. Bazı geceler uzun uzun ağlarmışım… Besbelli kocakarıdan yüz bulamadığım için geceleri ona nazlanırmışım.

Komşular bu sese nasıl tahammül ettiğini sordukları vakit babam: “Ev halkı söz birliği etmiş gibi birer birer çekilip gitti… Eski şenlikten bir onun sesi kaldı… Çok görmeyin.” dermiş.

Dört beş yaşıma gelince ona iyi bir arkadaş hatta muavin olmaya başladım.

Bu zamanları çok iyi hatırlarım. İhtiyar akrabası ölmüştü, artık hastahaneye beraber gidip geliyorduk. Çok meraklı olduğu için beni kat kat giydirir, başımı, boynumu yeşil atkı ile sararak hastahane kapısı önündeki küçük kulübeye oturturdu.

Halime göre vazifelerimde vardı. Meselâ hastahane bahçesine giren köpekleri değnekle kovalamak bana ait bir işti. Hatta doktorlara cigara falan almak için bakkala da gider gelirdim. Mühim vazifelerimden biri de hastahaneden çıkan cenazeleri takip etmekti. Bu kimsesiz ölülerin arkasında ekseriya hastahane imamından, bir de benden başka cemaat bulunmazdı.

Babam konuşmayı çok seven, tatlı dilli bir adamdı. Evde benden başka insan olmadığı için çaresiz benle konuşurdu. Hem de yaşlı başlı bir insanla konuşur gibi.

Bana aklı erdiği kadar ahlaktan, dinden, tarihten, hatta politikadan bile bahis ederdi. Her işimizi kendimiz görürdük. Büyük Moskof muharebesinden kalma türküleri söyleyerek çamaşır yıkar, tahta siler, sökük dikerdik.

Böyle böyle on iki yaşıma geldim. Fakat çok çelimsiz kavruk bir çocuk olduğum için kimse bana sekizden fazla demezdi. Onun için yaşlı başlı adamlar meclisinde mesela geçinme müşkülatından, aile deyirsizliklerinden, belediyenin yolsuzluklarından en pişkin ve cefâ-dîde insan gibi bahse başladığımı işitince herkes şaşakalırdı. Fakat ne de olsa çocuktum. Bu çocukluk bana öyle bir iş ettirdi ki bugün kırk beş yaşında damat, gelin sahibi bir insan olduğum halde, hâlâ acısını unutamam.

Memleketimiz bitip tükenmez zeytin ormanları arasında şirin, sakin bir kasabaydı. Yaz kış üstünde güneş, etrafında yeşillik eksik olmazdı. Şiddetli yağmuru, fırtınası bile olmayan bu memlekette bir gün en beklenilmez bir kıyamet koptu: Muharebe.

Fakat hudut dört saat ötemizdeydi. Kasaba birkaç saat içinde alt üst oldu. Ahalinin bir kısmı çoluk çocuğuyla gerilere kaçıyorlardı. Fakat

kimsesizler ve fakirler, ihtiyarlar buna bir çare bulamıyordu. Biz tabii kalanlar arasındaydık. Babamın vazifesi vardı. Sonra bugünden yarına yenecek ekmeği yoktu. Kasaba bir kışla hâline geldi. Çarşılar kapandı. Boş evler askerler tarafından işgal edildi. Bozuk kaldırımlı sokaklardan gece gündüz süvari kafileleri, top arabaları geçiyordu.

İki gün sonra uzaktan uzağa top sesleri başladı. Ben korktukça babam ya bir şey bildiğinden yahut da sırf beni teskin etmek için:

— Korkma Halil… Düşman buraya gelmeyecek. Askerlerimiz inşallah onları darmadağın edecek uzaklara doğru sürüp götürecek, diyordu.

Babamın sözleri doğru çıktı. Bir iki gün içinde top sesleri uzaklaştı, sonra büsbütün kayboldu gitti.

Bu muharebe uzaklardan geçen bir fırtınaya benzemişti. Gelen haberler çok iyi idi. Askerlerimiz düşmanı önüne katmış sürüp götürüyordu.

Kaçanlardan bir kısmı geri geldi. Çarşıda tek tük dükkânlar açıldı. Fakat kasaba o kışla hâlini bir türlü kaybetmiyordu. Muharebeye giden taburlar hep oradan geçiyorlardı.

Kasabada erkek kalmamış gibiydi. Eli silah tutanlar asker olmuşlar, yahut gönüllü çeteleri teşkil ederek ordunun peşine takılmışlardı.

Babam da bunların arasındaydı, fakat doğrusunu söylemek lâzım gelirse o kendi isteğiyle gidenlerden değildi. Bana demişti ki:

— Oğlum bizim doktorlar muharebe yerine daha yakın bir yerde hastahane kurmaya gidiyorlar…

Yaralıları buraya kadar getirmek güç olacak. Ellerinde işe yarar adamları az… hastahanenin eski emektarı diye beni de götürüyorlar… Vazifeden kaçılmaz… Zaten gideceğim yer uzak değil… İki üç saatlik bir köy… Haftada bir iki defa yine seni görmeğe gelirim… Artık kocaman delikanlı oldun. Komşulara da tembih ettim. Sana bakıverirler, dedi.

Babamdan ilk defa ayrıldığım ve evde yalnız kaldığım için ilk günlerde biraz mahzun olmuştum. Fakat çabuk alıştım. Gitgide bu hürriyetten hoşlanmağa da başladım. Eskiden babam beni burnunun dibinden ayırmazdı. Şimdi geceye kadar mahalle çocuklarıyla sokakta, kırda oynardım.

Babam haftada bir iki kere beni görmeğe geleceğine dair verdiği söze sadık kalmıştı. Sık sık izin alıyor, cepheye gidip gelen nakliye arabalarından birine binerek kasabaya geliyordu… Geleceği zamanları da öğreniyor, kasabadan yarım saat uzaktaki bir köprü başında onu karşılamağa gidiyordum.

Adamcağız her defasında yıllardan beri hasretimi çekiyormuş gibi ağlıyor:

— Vay benim Halilim, diye yüzümü gözümü öpüyordu.

Babam bana bir kırmızı mendil içinde yiyecek getirirdi: Peksimet, kahve şekeri, zeytin, un, yağ, hatta et… Sonra gaz, kömür, sabun gibi şeyleri almak için bir bakkaldan da bana kredi açmıştı. Bundan başka ihtiyat olarak para da bırakırdı.

O yokken adeta bir ev efendisiydim. Kendi elimle yemeği hazırlar, yatağımı yapıp kaldırırım, odamı temizler, çamaşırlarımı yıkardım, hatta bazen büyük adam gibi eve misafir davet ettiğim de olurdu.

Bu bana büyük adam gururu verirdi. Babamın evde kaldığı geceler gece vakte kadar ocak başında oturur, konuşurduk. O bana muhabere hakkında yaralılardan aldığı havadisleri bire on katarak anlatır; masala, destana benzeyin bitip tükenmez şeyler söylerdi.

Bir gün babamın mendilinden bir sustalı çakı ile bir altın halka, bir de meşin kaplı defter çıktı. Babam derin bir of çektikten sonra dedi ki:

— Halil dün gece hastahanede dağ gibi bir babayiğit öldü… Hüdâ âlim babam öldüğü zaman bu kadar yanmadım… Bu delikanlı bir gönüllü çetesiyle cepheye gitmiş. Birçok kâfir öldürmüş… En sonunda düşman bu çeteyi bir dere kenarında sıkıştırmış. Gönüllüler birer birer şehit olmuşlar. Bir bu delikanlı kurtulmuş… Tek başına kalınca yıkık bir su değirmenine saklanmış. Birçok aramışlarsa da bulamamışlar… Akşam ortalık kararınca çıkmış… Bizimkilerin tarafa doğru geliyormuş, yolda üç düşman askerine rast gelmiş… İki neferle bir çavuş… Davranıp silah çekmelerine meydan vermeden üzerlerine atılmış… Üçünü de tepelemiş… Bu çakı, yüzük ve defteri düşman çavuşunun cebinden almış… Ne çare ki bu boğuşma esnasında o da birkaç yerinden yaralanmış… Kanı aka aka bizim hastahaneye getirdiler. Üç gün yaşadıktan sonra dün gece sabaha karşı öldü… Öleceğini anladıktan sonra bu yadigârları bana bıraktı. Kıymetli bir hatıradır… Dolabın gözüne kilitleyelim de dursun. İkimizin de uykumuz yoktu… O gece sabaha kadar bu delikanlıya acınıp ağladık. Babam zaten yufka yürekli bir ihtiyardı. Ben de on iki yaşında cılız içli bir çocuktum.

Aradan bilmiyorum ne kadar zaman geçti, muharebe başlarken birkaç gün içinde darmadağınık olacağı temin edilen düşman askeri dayanıyordu. Şehirde kıtlık baş göstermeğe başladı. Herkes düşünceliydi. Fakat çocuklar için bu muharebe hiç bitip tükenmeyen bayramdı. Ne mektep vardı, ne arayıp soran. Asker gibi çocuklar da hep bir arada tabur hâlinde sokakları dolaşıyorlar, oyun oynuyorlardı. Bu çocuklardan ekserisinin babaları, kardeşleri, akrabaları vardı. Onların kahramanlıklarına ait vak'alar anlatırlar, kendilerine iftihar payı ayırırlardı. Hele bilhassa hıristiyan çocuklarıyla konuşurken…

Babası, kardeşi hakkında anlatacak vak'ası olmayanlar pek azdı. Ben de bunlardandım. Topal bir hastahane hademesinin hangi kahramanlıkları iftihar edilebilirdi?

Bu acı beni yalancılığa sevk etti. Babamın en ehemmiyetsiz bir vak'ayı süsleyip püsleyerek kocaman bir hikâye hâline getirmesi, besbelli bana da geçmişti.

Çekmecedeki saklı çakıyı, yüzüğü, cüzdanı cebime koydum, yabancı mahallelerin yabancı çocuklarına karışarak dolaşmağa başladım.

Hastahanede ölen genç gönüllünün vak'asını babama mal etmiştim. Fakat hikâyeyi inanılacak bir şekle sokmak için çok değiştirmiştim. Babam bir gün yaralıları taşımak için cephede dolaşırken, bir düşman çavuşuna tesadüf ediyor, onu öldürüyordu. İnanmayan olursa cebimden çavuşun resimli cüzdanını, yüzüğünü, çakısını çıkarıp gösteriyordum.

Çocuklarda değil, büyüklerde de harikulâde şeylere inanmak ihtiyacı o kadar çoğalmıştı ki, benim bu hikâyeme de inanıyorlardı. Babamın sakat ayağını bin meşakkatle sürüyen, tavuk kesmekten ürken kocakarı gibi bir adam olduğunu nereden bileceklerdi.

Bir gün kasabada bir kıyamet daha koptu. Ordu bozulmuş geri geliyordu. Ahalinin büyük bir kısmı ricat eden ordunun peşine takılarak tekrar kasabadan çıktı. Biz yine kaldık. İki gün sonra düşman askeri mızıka çalarak kasabaya giriyordu.

Seyyar hastahane dağılmış, babam kasabaya dönmüştü.

O fakir sakat hastahane hademesi ben mini mini bir çocuk olduğu için korkacak bir şeyimiz yoktu. Yalnız düşman şehirde kaldığı müddetçe ne yiyeceğimizi düşünüyorduk.

Bir gün evde nohut haşlıyordum. Kapıya dört düşman askeri geldi, birisi gâvurca anlamadığım bir şeyler söyleyerek elimden tuttu. Beni iki sokak ötemizdeki karakola götürdü. Orada birkaç zabitle altı çocuk vardı. Bunların beşi hıristiyandı. Türkçe bilen bir zabit:

— Bu mu?

diye sorarak çocuklara beni gösterdi. Onlar “evet” diye tasdik ettiler.

Zabit bu sefer bana döndü:

— Çocuk senin baban bir şeyler yapmış… Bunlara söylemişsin… Bize de anlat bakalım… Korkma doğrusunu söylersen bir şey yok? dedi.

— Yalan… Ben söylemedim, diye inkâr ediyordum.

— Bunlar ne? Diye eliyle arkamdaki kapıyı gösterdi.

Beni almağa gelen askerlerden birinin elinde sustalı çakıyı, cüzdanı, defteri gördüm.

Zabitler aralarında gâvurca bir şeyler konuşarak bu eşyayı elden ele gezdirdiler. Bana artık bir şey söylemediler. Birisi kolumdan tutup sokağa attı.

O akşam babamı düşmana silah atan birkaç sivil müslümanla beraber kurşuna dizdiler.

Sonradan anlattılar ki babam elleri kelepçeli olduğu hâlde süngülü askerler arasında kasabadan çıkarmışlar… Bastonu elinde olmadığı için topal ayakla arkadaşlarına yetişemiyormuş. Geri kaldıkça düşman askeri arkasından süngü ile dürtüyormuş… Giderken gözü yol kenarındaki çocuklardaymış… Besbelli onların arasından beni görmeyi ümit etmiş.

SABAH İMZASI

Nisan 1928 – (İmzasız)

— Öf… Ne zor…

(Itriyat İnhisar şirketi) dağıtılıyor. Nevin Hanım top ağzından gülle çıkar gibi kalemden içeri girdi. Yine yanakları al al olmuş. Ufak burnunun

yanlarında inci gibi ter taneleri birikmişti. Yuvarlak göğüs ipek bluzunun altından süratle kalkıp iniyordu. Mantosunu, şapkasını, Şosonlarını, eldivenlerini çıkararak:

— Aman efendim, ne tahammül-fersâ şey, sanki başka yer bulamadılar. Tahrirat kalemini en üst kata dördüncü kata kadar çıkarmakta ne mana var bilmem? Her gün bu koca merdivenleri çıkıp inmekten bıktım vallahi… Üstelik bir de sabah imzasını kaçırdınız mıydı şıp diye yevmiyeniz kesilir.

Söylenerek üstünde yazı makinesi duran küçük masanın başına oturdu ve makinenin siyah muşamba örtüsünü çıkarıp çekmeceye tıktı. Çekmecenin içinde dayalı duran aynaya bakarak rüzgâr ve karla bozulan saçlarını düzeltmeğe, dudağına Kareyon sürmeğe başladı. Uzun boylu sarışın bir genç olan kalem arkadaşı Adnan baygın gözler ve yayık bir tebessümle Nevin Hanım'ın hareket ve sözlerini takip ediyordu.

— Evet Nevin Hanımefendi, çok doğru söylüyorsunuz. Hanın vüs'atı nazar-ı itibare alınırsa fil-hakika bir aşağı katta bir oda tahsis olunabilir. Hem de bu yalnız biri değil eshâb-ı mesâlhi de bu merdivenleri tırmanmak kilosundan kurtaracaktır. Sizin güzel hatrınız için bugün bizzat muamelât müdürüne giderek meseleyi arz edeceğim. Küçük cep aynasında yeni aldığı kravatının son moda kostümüyle (Asorti) olup olmadığını tetkikle meşgul olan orta yaşlı Şefkati Bey lakayt bir tavırla:

— Nevin Hanım sizi müdür bey arattı.

Sobanın başında uyuklayan odacı Mahmud Ağa da müdür bey sözünü işitir işitmez kendini toplayarak:

— Ha!.. Geldiniz mi Nevin Hanım? Müdür Bey sabahtan beri sizi kaç defa aradı geldiğinizi söyleyince "Bu kızla da çattık", dedi. Bir daha aramadı, gitseniz… Nevin Hanım dudak büküp omuz silerek:

— Çattıysa çattı ne yapalım?.. Hem o kızmamıştır. Dün kırılan sandıklar hakkında bir rapor gelmemişti de onun için beni aramıştır… Gideyim bakayım… Çekmesinden bir dosya alarak salına salına müdürün odasına yürüdü. Adnan'la Şefkati birbirlerine baktılar, Şefkati alayla gülümsedi. Adnan surat astı kapıyı vurdu. İçeriden müdürün bozuk sesi âmirane işitildi:

— Gir!..

Girdi. Şefkati gülerek "zılgıtı yiyecek" dedi. Hikmet ilâve etti: "Öyleye benziyor". Mahmut Ağa da söze karıştı:

— Bu üçüncü defadır ki sabah imzasını kaçırıyor. Müdür Bey'in de bu hususta şakası yoktur. Bu sabah zaten kızgın. Kapıdan girer girmez beni haşladı.

Adnan— Öteki müdürün zamanında Nevin'in imzasını ben atıyordum, ama bunda cesaret edemiyorum. Bu herif pek patavatsız…

Şefkati— Katib-i umumî, biliyorsun ya, öteki müdürü Nevin'in yüzünden atlattıydı. Sululuğu bırakmazsan sıra şimdi de senin… Hayır, şuna hayret ediyorum, sen ki katib-i umûmî diye kendi kalemine almıyor, anlaşılmayacak şey de yok ya!.. Karısı sık sık gelmese öyle yapacağından şüphe yok… Zaten bizim kalemi bu katta tutmasının sebebi ne ki… Sen git de istediğinin muamelât müdürüne söyle, bak Nevin varken kalem-i umumî bizi aşağı indirirse…

Adnan— Rica ederim Şefkati bu kadar mütecâviz ve dedikoducu olma, bilhassa Nevin aleyhinde bulunmanı hiç arzu etmem, vak'a bana ne ama, arada arkadaş hukuku var…

Şefkati— Öyle… Ona ne şüphe… Arkadaşlık hukuku… Meziyet'le de böyle arkadaş olmuştunuz da…

Adnan— (Sözünü keserek) Mahmud Ağa, bize iki kahve söyle…

Nevin odaya girince müdür gayet âmirane ve aynı zamanda nazikâne yer gösterdi. Ve oturmasını rica etti. Bu sertlik ve nezaketten Nevin müdürün kendisini adamakıllı haşlamaya niyet ettiğini anladı ve ona göre hazırlandı ve yarı meydan okur bir tavırla koltuğa yerleşti.

Müdür— Nevin Hanım sizi bir disiplin meselesi için çağırdım.

Nevin— Ne gibi efendim?

Müdür— Sabahları memurların bir sabah imza varakası imzalamak mecburiyetinden haberdarsınız, ümit ederim. Üç defadır ki bu varakada imzanızı göremiyorum, bu gün de kaç defa aradımsa henüz gelmediğinizi söylediler, saat kaçta vazifenize geliyorsunuz?

Nevin— Vallahi Müdür beyefendi, belli olmuyor efendim. Dokuz buçukta, ona doğru, bazen de onu biraz geçerek…

Müdür— Sabah mesaisinin dokuzda başladığını bilmiyor musunuz?

Nevin— Biliyorum efendim, fakat her sabah erken kalkmak kabil olmuyor.

Müdür— (Hiddetle) Efendim bu gibi şeylerin bir memur için ciddî bir mazeret olamayacağını henüz öğrenemediniz mi? Bir şirket disiplininin bu gibi mübâlâtsızlıklara tahammülü yoktur efendim.

Nevin— (Ağlar gibi bir sesle) İşte asıl mesele orada ya müdür beyefendi, disiplin erkekler için yapılmıştır, hâlbuki biz kadınız… Siz akşam evinize gittiğiniz zaman yemeğinizi, sabahleyin de kalkınca kahvaltınızı evinizde hazır buluyorsunuz. Elbiseleriniz akşamdan temizlenmiş, ütülenmiş, ayakkabılarınız boyanmış…

Müdür— Ne münasebet…

Nevin— (Nefes almaz) Her şeyiniz hazırdır, biz öyle mi ya? Akşam git yemek hazırla, ye, topla… Kadınların canı yok mu? Ondan sonra da ya bir tiyatroya, sinemaya, konsere veya bir baloya gitmeyeyim mi? Gece bir yere gittiniz mi sabah ister istemez biraz geç kalkarsınız… Acele ile giyineyim derken bir de bakarsınız ki çorabın ipliği kaçmış onu öreyim. Saçımı tarayayım, manikür yapayım, derken geç kalırım.

Müdür— Efendim, siz de yalnız Perşembe akşamları sokağa çıkınız. Yalnız akşamları çıksanız bile erken dönmeğe gayret ediniz, en iyisi çıkmamanız ya…

Nevin— Aman Müdür beyefendi ne söylüyorsunuz, rica ederim çıkmayalım mı?

Nevin— (Dinlenmeden devam etti) Sonra efendim çıkmamak, erken dönmek her zaman insanın elinde mi? Haydi, meşhur kılıkları, güzel piyesleri vesaireyi bir tarafa bırakalım. Fakat davetlere gitmemek kabil mi? Mesela bu akşam müsteşar bey Ankara'ya gitmeden evvel bir balo veriyor, beni de davet etti. (Müdürün yüzü gülerek, gözleri parlar) Gitmemek olur hiç?..

Müdür— (Tehâllikle) Tabi ki olmaz. Nevin Hanımefendi demek bu akşam müsteşar beyin balosuna davetlisiniz? Çok iyi… Ben de davetliyim, müsteşar beyi yakından mı tanırsınız?

Nevin— Kızı çocukluk arkadaşımdır. Müsteşar da çok baba adamdır, beni pek sever.

Müdür— (Yılışarak) O halde orada buluşuruz değil mi?

Nevin— (Kalkıp kapıya yürüyerek) Tabii ya görüşürüz müdür beyefendi, siz de fikrimi kabul ediyorsunuz. Hiç gece çıkıp çıkmamak insanın elinde mi?

Müdür— (Teşyi ederek) Hakkınız var Nevin Hanımefendi, hakkınız var. (Kapıyı aralayıp reverans yaparak) İlk (Blak Batum) bendenize lütuf buyrulur mu?

Nevin— (Çıkarak) Memnuniyetle efendim, (başıyla selâmlar ve kırıtarak hayretten ağızları açılmış arkadaşlarına doğru yürüdü).

Müdür de sırıtarak kapıyı kapattı.

NAMUSLU ADAM

Nisan 1928 – Sadri Ethem

Bugün eşraftan Sadıkzâdeyi gömdüler. Bu yosunlu mezar taşları arasından büyük bir kafile nehre doğru ilerliyor.

Gözleri yaşlı, başları önlerine düşük insanlar irili ufaklı, şehirli, köylü, genç, ihtiyar, zengin, fakir, memur, tüccar ne varsa herkes şehirde, ne kadar insan varsa hepsi ürkek ürkek yürüyor, kimsenin birbirine söyleyecek sözü yok.

Kilitlenmiş bütün ağızlar, birbirinin elinden tutarak giden yetim çocuklar sanki onlar.

Her günkü köylüler bugün sessiz, sessiz kimseyi rahatsız etmeden evlerine çekilecekler. Bütün kasaba sessiz, bütün kasaba matemde… Akşam neşeli, akşam bugün her yeri katranla boyuyor, gökten yere kömür tozu dökülüyor sanki…

Kafilenin sonunda yan yana gelen iki adam hafiften hafiften konuşuyorlar. Onların gözleri kararmış bunların da yüzlerinde zehirli bir hal var.

Biri ceplerine bir şey yerleştirdi. Hazin, hazin söylendi:

— Allah rahmet eylesin! Ne iyi adamdı… İnsan bir var, bir yok!

Sadıkzâde gitti ama iyilikleri kaldı… İnsanın üç dostu varmış: Biri canı va'de gelince bırakırmış! İkincisi malı ölünce mirasçıyı sevindirirmiş, üçüncü iyilikleri.

— O insanı hiç bırakmaz!..

— Kim inkâr eder Sadıkzâdenin iyiliklerini…

— Kimse… Onun ne yaman bir kükreyişi vardı. Alimallah… O ne yamandı… Ne yaman adamdı…

— Kaymakamı, jandarma sâni'si mustafî susa durdururdu hep… Kurban olduğum sanki kaymakamdı. Konusunu komşusunu öyle bir muhabbet ederdi ki… Deme gitsin! Konu komşu, çoluk çocuk onun sayesinde askerlikten kurtuldu.

— Birisine, bir densize terbiyesi verilse onun sayesinde kazadan mahkemeden, jandarmadan kurtulurdu. Ben bile az iyiliğini görmedim.

— Yattığın yer nur olsun! O kadar mı? O kadar mı? Şu kasabada herkes ona borçlarını zümrütten mezar taşı dikse ödeyemezler, bir sökün etti diye, Hacı baba, fakir fukara etrafına toplanırdı. Gelsin nargileler… gelsin kahveler… Kahveci onu gördü mü uzaktan sürü sürü cezveleri ocağa salardı.

Nargileyi fokurdattı mıydı bizim Hacı Efendi artık keyiflenir açardı kesenin ağzını:

— Al sana bir lira!..

— Al sana beş lira!..

— Al sana on lira!..

Paraları dağıttı mı dağıttı.

— Oturun çocuklar beni dinleyin dedi mi, herkes edepli edepli onu dinler, sanki bütün kahve kulak kesilirdi. Sinekler bile vızıldamaz olurdu. Eline lira verdiği adamı alır:

— Bu lira ile ne yapacaksın biliyor musun? Gideceksin bir küfe üzüm alacaksın.. Küfenin ağzına kreb bağlayacaksın, küfeyi şöyle bir yana devireceksin. Üzüm ezildikçe küfenin içine küçük bir mum yakacaksın bağıracaksın… Ucuz satacaksın.. Tekrar gidip bu para ile üzüm alacaksın bunu her gün böyle edersin e mi oğlum? Ben senden faiz falan istemiyorum. Yalnız her gün kazandığından kırk parayı bana ver.. Ama üzüm sattıkça. Unutma ha!.. Üzüm satmazsan bu lirayı geriye alırım… Allah çalışanı sever evlat… der arkasını sıvazlardı.

Bir ötekine döner ötekini çağırır:

— Sen de anladın mı? Ceviz alacaksın onu götür, kükürt dumanına tuttur, çetin ceviz kehribar gibi olur. Ucuz ucuz sat sana beş lira verdimdi. Dükkânına birazda dokuma filan al… Bizim dükkânda var. Sana ucuz verirler ben söylüyorum… Ucuz sat, çok sat günde beş kuruş ver bana… Oğlum sen gençsin. Dokumanın, basmanın enini çok, eni boyundan daha dayanaklıdır, Ha! Arslanım ha! Seni göreyim… Kısmetin bol olsun!

Kahve her gün böyle dolar böyle boşalırdı. Hacı baba sabah oldu mu kalkar, abağı sarımcağını başına dolar, hicazdan gelen miskini sürünür, doksan dokuzlu tespihini eline alır, hemen sokağa fırlar. Güneş rahmetlinin üstüne ancak yarın doğacak…

Onun geldiğini ta uzaktan duyarlar gıcır… gıcırrr… gucur!.. Bu sesi duyan esnaf canlanır, bağırır, Hacı baba geçerken asker gibi dizi dizi olurlar, selâm dururlardı. Kasabada onun kaloşları meşhurdu. Kimseninki onunki gibi gıcırdamazdı. Pabuçlarını mahsus vilayetten getirtirdi.

Hacı baba böyle, iyiliği sever Hacı babaydı. Dünyada menendi kalmadı Sadıkzâde'nin.

Gözlerinin peykârlarını mendili ile tekrar sildi:

— Allah taksiratını affetsin ama, biraz faiz alır gibiydi…

— Yok canım haydi… O hediyedir. Yüz kuruşun senede 36 kuruş faizi olur mu hiç? Hacı baba faiz yer mi hiç?.. ee günahtır… Ya günaha girersin!.. Keman sesi haramdır diye mektebe baskın ettirdi o!.. Ne yaman, ne yavuz adamdı o? Öyle adam faiz alır mı? Kasabada banka açmak istediler de o haramdır diye ayak diredi. Elhamdülillah meskene bu afet adım atmadı.

— Bakalım bundan sonra halimiz nice olacak? Hey gibi Sadıkzâde hey! Artık aşirette de madrabazlık başlar. Onun önünde ne köylü yalan söyler, ne kendisi madrabazlık ederdi.

Bilirsin ya.. Köylü kısmı pek haram helâl bilmez, harmanından otuz kilo buğdayı çıktıysa söz temsili on der. Buna kim inanır? İşte Sadıkzâde'nin burada Hazreti Ömer gibi adaleti yetişirdi.

O köylüyü çağırır iyilikle:

— Senin harmanında ne kadar buğdayın var? diye sorar.

Köylü hık mık eder:

— Yüz ölçek! der söz temsili!

Gözünü şöyle bir yarı açar, yüzünü buruşturur.

— E e be… diye sertçe söyler.

Köylü gene hık mık eder, ellerini belinde kavuşturur:

— Ağam, olsa olsa… yüz beş haydi; fazla fazla yüz on!

Sadıkzâde daha ziyade çıkışır:

— Haydi be ters… Doğruyu söyle…

— Vallahi doğru ağam!..

Hacı baba o zaman öyle bakardı ki, onun gözlerinden herkes korkardı. Hiddetlendiği zaman yelesi savrulmuş arslan kesilirdi ama, ne de kurnaz köylüler vardı. Kimi Hacı Baba'nın hiddeti önünde: "Peki ağam dediğin olsun… Gücenme gari… Bize yıl için biraz tohumluk parası veriver… e mi?" derler, o da kesenin ağzını açardı. Korkuttuktan sonra iyilik daha makbule geçiyor. Ama, bazıları var ki böyle değil onları başka türlü yola getirirdi. Tuhaf adamdı vesselam. Neler de bilmezdi toprağı bol olsun. Kuşağının arası büyücü dükkânı gibiydi… Bazen esir toplamaya çıkıp köylünün yalan söylediğini sezinledi mi, kuşağının arasında iki ucu mavi boncuklu değneğini çıkarırdı.

— Eğer doğru diyorsan üstünden atla… Atla ama… Düşün oğlum… Bir tane için bile yalan söylesen evvela sen çarpılacaksın, şimdi hemen şu dakikada tarlan bereketini kayıp edecek, meyvelerin kuruyacak, hayvanların ölecek… Karın kötü olarak, çocukların iflâh olmayacak, bunun için iyi düşün. Öyle atla…

Bu sözden sonra köylü yalan söyleyemez, fazla ölçekleri kendinden meydana çıkarırdı. Böylelikle köylüler de yalan söyleyemezdi kurtarırdı.

— Onun daha ne açmazları vardı…

Bazen de bağırır:

— Hey… Şu başındaki yemeninden bir parça kopar, bir parça da karının yemenisinden.

Köylü emre itaat eder. Bez parçalarını getirir…

— Yedi tane buğday… Yedi tane arpa getir… Köylü yedi buğday, yedi arpa getirdi mi mübarek diliyle ıslatır. Üç ihlâs bir fatiha okur, bezle sarar…

Harmana yaklaşır… İşte o zaman görmeli idi Sadıkzâde'yi bütün köy onun kollarına yapışır. Yalvarırlar… Amanın ağam etme… Eyleme… Harmana onu koyma… Kadınlar ağlar, ihtiyarlar yalvarır, çocuklar vızıldar…

Velhasıl bütün köy Sadıkzâde'nin kolunu bükmek için uğraşır. Çakını harmana koymazlar.

— İstediğin kadar al, derler… O da tahmin ettiği kadar alır… Hepsini götürse kim ses çıkarabilir.

Onun parmakları bir şeydi… Bir şahadet parmağı bile yalanları bulur çıkarırdı. Mesela köylü eşar yirmi kilo dedi mi:

— Öyle ise haydi parmağını parmağıma denk getir… Ama oğlum sana acıyorum, sonra kötü olur… diye onlara bir de baba nasihati ederdi. Hikmet-i hüdâ, yalan söyleyenlerin parmakları bir türlü onun şahâdet parmağıyla bir hizada duramazdı. Denk getiren de pek yoktu ya... Hakkı böyle meydana çıkarırdı Sadıkzâde. Aşarı böyle şer'i alırdı…

— Herkes onun böyle adaletini nereden bilesin. Sağlığında iltizamla zengin oldu, derlerdi yine sözüm ona değil ya… Toprağı bol olsun!

— E ne olarak? Allah verdi zengin oldu. Bunda söylenecek ne var sanki!..

Muharebeden evvel epey tarlası vardı. Muharebede konu komşunun da boş tarlalarına tohum attırdı. Onların da kimi muharebeden dönmedi, kimi İstanbul'a uşaklığa esnaflığa gitti. Otuz dönüm yer oldu şimdi on bin ne çıkar sanki tarlalar boş kalsaydı daha mı iyiydi?

— Eyi değil ama! Çok açıkgöz şey. Mübarek depreşmesin!

— Hacı baba biraz açıkgözce idi.

— Biraz değil fazlaca…

— Ehh… Hepsini şu fani dünyada bıraktı gitti… Mirasçıları sevinsin!..

— Bana ne mirasçısı oğlu bile meydanda yok!

— Babasının acısına dayanamamıştır da onun için!

— Oğlu mu dedin?..

— Oğlu… Hani canım şu züppe yok mu?.. Hafaza çalışırken birden bire lâtayî habbeyi sarığı atıp fan fin fon konuşan… Bıyıkları kesik, şakakları zülüflü, yüzü her gün tıraşlı o, ince belli oğlan!..

— Mirasını yer ama! Sadıkzâde'nin oğlu değildir o!..

— Ne dedin? Ne…

— Onu ben bilirim bir, bir de Allah… Bir de anası…

— Tevekkeli değil, hiç de babasına benzemiyordu.

— Hele huyu…

— Yanarım o canım servete… Mala, mülke.

— Çabuk yanar kül olur…

— Kasaba hâlâ, o züppeyi Sadıkzâde'nin oğlu diye bilirler. Ben eskiden Hacı babanın yanında bulundum. Hesaplarına falan bakıyordum.

İki sene oldu. Çocuğa bir hâl oldu. Ahlar, aflar, dert yanmalar, 'aşklara koşmalar, öğrenmeler, gece sabahlara kadar sokaklarda dolaşmalar, başladı. Bir akşam onları söğüt ağaçlarının altında gördüm. Yanında güzel mi güzel bir kızcağız, bir içim su!.. Sufinin kızı nihayet iş duyuldu, oğlan babasına yalvardı:

— Baba kızı bana alıver, diye söylendi babası hiddetli, hiddetli bağırdı.

Bu kulaklarımla işittim:

— Oğlum sen Müslümansın, insan kardeşini alamaz, bir kazadır oluvermiş!.. dedi.

— Günahı boynuna… Oğlan süklüm püklüm büklüm geri döndü aşkını, sevdasını unuttu.

Gönül bu, ne gem tanır, ne üzengi… Oğlan birini daha sevdi. Öyle seviştiler, öyle seviştiler ki… Ben dayanamadım rençperin kızını oğluna almasını efendiden rica ettim. Efendi oğlanı çağırdı:

— Sen Müslümansın… Olmaz diye cevap verdi, azarladı. Oğlan sağına baksa kardeş, soluna baksa kardeş gördü. Çıldıracaktı az daha!

Hacı baba da az boğa değildi ha! Çocuk nereye dönse kardeş. Sonunda buralardan gitti.

DOST (Bir Rus Hikâyesi)

Mayıs 1928 - Nihal Yalaza Taluy (Çeviri)

Duşenyeluf oturduğu yerden sıçradı, Kuruşkin'in mafsallarını yerlerinden çıkaracak gibi sarstı:

— Kuruşkin dostum, hangi şeytan seni bu işe soktu?..

Duşyeluf bir an sustu, sonra tekrar Kuruşkin'i kolundan tuttu. Fakat bu defa daha nazikâne bir tarzda sarstı ve cevap almasına rağmen sözüne devam etti.

— Bak, sen şimdiden mahvolmuş, perişan olmuş bir adamsın. Zaten bu manasız romanları az bir biliyorum. Hatta senin bu saçma romana nasıl başladığını gözlerimin önüne getiriyorum. Bir gün yanınızda kimse yokken sen nedense onu omuzlarından öptün. Laf aramızda kalsın, onların omuzları da bazen şöyle hoş bir şey oluyor. Eh, oda 'alelusul senin boynuna sarıldı. Sen de kolunla onu sararken ona izdivaç teklif ettin, değil mi?

Kuruşkin menfal bir çehre ile omuzlarını kaldırdı:

— Sen de amma tuhaf bir tarzda izah ediyorsun… dedi. Ma'mâfiye buna benzer bir şey olmuştur. Ne yaparsın işte delilik… Olmuş bir kere… Dediğin gibi izdivaç da teklif ettim… Şimdi bu anlattığım adamı geri çevirmek de mümkün…

— Allah Allah, neden? Daha henüz vaziyetin o kadar berbat değil ayrılabilirsin.

— Ya!.. Bu nasıl olur acaba?.. Buna imkân var mı? Duşyeluf derin bir düşünceye daldı:

— Acaba kızın babasına bir dayak atsan nasıl olur? Bu vak'adan sonra zannederim her şey bozulur… Ne söz kalır, ne de nişan…

— Nasıl, babasına dayak mı? Bu da neden?

— Eh… Buna bir sebep buluruz. Mesela bir akşam sen dışarıda iyice ziftlendikten sonra onlara gidersin ve doğru ihtiyara çatarsın. Kızgın, gözlerin dumanlı bir hâlde ihtiyara yaklaşır:

— Ne yapıyorsun bakayım ihtiyar bunak? Gazete mi okuyorsun? Hah… hah… Sana bir gazete… der kafasına tokadı indirirsin…

— Bana bak Duşyeluf. Sen bazen böyle, ara sıra aptallaşırsın… Şimdi bu söylediklerin de laf mı?

— Belki… Eğer abes buluyorsan aynen kabul etme… Ma'mafiye bu günlerde böyle fevkalâde bir hâli kendimde görmüyorum. Bu benim her günkü hâlim, bununla beraber sen fikrinde belki haklısın, ihtiyarı dövmen yazık olur.

— Ya görüyor musun? Sözlerinin manasızlığını sen de anlıyorsun. Ah! Bir çare olsa da, kız benden soğusa!.. Sen acaba ona benden daha kıymetli bir koca bulamaz mısın?

Duşyeluf bir daha Kuruşkin'in kolunu kıracak gibi üzerine atıldı. Fakat Kuruşkin elini cebine sokarak kendini muhafaza etti. Duşyeluf boşta kalan kolunu indirdi.

— Kuruşkin dostum… Sana bu işten kurtulmanın çaresini bulayım ister misin? Bundan sonra bu müstakbel zevce seni sevmeyecek. Senden o kadar nefret edecek ki, yüzüne bile bakmayacak. Bu çareyi tatbik edeyim ister misin?

— Yok canım. Yalnız onunla bir defa görüşeceğim. Bu mülâkatımız esnasında senin kusurlarından bahseder, yalnız bunları bir parça i'zâm ederim… Bu kadar… Buna da diyeceğin var mı?

Kuruşkin düşündü:

— Fena bir fikir değil… Sakın bozma ha… Bunu da yüzüne gözüne bulaştırma…

— Kim? Ben mi? Kabul mü? Hiç böyle bir şey yapar mıyım?..

— Dur a canım, ne öyle deli gibi kaçıyorsun? Fakat Duşyeluf Kuruşkin'in bu karardan vazgeçmesine meydan bırakmamak için hemen şapkasını yakaladı, çıkarken masayı devirdi ve kapının perdesini kopardıktan sonra süratli adımlarla kaçıp gitti.

Duşyeluf birkaç gün sonra güzel, sarışın bir kızla yan yana oturmuş, tuhaf bir mevzu' üzerinde konuşuyorlardı.

Genç kız memnun bir çehre ile Duşyeluf'a baktı:

— Eh… Duşyeluf. Sizi iyi bulduğuma pek memnun oldum… Kuruşkin nerede? Evine gelmedi? Acaba nasıl iyi mi?

— Hangi Kuruşkin?

— Arkadaşınız.

— O artık benim arkadaşım değildir.

— Ne diyorsunuz, neden?..

— Çünkü o Kuruşkin değildir.

— Ne demek istiyorsunuz anlamıyorum. O Kuruşkin değil midir? O hâlde kimdir?

Duşyeluf müteessirâne içini çekti:

— Sahte nüfus kâğıdı ile yaşayan bir adam benim dostum olamaz.

Sarışın kız yuvarlak gözlerini açtı, benzi sarardı.

— Aman, ne diyorsunuz? Bu sözler de nereden icap etti? Yoksa şaka mı ediyorsunuz?..

— A, siz okumadınız mı?.. Hani geçen sene Moskova'da bir cinayet vak'ası olmuştu. İhtiyar bir mezarcı katledilmiş, cinayetin faili olarak darülfünun talebesinden "Zeverrüf" isminde birisi tespit edilmişti. Fakat o zamanlar katili ele geçirmek mümkün olmamıştı. Ve hâlâ katil bulunmamıştır. Şimdi artık demek istediklerimi anlamışsınızdır zannederim.

— Aman Duşyeluf! Neler söylüyorsunuz? Çıldıracağım…

— Hakkınız var. Fakat bunu keşfedince evvela ben deli gibi oldum.

— Aman Allah'ım… Bunun gibi sevimli, mütevazı, iş'ret bile kullanmayan bir genç.

Duşyeluf ellerini kaldırdı:

— İş'ret kullanmayan kim? O mu? Amma yaptınız… Ayyaşın domuzudur. O dün size gelmedi mi?

— Hayır…

— Çünkü dün geceyi karakolda geçirdi. Doktor yakında hummaya tutulacağını söylüyor. Ne olacak… O zaten bitmiş artık.

— Of… Üzerime fenalık geliyor. Bunlara hiç inanacağım gelmiyor. O öyle temiz, hassas bir çocuktur ki… Teyzesi vefat ettiği zaman bile gelir, çocuk gibi ağlardı.

— Evet öyle… Bir defa bu teyzeyi mezardan çıkartıp da midesini muayene etmeli.

— Aman Allah'ım… Bunu da Kuruşkin mi yaptı zannediyorsunuz?

Duşyeluf kabadayıcasına güldü:

— Eminim.

— Vah… vah!.. Acaba hemşiresi bunları bilir mi?

Duşyeluf aynı tavırla güldü:

— Siz çocuksunuz yahu!.. Buna da mı inandınız? Hemşiresi ha!.. Bu hemşire ve biraderin desahate uzak nakdiye fabrikası vardır. Esasen Kayef'de tanışmışlar, orada bir şeker fabrikasını uyurken soymuşlardı. Görüyorsunuz ya… Çok iyi bir hemşiresidir hah… hah… hah…

Genç kızın gözleri doldu:

— Benimle teehhül etmek istiyordu. Haberiniz var mı?

— Biliyorum. Balayını Karadeniz üzerinde yapmak istiyordu… Benden size bahis etmiş miydi?

— Evet, bu seyahati ikimiz de pek arzu ediyorduk.

— Ya!.. Yazık öyle ise!.. Fakat bu seyahatin neticesinden haberdar mısınız?.. Onun sizi İstanbul'a götürüp, Galata batakhanelerinden birine satacağından da haberdar mısınız? Bu kararı hemşiresi ile beraber

vermişlerdi. Duşyeluf hakiki bir merhamet ve şefkatle genç kızın yüzüne baktı.

— Duşyeluf… Size bir şey daha sormak istiyorum. Beni hiç sevmiyor mu idi?

— Size ne diyeyim bilmem ki!.. Onun "Berta" isminde bir Fransız metresi vardı. Geçen sene Paris'te (Sen Lazar) hapishanesinde sirkat ve ahlaksızlık cürümünden bu kadınla beraber mahkûm olmuştu. Genç kız sessizce ağlıyordu.

— Hayret… Kuruşkin'in bu bana yaptığını katiyen affetmeyeceğim.

— Elbette elbette böyle şey hiç affedilir mi? Ha, sizin gümüş takımlarınız tamam mı? Hiç bunları saydınız mı?

— Nasıl? Bu dereceye kadar düştü ha!

— Bilmem… Bilirsiniz ya, ben dedikoduculuğun düşmanıyım. Fakat dün onda (Dalıralan) markasıyla iki tane çorba kaşığı gördüm. Şehirde bir parça işim var müsaadenizle. Rica ederim matmazel… "Kuruşkin"e yani "Zeverruf"a selamlarınızı götüreyim mi?

Sarışın kız yüzü kızarmış, saçları dağılmış bir hâlde sandalyeden atladı:

— Onun gibi alçak, vicdansız mahlûkun ismini bile yanında telaffuz edemezsiniz… Zaten ismi bile yok!.. İşte kendisine bunu söyleyiniz.

— Baş üstüne efendim. Aynen söylerim. Vakıa ismi yok değil, var, hem dört tane ismi var. Vicdansız, alçak, katil, sahtekâr. Şimdilik müsaadenizle… Allahaısmarladık. Muhterem pederinize bilvesile arz-ı hürmet eylerim efendim.

Duşyeluf büyük bir neşe ve memnuniyetle bahçeden çıktı.

Ertesi günü üzerine aldığı vazifeyi muvaffakiyetle ifa ettiğini dostuna anlatmak üzere evine uğradı. Her vakitki gibi odasına habersizce girdi. Ve Kuruşkun'i tuhaf bir vaziyette gördü. Masanın üzerinde resmî tavır ile oturan bir müdde-i umumi, onun karşısında korkusundan rengi atmış bir halde Kuruşkin oturuyordu.

— Efendim, mezarcının katili olduğunuzu katî surette inkâr ediyorsunuz. Fakat kabahatinizi itiraf edecek olursanız, bu mahkemenin böyle gayzını davet edecek yerde, bilakis teveccühünü kazanmış olursunuz. Peki geçen sene hemşirenizin ismini taşıyan bir kadınla ne yaptığınızı bari anlatınız. Fransız metresinizin yardımıyla teyzenizin ölümüne nasıl sebep olduğunuzu itiraf ediniz. Onu da mı inkâr edeceksiniz? Beyhude yoruluyorsunuz... Çünkü her hakikat hükümete malûmdur.

DULLUĞA VEDA

Temmuz 1928 – İbnürrefik Ahmet Nuri

Pek sevimli Şadancığım!

Üç güne kadar İstanbul'a geleceğini yazdın. Bir hafta oldu gözlerim yollarda kaldı. Sen hâlâ orada duruyorsun. Korkuyorum ki bu durgunlukla düğünümde bulunmayacaksın. Evet, dördüncü hafta kocaya varıyorum. Hem de asrî bir evleniş… Bilirsin ki ilk kocam hem Sufî, hem sefih idi. Beraber akşamcılık ettiğimiz hâlde sabah namazı kılmadığım için beni boşadı. İkinci hocam şen idi, şuh idi, fakat çok kıskançtı. Dayızademle seviştiğimizden şüphelendiği için ayrıldık. Vak'ıa sonra dayızâdeme vardım ama, ondan da beni ölüm ayırdı. Tamam, dokuz ay hür bir dulluk yaşadım. Bu şen hürriyetten o kadar memnun idim ki… Fakat âlemde kadın için erkek pençesinden kurtuluş yok. Bir şair beni Tedansende görmüş, beğenmiş. İstedi. Ben de onu şöyle bir gördüm. Kısmet imiş zahir, ben de istedim. Nikâh

için lâzım gelen muameleler yapıldı. Yarın değil, daha öbür gün nikâhımız kıyılacak. Ben bu gece dulluğa veda etmek için maskeli baloya gideceğim. Sakın buna gülme.

Evlenecek erkekler bekârlığa nasıl veda ederlerse kocaya varacak dul bir kadın da dulluğa veda etmek haktır. Yoksa hayatta erkekle kadın hukukunun müsavi olduğu sözde kalır. Ben bunu nefsime karşı fiilen ispat etmek istiyorum. Kim ne derse desin bu bir teşebbüs— i şahsîdir. Kadın için artık cesaret— i medeniye göstermek zamanı hamdolsun gelmiştir. Yalnız henüz kocaya varmamış veyahut hararet şebâbına karşı soğukkanlılıkla bekâretini muhafaza etmiş olan genç kızlar için bu teşebbüs mahzurlu ve tehlikelidir. Ama benim gibi dullar için korkunç bir şey yok. Hatta nefsimize hakîm olmasak bile… Değil mi? Sen de bu fikrimi tasdik edersin zannederim.

Ah, Şadancığım! Bilsen bu gece dulluğa veda için maskeli baloya gideceğim ara sıra hatırıma geldikçe ne heyecanlı demler yaşıyorum. Emin ol ilk gelin olduğum gece yüreğim bu kadar tatlı oynamamıştır. Sen de, bir gün dul kalıp da ikinci defa evleneceğin zaman benim gibi yapmanı tavsiye ederim. Baki güzel gözlerinden, pembe yanaklarından öperek eğlencemi nasıl geçirdiğimi yarın, yahut öbür gün sana tafsilatıyla yazarım.”

27 Kanun sanî 1928

Meliha

Şadan Meliha’nın yazacağını vaat ettiği dulluğa veda tafsilatını beklemeden İstanbul’a geldi, doğru Meliha’nın oturduğu apartmana gitti. Bu iki kadın bir mahallede doğmuşlar, bir mektepte okumuşlar. İkisi de Nişantaşı’nın son moda kadınları idi. Fakat Şadan Meliha’dan daha temkinli, daha ciddi idi. Apartmanın kapısını açan hizmetçiye Şadan sordu:

— Meliha Hanım evde mi?

— Evde efendim!

— Kocası?

— Hangi kocası?

— Nasıl hangi kocası!!! Yeni vardığı.

— Daha varmadı.

— Nerede kendisi?

— Odasında… Biraz rahatsız da… Geldiğinizi haber vereyim.

* * *

O sabah Meliha meyus, mükedder yatağının içinde yuvarlanıyordu. Şadan'ın odaya girdiğini görünce hemen yatağından fırladı.

İki kadın kucaklaştılar:

— Ah! Şadancığım! Ne iyi ettin de geldin. Tesellisizlikten çıldırıyordum.

— Ne tesellisi?

— Anlatacağım Dehşet! Felaket! Ben sana dulluğuma veda edeceğimi yazmıştım ya!..

— Evet, senin bu çılgın kararına mani olmak için telgraf çekecektim.

— Niçin çekmedin?

— Neye yarardı. Mektubun elime iki günde geldi. Sen o vakit vedalaşmağı bitirmiş, ne olmuş isen olmuştun. Ne kadar endişe ettim bilsen.

— Hakkın var. Şimdi ben de ne kadar pişmanım bilsen…

— Bir de mektupta bana bu çılgınlığı tavsiye ediyordun.

— Sakın ha!.. Kadınlara hürriyet-i mutlakayı Allah vermedikten sonra kullar mı verecek? Olmadı, olmuyor, olmayacak…

— Aklıma gelen oldu mu, bir kazaya mı uğradın?

— Hepsini anlatacağım dinle sana mektubu yazdığım gece yarısına bir saat kala kırmızı bir domino maske giyerek baloya gittim.

— Gelincik çiçeği gibi.

— Baloda beni görenler de öyle söyledi.

— Seni koklamak, yüzündeki maskeyi bir yaprak gibi koparmak için kim bilir etrafında ne kadar kelebek toplandı.

— Kelebek, kunduz böceği, eşek arısı, her çeşidi vardı. Kulaklarımda bir uğultu, bir vızıltı ki… Yanıma gelip kabaca söz atanları mı istersin, kolumu çimdikleyenleri mi istersin neler, neler…

— Hemen onlara balı alınacak bir çiçek olmadığını hissettireydin.

— Acelen ne. Onu en sonra hissettirecektim. Mademki ben oraya zevk ederek, eğlenerek dulluğa veda etmek için gittim, etrafımdaki haşaratı niçin ürküteyim.

— Vallahi iyi cesaret!

— Fakat bilir misin Şadancığım, bunların arasında sarısı, kumralı, beyazı, esmeri, yüzeli, çirkini vardı da inan olsun hiç birisine gönlüm ısınmadı. Rasgele biriyle çarliston oynadım. Sonra diğer biriyle yine çarliston. Üçüncü ile yine çarliston. O! Artık kâfi içinizde polka, mazurka bilen yok mu? Dedim.

— Baktık ki hepsi yanında pirrrr!

— Evet. Bir dördüncü yanıma yaklaştı. “Siz bir kırmızı gülsünüz. Ben karşınızda bülbül olamam ama, arzu ettiğiniz rakslarda çekirge gibi sıçrarım fakat kendimize olgun birkaç çift bulmak lâzımdır, dedi. Bu kara maskeli bir adamdı. Sözü hoşuma gitti. Koluna girdim artık. Ne dersin koca baloda kendimize uygun bir çift bulamadık. Hepsi çarliston delisi… Kavalyem gayet

nazikâne bir tavırla: “Yoruldunuz, belki hararetiniz var. Soğuk bir şey içmek arzu eder misiniz?” dedi. Peki dedim. Hususi bir odaya gittik.

— Hiç tereddüt etmedin mi?

— Neden tereddüt edeceğim. Bilakis memnun oldum. Şikârım orada maskesini açar da yüzünü görürüm diye ümitlendim. Çünkü kapalı bir şeyin içini görmeği insan çok merak ediyor.

— Ya umduğunu göremezsen?

— Ne yapalım talihime küserim. Hem umduğum gibi bir yüz de görsem. Benim maksadım sadece eğlenmek. Başka türlü bir istifade değil ki… Ne ise ben orada limonata yahut dondurma beklerken kavalyem bir şişe şampanya getirmez mi?

— Eyvah! Ya sarhoş olup kendini büsbütün kapıp koyuverirsen?…

— Ya.. O kadar temkinsiz değilim… Sonra kavalyem de öyle vahşi bir adam değil… Pek ısrar ederse biraz dudaklarımdan… Müsaade ederim, diye kendi kendime karar verdim. Hem sanki ne olur? Yüzüm kapalı olduktan sonra öperse nem eksilir?

— Öpmekle kanaat eder mi bakalım?

— Ayyy… Şadan sen de aklına ne fena şeyler getiriyorsun. Sana ben temkinli kadınım dedim.

— İşret bu! Temkin mümkün olur mu?

— Yoksa içki âleminde senin başından böyle bir şey geçti mi ki bu kadar merakla soruyorsun? (Biraz sükût) … Onu bana sonra anlatırsın. Şimdi sen beni dinle: Biz ne yapsak erkek gibi olamayacağız. Hani biz hukuk, müsavat, serbestlik diye bağırıp çağırıyoruz ya; bunları bize vermiyorlar diye erkeklere kızmayalım. Kabahat bizim böyle yaradılışımızda… O beni öpmeğe kalksa “Ne yapalım erkek değil mi? Canı istemiş” denir. Ben onu öpmek

istesem “Aman bu ne hayâsız aşüfte kadın,” derler. Erkeklerle aramızda dağlar kadar fark bulunduğuna o gece baloda kani oldum. Erkeklerin bekârlığa veda etmesi alelade bir şey. Fakat bizim dulluğa vedamız bir takım kayıtlarla bağlı olduğu için fevkalade zor ve tehlikeli.

— İnşallah bir tehlike geçirmedin ya?

— İkidir bunu soruyorsun. Acelen ne? Hepsini söyleyeceğim. Uzatmayalım buz içinde şampanya geldi. Garson şişenin mantarını tavana fırlattı. Evvela sıhhatimize birer tane içtik. Sigaraları yaktık. Bir müddet sükût. Birkaç manasız söz. Ondan sonra o geceki eğlencemizin şerefine bir tane daha patlattık.

— Artık senin de gözlerin parlamağa başladı.

— Evet. Bu ilk kadehler bana hoş bir neşe verdi, başladık sigaralarımızın dumanlarını havaya savurmağa. Yan gözle kavalyeme bakıyordum. Maskesini açmasını ne kadar arzu ediyordum bilsen.

— Şüphesiz o senin maskeni açmağı daha çok merak ediyordu.

— Teklif etti bile, ama ben temkin ettim. Bana bir üçüncü kadeh şampanya daha verdi.

— Herifin maksadı mutlaka seni sızdırmak…

— Benim de aklıma bu geldi ama, ilk kocamın zamanından beri içkiye alışık olduğum için sızacağımdan korkmuyordum. Sigaraları söndürüp yaktık. Daha hararetli dereden tepeden konuşmağa başladık. Her söze tuhaf olsun olmasın kahkahalarla gülüyorduk.

— Neler konuşuyordunuz?

— Ehemmiyetsiz şeyler. Aşk, alaka, kıskançlık, intihar… Ona sordum. “Eğer siz beni sevseniz, ben sizi sevmesem ne yaparsınız?” İntihar eder

misiniz?" "Ben de sizi sevmem!" dedi. "Ben güzel bir kadınım" dedim. "Yüzünüzü görmedim ki inanayım!" dedi. Yüzümü açmak için yerinden kalktı.

— Elbette güzel bir kadınım. Beni sevseniz diye ona yüz verirsen, hız verirsen elbette o senin yüzünü de açar gözünü de…

— Yanıma o kadar yaklaştı ki nefes nefese geldik. Heyecanımdan titremeğe başladım. Ben de ayağa kalktım. "Eğer maskeme dokunur iseniz kabalığınızı asla affetmem!" dedim. Geri çekildi. Ben sözümde devam ettim: "Kadın isterse maskesini çıkarır. Fakat hiçbir erkek kadının karşısında maske ile oturmamıştır. Neden çekiniyorsunuz da maskenizi çıkarmıyorsunuz?" durdu, düşündü: "Hakkınız var… Bir şişe şampanya daha emreder misiniz?" dedi.

"Evet, fakat ben ısmarlayacağım!" dedim.

— Nasıl olur! Erkek dururken bir kadının ısmarlaması!

— Ben bu gece bu baloya başka kadınlar gibi başkalarını eğlendirmek, ikram görmek için gelmedim. Erkeklere ikram etmek, kendi gönlümü eğlendirmek için geldim, dedim. Garsona bir şişe şampanya ısmarladım.

— Sahi, sen erkek gibi hovarda bir kadın imişsin de benim haberim yok.

— Erkek gibi… Evet, kendimizi bazen öyle zannediyoruz. Dinle bak neler oldu. Garson şampanyayı getirdi. Başladık. Bu sefer ben onun sıhhatine içtim. Sözlerimiz lâubalîleşti. Az kaldı el şakasına başlayacaktık, ama kendimi tuttum.

— Ne tuhaf! İkiniz de maskeli. Karanlıkta köşe kapmaca oynar gibi.

— "Ben ömrümde sizin gibi bir kadın görmedim. Ne esrarengizsiniz. Lütfen isminizi söyler misiniz?" dedi. "Gulyabani" dedim. "Allah aşkına

sevdiğinizin başı için beni üzmeyiniz, kimsiniz?" dedi. Yalvardı. Acıdım. "Ben bu gece bu baloya dulluğa veda etmek için gelen bir kadınım" dedim.

— Ne kadar boş boğazsın Meliha! Bu sözü söylemek münasebet alır mıydı?

— Ne yapayım! Ağzımdan kaçırıverdim. Kadınlık hilkati… O, "dulluğa veda mı ediyorsunuz?" diye donakaldı. "Evet". Ne taaccüb edersiniz? Erkekler bekârlığa veda etmek için son bir âlem yaşarlar da kadınların dulluğa veda etmek hakları olmaz mı?" dedim. Kavalyem: "Hayır dulluğa veda etmemiz taaccüb etmiyorum. Tesadüfümüze şaşırıyorum. Ben de bu akşam buraya bekârlığa veda etmek için geldim. Görüyorum ki ikimiz de aynı yolda giden birer kurbanız. Birbirimizi daha iyi tanımalıyız. İşte yüzümü açıyorum. Siz de lütfen maskenizi kaldırınız" dedi. Ve yüzünü açtı… Ah! Keşke açmaz olaydı. (Ağlayarak) O anda tekmil hayalâtim, ümitlerim, zevkim karardı. Kapandı.

— Karşında çiçek bozuğu şaşı bir çehre mi gördün?

— Keşke ondan daha çirkin görmüş olsaydım, gördüğüm çehre benim varacağım koca değil mi?

— Eyvah!.. Sonra?

— Sonrasını bilmiyorum. Ben (Ah!) dediğimi işittim. Kendimi kaybettim.

— Senin bu bayılma illetin ne fenadır. Çabuk çabuk ayılmazsın.

— Uyandığım zaman kendimi yatağımda buldum.

— Hamdolsun! Verilmiş sadakan varmış. Kavalyen varacağın adamdı, hoş başka yatakta da yatmış olsaydın bir şey lâzım gelmezdi ama…

— Şadan, Allah aşkına vaka'nın dehşetini hatırıma getirme… Benim hâlâ gözlerimin önünden o geceki dehşetli kâbus, biçim biçim maskeler sarpontenler, kotyonlar gitmiyor. Kulaklarımda cazbandın davulu ötüyor.

— Yatağına nasıl gelmişsin?

— Bilir miyim?.. Hizmetçiye sordum, "sabaha karşı getirdiler," dedi. "Kim?" dedim, "Getiren bey size bu mektubu bıraktı", dedi. Mektubu açtım baktım ki ondan…

— Ne yazıyor?

— Al oku (Mektubu verir).

— (Okuyarak) "Meliha Hanım ben bu gece kanaat hâsıl ettim. Sizin ruhunuzda zevce olmaktan ziyade metres olmak sevdası var. Kıyılacak nikâhımızı bir tarafa bırakalım. Ben sizi seviyorum, siz de beni severseniz metresim olur musunuz?

— Gördün mü Şadan? Biz ne olsak erkek hükmü, erkek nüfuzu altından kurtulamayacağız. Mebus olacağız, hâkim olacağız, şu olacağız, bu olacağız, diye beyhude bağırıp çağırmayalım. Kabahat onlarda değil, bizden dulluğa veda edebilmek gibi küçücük bir hakkı bile esirgeyen hilkattedir. İşte mektubunu okudun ya, beni seviyormuş. Zevce değil, bana metres ol diyor. Bu bir hüküm, bu bir emirdir, fakat ben mesela sevdiğim bir erkeğe sen bana kocalık değil, metres ol diyemiyorum. Diyecek olsam gülünç olacağım, bana deli diyecekler.

— Sen bu mektuba ne cevap verdin?

— Daha hiçbir cevap vermedim.

— Onu seviyor musun?

— Onu sevmiyorum diyemem, sen benim yerimde olsan ne cevap verirsin?

— Mademki seviyorsun, mademki biz hep onların dediği, istediği olduk, oluyoruz, olacağız…

— Ee?

— Dediği ol.

— Yani?

— Yani iyi bir kadın ol da nasıl olursan ol.

BACAYI İNDİR BACAYI KALDIR

Temmuz 1928 – Sadri Ethem

— Darett, zarett…

Bir toz, bir duman… Çıplak insan ayaklarının ve nalsız hayvan izlerinin sıralandığı yollardan gürüldeye homurdana otomobil geçiyor.

Uzaktan, besili dolgun gövdeli köy köpeklerinin sesleri camları gıcırdattı:

— Havv… hav… hav… Bu sivri bir diş gibi maden ocakları müdürünün etine saplandı. Müdür yüzünü buruşturdu. Kulakları dikildi.

— Siz diyeceksiniz ki bir adam köpek sesi duyunca ne olur? Bu benim için, sizin için böyledir. Köy köpeklerinin gürültüsü bizlere nihayet yabancılığımızı hatırlatan, bir yabancıya karşı gösterilen hayretin ilk alameti ve yalnızlığın ilk işaretidir. Eğer biraz daha hatırınız varsa, o nihayet size bir korku bir ürkeklik verecek, bacağınızdan ısırılıyormuş gibi olmayacaksınız. Ocak müdürünün kafasında köpeğin sesi bir diş gibi battı ve derhal bir şimşek gibi çaktı, loş dehlizler aydınlandı. Karanlıkta ara sıra gizlenerek uyuyan hatıralar, kaideler, birbirlerini dürttüler, ve bir asker safı gibi dizildiler.

Müdür, besbelli bir köpeğin bağırdığı yerde refahın derecesini anlayabilecek kadar tecrübeliydi.

Hasta, alil köylerin cılız tüyleri uyuzlaşmış sesleri, kısık köpekleri vardır. Zengin ve kibar köylerin muhafızları da mağrur, alınları yukarıda ve heybetlidir. Sesleri dağdan dağa bir kasırga gibi hüküm eder. Müdür bunları düşündü ve kendi kendine:

— Amele yevmiyesi ümit ettiğim gibi az olmayacak?.. diye duyduğu sesin ilham ettiği neticeye vardı.

Otomobil yabancıyı az zaman sonra gözün alabildiği kadar uzayan yem yeşil bir ot denizine çıkardı. Bu, denizin ortasında renk renk karanfil gibi koyu, yakıcı gelincikler, su üstünde yüzer gibi bu sonsuz denizde çalkanıyordu.

Derenin öbür tarafında sararmış olgun tarlalar kocaman birer yumruğa benzeyen başaklarını dizleri üstünde dinlendiriyorlar. Her şey gürbüz, otlar gürbüz, biraz ötedeki ağaçlar gürbüz, yapraklar gürbüz, yıkık duvarlardan taşan dallar, olgunlaşan meyvelerini tozlu yollara salıveriyor.

Buğulu erikler, güneşin altında kayıp kızıl bir alevden küre gibi yanan narlar, kâh kütüklerinden, kâh bir çardağın üstünden dalgın dalgın vücutlarını salıveren iri taneli üzümler sonra, beyaz tertemiz kiremitli evler, temiz elbiseli çocuklar onun aldanmadığını gösterdi.

“Gümüşlü kurşun” maden ocakları müdürü bu güzel, bu şirin ve zengin ovaya, denebilir ki, ilk bakışında hayran oldu.

Müdür, köylülerden öyle tatlı yüz, öyle samimî bir dostluk gördü ki: her gün ziyafetten ziyafete gitti. Her ziyafet onda yeni bir âlem keşif etmiş gibi his bıraktı.

Güzel ve bereketli ovanın mahsulleri onu gayet kolaylıkla kendisine ısındırdı. Bir hafta sonra o artık köy zenginlerine mukabil ziyafetler veriyor, Ermeni tercümanı ve ustasıyla her gün bir şeyler öğreniyordu.

Bir gün, ihtiyar muhtar Ömer Ağa buraların şöhretinden şöyle bahsetti:

— Hey Çelebi Lokman Hekim ölüme çare burada buldu, kitaba yazdı. Fakat neylemeli ki kitap suya düştü eridi. Ölüme çare bulunmadı ama, Lokman'ın kitabının eriyen yaprakları buranın topraklarına karıştı. Onun için buraya ne eksen biter. Çıplak ayakla bassan hemen insan çıkar… Bire elli buğday buradan gayrı nerede var?

Müdür zembereklenmiş gibi sıçradı, sordu:

— Bire elli mi?..

— Ya ne zannettin Çelebi!!..

Müdür, bundan sonra arazi sahiplerini teker teker davet etti, kâh tercümanını yanına alıp şöyle bir ağaların oturma odalarına gitti. Hemen hepsine ayrı ayrı şöyle söylüyordu:

— Ben bu Lokman köyünü çok beğendim. Belki de çoluğumu, çocuğumu alıp burada yerleşmek de mümkün olur. Hele sizden çok memnunum, nerde Avrupa'nın o dalavereci insanları… Ben burada kendimi emniyet içinde görüyorum. Bana biraz tarla satmaz mısınız?

— Satarız… ama dönümü elli liradan aşağı idare etmez, başka türlü veremeyiz.

Müdür, "Gümüşlü kurşun" ocakları işletme müdürüne rast geldi, dert yandı: Bilsen burada bir çiftlik sahibi olmak hem maden için karlı olacak, hem de bizim için, seninle de ortak olurduk. Bir parçasını bulsak da biraz toprak alabilsek. Çok para istiyorlar, böyle satın almanın imkânı yok.

İşletme müdürü:

— Fazla düşünmeye lüzum yok, zannederim… Kolay iş…

— Nasıl… nasıl?

İşletme müdür gülümsedi:

— Çok kolay… Bacayı şöyle biraz indirdin mi, iş bitti demektir. O zaman dönümü on kuruşa pahalı deriz. “Kezzab”, “Zac yağı” nelere kadir değildir.

— Vallahi sen dahisin. Fakat bacanın kısaltılması için bir sebep?

— Düşündüğün şeye bak… Onu Haçik’e bırak… O, köylülerin ağzından girip, burnundan çıkmayı mükemmel becerir.

— Sahi yapar mı dersin?..

— İşten bile değil!..

Haçik, köylüler arasında itibarlı adamdı. Onun için herkes dinince “dinlensin” derdi. Onun kat kat kırışık ensesi, yağlı yakası, düşük kıranta bıyıkları, kör ve yüzüne büyüyen sazlar gibi çarpık çurpuk kaşları ile bir acayip mahlûkattı. Felsefeden, tasavvuftan bahsederdi, hele Bektaşi nüktelerine ve nefeslerine vâkıftı.

Köy kahvesinde ağaların meclisine girdi. Kimi tütün kesesini uzattı.

— Haçik Ağa çek bakalım… diye iltifat etti. Onun bugün sinsi bir hâli var. Heyecanlı bir tehlikeyi haber vermek ister gibi söze karıştı:

— Biz mevlânın kullarıyız, yollarımız ayrı olsa da… Kudüs’le Mekke bizi ayırmaz… Son menzilimiz hak divanıdır.

— Öyle öyle… Haçik Ağa:

— Mübarek adam, bir Müslüman olsaydı; demek isterim ki, zat-ı şerefinize hangi dinde olursa olsun hürmet gerektir.

— Öyledir Haçik Ağa…

— Yaman adamdır vesselam…

İhtiyar bir köylünün Haçik Ağa'nın sözlerinden gözleri dolu dolu oldu. Yanındakine yavaşça: Bu âdem gizli din kullanıyor diyorlar.

— Yalansa doğru olsun!

— Söz aramızda… Görüyorsunuz ya… Yatırın başını, ucundaki selviyi… Bir de öteye bakan koskocaman baca! Şimdiye kadar zat-ı şerîfin selvisinden daha yüksek bir şey var mıydı?

Bütün köylüler:

— Yoktu…

— Şimdi?

— Şimdi var…

— Baca…

— Baca… Baca evet… evet.

— Acırım size… Vallahi iki gündür gözüme uyku girmez oldu. Korkarım köye bir felâket gelmesin! Zat-ı şerifler çok celalli şeylerdir…

— Doğru… Kabahatimiz var… Fakat ne yapalım? El adamı dinler mi hiç?

— Dinletmeli!

İnceli kalınlı, genç ihtiyar sesler:

— Doğru, doğru!.. Frenk dert anlamaz ki…

— Ben giderim… Köylüler bacanın yarıya kadar indirilmesini istiyorlar derim, anlatırım… O da Müslümanların kanaatlerine hürmet eder…

Köylüler pür ümit gözlerini açtılar, söylediler:

— Haçik Ağa şunu bir yaptırsan yok mu?

— Yapıldı bilin… İnsanlar birbirleriyle dost olmalı, bir Allah'ın kuluyuz. İyilikler yanımızda kalır…

Baca yarısına kadar indi, köy derin bir nefes aldı… Bir felaketten kurtulmuş gibi sevindi. Direktör ve işletme müdürü, Haçik Ağa'ya bir hayli mükâfat verdiler, köylüler ziyafet çekti…

Baca kısaldı…

Baca, boğucu gaz atan bir tüp namlusu oldu. Senelerce, durmadan dinlenmeden bombardıman etti, hangi bombardıman bu kadar kanlı, bu kadar uzun sürerdi.

Yirmi dört saatte bir defa bile sönmeyen ocak, bir taraftan, kükürt savuran, bir taraftan zac yağı yağmuru serpen bir zehir denizi oldu. Eczahanelerde, kimyahanelerde saklanan zehirler burada bir dere gibi aktı… Bir yağmur gibi her yeri bastı. Rüzgâr bu ağır gazları bir kurşun gibi toprağa yağdırdı. Mermer üzerine dökülen kezzap onu nasıl paramparça eder didilmiş bir pamuk yığını hâline koyarsa, topraklar da öylece harap oldu.

Güzel renklerini kayıp ettiler. Soluk, ölüm hissini veren bir hâl aldılar.

Yeşiller, bir an sarardı, ertesi sene gürbüz ağaçlar köyü kuru bir iskelet hâline geldi. Bahar bir hazan gibi girdi ve kimse baharın geldiğini anlayamadı. İri boylu atlar cılızlaştı, nihayet ki, şimdi ortada sonsuz bir çöl var. Sen ki dünyanın vahşi sürüleri ayaklarıyla, dişleriyle, tırnaklarıyla burayı eştiler kalb-et-tarih muazzam rahkaları susuzluklarını burada dindirirler.

Artık buradaki rüzgârlar somdan başka bir şey değildir. Ovada ancak ölüm ekildi ve sefalet biçildi, şen sesli ve dolgun vücutlu, gözleri parlak, munis, zeki hayvanlar yavaş yavaş ahmaklaştı. O gözler zayıf nesli mahu da bir akreb hâline getirdi. Atlar kişnemeyi, koşmayı unuttular. Sarsak başlı,

düşünceli bir acayip mahlûk hâline girdi, sanki kaplumbağa. İki sene sonra, o uzaktan ses, müdürün kulağının memesini keskin bir diş gibi kapan köpeklerin tüyleri döküldü. Karnı sırtına yapıştı. Artık bağıramıyor. Güç halle ağzını açarak havlamanın taklidini becerebiliyor.

Bir hayalet gibi yavaş yavaş sürüklenen hayvanlar, biraz sonra şurada ötmeğe başladılar. Kimi ahırlarından çıkmaya takat bulamadı, kimi bir an düştü öldü, kimi yatalak hasta oldu.

Bahar, hayvanlar için bir haradır. Bütün tabiat sinirle damarlara ve bütün canlıların uzviyetine coşkun bir hayat neşesi verir. Hâlbuki bu bahar ne güzel bir kuzu yavrusu, ne sevimli bir eşek, ne bir buzağı, ne bir tay sesi duyuldu.

İnsanlar soldular. Sert kemiklerin üstünü buruşuk bir deri kefenledi. Dudaklar kurumuş yosunlara benzedi. Yeşil beyaz ölü rengi, fersiz gözlerin etrafını kapladı.

Artık o neşeli, pür hayat yollarda cıvıldaşan insanlar bir hayal oldu. Artık köy halkı değneklere dayanarak, öksüre öksüre ve iki adımda bir durarak, dinlene dinlene dolaşabiliyor. Hepsinin ciğerlerini kurşun tozu kapladı. Atların üstüne elini dokundurmadan hoplayan eski süvari çavuşu şimdi yerinden kalkmak için koltuk değneğine birkaç adamın dostluğuna muhtaç.

Günler öyle geçti, her geçen gün sanki köylülerin damarlarını açtı, kanlarını boşalttı, boşalttı…

Bacanın etrafındaki köylerde artık o gün balıkların konuşması, öküzlerin yumurtlaması gibi acayiplikler ara sıra girdi. Doğan çocuklar da yaşamadı.

Köylüler son bir yardım yeri diye maden ocaklarının müdürüne koştular:

— Çelebi bize ne verirsen ver de tarlaları satalım.

— Ağa iyi ama ne yapalım, Allah bir afet verdi.

— Hani vaktiyle istemiştiniz de onun için söylüyoruz.

— İşte yaramaz ya… Ne istersen…

— Ne olacak canım…

— Ben burayı mal olsun diye değil, size bir yardım olsun diye alacağım. Dönümü bir liradan…

— E, ne yapalım?.. Peki olsun…

Maden ocakları müdürü bütün köylünün arazisini satın aldı. Sonra civardaki iki köyde arazi satan köylüler heybelerini sırtlarına vurarak, türlü yollardan uzaklaştılar. Fakat her adımda, bir hatıra buldular. Ayaklar yürümedi, köylerini ana ana gittiler. Kimi öldü, kimi iş bulamadı. Kimi dere kenarında, kimi ağaç altında, hazin bir bir dâi-ül-sulenin zarbesini duydu. Döndü, o zehirli havayı doya doya teneffüs etmek için geri geldi. Bu zehirli hava, sanki onları yaşatacak, sanki onlara derman olacaktı.

Birçokları yamaçtan köylerine baka baka, gülümseyerek bir taş parçası üstünde can verdi. Sağ kalanlar ellerindeki para ile ne yapabilirdi? Döndüler dolaştılar, nihayet maden ocaklarına amale oldular… Bu da bir teselli idi, hem kazanacaklar hem de köylerinden ayrılmayacaklardı.

Ocak insan eriten bir makine gibi çalıştı. Maden ocaklarının yanında taşları olmayan atsızların sonsuz mezarlığı uzadı gitti.

Baca hâlâ yarım, çünkü daha sekiz on adam var ki, topraklarını satmadı. Birikmiş servetlerini yiyip her şeylerini olduğu gibi muhafaza ediyorlar.

Onlardan biri kötürüm bir pehlivan, ötekiler delikanlılardı. İhtiyarlar rüzgâra tutulmuş yaprak gibi savruldu. Nihayet onların da ambarları boşaldı,

kuyularında suları çekildi, civanları öldü. Neşe ve kahkaha taşan evler şimdi bir sinek vızıltısı, bir hastahanenin iniltili koridoruna ne kadar benziyordu. Nihayet açlık, sıcak iklimler, ormanların arasında eşinen kaplanlar gibi öteyi beriyi sardı. Şikârını kanlı pençeleri arasına kıstırdı. Onlar da arazi satmak istediler. Fakat kimse para vermedi. Bir gün yedi köylüyü maden ocağı yolunda devrilmiş buldular. Bir delikanlının göğsünde şu istida' çıktı:

"Gümüşlü Kurşun Ocağı Müdüriyeti'ne efendim,

Boğaz tokluğuna maden ocağına kaydedilmemizi rica ve istirham eyleriz."

Artık üç köyde satılmadık arazi kalmadı. Yirmi otuz bin araziye hudut çekildi. Yeni kanal açıldı, toprak gübrelendi ve fabrikanın bacası tekrar yükseltildi. Hem o kadar ki, eski selvi onun yanında bir fidan gibi kaldı.

Üç köyün dönen istibdâl askerleri şaşırdılar. Çiftlik kâhyası onlara:

— Köy arıyoruz, diye çiftlikte hırsızlık edeceksiniz, burada köy möy yok haydi… Geldiğiniz yere… Sizi açık gözler sizi… Def'olun yoksa jandarmaya haber veririm, diye başından savdı.

NAKL-İ MEKÂN

Bir Rus Hikâyesi

Temmuz 1928 – Nihal Yalaza Taluy (Çeviri)

Misafirimiz bize doğru yaklaşıyordu. Üstü başı o kadar parlıyordu ki, tıpkı yeni yapıldıktan ve üzerine cilası sürüldükten sonra satılığa çıkarılan evlere benziyordu. Dârülfünûn talebesinin yeni giydikleri şapka başında insana sıkıntı veren lacivert üniforması üstünde, yeni parlak yakalı boynunda

bize yaklaştı, ve zarif bir reveransla şapkasını koltuğunun altına koydu. Ve hafifçe öksürdükten sonra:

— Fakirhanemi nakil ettim, bu münasebetle muhterem arkadaşlarımın bu akşam yemeğe teşriflerine intizardayım efendim, dedi.

Yoldaş (Fiftepel) yere açılmış bir Avrupa haritası üstüne yatmış, bir tarafından da karpuz yemekle meşguldü.

Beri tarafından iki ayağı birbirine benzeyen yoldaş (Vaskin) oturduğu yerde eski potinlerinin bir tanesini elinde tutuyor, boyasız yerlerini merkeple kapatmağa çalışordu. Potinsiz ayağında kırmızı kalın bir yün çorap vardı.

Yoldaş Fiftepel karpuz kabuğunu (Norveç) şube ceziresinin üstüne koyarak ayağa kalktı, içmekte olduğu sigarasının küllerini yeni gelen misafirin üstüne silkeleyerek:

— Arkadaşlarınızın davetinize icabetine intizar edebilirsiniz azizim. Bu ümidi sizden esirgemeyeceğiz. Zira ümitsizlik beşeriyet için en büyük faciadır. Mamafiye bu ümidi size bir şartla verebiliriz. Eğer söylediğiniz cümledeki (Akşam yemeği) kelimesi (akşam içmeğe) manasına gelirse!..

Yoldaş Vaskin misafirin gözlerine masumca bakarak itiraf etti:

— Ben yalnız konyak ve bira içerim. Benim en ziyade tercih ettiğim edebî eser 1908 senesinin meşrubat listesidir. Fiftepel tecrübeli bir yüzbaşıya mahsus bir hareketle haritada Akdeniz üzerine atılıp yattı. Misafirimiz daha toy bir talebe, dedi. Bu hareketten fevkalâde mahcup oldu, işi latifeye boğarak mahcubiyet ve şaşkınlığını gizlemeye çalıştı ve:

— Baş üstüne efendim, emrinize amadeyim, dedi.

— Aferin, şu 20. asırda zaten ben senin bütün düşmanlarının işâalarına rağmen seni iyi bir adam sayardım. Haydi, şimdi git, hazırlan. Fakat emin ol, eğer ziyafette vali vesair şehrin hükümet erkânı bulunacak olursa biz bunu şiddetle protesto ederiz.

Ne valinin, ne de hükümet erkânından hiç kimsenin bu ziyafette bulunmayacağını Fiftepel pek iyi bilirdi. Fakat bu saf, toy arkadaşın karşısında kendisini satmak için bu palavrayı da attı.

Nihayet misafirden iki lira ödünç aldıktan sonra onu salıverdiler.

Ziyafet epeyce kalabalık oldu. Ziyafetin belli başlı erkânı sırık isminde bir talebe, darülfünunun hangi şubesine mensup oldukları meçhul iki talebe, birisi hukuktan, diğeri tıbbiyeden daha iki talebe, bir de geldiği günden beri ismi (Sıdveruf) olduğunu söyleyen ve bu mevzu' üzerinde hiç münakaşa kabul etmeyen bir gençten ibaretti.

Vaskin merheble boyanmış ayakkabının üzerine meclisin nazar-ı dikkatine celbetmeğe çalışıyordu. Nihayet en son olarak Fiftepel geldi. Fakat meclis tarafından istikbal edilmediği ve şerefine marş çalışmadığı için umuma birden küfür etti, bereket versin bu da çabuk geçti:

— Ne ise, bu defalık ziyanı yok!.. Allah hepsinin canını alsın… Haydi baba bu yeni kulübeni bize göster bakalım…

Fiftepel ve diğeri misafirler kulübe makamında güzel ve temiz perdeler, tablolarla süslenmiş iki oda gördüler.

Fiftepel perdenin kumaşını parmaklarının arasında buruşturduktan sonra, bir ev kadını tavrıyla:

— Perdedir… dedi.

Meclis Fiftepel'in bu cihetlere bu kadar aşina oluşunu hayret, takdirle karşıladı. Fiftepel duvarda asılı tabloları seyir ettikten sonra bela tereddüt:

— Bunlar tablodur… dedi.

Meclis bu âlim zatın nazar-ı dikkatine rafın üstünde duran zarif fagfür bir heykeli arz etti. Fiftepel bunu da muayene ettikten sonra:

— Bu kıymetli ve nazik bir şeydir, dedi. Avrupa malı… Dikkat etmek lâzım… Heykeli rafa koyarken elinden düşürdü ve kırdı.

Sofra salonda kurulmuştu. Fiftepel ev sahibinin yanına oturdu ve merhum pederinin şerefine öteki içkilerden mâ-adâ viski de içeceğini ilave etti ve ev sahibine döndü:

— Viskiyi su ile içerler, dedi. Şimdiye kadar mahcubiyetinden ağzını açmayan ev sahibi:

— Olur babam dedi. Ben viski içeceğim, suyunu da sen içersin. Sonra birbirimize sarılırız.

Vaskin hürmetle ev sahibine eğildi:

— Galiba siz çok seyahat ettiniz amca!.. Onun için her şeyi biliyorsunuz?..

Tabaklar boşaldıktan, sofra kalktıktan sonra (Sıdıruf) isimli talebe ev sahibine yaklaştı:

— Arkadaş ben dans edeceğim, dedi.

Delikanlı bu teklifinin karşısında kızardı. Ve mal sahibinin ihtiyar ve gayet asabî bir kadın olduğunu söyledi. Fiftepel hemen yetişti dans etmek isteyen genci teselli etti ve ev sahibine döndü:

— Gürültüden korkacak diye mi endişe ediyorsun? Bana bak. Eğer biz gürültüye yavaş yavaş tedricen başlarsak bu onu kızdırabilir, fakat biz birden öyle fevkalâde bir patırtı yapalım ki, bundan sonra ne olursa ona cennetin mızıkası gibi gelsin. Biz bunu şimdi hemen yapalım.

Fiftepel tek sözlü idi, bu sebeple dediğini hemen icra ederdi. Misafirlerinden birinin bastonunu aldı, bakır leğene olunca şiddeti ile vurdu. Bunu müteakip iki büyük koltuğu var gücüyle yere indirdi. Bitişik odada bir

feryattır koptu. Ve birkaç dakika sonra mal sahibi tarafından murâhhas olarak şişman bir kadın aşçı gönderildi.

Fiftepel zarif bir reveransla aşçıya bir bardak rom takdim etti ve sonra kulağına eğilerek gayet açık bir teklifte bulundu. Fakat red cevabı alınca resmî bir tavırla eğer mal sahibi eğlencelerine mani olmağa kalkarsa, kendisini 24 saat içinde kendisini menfi olarak Petersburg'dan ihraca göndereceğini söyledi.

Aşçı kadın gittikten sonra, gençler eğlenmeğe devam ettiler.

Yoldaş (Sıdıruf) masanın üstüne dizilmiş olan tabak ve kadehler arasında coşkun bir Çerkez raksı oynadı, sonra hepsi yoldaş Vaskin'e bir cenaze merasimi yaptılar. Vaskin'in cesedi ev sahibinin yatağının ortasında iki eliyle kocaman bir yastığı yakalayarak yatıyordu. Yalnız ara sıra manasızca gülümsemeğe muktedir oluyordu.

Fiftepel tesirinden muvazenesini kayıp etmiş gibi sallanarak yaklaştı. Ve merhum arkadaşının şerefine nutuk söylemeği teklif etti. Fakat ev sahibi Fiftepel'in nutuk söylemek tarzını görünce, meclisin bu nutuk esnasında î'tidâlini muhafaza edemeyeceğini anladı, fena hâlde korktu. Fakat Fiftepel nutka başladıktan sonra endişesi za'il oldu.

— Efendiler… Bizim şu yirminci asırda, yani elektrik ve tayyare asrında… Fakat cümleyi bitirmeden hıçkırdı, meyusane eğerek ev sahibinin şapkası üstüne oturdu. Şüphesiz dârülfünun talebesi cenazenin nabzını ayağının bileğinde dinlediği için tıp fakültesi ile alâkası olmadığını ilân ettiler.

Sırık ismindeki talebe cenazenin başında İncil yerine (Shakespeare)'in (Henry) isimli şiirini okurken, cesedin laubali bir tavırla burnundan tutarak bağırdı:

— Bakınız gittikçe hakiki cenazeye benzemeye başladı.

Birdenbire odanın içinde acı bir feryat duyuldu. Odanın köşesinde şimdiye kadar yalnız başına bira içen (Sıdıruf) ayağa kalktı ve kekeleyerek:

— Çocuklar, ben her şeyi alt üst görüyorum… dedi.

Buna ilk önce fennî nokta-ı nazarla tıbbiyeli talebe alâkadar oldu.

— Her şeyi mi?

— Her şeyi… Vallahi… İşte bakınız, masa, tabaklar, dolap, lavabo, hepsi de alt üsttür.

Bu defa cemaatin hepsi Sıdıruf'la meşgul oldular, arkadaşlarından birinin teklifi üzere Sıdıruf'u tepe üstüne, kabak diker gibi ayakları havada olarak yere koydular. Asistanları iki tarafından ayaklarından tutuyorlardı. Ve bu tedaviyi icat eden doktor telaşlı telaşlı etrafında dönerek hastaya nasıl olduğunu soruyordu:

— Nasıl, hafifleşti mi?

— Hafifleşti.

— Fakat bu sefer (Sıdıruf) başında ağırlık hissettiğinden şikâyete başladı.

Bu gibi vuku'âtlarda tecrübe sahibi olan Fiftepel meseleyi hâl etti.

— Bunda ne var?.. Mademki zavallı herif masa ve dolabı ters görmektedir. Arkadaşımızı bu feci' vaziyetten kurtarmaktadır. Bu ricamızdır yani odanın eşyasını alt üst bir vaziyette koyacak olursak, herif her şeyi tabiî bir hâlde görecek.

Hiç vakit geçirmeksizin, faaliyete koyuldular. Birkaç kişi odanın eşyasını ters çevirmekle meşgul oldular. Diğerleri duvarlardan tabloları koparark ters taktılar ve sallanmamalarını temin için ortalarına bir çivi çakarak duvara mıhladılar. İşlerini bitirdikten sonra uzaklaşıp manzarayı zevk ve hayretle temaşa ettiler. Fakat hiçbir yeri çatlamadığı halde, ters konduğu

için akmaya başlayan lavabo Fiftepel'in neşesini biraz kırdı. Bütün bu hazırlıkların, gürültü ve patırtının müsebbibi olan (Sıdıruf) çoktan derin bir uykuya dalmıştı. Ertesi gün dünkü ziyafetin sahibi yine odamıza geldi. Elbisesi solmuş, şapkası buruşmuş, gözlerin bulunduğu mevki ancak kaşların yardımı ile anlaşılıyordu. Geçen defaki gibi şapkasını koltuğunun altına alarak, merasimperver bir reveransla şu kelamları telaffuz etti:

— Fakirhanemi nakil ettim. Bu münasebetle muhterem arkadaşlarımın bu akşam yemeğe teşriflerini intizardayım efendim.

Fiftepel hayretten ağzındaki sigarasını az daha yutacaktı.

— Baba… Hani dün!...

Masum misafirin yüzünde dünden beri peyda olan kaba ve daimi bir tebessümle gözlerini kırptı.

— O geçmiş ola!... Sersem karı daha sabah erken erken beni kapı dışarı etti. Bu akşam başka evde eğleneceğiz…

ESKİ BİR MEMUR TİPİ

Temmuz 1928 – (İmzasız)

Hiç birimize yabancı olmayan eski memur tipleri hâlâ ötede beride mevcuttur. Bize bunu onların içinde yaşayan ruhlarına nüfuz eden bir arkadaşımız nakil etmiştir.

Şehabeddin Bey, Fatih rüştiyesinden şahadetnâmesini aldığı gün babası evkaf muhasebe mümeyyiz evli Selahaddin Bey elinden tuttu. Nişanca'daki harap konaklarının selâmlık odasına götürdü.

— Bak oğlum, dedi. Artık tahsilini bitirdin, on dokuz yaşına girdin. Dünyada hiçbir şey baki değil. Ben yarın gözümü kaparsam büyükannen, annen, kardeşin Melahat hep senin eline bakacaklar. Ailenin reisi sen olacaksın. Senin ecdadın yüzünün akıyla yaşamış devlete, millete hizmet etmiş adamlardır. Şeceremiz mevcuttur. Sülalemiz sadet-i mürtekibdendir, sefih yoktur. Yedi yüz küsur seneden beri gelip geçen dedelerimizin arasında hiçbir mürtekib/sefih yoktur. Hepsi namus ve haysiyetlerini muhafaza itmişlerdir. Onlara hayır-ül halef olmalısın. Muhasebeci Bey lûtfetti. Bugün yarın mûcibeni alacaksın. Seni yüz elli kuruşla benim kaleme mukayyet muavini naspettiriyoruz. Biz senin yaşında iken daha tahsil-i iptidaimizi ikmal etmemiştik. Cenab-ı hakkın avn ve inayetiyle bu yaşta memur oluyorsun. Çırağ olduğun vakit sana arkadaşların ve ben bit'tab ve vazifeni talim edeceğiz. Ondan evvel sana söyleyeceğim sözler vardır. İyi dinle, kulağında küpe olsun. Mutaassıp bir adam değilim. Ben de genç oldum, namus dairesinde her şeyi yaptım. Fakat hiçbir vakit de muhil-i haysiyet bir vaziyete sükût etmedim. Karda gezmeli izini belli etmemeli. Büyüklere hürmet, küçüklere şefkat destur-ı hareket olmalıdır. Memur demek emir kulu demektir. Hiçbir vakit de kendine serkeş dedirtmemeğe, herkesin hürmet ve muhabbetini kazanmağa çalışmalıdır. Siyasî cereyanlarda ön ayak olmağa bakmalısın. "Giden beyim, gelen paşamdır!" demeli, vazifeden başka bir şeye karışmamalıdır. Kendine zinhar güvenmelisin.

İnsan bildiğinin â'limi

Bilmediğinin cahilidir.

İstişare senet-i seneyider. Tereddüt ettiğin işlerde ihvanınla istişare etmek lâzımdır. Kibir nahvet sun-ı şeytanın sıfatıdır.

Tevazu ayn-ı rıfattır, onun için sun'-i yezdânı. Makam haklü balây-ı çeşm-i izet itmiştir. Fehva sence tevâzuh şiarın olmalıdır. Haydi oğlum, göreyim seni, benim yüzümü karartma!.."

Bu muhavereden üç ay sonra artık Şehabeddin Bey bütün manasıyla bir kalem efendisi olmuştur. Sabahları erken kalkar, ihtiyar dadının hazırladığı kahvaltıyı yer, ömrünün sonuna kadar muhafaza ettiği redingotunu, fantezi paltosunu giyer, fotin kundurasını ayağına geçirir, Nişanca'dan Fatih, Saraçhane, Direklerarası turukıyle evkafa yollanırdı. Öğleye kadar kayıt defterlerinin tozlu cildleri arasında deste deste sal-dide kâğıtları (Mahlûlât idaresine zemt) Meclis-i meşayihden Amed) diye defter-i mahsusuna geçirir, numaralarını koyar, öğle tatilinde evkafın altındaki memurin lokantasında mütevazı yemeğini yer, sıra kahvelerde kahvesini içer, tekrar mesaiye başladı. Bu yeknesak, sıkıcı meşgule zavallı gencin bütün neşelerini baliğ etmiş, ona vaktinden evvel bir ağırlık vermişti. İlk zamanlarda yüzünde görülen zindelik yavaş yavaş zail oluyordu. Esmer cehresinde renkten eser kalmamıştı. Avurtları çökmeğe başlamıştı. Etrafını saran eshâb mesaide zavallıya gözünü açtırmıyordu. Arkadaşı Kemik Burun Hüsnü ile ahyanen yaptıkları kaçamakların projesini hazırlamaya meydan vermiyorlardı, muttasıl tasdi' ediyorlardı. O kuzu gibi Şehabeddin Bey'de hatırı sayılır bir titizlik hâsıl olmuştu. Hatta bir gün şöyle bir hadise de geçmişti:

— Beyefendi af edersiniz, iki saattir bekliyorum. Muhabbeti bırakınız da şu kâğıdı kaydediniz.

— Birader ne acele ediyorsunuz?.. Biz de insanız, makine değiliz. Biraz insaf yahu.

— Siz insaf etseniz daha münasip olur. Vazife başında musâhabet etmeğe hakkınız yoktur.

— Sizin de burada bana vazifemi öğretmeğe hiç salahiyetiniz yoktur. Eğer bir şikâyetiniz varsa amirime müracaat edebilirsiniz.

— Şikâyet edersem hakkınızda hayırlı olmaz.

— İllallah be adam!.. Kaydetmiyorum ve etmeyeceğim, elinden geleni yap… Hüsn muamele ettikçe cerâatiniz artıyor.

— Cerâat ne demek? Sizin maaşınızı biz veriyoruz. Bizim hizmetkârımızsınız, kafanıza vura vura işimizi yaptırırız.

— Hizmetkâr senin babandır. Şimdi odacıya kolundan tutturup dışarıya attırırım. Bela mısın ya adam?

Bereket versin arkadaşları imdadına yetişti. Belalı adamın kâğıdını elinden aldılar. Herifi teşkin edip defettiler.

Şehabeddin Bey'e talih yalnız bir cihetten gülmüştü. Kaleme çırak olur olmaz hülefâden top küpeli Hacı Osman Bey vefat ederek binikiyüz kuruş maaşı taksim edilmiş, maaşına, yüz kuruş birden zam vak'a olmuştu. Vefatler tesali etmişti. Üçüncü senenin nihayetinde maaş beş yüz kırk altı kuruşa eblâğ edilmiş, artık kalfa sırasına geçmişti.

Geceleri Nişanca'daki Bahariye kıraathanesine çıkan Şahabeddin Bey'in bazı geceleri mütemadiyen geç kalması, ihtiyar dadının nazar-ı dikkatini celp ediyordu. Artık Şehabeddin baş göz edilsin zaruret hâsıl olmuştu. İstanbul kazan annesi kepçe harıl harıl kız arıyordu. Nihayet bir yağlı kuyruk zuhur etti. Amedî kalfasından merhum Seyfettin Bey'in kerimesi. Süheyla Hanım çöpsüz üzümdü. Kendisi güzeldi Topkapı harcında sekiz odalı köşk, Örücüler'de şehri iki yüz kuruş getiren bir tane dükkânı vardı.

Allah'tan başka da kimseciği yok. Ailenin eski dostu kızın teyzesi Hürmüz Hanım arada idi, artık bu iş emr-i vaki' olmuştu. Köşkü kiraya verecekler, gelini oğlan evine alacaklardı.

İzdivaçtan altı sene sonra babası Selahaddin Bey rahmet-i rahmana kavuştu. Merkezefendi'deki hâbgâh-ı edebisine terk edildi. Gelin kaynana gürültüleri marşını almıştı. Nihayet Şahabeddin Bey yorgun argın evine girer girmez, karısı tekmil haberini verirdi. Artık tahammül edemeyeceğini, ne olursa olsun Topkapı haracındaki kiracıyı köşkten çıkarıp oraya nakl-i mekân edilmedikçe dertli olacağını uzun uzadıya anlatırdı, annesi de:

— Şehâb oğlum, darılma ama sen idare edemezsin. Lüzumundan fazla yüz verdin. Artık kimseyi adam yerine koymuyor. Bu yaştan sonra kendimi ezdiremem. Evimizde görmediğini gördü. Karı ne oldum delisi oldu. Vallahi oğlum konu komşudan utanıyorum. Bir gün saklan da neler yaptığını neler söylediğini işit. O Hürmüz Hanım inşallah mezarında hortlasın başımızı ateşe yaktı.

Şehabeddin Bey hayatında üç büyük devir yaşamıştı. Biri çocukluk, tahsil devresi, öteki evkafa çırak buyrulduğu ilk günlerdeki tarz hayatı. Bu ikinci devrede büyük bir istikbale yürüyordu, kalem amiri olunca bütün muamelatta inkılâp yapacak, nazırın hatta nazırların nazar-ı dikkatini celp edecek, memuriyet âleminde yüksek bir mevki' tutacaktı. Mahallede zaten hatırı sayılıyordu. Bu mevki' bir mertebe daha yükselecek, imam efendi başta olduğu hâlde bütün mahalle heyeti geceleri selâmlığında mehamm-ı ömrü vâri hâl etmek için rey-ü müsadesini alacaktı. Ma'teessüf (Avrupa'nın yanar dağları) bahsinde bırakmağa mecbur olduğu (iptidaî mekteplerine mahsus coğrafya kitabı) maariften takdirlerle kabul edilecek, kendisine maddî, manevî feyizler, menfaatler getirecekti. İzdivacı, babasının ölümü, bütün bu düşüncelerine bir hattı butlan çekti. Üçüncü devre-i hayatında iki şey vardı. Anasının, karısının dirlikleri, ma'îşet belâsı. Daha evlenmeden evvel, ilk izdivaç senelerinde ara sıra saza gelir, arkadaşlarıyla eğlence filân yapardı. Şimdi artık sazdan anlayacak bir durumda değildi. Bereket versin titizliği birçok cezaların önüne geçiyordu. Zaten kafası kazan gibi, çatacak adam arayarak evine girince ihtiyatsızlıkla gürültüde biraz ileri gidildi mi:

— İllallah ve Resule, artık sizden bıktım usandım. Ben sizin eseriniz miyim? İnsan biraz hayâ eder. Allah'tan korkar, şimdiden tezi yok hepiniz defolun! Başımdan gidin, yahut intihar edeceğim, sonra pişman olacaksınız. Hâlinize köpekler gülecek...

diye avazı çıktığı kadar bağırmağa başlayınca ötekiler biraz siner, bir iki gün ihtiyata riayet ederlerdi.

Şehab'ın artık saçları ağarmış, kendisine her şeyden feragat gelmişti. Bu asil ruhlu adamın heyet-i içtimâ'ıya arasında bu kadar basit bir hayata nail olması acınacak bir şeydi.

Cuma' akşamları selâmlık odasının minderine diz çökerek babasının, anasının ruhuna Kur'ân okuduğu zamanlarda, ruhundan fırlayan saffet ve samimiyet şu'lelerinden pek kıymetli görünürdü. Bu bedbaht hiç de bu â'kıbete lâyık değildi.

Bütün dirliksizlerine dünyayı kendine zindan ettiğine rağmen, annesinin de aradan kaybolması Şehabeddin Bey'i büsbütün küskünleştirmişti. Haklı da olsa karısını müdafaa' için anasına çıkıştıkları, onun gözyaşlarına sebebiyet verdiği hatırına gelince kalbi acı acı sızlardı.

Bugün Topkapı dışarısındaki köşkün bahçesinde arkasında gecelik entarisi, haydarî abbası ile gülleri budayan, erik ağaçlarının tırtıllarını ayıklayan evkaf mütekâ'idi Şehabeddin Beyi hayata bağlayan iki şey vardı: İbadeti, bahçesi.

BİR AŞK VE CENK HİKÂYESİ

Ağustos 1928 – Nahid Sırrı Örik

Akdeniz'de, Girid isimli ve cennet kadar güzel denilen adayı feth etmek için harp açıldığı haberi Rize'ye varalı on, on beş günü bulmuştu. Bir gün karada gezen, o en pervasız ve cesur gemicileri de titreten haşin muazzam musikiyyesini en gür sesle terennüm ettiği bir gündü. Zehra içinde sebebini bilemediği bir sıkıntı ile kırlarda gezmek istediği, ve annesinden izin alıp, sahil boyu giden dağların dar yollarında yürüyerek kasabadan uzaklaştı. Birçok yürüdükten sonra da, sahilde bir kaya başına oturdu. Biraz yorgun gibiydi. Benim beyaz köpükler içinde ta ufuklara kadar sarılan büyük denizi

seyre koyuldu. Genç kızın oturduğu yalçın kayanın başına kadar fırlayıp çarpan dalgalar, bazen ayaklarını ıslatıyor, ve dalgaların her teması kendisine tatlı bir ürperme veriyordu. Gözlerini açtı açalı gördüğü bu manzaradan, bu hudutsuzluğu bu tehevvürleri, birbirlerini ebediyen kovalayan bu dalgaları temâşâdan hâlâ bıkmayan Zehre, âdeta mest olarak, dalgalarla rüzgârların beraber çaldıkları enfes musikiyi uzun uzun duya duya dinledi. Sonra kalkıp gitmek üzere iken birdenbire yakınında ayak sesleri duydu, ve üstünü düzeltip başını çevirince, gözlerini çevirip ilk defa olarak onu gördü. Bu bir yabancı, uzun boylu ince bel ve geniş göğüslü masallardaki şehzadeler kadar güzel bir delikanlıydı. İstanbul'dan, belki de Kafkas'dan gelmişti. Çok iri ve siyah gözleri, Kartal kanatlarını andıran kemerli bir burnu, daha yeni terleyen bıyıkları vardı. Büyük siyah gözlerine birden dalan meftuniyetle, belki dakikalarca Zehra'ya baktı. Örtüsüyle Zehra derhal yüzünü ve boynunu kapamıştı. Fakat genç adamın nazarlarından gözlerini çekmeğe o da muvaffak olamadı. Birbirlerine takrip etmeden, hiçbir şey söylemeksizin, ikisinin de ruhlarında bir şey ürperip genişleyerek bakıştılar, mahatabın hiç gelmediği derin ve mutlak geceler gibi siyah gözleri hep Zehra'nın semalara benzeyen gözlerinde, nihayet delikanlı geri geri çekilip kayboldu. Yeşil dağlar eteğinde, karada gezen haykırıp bağıran beyaz köpüklü dalgaları karşısında Zehra yeniden yapayalnız kaldı. Ve kız bu tesadüfü o zaman bir rüya sandı.

Bir yeni saatte avdet edeceğini validesine söylemişken o gün akşama kadar Zehra o kayanın başında kaldı. O gündeki nihayetsiz afaklarla kalbinde birden bire Allah'ın halk ettiği bir hudut bir cihan sanki konuşup hasbıhal ederlerken kendisini dinleyen ve hareketsiz, bilmem kine bekledi. Yeşil dağların portakal ağaçlarıyla örtülen kıvrımlı yollarından inip Rize'ye döndüğü ve güzel kokulu vâsi bahçeler arasından geçerek evine geldiği vakit güneş artık ufukta batmağa hazırlanıyordu.

Bu ev limana hakîm bir yokuşun başında büyük bir bahçe ortasında ufak ve eski bir bina idi. Annesiyle beraber, burada hemen daima yalnız oturuyorlardı. Kendinden yedi yaş büyük bir de biraderi vardı. Fakat o, üç dört

ayda bir ancak birkaç gün Rize'de kalır, daima Trabzon'la İstanbul arasında gidip gelen ve her seferinde İstanbul'un saray ve konaklarına girânbahâ Hint şalları ve Acem halıları taşıyan bir yelkenlide çalışırdı. Annesiyle hemşiresini canından fazla seven bir delikanlıydı. Kadınların vakitsiz bellerini büken saçlarını ağartan daha gençliklerinde hislerini solduran zahmetli işlerde onlarında harap olmalarına müsaade etmez, çetin ve tehlikelerle dolu sanatı sayesinde müreffeh yaşatırdı, bahçe kapısını açar açmaz Zehra annesini avluda buldu. Belki saatlerden beri onu böyle bahçede bekliyordu. Her halde ağlamış olacak ki gözleri kızarmıştı. Tatlı ve yavaş sesinde azîm bir endişe ve ıstırapla:

-Nerede kaldın, Zehra? dedi. Deniz bugün yine çok azgın! Ne demek, acaba Ahmet'in gemisi bir limana sokulabildi mi? Allah yavrumun yardımcısı olsun!

Daha küçükken babası, henüz kocaya varmamışken iki delikanlı biraderini ve yirmi yaşında da genç zevcini elinden alan gaddar sulara tam on beş yıldır sevgili oğlunu emanet etmek mecburiyetinde kaldığı için, kadın dünyaya küskündü. Karadeniz'in böyle gazaplı gazaplı kükreyip haykırdığı günleri, o hep işkenceler ve gözyaşları içinde geçirdiği ruhundaki sadetle sarhoş olup annesini saatlerce unutuşunu mahcup ve perişan, Zehra kızardı:

-Ana, deniz hafifledi. Rüzgâr düştü. Merak etme, dedi.

Dertli kadın başını salladı. Rüzgâr belki azalmış, fakat herhalde düşmemişti. Sahilleri döğen dalgaların hep gürültüsü, feryad ve figanı duyuluyordu.

Denizin, sanki devleri uyutmağa mahsus bir ninniye benzeyen muazzam lulesi hep kulaklarında, o gece ikisi de hiç uyumadılar. Karadeniz kıyılarının kim bilir daha kaç kasaba ve köyünde, kim bilir daha kaç evinde, çelimsiz gemilere binmiş erkeklerini dalgalara emanet ettikleri için denizin hışım ve feryadını böyle muzdarip dinleyerek gözüne uyku girmeyen ne kadar kız, ne kadar kadın, ne kadar ana vardı, lakin Zehra merakla ağabeyini

düşünürken birden ruhuna bir ürperme geldi, ve karanlıkta açılan gözleri bu karanlıkları delerek simsiyah gecenin mutlak siyahlıklarında o büyük siyah gözleri tekrar görüyordu. Kimdi acaba bu güzel yabancı kimdi? Hangi taraftan geliyordu? Nerelerden gelip yolu Rize'nin yeşil dalgalarına düşmüştü? Rize acaba yolunun sadece bir uğrağı mıydı, ve Zehra'dan ayrılarak dağı aştıktan sonra acaba Rize'den de ayrılıp gitmiş miydi? Zehra bir kere olsun onu artık görmeyecek, ilk görüşü, yoksa hem son görüşümü olacaktı? Bu ihtimali düşününce, sanki bir ateş kalbini sarıyor, gözlerine yaş hücum ediyordu. Zehra o gece sabaha kadar hiç uyumadı.

Kasabanın en zengin ve hatırlı adamı olan Mahmud Ağa, eski bir yeniçeri ağası, ertesi günü öğleye doğru evlerine geldi. Allah'ın emri ve Peygamberin kavli müvcubînce, Zehra'yı Hopa eşrafından merhum Veli Beyzâde Hüseyin Bey'e istedi. Yirmi bir yaşına henüz basmış olan Hüseyin Bey, toplamış ve giydirip silahlamış olduğu doksan yedi delikanlıyla beraber, gurbet cengine iştirak etmek üzere İstanbul'a gidiyordu. Oradan kalyonlara çektirilere binecek ve Akdeniz'de belki düşman gemileriyle çarpıştıktan sonra ata topraklarına ayak basacaklardı. Hüseyin Bey arkadaşlarıyla beraber dün sabah Rize'ye gelmiş ve yalnızca dağları dolaşırken Zehra'yı ta uzaktan görüp sevmişti. Kendisine Allah'ın emri ve Peygamberin kavlî ile işte talip oluyordu. Gerçi Zehra'nın ağabeyi şimdi kasabada değildi ama, Mahmud Ağa da bir amca demekti, Hüseyin Beğin asalet ve necabetine her haline kefildi. Hem de güneşler gibi parlak bir delikanlıydı, reddetmek hiç doğru olmazdı. Birkaç gün sonra karısını bırakıp Rize'den gitmeğe mecbur ise de, inşallah tez vakitte gazi olup dönecekti.

Evet reddetmek hiç doğru olmazdı. Zehra'nın reyi sorulunca, kız rengi sap sarı:

-Anam isterse ben de isterim, dedi.

Onu dün gördüğü dakikayı rüya sanmış olduğu gibi, şimdi söylenen sözleri de Zehra bir rüya zannetmişti: Hakikat o kadar güzeldi!

Üç gün sonra nikâhları kıyılıp düğünleri yapıldı. Vakit yoktu: Hüseyin Bey'le doksan yedi kahraman arkadaşı, Rize kasabasında azamî bir haftadan fazla kalamazdı.

Düğünleri pek debdebeli ve neşeli oldu, ve üç gün üç gece sürdü. Mevsim yazdı. Portakallar yetişen, güller açan, bülbüller öten yeşil bahçelerde kurulmuş sofralar etrafında, üç gün üç gece türküler söyleyip oyunlar oynandı.

Ve Zehra ile Hüseyin büyük ebedî ve ilahî aşklarıyla üç gün üç gece sermest, bahtiyar, çılgın yaşadılar.

Üç gün, yalnız üç gün zevc ve zevce olabildiler. Türk ordusu Girid'de harbe başlamış, atanın kaleleri önünde her gün, her saat kan döküyordu. O genç arkadaşlarıyla beraber cenge gitmeğe, Veli Beyzâde Hüseyin Bey söz vermişti. Üçüncü gecenin sabahında, daha bahçelerde bülbüller öterken Hüseyin Bey taze ve sevdalı karısından ayrıldı:

-Ne güzelsin, Zehra! Seni ne kadar sevdim, Zehra! Allah'a ısmarladık, beni unutma! dedi.

Zehra hiçbir şey diyemedi. Kocasının omzuna başını koyarak hıçkıra hıçkıra ağladı. Hüseyin Bey onun altın saçlarından bir kere daha öptükten sonra, artık arkasına bakmaya cesaret edemeyerek ayrıldı.

Kırk sekiz saatten beri limanda bekleyen büyük bir gemiye doksan yedi hemşerisiyle beraber binen Hopalı Veli Beyzâde Hüseyin Bey böyle çıktı. Karadeniz çok sakindi. Sanki düşünüyor güya ki uyuyordu. Kimi nazardan tamamiyle kaybolduktan sonra da, Zehra yeşil dağların başından saatlerce denize, boş ufuklara baktı.

Dört ay geçmişti ki Hüseyin Bey'den Zehra'ya bir mektup geldi. Karadeniz'de hiç fırtına görmeden İstanbul'a vasıl olduklarını, bir iki güne kadar Girit'e müteveccihen hareket edeceklerini yazıyor (Tez vakitte adayı fetih ederek avdetimize daha dua et) diyordu. Mektubu bir gemici getirdi.

Sonra aradan seneler, uzun seneler, ağır ağır hepsi başka bir ıstırap, başka bir elem taşıyarak gelip geçti. Bir gün Karadeniz dalgaları arasında biraderini ebediyen hapis etmiş oğlunun acısına dayanamayan anneleri çok geçmeden ölmüş, Zehra yapayalnız kalmıştı. Girid'den hiçbir haber alamıyor, Hüseyin Bey'in sağ olup olmadığını bilemiyordu. Cennet kadar güzel dedikleri Girid Adası, menhuf ve mazum bir kabristandı. Mecnun ve zalim padişah İbrahim tahtından indirilmiş fakat işler düzelmemiş, Cezire'nin fethi bir türlü ikmal edilememişti. Cenk, hep cenk oluyordu. Ve her senenin baharında, vatanın her tarafından olduğu gibi buradan Karadeniz'in yeşil sahillerinden de delikanlılar toplanıyor; Rize'nin, Hopa'nın, Atne'nin, Of'un dert kaşlı gençleri, uzun beyaz bıyıklı ve sert bakışlı yeniçeri ağalarının ta'zîrâtları altında kimlere yenerek Karadeniz'in sakin ve mahmur durduğu günlerde yola çıkıyor, sonra validelere, zevcelere, nişanlılara ve hemşerilere bu delikanlılardan hiç, hiç haber gelmiyordu.

Hüseyin Bey gideli artık on bir seneyi bulmuştu. Zehra'nın en son ümitleri de ölmüş hiçbir ümidi kalmamıştı. Şimdi bir geminin limana girdiğini görünce, "Ya bu geminin içinde ise, ya geliyorsa?.." diye yüreği çarparak sahile koşmuyor, bu avdet artık hiç, hiç umuverdi. Öyle sanıyordu ki Girid muharebesi ebediyen bitmeyecekti! Derin bir elem ve matem içinde yapayalnız yaşamaktan genç kadının gözleri sönmüş, rengi solmuş, boynu bükülmüş, daima gözyaşlarıyla geçen hayatı taravet ve hüsnünü çoktan mahvetmişti. Otuzuna daha girmemiş olan zavallı Zehra, âdeta yaşlı, âdeta çirkin bir kadına benziyordu.

Hayal bu ya sevgili kocası şimdi birden bire gelip onu böyle yıpranmış, bitmiş görecek olsa, muhakkak beğenmezdi; istikrahla başını çevirirdi!

Bir sonbahar günüydü. Uzun muhallif bir hastalıktan Zehra yeni kalkmıştı. İlk defa olarak, dağlara gidip serbest ufuklara bakmak, uzun uzun denizi seyretmek istedi.

Portakallar yetişen yemyeşil ağaçlı dağlar üstünde kendi kendine saatlerce denize karşı Zehra düşündü. Hava sakin, ılık ve muattardı. Birkaç gün süren bir fırtınadan sonra derya sükûn bulmuş, mavi, mütebessim, güneşin ziyalarıyla bütün pırıltılara bürünüp serilmiş, uyuyordu. Rize'ye gelen ve Rize'den İstanbul'a doğru yahut da öbür tarafa Kafkas cihetine giden yelkenliler vardı.

Saatlerden beri Zehra Karadeniz'e canlı bir mahlûka bakar gibi bakıyordu. Şimdi bu kadar tatlı ve munis bir hal takınan bu deniz, onun en kıymetli varlıklarını, yüzünü hiç bilmediği babasını, o mert, o fedakâr kardeşini canavarların en azgını gibi yutmuştu. Annesini öldüren de onun zulümleriydi. Deniz, bu zalim canavar deniz acaba sevgili kocasını kendisine iade edecek miydi? Yoksa Hüseyin Bey'i bugün dalgalar iade mi hapis mi edeceklerdi? Kim bilir, belki Girid cenginin dokunmadığı güzel Hüseyin, Rize'ye dönmek istemişken, o katil dalgalar kendisini koyunlarında zaten çoktan hapis etmişti! Belki Hüseyin bundan dolayı gelememiş, hiçbir haber gönderememişti!

Birden bire ayak sesleri duyarak Zehra başını çevirdi. Bu dağlardan yine bir denizi seyrederken, vaktiyle de ayak sesleriyle o başını çevirmiş ve karşısında ilk defa olarak Hüseyin'i görmüştü. On bir sene evvel tabii ki böyle nefis bir yaz gününde idi. Fakat o zaman Zehra genç ve periler kadar güzel bir kızdı.

Gelen bir komşu kadındı.

Daha uzaktan:

-Zehra koş koş! diye bağırdı. Zehra'nın şiddetle kalbi çarptı. Garip değil mi hiçbir ümidi kalmamış olduğu halde, kendisini ne vakit biraz hızlıca çağırsalar hep böyle kalbi vurur, "Yoksa Hüseyin mi geldi?" diye bütün vücudu ürperirdi. Sonra acı, zehirli bir hande ile böyle gülerdi.

Komşu kadın, nefes nefese tekrar seslendi:

-Koş koş, Zehra gazi erin geldi!

O vakit, bu sözleri duyunca Zehra dünyanın altı üstüne gelmiş sandı. Etrafını deniz kaplıyor, kendi uçurumlara yuvarlanıyordu. Koşmak, uçmak istedi de bîtap ve bî-mecal olduğu yere yığıldı. Kendisine sanki bin bir ses bağırıyordu:

-Koş, Zehra koş, gazin gelmiş! Ona nagehan sükûn bulup, yas ve mağlubiyetle, makhurane Zehra başını salladı. Kasabaya inmeğe evine gitmeği, Hüseyin'in kollarına koşmağı değil de kaçmağa, Rize'den uzaklara, kendisini hiç bulamayacakları yerlere, bulmaları imkân ve ihtimal bulmayan yerlere kaçmayı düşündü. Hüseyin artık kendisini sevemezdi ki! Ve Hüseyin'in o büyük siyah gözlerinden vaktiyle o kadar meftuniyet ve sermesti, o kadar aşk görmüş olan Zehra, şimdi o gözlerde istikrah bularak, hatta lakayt sezerek ve hatta sadece merhamet keşif ederek yaşamağa nasıl dayanabilirdi?

Korkularını, ıstırabını, zavallılığını komşusuna söyleyince:

-Beni artık sevmeyecek. Hiç güzelliğim kalmadı!

diye yanınca, bu kadın hazinle başını salladı. Bir şeyler söylemek istedi, fakat söyleyemedi. Sadece kolundan tutup Zehra'yı kendisine dayandırarak, ağaçların gölgelediği kıvrıntılı yollardan evine kadar götürdü.

Kocası büyük odada sedire oturmuştu. Artık büsbütün ihtiyar olup koltuğuna adam girmeden yürüyemeyen eski yeniçeri ağası (Mahmud) Ağa ile beraber gelmişler, konuşuyorlardı. Zehra yavaşça, bir gölge gibi, saadetten çılgın hem de korkudan harap, içeri girdi. Gözleri kararıyor, etleri titriyor, kalbi parçalanacak gibi oluyordu. Fakat, kendisi bulunduğu halde, Hüseyin Bey kalkıp ona koşmamıştı. Tamamen lakayt, Mahmud Ağa ile ağır ağır sohbette devam ediyordu. Hudutsuz bir hayret içinde Zehra durdu; donup kaldı. Sonra birden bire anladı ve kalbine bir bıçak saplandı, hâlâ da bitmemiş olan bu Girit cenginde, Hüseyin Bey o büyük siyah gözlerini kayıp

etmiş dönmüştü. Ve kayar gibi sessiz adımlarla içeri giren zevcesinin geldiğini tabiî bilemez anlayamazdı!

Yıpranmış çehresinden ve soluk renginden artık utanıp korkmayan Zehra, kocasının dizlerine kapandı. Elim ve feci bir sükûn ve huzura varmıştı. Ve kocası biraz titreyen bir elle saçlarını okşarken kadın: "Hüseyinim! Hüseyinim!" diye uzun uzun, kana kana, yana yana ağladı.

GÜZELLİK MÜSABAKASI

Eylül 1928 – İbnürrefik Ahmet Nuri

(Kadınları Yüceltme Derneği)nin toplanma odası yedi yaşından yetmiş yaşına kadar kadınlarla dolmuştu. Dernek kazasından kısa fistanlı, kesik saçlı, boyalı, uzun tırnaklı hanımlar, hanım kızlar sol tarafta, yeldirmeli, çarşaflı, uzun saçlı, kınalı parmaklı anneler sağ tarafında oturmuşlardı. İçlerinden endamı, seftarı, güftarı düzgün esmer güzeli koyu kara gözlü şık bir hanım riyaset kürsüsüne doğru yürürken sağ taraf hizasından yaşlı bir kadın:

-Bu ne edalı yosma yürüyüş! Allah seni sevgiline bağışlasın Reise Hanım.

Demekten kendini alamadı. Umum azaya dönüp:

-Allah'ını seven maşallah desin! dedi. Umum aza "Maşallah kırk bir kere maşallah!.." derken Reise Hanım kürsüye çıktı ve bir sabah kürsünün zemzemesini andıran tatlı bir seda ile söze başladı:

-Hanımlar! Müsaadenizle meclis kesat ettim. Bu sabah erkenden sizleri buraya niçin davet ettiğimi biliyor musunuz?

Yine sağ taraf hizasından çarşaflı kınalı parmaklı bir hanım cevap verdi:

-Ne bilelim bu sabah şafak sökerken çat kapı geldi. Bugün dergide kadınların ölü mü diri mi konuşulacak. İki elin kanda olsa bile bırak gel dedi. Bende bugün çamaşır yıkayacaktım, kazanı ocakta bıraktım geldim.

Diğer bir ses- Öyle ya hepimiz iş güç sahibiyiz. Niçin bizi buraya topladınızsa söyleyiniz bilelim gidelim.

Reise- Hanımlar evvela sizden çok rica ederim, ben söz vermeden kimse söz söylemesin.

Genç bir ses- Elbette elbette. Her kafadan bir söz çıkarsa burası kadınlar hamamına döner.

Süslü yeldirmeli bir hanım yanındaki hanıma:

-Hamam dedi de aklıma geldi. Hanım biz deniz hamamına gidecektik?

-Altınkum uzak Florya pahalı dedik, gidemedik. Hele bakalım şehir emanetinin gönlü olur da başka yerde deniz hamamı yaptırmak ise... O vakte kadar kış geliyor.

Reise- (Çıngırağı çalarak) Rica ederim fısıltıyı kesiniz... Hanımlar! Size söyleyeceğim şu ki, bugün kadınlığın hayatı, mematı yani şu hanımın söylediği gibi ölümü dirimi mevzu bahistir. Kadınlığın izzeti ile oynuyorlar.

Bir ses- Elleri kırılsın!

Reise- Elbette izzetlerde okuduğunuz bu günlerde bir güzellik müsabakası için teşebbüste bulunuyorlarmış. Eğer bununla bir müsabaka açılacak olursa bunun neticesi...

İnce bir ses- Reise Hanım, lütfen müsabaka kelimesini izah ediniz. İçimizde belki anlamayan vardır.

Reise- Güzellik müsabakası, yani yarış. Güzelliğine güvenen her kadın bu yarışa girecek. Hangisi birinci çıkarsa ona...

İhtiyar bir kadın- Allah Allah! At yarışı kayık yarışı bilirim ama, güzel kadın yarışını ilk defa işitiyorum. Bir yaşıma daha girdim.

Genç kadın- O halde tam seksen bir yaşında oldun anne.

İhtiyar kadın- Sanki sen ölmeyecek misin? Hele sen benim yaşıma gel de o vakit görüşürüz. Bakalım böyle kıkırdayabilecek misin?

Reise- (Çıngırağı çalarak) Susalım... Güzellikte hangi kadın birinci çıkarsa ona büyük bir hediye...

Bu esnada sağ cenahta bir çocuk haykırdı:

-Ay anne! Anneciğim karnım çok ağrıyor.

-Kör olası! Ben sana sabah aç karnına erik yeme demedim mi?

Hakları yoktur, protesto edelim Reise Hanım! Protesto edilen şehla bakışlı küçük hanım müstehziyane bir tavırla:

-Sözü sen niye üzerine alıyorsun? Sarı olduğun için mi?

-Sanki sen nesin?

-Kumralım.

-Sarının solgunu. Kirli bakkal kâğıdı gibi.

Diğer bir hanım ayağa kalkarak:

-Reise Hanım! Allah aşkına burası boyaca dükkânı mı, yoksa hanımlar meclisi mi? Biz buraya birbirimizin kusurunu bulup hakaret etmeğe mi geldik?

Reise- Görüyor musunuz hanımlar ortalığı velveleye verdiniz. Eğer susmazsanız ikinizi de dışarı çıkarmağa mecbur olacağım.

-Bana çıyan dedi.

-Bana renksiz dedi.

Reise- Görüyorum ki, sizin ruhunuzda mektep çocukluğu kaynıyor. Biraz ciddî olalım. Bizi kapıdan bir erkek dinlerse hepimizin hoppalığına hüküm eder. Bir de mebus olmak isteriz diye bar bar bağırıyoruz. Şurada doğrudan doğruya şahsımız mutlak eden güzellik müsabakasını güzel güzel münakaşa ve müzakere edecek yerde birbirimizi isbitzalar, kinayeler infialler ile kırıp geçiriyoruz. Yarın mebus olarak mebusan meclisinde ihlale veriniz diye erkekler inan olsun birden şüphelenirler. Yine tekrar rica ederim ciddi olunuz, bana ne söylediğimi unutturdunuz.

-Yassı burunlu kuzguni bir Arabî bir esmer güzeline tercih ederler diyordunuz.

Reise- Evet tercih ederler. Bu genç huysuz, sevimsiz erkekleri birer birer sayarak misal göstermeğe lüzum görmüyorum. Erkekler de hüsn-ü tabiat, zevk-i selim bulunmadığını az çok cümlemiz biliriz. İşte güzellik müsabakasında mütehassıs, mümiz, hüküm bunlar olacaktır. İçimizden en güzel kadını bunlar tayin, tefrik edecekler. O kadına güzeller güzeli unvanını bunlar verecekler. O kadın da ne vakit bizlere tesadüf ederse bu sahte unvanın azametiyle bizi hakir, sefil, çirkin görecek. Bu reva-i hak mıdır?

Umum- (Bir ağızdan) Asla!

İhtirasat-ı kalbiyelerine mağlup, en zayıf en hasis hislerle mağluldürler. Emin olunuz hanımlar, dünyada hiçbir erkek yoktur ki kıymetini ehliyetini, güzelliğini takdir ve tayin edebilsin. Onların ne nazarlarında bir asabiyet, ne hislerinde bir asalet vardır. Kumral bir kadınla sarıyı tefrik edemeyecek kadar renk bilmezler. Yassı burunlu kuzguni bir Arabî bir esmer güzeline tercih ederler.

Öteden titrek bir ses haykırdı:

-Kör olasıları bilirim öyledirler. Bizim mahallede Reise Hanım gibi esmer güzeli bir Melahat vardı. Zavallı kızcağızın üzerine kocası simsiyah bir matbah paçavrası aldı.

-Kantar katibi İhsan'ı unuttun mu anne? Ona validesi kumral bir kız bulacağım diye üç sene görücü gezdi, nihayet İhsan çıyan gibi sapsarı bir Yahudi kızını sevdi aldı.

Reise- Rica ederim hanımlar susunuz da sözüme devam edeyim.

-Sözünü tasdik etmek için emsal söyledik.

Sol cenahtan sarı saçlı bir hanım söze atıldı:

-Çıyan gibi diye sarıları tahkir etmeğe...

Reise- Hanımlar ben sizden rica etmiştim. Mühim bir meseleyi müzakere edeceğimiz gün çocuklarınızı derneğe getirmeyiniz.

Çocuk kıvranarak haykırıyor, annesi Reise'ye cevap veriyor:

-Getirmeyip de ne yapalım? Nereye bırakalım? Geçen ay başı müzakeresine gelirken bu piçi komşuya bırakmıştım. Ben buradan dönüp gidinceye kadar bu yumurcak bir billur sahan ile üç sofra tabağı kırmış. Naçar ödedik. Sonra bizimki bir daha bunu bir yere bırakıp da derneğe gidersem ayağımın bağını çözeceğini söyledi.

Reise- Bari çocuğu dışarı götürünüz de biraz ferahlasın.

Anne çocuğunu dışarı götürürken de sözünde devam etti:

-Güzellikte hangi kadın birinci çıkarsa ona kıymetli bir hediye verecekler ve güzellerin en güzeli unvanını teveccüye edeceklermiş. Bunu kimler yapacaklar. Biliyor musunuz? Sözüm yabana bedaî şinas ehl-i habere...

Sağ cenahtan bir ihtiyar kadın- Bu ehl-i kıble mi ebeler mi?

Reise- Hayır erkekler ki nasıl olursa olsun herhangi bir kadına karşı daima

Gayet süslü çiçek bozuğu bir hanım şiddetle ayağa kalktı:

-Asla! Buna hiçbir vicdan razı olmaz. Hiçbir kadın, karşısında ben senden daha güzelim diyen kadına tahammül edemez.

Reise- Ben kendi hesabıma bu müsabakayı hem mevsimsiz görüyorum, hem de vereceği neticeden korkuyorum. Mevsimsiz gördüğüme başlıca sebep şu ki... Fakat hanımlar söz aramızda kalsın. Söyleyeceğim sebep maalesef cümlemizin aleyhindedir. Darılma, gücenme yok... Çünkü şark kadını, bizler şimdiye kadar bahçıvanların seralarda yetiştirdikleri fideler, fidanlar gibi sık kafesli şehnişinlerde güzellik havasını teneffüs etmeyerek yetişirdi. Bahçıvanlar zamanı gelince bu fideleri fidanları seradan çıkarıp tarlaya dikerler. Fakat bazısı tutar, bazısı kurur, bazısı çiçeksiz meyvesiz cılız kalır. Hamdolsun bizim de zamanımız geldi. Şehnişinden çıkıp cemiyete cemaate karıştık ama, henüz tamamiyle inkişaf edemedik. Ya harcın havası bize sert geldi, yahut bizde bir bozukluk var. Bir çoğumuz cılız çelimsiz, açtığımız çiçekler solgun, verdiğimiz meyveler çürük!..

Sağ tarafta dümdüz vücutlu gayet şişman bir hanım ayağa kalkıp nefes nefese soluyarak itiraz etti:

-Reise Hanım! Cılız çelimsiz demek ne demektir? Hamdolsun içimizde etli canlı hanımlar o kadar çoktur ki...

Etine dolgun bir hanım cevap verdi:

-Etsiz kuru kemikler daha çoktur.

Reise- Maksadımı anlamadan söz söylüyorsunuz hanımlar.

Şişman Hanım- Açtığımız çiçekler solgun, verdiğimiz meyveler çürük diye şiirler okuyorsunuz, ne anlarız açık söyleyiniz.

Reise- Açık söylüyorum. Açtığımız çiçekler güzelliğimizdir. Yüzümüzdeki boyaları, kırmaları kazınınca altında solgun bir çehre görmez misiniz? Elbiselerimizi çıkaralım. Binde birimizde biraz tenasüp, düzgünce endam görürseniz birçoklarımız hanımın dediği gibi etsiz kuru kemik, bazılarımız karaman koyunu kuyruğu gibi yağlı şişman... Emin olunuz hanımlar etsiz kuru kemikler yağlı şişmanlardan daha kuvvetlidir.

Şişman Hanım- (İnfialle yerine oturarak) Artık size cevap vermeyeceğim. Nefesim darlaştı.

Reise- Bu sözünüzle sözümü tasdik ettiğine teşekkür ederim. Verdiğimiz meyveler çürüktür, dedim. Evet, verdiğimiz meyveler çocuklarımızdır. Gürbüz bir çocuk doğuran anayı parmakla gösterirler. Bundan anlaşılıyor ki bünyelerimiz zayıf. Bünye zayıf olunca güzellik kupkuru olmaz mı?

Bir ses- Hanım! Can boğazdan gelir derler. Ne içip ne yiyoruz ki bir Alman kadını gibi güçlü kuvvetli pehlivan olalım da dağ gibi sekiz on çocuk doğuralım. Ekmeğin okkası yirmi guruş. Başka şeyler de ona kıyas ateş pahasına... Böyle hayali fener yaşadığımıza bin şükür.

Reise- Bünyemizi kuvvetlendirmek yalnız yemek içmekle olmaz hanım hemşire, yediğimizi vücudumuza sindirmek için hareket etmek lazımdır. Eskisi gibi hâlâ şehnişinlerde yan gelip oturur isek, önümüze her pişip gelen yemeği yemekten başka bir şey düşünmezsek, ömrümüzden başka bir şeyi düşünmezsek ömrümüzün sekizde yedisini uyku ile geçirir isek vücudu fıçı gibi yuvarlak, baldırları ayaklarının üzerine sarmış acayip bir mahlûk olmaktan kendimizi kurtaramayız...

Hanımlar! Şu meclisimizi baştan ayağı bir nazar ediniz. Affınıza mağruren söylüyorum, hiçbir resim sergisinde tabiatın bu kadar çeşitli yarattığı kadınların portresi görülmemiştir. Bakınız, beyaz, esmer, sarı, kumral, kızıl, dolgun, solgun, yuvarlak, armudî, dört köşe çehreler. Şaşı, şehla, mahmur, ahu bakışlı kara, mavi, ela, sarı, yeşil gözler. Hilal semur,

çatık, kalkmış kaşlar. Yassı, çekme sivri yahut ucu yukarı kalkmış burunlar. İnce, kalın, sarkık, renkli, renksiz, uzun, orta boylar. Zayıf, şişman, semiz, sıska vücutlar...

Bir ses- Beğenmiyor musunuz Reise Hanım? Sani-i âzam kainat özenmiş, bezenmiş, övmüş yaratmış, nazar-ı halkta elbette hepsinin kendine mahsus bir güzelliği vardır.

Reise- Fakat kulun aczi bu güzelliği tefrik edemez ki... Gece mi güzeldir gündüz mü? diye birine sorunuz eğer muhatabınız uykuyu seven tembel bir adam ise geceyi gündüze tercih eder... Sözü uzatmayalım efendim. Bu güzellik müsabakacıları hangi güzelliği müsabakaya koyacaklar diye kendi kendime soruyorum. İstanbul güzelliğini mi? Yoksa Bursa, İzmir, Ankara, Sivas, Erzurum, Trabzon güzelliğini mi? Bu memleketlerin birbirinden başka, yahut birbiriyle karışmış başka ırkı, melezi güzelleri vardır. İstanbul'da bile güzeller semt semttir. Ben dikkat ediyorum, yüzü güzeller çok fakat, boyu endamı güzeller yok gibi. Hele on beş yirmi yaş arasındaki genç kızlara bakıyorum da ileride onlar nasıl valide olacaklar diye endişe ediyorum. Hepsinin boyu bir metre ve yirmi santimi geçmiyor... Yine kendi kendime soruyorum ki bu müsabaka ne şekilde olacaktır? Güzellik yalnız çehrede değil endamda da aranılacak şeydir, değil efendim? Endamımızın güzelliğini göstermek için reftârımıza da bir güzellik vermeğe muvaffak olamayacağımızdan korktuğum budur. Çünkü rica ederim, kimse üzerine alınmasın, ben sokakta birçok kısa fistanlı hanımlara dikkat ediyorum. Ekserisi ayaklarını içeri içeri basıyorlar. Hele bu kısa fistanlar bacakların ayıbını o kadar meydana çıkarıyorlar ki... Mesela bazısı koyu cenkli gibi kuyruk baldırlı. Bazısının baldır etekleri adeta ayaklarının üzerine yığılmış. Hele birçokları kopacak gibi mum bacak, bu bacakların endama reftâre ne derece çirkinlik verdiğini endam aynasının karşısına geçip de bakınız görürsünüz.

Genç bir ses- Tevekkeli değil bazılarımız bu kusurlarını saklamak için hâlâ topuklarına kadar uzun çarşaf giyiyorlar.

Çarşaflı bir hanım- (Çarşafını yukarı kaldırıp bacağını göstererek) Çarpık bacaklılar diye çarşaflılara iftira atma. Gel de bak vallahi mum gibi.

Diğer çarşaflı bir hanım- Herkesin kılığına karışmaya hakkınız yoktur. Şimdi hürriyet var istediğim gibi giyinirim. Sahi sana diz kapağından yukarı fistan giymek yaraşmış mı? Bu kıyafetle kantocu kızlar gibi göbek atarak sokakta gezmenizden vallahi ben utanıyorum. Hele vapurlarda bacak bacak üstüne oturduğunuz vakit karşınızdaki erkeğin gözleri... Haydi haydi! Bana fena sözler söyleteceksiniz.

Boğazına kadar ilikli yeldirmeli bir hanım söze karıştı:

-Hemen hemen yakında iç gömleği ile sokağa çıkacaklar bağır ab açık göğsündeki yumruların arasındaki dereye inan olsun erkek gözleri ile akıp kalıyor ki... Ya omuz başlarına kadar kolların çırılçıplak olması... Geçen gün parkta erkeğin biri bu kıyafette bir kadına baktı baktı da: “Ah canım! O ne kollar asma kabağı gibi!” dedi. O günden beri asma kabağı yemeğinden iğreniyorum.

Tıknazca ellilik bir hanım ayağa kalktı:

-Reise Hanım söz istiyorum. Benim ayalim kadar kadın çeşnisi tatmış erkek az bulunur. Ben sekizinci zevcesiyim. O diyor ki: “Kadın kapalı iken açık görmeği çok merak ederdim. Açtılar. İç yüzlerini görünce sükût-u hayale uğradım. Her birinin yüzünde, sözünde endamında bin bir kusur var, artık kadınlara kanım kaynamıyor.”

Son moda dekolte genç bir hanım- Zevceniz her halde elli beş, altmış yaşında bir ihtiyardır. Bu yaşta onun vücudunda kal kalmış mıdır ki kaynasın! Kadınları beğenmesini kedinin uzanamadığı ciğere murdar demesi gibidir. Hayaliniz kadınları serbestçe görmeğe başladığı ne kadar hasretle yad ediyor, ne kadar kıskanıyor.

Tıknaz hanım- Hiç de aklından geçmez. Hem vallahi ben onu değme delikanlıya değişmem.

Reise- (Şiddetle çıngırağı çalarak) Hanımlar! Sadet harcına çıkıyorsunuz. Karı koca hususiyetinden bahis etmek derneğimizin kanununa muhaliftir. İçimizde evlisi de var, bekârı da. Herkesin aklına bin bir türlü şey gelir. Susalım da sözümü bitireyim. Bundan sonra benim sözümü kesenlere bir ceza tertip edeceğim. Her kim söz almadan söz söylese onu en çirkin yüzlü kadın olarak defter-i mahsusuna kaydedeceğiz. İşinize gelir mi?

Umum- Hay hay... Tamam... Muvaffak.

Hikmet hüda, çal çenelerini hiçbir kuvvetin mani edemediği bu hanımlar çirkinlik saffetini almak cezasında o kadar ürktüler ki...

Reise Hanım- Muti bir sükût içinde rahatça sözüne devam edebilirim.

Evet hanımlar, bu tıknaz hanımın hayali sekiz defa evlenmiş tecrübe dide bir erkektir. Onun fikrine bende iştirak ederim. Biz de maalesef itiraf edelim ki her birimizde tecrübe dide erkeklerin gözünden kaçmayan kusurlar vardır. Benim küçük kardeşim yirmi yaşında toy bir delikanlı olduğu halde, o bile söylüyor: “Aman abla! Hanımlarımız, çarliston oynarken bir görmelisin. O ne biçimsiz vücutlar! O ne biçimsiz hareketler!” diyor.

Bir genç hanım- A! Zaten çarliston biçimsiz bir oyun hiç sevmem.

Reise- Hanım! Hakkınızda cezayı tatbik ederdim, ama bu seferlik tazeliğinize bağışladım.

İhtiyarca bir hanım- Demek ihtiyar olsa idi merhamet etmeyecektiniz?

Reise- İhtiyarlara da hürmet ederim. Bir üçüncünüz daha söz söylerse cezayı bela insaf yapıştırırım ha!.. İşte hanımlar biz de bu saydığımız bin bir kusur varken güzellik müsabakasına girmemiz mevsimsizdir. Tamamiyle inkişaf edelim, tamamiyle bir kadın olalım da sonra bize verilen hürriyeti, serbestti yalnız çarliston oynamakla, rast gele bir erkeğin koluna girmekle

suiistimal etmeyerek inkişaf edelim. Bence en güzel kadın, yalnız yüzü güzel yaratılmış kadın değil, sözüne de damağına da, hürmetine de, ahlakına da güzellik veren kadındır, yoksa dimağında fazilet bulunmayan güzel bir kadın mermerden yapılmış ruhsuz bir heykel gibidir. Ahlakına, faziletine söz getirmeyerek şiveli, işveli, edalı olmak kadının en büyük hüneridir. Pek güzel doğan bir kadın güzelliğiyle ne kadar iftihar etse hakkıdır. Fakat eğer bu güzelliğini fazilet incileriyle süslemezse pek çirkin görünür.

Bir Hanım- Ağzını öpeyim Reise Hanım. Ne güzel söylüyorsun. Geçende bir yolum düştü de Beyoğlu'nda Feridiye semtine geçiyordum. Orada fazilet düşkünü levent gibi bir...

Reise Hanım- (Şiddetle hanımın sözünü keser) Sözünüze bir kelime daha ilave ederseniz hakkınızda cezayı tatbik ederim. Düşkünlerin kadınlık alanında yerleri yoktur... Gelelim bu müsabaka neticesinden korktuğum sebebe: Hanımlar! Hiçbiriniz inkâr edemezsiniz ki, kadın erkek nüfuzuna, hükmüne, emrine, kararına çar ve naçar boyun eğer. Bu dünya kuruldu kurulalı böyledir. Zavallı Hazret-i Havva Anamız bile Âdem Babamızın emrini yerine getirdiği için cennetten kovuldu.

Birkaç ses- Allah rahmet eylesin!.. Mekânı cennet olsun!

Reise- Biz doğma büyüme erkeğin hâkimliğine alıştık. Fakat hiçbir kadın başka bir kadını fikren kendinden yüksek görse bile kendinden güzel göremez. Herhangi bir kadının sultanlığını kabul eder ama, güzeller hükümdarlığını havsalasına sığdıramaz. Ona karşı kin, haset, gazapla isyan eder. Onun "Ben güzeller hükümdarıyım!.." diye etrafına azametli bakışları kadınlığın izzetini kamçıladığı için can acısıyla ona hücum edersiniz. Saç saça, baş başa, pençe pençeye gelirsiniz.

Umum- (Bir ağızdan) Şüphe yok... Elbette.

Reise- Kadınlık âleminde kanlı kavgalara sebebiyet vereceği yüzde beş yüz muhakkaktır. Hatta içinizden bîhakkın en güzelimizi seçmiş olsak

bile... Kaldı ki gönül kimi severse güzel odur fehvasınca bu ehl haberenin her biri kim bilir nasıl hissiz bir hüsn tesiri altında nasıl bir... nasıl bir... nasıl bir kadın seçecektir ki hiç birimiz kabul edemeyeceğiz. Bu müsabakayı protesto eder misiniz?

Sol taraftan sekiz on ses birden:

-Reise Hanım! Biz evvela sizi protesto edeceğiz. Koyu renkli mum bacaklı, karaman kuyruğu daha bilmem neler diyerek cümlemizi yerin dibine batırdınız. İçimizde yüzüne bakılacak bir tane güzel yok mu ki?..

Sağ taraftan bir ses:

-Vallahi benim kızı yalnız sokağa çıkaramıyorum. Tekmil mahallenin delikanlıları peşinde... Öyle değil mi Nigar? Sen de söylesene...

Nigar- Reise Hanım bana gelen mektupları bir kere okusa!..

Uzunca boylu etine dolgun sarı saçlı, mavi gözlü bir hanım:

-İnsan güzelini en çok resimciler anlar. Geçende resmimi çıkarttım. Fotoğrafçı “Müsaade eder misiniz bir tanesini vitrine koyayım?” dedi.

Orta yaşta kısa boylu bir hanım ayağa kalkıp çarliston oynar gibi iki tarafa yalpalayarak:

-Evvelki akşam baloda bulunup da görmeli idiniz. Sabaha kadar beni biri bıraktı, biri aldı. Hurdahaş oldum. Eğer çirkin bir kadın olsa idim erkeklerin kolundan böyle kelebek gibi uçar mı idim?.. Sadriye sen de güzel bir kadınsın sen de bir şey söyle:

Sadriye- Ne söyleyeyim? Reise Hanım bize kadın gözüyle baktığı için hiçbir yerimizi beğenmedi. Bir kere de erkeğin gözüyle baksa... Vallahi ben galibe kalabalık yerlerden geçmeğe korkuyorum. Vücudum çimdikten çürük içinde kalıyor.

İhtiyar bir kadın- elbette erkek gözünde kadınlara karşı hararetli bakışlar vardır. Ben her altı ayda bir kere maaş ilim ve haberi yaptırmak için ihtiyarlar heyetine getirdiğim zaman “Maşallah Habibe Hanım! Sen hâlâ ter u tazesin!” diye muhtar bana takılır.

Bir taze hanım- Öyleyse muhtarın sende gözü var.

İhtiyar hanım- Var ya vaktiyle beni istemişti de tazelik, güzellik gelip geçen şeydir kızım. Fakat geçti giden sonra bazılarının üzerinde ölünceye kadar iz bırakır. Her kadının kendine göre bir güzelliği vardır. Taze güzellik, ihtiyar güzellik. Bunun için Reise Hanım’ın hepimizi insafsızca yere batırması haksızdır. Hiçbir kadın çirkinliğini kabul etmez.

Umum- (Bir ağızdan) Evet kabul etmeyiz, protesto ediyoruz.

Reise- Pekala. Fakat hepinizden daha güzeldir denilen bir veya birkaç güzeller kraliçesini kabul eder misiniz?

Umum- (şiddetle) Asla! Onu da protesto ederiz.

HALİS KABADAYILAR

Eylül – Ekim 1928 – Nihal Yalaza Taluy (Çeviri)

— Az kaldı düşecekti.

— Azı sayılmaz.

Bilardo oyuncularınca kullanılması mutat olan bu cümleler masanın başında duran sevimli çakır gözlü bir gençle arkadaşı arasında geçti. Ben de kenarda onların partisi bitinceye kadar bekledim. Sonra çakır gözlü gence yaklaştım, selam verdim:

— Bir parti de benimle oynamak istemez misiniz?

— Hay hay efendim, ehram (5) ruble.

— Baş üstüne. Hazırım.

Kalbimde bu gence karşı anlaşılmaz bir samimiyet duyuyordum. Gülümseyerek (Istaka) seçmekle meşgul oldum.

Birinci partiyi kaybettim. Arkadaşım tatlı bir nezaketle ikinciyi de oynamama razı oldu. Onu da yine ben kaybettim. Cüzdanımdaki paranın hepsini verdim.

Yeni dostum şefkat ve merhametle yüzüme baktı. Bilhassa parmağımdaki pırlanta yüzüğü çıkardığımı görünce bir müddet beni vazgeçirmeğe çalıştı. Fakat artık içimde mukavemetsiz bir arzu bir istila vardı. Ve bu arsız ses öyle bağırıyordu ki yüzükten sonra altın saatimi, iki tane zarif altın suûr (yadigâr)ımı çıkartmağa mecbur oldum... Bundan sonra içimdeki ibtilâ sesi bir avaza inkılâp etti. Ceplerimi karıştırdım, bir şeyler yoktu, paltomu bıraktığım portmantoya gittim, paltomu aldım getirdim. Kendisine kısaca teklif ettim:

— Şimdi de paltomu koyuyorum.

O da kısaca cevap verdi:

— Olmaz soğuk var. Üşürsünüz. Kendimi artık güçlükle zapt ediyordum. Titreyen ellerimle başımı sıktım. Sonra kendisine hitap ettim:

— Bana bakın, hizmetçiniz var mı?

Dikkatle yüzüme baktı:

— Yoktur, dedi.

— Bir ay hizmetime mukabil 25 ruble olmaz mı? Yeni dostum kaşlarını çattı, gayet ciddi bir tavırla yanıma geldi:

— Ellerinizi göstersenize!.. Adaleleriniz iyi kuvvetli. Her işi yapabilir misiniz? Aç gözlü müsünüz? Öteberi çalmayacak mısınız?.. Öyle ise ben bir ay hizmetinize mukabil 25 ruble veriyorum. Yemek benden...

Oynarken gayet dikkatli davranmağa dikkat ediyordum. Fakat bu defa o da her defadan daha cüretle oynadığı için bu partiyi de ötekiler gibi o kazandı.

Bundan mâ-adâ bir ay hizmetime mukabil bir parti daha teklif ettim. Fakat yeni dostum bu teklifi katî bir lisanla kesti:

— Olmaz, dedi. Sizin efendiniz olmak sıfatıyla oyuna devam etmenizi men ediyorum. İsminiz nedir?

Hürmetkârane cevap verdim:

— “Garfuri” bendeniz.

— Peki öyle ise, sana “Garri” diye hitap edeceğim!.. Elbise fırçasını al da üzerimdeki tebeşirleri fırçala.

Elbisesini fırçaladım, paltosunu giydirdim, birlikte sokağa çıktık. Efendim genç, çevik bir yürüyüşle, latif bir ahenkle terennüm ederek önümde yürüyordu. Üstüm başım tebeşire bulaşmıştı. Yorgun ağır kendisini takip ediyordum. Şehrin birinci sınıf otellerinden birine vasıl olduk (efendim burada muhakkak muvakkattı). Ve gayet muhteşem iki odalı bir daireye girdik. Efendimin paltosunu çıkarttıktan sonra kapı yanında durup bekledim. Kendisi ayaklarını kanepenin üstüne uzatarak yattı.

— Garri!..

— Buyurunuz efendim!..

— Garry... Hoşuma gidiyorsun. Bu akşam seninle birlikte yemek yemeği arzu ediyorum. Bu günlük efendi, hizmetçi filan bırakalım. Seninle

dostçasına bir yemek yiyelim. Bana teklifsizcesine hareket etmene müsaade ediyorum.

Ben derhal bir kanepeye yattım ve ayaklarımı yukarıya kaldırdıktan sonra neşeli neşeli sordum:

— E azizim, şimdi bakalım bize ne yedireceksin...

— Lütfen zili sen kendin çal. Ben eşek gibi yoruldum. Zilin düğmesi kapının yanındadır.

On dakika sonra lüks bir sofrada enfes yemekler yiyorduk. Efendim bugüne mahsus olmak üzere ona kısa ismiyle (Mişa) diye hitap etmeme müsaade etmişti. Bana karşı fevkalade samimî, şen ve centilmen davranıyordu.

Bardaklarımızı doldururken boyuna söylüyordu.

— Garri vallahi sen hakikî bir kabadayı imişsin...

Hafif bir baş işaretiyle teşekkür ettim.

— Garri... Sen ihtimal benim kim ve ne olduğumu merak edersin, ben çiftçiyim. Adım da Mihail Petroviç Vilibindir, öyledir birader... Çiftçiyim. İki bin dönüm arsa, çiftlik, değirmen, fidanlık, hepsi benim...

Ben lakaydâne esnedim:

— İki binmiş!.. İyi... Kullanışlı alanı çok var mı?

— Çok!

Biraz durdu. Bardağını doldururken elini kolumun üstüne koydu ve şataretle haykırdı:

— Hoşuma gidiyorsun Garri... Vallahi. Sen hakiki bir kabadayısın. Sana bir şey söyleyeyim mi Garri?.. Sana yalan söyledim. Ben çiftçi filan değilim. Kullanışlı filan arsam da yok. Hele şu fidanlığı nereden uydurdum da

söyledim!.. Tuhaf şey... İnsan bazen öyle şeyler söylüyor ki, sonra da nereden bulduğuna kendi de şaşıyor...

Ben gülümsedim: Ziyanı yok Mişa... Benim kalbim geniştir. Söyle...

Bardaklarımızı vurduk.

— Çiftçilik nerede birader... Benim bir evim var. İşte onunla geçiniyorum. Tüccarım, evim oldukça büyüktür. İyi irat getirir. Yalnız onu idare eden vekil hayırsızın biridir.

Önümdeki bıldırcını kesmeğe uğraşırken cevap verdim:

— Kovsana onu be!..

— Kovarım Garri... dedi.

Bir bardağı son yudumuna kadar yuvarladıktan sonra omzuma vurdu, gülmeden katılıyordu:

— Garri... Ben sana bunu da yalan söyledim. Bilmem acaba niye böyle yalan söylüyorum. Tüccar da değilim, evim de yok... Bu sebeple evimi fena idare eden vekilin aleyhinde bulunmağa da hakkım yoktur. Garri, görüyorum sen battal fikirli bir adam değilsin. Sana kim olduğumu söyleyeyim mi?

Gülümseyerek sordum:

— Kaldırımların kumandanı mı?

— Hırsızım Garri. Halis kabadayıların ve hırsızların başıyım. Fakat kibirli değilim ha!.. Kibir çirkin, bayağı ruhların duygusudur.

Mişa hem söylüyor, hem kahkahalarla gülüyordu. Hemen yerden kalktım.

— Öyle ise beni affet... Doğrusu senin şahsından başka şeyler Ümit ediyordum. Öyle ise bu bir... Al, iade ediyorum.

Cebimden onun markalı altın saatini ve oyun esnasında kravatını iğnelediği incili fevkalade kıymetli iğnesini uzattım.

Önce hayretle yüzüme baktı, sonra kravatını muayene etti ve elimi sıktı.

— Teşekkür ederim, dedi. O halde haksızlık olmasın... Ben de senin yüzüğünü ve saatini iade edeyim. Sen filvâki bunları oyunda kaybettin, ama benim kazanmamın sebebi, senin gafletinden istifade ederek senin pillerinden iki tanesini önüme çekmekliğimdir.

— Hangisini çektin, merak ediyorum.

— 14, 10

— Öyle mi? O halde saatimi alabilirim. Çünkü ben de senin dalgınlığın esnasında iki pilliği aşırmıştım. Fakat bunlar 19, 17 idi. Yani fark benim lehimedir.

İkimiz de sustuk.

— Sen galiba hayatından şikâyetçi değilsin, keyfin yerinde görünüyor.

— Hayat tecrübedir Garri... İş hep tecrübede. Şimdi benim yeni bir şehre geldiğim zaman yalnız ağırca bir bavula ihtiyacım var. Üç ruble de cebimde oldu mu, kâfi. Birinci sınıf bir otele gider, cebimde olan üç rubleyi azametle kapıcıya bahşiş diye fırlatırım. Sonra otelde en lüks daireyi işgal ederim. İşin kapıcının şevkinden zengin bir müşteri geldiği havadisi çarçabuk her tarafta duyulur. Ben vakit kaybetmeden otelin lokantasına gider, yemeğimi, şarabımı, meyvemi ziftlenirim. Yediklerim şöyle böyle, takriben 25 ruble kadar tutar. Bundan maksadım otel sahibine derhal büyücek bir miktar borçlu düşmektir. Çünkü bu herifler akılsızlıklarından daima borçlarını geri almak ümidindedirler. Bir defa birisinden alacakları var mı, onu tahsil etmek için mütemadiyen verirler. Sonra böyle bir müşteriden kolay kolay

ayrılamazlar. Canım sıkıldığı vakitte bavulumu bırakır, başka bir otele giderim.

Mişa bir saniye durdu, sonra saf bir tebessümle ilave etti:

— Boş bavulumda bıraktığım tuğlaları ve bavulları toplasam ihtiyarlığımda Arnadude sokağında ufak, fakat kârlı bir evceğiz inşa edebilirdim.

Gece yarısına kadar konuştuk. Mişa yine sordu:

— Garri, sen kadınları seviyor musun?

— Kadın, fenalık demektir. Fakat ömrümde iyiliği aradığım yoktur.

— Garri... Ben bu günlerde çopur bir aşçı ile münasebet tesis ettim. Sana itiraf ederim ki beni asıl iğfal eden onun delik deşik suratı değil, fakat ev sahipleridir. Daha doğrusu onun madamının yatak odasındaki çekmecedeki ufak ve parlak cici şeylerdir.

— Bana ihtiyacın var mı? Esnafça soruyorum.

— Evet... Yarın ev sahipleri tiyatro veya sinema başka bir yere gidecekler. Onlar gittikten sonra ben maşukam aşçı güzelim ile muhabbete daldığımız sırada sen centilmene lâyık bir süratle namuslu kadının yatak odasına gireceksin.

— Hay hay... Sözüm söz...

O akşam çok rahat uyudum. Ve ertesi gün için tevehhüm ettiğimiz şeyleri hep olmuş gibi rüyamda gördüm.

II

Kendimi şen, cüretkâr, itikatsız bir kabadayı gösterdiğim için karılar tarafından iltifat ve samimiyet yerine tenkit ve nefretle karşılanacağımdan korkuyorum. Zira böyle soğuk bir muameleden son derece müteessir olurum.

Size şimdiye kadar bir sinek öldürmek için bile elimi kaldırmadım dersem, bana inanır mısınız? Mamafih bu sineğin cebinden para ucu görünse ve onun ufacık sarı karnının üstünde bir altın saat ve kösteğin parıltısı gözümü okşasa o vakit iş değişir. Ben altın kösteğin sahibini bu iki kıymetli şeyden mahrum edebilirim.

Esasen bütün hayatımın tarzını tetkik ederseniz tenkit veya ta'yîb edecek bir hareketimi doğrusu bulamazsınız. Bu mesleğe mübaşeretime sebep ağırbaşlı görünen zatın cüzdanı oldu. Fakat görünüşte bazen pek aldatıcı bir şey... Cüzdanın içinde bulduğum manasız aşk mektuplarını okumak için bir gecemi kaybettim. Mektuplar arasında emniyet sandığının eski bir makbuzu sünüyordu. İşime yarayan ancak bu defâtirdi. Bir defa da birisinin daha cebinden bir altın saat aşırmıştım, halis mi diye merak ettim, taklit çıktı. Taklit olduğunu anlayınca süt şişesini düşürdüğü için kafatası kırılmış gibi bağıran bir oğlana bağışladım.

Vazifemi yapıp kendimi karılara karşı terbiye ettikten sonra iki arkadaşımla tanıştığımızın ferdası günü olan hadiseyi nakil edeceğim.

Çopur maşukanın yanına girerken Vilibin sordu:

— Garri... Bizim muhite mensup olmayan bir kadınla münasebette bulunduğum için beni ta'yîb eder misin?

Elimi uzattım:

— Yok Mişa... Öyle bir şey hatırıma bile gelmez... Yalnız sen onu kendine kadar yükseltmeğe çalış...

— Peki çalışacağım... Fakat buna bugün muvaffak olamazsan, artık başka bir zamanda yapmak kabil değildir. Zira bugün bankalarda olduğu gibi tesviye-i düyûn yapıp hesabı kapatacağım, anladın mı?

Mutfakta bize yapılan istikbalin samimiyet ve harareti, sahibin uzun zamandan beri uşakla alakadar olduğunu derhal gösterdi.

Aşçının bir misafiri daha vardı. Lokantanın çamaşırcısı. Fakat bu işimizi bozuyordu. Vilibin eğilerek kadınları selamladıktan sonra koluma girdi ve:

— Latif ve soylu ev sahiplerine, cemiyet hayatını sevmekle beraber salonlara girmek âdeti olmayan en samimi arkadaşımı takdim ederim. Beni beş defa ölümden kurtardığından mâ-adâ, büyüttü bana bizzat dadılık yaptı. Ah muhterem madamlar... Muhterem baba Esmit Edison'un dediği gibi herkes dostluk samimiyet sözüne karşı sükût eder. Bu aziz arkadaşım (Monako) sefarethanesinde odacı, mütevazi bir memurdur. Hâlâ dimağını ve muhakeme kuvvetini tamamıyla muhafaza etmiştir. Bunu muayenesiz bile ispat edebilirim.

Vilibin'in nutku ilkbaharda gürleyen deresi gibi akıyordu. Kadınlarda bu ateşin hatibi prestijle temaşa ediyorlardı. Cemiyette daima muvaffakatıma yardım eden mahcup ve mütevazi bir tavır ile çamaşırcıyı selamlarken kolundan çimdikledim.

Bu zarif kur yapma usulüne karşı çamaşırcı zevkle haykırdı. Mahcubiyetten besbelli elinde evirip çevirdiği tepsi ile omzuma cilveli cilveli vurdu. Bundan sonra aramızdaki resmiyet kayboldu.

Oturduk, konuşuyorduk. O cemiyet hayatından sonra Vilibin'den bahsoldu.

Çamaşırcı saçları üstündeki kâğıttan yapma kırmızı çiçeği düzeltirken:

— Nanet Pinkertuni okudunuz mu? dedi.

— Maalesef daha vakit bulamadım. Şimdi Netluh'nun Kakauşuanın Afrikanebevî Üstündeki Seyahatini okuyorum. Şayan-ı hayret bir eser...

Vilibin yüzünü buruşturdu:

— Hiç doğru değil azizim... En yüksek eser Bitvenin değildir. Melun Suya Topolgun'dur.

Bu mubaheseden sonra çaylarımızı içtik. Aşçının ev sahipleri gittikten sonra yukarıdaki gürültü patırtı sükuneti inkılâp etti. Biz de dansa başladık.

Çamaşırcının "terela ola sala..." terennümüyle dansa başladık ve şehvetle sallanarak dans ettik. Sonra cilve ve galeyanla bağırarak bir de kadril oynadık. Sıçramadan yorgun bir halde yemeğe oturduk. Sofrada çok tatlı bir şarap içtik. Bundan sonra ben sofradan müteessir vecdi bir tavırla kalktım ve:

— Ben artık gidiyorum, dedim.

Aşçı rica etti:

— Yok... Bırakmam... Biraz daha otursanıza. Çamaşırcı masanın altında ayağıma basıyor ve içini çekerek ilave ediyordu:

— Elbette, onları şapkalı madamlar bekliyorlar. Biz anlarız. Onlar bize tenezzül etmezler.

Hemen haykırdım:

— Madam, emin olunuz ki hayaliniz kalbimde ebediyen yaşayacak... Benim için artık sizden başka kadın yoktur. Madam saçlarınızdaki gül ile beni iltifatınıza mazhar etmenizi rica ediyorum. Bu gülü masraf defterimin yaprakları arasında kurutup, bununla sizi hatırlayacağım.

Dedim ve kemal-i nezaketle aşçının elini öptüm. Kadın çok mahcup oldu. Sonra öpüştük. Bu da her kadın gibi hassastı... Birkaç gözyaşı dökmekten kendini men edemedi.

Aşçı sokak kapısını açmak için kalktı. Vilibin de şefkatle onu okşadı, sonra ciddi bir tavırla:

— Yok hayatım... Sen yorgunsun istirahate muhtaçsın. Ona kapıyı ben açarım. Zaten aramızda da kadınları alakadar etmeyecek konuşacağımız bir iki söz de vardır.

Bu derin muhabbete minnettar olan aşçının omuzlarını okşadı. Ve böylece beraber salona geçtik.

— Haydi işine başla Garri... dedi. Gürültü yapmaktan pek korkma ben şimdi aşağıda dansa ve yüksek sesle şarkı söylemeye başlayacağım. Yalnız çabuk davran, ötekiler nerede ise gelirler. Gel öpeyim seni... imanım.

Ceketimi ve ayakkabımı çıkarıp merdivenden yukarı, ev sahiplerinin odasına yavaşça çıkıyordum ki Vilibin arkamdan seslendi:

— Allahaısmarladık!..

Bu sözü söyledikten sonra sokak kapısını açıp kapadı. Ve mutfağa avdet etti.

Sessiz sessiz ilerliyordum. Yemek odasından ev sahibinin yazıhanesine, oradan da zahmetsizce yatak odasına vasıl oldum. Bu odanın bir kapısı gardırop odasına açılıyordu. Bu odadan dışarıya doğru idare lambasının hafif ziyası aks ediyordu. Ayakkabılarımı ceketimi bu ışığın yandığı odada bıraktım. Tekrar yatak odasına döndüm. Kilitli olan aynalı dolabı açmak için uğraşmağa başladım. Bu dolabın içinde mevcut olan şeyler, Vilibin'in dediği gibi hayatımızın acı günlerinde bize pek lâzım olacak şeylerdi.

Ceplerimi adamakıllı şişirdikten sonra çekmeceyi itina ile kapadım. Ayakkabılarımı almak üzere gardırop odasına girince aşağıda zilin çaldığını, sonra aşçının, müteakiben birkaç kişinin konuştuğunu duydum. Korktum diyemem, tuhaf oldum. Şimdi Madam yatak odasına girince mahcup ve müteessir olmuş, tanımadığı bir adam gelecek… Acaba ona ne diyebileceğim? Allah kahretsin… Aşağıda bir de erkek sesi var… Kocası mı acaba? Bilâ-tereddüt yatak odasındaki kocaman karyolanın altına sokuldum. Kadının elbise hışırtısından sonra erkeğin hafif sesi ve yürüyüşü duyuldu. Kadın:

— Biliyor musun Sirej! Muhterem zevcim artık kumar oynamasına itiraz ettiğim için serbest bırakıyor, diyordu. Erkek de:

— Ha, ha, diye güldü ve:

— Sen onu tiyatroda nasıl atlatabildin? dedi.

— Aşçıya bazı mühim emirler vermeyi unuttum, dedim. Aynı zamanda bir iki mektep arkadaşıma yazılacak mektuplarım var, dedim. O da enayi arkadaşı Kuruşkin'i alıp gitti.

Karyolanın altından uzanıp konuşanlara bir defa baktım. Erkek ceketsiz, kadının kolları ve göğsü açıktı.

Yaşadığım aşk maceraları içinde bu akşam oynadığım kadar renksiz ve aciz bir aşk rolü oynayamamıştım; bu beyaz tombul madamın kolları benim değil, başkasının boynuna sarılacaklar ve ben karşıdan seyredeceğim.

Kadın tuvalet masasına yaklaştı, yanan mumun ışığı, zarif dekoltesinin içinde haşmetle görünen bedeni aynaya aksetti. Fakat ne fayda ki bu ince beli başkası sıkacak, derin siyah siyah gözleri benim değil başkasının gözlerine tatlı nazarlarla mukabele edecekti.

Bu arsız aşka karşı öfkelenmeye başladım. Arkadaşının karısıyla buraya gelmiş… Her ne kadar saf bir adamsa da zavallı kocasının hakkına tecavüz edeceklerini hemen anladım. Sonra bunların birbirine yaklaşan manasız gölgeleri, sessiz buseleri bende fena hisler uyandırmaya başladı.

Herif karyolaya yaklaşınca ayağının ucu tam burnumun ucuna geldi.

Bu çirkin, sık kıllı ayağı çimdiklesem! Güç hal ile bu tatlı emeli yerine getirmekten kendimi menettim. Ne de olsa ihtiyatlı davranmak daha kârlı bir işti. O esnada aşağıda bir gürültü ve başka sesler duyuldu. Madam bir defa dinledikten sonra telâş ve korku içinde bağırdı:

— Eyvah!.. Kocam!.. Mahvolduk!.. Âşıklar umumiyetle bu gibi durum karşısında kendilerini mahvolmuş addederler. Hâlbuki netice itibariyle birkaç tokat, aşığa cesaretsizlikle lekelenmiş, bir iki cümle iş olur biter. Bu koca

hakikat karşısında kabahati kocasına yüklemeğe çalışır, zevc bu neticeden o kadar müteessir olur ki kaçan aşkın peşine şamdanı veya hiç olmazsa pabucunu atmayı unutur.

Bunun için maşukların “mahvolduk” demeleri sevdalıların akılsızlığına ve zevksizliğine delildir. Karyolanın altından aşığın gardırop odasına kaçtığını duydum. Bundan sonra bu manasız korku sebebiyle titreyen kadının yatağın içinde sıçradığını işittim. Ve nihayet kocası göründü, yatağa doğru yürürken:

— Daha uyumadın mı Marsiya, dedi.

— Uyumuyorum ruhum…

— Neden böyle sararmışsın güzelim?

— Bilmem… Burası soğuk da…

— Ne diyorsun, oda cehennem gibi sıcak.

— Öyle mi? Öyle ise sıcaktan terliyorum.

— Fakat sen titriyorsun… Ne, ne, ne şu erkek şapkasının burada işi ne? Bu acaba kimin?

— Jan seni temin ederim ki bu bir yanlışlıktır.

Ben de artık sahneye çıkmak vaktim gelmiş telâkki ederek soğukkanlı bir tavırla karyolanın altından süzülerek dışarı çıktım. Ellerimi göğsüm üstünde çaprazladıktan sonra ciddî ve müteessir bir sesle:

— Hayır, Mösyö Jan bu bir yanlışlık değildir, dedim. Kocası sendeledi. Kadın mikrop başını yastığın arasına gömdü:

— Evet, karınızı seviyorum ve el’ân seviyorum. Fakat hiddetinizi bu masum kadından almamanızı istirham ediyorum. Bu işte yegâne kabahatli benim. Arzu ettiğiniz tarzda mukabeleye de hazırım.

— Alçak… Bir de…

Metanetle sözüme devam ettim:

— Mösyö!.. Ona hakaret etmektense beni öldürünüz! (İçimden tabii bunun aksini temenni ediyordum) Evet onu seviyorum. O sormadan kalbimize giriyor. Sabah güneşi ve şebnemlerin bu az şeyler içinde inkişaf eden çiçeklere sorunuz… Bir kuş…

Kocası hiddetle gürledi:

— Kuşunla beraber cehenneme git!

Karısı başını yorganın arasından dışarı çıkardı ve yüzünü iki eliyle kapatarak hıçkırdı:

— Jan sana yemin ederim ki ben bu adamı tanımıyorum.

Ben yine soğukkanlılığımı muhafaza ederek:

— Metin ol Marsiya!.. dedim. Muhterem zevcine şimdiye kadar ihanet ettiğimizi itiraf etmek için kendimizde metanet bulmalıyız…

— Ben sizi tanımıyorum. Siz kimsiniz? Buraya nasıl girdiniz?

— Yine mi?.. Ah! Demek bu saf ve muhterem zatı aldatmağa devam edeceğiz… Yok, zaten sen ona tiyatroda aşçıya vermeyi unuttuğun emirlerden, arkadaşlarına yazacağın mühim mektuplardan bahsettiğin zaman ben vicdan azabı duymaya başladım. Zevcinin soylu arkadaşı Kuruşkin'e enayi demekle beni son derece mahcup ve müteessir ettin.

Kocası hiddetle kaşlarını çattı:

— Madam her şeyden mâ-adâ namuslu arkadaşım Kuruşkin hakkında enayi demekten çekinmediniz mi ha?..

Ben de:

— Ya!.. Hiç çekinmediniz. Tenkilde kocasının fikrine iştirak ettim.

Kadın:

— Eyvah!.. Deli olacağım!... Jan ben bu adamı katiyen tanımıyorum… diye bağırdı.

Kocası:

— Ceketsiz bir erkek karyolanın altından çıkıyor ve onu tanımıyorsun öyle mi?

Ben yine devam ettim:

— Öyle ya Marsiya!.. Hayretiniz yokmuş gibi görünüyorsunuz… Bari cesur olsanız.

Bu sözlerimden büsbütün şaşırmış olan kadını bir kat daha şaşırtıyordum. Düştükleri müşkül vaziyeti kurtarmak için kadınların tecrübe edilmiş sağlam bir usulleri var: ağlamak… Madam bu usule müracaatta gecikmedi. Ben yine aynı tavırla kocasına döndüm:

— Efendim, arzu ettiğiniz vakit ve mevkide emrinize amadeyim… Kartvizitimi takdim ediyorum. Müsaade buyurunuz da gardıroptan ceketimi alayım!

Karyolanın kenarında oturan kocası bana eliyle yorgun bir işaret yaptı. Eline terzimin sokartını iliştirip ağlayan kadına tenkitkâr bir nazarla baktıktan sonra gardırobun karanlık odasına girdim. Lavabonun arkasına miskin miskin büzülmüş birisinin gölgesi gözüme ilişti. Yatak odasında çıkardığı ceketi üstümde idi, aksi de masanın üstünde duruyordu… Korkak âşık yavaşça fısıldadı:

— Ne yaptınız? Ben mahvoldum… Mahvoldum…

Ben de aynı yavaş sesle onu teskin ettim:

— Namuslu olunuz dostum… Zira fesadın sonu yoktur… Delikanlı…

— Siz gidiyor musunuz?

— Artık burada işim ne? Körebe mi oynayacağız?

— Ha!.. Ben…

— Orasını siz bilirsiniz… Allaha ısmarladık.

— Şey… Bana bakınız siz benim ceketimi giydiniz onu çıkarınız…

— Patla orada eşek…

— Cebimde para cüzdanım var, yoksa bağırırım…

— İstediğin kadar bağır. Ben de o zaman hayırsız olduğunu ulu muhterem aileyi soymak kastıyla buraya gizlendiğini söylerim. Kocası artık benim düşmanımdır. Ötekinin sözüne de kimse inanmaz.

Âşık dehşetli bir korku içinde ellerime sarıldı ve yalvardı:

— O halde beni de kurtarın!..

Ayağımla onu ittim ve tekrar yatak odasına döndüm. Karyolanın yanına yaklaştım ve kadına hitap ederek:

— Madam… Zevcinize karşı işlediğimiz günah iki katlı bir yalanla idame ettiğiniz ve hakikati inkâr ettiğiniz için bugünden itibaren alâkamızı menkat'i olmuş ad edebilirsiniz, dedim. Kadın ağlamasında devam ediyordu. Karısına yan gözle bakan zevcine döndüm:

— Şimdi istintak etmeyiniz… Biçareyi fazla sevdiği için tabii kolay kolay müteselli olamaz.

Kocasının elinde hafifçe kımıldanmağa başlayan şişeye korkarak baktım, usulcacık oradan dışarı çıktım.

Gürültü yapmamağa çalışarak merdivenlerden aşağı (kendim, vallahi kendim) indim. Nefesimi güç zapt ederek sokak kapısını açtım, soğuk hava yüzüme çarptı. Karanlığın içinde duvarın dibinden bir gölge kalktı ve karşıma geçti.

— Garri sen misin? Sağlam mısın?

— Her şey yolunda usta… Ya sende, aşçıyla olan muhabbetin ne âlemde?

— Garri ruhum, onunla aramızda her şey bitti… dedi.

Ben de mahsun mahsun muhataba baktıktan sonra:

— Ben de onun madamasıyla gezdim… dedim. Ne yapalım?

Macerayı kısa cümlelerle anlatırken sevincinden deli gibi kendinden geçiyordu. Fakat bu sevincin hakiki sebebi ceplerimi dolduran 3 bin rublelik pırlantalar, sırtımdaki yeni ceket ve 60 rublelik zarif cüzdan değildi… Vilibin aldanmadığı için, onun tabirine göre benim hakiki halis kabadayı olduğum için seviniyordu.

AH KADINLIK CEHENNEMDE BİLE

Ekim 1928 – İbnürrefik Ahmed Nuri

Makine mühendisi Namık Bey hareket-i daimeli bir makine yapmak için çalışma odasında hesapla meşgul iken zevcesi Nebahat Hanım elinde bir gazete ile odaya girdi.

Nebahat- Namık?

Namık- Ne var cicim!

Nebahat- Mahim bir havadis.

Namık- Ne gibi?

Nebahat- Şimdi gazetede okudum. Amerika'da bir adalet!

Namık- Şüphesiz Amerika garabetinden tuhaf bir şey olacak.

Nebahat- Hem tuhaf, hem de gayet hoş, Newyork mahkemesinde bir karı koca davası.

Namık- Mutlak talak davasıdır.

Nebahat- Hayır, tayyid rabita-ı zevcit.

Namık- Davacı hangisi?

Nebahat- Kadın.

Namık- Mutlak haksız çıkmıştır.

Nebahat- Bilakis. Mahkeme kadını haklı çıkarmış.

Namık- Amerika'da kadınlar daima haklı çıkar. Fakat başka memleketlerde... Çünkü kadın kısmı kocasından öyle olmayacak şeyler ister, öyle manasız davalar açar ki...

Nebahat- Safsatayı bırak da dinle... Bu kadın yirmi sekiz yaşında, kocası otuz iki yaşında imiş.

Namık- Birbirinin tam ayarı.

Nebahat- Bizim gibi.

Namık- Evet!

Nebahat- Bunlar evleneli bir buçuk sene olmuş.

Namık- Bu da bizim gibi.

Nebahat- Tabiî ki... Kadın davasında diyor ki: "İzdivacımızın ilk günlerinde kocam dudaklarımdan ayırmadığı dudaklarını sonraları bazı kere hafifçe yanağıma ve ekseriya kızını öper gibi alnıma değdirmekle iktifa ediyor." (Bir müddet sükût)

Namık- Niçin sustun? Sözünde devam etsene...

Nebahat- Bizim gibi diyecek misin diye seni bekliyorum.

Namık- Sahi tabiî ki bizim gibi.

Nebahat- Evet bizim gibi... Bak kadın daha ne diyor: "Hakim efendi! Ben de insanım. Benim de her kadın gibi aşka, alakaya, samimiyet mahremaneye ihtiyacım var. Kocamın bana lakayt durmasının, evime olan

rabıtayı koparacağından korkuyorum.” Anladın mı Beyefendi davanın mahiyetini?

Namık- Dedim ya, Amerika garabeti.

Nebahat- Şimdi de mahkemenin verdiği kararı dinle. Hakimler birçok düşünmüşler... Karı koca arasındaki aşkın, rabıtanın maddî delil-i hasın buse olduğuna hükmetmişler ama ne derecede ve ne miktar buseler?

Bunun kitapta yeri yok! Bundan başka lalettayin şu kadar adet buseye hüküm etseler yarın öbür gün yetmiş yaşında bir kadın çıkar da mahkemeden aynı hükmü talep ederse...

Namık- Eder ya. Kadın değil mi bu, hepsi de nebat hava. Ahkâm izdivaçta yetmiş hakkı malik!

Nebahat- Dinle, hakimler çok düşündükten mütehassıslarla uzun uzadıya istişare ettikten sonra umum-ı müdahil kadınlara şamil olmak üzere şu kararı vermişler: Bir zevc zevcesini evlendiklerinin ilk senesi içinde günde on, ikinci sene içinde günde yedi, üçüncü senede günde beş, dördüncü seneden onuncu seneye kadar günde iki, onuncu seneden yirminci seneye kadar günde bir defa öpecektir.

Namık- Yirminci seneden sonra ne olacak?

Nebahat- Yirminci seneden sonra öpüşmek iki tarafın ihtiyarına bırakılmış.

Namık- Çok ala. Zaten ondan sonraki buseler pek yavan bir şey olur.

Nebahat- Ondan evvel de olur ya... Ne ise!..

Şimdi Namıkcığım bugünden itibaren bu kararı bizde kendimize tatbik edelim olmaz mı?

Namık- Olur.

Nebahat- Biz evleneli bir buçuk sene olduğuna göre sen beni günde on defa öpmeğe mahkûmsun. Haydi, öpmeğe başla bakalım.

Namık- Şimdi sırası mı ya? Görüyorsun ki hareket daimli makinemi yapmak için hesapla meşgulüm.

Nebahat- Namık! Bana da makine yapma. Asıl senin hareket daimeli makinen benim... Haydi, öp diyorum sana...

Namık- Peki ama bu karara karşı o kadının kocası hiçbir şey söylememiş mi?

Nebahat- Söylemiş: “Hakim efendi, kararınıza itaat etmeğe mecburum!” demiş.

Namık- Bu kadar mı?

Nebahat- Başka bir şey daha söylemiş ama ehemmiyeti yok.

Namık- (Nebahat’in elinden gazeteyi çekip alarak) Ver şu gazeteyi bir de ben okuyayım. (Okuduktan sonra) Karara itaat etmeğe mecburum demiş ama bir şartla... Diyorum ki: “Ben Borsa’da muamele yapan bir adam olduğum için sabahtan akşama kadar yoruluyorum. Yorgun olduğum günlerin buse borçlarını kabul ediyorlar.

Nebahat- Peki ne demek istiyorsun? Sen Borsa’da muamele yapan adam değilsin ki...

Namık- Ben ondan daha çok yorulan bir adamım.

Nebahat- Hiç de değil. Borsa adamları sabahtan akşama kadar ayakta, şuraya buraya koşarak yorulurlar. Sen oturduğun yerde çalışıyorsun.

Namık- Evet, fakat ben dimağımla çalışıyorum.

Nebahat- Ben onu bunu bilmem, öpecek misin öpmeyecek misin?

Namık- Bende Amerika hükümlerini tanımam. Gönlümün hükmüne bakar. Canım isterse öperim, istemezse...

Nebahat- Peki canın istediği vakit öpersen öpmediğin günlerin faizlerini de verir misin?

Namık- Bir para vermem.

Nebahat- (Ayağını yere vurarak) Dava ederim.

Namık- (Yumruğunu masaya vurarak) Hangi taş katı başına ona vur!..

(Bu esnada odaya Nebahat'in validesi Sacide Hanım girdi)

Sacide- Ne oluyorsunuz? Kavga mı ediyorsunuz?

Nebahat- (Annesine sarılıp ağlayarak) Ah anneciğim! Biz Namık'la evleneli bir buçuk sene oluyor. İlk günlerde bana ziyadesiyle alaka gösteren Namık, aradan altı ay geçer geçmez muamelesini değiştirdi. Yavaş yavaş benden uzaklaşmağa başladı. Mesela eskiden dudaklarımdan ayırmadığı dudaklarını şimdi yalnız hafifçe alnıma veyahut yanağıma değdirmekle iktifa ediyor.

Sacide- Ne söylüyorsun kızım, sözünden bir şey anlamıyorum.

Namık- Gazetede ezberlediğini okuyor.

Nebahat- Anneciğim ben gencim yuvama merbutum. Fakat insan olmaklığım dolayısıyla benim de muhabbete, aşka, alakaya ihtiyacım var. Evime olan rabıtamın kopmaya başladığını duyuyorum. Senden buna imkân verilmemesini rica ederim anneciğim. Namık'tan rica ettim, reddetti.

Sacide- Hiçbir şey anlamıyorum ki...

Namık- Kayınvalide hanım, sizin anlayacağınız Nebahat gazetede okumuş. Ben onu günde on defa öpmeye mecbur imişim.

Sacide- Allah Allah!.. Gazete böyle şeyleri mi yazıyor?

Nebahat- Mahkeme kararı anneciğim.

Namık- Ta Amerika'da bu karar verilmiş.

Sacide- Ne günlere kaldık yarabbi! Namık Nebahat'i on defa öpecek diye ta Amerika'dan karar veriliyor. İşte hep bunlar kıyamet alametleri!

Namık- Hakikaten kıyamet alametleri kayınvalide! Gazetede de yazıyor. Yakında kıyamet kopacakmış.

Sacide- Bunu da mı yazıyor? Ya ben size söylüyorum da siz inanmıyorsunuz. Nasıl yazıyor bakayım? Benim bildiğim gibi mi?

Namık- (Gazeteye göz gezdirerek) Jenes isminde bir İngiliz alimi diyormuş ki her ziya gibi güneşin ziyası da günden güne azalıyor. Ziya azalınca tabii güneşin harareti de azalıyor.

Sacide- Sahi azaldı. Bakınız bu koca yaz geldi, geçti de, bir gün herkes hırkasız bahçeye çıkamadım.

Namık- Bugün, yarın yahut bir iki sene sonra Güneş ziyadan, hararetten mahrum kalınca kürre-i arz-ı fezalarda durdurup döndüren kuvvette mahvolacak. O zaman bütün beşeriyetle beraber bir anda ebediyetin karanlıklarına dalıp gidecekmiş.

Sacide- Evet eski kitaplar da öyle yazıyor. Kıyamet herkesin zevkinde, eğlencesinde iken kimsenin haberi olmadan kopacakmış, hemen rabbim bile kıyamet alametlerini gösterdi. Bari kıyameti göstermesin.

Namık- Siz kıyamet alametlerini gördünüz mü valide hanım?

Sacide- Sanki siz görmediniz mi? Her gün birkaç kişiyi çiğneyen otomobiller nedir? Kıyamet alametleri... Eski adamlardırlar ki kıyamete yakın deccal çıkacakmış. Sokaklarda dolaşarak acı acı boru öttürecekmiş. Nedir diye pencereden bakanların hemen boynuzları çıkacakmış, başlarını pencereden içeri sokamayacaklarmış.

Namık- (Gülerek) Öyle ya insanın başında dallı budaklı boynuz çıkarsa başı pencereden içeri sığar mı? Fakat otomobil ile deccal arasında ne münasebet var?

Sacide- Otomobilin deccal gibi borusu yok mu? Geçen gün bir tanesi bizim kapının önünde acı acı bir boru öttürdü. Nedir diye pencereden sarktım. Bir de ne göreyim, otomobil içinde bir delikanlı ile genç bir kız. Dudak dudağa öpüşmüyorlar mı? Başımı nasıl içeri çektiğimi bilmiyorum. Hemen şakaklarımı yokladım.

Namık- (Gülerek) Filizlenmiş miydi?

Sacide- Ne?

Namık- Boynuzlar!

Sacide- Ne yalan söyleyeyim biraz katillik hissettim. Derhal papatya yağıyla saatlerce oğdum. Hamdolsun biraz yumuşadı. Yoksa...

Namık- Evet... Yoksa... Neyse geçmiş olsun (Nebahat'a) Nebahat! Görüyor musun? Kıyamet alametleri çoğaldı. Yarın öbür gün kopacağı muhakkaktır. Şimdi Newyork mahkemesinin kararını takip edecek zamanda değiliz. (Sacide'ye dönerek) Öyle değil mi kayın valide?

Sacide- Bana da kalırsa öyle. Biraz sabır et Nebahat yarın ahirette bol bol...

Nebahat- (İnfial ile) Eğer işim ahirete kaldıysa Namık avucunu yalasın. Ben orada gulâmlar ile...

Namık- Ben de hurilerle...

Sacide- Ben de rahmetli babanla...

Namık- Uç! Yaşasın kıyamet! Dört başımız mamur olacak!

Nebahat- (Namık'ın kulağına eğilip yavaşça) Fakat dünyaya veda etmezden evvel bu akşam benden bir iki veda busesini dirîg etmezsin ya!..

Namık- Ah kadınlık! Sevilmeğe, okşanmağa doymayan kadınlık! Cehennemde yanarken bile!!!..

KISMET

Ekim 1928 – Raif Neziye

Camisinin müezzine diğer camilerdeki meslektaşları -Haydi haset demeyelim- gıpta ederlerdi.

Çünkü onun vakfiye, aylık mevlüd, cenaze, fitre ve kıs-aleyh-il bevâki varidatından başka, üstelik her tanrının günü beş tane de başörtüsü iradı vardı ki, işte bu onlara yüktü.

Halk arasında kökleşmiş itikada göre, geciken kızların başörtüsü bu müezzine verilirdi. O bunu elinde tuttuğu halde ezan okursa derhal kısmeti açılırdı.

Bu öyle mücerreb, öyle su götürmez bir hakikatti ki hükmünde zerrece tereddüt olanların, göz önündeki sayısız misalleri görüp inanmaları kabildir.

İşte ellisini aşan mübaşirin, işte kırk altısını dolduran başkâtibin kızları ve işte hatta üç otuzundaki (Hatice) teyze bu sayısız misallerden, şöyle gelişi güzel birkaçıydı. Eğer istenirse bu gibilerin yüzlercesi sayılabilirdi. Ve işte bunun içindeki, müezzinin her beş vakit ezanı da bir başörtüsü kari olurdu. Yalnız müezzin değil ya, halk da olurdu. Her yirmi dört saatte beş kere ezan okunacağına göre hatta yirmi beş kere okunmasını isterdi.

Çünkü günde beş örtü ile ezan okunabildiği halde her gün bunun birkaç misli fazla müracaat vak'a olurdu. Müezzin, bunları, geçkin kızlarda o gün kaçırdıklarına açınırlar ve artık her iki tarafta sıraya katlanırlardı.

Öteki müezzinler içlerinden derlerdi ki:

-İşte burası da cami, biz de müezziniz!.. Şu örtülerin fazlasını olsun bize getirseler ne olur?

Fakat bu böyle olmaz, herkes sırasını bilir, örtüsünü alınca yine oraya götürürdü.

Müezzine verilen bu örtü ise bir daha geri alınmaz, onun malı olur, o da bunları biriktirir, satardı. Fakat bu böyle bi-nihâye devam edip gitti mi dersiniz?

Hayır!

Bakınız bir gün ne oldu:

(Zeliha) kırkını bulduğu halde, hâlâ kendine bir koca bulamayan bir kızdı ve güya kısmeti açılmıyordu. Hâlbuki hem kız, hem de hatırı sayılır çirkinlerdendir de ondan.

Nihayet konu komşusunun -çünkü annesi de babası da çoktan ölmüşlerdi- teşvikiyle evden (f) camisinin müezzinine bir örtü götürmüştü.

Müezzin tam bu örtüyü de elinde tutmuş ezanı okuyacaktı ki, nasıl oldu da, eli mi uyuştu da hani böyle şeyler olur a bilinmez, örtünün birden bire elinden uçacağı tuttu.

O uçmasıyla birlikte peşi sıra müezzin de uçayazdı. Öyle ya?!

Hiç böyle şeyler kaçırılır mı idi? Fakat işte kaçırmış, o öyle havalanır dalgalanır kah yükselir, kah alçalır, kah toplanır, kah açılırken ciğere bakan kediler gibi, mahzun mahzun ona bakakalmıştı.

Bu örtüye öyle yanmış, öyle yanmıştı ki ezanı bile öyle olduğu yerde bıraktığının farkında değildi.

Ve halk, birdenbire sesi kısılınca başını kaldırmış, onun uçacak bir kuş kanadı gibi gerilen kollarını örtünün şişkin bir balon gibi içine dolan hava tazyikiyle, rüzgarın aksi istikametine doğru çırpına çırpına uçtuğunu görmüş, müezzin gibi gözleriyle onu takibe koyulmuşlardı. Fakat çok geçmeden bittabi bina irtifaları son lahzaya kadar onu takip etmelerine mani olmuştu.

Onunla beraber müezzin, ta sonuna kadar gözleriyle onu kollamış, nihayet atmışlık bir bekar olan (Ahmet Ağa)nın evindeki erik ağacına takılıp kaldığını çok şükür görebilmişti.

Görebilmişti de kendisini, onu tekrar ele geçirmiş farz ederek teskin ve teselli eyleyebilmişti, ya maazallah bu böyle olmayıp da örtü eli nihaye uçup kaçıp gitseydi, hali nice olurdu?..

Artık müezzin durur mu? Basamakları üçer beşer atlayarak hemen o saat minareden inmiş soluğu (Ahmet Ağa)nın kapısında almıştı.

Şimdi burada, müezzin kapıyı çalmazdan evvel bir nebzecik duralım, önce (Ahmet Ağa)nın nasıl bir adam olduğunu söyleyelim:

Bu altmışlık bekar artık tohuma kaçmış bir adam olduğunu akıl ve hayaline getiremezdi. Bu yaşta evlenecek bir kısmet arar, fakat bu niyetini kimseye açamaz, utanır, susar ve:

-Ah, derdi, eğer erkeklerin de müezzine feslerini vermesi adet olsaydı, ne iyi olur, belki benim de kısmetim açılırdı!

İşte (Zeliha)nın örtüsü müezzinin elinden kurtulup bu azmanın evindeki ağaca takılmıştı. Fakat, daha onun bir şeylerden haberi yoktu.

Müezzin kapıyı çalıyordu:

-Çat! Çat! Çat!..

Söz aramızda (Ahmet Ağa) saman altından su yürütenlerden, karda gezip de izini belli etmeyenlerdendi.

Gece yarıları ve hatta daha sonra, artık sokaklardan el ayak kesilip de ortada kimsecikler kalmayınca, gecenin ruhu bile duymadan evine kimleri almazdı kimleri?

Yine söz aramızda bunların içinde:

-Canım niye evlenmiyorsun? Bu da hayat mı sanki? Kocadık gitti, daha evlenemedik!

diye kendisine serzeniş edenlerden bir çoğunun karısı, kızı bile vardı. Fakat bunu onlar tabii bilemezdi.

Lakin bunların hepsi de gecenin zulmetlerine has ısrardan ibaret kalır, gündüz ne gelen, ne giden, ne de hatta dostlarından ahbaplarından kendisini arayıp soran olurdu. Ve o gündüz yemeği pişirip, çamaşırlarını yıkamak, küçücük evinin mini mini bahçesini sulamakla meşgul münzevi bir hayat geçirirdi.

Ve işte bunun için, kapının mutat hilafı çalınışına tacib etmiş mütehevvir açmağa gitmişti.

Şimdi karşısındaki müezzin ona diyordu ki:

-Ezan okurken elimdeki örtüyü uçurdum, geldi senin ağacına takıldı. Müsaade et de girip alayım!

-Peki, kolay! Bu örtü kimindi söyle de al! Onu ancak bu şartla sana iade ederim.

-Bu daha kolay! Hani şu dünya güzeli (Zeliha) var ya işte onun!!!

-Ya öyle mi? Ben de çoktan beri evlenmek istiyor, istiyordum da bir manasını bulamıyordum. Mademki örtüsü ağacıma takıldı, demek ki benim kısmetim o imiş!

-Pekala uğurlu, kıdemli olsun! Şimdi artık örtüyü alabilirim ya?!

-Yavv, bak öyle şey olmaz, yalnız kendisi değil örtüsü de benim kısmetimmiş ki uçtu, havalandı, hiçbir yere gidip konmadı, onu sana nasıl verebilirim?!

-Canım şimdi "Kimin örtüsü olduğunu söylersen, iade edebilirim" diyen sen değil miydin?!

-O zaman bendim, şimdi ben değilim.

-Canım sen o zamanki insan değil misin?

-Ben yine oyum ama, fikrim o değil!

-Demek ki örtüyü vermeyeceksin?

-Sakın ha! Efendim elinden kaçırmasaydın... Şimdi artık o benim oldu.

-Canım!

-Olmaz efendim, olmaz. A beni kızdırmasan ya?..

Hiçbir ümit kalmayınca da, artık müezzin çekilip gitmişti, fakat nereye?

Doğru (Zeliha)nın evine:

-Allah'ın emriyle peygamberin kavliyle benim karım olur musun?

Zeliha böyle bir teklife bittabi çoktan razıydı:

-Kısmetse olurum!

-Cumaya nikah, perşembeye düğün!..

-Siz bilirsiniz!

Ve artık iş olmuş bitmiş demekti, fakat müezzin sevine sevine çekilip gitmeseydi (Ahmet Ağa)nın da çok geçmeden çıkageldiğini görecekti.

-Hamd Allah'ın emri peygamberin kavli ile! Biraz evvel müezzine muvaffak cevabı veren (Zeliha) da galiba uzun yıllar, kocasız pinekleyip durmaktan muttasıl bir duygunun tesiriyle, ihtiyatsız cevap vermişti:

-Pek ala kısmetse olur!..

-Öyleyse cumaya nikah, perşembeye de düğün!..

-Siz bilirsiniz...

Bu da çekilip gitmişti.

Fakat şimdi (Zeliha) düşünüyordu: Kendisine kısmet bulan müezzin, öteki ise, bizzat kısmetin ta kendisi idi...

Dakikalar, saatlerce, gündüz akşama, gece sabaha kadar düşündü, nihayet semtlerindeki falcı (Elsid Abdülrezzak) efendiye gidip akıl danışmağa karar verdi. Artık o ne derse onu yapacaktı. Fakat falcı ne dese beyenirsiniz?

-La vallahi maisir. Olmaz böyle şey! Ben ne onu isteyecek, ne de ötekini... Ben ile evlenecek, eğer böyle yaptı, yok manazuma... Eğer yapmadı, işte senin setare şok fena zülmet kaldı. Allah ilim ba sevap...

Allah, Allah bu adamdan (Sadre) şafi bir cevap ümit ederken, gördünüz mü zavallı (Zeliha)nın maruz kaldığı zayiatı, fakat neye yalan söyleyeyim, onun bu cevaba pek de canı sıkılmamış, haydi saklamayalım, artık bahtının açıldıkça açıldığına inanıvermişti. Ona da aynı muvafakati göstermiş aynı cevabı vermişti:

-Pekiyi, siz bilirsiniz!

-Öyle ise yevmül cuma nikah, Perşembe cemiyet!..

Fakat, evine dönünce de şimdi daha girift daha dallı budaklı bir hal almış olan vaziyeti, dünden daha derin, daha efkarlı düşünmeğe dalmıştı ve artık bu düşünce ile günü akşamı, yine gecesi sabahı bulmuştu.

Mamafih, yine sabit bir kararla evinden çıkmış, bu sefer de büyücü (Elhaç Merzuk)a gidiyordu. Öyle ya, başka nereye gidebilirdi? İşte bu adam üç talipten biriyle (Ahmet Ağa) ile arasını daha fazla ısındıracak, ötekilerle büsbütün açacak bir sihir, bir efsun, bir büyü filan yapar da, o da bu müşkül vaziyetten kurtulurdu, kararı enfesti.

Lakin, onu dinleyip dinleyip de büyücü ne dese beyenirsiniz:

-La la la! Vallahül azîm ecri kebir... Edâkâr fitalat, lazım biz üç mâelgayr (Eğer üç zallet varsa, bunlardan bir başkasıyla evlenmeli).

Yani mesela ena bed... (Yani ben seni istiyorum). (Zeliha) yeni şaşakalmıştı:

-Eğer kısmetse pekala!

Yum elcuma nikah, bedalasebu cemayete.

-Siz bilirsiniz!

Ve işte Cuma da gelmiş çatmıştı. Fakat kıyamet de bilirmiş kopmuştu. Taliplerin dördü de nikâhı kendisine kıydırmak istiyor, (Zeliha)yı bir türlü aralarında paylaşamıyorlardı.

Kapının önünde, bunların öyle gülünç bir kavgaları başlamıştı ki, adeta gelip geçene de maskara oluyorlardı.

Hele mahallenin delikanlılarına gün doğmuştu. Fakat şaka maka, kendisine bu kadar ehemmiyet verilen, uğrunda kanlı bıçaklı didişilen kırkı geçkin ve çirkin Zeliha onlara da bir şey gelmeğe başlamıştı.

Öyle ya? Eğer o bulunmadık Hint kumaşı olmasa idi böyle ortalığı velveleye verebilir mi? Bu hisler gençlerde de izdivaç meyillerine, rekabetlere sebebiyet vermeğe başlamıştı.

Artık şimdi onu gençler de paylaşamıyor, uğruna yanıp tutuşup kül oluyorlardı. Ve bu ıstıraplar, bu nezaaler, bu herc ü mercler bedbaht (Zeliha)nın hiç biriyle evlenememesini intac ediyordu.

Evvelce kısmetinin çıkmadığına kederlenir durur, lakin şimdi fazlalığına yanıyor içleniyordu.

Ve yine artık müebbeden bakire yalnız yaşamağa mahkûm kalmıştı. Zavallı kızcağız, bir kere istenebilen şeyinden herkesçe istenemediğini, bir kere bilmekten gafil, kendi kendine mırıldanıyordu:

-Yarabbi bana bir tek koca vereydin, kâfi idi. Üstünü de benden sonraya kalacak olanlara.

ÇARŞAMBADIR ÇARŞAMBA PERŞEMBEDİR PERŞEMBE

Ekim 1928 – Nahid Sırrı Örik

Her ikisinin de büyük çarşıda birer dükkânları vardı. Ve bu dükkânları yan yana idi. Şu kadar ki, biri dükkânında feracelik kumaşlar ve zenne pabuçları sattığı halde, diğerinin işi tahtadan mamul eşya-ı beytiye satmaktı. Yeni ticaretlerinde birbirlerine rakip olmaları ihtimali bulunmadığı için, burun buruna icra-ı ticaret ettikleri halde gayet hoş geçinirler ve evleri de yan yana olduğu için her sabah çarşıya beraber gelir ve her akşam çarşıdan evlerine beraber dönerlerdi. Dükkânında yaşmak ve pabuç satanın adı Ali, tahtadan mamul ev eşyası satanın ismi ise Abdi idi. Ali gayet uzun boylu, uzun boyunlu, uzun bıyıklı ve uzun sakallı idi. Abdi ise gayet şişman, fevkalade kısa, boynu omuzları arasına gömülü, bıyığı ve sakalı seyrek idi. Bundan başka Ali gayet sessiz ve uysal, ne dense kabul eder ve uysallığından dolayı herkesçe değilse de Abdi'ce ahmak zannedilirdi. Abdi ise lafları ile bütün ahval âlemi tanzime yeltendiğinden kimse fark etmese de refik-i dâhisi âlice

pek akıllı ad olunurdu. Abdi'nin dört tane haremi olup evladı yoktu. Ali'nin ise bir haremi olup evladı çoktu. Ali'nin zevcesi yaşlıca şu kadar ki hâlâ güzel, Abdi'nin karıları da her ne kadar genç iseler de fevkalade çirkin idiler. Hülasa Ali ile Abdi türlü hal ve nasibleri itibarıyla birbirinden bu rütbe farklı oldukları halde, herkes nazarında da birbirlerinin tamamen aynı ad olunurlardı. Ali yerine Abdi'ye hitap edilir, Abdi zannıyla Ali'ye söz söylenirdi. Bunun sebebi ise şu idi ki, gerek Ali ve gerek Abdi, tam omuzlarının ortasında yed-i kudret tarafından ihsan edilmiş birer çekmece sahibi idiler. Fakat bunlar o biçimde birer çekmece idi ki: "Aman Yarabbi, neler yaratıyorsun!" diye ne insanı kemal ibretle seyir ve temaşaya davet edecek kadar heybetli ve garabetli, ne de çekmece sahibini: "Hayır efendim, bendeki kambur kambur değil ama, ne fayda ki terzi eline düşmüyorum. Yoksa terzi usta olsa dünyada bu kambur belli olmaz!" kuruntusuyla terzi terzi dolaşarak ayda bir kıyafet tebdiline sevk edebilecek kadar ufak idi. Yani Ali ile Abdi kambur idiler vesselam!

Bir akşamüzeri Abdi daha dükkânında işiyle meşgul olmaktayken, Ali geldi: "Birader, dedi. Ben dükkânı kapadım."

Her zaman ilk önce Abdi dükkânı kapar, gitmek zamanının gelmiş olduğunu Ali'ye ihbar ve ihtar ederdi. Ali'nin kendiliğinden dükkân kapısından hatırına bin bir ihtimal gelen Abdi'nin dudaklarından "Niçin? Neden? Ne Oldu? Ne var?" gibi sualler birden taşıp fırladı. Dükkânı tez kapatmasının sebebini Ali matadî vechiyle kısaca ve kemal sükûn ile anlattı: Kirlenmişim de hamama gideceğim. Sık yıkanmanın faydaları ve sık yıkanmamanın mazeretleri hakkında birkaç dakikalık bir mevzua dinledikten sonra, Ali Abdi'den ayrıldı ve hamama vardı. Soyunma yerinde soyunduktan sonra içeri girdi; ve içeride bütün kurnaların önünü tamamen boş buldu. Vakit öyle geç değildi. Ama nedense müşteriler hep gitmişlerdi. Ali bir köşeye oturdu, ve yıkanmağa başladı. Keselendi, başını sabunladı, vücuduna sabun sürdü, tam su dökünüp abdest almağa hazırlanırken birden bire kubbelerden doğru gelen bir velvele duydu. Hayret etti, fakat telaş etmedi, başını kaldırdı; ve baktı: Kubbede rengarenk giyinmiş bir takım mahlukat peyda olmuştu. Ve

bunlar, el ele vermiş oldukları halde, tepeden aşağıya doğru ağır ağır inmeğe başladılar:

Şüphesiz ben-i ademden değil, lakin cin ve peri taifesinden idiler. El ele verip büyük bir halka teşkil ederek, sırtlarında rengârenk elbiseler, boşlukta sıçraya gülüşe yavaş yavaş, sanki insan gözünün göremediği ısrarlı merdivenlerden iner gibi ta aşağıya eriştiler. Ve nihayet hepsinin çıplak ayakları ıslak mermerlere değdi. Yirmi beş otuz kişi kadar olmalı idiler. Yarısı erkek, yarısı kız, hepsi de genç idi. Rengârenk ve ince elbiseler içinde, taşkın bir şetaretle gülüşerek, birden bir: "Çarşambadır çarşamba!" diye bağrışmağa başladılar. Hakikaten de o gün günlerden çarşamba idi.

Ali kurnasının başında, tası elinde, ne kalkıp gitmek, ne de pek fazla şaşırmak veya korkmak hatırına gelmeyerek onları seyrediyordu. Bir müddet böyle geçtikten sona, yirmi beş otuz kişinin içinden, bir kız ile bir oğlan kendisine doğru geldiler, mütebessümane onu iki ellerinden tutup kaldırarak ötekilerin yanına götürdüler. Yirmi beş veya otuz peri taifesinden mürekkeb halkanın içine Ali de karışmış oldu; ve onlar gibi (Çarşambadır çarşamba!) diye bağırarak bir zaman raks etmek mecburiyetinde kaldı.

Sonra sağında ve solundaki kız ve oğlan iki peri, onun ellerini bıraktılar ve hepsi tekrar göze görünmez bir merdivenden yukarı çıka çıka hep (Çarşambadır çarşamba!) diye bağrışarak yükselmeğe başladılar. Şu kadar ki, Ali birden bire arkasında bir lahza bir sızı duydu ve perilerin kamburunu sırtından alarak (Küt!) diye hamamın kubbesine fırlattıklarını gördü. Ali artık işte kamburluktan kurtulmuştu. Ve buna tabii memnun oldu. Fakat, mutedil bir sürûr içinde, sade hamamcının kambur giren bir müşterinin böyle kambursuz çıkmasına karşı ne diyeceğini merak ederek, dışarı çıktı. Lakin kasa başında uyuklayan hamamcı bu tahvili fark etmemişti bile: Ali hadisesiz evine vardı.

Fakat hamamcının fark etmemiş olması, bu harikulade tahvili Abdi'nin de fark etmemesini istihzâ eder miydi hiç? Her günkü kambur ahbabını karşısında böyle fidan boylu görünce, onun hayretten gözleri dışarı fırladı,

bıyık ve sakalının sararan kılları diken diken oldu. Ağzı bir karış açılarak, muhtelif kalınlıkta ve uzunlukta olmak üzere üç kere: “A!.. A!.. A!..” diye bağırdı. “Vay! Sen bizim esrarımızı âleme faş edersin ha!” diyerek paylar belki kendisini çarparlar korkusuyla, Ali işin hakikatini pek anlatmak taraftarı değildi. Fakat Abdi’nin elinden kurtulmağa imkân olabilir miydi ki! Şişman kambur sabık kamburunu o kadar tazyik etti, tazyik etmekte inat ederek o derece ileri gitti ki, en nihayet Ali işi men elbab Ali el harab izaha mecbur oldu.

Öğle namazını yarım yamalak eda ettikten sonra, içi içine sığamayan Abdi hemen, dükkânını kapadı ve Ali’ye görünerek “Birader ben hamama gidiyorum” dedi. Kendisine şimdiden kamburu sırtından alınmış gibi geliyor, ve sokakta tesadüf ettiği yaşmaklı feraceli kadınlara göz süzüp dudak büzüyordu.

Abdi hamama gidince, hemen soyundu ve kendini içeri attı. (Aman efendim o gün hamamın içi bir mahşerdi. Kubbeden inecek periler için halka teşkil edip el ele raks edecek değil ya, sığınacak yer bile bulunmayacak derecede kalabalıktı.) Vallahi, hamam olalı hamam bu kadar kalabalık görünmemişti! Ve, ne derseniz, bütün müşteriler güya ki damgalarla taşlara yapıştırılmış gibi, kurna başlarında kımıldamıyorlardı. Hay Abdi az kalsın çat! diye çatlayacaktı! Efendim ikindi oldu, herkes hâlâ yerinde; efendim akşam oldu; hâlâ müşterilerin bir kısmı hamamda… En nihayet, hamam kubbesinden dışarısı karanlık görünmeğe başladığı esnada, son müşteri de defoldu gitti. Fakat tam o müşterinin defolup gittiği anda da hamamcı karşısına dikilip, “Hey kambur, yarım akça vereceğim diye altı ay mı yıkanacaksın? Akşam ezanları oldu, daha bu ne bitmez yıkanmadır!” diye bağırmaz mı? Güc hal ile, bin bir vaad ve vaid ile, kambur Abdi hamamcıyı savdı. Fakat herifin kambur diye hitap etmesine hiç tenezzül edip kızmamıştı bile. Periler nazik elleriyle hele kamburunu alsınlar, kamburu geçsin, o görürdü!

Koca hamamda yapyalnız kalınca, öte yerde başı kubbeye müteveccih Abdi bir müddet bekledi. Kurnalara musluklardan suların bir ninni gibi akışından başka, ortalıkta çıt yoktu. Birden Abdi'nin bütün vücudunda bir ürperme dolaştı, kalbi göğsünden fırlayacak gibi çarptı: Periler kubbede birleşti! Ve dün akşamki gibi, göze görünmez bir merdivenin basamaklarını sanki yavaş yavaş inerek, aşağıya doğru geliyorlardı. Yine yirmi beş otuz kişi olmalıydılar. Yarısı kız, yarısı oğlan, hepsi de gençti. Rengârenk ipekten elbiseler giymişlerdi. Daha ayakları tamamiyle mermerlere değmeden, kambur Abdi içlerine sokuldu ve onlar kendisine el uzatmadan bir kızla bir oğlanı ayırarak aralarına girdi. O halkaya dahil olur olmaz, periler "Çarşambadır çarşamba!" diye bağırıştılar. Fakat kambur Abdi –ki âlemin tanzimine kendisini men taraf elle memur ad ederdi! Derhal bu hatayı tashih ile kendisini mükellef sayıp dedi ki: "Ama civanlarım, bugün çarşamba değil perşembedir; çarşamba dündü!"

Periler sözüne hiç cevap vermeden tekrar ettiler:

"Çarşambadır çarşamba, çarşambadır çarşamba…"

Doğrusu kambur hiddetlenmeğe başladı: Bilmemek ayıp değil cahilde inat ve ısrar etmek ayıptı. Biraz sertçe bir ilan ile tekrar etti:

-Civanlarım, bugün günlerden perşembedir. Çarşamba dün akşamdı. Hani bizim kambur arkadaş ile el ele döndüğünüz akşam. Bu akşam ise perşembedir. Çarşamba değil, çarşambadan sonra mutlaka Perşembe gelir, her günün de mutlaka ayrı adı olur… Ne tuhafsınız yahu, bak hâlâ "Çarşamba" diyorsunuz!

Filhakika periler hiç aldırmadan devam etmekte idiler: (Çarşambadır çarşamba!)

Bu hal karşısında Abdi'nin de kan başına sıçramıştı. Ve kıtaya "Çarşambadır, Çarşamba!" demeğe tenezzül etmeyerek "Perşembedir,

Perşembe!" diye bağıra bağıra dönmeğe başladı. Ve bir müddet bu hâl devam etti. Sonra birden periler onun ellerini bıraktılar. Ve hep halka halinde, sanki görünmez bir merdivenin basamaklarından yavaş yavaş yukarı yükselmeğe başladılar. Abdi'nin kamburuna hiçbiri ilişmemişti. Onun üzerine adamcağız bir ikisini çekerek, "Kamburum, kamburumu almadınız!" diye bağırdı. Feryadına eyvah ki cevap bile verilmedi. "Kamburumu alın! Kamburumu alın!" diye, Abdi o gece bunları bellerinden çekerken, elleri artık kendilerinin ayaklarına bile yetişmiyordu: O kadar periler yükselmişlerdi. Yorgun, bitkin mütehevvir, nevmid… Zavallı Abdicik, ayağı kayıp ıslak mermere düşüyordu. Kambur, tekrara ne lüzum var, hep sırtında idi. Şimdi periler ta kubbeye varmışlardı. Ve hepsi beraber kubbede kaybolmadan evvel havada aşağı doğru eğildiler, Abdi'ye baktılar, uzun bir kahkaha ile gülüştüler, ve "Çarşambadır, Çarşamba!" bir kere son bir kere daha bağrıştıktan sonra, akşam Ali'nin sırtından çıkarıp kubbeye yapıştırdıkları kamburu kubbeden aldılar, kendisine fırlattılar, ve göz kapayıp açıncaya kadar kambur indi, Abdi'nin tam göğsüne yapıştı!

Dün akşam, hamama kambur gelen bir adamın içeride yıkanırken dümdüz levent endamlı kesilip dışarı öyle çıkmasını hamamcı fark etmemişti. Fakat bu akşam, sade arkası kambur bir adamın içeriden hem önü, hem sırtı kambur çıkmasını derhal fark etti. Ve "Çin çarpmış ayol! İyi saatte olsunlar çarpmış ayol!" diyerek avaz avaz bağırmağa başladı.

Herifi bin zahmetle susturduktan sonra, alelacele giyinerek meş'un hamamdan Abdi kendini dışarı attı. Simsiyah olmuş sokaklarda uzun uzun, kendini hırsından yiye yiye, onu bu kıyafetle görünce dört karısının çıkaracağı hayret ve dehşet avazlarını kulaklarında şimdiden duya duya dolaştı…

YALAN HEPSİ YALAN

Kasım 1928 – İbnürrefik Ahmet Nuri

Doktor Rafet Beyle zevcesi Münevver Hanım akşam üzeri çaylarını içerken dereden tepeden konuşuyorlardı:

Münevver- Hep ben söylüyorum. Sen de bir iki söz söylesene.

Rafet- Seni dinliyorum.

Münevver- Bende söz bitti.

Rafet- Vallahi Münevverciğim bugün o kadar yorgunum ki…

Münevver- Yorgundan ziyade o kadar dalgınsın ki… Ne var? Ne düşünüyorsun?

Rafet- Hiç…

Münevver- Hiç değil. Bir şey var. Bugün İstanbul'dan geldikten sonra sana bir dalgınlık geldi.

Rafet- Yorgunum yerimden kalkmak canım istemiyor.

Münevver- Bugün kaç hastaya gittin?

Rafet- Yirmi kapının ipini çektim. Hepsi de muhtelif semtlerde. İstanbul'a gittiğimi de sayarsak var hesap et yorgunluğumun derecesini.

Münevver- Herhalde birbiri üstüne üçer lire ayak (trenden) atmış lira almış olacaksın, yorgunluğuna değer.

Rafet- Allah bin bir bereket versin!

Bu esnada hizmetçi elde bir telgrafla odaya girer.

Hizmetçi- Size bir telgraf geldi.

Rafet- (Tehalükle yerinden kalkarak) Telgraf mı!.. Nereden acaba?

Münevver- (Hizmetçiden telgrafı alıp üzerini okuyarak) Kazı köyünde doktor Rafet Bey'e…

Rafet- İçini oku.

Münevver- (Okuyarak) Faruk Paşa son derece hastadır. Süriân geliniz! İmza "Vasfi".

Rafet- Kayınbiraderin imzası.

Münevver- Sen mademki bugün İstanbul'a gittin, keşke Paşaya uğraya idin.

Rafet- Ta Çapa çeşmesine kadar gitmeğe üşendim doğrusu.

Münevver- Şimdi ne yapacaksın?

Rafet- Bilmiyorum. Saat beşi geçiyor. Kazı köyünden Çapa çeşmesine kadar ne vakit giderim, ne vakit dönerim.

Münevver- Ağır hasta olduğunu bilmiyor muydun?

Rafet- Bilseydim bugün İstanbul'dayken ona giderdim. Fakat geçen hafta ben onu iyi bırakmıştım. Ne yaparsın, ihtiyarlık, saati saatine uymaz ki…

Münevver- Bu adam da böyle iki de birde ağır hastalanır. Yarına kadar ölmez ya. Geçende de böyle geç vakit oraya kadar gittin, sonra ertesi sabah mükemmel bir nezle olup geldin. Başkasının canını kurtaracağım diye insan kendi canına acımaz mı? Yarın gidersin.

Rafet- Yarın gitmek daha iyi olur ama… Adamcağız benden ümit beklediği için telgraf çektirmiş. Bu kadar senenin müşterisidir. Az parasını almadım. Şimdi gitmesem ayıp olur.

Münevver- Sen bilirsin. Fakat bu defa da mı orada sabahlayacaksın?

Rafet- Şimdi bir şey diyemem. Baktım ki korkacak bir şeyi yok, gece vapuruyla avdet ederim.

Münevver- Vapur saat birde değil mi?

Rafet- Bakarsın, ikiye kadar gelmezsem, bil ki orada kalmış olacağım.

Münevver- Öyle ise haydi altı vapuruna yetiş de avdet edebilmek için vaktin olsun.

Rafet- (Telaşla hazırlanırken) Münevver bana biraz lavanta verebilir misin?

Münevver- Allah Allah! Düğüne mi gidiyorsun ayol!

Rafet- Güya bilmez gibi söyleniyorsun. Ben böyle mızmız hastalıkları tedaviye giderken koku sürünmez miyim? Antiseptiktir.

Münevver- Hangisinden istersin. Viyalet mi, Filya mı, Flora mı, Sevbeni mi?

Rafet- Sevbeni'den ver.

Doktor evden çıkıp Kadıköy iskelesinden saat altıda hareket edecek vapura yetişmek için süratle yürümeğe başlar. Altı yol ağzına gelince adımlarını yavaşlatıp birkaç defa arkasına bakar bir arabaya atlayıp arabacıya:

-Moda'ya çek, der.

Yedi sekiz dakika sonra araba küçük bir evin önünde durur. Doktor yabancısı olmadığı bu evin kapısını teklifsizce çalar kapıyı açan hizmetçi güler yüzle:

-Buyurunuz doktor bey. Hanım soyunmaya gitti. Şimdi nerede ise gelir.

Küçük salona çıkarlar. Doktor eflatunî renkte atlas kaplı bir kanepeye oturup nazarlarını odanın dört köşesinde gezdirir.

Yerde Türk halısı taklidi bir Avrupa keçesi yayılı. Pencerelerde eski tül perdeden kesilip yapılmış perdeler, duvarda yağlı boya taklidi basma tablolar. Küçük büyük fotoğraflar, ortadaki masanın üzerinde Habeş kız kafasından bir kesecik. Bunun yanı başında ağzı kırık bir billur vazo içinde beş altı sap solgun kiraz dallarından yapılmış kaba bir çiçek sepeti. İçinde pembe, beyaz, sarı, kırmızı yapraklar. Bir cevaz kaplama konsül. Üzerinde yaldızı dökülmüş bir ayna, aynanın önünde her saat başı "Gördüğüm gün sevdim seni nevcivan" şarkısını çalan bir saat. Buzlu camdan üzerleri çiçekli birkaç su bardağı her birinin üzerinde afiyet olsun yazılı…

Hane sahibi Şehlevend'in hiç de hüsn tabiatına delalet etmeyen bu eşyayı doktor pek hüzünlü bir nazarla süzerken gözüne su bardaklarının arasından kendine bakan pala bıyıklı bir resim ilişti. Şehlevend bu resmi için dayımın resmi demişti, demiş ise de doktor kalben buna inanmamakla beraber inanmış gibi görünmek ıstırarında kalmıştı. Bu resminde başka resimler gibi Şehlevend'in merhale-i kalbinin balin ve salonda uyuklayan yorgun konuklarından biri, bir selefi olduğuna şüphesi yoktu. Bu düşünce ile doktor kendi kendine:

-Ben ne budala adamım! Şu hakikatleri bildiğim halde bu kadına meclubiyetim ne muhakemesiz bir hareket! İşte bütün bu resimler benim seleflerim aynı bardaktan içtiğimiz teşnahan! Hiç birbirimizi tanımadığımız halde güya lokantada aynı sofrada oturmuş da garsonun bir tabak içinde getirdiği yanı koyun etinin büyük parçasını hangimize nasip olacak diye gözlerimizle birbirimizi yiyoruz. Daha iyisi kalkıp evciğime gideyim.

dedi. Ayağa kalktı. Sofaya çıktı. Karşıda kapısı açık odasını görünce irkildi. Odaya gayr-ı ihtiyarî girdi. Pembe atlas perdelerin, yorganların, yastıkların işveli vaziyetleri bin bir çiçekten çekilmiş lavanta kokuları doktoru sersem etti.

-Fakat ben neden İstanbul'a Çapa çeşmesine gidiyorum diye çıktım. Aradan yarım saat geçmeden avdet edersem… Hayır hayır. Bir kere oldu. Çaresiz kalacağım şimdi nerede ise Şehlevend gelir.

Bunu söyleyerek şezlonga uzandı. Odanın bütün eşyasına sinmiş keskin lavanta kokuları doktorun asabına o derece gevşeklik vermişti ki teneffüs ettikçe Şehlevend'i kokluyor gibi vücudu bir zevk-i hayvanî ile ürperdi. Karyolanın altında uçları görünen mini mini atlas terlikler, yatağın üzerine gelişi güzel atılmış gecelik gömleğin içinden sanki Şehlevend varmış gibi doktora doğru işveli edalarla koşuyordu. Bu ham hayal içinde doktor seleflerini unuttu. Şehlevend ilk defa muayenehanesine geldiği günkü gibi feleğin kahrına uğramış zavallı bir kız, bedbaht bir yosma gördü. O gün sade süsler mahcup bakışlar, mahzun tebessümler doktorların yüreğini gıcıklamıştı. Hâlâ gıcıklanıyor, ona on dakikalık bir intizar o kadar uzun geldi ki… Yatağının üzerinde gecelik gömleğini kucaklayacağı anda sokak kapısı çalındı. Dört beş saniye geçmeden odaya Şehlevend girdi.

-Af edersiniz doktor sizi beklettim.

-Sinemada mı idiniz?

-Evet, çok güzel bir film size tavsiye ederim, fakat sizi bekletmemek için yarıda bıraktım.

-Teşekkür ederim.

Şehlevend doktorun kolları arasına atıldı.

-Ben öpmüyorsunuz.

Doktor öpmek için ilerlerken Şehlevend bu titreyen kolların arasında yılan gibi kıvrılarak:

-Hayır öpmüyorsunuz. Dudaklarım boyalıdır. Zehirlenirseniz?

İşte sanatın sırrı, şiiri, şivesi buradır… Kadının çekingenliği erkeğe huzur verir.

-Ölsem öpeceğim…

Öpüştüler, konuştular, gülüştüler… Nihayet yoruldular gözleri kapandı.

Gece yarısını yarım saat geçmişti doktorun gözleri yarım açıldı. Bir an gözlerinin önünden zevcesinin ve üç yaşında kızının hayalleri geçti. Yanı başında Şehlevend geniş nefesler alarak derin bir uykuda idi. Elektriğin kuvvetli ziyası altında doktor Şehlevend'i tetkike başladı. Odanın eşyası, yatağın yorganı gibi onun da tuvaleti bozulmuş, yanakları, dudaklarının boyaları silinmiş, kap kara sürmeleri göz kapaklarına bulaşmış… Bir taravetin örttüğü kusurlar, buruşukluklar hasıl-ı tekmil hakikat bu sahte çehrede sırıtmıştı.

Doktor kendi kendine:

-Ben bu kadına çıldırıyordum. Şimdi bu çehreden iğreniyorum. Bana otuz yaşındayım diyor. Hâlbuki ferah ferah kırk beşinde var. Gel ayıbından başka bir düzine aşık bulunması da çaba… Evde yirmi sekiz yaşında elmas gibi bir karım varken böyle kırk kişiden artık katır boncuğuna tenezzül edişim… Yazık sana Rafet! Bu yaptığın ne büyük günahtır!

diyerek karyoladan indi o kadar halsiz, o kadar isteksiz, o kadar bezgin idi ki kolları iki yanına sarkmış, başı göğsüne düşmüş, ayakta duruyor, yatağının içinde doğrulup oturan Şehlevend'i görmüyordu.

Şehlevend- Niçin kalktın ciğerim?

Rafet- Bilmem… Kalktım… Giyineceğim…

Şehlevend- Gidecek misin?

Rafet- Evet.

Şehlevend- Her vakit sabaha kadar kalırdın.

Rafet- Bu akşam bu kadar… Yorgunum.

Şehlevend- Gerçek! Beni öldürdün doktor.

Doktor cevap vermedi.

Şehlevend- Buraya gelmek için karına ne yalan attın?

Doktor yine cevap vermedi.

Şehlevend- Eğer aldatmak için bana da yalan atıyorsan karışmam ha! Ben karın gibi aptal değilim.

Doktor hiç cevap vermeyerek giyindi.

Şehlevend- Biraz daha otur da görüşelim daha erken.

Rafet- Hayır saat biri geçiyor. Köprüden vapur hareket etmiştir. Vapurun Kadıköy'üne gelecek saatine eve girmeliyim.

Şehlevend- Amma korkaksın… Neyse beklerim haydi öp de veda edelim…

Offf! Amma isteksiz buse… İlk akşam ne hararetli idi? Şimdi buz gibi işte böylesiniz. Evvela şiddetli bir yangın, sonra kül kömür.

Doktor tam vapur saatine göre evinin kapısına vasıl olmuştu. Kapının önünde kendi kendine:

-Evet Şehlevend'in dediği gibi böyleyiz, dedi.

Doktor odasına çıktığı zaman zevcesi derin bir uykuda idi. Yatağın başına gitti. Uzun uzadıya zevcesine baktı. Düşündü:

-Bunun da tuvaleti bozulmuş ama güzelliği sahte değil… Ötekinden çok güzel çok taze çok taravetli… Meğerse ben ne midesiz, ahmak bir adamışım. Bir daha tövbeler tövbesi.

Münevver uyanmıştı sordu:

Münevver- Geldin mi? Saat kaç?

Rafet- İkiye çeyrek var.

Münevver- Demek bu gece vapur bir çeyrek evvel geldi.

Rafet- Öyle olacak.

Münevver- Paşa nasıl?

Rafet- Hangi paşa?

Münevver- Allah Allah! Senin hasta Faruki Paşa.

Rafet- Ha… İyi… Bir baş dönmesi gelmiş, meraklanmış. Beni beyhude yere oraya kadar yordu.

Münevver- Hemen uyuyacak mısın?

Rafet- Pek yorgunum.

Münevver- Biraz daha konuşmak istiyorum da.

Rafet- Yarın konuşuruz.

Münevver- Ben gece konuşmasını istiyorum… Sen gittikten sonra seni bıraktığıma o kadar pişman oldum ki…

Rafet- Vallahi Münevver ben de seni bırakıp gittiğime o kadar nedamet ettim ki… Bir daha tövbeler tövbesi.

Münevver- Demek sen şimdi uyuyacaksın?

Rafet- Müsaadenle.

Münevver- Benim uykum büsbütün kaçtı.

Rafet- Rica ederim Münevverciğim çok yorgunum, merhamet et… Biraz uyuyayım.

Ertesi sabah karı koca çaylarını içerken Münevver gazeteye göz gezdiriyordu.

Münevver- Aman bak gazete ne yazıyor.

Rafet- Ne yazıyor?

Münevver- (Okuyarak) Bu gece köprüden Kadıköy'üne bir postasını icra eden vapur köprüden hareket ederken çarhına halat dolaştığı için bir hayli yoluna devam edememiş ve iki saat tehirle Kadıköy'üne vasıl olmuş.

Doktorun beti benzi attı.

Münevver- Bu senin bindiğin vapur değil mi?

Rafet- Hayır… Evet, yani binmiştim.

Münevver- Nasıl oldu da vapurdan iki saat evvel eve geldin?

Rafet- Bu sana garip geldi değil mi?

Münevver- Tabii garip gelmez mi?

Rafet- Evvela bizim saat geri imiş.

Münevver- İki saat geri değildi ya, haydi haydi bir, bir çeyrek geri olsun.

Rafet- Evet… O kadar.

Münevver- Peki nasıl oluyor da deniz aşırı yerden sen vapursuz iki saat evvel geliyorsun.

Rafet- Buna çok mu şaşırdın?

Münevver- Rica ederim izah et.

Rafet- Gayet basittir… Vapurun çarhına halat dolaştığını anlar anlamaz bir motora atladım, geldim.

Münevver- Peki niçin bunu bana gelir gelmez söylemedin?

Rafet- Üzülürsün diye korktum. Emin ol ben senin teşyîd miktarı üzülmeni istemem.

Münevver- Teşekkür ederim. (Tekrar gazeteyi mütalaa eder ve birden bire haykırır) Ay! Senin hasta sizlere ömür.

Rafet- Hangi hasta?

Münevver- Farukî Paşa. Hani düş akşam tedavi etmeğe gittiğin paşa.

Rafet ne söyleyeceğini şaşırıp:

-(Ana aleye racaun) … Bırak Allah'ını seversen ölü havadislerini okuyup da ne yapacaksın okuyup da meraklanma.

Münevver- Sen oraya gittiğin vakit ölmüş müydü?

Rafet- Tedavi ederken kucağımda öldü.

Münevver- Gelir gelmez niçin bana biraz başı dönmüş meraklanmış da beni çağırmış dedin.

Rafet- Sen meraklanmayasın diye öldüğünü söylemedim. (Doktor hem Münevver'in cevabı müşkül suallerine cevap veriyor hem de şakaklarından akan terleri siliyordu.)

Münevver- Ne kadar terliyorsun doktor? Bugün hava pek serin.

Rafet- Evet… Fakat ben galiba hastayım.

Münevver gazeteyi okumaya devam ederek, birden bire yine haykırır:

M-A!!! Ayol doktor Farukî Paşa'nın cenazesini dün öğle üstü kaldırmışlar.

Rafet- (Şaşırır) Ya!!! Maalesef son hizmetinde bulunamadım.

Münevver- (Kaşlarını çatarak) Bana bak doktor sen ne söylediğini bilmiyorsun.

Rafet- İhtimal sen meraklanmayasın diye…

Münevver- (Hiddetle) Sus! Bu da yalan! Dün uydurma çektiğin telgraf da yalan. Paşanın hastalığı da yalan. Senin İstanbul'a gittiğin de yalan… Gece motorla avdet ettiğin de yalan, alacağın olsun.

Münevver yerinden kalkıp odadan çıkmak ister. Rafet yolunu kesip:

-Münevverciğim doğrusunu ister misin? Dün akşam ben kumar oynamak için kulübe gittim. Sen izin vermezsin diye yalan uydurdum.

Münevver- (Gayet manidar Rafet'in gözlerinin içine bakarak) Bu da yalan. Hepsi yalan. Birçok yalan… Doğrusu dün sen bir kadına gittin.

Rafet- (Şiddetle) Vallahi yalan!

Münevver- (Rafet'in kulağına yavaş sesle) Sus yemin etme. Dün akşam bir kadına gittiğin şundan belli ki eve avdet ettiğin zaman ben sana uykum kaçtı, konuşalım dediğimde, sen bana yorgunum dedin. Bunun ne demek olduğunu en aptal bir kadın bile anlar.

TENEKE PALAS

Kasım 1928 – Vasfi Samim

Küçük bir kapıdan geçerek kısa merdivenleri atladım, loş bir avluya girdim koyu yeşilliklerin karanlıklarından ışıldayan el kırıkları sabahların yorgun yıldızları gibi insana sönük sönük bakıyorlar… Burası bir gazino!.. Fakat ortada ne bir masa, ne bir sandalye, ne de konuşan birkaç çift var. Hazin bir yalnızlık içinde uyuyan kuytu bir gece… İnsana gizli hıçkırıklar vehmi yaratan manastır bahçelerini hatırlatıyor. Karşısını büyük bir apartmanın yangın duvarları kapamış… Sol tarafta büyük binanın duvarları muhteşem bir kale burcu gibi sakin ve abus duruyor. Yalnız en tepede ışıldayan iki küçük pencere var ki siyah duvarda baykuş gözü gibi duruyor:

Teneke Palas!.. Bu gazinonun şöhretini ne kadar çok işitmiştim. Fakat şimdi şaşıyorum. Burası bazı garip sevgililerin birleştikleri aşk yuvası. Hiç de böyle tahayyül etmemiştim. İşçi, memur, muharrir, talebe ve daha ne kadar çok çalışıp az kazanan zavallı varsa buraya gelirler, kalplerinin gözyaşlarını bu aşk annesinin dizlerinde dökerlermiş. Aşk hülya ile beslenen nazik bir çiçekmiş… Ve fakirlik öyle bir çölmüş ki aşk çiçeği bu bahçede hiçbir zaman açmazmış! Onun için bu gibi zavallılar ceplerinin boşluğunu kalplerinin hayalleri ile doldururlar, hayallerden kâşaneler, ümitlerden saraylar kurarlarmış… Böylece gözlerinin önündeki acı hakikatleri görmemek için aldatıcı bir bulanıklık içinde yaşarlarmış… İşte bu küçük bahçeye gelen kalpleri ateşli zavallıların gözlerinde böyle bir hülya ve rüya bulanıklığı varmış. Dört taraflarını saran teneke havâleleri sarayların yaldızlı duvarları sanırlarmış ve onun için de bu küçük bahçeye (Teneke Palas) derlermiş.

Ben, buraya hayattan alkış bir hikâye monoloğu için geldim. Ve her şeyden masum ve günahkâr çiftlerin buluştukları aşk yuvasını bir objektif sadakati ile tasvir etmek istiyorum. Ta karşıda demir ayaklı bir masa var… Üzeri kâğıt kaplı… Tepesinde küçük bir ampul yanıyor, karanlıkta…

Küçük bir ışık dairesi sallanıyor ve sanki bu loş sessizliğe sarı bir gözyaşı damlıyor. İşte buraya oturuyorum. Etrafımda niye hiç kimseyi görmüyorum. Fakat gözlerim yavaş yavaş karanlıklara alışıyor. Herkesin çift çift geldiği bu sevgi yatağında ben kim bilir bu halimle belki de yarasaya benziyorum. Sağımdan kulaklarıma öyle sesler akis ediyor ki tenha ve karanlık köşelerde mesut çiftlerin kaynaştığını anlıyordum. Bilmem niçin (Teneke Palas) bu haliyle bana bol yıldızlı bir yaz gecesinde ağustos böceklerinin konserler verdiği fundalıkları hatırlattı?.. Karanlıkta dolaşan fısıltılar insanda ne mühim hisler uyandırıyor bilseniz!.. İnsanda bu sahibi meçhul seslerin çıktığı dudakları görmek için bir merak uyanıyor. Dudaklar, diyorum çünkü buradaki konserlerin bütün nağmeleri, nakaratı, dudak şapırtısıdır!.. Sonra daha başka kısa, kırık kelimeler, feryatlar, istirhamlar, serzenişler ve yalancı kırgınlıklar.

Bu sesler, sahipsiz mallar gibi ortalıkta dolaşırlar. Onların iyi veya fena olması artık mevzu bahis olamaz. Çünkü, itham edilemezler! Mecrası bulunamamış günahlar gibi ortada kalırlar. İşte size onlardan birkaç tane:

-Ne istiyorsun!

-Göğsündeki güvercinleri…

-Hangi güvercinleri?

-Anlamadın mı! Göğsündeki güvercinleri!..

Uçtu bir tokat sesi:

-Maskara!..

-Darıldım sana… Git yanımdan…

Fakat bu öyle tatlı bir dargınlıktır ki siz bile şimdi bunu söyleyen karmenli dudakların karşıdaki erkeğe bin işve yaptığını ve yalvaran gözlerle baktığını anlarsınız. Sonra kısa bir iki feryat:

-Ah… Ah…!

Bunun ne olduğunu anlamazsınız! Korkudan mı, hayretten mi? Fakat yalnız şu muhakkak ki bu ses memnudur ve gizlemek isteyen bir sestir! Hani "Yapma!" derken "Yap!" diyen sesler gibi. Bunda öyle bir serzeniş vardır ki cinsî ve hoş birçok hislerle karışmış memnun mütebessim bir şikâyettir.

Sonra arka köşede daha başka bir gürültü… Dalların yaprakların ve çiçeklerin kırılmasından, birbirine çarpmasından çıkan çatırtı… Ve buna karışan bir insan hırıltısı… Bu seslere el şakası yapan bir çiftin göğüslerindeki ateşli nefesi ve kanlarının kaynayan ihtirası durmuş gibidir:

-Yapma!

-Neden! Buraya niçin geldik o halde?.. Haydi gidelim.

-Peki işte hazırlanıyorum.

-Fakat olmaz, dur bir şey söyleyeceğim!..

Sonra yine dalların ve yaprakların çatırtısına karışan boğuk bir hırıltı… Sanki dam üzerinde sürü sürü dallar üstünde hevenk hevenk kızışmış kediler bağrışıyor! Sonra yine yalancı bir kırgınlık taşıyan bir kadın sesi:

-Allah müstahakkını versin!..

-Şeytan!..

-Neden cicim, canın çok mu yandı?..

Sol köşeye dikkat ediniz! Sazların ve gece sarmaşıklarının ortasındaki sakladığı bir loca… Yalnız çıplak bir kadın kolu gözüküyor… Orada da şiir okuyanlar… Fakat sesleri buruşuk, belikli fazla kaçırmışlar kelimeleri dilleri arasında geveliyor, dilleri ağızlarında uyuşuk uyuşuk dönüyor… İşte bakınız, birisi de ıslık çalıyor. Ne tatlı, ne güzel bir ses!.. Bu sese kabil renkleri verdiği ne belli! O kadar sıcak ki baharda çiçekli bir dal üstünde ötüşen kuşları yakından görür gibi oluyorum. Belki bunlar masum ve mesut bir çift!.. Kısa bir kahkaha nihayet dudak şapırtısı:

-Pub, pub, pub!

Bütün bunları çok yakından duyduğunuz halde hiç kimseyi fark edemezsiniz, tanıyamazsınız. Buradaki ışık tertibatı o kadar mükemmel tanzim edilmiştir ki bir adım ötenizdeki gölgeli köşeyi göremezsiniz. Öyle ki gözlerinizi uyuklarından fırlatıncaya kadar açsanız yine bir şey görmeniz kabil değildir. Görseniz bile Teneke Palas'da müşterilerini zor bulur, elinde bir fener vardır, onunla karanlıkları arar, yeni gelin çiftleri boş bir köşeye yerleştirir. Yoksa tek başınıza giderseniz yapışmış dudaklarla, kilitlenmiş kollarla karşılaşarak azarlanırsınız. Hâlbuki karşınızdakiler hiç aldırış etmezler, çünkü bilirler ki aynı şeyi biraz sonra siz de tekrarlayacaksınız… Ve bu bir günah ise bunda ikinizde birsiniz!..

Vakit geçmişti. Başım yorgundu… Bu aşk ve fuhuş ve sefahat köşesinin cemiyetle olan rabıtalarını, ahlakın verdiği hükümleri düşünüyorum.

Birden bire arkamda “Baba!” diye bir ses işittim. Tüylerim dikenleşti bir dakika hareketsiz kaldım… Baba ile oğlu yan yana!.. Bunu hafızam almıyordu. Damağın bu dakika donmuş gibiydi. Düşünüyordum. Sonra birden bire müthiş bir haykırış koptu gürültü buydu. Bir kadın çığlığı duyuldu bir anne isyanı ile bu çığlık arttı.

Bütün masalarda bir kımıldama oldu. Karanlıktan çift çift insanlar boşandı. Bütün günahların mubah olduğu bu randevu köşesinde şimdi elim bir aile faciası geçmekteydi.

Bir kadın! Yavrusunu elinden tutan bir anne! Muttasıl hıçkırıyor, haykırıyor, ağlıyordu. Karşısında bir erkek!.. Başı düşmüş, omuzları sarkmış, mermer masanın üzerine cansız bir yığın gibi uzanmıştı. Bu sarhoş adam yıkılmış bir ailenin harap enkazı halindeydi. Buruşmuş çehresi derin karanlıklara dalmış gözleri bir şey söylemiyordu, yalnız kadının gözlerinde iki damla gözyaşı parlıyordu. Bunlar mesut çiftlerin kucaklaştıkları bu aşk yuvası üstünde büyük felaketin iki kırık mezar taşı gibi elim bir hava içinde titriyorlardı…

Ben masama çekildim. Gözlerim dolmuştu. Öyle zannediyorum ki bu aile faciasından sonra burada hiç kimsenin neşesi kalmayacak, herkes bu felaketten korkarak çekilip gidecekti. Fakat öyle olmadı. Herkes köşesine döndü ve yine Teneke Palas havasında o şak, fuhuş ve sefahat sesleri günahları gibi dolaşmağa başladı. Ben başımı kollarımın arasına aldım. Etrafımdaki masalarda kahkahalar yükseliyordu. Galiba bana da şaşıyorlardı. Belki de zavallılığımla alay ediyorlardı. Çünkü ben burada görülmemiş bir şeydim: Tek bir insandım!..

Garson geldi. Ona bir çay söyledim. O büyük bir hayretle gözlerimin içine derin derin baktı. Sonra tekrar tekrar sordu:

-Yalnız bir tane mi efendim?

-Evet…

-Arkadaşınız yok mu?

-Hayır…

-Beraberinizde gelenler nerede?

-Ne bileyim… Ara bul! Hem onları ben tanımıyorum!..

O benim yalnızlığıma acıyordu. Ben de onun her zaman karalıkta müşterilerini kaybetmeye mahkûm oluşuna yanıyordum. Artık anlıyordum ki ben, oraya mevzu olmuştum. Biraz sonra açığa vurdular, ve karanlıklardan yine belirsiz ev sahipleri beni bombardıman altına aldılar:

-Buraya tek başına gelinmez?

-Zavallı!..

-Avanak!..

Vaziyetimi ihtar eden bu sözlerle kendime geldim. Masamın üzerine düşmüş başımın gölgesine baktım, eskisi gibi tertemiz ve lekesizdi!..

Kendi kendimi teselli ettim:

-Zararı yok! Benim mevzuum da sizlersiniz. Cemiyetin nefretini bir damla olsun size karşı tahrik edebilirsem, ne mutlu bana!... dedim.

Ve kapıdan başımı biraz daha önce eğerek çehremi biraz daha saklayarak çıktım.

YÖRÜK KIZI

Kasım 1928 – Nihal Yalaza Taluy

At koşuları bu defa çabuk bitti. Havanın soğukluğu bulutların gamlı çehresi herkesi bir an evvel avdete mecbur etti. Bu sebeple davetlilerin ve

seyircilerin kısım azami Gebze istasyonunda İstanbul'un ilk trenini bekliyorlardı.

Birinciliği kazanan (Nevin) isimli atın sahibi Miralay Ferid Sami Bey, amirlerinin ve arkadaşlarının esrarlarına rağmen ziyafeti ve Yalova'ya iştirak etmeden İstanbul'a avdet ediyordu.

Hayatının intizama fazla nihayet eden Sami Bey çoktan beri bu gibi külfetli ziyafetlerden çekinirdi. Bu sefer de rahatsızlığını bahane ederek eve dönmeğe karar verdi. Evde hakikaten rahatsız olan sevgili Nevin'i onu bekliyordu.

Zavallı Nevin! Aksi hastalık, onu en sevdiği eğlenceden mahrum bırakmıştı. Ve adaşının bugünkü zaferine iştirak etmesine mani olmuştu.

Dört ayaklı Nevin diğer hayvanlar arasında vagonun içinde, zarif endamı azametli tavrıyla nazar dikkati celp ediyordu. Vücudunun üstünden arasına ince bir titreme, tatlı bir raşe geçiyordu.

Acaba onu titreten bugünkü zaferin parlak hayali miydi? Yoksa onu evde bekleyen güzel adaşının buselerini mi hatırladı? Kim bilir… İnce burun delikleini açarak hafif kişniyordu.

Tren ilerliyordu. Sabit bir düşünce içinde o günde bir noktaya dalan Ferid Bey, treninde demir tekerleklerinin çıkardığı "Nevin, Nevin" sesini fark etti ve gülümsedi. Nevin! Onun üç senelik balayının arkadaşı!

Yunan Muharebesi'nin son günlerinde Ferid Sami Bey'in alayı Aydın vilayetinin harp köylerinden birinde mola verirken, dağlarda dolaşan devriye bir genç kız bulmuştu. Neferleri uzaktan gören kız kaçmak istemiş, fakat açılmış İzmir'den son takatini toplamak için sarf ettiği imkânları beyhude olmuştu. Neferler yaklaşınca kız zayıf bir kitle yırtık peştemalıyla başını örttü, ancak görebilecek kadar gözünü meydanda bıraktı.

Geçirdiği sefalet ve düşman kâbusu kızı bir zaman için mecnun etmişti. Alayın seyyar hastanesinin ayrı odasında yatarken Yörük kızlarına mahsus ahenkli bir sesle ara sıra bağırıyordu.

-Ana kız hu!.. Şerif aba kızı hu!.. Kızın bu tabiî vahşi güzelliği Miralay Ferid Sami Bey'in nazar-ı dikkatini celp etti. İsmini sorduğu vakit gözlerini yere indirdi:

-Fatma… diye mırıldandı.

Fatma'nın annesi ve ablası kaybolduğu için, genç kız tamamiyle yalnız kalmıştı. Alay köyden hareket ederken Fatma da karargâhla beraber köyünü terk etti. İzmir'e geldikleri zaman artık tamamiyle iyileşmişti.

Ferdi Bey genç büyük kızı yanına aldı ve bütün mevcudiyetiyle, yaşlı bir erkeğin kalbinden doğan son aşkla ona bağlandı.

Ferid Bey bekar değildi. İsviçre'nin ufak, sakin şehirlerinden birinde refikası ve on sekiz yaşında Darülfünuna devam eden bir oğlu vardı. Bu anne evlat, her posta ondan gelen mektupları heyecanla bekliyorlardı. Fakat Ferid Bey birçok ihtiyar erkekleri gibi uzaklaşan gençliğine hasret çekiyor. Kendisinden altı yedi yaş küçük olan Refikasını ihtiyar buluyor, bilhassa onu ihtiyarlattığını zannediyordu. Bu genç kolların arasında, körpe vücudun temasıyla kendine gençlik aşılayacağını ümit ediyordu.

Ferid Bey refikasının seyahatini bahane ederek ana oğlu (Mazinin bu sönük hatıralarını) İsviçre'ye yolladıktan sonra kontrolsüz bu yeni sevdasına daldı.

Fatma, eski ismiyle beraber mazisini Aydın'da bıraktı ve Yörük kızı Fatma'nın yerinde zarif ve narin bir hanım doğdu.

Peştemalla sarılmış, tek gözle bakan, dağlarda hayvanlarını otlatan Fatma, yeni hayatının içinde onun yabanî güzelliği bir nadir çiçek gibi parladı.

Danslar, ud, keman… Hiçbir şeyden geri kalmadı. Yalnız kendi memleket havalarını, zeybek oyunlarını söylemeden oynamadan kendini alamıyordu. Ferid Bey'in onu men etmek için rica ve ısrarlarına ince kaşlarını çatar, inatçı bir çocuk hareketiyle başını sallardı. Sonra gözlerini uzaklara dalar, durgun durgun kendini dinler gibi dururdu.

Üç sene geçti. Fakat Ferid Bey Nevin'in yabanî güzelliğine ve haşarı tabiatına doyamadı. Ferid Bey'in vaktiyle güzel, fakat şimdi buruşmağa yüz tutmuş çehresi, seyrekleşmiş fakat maharetle boyanmış saçları, bütün bu ihtimamlarına rağmen, sahibinin yaşını göstermeğe başlamıştı. Sahibi bakım, idman ve egzersizler sayesinde sağlam, çevik vücudu yıpranmamıştı. Kalbi, bu parlak gençliğin şuleleri içinde ısınmış ve hâlâ yüzünde gençliğinden aldığı kuvvetle bu yaklaşan kışa mukavemet için kendinde kuvvet ve arzu buluyordu.

Tren İstanbul'a geldiği vakit hava açılmıştı. Mülayim fakat bulutlu bir bahar akşamıydı. Ferid Bey'in gündüz geçirdiği heyecanın ve yorgunluğun neticesi olarak fena halde başı ağrıyordu. Baş ağrısını dağıtmak için hava almağa ihtiyacı vardı. Tramvayla Harbiye'ye kadar gittikten sonra Maçka'ya doğru yaya yürüyordu. Saat on bire geliyordu. Neferlerin artık uyumuş oldukları muhtemeldi. Nevin de hasta olduğu için herhalde yatmıştı.

Ferid Bey kendi anahtarıyla yavaşça bahçe kapısını açtı, iki tarafı çiçeklerle süslenmiş kum döşeli ince bir yoldan ilerledi. Bahçenin yüksek çam ağaçları kucak kucak gölgelerle etrafa derin bir karanlık saçıyordu. Ağaçların semaya doğru uzanan dalları sanki kollarını açmış göğe yalvarıyorlardı.

İlerde, evin sol tarafında, asma yapraklarıyla sarılmış küçük kameriyede Ferid Bey iki gölge, bu sefer hakiki iki insan gölgesi gördü. Sağ eliyle cebinden tabancasını çıkardı, kameriyenin arkasındaki leylak ağacının yeşilliği içinde saklandı. Bu yan yana oturan iki gölge hırsız değildi.

Acaba neferlerin biri komşu hizmetçi Rum kızını mı yakalamıştı? Ferid Bey gülümsedi:

-Mehmed'in de canı yok mu?..

Dedi seyretmeğe devam etti. Kameriyeden hakiki bir ses bir hıçkırık sesi geldi. Bir kadın ağlıyordu. Boğuk hıçkırıklarını zapt edemeyerek kemanın kopmuş teli gibi uzun uzun inliyordu. Diğer bir ses, kaba fakat müşfik yalvarıyordu:

-Fatma… Fatma… Yeter gayrı… Fatma… Büyük kabahat işledin sen he mi!.. Ne edelim!.. Üzülme… Yalnız sana olmadı ki!.. Kimi düşman kimi çete çocukları sürüklediler… Kimi kendileri kaçtılar, şimdi umumhanelerde sürünüyorlar… Ah Fatma… Köyümüze geldiğim zaman ilk önce seni aradım, ağlama… Nice bi oldu Fatma'ya dedim… Yoktun… Seni dağlarda aradım, atla Aydın'dan ta Tavas'a kadar gittim…

-Fatma… Fatma… Yine yoktun. Artık soy sopumuzdan kimsecik kalmadı. İzmir'e gittim galan… Orada Esma teyzeyi gördüm. İstanbul'dan dönmüş anlatıyordum:

-Bizim oğlan, dedi. Senin yavuklun Fatma büyük hanımefendi oldu gari, konaklarda oturuyor, kocası da senin gibi Yörük efe değil, koskoca bir miralay…

-Ah bittim Fatma… Mahvoldum, mahvoldum gari!..

Kadın tekrar inledi.

Bu Nevin miydi? İstanbullulaşmış zarif Nevin Hanım'ın yerinde dağların Yörük kızı ağlayıp söyleniyordu.

-Ah nice bu böyle oldu? Ah Osmancığım… Öldür beni gayri… Öldür ki gözlerim bu dünyayı görmesinler…

Ferid Bey hâlâ tabanca elinde donmuş gibi duruyordu. Bel kemiğinden ayaklarına kadar ince bir titreme iniyordu. Leylak ağacının seyreden dalları altında hareketsiz duruyordu. Ne bekliyordu?.. Niçin hıyanet sevgilisini ve onun cüretkâr aşkını bir kurşunla yere sermiyordu?..

Ferid Bey nefes almaksızın dinliyordu. Göğsünün içinde parlayan bir merhamet kıvılcımı onu balmumu gibi eritiyordu. Merhamet, aşk, şehvet, kıskançlık sinen bu lafzalara galip geldi. Gözleri yanıyor, boğazına sıcak bir şey tıkanıyordu.

Merhamet!.. İhtiyarlığın ilk müjdecisi!.. Kameriyedeki ses, kurumuş dudakları arasında mırıldandı…

-Tasalanma Fatma… Seni yine alırım. Ne yapalım senin değil de zamanın günahı olsun. Unutulur galan… Nikâhımızı kıyar, Denizli'ye gideriz. Ben şimdi orda tütün işliyorum.

-Bu kılıkta nasıl giderim a Osman?.. Baksana saçlarımı kırptım, peştemala nasıl girerim?

-Peştamal orada kalktı gari… Herkes gibi bir eldirme (Yeldirme) giyer gidersin. Bana da bak, efe kıyafetimin bu gümüş kösteğinden gari bir şey kalmadı. Düşünme Fatma, gidelim…

Ferid Beyin uzun geniş omuzlu gölgesi kameriyenin önünde peyda oldu:

-Git Nev… Fatma… Düşünme git! Kısa bir fasıladan sonra yumuşak, yorgun bir sesle devam etti:

-Gençsin… Haklısın… Sana izin veriyorum git… Sonra kameriyede korku ve hayret içinde kımıldanmağa bile korkan çifte bahçeden evin içine girdi.

Fatma haklı olarak gitti. Köy ve dağlardan ayrıldıktan sonra bu genç Yörük kızının hayatında Ferid Bey neler yapmıştı?.. Uzun saçlarını kestirip henüz kınası çıkmamış tırnaklarına manikür yaptırdıktan sonra eline bir kıraat değil, ud ve keman vermişti. Onun kadınlığına ruhuna ve insanlığına ait ihtiyaçları, bilhassa Yörük kızının ruhî ihtiyaçlarını hiç arayıp sormamıştı. Yeni hayatının yaldızlı çerçevesi içinde zarif maskesi altında Nevin Hanım, yine Yörük kızı Fatma kalmıştı.

Mütevazi köy ve aile hayatı için yaratılmış bu mahlûk, ölüm ve sefaletten kurtaran onunla beraber yaşayan hamisine karşı hislerini gizlemekte muvaffak olamamıştı. Ancak köyünden gelen nişanlısını karşısında, hislerinin sevk tabiyesine mağlup olarak kendini onun boynuna atıvermekten men edemedi.

Şevk söndü.

Soğuk, sobası sönmüş bir odada yorulmuş, lüks bir yatak içinde Ferid Bey uykusuz bir gece geçirdi. On sekiz yaşındaki bahar onu 56'ıncı senesinin kışıyla yalnız bırakmıştı. Bundan sonra artık heyecansız, daimi karanlık içinde geçecek bir hayat!..

Birden bire mazinin kalın perdesi altında unutulmuş iki hayal göründü: Suzudil!.. Rüstem…

Eski hayat arkadaşının sakin, solgun çehresi, zeki bakışı merhamet ve teselli vaat ederek ona bakıyordu.

Ferid Bey bir istihza ile güldü:

-Aile ve hayat… Körüklü bir hırka, başında pamuklu bir takke… Aba terlik… Mangal başı… Off?

Etrafına baktı. Fakat odanın cansız, bekar hali bu defa gözünü okşamadı. Hafızasının derin bir köşesinden mağrur ve hassas tıpkı onun gençliğine benzeyen Rüstem'in siması çıktı. Yavaşça mırıldandı:

-Artık bundan sonra hayat, aşk, zafer bunlarındır. Biz de vaktiyle çekilmeliyiz…

Ferid Bey sönük bir tebessümle mırıldandı! Yazıhanesine geçti, İsviçre'ye ailesine alelacele İstanbul'a dönmelerini meş'âr müsta'cel bir telgraf yazdı. Ferid Bey aşağıya indi telgrafı neferine verdi. Ev sessiz uyuşmuş gibiydi. Kalkmayan tembel Nevin'i uyandırmaktan korkuyordu. Ahırda dört ayaklı Nevin neşeli neşeli kişniyordu. Ferid Bey'in yüzü ıstırapla buruştu. İçeri girdi. Hayvan sahibini görünce sevincinden onu karşılar gibi başını uzattı ve Ferid Bey'in omzuna koydu. Ferid Bey halsiz, sendeledi. Bu tabii ki öteki Nevin'in hareketiydi. O da zarif bir hareketle başını onun omzuna koyar, buseler isterdi.

Sanki şimdi bu hayvanın parlak ela gözleri içinden, giden Nevin ona bakıyordu. Gizlemeye çalışarak Nevin'in boynuna sarıldı. Alnından ilmi dudaklarından öperken, sanki giden Nevin'in bu dudakları üstünde kalan buse izlerini buldu. Sonra tabancayı cebinden çıkardı. Hayvanın sağ kulağının içinde patlattı, hareketsiz yere serildi.

Ferid Bey başı omuzları içinde çöken, yorgun ihtiyar yürüyüşüyle giderken ondan giden baharın bakmamağa çalışarak ahırdan çıktı.

YOLCU

Kasım 1928 – Mahmud Yesari

Muhtar Hacı Köse kahveye giren Kadirlerin Memiş'in yolunu kesti, kolundan dürterek sordu:

-Nereden geliyon?

-Çınar dibinden…

-Yolcu defolup gitti mi?

Memiş esefle elini salladı:

-Gitmeğe de niyeti yok… Çökecek yer arıyor ama bulamıyor…

-Umudlanıyor besbelli…

-Hacı be, neden umudlanıyor ki?

-Bir hayır sahibi çıkar diyedir.

Kahvenin peykeye yakın köşesinde bağdaş kurarak oturmuş, top sık sakallı imam Rakım Hoca, uzun uzun geğirdi:

-Estafurullah!..

Ve sakalını sıvazlayarak, Muhtar Hacı Köse'ye:

-Hacı, dedi… Hayır um işine hayır gelsin başına… Buna ayak kadimidir, be… Muhtar Hacı Köse ile Kadirlerin Memiş başlarını sallayarak imamı tasdik ediyorlardı:

-Doğru, Hacım doğru diyorsun. İmam, sözlerine hak verildiğini görünce kabarıyor, sesi daha tok, daha yüksek çıkıyordu:

-Ayak kad mı bu… Denenmiş şeydir… İmamı, yalnız muhtarla Memiş değil, kahvenin tahta kerevetlerinde, dizlerini kıvırıp kollarıyla çenber gibi kuşatan ve başını duvara dayayıp uyuklayanlar bile harekete gelmiş, gözlerini yarı açarak alâka ile dinliyorlardı. Hoca, eli sakalında, devam ediyordu:

-Herif, muhakkak düztabandır. Köye ayağını bastı basmadı şeâmet yağdı… Şeâmet yağdı, neuzibillah…

Muhtar, elleri dizinde kafaza çalışıyormuş gibi gövdesini ileri geri oynatıyordu.

-Meslam bilir, daha bu sabahdan bir garipliktir, çökmüştü. Başıma ilk defa gelen şey değil, ne vakit bir felâkete uğrayacaksam, birkaç saat evvelinden içime doğar. Sabah yataktan kalktım. Ama, yüreğimde bir üzüntü vardı. Öğle namazına camiye giderken kasabadan Sarı Temel kara haberi duyurdu:

-Kasabaya gönderdiğim zahire olduğu gibi duruyormuş… Kabzımal satamamış… Çektiğimiz zahmete mi yanarsın? Borçlandığımıza mı? Daha da borçlanacağına mı?

Ellerini dizlerine vuruverdi:

-Battım… Gayrı belim doğrulmaz… Battım, bittim…

İmam Rakım Hoca, onu teselliye çalıştı:

-Cenab-ı Hak, can sağlığı versin. Can sağlığı her şeyden akdemdir. Vücudun sağ olduktan sonra hiç tasa etme… Mal gelir ama, can yerine gelmez.

-İçim yanıyor, hocam. Malda canın yongasıdır.

-Sus, fazla yanma gayret Allah'a dokunur… Hasta çobana bak, ibret al.

Kahve yavaş yavaş doluyordu, herkes kısa bir merhaba ile oturuyor:

-Çoban birden kafayı birden yere vurdu ha! Yarına çıkamaz… Eh sana da geçmiş olsun Hacı!

Muhtar kendi derdindeydi:

-Ben kara haberi almışım, tam o sırada herif karşıma dikilmez mi?

Her yeni gelen bir şey söylüyor, her kafadan bir ses çıkıyordu:

-Yolcu, güya ayağını basdı, çoban ağırlaştı…

-Kabzımaldan aldığım haber…

-Benim karı da sancılandı!

Herkes uyanmış canlanmış, ellerini kollarını oynatarak kavga eder gibi bağıra bağıra heyecanlı, hep bir ağızdan söylüyorlardı:

-Köye geleli beş saat oluyor, beş ayda olmayan işler oldu, sen ne diyorsun!

-Hacı Hurşid, dam aktarırken düştü bacağı zedelendi.

-Abdigillerin (memesi) şişmiş!

-Amillerin Raşid, beygirden düşmüş!

Yolcu geldiği dakikadan itibaren geçen beş saattin içinde köyde vak'a üstüne vak'a çıktı. İmam Rakım Hoca, bütün felâketleri hülasa ediyordu.

-Ayak kademidir… Bu yolcu, kıdemsiz, anladınız mı? Köyümüzün toprağına ayak bastı, görüyor musunuz neler oldu? Daha neler olacak? Artık evine alırsan başına gelecekleri bir düşün gayrı…

Dik dik çıkan sesler, bir uğultu halinde birbirine karışarak kahvenin dar, basık tavanında oturuyor, aks ediyordu:

-Kim alıyormuş bakalım evine?

-Mevlam yazdıysa bozsun…

-Aklımı kaçırmadım ben…

-Kendi elimle evimi yıkacağım…

Bu sözler hınç dolu bir tehdit şeklini alıyordu.

-Daha duruyor… Ne bekliyor? Nereye cehennem olacaksa olsun!

-Sahi be defedelim…

Muhtar Hacı Köse, şiddet taraftarı değildi:

-Yok, yok… Kendisine tatlılıkla anlatırız. Ne de olsa elin garibi, iyilikle güzellikle, kendiliğinden gider. Ona ekmek zeytin veririz. Dinleneceği kadar dinlendi. Gece ay ışığında yol alır.

-Doğru diyorsun Hacı, doğru diyorsun…

Yolcu, kara karışık sakallı, tatlı bakışlı, parlak gözlü, orta boyda bir adamdı. Sırtında soluk, yırtık, tozlu bir esvap vardı. Omzuna vurduğu sopanın ucuna küçük dağarcığını takmış, yorgun adımlarla bir melce' bulmak ümidiyle köye girmişti. Yolda tarla kenarlarında geçerken selam veren rençperler ona ümit vermiş.

-Ah! Bir dam altında gecelemek… Günlerden beri bu hayalin neşesiyle, yorgunluğunu unutmuştu yürüyordu. Son çıktığı köyle bu köyün arasında ne bir köye, ne bir ağaçlığa tesadüf etmişti. Günlerce, bir gölge arayarak kıraç ovalardan geçmişti.

Köy göründüğü zaman, keyfinden, eğer biraz dizlerinde derman, vücudunda takat kalmış olsa, sıçrayacaktı. Şadırvanın yanındaki çınarın dibine çöküvermiş, sopasıyla dağarcığını yanına koymuş, sırtını da ağaca dayamıştı. Orada garip, Nazarların hedefi olarak akşama kadar, köy kararıncaya kadar oturmuştu. Köyde hoşnutsuz bir hava estiği belliydi, ve bu

hoşnutsuzluk, yolcuyu bir rüzgâr gibi sarsarken, kızgın bir homurtu gibi tehdide başlamıştı.

Yolcu, boynu bükük, sessiz, müteşekkil oturuyordu. Tarlalardan dönenler akşamın gölgeleri arasında köyün içine dalıp kayıp oluyordu.

Çınarın karşısındaki fırıncı, kepenklerini kapıyordu. Bir okka ekmeği çırağına verdi:

-Ali Osman, tarladan geç döner, sen bu ekmeği kasap Recepgile ver, Ali Osman gelince oradan alır. Ben dükkânı erken kapayıp eve gideceğim, bizim çocuğun sancısı tutmuş…

Yolcuya bakarak, hiddetli hiddetli söylüyordu:

-Köye uğursuzluk çöktü… Düztabanın, tabanını dağlamalıymış… Ne ayak kad mı…

Bu sözler, yolcunun tabanını değil, yüreğini dağlıyordu. Kalkacaktı fakat dizleri oynamıyordu, mafsalları tutulmuştu. İçinde hâlâ gizli bir ümit vardı, daha doğrusu köyün havasındaki hoşnutsuzluğun aslı sebebini anlayamıyor, mana veremiyordu ve fırıncının çırağı Ali Osman'ın ekmeğini Kasap Recep'e götürürken, şadırvana yaklaşan bir kadın hayali görmüştü:

-Usta be, Ali Osman'ın karısı bakracını doldurmağa geldi. Ekmeği ona vereyim mi?

-Daha duruyor haydi fırla…

Çırak, ekmeği koltuğunda şadırvana doğru seğirtmişti. Yolcu, çınarın dibinde başı göğsüne düşmüş, gözleri kapalı, halsiz, mecalsiz, sessiz, hareketsiz duruyordu:

-Zeynep, dedi. Al ekmeğini…

Zeynep, ürkek bir tavırla döndü:

-Sen miydin Muhsin? Korkuttun…

Muhsin, sokulmuştu, süratle söyledi:

-Bu geceye, bağın alt başındaki çardağa çıkar mısın?

-Çıkamam, Ali Osman şüphelenir.

Genç kadın, yolcunun tarafına baktı, sesini alçalttı:

-Yavaş… Yabancı var…

Muhsin, hınçlı hınçlı homurdandı:

-Bırak uğursuzu… Nerede ise defolup gidecek… Sen, söyle çardağa çıkacak mısın?

-Çıkarım ama çok duramam… Bağçeye çamaşırları sermiştim, ay ışığında toplarım. Haydi, sen uzaklaş…

Muhsin, kadının kolunu çimdikledi, koşar gibi dükkâna döndü. Kadın da bakracını doldurdu, kıvrak adımlarla yürüdü, bir sokağın karanlığına daldı.

Yolcu, gözlerini açmıştı, uzun uzun içini çekti, yumruklarını sıktı, kımıldanmak istedi, fakat daha yorgunluğu geçmemişti.

Fırıncı kepenkleri tamamiyle kapadıktan sonra, Kasap Recep'in dükkânına gitti:

-Ali Osman uğrarsa ekmeği karısı aldı, diyordu…

Sokak tenhalaşmıştı. Kasap da dükkânını kapamağa hazırlanıyordu. Yolcu, tarla tarafından bir ayak sesi duyarak baktı, uzun boylu bir genç köylü, beli omuzlamış ağır ağır geliyordu.

Şadırvanın önünde durdu, ağzını musluğa dayayarak, kana kana su içti. Gözüne yolcu ilişti:

-Merhaba, baba…

-Merhaba, evlat…

-Köyümüze misafir mi geldin?

Yolcu, hazin hazin bakıyordu:

-Yok evlat, biraz dinlenip gideceğim.

-Nereye?

-Yolum nereye çıkarsa?

-Gidecek yerin yok galiba…

-İnsanın yatağı toprak, çatısı gökyüzü olursa gidecek yeri, yoktur denemez.

-Aç mısın?

-Bugünlük tokum…

-Baba, gel bu akşam, bende misafir ol…

-Bırak evlat, benim yüzümden tedirgin olma.

-Yok, yok… Bırakmam…

Genç köylü, ısrar ediyor, yolcu bu teklifi kabul etmek istemiyordu. Nihayet genç köylü, yolcuyu razı etmişti:

-Haydi, yürüyelim, dedi.

Köylü fırının önünde duraladı:

-Neye bu kadar erkenden kapamış…

Kasap Receb kapının önüne çıkmıştı:

-Ali Osman, karın su doldurmağa gelmişti, ekmeği aldı.

-Eyvallah Receb Ağa!

Fakat yolcu, birdenbire ürpermişti. Tam sokağa sapacakları zaman irkildi:

-Evlat bırak beni…

-Neden caydın? Bırakmam vallahi.

-Bırak, benim yüzümden rahatın kaçacak…

-Olmaz…

Yolcu, içi üzüle üzüle, isteksiz adımlarla gidiyordu. Evin kapısından girmek için uzun bir tereddüt geçirdi. Ali Osman:

-Ne duruyorsun, haydi gir, diyordu.

Zeynep kocasının bir misafirle geldiğini görünce, içeriye kaçtı ve kapının aralığından baktı. Yolcuyu tanımıştı, dişleri hırsla kenetlendi. Ali Osman, misafirini ocağın başına oturttu:

-Bir çorba içersin ya…

Yolcunun cevabını beklemeden karısına seslendi:

-Zeynep başını ört de gel… Babaya çorba, ekmek çıkar.

Zeynep ayakları dolaşarak hizmet ederken vakit vakit de yolcuyu kinli bakışlarla süzüyordu.

Yolcu, çorbasını içmedi. Zeynep:

-Çamaşırlar dışarıda kaldı, ay ışığı var, toplayayım, dedi.

Ali Osman'ın canı sıkıldı:

-Gece vakti çamaşır toplanır mı?

-Ne yapayım? Elim ermedi…

Yan gözle yolcuya bakıyordu. Yolcunun yüzünde merhamet, şefkat dolu bir ifade vardı. Zeynep bundan cesaret aldı.

Ali Osman'la yolcu, karşı karşıya öteden beriden konuşuyorlardı. Zeynep çıkalı hayli olmuştu. Ali Osman işkillendi:

-Zeynep de nerede kaldı ya! Çamaşır toplamak bu kadar sürer mi?

Yolcu sakindi:

-Uzakta değil ya, gelir şimdi… Rahatına bak.

Dakikalar geçiyor, Ali Osman'ın sabrı tükeniyordu:

-Zeynep'in işi de amma uzadı…

Ayağa kalktı:

-Bir bakayım…

Yolcu da kalkmıştı, sert bir sesle bağırdı:

-Hayır… otur, oturduğun yerde… Sanki, biraz evvelki düşkün adam, o değildi. Sesi dik ve vücudu dik, bakışları dikti:

-Karından şüphe ediyorsan, misafir olmadığı zaman peşine düş…

Ali Osman'ı, birden hiddet bürüdü:

-Baba karışma işime… Sana ne bundan?

Ocağın yanında duran baltayı aldı. Bağ tarafına yürüyordu, yolcu önüne dikildi:

-Neden işkilleniyorsun? Karını onbaşıyla yakalarsan öldürmek niyetinde misin? Boşa yetişir… Elini kana bulaştırmak neden? Allah, onu sen öldüresin diye mi yarattı?

Sözlerinde, bir sihir var gibiydi. Ali Osman'ın baltayı kavrayan kolu ağır ağır yere düşmüştü, dili tutulmuş gibi cevap veremiyordu. Yolcu dişlerini sıkarak sinirli sinirli devam etti:

-Bana bak… Dünyada yerim yurdum yok… Bir kahpenin uğruna, yurtsuz kaldım… Bilmiyorum, üzerimde nasıl bir nuhuset var, gittiğim yerlerden koğuyorlar… Ben de vaktiyle gün görmüştüm. Kurulu düzen evim vardı… Hepsi, her şey bitti… Hasta bir köpek gibi, ıssız yollarda sürünüyorum… Bütün öteki köyler gibi bu köyden de bana yüz vermediler… "Uğursuzsun sen" dediler, koğdular… Sen, beni evine aldın! İşte uğursuzluğum burada da kendini gösterdi…

Ali Osman'ın bileğini tutmuştu, sarsıyordu:

-Karından şüphe etme… Belki ay ışığında etrafı seyre dalmıştır…

Bağ tarafına açılan kapıya giderek bağırdı:

-Kızım buraya gel…

Bağ yolunda çıtırtılı ayak sesleri oldu, Zeynep telaş içinde geliyordu. Yolcu, Ali Osman'a dönmüştü:

-Ağaç dibinde tek başına oturuyordu, ben seslenince bak çıktı geldi işte…

Zeynep içeri girince, Ali Osman'ın elinden tuttu:

-Haydi karınla barış…

Ali Osman'ın hiddetli geçmişti, yavaş yavaş karısına yaklaştı; yolcu, ocağın kenarına dayadığı sopasıyla dağarcığını aldı:

-Çocuklar allahaısmarladık…

Karı koca hayretle durdular:

-Ne o? Gidiyor musun?

-Bırakmayız.

Yolcu, katî bir tavırla cevap verdi:

-Gidiyorum.

-Bırakmayız.

Yolcu, dinlemiyordu, yolunu kesmek isteyen karı kocayı, elleriyle itti:

-Allahaısmarladık…

Ali Osman'la Zeynep fazla ısrar edemediler. Yolcu, dağarcığı omzunda tekrar yollara düşmüştü. Karı koca kapının önünde arkasından bakakaldılar:

-Bırakmamalıydık?

-Baba! Baba!

-Demin yolun üzerindeydi.

-Birden bire sır oldu.

-Hızır mıydı!

-Kim bilir?

HURİYE'NİN DOLABI

Mayıs 1928 – İbnürrefik Ahmet Nuri

Birinci Perde

Alelade döşenmiş bir oda. Nihayet de iki kanatlı büyük bir dolap. Sağında birinci planda bir pencere. İkinci planda bir kapı. Solunda diğer bir kapı. Vakit gece, mevsim kış.

Birinci Meclis

Kenan — Huriye

Perde açıldığı zaman Kenan arkasında palto, başında şapka söylenerek asabiyetle dolaşır. Huriye eli şakağında gayet saf bir tavırla bir tarafa oturmuş Kenan'ı dinler:

Kenan— (Dolaşarak) Bu hayat böyle devam edemez Huriye.

Huriye— (Istırapla) Kenancığım!

Kenan— Cehennem hayatı çekiyorum. Tahammülüm kalmadı.

Huriye— Kenancığım!

Kenan— Daha iyisi memuriyetten istifa ediyorum, dilenerek ekmek paramı kazanırım.

Huriye— Niye dileneceksin! Hamdolsun iradın, akarın var.

Kenan— İyi ya işte iradımla akarımla yaşarım. Esasen namusluca yaşamak için bundan başka çare yoktur.

Huriye— Şimdi de namusluca yaşıyorsun.

Kenan— Belki sana öyle geliyor bir de bana sor. Bana kimse karısının güzelliği sayesinde terfi etti, dememelidir.

Huriye— Öyle diyen var mı?

Kenan— Yüzüme karşı diyen yok, ama bakışları öyle.

Huriye— (Ağlayarak) Sana çok yazık Kenan.

Kenan— Ne?.. Nasıl?!! Bana çok yazık mı?.. Demek bu dediklerim doğru… İtiraf ediyorsun?

Huriye— Hiçbir şey itiraf etmiyorum. Demek istiyorum ki sen bu kuruntular ile kendini beyhude üzüyorsun.

Kenan— Kuruntular mı?

Huriye— Öyle ya. Mümeyyiz edildiğin günde böyle bir kıskançlık havası çıkardın, o gün gülüp, eğlenecek yerde ağlaştık.

Kenan— Sen söylesene bana bakayım niçin bu kadar şiveli işveli bir kadınsın?

Huriye— Ben hiç öyle bir kadın değilim. Sapsade, kendi hâlinde, saf bir kadınım, ama Allah beni güzel yarattıysa kabahat benim mi?

Kenan— Dedim ya benim için bu hâlde yaşamak imkânsızdır.

Huriye— Allah aşkına Kenan. Ben senden her gün her saat bu sözlerimi işiteceğim. Sen biraz evvel kalktın arkadaşlarınla buluşmak, konuşmak, eğlenmek için gazinoya gittin. Ben şurada rahatça kendi kendime oturuyordum. Seni düşünüyordum. Hâlimize şükür ediyordum hakaretlerinle lüzumun ise…

Kenan— Maksadım!.. Eve gelmekteki maksadım!.. Eldivenlerimi unutmuştum onları almak için geldim.

Huriye— Sen cevap ver.

Kenan— Bir kadın kocasına: “Sana taktırırım” der ise (boynuz işareti yaparak)… Bu demektir, anladın mı şimdi?

Huriye— Bana mektepte böyle işaretlerin manasını öğretmediler, söyle (eliyle başına boynuz işareti yaparak) bu ne demek?

Kenan— (Kısa bir sükûttan sonra dişlerini sıkarak) Bu demektir ki…

Huriye— İyi!.. Devam et.

Kenan— (Tatlılıkla) Huriye, Huriyeciğim doğru söyle, rica ederim söyle, bizim müdür buraya geldikçe sana kur yapıyor mu?

Huriye— Zavallı Kenan! Aklına neler getiriyorsun! Beyhude yere kendini üzüyorsun. Bana kimsenin kur yaptığı yok. Hem kimin haddine, benden alacakları cevabı görürler. Sen müsterih ol sevgilim, sen ne benim güzelliğim, ne hatırım sayesinde mümeyyiz tayin olurdun. Hakkın buydu.

Kenan— Değil mi? Liyakatim sayesinde?

Huriye— Şüphe yok, aksini söyleyenler sana haset edenlerdir.

Kenan— Ahlâksızlar:

Huriye— Şimdi anlaştık, benden özür dilemek için öp beni.

Kenan— (Huriye'yi öperek) Ah. Seni ne kadar kıskansam, ne kadar kızsam yüzyüze gelince dayanamıyorum.

(Bu esnada Ömer Efendi öksürerek sağda ikinci yerdeki kapıdan gelir)

İkinci Meclis

Kenan – Huriye – Ömer

Ömer— Affedersiniz sokak kapısının önünde soğuktan dondum.

Huriye— O! Buyurunuz komiser Ömer. Sokak kapısının önünde miydiniz?

Ömer— Evet. Kenan Bey'i bekliyordum.

Kenan— Beklettiğim için sizden binlerce af talep ederim.

Huriye— (Ömer'e) Niçin sokak kapısının önünde bekliyorsunuz. Siz yabancı mısınız? Bu hane sizin, Kenan'la bu kadar senelik ahbaplığınız var…

Ömer— Tabiî Huriye Hanım. Fakat bazen icâb-ı hâl…

Kenan— (Telaşla) Yani… Ömer Efendi'nin demek istediği beraber gazinoya gidecektik de… Ben eldivenlerimi almak için yukarı çıktım. O kapının önünde beni bekledi… Eldivenlerim nerede biliyor musun?

Huriye— Yukarıda yattığımız odada dolabın önünde…

Kenan— Yukarıya kadar kim çıkacak…

Huriye— İstersen ben gidip getireyim.

Ömer— Ben yerini bilsem Huriye Hanım size zahmet ettirmem. (Kenan'a) Sen evvelleri böyle tembel değildin…

Kenan— Yok canım öyle söyleyiverdim. İki adımlık yere üşenecek değil ya? (soldan gider)

Üçüncü Meclis

Ömer – Huriye

(Bu meclisin sonuna kadar ikisi de etrafı dinleyerek ve gözetleyerek konuşurlar)

Huriye— (Edalı bir tavırla) Rica ederim doğru söyleyiniz Ömer Efendi. Siz kapının önünde gazinoya gitmek için Kenan'ı beklemiyordunuz. Başka bir sebeple o sizi getirdi. Beni güya dostumla yakalatmak. Şüphenizi boşa çıkartınca… Te'vîl etmek istedi ama…

Ömer— Beni karşınızda görünce zırva fikirler düşünmediniz değil mi?

Huriye— Ah! Onun bu kıskançlığı yüzünden ne kadar gönül azabı çekiyorum bilseniz.

Ömer— Hakikaten Huriye Hanım kıskanç bir koca çekilir dert değildir. Fakat size acaba… Nasıl derler ona… Kur yapan… Yani Türkçesi size sulanmağa cesaret eden erkekler var mı?

Huriye— Nasıl söyleyeyim. Bilmem ki Ömer Efendi, Kenan'la evlendiğim günden beri saydım on yedi kişi.

Ömer— Amma yaptınız ha!

Huriye— Bilmem bende ne var onlar benden ne istiyorlar ki hepsi fino köpeği gibi karşımda öylece duruyorlar.

Ömer— Ne istediklerini ben bilirim. Evvela bir buse, sonra iki buse, sonra üç buse, sonra…

Huriye— (Şiddetle) Rica ederim susunuz, beni korkutuyorsunuz.

Ömer— Sizin karşınızda salına duranları kocanıza söylüyor musunuz?

Huriye— Allah göstermesin!.. Ben Kenan'ın üzülmesini asla arzu etmem.

Ömer— (Huriye'ye yaklaşarak) Demek oluyor ki.

Huriye— Ne demek oluyor?

Ömer— Size biri, ben sizi çıldırasıya seviyorum dese kocanıza asla söylemeyeceksiniz.

Huriye— Asla.

Ömer— (Huriye'ye daha ziyade yaklaşarak) Huriye Hanım sizi çıldırasıya seviyorum.

Huriye— On sekiz oldu. Ben sizin on sekizinci olacağınızı hiç aklıma getirmiyordum.

Ömer— Hanım Efendi komiser olan adam da bir insandır. Onun da her insan gibi hassas bir kalbi vardır.

Huriye— (Ömer'den uzaklaşarak) Susunuz, ayıptır. Kenan'ın biraz evvel burada bana söylediği acı sözlerden sonra…

Ömer— O size söylemiş, bana söylemedi ki…

Huriye— Size söylememesi bana kur yapmanız için size bir hak vermez. Lütfen bırakınız bu sözleri.

Ömer— Ne kadar merhametsizsiniz.

Huriye— Bu! Hayır… İşte bunu hiç söylemeyiniz. Ben çok merhametli bir kadınım.

Ömer— Merhametli olsanız benim gibi zavallı bir adamın çektiği ıstıraba acırsınız.

Huriye— Acıyorum. Kalbim bin parça oluyor ama…

Ömer— (İstirhamla) Ne olur bir parça seni bana verseniz.

Huriye— Bu… İstemem öyle boynunuzu büküp yalvarmayınız. Ben kimsenin ıstırap çektiğini, yalvardığını görmeğe tahammül edemem. Ben anlıyorum. Siz benim bu huyumu bildiğiniz için zaafımdan istifade etmek istiyorsunuz. Bunu size yakıştıramam. Hududu tecavüz ediyorsunuz.

(Uzaklaşır)

Ömer— Bir kadın ile erkek arasındaki hudut dünya kurulalı tayin edilmemiştir ki ben tayin edeyim. Ben size alelade…

Huriye— (Şiddetle Ömer'in sözünü keserek) Artık sizi dinleyemem (Etrafına kulak vererek) Galiba kocam geliyor. Sözünüzü değiştiriniz.

Ömer— Evet Huriye Hanım bu gece hava pek soğuk.

(Kenan gittiği yerden gelir)

Dördüncü Meclis

Ömer – Huriye – Kenan

Kenan— Eldivenleri buluncaya kadar başım döndü!.. Gidelim değil mi Ömer Efendi?

Ömer— Gidelim müsaadenizle Huriye Hanım.

(Sağdan çıkar)

Kenan— (Eldivenlerini giyerek) Huriye!

Huriye— Efendim.

Kenan— Son defa geldiği vakit ne gibi tavır ve hareket gösterdi?

Huriye— Kim?

Kenan— Bizim müdür. Sana karşı sahte nezaketler, iltifatlar gösterdi mi?

Huriye— Hiç farkında değilim.

Kenan— Sen o kadar safsın ki.

Huriye— Sen daima bana böyle söylersin.

Kenan— Darılma güzelim. Ben senin bu saflığın için seviyorum… Son defa buraya geldiği zaman başka misafirler de vardı. Eğer sana öyle arsızca yalakalandı ise tabii gördüler. İşte bunun için bizim dairede bu çirkin dedikodu çıktı.

Ömer— (Dışarıdan) Haydi Kenan Bey bekliyorum.

Kenan— Geliyorum.

Huriye— Haydi güle güle endişe etme, üzülüyorum. Bana kimsenin kur yaptığı yoktur.

Kenan— (Kapıdan çıkarken) İstifamı vermekten başka çare yok.

Beşinci Meclis

Huriye— (Yalnız) Aman yarabbi! Ne kıskanç mahlûk! Ne çekilmez dert!.. Acaba gitti mi? (Pencereden bakarak) Evet… Gidiyor… Gitti (ortaya gelir) Bu derece kıskançlıkla yine onu seviyorum. Evleneceğim vakit bunun bu kadar kıskanç olduğunu bilse idim kocasız yaşamağı tercih ederdim (Nihayetteki dolabı açar) Çıkabilirsin sevgilim. Korkma, gitti. Çıkabilirsin.

Nazmi— (Dolaptan çıkarak) İşte çıktım, fakat bilir misin sevgili Huriyeciğim burada konuştuklarınızın hepsi dolabın içinde işitiliyor.

Huriye— Hepsini işittin mi?

Nazmi— Tamamı tamamına kocanla konuştuklarınızı, Komiser sana…

Huriye— Onu bırak o kadar sinirlendim ki. Ya kocamın haksızlığı!.. Sen doğrusunu söyle Allah'ını seversen! Şu dolapta saklı duran müdür bey mi idi sen mi idin? Kocam bana müdür beyi seviyorsun diye iftira ediyor. Ben Nazmiciğimden başka kimi severim. (Nazmi'yi öper)

Nazmi— Dolapta ha ben, ha bizim müdür bey. Herhangimiz bulunursak bulunalım, kocanın indinde ikimizin kıymeti müsavidir.

Huriye— Fakat madem doğrusunu bilmiyor niçin kıskanıyor?

Nazmi— Sen doğrusunu bilmiyor musun?

Huriye— Hayır.

Nazmi— O halde bu meseleyi kapayalım.

Huriye— Zavallı Kenan! Sen de benim gibi ona acıyorsun değil mi?

Nazmi— Bırak şu herifin sözünü Allah aşkına (uzaklaşır)

Huriye— (Nazmi'yi takip ederek) Yo… Sevgilim ona hakaret etmeni istemem.

Nazmi— Ben ona hakaret etmiyorum ki…

Huriye— Kıskançlığından sarf-i nazar çok iyi çok nazik bir adamdır.

Nazmi— (Müstehzi) aşk kadar tatlı (koltuğa oturur)

Huriye— (Eliyle Nazmi'nin ağzını kapayarak) Sus çirkin bir şey söyleyeceksin. Bir haftadan beri o sizin mümeyyiziniz oldu. Ona hürmet mahsusam olduğu ispat ettim zannediyorum… Fakat ona bu derece hürmet

ve merbutiyetim mütemadiyen ondan bahsetmek için bir sebep teşkil etmez. Ben buraya başka şeyler konuşmak için kaldım. (Huriye'yi dizine oturtur)

Huriye— Hakkın var başka şeyler konuşalım… Dolabın içinde rahatsız olmadın ya?

Nazmi— Çok rahat ettim. Bana bu dolabın içini kiralamak hevesi geldi. Bir tarafında ben, bazı kerede sen misafir gelirsin. Tatlı bir hayat, insan, şöyle uzanıp yatamıyor ama, gönüller ferah olsun değil mi sevgilim? (Huriye'yi öper)

Huriye— Çok zaman karanlıkta kaldın...

Nazmi— Yakmadım dolabın aralıklarından dışarıya ışık sızar diye korktum.

Huriye— Hiç korkma. Dışarıya bir ışık vurmuyor. Ben bunu altı ay önce tecrübe ettim.

Nazmi— Altı ay evvel mi? Fakat sen altı ay evvel beni tanımıyordun. Demek ben senin ilk aşkın değilim?

Huriye— Canım şimdi bu kinayenin sırası mı?

Nazmi— Doğru. On yedi kişinin ilân-ı aşk ettiğini komisere söylemiştin. Komiser on sekizinci oldu. Sen bunu söylerken dolabın içinde işittim.

Huriye— Herhalde sen buna inanmadın, düşün bir kere on sekiz ilân-ı aşk, buna manen imkân var mı?

Nazmi— Madden de imkân yok zannediyorum, kim bilir? Fakat eğer sen zabtı güç olan bir kal'a gibi muhkem bir kadın olsaydın… Hâlbuki öyle değilsin, çünkü ben seni pek kolayısıyla elde ettim.

Huriye— Ben çok yüreği yufka bir kadınım Nazmi… On sekiz ilân-ı aşka karşı öyle olmak lâzım geliyor. Fakat bu on sekiz ilan-ı aşka yufka yürekle ziyafet çekmiş olmasa da (ellerini başına vurur, eteklerini döver) daha

fedakâr olma manasını anlamayacak kadar saf görünmek biraz gülünç oluyor.

Huriye— (Aynı işareti bağırarak) Gerçek bu ne demektir?

Nazmi— Sahi sen bunu bilmiyor musun?

Huriye— Nereden bileceğim. İlk defa kocamdan ve senden işitiyorum. Fena bir manası mı var?

Nazmi— Lafza-i nazara göre manası değişir.

Huriye— Çirkin bir şey de olsa bile söyle öğreneyim. Fakat fena kelimeler lisan meal ederek anlatma, nazikâne söyle. Ben terbiye gören bir kadınım kaba sözler işitmekten hoşlanmam.

Nazmi— Sana bunu bir kelime ile anlatacağım. Haydi yukarı odaya çıkalım.

Huriye— Ah! Nazmi! Sana çok rica ediyorum. Manasız teklifte bulunma. Bu ilk sözün o kadar çirkin, o kadar kaba ki…

Nazmi— Öyle ise sözle anlatmayayım, hareketle anlatayım (Huriye'yi öper)

Huriye— (Şiddetle Nazmi'nin dizinden kalkarak) Rica ederim uslu otur. Bu akşam neşem yerinde değil. Kenan'ın kıskançlığı aklıma geldikçe, şimdi nerede ise gelir öyle şüpheli bir hâlde buradan gitti ki…

Nazmi— (Kalkıp dolaptan şapkasını alarak) Ben de gitsem fena olmaz, dediğin gibi çıkar gelirse… (Birden durup etrafını dinler) İşitiyor musun bir ayak sesi var.

Huriye— (Dinleyerek) Evet işitiyorum. Mutlak o geliyor.

Nazmi— Şimdi ne yapacağım? Kaçamayacağım. Yine dolaba gireyim mi?

Huriye— (Telaşla) Gir. Çabuk ol. Üzerinde anahtar vardır kapıyı açıp girer.

Nazmi— Hay aksi herif! (Süratle dolaba girer)

Huriye— (Nazmi'nin üzerinden süratle dolabı kapayarak) Elbiselerimi buruşturma rica ederim. (Dolabın kapısına gelirler ve hemen bir tarafa oturup bekler) Hani ya! Gelen giden yok… Yoksa bize mi öyle geldi idi (Sokak kapısı çalınır) Acaba anahtar üzerinde değil mi ki kapıyı çalıyor? Hizmetçi de sokağa gitti. Ben gidip açayım. (Sağdan gider) Biraz sonra müdür beyle beraber gelirse de müdürü içeri sokmakta tereddüt eder)

Altıncı Meclis

Huriye – Müdür – sonra Nazmi

Huriye— (Gayet yavaş sesle) Fakat siz yarın akşam gelecektiniz müdür bey, rica ederim girmeyiniz gidiniz.

Müdür— (Huriye'yi öper ve iterek sahneye girer) Beni mazur gör yavrum, senin hasretine dayanamadım, geldim. Hiç korkma, ben geçerken gördüm o gazinoda oturuyordu. Birisiyle iskambil oyununa dalmış. Öyle kolay kolay onu bırakıp gelemez. (eldivenlerini ve şapkasını çıkarıp masanın üzerine bırakır)

Huriye— (Yan gözle dolaba bakıp yalvarır sesle) Biraz evvel burada bana neler yaptı, neler söyledi, bilseniz.

Müdür— Neler söyledi?

Huriye— (Yavaş sesle) Dehşetli şeyler. Sizin metresiniz olduğumu söyledi.

Müdür— Anlamış ha!.. Vay canına! Herhalde bizi göz hapsine alacaktır.

Huriye— (Yavaş sesle) Ben onu bahtiyar ediyorum zannediyordum. Onunla eğleniyorlar. Bu ne fena şey! Diyorlarmış ki eğer ben olmaya idim siz onu mümeyyiz yapmaz imişsiniz.

Müdür— Doğru. Öyle bir sersemi kim mümeyyiz yapar?

Huriye— O! Rica ederim müdür bey!.. (Huriye'nin men etmesine rağmen müdür, dolabın yanında bulunan koltuğa gidip oturur ve Huriye'yi de çekip dizine oturtur)

Müdür— Sersem dediğim gücünüze mi gitti!

Huriye— (Gayet yavaş sesle) rica ederim onu tahkir etmeyiniz, çok iyi bir çocuktur.

Müdür— (İstihza ile) Zavallının ağzı süt kokuyor değil mi? Böyle bir süt kuzusunu ben mümeyyiz yaparım da o karısını benden kıskansın. Olur aptallardan değilmiş.

Huriye— (Gayet yavaş) Ne yapsın elinde değil.

Müdür— Sen niçin öyle fısıldar gibi yavaş söz söylüyorsun.

Huriye— (Gayet tabii) İşitmesinler diye.

Müdür— Kim işitecek? Burada bizden başka kimse var mı? Sokak kapısını bana siz açtınız. Demek hizmetçi de evde değil?

Huriye— Evet, sokağa gitti.

Müdür— O halde?

Huriye— (Yan gözle dolaba bakarak yavaş sesle) Ne olur yavaş sesle konuşursak? Rica ederim siz de yavaş söz söyleyiniz.

Müdür— Başınız mı ağrıyor?

Huriye— Evet. Hemen yatmak üzereydim siz geldiniz.

Müdür— (Müdür Huriye'yi öperek) Bu halde sizi yalnız bırakmam.

Huriye— Ah! Aman yarabbi ne fena bir vaziyetteyim.

Müdür— Fena bir vaziyette misiniz? Dizlerimde oturmak fena vaziyet midir?

Huriye— (Yavaş sesle) Hayır. Öyle demek istemedim.

Müdür— Huriye! Yavaş yavaş ben senden şüphelenmeye başlıyorum.

Huriye— (Yavaş sesle) İşte bu eksikti. Erkekler hep böyledir. Yanlarında biraz neşesiz durduk mu hemen şüphe ederler. (Müdürün dizlerinden kalkıp dolaba yaklaşır ve içindekine işittirme kastıyla yüksek sesle) Ben bir erkeğin aşkına nasıl inanırım biliyor musunuz? Benim vaziyetim zahirde ne olursa olsun bana tamamiyle emniyet edilip hareketimden hiç şüphe edilmezse.

Müdür— Şimdi de gayet yüksek sesle konuşuyorsunuz?

Huriye— (Müdüre yaklaşıp yavaş sesle) Sizi ikna etmek için öyle icap etti. Şimdi kıskançlık bitti mi? Şimdi şüpheniz kalmadı ya?

Müdür— Ben hiçbir vakit kıskanç değilim.

Huriye— Öyle mi? O halde kıskanç olmadığınızı ispat için hemen gidiniz, ben de rahat kalple yatağıma yatayım.

Müdür— Yapayalnız?

Huriye— (Yavaş sesle) Sizin hayalinizle. Yarın akşam bekliyorum. Haydi şimdi güle güle gidiniz.

Müdür— Peki, tatlı bir ümitle gidiyorum (Kalkar)

Huriye— (Birden bire etrafına kulak verir) Durunuz, sokak kapısının önünde biri durdu. Eyvah! O geldi. Yakalandık. (Pencereye koşar)

Müdür— Kocanız mı?

Huriye— (Telaşla) Evet, kapının önünde bir ahbabıyla konuşuyor. Sizi bu vakit burada görürse bir iki demez öldürür.

Müdür— Kimi? Beni mi? Bir mümeyyizin bir müdürü öldürmesi pek pahalıya mal olur.

Huriye— Siz benden daha iyi bilirsiniz. Böyle meselelerde merasime mertebe riayet edilmez… Hâlâ konuşuyor. Şimdi kapıyı açıp görecek.

Müdür— (Telaşla) Üzerinde anahtar var mı?

Huriye— Var, aman yarabbi! Şimdi ne yapacağız?

Müdür— Şu dolaba saklanayım!

Huriye— Olmaz mümkün değil.

Müdür— Geldi mi? Anahtarı sizde değil mi?

Huriye— Kilitli. Anahtarı bendedir. Fakat oraya saklanmak olmaz.

Müdür— Niçin?

Huriye— Orada misafir var.

Müdür— Misafir mi var?

Huriye— (Pencereden bakarak) Ahbabı gidiyor. Kenan kapıyı açıyor. Mahvolduk. (Dolabın anahtarını müdüre uzatarak) Ne çare dolaba girmekten başka yer yok. Alınız alınız anahtarı çabuk giriniz. Oradakinden size bir fenalık gelmez, tanıdığınız bir adamdır.

Müdür— Tanıdığım bir adam mı?

Huriye— Kıskanç değil. Bana öyle söyledi. Haydi çabuk giriniz.

Müdür— (Dolabın kapısını açar, karşısında Nazmi'yi görür) Vay! Nazmi! Nazmi Bey!!!

Nazmi— (Müdürü yerlere kadar eğilip selamlayarak) Buyurunuz müdür bey efendim.

Huriye— (İkisini de dolaba iterek) Giriniz, giriniz. Hiç ses çıkarmayınız, (İkisi de dolaba girerler, Huriye üzerlerine kilitleyip anahtarı alır) bu hal mutlak

bu gece benim yüreğime indirecek, Kenan'ın saadeti uğrunda çektiğim zahmetleri ona bildirmeden öleceğim. (Bir koltuğa oturup eline geçirdiği bir kitabı okumağa başlar. Kenan gelir)

Yedinci Meclis

Huriye – Kenan

Kenan— (Neşe ile) İşte geldim, karıcığım.

Huriye— Ben de seni bekliyordum.

Kenan— Sabırsızlıkla mı?

Huriye— Öyle ya.

Kenan— Hemen yatalım değil mi? (Kolu Huriye'nin beline sarılarak) Sana ne destanlar okuyacağım bilsen.

Huriye— (Çekilerek) Fakat Ruhsar sokaktan gelmedi.

Kenan— Ne vakit gelirse gelsin bize ne. Ona da destan okuyacak değilim ya! (Huriye'ye sarılmak ister, Huriye çekinir)

Huriye— Gelince gürültü eder, bizi uyandırır.

Kenan— Bakalım biz uyuyacak mıyız? (Huriye'ye sarılmak isteyince o çekinir)

Huriye— Bu akşam niçin bu kadar erken geldin? Gazinoda bir şeye mi canın sıkıldı?

Kenan— Hiçbir şeye canım sıkılmadı. Arkadaşlarla güldük eğlendik, sen aklıma geldin, seni incittiğim aklıma geldi. Kendi kendime: "Kenan sen yüz kere bin kere kabahatlisin haksızsın bir takım kara hülyalarla karını kıskandın. Bu inci gibi kadını incittin. Git özür dile!" dedim. Hemen kalktım geldim. Beni affettin değil mi Huriye?

Huriye— Affettim.

Kenan— (Kollarını açarak) Affettiğinin eserini göster bakayım… Haydi kollarımın arasına gel… Fakat niçin tereddüt ediyorsun?

Huriye— Ya görürlerse?..

Kenan— Allah Allah kim görecek. Burada bizden başka kimse var mı?

Huriye— Komşular görür.

Kenan— Amma yaptın ha! Her akşam görmüyorlar da bu akşam mı görecekler? (Huriye'ye gidip kollarının arasına alır) Her akşam kendini sen öptürmek isterdin, hem de çok çok öper öptürür idin de yine kanmazdın. Bu akşam niçin öyle tok gözlü oldun. Haydi sen de beni öp bakayım.

Huriye— (Yüzünü Kenan'ın yüzüne koyarak) Utanıyorum.

Kenan— İlk gelin olduğun gece gibi haspa!.. (Öper) Bu çekingenlikte başka türlü bir zevk vardır…

Huriye— Çekinmiyorum, sana öyle geliyor. Hem neden çekinecekmişim. Sen benim kocamsın. (Dolaba bakıp gayet yüksek sesle) Kimin ne demeye hakkı vardır?

Kenan— Öyle ya! Fakat burada benden başka bir şeyi demeye hakkı olan birisi mi var?

Huriye— Ben söz temsili öyle söylüyorum. Haydi odamıza çıkalım.

Kenan— Hah şöyle, elektriği söndüreyim de çıkalım (Elektriği söndürür).

(Elbise Dolabının İçi Görünür)

Birinci Meclis

Müdür – Nazmi

(Perde açıldığı zaman müdür elinde bir kadın iskarpiniyle dolabın kilidini kırmak için uğraşır. Nazmi elektrik fenerini yakmış olduğu hâlde müdüre yardım eder.)

Müdür— (Meyusâne) Melun kilit kırılacak gibi değil.

Nazmi— Mümkün değil kapıyı açamayacağız...

Müdür— Ben kilidi kırmaktan vazgeçtim. Ne kadar da sağlam imiş.

Nazmi— Huriye'nin fazileti gibi muhkem.

Müdür— (İnfial ile) Nazmi Bey sözünüzü biliniz de öyle söyleyiniz.

Nazmi— Fena bir şey mi söyledim?

Müdür— Hiç olmazsa Huriye Hanım deyiniz. Kadına karşı hürmet lâzımdır.

Nazmi— Ama ne kadın! Aptalın biri diyeceğim ama, bizi kaz gibi daracık bir dolaba tıkması aklıma geldikçe kendimize o sıfatı vermeğe mecbur oluyorum. Eğer sabaha kadar burada kalırsak çivi keseceğiz.

Müdür— Şimdiden soğuk iliklerime işlemeğe başladı.

Nazmi— (Şapkasını çıkararak) Af edersiniz Müdür Bey, huzur âlinizde şapka başımda... Pek ayıp oldu affedersiniz.

Müdür— Zararı yok.

Nazmi— Nasıl zararı yok efendim, bir maiyet memuru aciz bir kâtip, amiri huzurunda şapka başında durabilir mi? Bendeniz bu gibi merasime riayetkârım Müdür Bey Efendi. Buraya ben sizden evvel girdim. Siz benim

misafirim sayılırsınız. Size hürmet ve ikram etmek elzemdir. Lütfen oturunuz efendim.

Müdür— Nereye oturayım?

Nazmi— Af edersiniz size kanepe, koltuk takdim edemediğimden dolayı pek mahcubum.

Müdür— Benimle eğleniyor musunuz Nazmi Bey?

Nazmi— Aman Efendim haddime mi!.. Fakat şurada bir valiz var lütfen üzerine oturunuz, rahat edersiniz.

Müdür— (Oturmağa teşebbüs ederken asılı elbiseler başına yüzüne sarılır) Of! Bu melun elbiseler insanın yüzünü gıdıklıyor.

Nazmi— Müsaade buyurunuz. (Müdürün yüzüne dokunan elbiseyi takılı olduğu yerden alarak) Onun saten elbisesi. İçinde onun vücudu varken bu elbise ne kadar mukaddes bir elbise idi. Hele bu etek tarafı, tombul bacaklarının dokunduğu yer. (Elbisenin eteklerini öperek) Baldırlarını öpmüş gibi oluyorum.

Müdür— (İnfial ile) Nazmi Bey! Kimin huzurunda bulunduğunuzu unutuyorsunuz.

Nazmi— Af edersiniz Müdür Bey, kendimi zapt edemedim. Bununla size bir şilte yapacağım. Tutunuz şu elektrik fenerini. (Feneri müdüre verir. Elbiseyi dört kat edip bir şile şekline koyar) Ah Huriye! Sen elbiselerinin buruşturulmamasını tembih etmiştin ama göl gör bak ne hâle geldi. (Elbiseyi valizin üzerine koyar)

Müdür— O kadar hızlı söylemeyiniz, işitirler. (Valizin üzerine oturur)

Nazmi— Şimdi onlar uyumuşlardır. Uyumamış olsalar bile yukarı katta sesimizi işitemezler.

Müdür— Daha uyumadılar, mırıltılarını işitemiyor musunuz?

Nazmi— (Dinleyerek) Gerçek... Kumrular gibi ötüşüyorlar. Öpüştükleri bile işitiliyor. Anlaşılan yukarı katta derece-i hararet pek fazla.

Müdür— Amiriniz sıfatıyla münasebetsiz sözler söylemekten sizi men' ederim.

Nazmi— Münasebetsiz nasıl bir söz söyledim?

Müdür— Biraz evvel neye karar vermiştik? Amirle memur arasında vuku' mu giz tâbi mi olan rekabeti tahrik edecek kolda ve failde bulunmayacak değil mi idik? Sizin latifeleriniz giz kail kabul birer laubaliliktir.

Nazmi— Af ederseniz Müdür Bey, bilmeyerek bir hatada bulundum.

Müdür— Vaziyet ne derece gülünç olursa olsun, iyi bir memur, âmirine karşı hissiyat olsun hürmetkârane göstermeğe mecburdur. Ben sizin âmirinizim, istikbaliniz benim yed iktidarımdadır. Beni hiddetlendirecek latifelerde bulunacağınıza istikbalinizi düşünseniz daha iyi olur.

Nazmi— Allah sizden razı olsun Müdür Bey, iyi aklıma getirdiniz. Hakikaten istikbalimi düşünmek zamanıdır. (Şapkasını çıkarıp, reverans yaparak) bu hususta lûtf ve iltifatlarınızın bî-dirîg buyrulmasını istirham ve bu vesile ile arz ihtiram eyleriz efendim.

Müdür— Ne demek istiyorsunuz?

Nazmi— Gayet basit. Huriye Hanım Efendi'nin delâlet-i füsunkâranesi ve zat-ı müdüriyet penâhlarının avâtıf-ı bende perverileri sayesinde mümeyyizlikle tavzif ve taltif buyrulan Kenan Bey benden münhal kalan memuriyete bu aciz ve sadık bendenizi tayin ediveriniz.

Müdür— Fakat bu memuriyet sizin hakkınız değil. Sizden daha kıdemlileri var.

Nazmi— Kenan'dan da daha kıdemliler vardır. Her kaidenin bir istisnası olur. Bahusus bu akşamki vaziyet nazik-i teveccüh devletlerinizi kazanmama bir vesile oldu.

Müdür— Bu sözü söylemek doğrusu büyük bir cürettir.

Nazmi— Neden cüret olsun efendim. Mademki beraber hovardalık ediyoruz.

Müdür— (Şiddetle) Beraber değil.

Nazmi— Nöbetleşe demek istiyorum. Yani aynı tabaktan yemek, aynı bardaktan su içmek, aynı kadını sevmek, aynı yatakta yatmak ne demek ise işte biz de ikimiz o demek oluruz. Arkadaşlık, samimiyet.

Müdür— Size son defa olarak söylüyorum Nazmi Bey, benim mevkiim çapkınlıkta size arkadaş olmama manidir. Rica ederim beni burada kalemde müdüriyet masası başında görür gibi olmalısınız.

Nazmi— Daima sizi öyle görüyorum. Ve bunun için münhal memuriyeti sizden talep ediyorum.

Müdür— Elverir artık.

Nazmi— Red mi ediyorsunuz? (Tehditkârane) Hele öyle bir şey yapınız ben de yapacağımı bilirim.

Müdür— (Mülâyemetle) Nazmi Bey oğlum! Red ediyorum demedim. Burada bir rezalet çıkmadan çıkarsak istediğinizi yapacağıma söz veriyorum.

Nazmi— Teşekkür ederim Müdür Bey. Teveccühünüzü benden deri' etmediğinizi temenni ediyorum. Ne yaparsınız Müdür Bey, hayatta mücadele o kadar güçtür ki temin-i maişet için fırsat zuhurunda hemen istifade etmelidir.

Müdür— Siz buna fırsat mı diyorsunuz?

Nazmi— Bundan daha güzel fırsat mı olur? Aciz bir memur için amiriyle hususiyet ve samimiyet âleminde bulunmak büyük bir nimettir.

Müdür— Benim sizinle hususiyet ve samimiyetim yok. Sözünüzü tartarak söyleyiniz.

Nazmi— Gösteriniz bundan daha mükemmel bir hususiyet ve samimiyet olamaz. Şu dolabın içinde ikimizde kapalı heyecanlı, ne olacağımız meçhul bir hâlde bulunuyoruz. Bu vaziyet sözlerimi ispata kâfi değil mi?

Müdür— (İstemeyerek) Kâfi... (Birdenbire) Susunuz bir ses işitiyorum.

Nazmi— Dinleyelim.

Müdür— (Biraz dinledikten sonra) Karyola gıcırtısı.

Nazmi— Ne saygısızlık! Kenan için bir şey demeğe hakkımız yok ama, Huriye bizim burada kapalı bulunduğumuzu pekala biliyor. (Asabiyetle ayağını yere vurur)

Müdür— Of! Ayağıma bastınız.

Nazmi— Af edersiniz, kaza...

Müdür— Ben yavaş yavaş endişe etmeğe başladım, buradan nasıl çıkacağız. Kapıyı kıralım mı?

Nazmi— Dehşetli bir gürültü olur.

Müdür— Gürültüyü işitip gelinceye kadar biz kaçarız.

Nazmi— Arkamızdan altı kurşun da bizi kovalar. Kenan bizi kaçarken görünce revolverini garav garav boşaltır. Altı kurşun. Biri bana beşi size.

Müdür— Niçin beşi bana? (Bir mantonun arkasına gizlenir)

Nazmi— Müdüriyete hürmet. Kenan merasime pek ziyade riayetkârdır... Fakat siz niçin oraya büzüldünüz, korkuyor musunuz?

Müdür— Biraz... Kuzum Nazmi Bey şu kapıyı biraz da siz zorlasanız bakalım.

Nazmi— Sağ elimle zorlamak lâzım. Hâlbuki kilit sol tarafta. Yer değiştirelim. (Dolabın içinde bir taraftan bir tarafa geçmek isterler fakat dar olduğu için geçemezler)

Müdür— Ay! Karnımı ezeceksiniz.

Nazmi— Ne yapayım dolabın içi çok dar.

Müdür— Ne yapalım.

Nazmi— (Eğilerek) Üzerimden geçiniz.

Müdür— Ben jimnastik yapmadım. Üzerinizden sıçrayamam.

Nazmi— O hâlde müsaade ediniz ben omzunuzdan atlayım. (Müdür eğilir) Müdür Bey'in sırtına binmek her memura nasip olmayan bir muvaffakiyettir! Bir de siz aramızda samimiyet yok diyorsunuz.

Müdür— (Doğrulayarak) Bana bakınız Nazmi Bey! Siz artık pek ileri gitmeye başladınız. Ben hasîb alaycak sizinle senli benli konuşuyorum ama, bunun bir haddi vardır.

Nazmi— Dolabın öbür tarafına geçmek için omzunuzdan atlamaktan başka çare var mı Müdür Bey? Neden hiddetleniyorsunuz?

Müdür— Omzumdan atlamanıza bir şey demiyorum. Müdür Beyin sırtına binmek dediniz ki bu âdeta beni eşek yerine koymaktır.

Nazmi— Estağfurullah efendim! O nasıl söz? Benim size eşek demek aklımdan bile geçmez.

Müdür— (Hiddetle) Hala söylüyorsunuz.

Nazmi— Vallahi Müdür Bey Efendi, zat-ı âlilerine karşı ne yolda idare-i kelâm edeceğimi şaşırdım. Ben size eşek demediğim hâlde siz dedim diye ısrar ediyorsunuz. Benim sizin kadar her kelimeden bir mana çıkaracak kadar ilmim irfanım yoktur.

Müdür— Hele bir kere buradan selâmetle çıkalım, ben size ilim ve irfanı gösteririm.

Nazmi— Bendeniz de zat-ı âlinizin fikrindeyim. Buradan sağ salim bir çıktıktan sonra... Bakınız sağ salim diyorum. Çünkü Kenan'ın bizi yakalayacağı, yüzde doksan dokuz öldürmesi muhakkak!

Müdür— Susunuz bedbin çocuk!

Nazmi— Siz onun yerinde olsaydınız, zevce-i muhtereminizin elbise dolabında iki zampara yakalasanız "Maşallah Efendim! Safa geldiniz, inşallah yine buyurunuz!" mu dersiniz?

Müdür— Susunuz diyorum size (Gayet hiddetle ayağını yere vurarak) kolunuzdan tuttuğum gibi sizi kapı dışarı atarım.

Nazmi— (Müstehziyâne) Unutuyorsunuz Müdür Bey, biz zât-ı âlilerinizin müdüriyet odasında değiliz. Huriye'nin dolabındayız. Odacınızı çağıramazsınız. Bahusus kapı kilitli, beni dışarı atamazsınız.

Müdür— Of! Meğer siz ne belâlı bir memur imişsiniz.

Nazmi— Bilakis efendimize gayet sadık, matî' minnettar, aciz bendenizim. Çünki münhal memuriyete tayin edeceğinizi af buyurdunuz.

Müdür— O hâlde beni buradan selâmetle çıkarmak çaresine baksanıza oğlum!

Nazmi— Bakacağım. Usul merasim ve merâtib bahsi tazelemekten buna vakit kalmıyor ki...

Müdür— Nazmi Bey size çok rica ederim, buradaki lâubaliliğimiz burada kalsın. Yarın makam müdüriyette bana kâfi elsâbık hürmet edersin.

Nazmi— Tabiî efendim tabiî. Ben o kadar terbiyesiz bir adam değilim. Herkesin önünde size eskisinden daha ziyade hürmet edeceğim. Baş başa kaldığımız zaman ise...

Müdür— Susunuz. Ben bir ayak sesi işitiyorum. (Dinler) Zannedersem merdivenden biri iniyor.

Nazmi— Huriyeciğimizdir. Bizi kurtarmağa geliyor.

Müdür— Huriyemizi kaldırınız, sapsade Huriye Hanım deyiniz.

Nazmi— Yine mi kıskançlık?

Müdür— Susunuz ayak sesi yaklaştı... Ya kocası ise?!!!

Nazmi— İşte o vakit hapı yuttuk!

Müdür— Elektrik fenerini söndürünüz.

Nazmi— (Feneri söndürerek) İşte söndürdüm. (Sahne karanlık olur) Ya hayat ya memat! Burası da bir mezar gibi karanlık!

Müdür— Susunuz korkuyorum.

Üçüncü Perde

Birinci perdenin dekoru

(Perde açıldığı zaman sahne karanlık ve boştur. Kenan soldan gelir arkasında pijama ve robdüşanbera, ayaklarında terlik)

Birinci Meclis

Kenan Yalnız

Kenan— (Elektriği yakarak) Bir ses işittim, acaba Ruhsar sokaktan şimdi mi geldi? (Saat on ikiyi çalar) Saat on iki, tam gece yarısı. Herhalde Ruhsar gelmiştir. İşittiğim gürültü onun ayak sesleri olacak... Huriyeciğim fena halde baş ağrısından mustarip... "Kuzum Kenancığım fena halde başım ağrıyor, bu akşam beni rahat bırak!" dedi. Ben de çaresiz bıraktım. Acaba Ruhsar'ı komşu doktora göndersem mi?.. (Sol taraftaki kapıdan içeri seslenir) Ruhsar!.. Ruhsar!.. Ruhsar'ın sesi:

Ruhsar— (İçeriden) Efendim?

Kenan— Soyundun mu?

Ruhsar— (İçeriden) Soyundum.

Kenan— Yattın mı?

Ruhsar— (İçeriden) Yatıyorum.

Kenan— Çabuk buraya gel.

Ruhsar— (İçeriden) Geliyorum.

Kenan— (Ortaya gelir) Huriye'nin başının ağrısı geçinceye kadar uyumam. Çünkü uyuyamam. (Masanın ortasındaki şapka gözüne ilişir) Şapkamı burada unutmuşum. (Masaya gider şapkayı alıp bakar başına koyar) Hayır bu benim şapkam değil... (Şapkayı derhal masanın üstüne bırakır) Ya kimin?.. Bu ne demek olacak?.. Bir çift de eldiven var... (Hayıfla etrafına bakar) Acaba işittiğim gürültü hırsız gürültüsü mü idi? Fakat melun şapkalı, eldivenli hırsız olur mu?.. (Aklına bir şey gelip endişe ile) Yoksa?.. Yoksa!.. Aklıma gelen gibi... Bu şapka bu eldivenler bizim müdürün mü?.. Evet onun şapkası!.. (Eliyle başını tutarak) Ah! Bana nihayet oldu olacak! Bu ağırlığı başımda taşımayacağım! (Dolabın içinde kuvvetli bir aksırık işitilir. Kenan sıçrar) Hah!.. İşte orada!.. Ben bundan çoktan beri emindim. Bu çapkının başıma takacağı şeyleri çoktan hissediyordum. Nihayet taktı. (Ayaklarının ucuna bakarak dolaba doğru gider, sonra da şiddetli bir aksırık

işitilir. Kenan birdenbire gelir Ruhsar'ın kucağına düşer. Ruhsar gecelik kıyafetiyledir)

İkinci Meclis

Kenan— Ruhsar!

Ruhsar— Ne oldunuz bey efendi?

Kenan— (Kendisini toplayarak) Sus! Yavaş söyle!

Ruhsar— Ne var?

Kenan— (Başını Ruhsar'a eğerek) Başımdakileri görmüyor musun?

Ruhsar— (Kenan'ın saçlarının arasına dikkatle bakarak) Bir şey görmüyorum. Bir tarak getireyim de tarayalım. Geçen gün bir tane de gömleklerinizde bulmuştum.

Kenan— Gömleğimde mi bulmuştun?

Ruhsar— Evet galiba bunlar sizin gazinodan geliyor.

Kenan— Ne?

Ruhsar— Ayıptır söylemesi pirenin arkadaşı haşarat.

Kenan— Ben ne söylüyorum sen ne anlıyorsun. Ben başıma takılan boynuzlardan bahsediyorum sefil!

Ruhsar— (Yalvararak) Vallahi Beyefendi, benim hiç kabahatim yok. Size nasıl isterseniz yemin ederim. Ben komşuya gittim, başka bir yere gitmedim. Bu sabah bana hiç beklemediğim iltifatı ettiğiniz halde ben nasıl olur da sizi aldatırım. Bunu aklımdan geçirsem gözlerim kör olur.

Kenan— Bu sabah kazara elimin göğsüne dokunmasını mı sen iltifat sayıyorsun da kendi kendine...

Ruhsar— Kolunuzu da belime sardınız hem de...

Kenan— (Yavaş sesle) Sana kaza dedim ya, mahsus yaptım.

Ruhsar— (Masumane) Ya!!! Ben de ne zannetmiştim,

Kenan— Bana boynuz taktıran kendin zannetmiştin öyle mi?

Ruhsar— Ben değil isem kim?

Kenan- Hanım, hanım!

Ruhsar— Zavallı hanımcığım o kadar masumdur ki... Yanlışınız var beyefendi.

Kenan— Onu müdafaa etmeye kalkar isen seni de kabahatine ortak sayarım... Haydi bir koşu karakola git, Ömer Efendi'yi bul.

Ruhsar— Komiser mi?

Kenan— O hem komiser, hem benim ahbabım, tarafımdan rica et, çabuk buraya gelsin. Birkaç kişi de beraber alsın. Evi muhasara ettirsin. Namus hayırsızını kaçırmayalım.

Ruhsar— Hayırsız burada mı?

Kenan— Evet.

Ruhsar— Nasıl oldu da anladınız? (Bu esnada dolapta şiddetli bir aksırık işitilir) Ah!.. (Kenan'ın kolları arasına düşer)

Kenan— İşte gördün mü dolapta saklanıyor.

Ruhsar— (Daha ziyade Kenan'a sokularak) Ya bu başka bir hırsızsa!..

Kenan— (Ruhsar'ı iterek) Bana o kadar sokulma.

Ruhsar— (İstemeyerek çekilerek) Ne yapalım, korkuyorum.

Kenan— Korkma, ben buradayım. Haydi sen karakola koş.

Ruhsar— Fakat görmüyor musunuz, yatak kıyafetiyleyim.

Kenan— Görmek istemem. (Hemen arkasından robdüşanberini Ruhsar'a giydirerek) Şöyle göğsünü kollarını kapa.

Ruhsar— Ben komiseri getirinceye kadar habersiz kaçarsa?

Kenan— Ben kaçırmam. Haydi durma, çabuk ol.

Ruhsar— Size bir şey soracağım. Hanım da dolabın içinde mi?

Kenan— Hayır o yukarıda odasında.

Ruhsar— (Etrafa) Ne beceriksiz bir kadınmış!

Kenan— Haydi düşünüp duracağına koş git. (Etrafa kulak vererek) Yukarıda oda kapısı açıldı. Hanım geliyor.

Ruhsar— Ben de gidiyorum. (Sağından gider)

Kenan— (Soldan içeriye kulak vererek) Merdivenden iniyor. (Şapkanın bulunduğu masaya gider) Şunları gizleyelim. (Şapkanın ve eldivenlerin üzerine bir gazete örter) Bakayım hayâsızlığı, yalancılığı ne dereceye kadar götürecek. (Huriye soldan gelir, gecelik kıyafeti üzerinde Penyuvar)

Üçüncü Meclis

Huriye— Seni merak ettim de geldim.

Kenan— Baş ağrısı geçti mi?

Huriye— Geçti. Haydi gel yatalım.

Kenan— Uykum kaçtı.

Huriye— Buraya geldiğimde konuşuyordun?

Kenan— Ruhsar'la.

Huriye— Ya!..

Kenan— Burada konuşacak kimse var mı?

Huriye— (Etrafa) Bereket versin dolabın anahtarı cebimde.

Kenan— Ne düşünüyorsun?

Huriye— Hiç... Uyku sersemliği.

Kenan— Öyle ise git yat.

Huriye— Benim de uykum kaçtı. (Bir müddet sükût) Ruhsar nerede?

Kenan— Komşu doktora gönderdim. Baş ağrısına ilaç versin.

Huriye— Başımın ağrısı geçti diyorum.

Kenan— Bu hem doktor, hem operatördür. Gelince bir operasyon yapar.

Huriye— Ne operasyonu?

Kenan— Basbayağı bir operasyon. Sesli bir ameliyat cerrahiye... Ateşte kızdırılmış demir ile yarayı dağlamak.

Huriye— Benim dağlanacak bir yaram yok.

Kenan— Bais yok. İhtiyaten dağlar.

Huriye— (Telâşe ile) Sen ne söylüyorsun Allah'ını seversen? Deli mi oldun?

Kenan— (Şiddetle) Deli olmadığıma şaşırıyorum. (Gayet melâmetle) Sana iyi bir müjde vereceğim.

Huriye— Ben senin iyi müjdelerini bilirim. Daima etrafında fena havadisler vardır.

Kenan— Etrafımdaki havadisleri bırak dinle beni. Artık kıskanç değilim.

Huriye— Çok iyi ama, tavrın beni üzüyor.

Kenan— Demek oluyor ki latife ettiğimi anladın. Ameliyat cerrahiye sana değil bana yapılacak. Ateşte kızdırılmış demir ile benim şu göğsümde açılan yara dağlanacak.

Huriye— Senin göğsünde bir yara mı var?

Kenan— Ne masumane bir sual! Sanki bilmez gibi soruyorsun. (Göğsüne vurarak) Burada bir kıskançlık yarası yok mu? Bunun son nöbet ateşleriyle ben yaşıyorum. Bunu kökten kesip atmak lâzım.

Huriye— Yine başlama kuzum Kenan, haksızsın.

Kenan— Merak etme. Ameliyattan sonra bu yara kapanacaktır. Böylece operatör kıskanç kocaların derdine deva bulan en birinci bir mütehassıstır.

Huriye— Ateşte kızdırılmış demirle göğsünü demirle yakarak mı?

Kenan— Kıskançlığa bais olan meselenin esbabı şebutiyesine burnunu sokarak.

Huriye— Burnu sokarak mı? Hiç böyle ameliyat yapıldığını işitmedim.

Kenan— Gözlerinle görürsün. İşte geliyor.

(Ömer, arkasından Ruhsar sağdan gelirler)

Dördüncü Meclis

Kenan – Huriye – Ömer – Ruhsar

Huriye— Vay buyurunuz Ömer Efendi... Bu vakit sizi hangi rüzgâr attı?

Ömer— Tasdi etmemi emretmişsiniz, ben de...

Kenan— (Ömer'in sözünü keserek) Merasimperverlik sırası değil. Siz buraya niçin geldiniz biliyor musunuz?

Ömer— Niçin gelmiş olursam olayım. Ben her zaman gittiğim yerde nezaketi elden bırakamam.

Kenan— ... Vazife ettikten sonra istediğiniz kadar nezaketli olunuz. Bunun meseleye bir tesiri olmaz. (Şapkanın bulunduğu masaya doğru gider)

Huriye— (Ömer'e yaklaşıp yavaş sesle) Aman Ömer Efendi ne olursa sizden olur, namusum sizin elinizde.

Ömer— (Yavaş sesle) Merak etmeyiniz vak'aya namus benim vazifemdir.

Huriye— (Yavaş sesle mahcubane) Teşekkür ederim.

Kenan— (Şapkanın üzerindeki gazeteyi kaldırıp Ömer'e gelerek) Ömer Efendi!

Ömer— Rica ederim bana ismimle hitap etmeyiniz. Ben buraya bir vazifenin ifası için geldim. Saffet memuriyeti ile hitap ediniz.

Kenan— Aramızdaki dostluğa binaen...

Ömer— Dostluk kantarıyla alış-veriş meşkal iledir, unutmayınız.

Kenan— Peki komiser efendi. Sizin şu dolaba nazarı dikkatinizi celbederim.

Ömer— Ben size bir şey sordum mu ki celb veriyorsunuz. Ne vakit sorar isem o vakit söyleyiniz.

Kenan— Fakat...

Ömer— Fakat makat yok, burada tahkikat yapmak bana aittir. Tahkikatı ihlal ettiğiniz takdirde sizi tevkif etmeye mecbur olurum.

Kenan— Peki ama, ben söylemezsem siz tahkikata nereden başlayacaksınız?

Ömer— Ben başlayacağım yeri bilirim. (Baştan aşağı Ruhsar'ı süzerek) Bu hatun kişi kim?

Ruhsar— Efendim ben bu evde hem orta hizmetçiliği, hem aşçılık, hem vekilharçlık, tahta silmek, çamaşır yıkamak, ütü, kola yapmak da caba, bu kadar hizmetlerine mukabil ayda aldığım topu topu...

Kenan— Sen susacak mısın? Haydi defol içeri.

Ömer— Tekrar ederim, tahkikatı ihlal ediyorsunuz beyefendi. (Ruhsar'a) Söyle kızım, ismin nedir?

Ruhsar— Ruhsar.

Ömer— Kaç yaşındasın?

Ruhsar— Nüfus tezkiremde yirmi üç yazılı, ama asıl yirmi yaşındayım.

Ömer— Evli misiniz? Bekâr mısınız?

Ruhsar— Birkaç kişi ile nişanlandım nikâhlandım, sonra caydılar.

Ömer— Demek elyevm bakiresin. (Ruhsar cevap vermez, önüne bakar) Yahut yarım bakire… (Ruhsar yine cevap vermez) Yine cevap vermiyorsun. (Kenan'a) Kenan Bey! Siz bu kızın ahval bedeniyesi hakkında ne biliyorsanız söyleyiniz.

Kenan— (Hiddetle) Canım bu kızı istintak etmekte mana ne?

Ömer— Mana mı ne? Şimdi oturup da size uzun uzadıya tahkikat asvali mi öğreteceğim? Vak'ayı tespit ediyorum. Bu kızcağız beni karakoldan aldı getirdi. Niçin, ne sebeple, neden dolayı getirdiğini bilmem lâzımdır.

Kenan— Bana sorsanıza... Mesele kocasını aldatan bir kadının cürm-ü meşhudîdir.

Ömer— Kızcağız söyledi ya evlenmemiş.

Kenan— (Şiddetle) Ondan bahsediyorum. (Huriye'yi göstererek) Mevzu bahis olan bu kadındır.

Huriye— Kenan neler söylüyorsun?

Ömer— Susunuz hanım.

Kenan— (Huriye'ye giderek) İşin mâniayı kayhını şimdi anladın mı?

Ömer— Susunuz diyorum efendi, size tekrar ederim tahkikatı ihlal ediyorsunuz. Bu kız bana evde hayırsız var geliniz dedi. Geldim, şimdi burada bana kocasını aldatan bir kadından bahsediyorsunuz. İfadeler birbirini tutmuyor.

Kenan— Yani evimizde bir namus hayırsızı var.

Ömer— Geçenlerde de bir gece alelâde bir tavuk hayırsızı için yatağımızdan kaldırdılar. Bu da öyle bir şey olmasın.

Kenan— Hayır, mevcuden ispatı elimde. (Gidip dolap kapısına arkasını dayar)

Ömer— O halde bırakınız, tahkikatımı ikmal edeyim. Vak'ayı tespit edeyim. Mahkeme ona göre hükmünü versin.

Kenan— Benim de istediğim bu.

Ömer— (Koynundan kâğıt kalem çıkararak) Ben buraya gelir gelmez ne gördüm. Evvela bundan başlayalım. Hane sahibi Kenan Bey'in harem muhteri Huriye Hanım. Efendi, kapalı bir libas ile gayet edibane bir kıyafette idi. (Yazar)

Kenan— Onu açık saçık mı görmek istiyordunuz?

Ömer— (Sert) Susunuz... Kenan Bey nam-ı kimesneye gelince arkasında Yahudi hokkabaz gibi basma gömlek, basma don, çabaçul bir kıyafette ve biraz da üryanca idi. (Yazar)

Kenan— Bu işte ben mevzubahis değilim ki... Çırılçıplak da olsam ehemmiyeti yok.

Ömer— Bırakınız beni, meseleye telak eden emareleri topluyorum.

Kenan— Rica ederim, ne kadar varsa hepsini topladınız.

Ömer— Tabi ki. (Ruhsar'a) Kızım yaklaş bana. (Ruhsar yaklaşır. Ömer yavaş sesle) Ben sana ne der isem sen evet de.

Ruhsar— Peki anladım.

Ömer— (Yüksek ve sert bir sesle) Tahkikatı ikmal ediyorum. (Ruhsar'a) Senin bu arkana giydiğin nedir?

Ruhsar— Bey efendinin robdüşamberisi.

Kenan— Sizi çağırmak için giderken giydirdim.

Ömer— (Yazarak) Hizmetçi kıza ev sahibi Kenan kendi robdüşamberisini giydirmiş. (Ruhsar'a) Çıkar onu arkandan!

Ruhsar— Çıkaramam. Altında kısacık bir gömleğim var.

Ömer— (Kenan'a) İşitiyor musunuz Kenan Bey, altında kısacık bir gömlek varmış!

Kenan— Biliyorum.

Ömer— (Güya hayretle) Biliyor musunuz?

Ruhsar— Evet biliyor. Robdüşamberiyi bana o giydirdi.

Huriye— Kız sen bu kıyafetle herkesin karşısında dolaşmağa utanmıyor musun? Haydi!

Ruhsar— Yalan mı söyleyeceğim. Açayım göstereyim mi? Siz tenhada iki göz arasında.

Ömer— Kenan Bey size dostane bir şey söyleyeyim mi? Zevceniz hanımın elini ayağını öpünüz.

Kenan— Bu ne demek?

Ömer— Eğer o sizin yaptığınız bu çirkin hareketi affederse mesele hallolur.

Kenan— Nasıl çirkin hareket?

Ömer— Her hangi mahkemeye gider iseniz gidiniz ortadaki delâile nazaran bu hizmetçi kızla olan maceranızdan dolayı sizi itham ederler.

Kenan— Ne söylüyorsunuz Allah aşkına?

Huriye— (Ağlar gibi) Bunu senden ummazdım Kenan.

Ömer— Susunuz.

Kenan— Yemin ederim ki benim bu abdal kız ile hiçbir maceram yoktur.

Ömer— Olmasa bile ortadaki delâil olmuş gibi ispat ediyorum.

Kenan— Nasıl delâil? Hangi delâil?

Ömer— Onu bir ben bilirim bir de mahkeme. Zevahir hal sizi itham ediyorum. Hâlbuki siz zevcenizi itham ettirecek bir delil gösteremiyorsunuz?

Kenan— Şimdi birer birer hepsini gösteririm. (Şapkanın bulunduğu masaya gider)

Huriye— (Yavaş sesle Ömer'e) Ah! Mahvolacağım.

Kenan— (Şapkayı arkasına saklamış olduğu halde karşılarına gelir) Siz benden ispat istiyorsunuz değil mi? Dinleyiniz beni. Yarım saat evvel yatmıştım.

Ömer— Hizmetçi kızla mı?

Kenan— Hayır canım, karımla.

Ömer— A birader! Mademki zevcenizle yattınız, beni ne diye buraya çağırdınız?

Kenan— Karımı cürm-ü meşhud halinde yakalatmak için.

Ömer— Hâlbuki ortada bir cürm-ü meşhud yok. Sizin dediğinize göre bir cürm-ü meşru var. Buna ben ne diyebilirim.

Kenan— Rica ederim latifeyi bırakınız.

Ömer— Bende latife edecek bir tavır görüyor musunuz?

Kenan— Mesele gayet nazik ve ağırdır. Şimdi tekmil mahalledeki evli erkekleri buraya toplayıp da onların karşısında size şunu göstersem ne dersiniz? (Şapkayı gösterir)

Ömer— Tuhaf! Ne diyeceğim, bir şapka diyeceğim.

Kenan— Bu şapka benim değil. Bunu burada masanın üstünde buldum.

Ömer— Ya!!! Öyle mi?.. O başka (Şapkayı alıp evirir çevirip bakar) Bunu bir sene saklayınız, biz de bir taraftan ilan ederiz. Sahibi zuhur etmezse sizin olur. Alınız. (Şapkayı iade eder)

Kenan— (Alarak) Mesele bu değil. Bu şapka benim birinci ispatımdır.

Ömer— Neyi ispat edecek?

Kenan— Karımın beni aldattığını.

Huriye— Kenan!

Ömer— Siz susunuz. (Kenan'a) Sizin hiç aklınız yok mu Allah aşkına! İşi şöyle sathiyce bir muhakeme edelim. Yatak üzerinde bulunan bir şapka bile bir kadının kocasına hıyanet ettiğini ispat etmez. Nerede kaldı ki masa

üzerinde bulunan bir şapka ispat etsin... Bunu da ispat diye bana gösteriyorsunuz. (Şapkayı sahnenin bir tarafına atar)

Kenan— Daha başka ispatlarım var. Evvela şunu biliniz ki bizim müdürün şapkasıdır. (Huriye'ye) Öyle değil mi? İnkâr edemezsin.

Ömer— Sizin müdürün şapkası olmakla ne çıkar. Şapkası masanın üzerinde duruyor. Kalemlerde müdürler şapkalarını masanın üzerinde bırakırlar da sokağa çıkarlar. Bu dünyanın her tarafında vardır. Yokluklarını kâtiplere bildirmemek için bu bir kurnazlıktır.

Kenan— İyi ama bu dediğinizi dairelerde müdürler yapar. Benim evimde ne münasebet? Bu şapkanın burada mevcudiyetini hanımefendi izah etmelidir.

Ömer— Aceleniz ne. Bugün değilse yarın mesele kendiliğinden anlaşılır.

Kenan— Hayır ben şimdi izahat isterim. (Huriye'ye) Veriniz anahtarı.

Huriye— Hangi anahtarı?

Kenan— Şu dolabın anahtarını!

Huriye— (Anahtarı Ömer'e vererek yavaşça) Siz alınız!

Kenan— (Bu hareketi görür) Anahtarı gizlice Ömer Efendi'ye verdiğini gördüm. Onu da mı cürümüne itmek istiyorsun?

Ömer— Hayır, dolabı açtırmak için veriniz açacağım. Fakat bilmem dolabı niçin açtırmakta ısrar ediyorsunuz.

Kenan— Açınız, açınız canlı ispatımı göreceksiniz. (Ömer dolabı açar. Nazmi hemen dışarı fırlayıp kapıyı kapar, müdür hiç görünmez)

Altıncı Meclis

Kenan – Ömer – Huriye – Nazmi – sonra Ruhsar

Nazmi— Of! Havasızlıktan boğuluyordum.

Kenan— (Hayretle) Bu ne?!!!

Huriye— (Göğsünü gererek) Gördünüz mü? Dolaptaki müdür bey değilmiş.

Ömer— Ne ise mubaseyi kısa keselim.

Huriye- Hayır namusumu müdafaa edeceğim. Kocam beni müdür beyin metresiyim diyerek itham ediyor, görüyorsunuz ki bu göz göre göre bir iftiradır. Dolaptan müdür bey mi çıktı, yoksa başka biri mi? Bu halde beni ne hakla, ne cesaretle itham edebilir? Masum, kabahatsiz olduğum apaşikâr.

Kenan— (Dişlerini sıkarak Huriye'nin üzerine yürür) Kabahatsiz misin?.. İşte bunu söylemek bir cürettir. Ben şapkadan anladım. Yani aşığın şahsiyetinde aldandım. Ha Ali ha Hoca Ali. Bunun ikisi de aynı manayı ifade ediyor. Sen bana Nazmi Bey'in dolapta saklanmış olmasını izah edebilir misin?

Huriye— (Kenan'ın önünden çekilerek) Bu bana ait bir mesele değil.

Kenan— Ya kime ait? (Nazmi'ye) İzah ediniz!

Ömer— İyi düşününüz, sözlerinizin her bir harfini mahkeme tartacaktır.

Nazmi— Merak etmeyiniz. Ağır gelmezler. Çünkü hiçbir kelime söyleyemeyeceğim. Dolabın içinde iken yemin ettim.

Kenan— (Sert) Fakat size zorla söyletirler.

Ömer— Burada tahkikatı siz mi yapacaksınız, ben mi? Kenan Bey vazifeme müdahale etmekten sizi men ederim. Nazmi Bey'in hakkı var. Onun söyleyeceği sözleri ben tespit edeceğim... Yani onu istintak edeceğim demek istiyorum.

Nazmi— Maalesef size de cevap vermeyeceğim, sükûtum katidir.

Ömer— Ne bahis var? Biz sizin sükûtunuzdan da cevabî manalar çıkarabiliriz. Tahkikat nokta-i nazarından da sükût bazen ikrar, bazen inkâr mahiyetindedir. Meseleyi tavzih ediyor. Tahkikatı başka istikamette aramalı. (Etrafına bakar, arar)

Kenan— Buldunuz mu?

Ömer— (Giyinmiş olduğu halde soldan gelmekte olan Ruhsar'ı görünce) İşte buldum. Gel kızım.

Kenan— Onu ne yapacaksınız?

Ömer— O benim bileceğim şey. Vazifeme müdahale etmeyiniz. (Ciddi bir tavırla) Vak'a gayet suhuletle tavzih ediyor. Reyeân müşahedatıma nazaran kılığı kıyafeti düzgün ve usul-ü muaşeret-i medeniyyeye muvaffak olan Nazmi Bey hizmetçiniz Ruhsar'ın aşığıdır.

Kenan— Ne! ne! ne!

Ömer— (Nazmi'ye) Öyle değil mi? (Sükût) Bu defaki sükûtunuz ikrar mahiyetindedir. Öyle değil mi kızım?

Ruhsar— (Önüne bakarak) Siz bilirsiniz.

Ömer— (Huriye'ye) Tarafeynin müevvelen ikrarı sebut olmuştur.

Huriye— (Nazmi'ye kinaye ile) Bunu sizden ummazdım Nazmi Bey!

Nazmi— Hasbel icab efendim.

Ömer— (Kenan'a) Bir diyeceğiniz kaldı mı?

Kenan— Ne diyeceğimi şaşırdım.

Ömer— Ben size izah edeyim. Nazmi Bey, buraya Ruhsar ile görüşmek için gelir. Üzerine siz gelirsiniz. Nazmi Bey kaçacak vakit bulamıyor. Dolaba saklanmaya mecbur oluyor. Fakat maksadınız Ruhsar'a sulanmak. Çünkü sizin kıyafetiniz, onun kıyafeti bunu ispat eder. Aranızda bir

rezalettir başlıyor. Ruhsar ile aranızdaki gürültüyü işiten hareminiz hanım uyanıyor, yatağından kalkıyor, merdivenden aşağı iniyor (Huriye'ye) değil mi efendim? Bir yanlışım var mı?

Huriye— Doğru!..

Ömer— (Kenan'a) Hareminizin ayak sesini işitince sizi bir korku alıyor. Bu anda aklınıza bir fikir geliyor. Kanunu şaşırtmak için hemen Ruhsar'ı bana koşturuyorsunuz. Ben geliyorum. Şunu bilmiş olunuz ki ben buraya gelir gelmez icra ettiğim tahkikat ve tetkikat umumî neticesini bâ-rapor mercine bildirecek olur isem kim bilir kaç sene hapse mahkûm olursunuz.

Kenan— (Musibetle gezinerek) Olur şey değil! Ne onu bunu birbirine uymayan teviller.

Huriye— (Ömer'e) Rica ederim, bu seferlik kabahatini affediniz. Bir daha yapmaz.

Ömer— Bana göre hava hoş, siz davacı olmadıktan sonra... Fakat tekrar ederse o vakit hukuk-i umumiye davası vardır ki ondan kendini kurtaramaz. Ben size vak'anın mantıkî neticesini arz ettim. İstediğinizi yapmakta serbestsiniz. (Bu esnada dolaptan şiddetli bir aksırık işitilir. Kenan, Ömer, Ruhsar hayretle Huriye'ye, hayıfla birbirine bakarlar)

Nazmi— (Etrafa) Al sana bir vak'a daha?

Kenan— (Telaşla) Dolapta bir kişi daha var! (Süratle dolaba gider)

Ömer— (Yavaşça Huriye'ye) Sahi mi?

Huriye— Evet. Bu sefer kurtuluş yok.

Ömer— Bilakis. Bir kişi kabahati ispat eder, iki olunca kabahatsizlik tebbin eder. Bunu önce söylesenizeydi.

Huriye— Ben ne bileyim.

Ömer— (Etrafa) Yaman karı be! (Kenan'a) Dolabın kapısını açsanıza.

Kenan— (Çekinerek dolap kapısına vurur) Kim var orada? (Sükût)

Ömer— (Dolaba giderek) Siz çekiliniz oradan. Dolabı açmak da benim vazifemdir. (Kapıyı açar. Müdür vakar ve izzetle dolaptan çıkar, sağ elinde bir tek iskarpin vardır)

Yedinci Meclis

Kenan— (Hayretle) Müdür Bey!

Müdür— Evet, Müdür Bey! Ümit ederim ki size verilen ders hayli devam etti. Bu dersten iyi istifade ettiniz.

Ömer— Herkes çıktı mı dolaptan, daha kimse var mı? (Dolabın içine bakar)

Kenan— (Dalgınlıktan kendini kurtararak) Bana ders mi verdin müdür bey?.. Bu bir latife mi? (Güler)

Müdür— Ne zannettinizdi ya! (Herkes safça güler)

Kenan— Eğer hakikaten böyle ise...

Müdür— Sizinle görüşmek için Nazmi Bey buraya geldi.

Nazmi— Sizden münhal kalan memuriyete Müdür Bey'in beni tayin ettiğini size müjdelemek için geldik.

Müdür— (Nazmi'ye) Sözümü kesmeyiniz rica ederim. (Kenan'a) Siz gazinoya gitmişsiniz, hareminiz hanım meyus, müteessir bir halde ağlıyordu. Sebebini sorduk... Ağlayarak bize anlattığına göre...

Kenan— Biliyorum efendim, (Huriye'ye) demek sen kıskançlığımın cezasını vermek için...

Müdür— Ben sizden şüphelerinizin intikamını almak için tertip ettim.

Kenan— (Kemal sermest ve mahcubiyetle müdürün önünde eğilerek) Kusurumun affını istirham ederim Müdür Beyfendi. Bu kılıkta huzurunuzda bulunduğum için beni mazur görünüz efendim. Müsaade buyurursanız gidip giyineyim.

Müdür— Bais yok. Bu vak'anın tesiriyle amirinize karşı hissiyat-ı hürmetkarâneyi unutmadığınızı görerek memnun oldum. Veriniz elinizi. (İskarpini tutmakta olan elini Kenan'a uzatır)

Kenan— (İskarpini tutarak) Çok lütufkârsınız Müdür Bey. Size arz-ı minnet ederim. (Huriye'ye) Sen de çok iyi bir kadınsın. (Ömer'e) Siz de usul muhakemenize rağmen iyi bir dostsunuz.

Ömer— Meseleyi bildiğim için tahkikatımı nasıl diplomatça idare ettiğimi gördünüz ya.

Kenan— Sizin de malûmatınız var mıydı?

Ömer— Tabii. Bundan böyle zevcenizi kıskanmayacağınıza yemin ediniz.

Kenan— Yemin ederim.

Nazmi— Fakat Kenan Bey, fakat siz benim yeni memuriyetimi tebrik etmiyorsunuz.

Kenan— Tebrik ederim.

Nazmi—Bâlâ istihkak tayin olundum. Değil mi Müdür Bey Efendi?

Müdür— (Bârid) Evet.

Nazmi— (Etrafa) Huriye'nin dolabı sayesinde.

4.1. 1928–1930 Yılları Arasında Dergide Yayınlanan Hikâyelerin Tahlilleri

MADAM PÖTİFAR'IN İTİRAFLARI

Madam Pötifar, kocası tarafından ihanetle suçlanan bir kadındır. Mösyö Pötifar Mısır'da hükümette bir görev alır. Eve geç saatlerde gelen adam, çiftlik ve evle ilgilenmesi için Yusuf adında bir delikanlıyı tutar. Mösyö Pötifar evde yokken Madam Pötifar bir sanatçı dostunu eve çağırır ve adamla yatak odasında sanat üzerine konuşurlarken kocasının arabasını görerek sanatçı dostunu kilere kapatır. Oysa gelen Şam'lı delikanlı Yusuf'tur. Yusuf, kocasının gelemeyeceğini bildirmek için çiftliğe geldiğini açıklar.

Bu arada Madam Pötifar'la Yusuf sohbeti ilerletir. Kilerde saklı kalan sanatkârı unutur. Geç vakit kocasının geldiğini gören Madam, Yusuf'u balkona çıkarır, kendisi de odaya saklanır. Yusuf'tan, kocası gelince içeri girip kılıçla saldırırmış gibi yapıp kendi hakkında kötü sözler söylemesini ister. Mösyö Pötifar bu durumla karşılaşınca korkudan masanın altına saklanır. Yusuf da bu fırsattan istifade ederek kaçar. Kocası içerdeki odada ağlayan karısının sesini duyunca yanına gelir. Karısı ona iki adamın kavga ederek içeri girdiğini, birisinin içkili olduğunu, bunun için öndeki adama hemen kileri işaret edip sakladığını söyler. Adamın saklandığını, diğer adamın kendisini öldürmeye çalıştığını anlatır.

Bu davranışı çok doğru bulan koca, karısını tebrik eder. Mösyö Pötifar bütün iyi niyetiyle karısının sakladığı adamı çıkarır. Sanatkâr durumu anlar ve hiçbir şey olmamış gibi gider. Kocası yatak odasına girdiğinde Yusuf'un paltosu ve şapkasını görür. Bunların burada ne aradığını sorunca Madam Pötifar Yusuf'un kendisine âşık olduğunu ve gelip aşkını itiraf ettiğini söyler. Yusuf bu iddiayı reddeder ve Madam Pötifar'ın çok tehlikeli bir kadın olduğunu söyler. Mösyö Pötifar emanete ihanet suçlamasıyla onu mahkemeye verir.

Hikâye, bir olay halkasından oluşur. Madam Pötifar'ın kocasını aldatırken yakalanmamak için uydurduğu yalanlar hikâyeyi oluşturur. Olayın kahramanı Madam Pötifar'dır. Bütün olay, onun etrafında gerçekleşir. Olayın gerçekleşmesinde rol alan yardımcı kahramanlar ise Mösyö Pötifar, Yusuf ve sanatkârdır. Aşk Kulübü üyeleri ise dekoratif unsur durumundaki şahıslardır.

Mekân olarak çiftlik evi ve kulüp görülür. Hikâyenin zamanı, iki etapta ele alınabilir. Birincisi hikâyenin yaşandığı zamandır. Bu, geçmiştir. İkinci zaman ise, Madam Pötifar'ın kulüpte itirafını sunduğu zamandır. Hikâyede Madam Pötifar'ın insanları nasıl kullandığı ve yalanları ortaya çıkınca durumunu kurtarmak için yeni yalanlar uydurması anlatılır.

FIRTINA ÇIKACAK

Genç kemençeciyi kaymakamın düğününe davet ederler. Düğünde herkesi coşturan kemençeci insanların yüzlerine baktığında onların düşüncelerini okur adeta ve onları eğlendirmek istemez. Çünkü o işini çok sevmektedir. Herkesin de saf yüreğiyle çaldığı nameleri dinlemesini ister. Sonunda ayrılırken bir altın kupa verirler, kupayı alır ve oradan ayrılır.

Bir havuz başına -burası denize yakın ağaçların arasında bir yerdir- kemençesini çalar söyler, sonunda pencerelerden birinde bir kız görünür ve biraz daha çalmasını ister ve delikanlıya bir mendil atar. Delikanlı artık her gün buraya gelip kemençe çalar. Bir gece sevdiğini görmek için akşamdan gider. Çalar ama pencere açılmaz sonunda pencereden bir yaşlı adam çıkar ve gitmesini ister, bir çocukla sadaka bile gönderir ama kemençeci sevdiğini görmek ister. Sonunda ihtiyar pencereden bir kama fırlatır. Genç kamayı alır ve pencereye fırlatır, içeriden bağırtılar gelir. İhtiyar boğazından

yaralanmıştır. Delikanlı hemen kaçar. Denizci olarak kaçak yaşamayı tercih eder.

Genç kız onu merak eder, bekler ama ondan bir daha haber alamaz. İhtiyar adam bu kızın babasıdır. Hacı Baba olarak tanınan bu adamın tek tutkusu dükkânında olan malları satıp çok zengin olmaktır. Kıtlık nedeniyle pahalıya sattığı mallarını artık daha pahalıya satamayacağını öğrenir. Çünkü şehrin önde gelenlerinden olan Zülfikâr gemilerle İstanbul'dan arpa, buğday getirmektedir. Bu arada şehirde Zülfikâr'ın tekrar evlenmek istediği duyulur. Hacı Baba hemen araya bazı kişileri koyarak kızını Zülfikâr'a vermeyi başarır. Zülfikâr'ın ambarlarına da ortak olur. Fakat kız kemençe üstadı olan genci düşünür, sonunda düğün günü gelin alayının önündeki damadın çirkinliğini görünce kaçmaya karar verir. Kıyıda bir tekneye biner ama denizde fırtına çıkar ve kız boğulup sahilde cesedi bulunur.

Bu hikâyede iki olay vardır; bu olaylar bazı noktada kesişirler. Genç delikanlının genç kızı görmesi birbirlerini sevmeleri bir olay halkasıdır. Bu halka Hacı Baba'ya kadar sürer. Hacı Baba'nın devreye girmesiyle delikanlının olayı biter. Bu aşamadan sonra ikinci olay, yanı Hacı Baba ve kızının hikâyesi karşımıza çıkar. İki olay halkasının da birbiriyle kesiştikleri yer Hacı Baba'dır. Hacı Baba karakteri birinci halkının son bulmasına neden olurken, ikinci olayın başlamasına zemin hazırlamıştır.

Hikâyenin kahramanları da olay halkalarına göre farklılık göstermiştir. Birinci olay halkasının kahramanı delikanlıdır, yardımcı kahraman Hacı Baba ve kızıdır, dekoratif unsur durumundaki kahramanlar ise gemideki denizciler ve kaymakamın düğünündeki insanlardır. Hikâyedeki ikinci olay halkasında ise kahraman Hacı Baba'dır. Yardımcı kahraman kızı ve Zülfikar'dır. Düğün alayındaki insanlar ise dekoratif unsur durumundaki kahramanlardır.

Hikâyedeki mekânları olay halkalarına göre ayırırsek birinci olay halkasında geçen mekânlar kaymakamın düğününün yapıldığı yer, Hacı

Baba'nın evinin önü ve gencin saklandığı gemidir. İkinci olay halkasında bulunan mekânlar ise Hacı Baba'nın dükkânıdır.

Hikâyede yaşanan zaman ise, birinci olay halkasında şimdiki zamanda iken kemençe çalan gencin geçmişi hatırlamasıyla geri dönüş yaşanır. İkinci olay halkasında ise zaman normal akışı içinde verilir.

Hikâye hâkim bakış açısına göre anlatılmıştır.

Hikâyede yazar âdeta kahramanlarını farklı dekorlara koymuş ve okuyucunun gözünde canlanmasını sağlamış, ama bunlar bütün içinde değil bölüm bölüm yapılmıştır. Delikanlının hikâyesi bir yerde başka şekilde gerçekleşirken olayın diğer kahramanları bunu bilmez ama okuyucu bunu bilir. Bu teknik daha çok tiyatroda kullanılan "point of efect" yani seyirci etkileme noktasıdır, yani seyircinin kahramanın sırrını, durumunu bilmesi ama diğer kahramanların bu durumları bilmemesi; böylece heyecanı hat safhaya yükseltme çabasıdır. Bu hikâyede de sanatçı kahramanlarının durumlarını farklı bölümlerde okuyucunun önüne sunar. Okur bütün kahramanların durumunu bilirken, kahramanlar birbirlerinin durumundan haberdar değildir.

Özellikle belirtip üzerinde durmak istenilen ya da kişinin yoğun olarak belirtmeye çalıştığı durumlarda tekrara gitmiştir yazar. Örneğin "O gün tellere her basışında ruh sızısından haber verdi, çaldı, çaldı…" "Hacı Baba artık memnun. Hacı Baba artık geniş nefes alıyor. Hacı Baba köpeklere ekmek doğradı, Hacı Baba fakire sadaka verdi."

Yazarın özellikle okura hissettirmek ve gözünde canlandırmak için sürekli olarak tasvirlerden yararlandığı görülür. Özellikle Hacı Baba'nın dükkânının tasviri buna en iyi örneği teşkil eder.

Hikâyeye şiirsel bir anlatım kullanmıştır: "Gece… İnce bir yol parlak bir iz… Uzanıp giden ayak izleri engine doğru akıyor…" Bu şiirsel anlatım

biçimini güçlendirebilmek için kişileştirmelerden ve benzetmelerden faydalanır: “O bulutlar kurşun ayaklarla insanların başına basa basa ilerliyor.”

“Deniz çocuğu koynuna sarıyor.”

“Gök ve deniz kurşun bir halde alt üst kapaklar gibi hemen arzın üstünü kaplayacak kocaman bir mezar taşı sanki.”

AYŞE

Dr. Nadir Bey çok soğuk ve karlı bir günde arkadaşıyla sohbet ederken dışarıda kalanlara üzülür. Bu konuşma esnasında Doktor Bey’in geçmişte yaşadığı bir olay aklına gelir.

Dr. Nadir Bey Anadolu’daki görevini bitirip İstanbul’a döner. Bir gün muayenehanesine bir kadın gelip hanımın hasta olduğunu söyler. Dr. Nadir Bey kadınla eve gittiğinde çok güzel bir kadının çocuk düşürdüğünü anlar ve ölümün eşiğindeki bu kadını üç ay tedavi eder. Bu üç ay tedavi esnasında Doktor Bey Sahire olarak tanıdığı bu kadının gerçek adının Ayşe olduğunu ve aslen İzmirli olduğunu, genç bir kızken bir ud muallimine âşık olup onunla İstanbul’a kaçtığını, daha sonra bu adamın habersizce kaçıp gitmesi üzerine yaşlı bir adamla evlendiğini ve bu adamla bir yıl evli kaldıktan sonra adamın öldüğünü öğrenir. Aralarında arkadaşlıkla başlayan bu yakınlaşma aşka dönüşür ve Ayşe ile Dr. Nadir üç yıl birlikte yaşarlar. Dr. Nadir’in Kafkas Cephesine görevinin çıkması üzerine bu mesud birliktelik biter. Dr. Nadir giderken Ayşe’ye içinde resminin olduğu bir altın madalyon hediye eder. Aradan yıllar geçer savaş biter Dr. Nadir İstanbul’a geri döner. Kışın çok şiddetli geçtiği bir gece eve gitmeye çalıştığı bir akşam önünde kafasını ve omuzlarını çuvalla örten zavallı bir kadın görür. Kadın kömürcüden kömür ister ama beş guruşluk kömür vermez, kadın yalvarır ama bu kadar az miktar

kömür için elini pisletemeyeceğini söyleyince Dr. Nadir Bey kızar, kadına kömür almak ister. Kadını çağırınca kadın ona dikkatli bakıp Dr. Nadir Bey'i tanır ve kendisinin Ayşe olduğunu söyler. İnanmakta zorlanan doktar şaşırır, çünkü güzelliğinden zenginliğinden eser kalmamıştır. Bu aç ve üşüyen kadını ablasının evine götüren Nadir Bey, Ayşe'nin başından geçenleri öğrenir. Dr. Nadir Bey gittikten sonra Ayşe'nin ilk kocası birkaç serseriyle gelip bütün mallarını sattırıp kadını kötü yola sürüklemiştir. Ayşe bu âlemde yapamamış, eşyalarını satarak yaşamaya çalışmış, onlar da bitince hizmetçilik yapmak istemiş, orda da evin beyi, uşağı rahat bırakmamıştır. Sonunda çiçek hastalığına yakalanmış, yüzü de mahvolmuştur. Ailesinin yanına dönmek istemiş, ama İzmir o dönemde Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Nadir Bey'e ulaşamamıştır. Sonunda dilenmiş, çamaşır yıkayıp geçimini sağlamaya çalışmıştır. Çok eza cefa çekmiş olmasına rağmen Dr. Nadir Bey'in hediye ettiği madalyonu satmamıştır. Hâlâ doktor beyi sevmektedir.

Sonunda Dr. Nadir onu hastaneye hastabakıcı olarak almıştır. Artık aşkları muhterem bir saygı ve vefakârlığa dostluğa dönüşmüştür.

Hikâye bir vaka halkası etrafında oluşmaktadır. Ayşe'nin hayatı bölümler halinde karşımıza çıkmaktadır. Ayşe'nin çocuğu düşürmesi, Dr. Nadir'le yakınlaşması, Dr. Nadir'den sonraki hayatı, kötü durumu ve tekrar Dr. Nadir beyle yollarının birleşmesi anlatılır. Bütün bu halkaların odak noktasındaki kişi Ayşe'dir.

Hikâyenin kahramanı Ayşe'dir. Hikâyedeki ikinci derece kahraman Dr. Nadir Bey'dir. Dr. Nadir Bey bu hikâyede kahramanlığının yanında anlatma problemi dâhilinde de incelenebilecek bir kahramandır. Ayşe'nin hizmetçisi, eski kocası, kömürcü ise dekoratif unsur durumundaki kahramanlardır.

Hikâye okuyucuya olayı anlatan iki kişi bulunmaktadır. Birincisi Dr. Nadir Bey'dir; bu olayı arkadaşına anlatır. Burada okurun ilgisi Dr. Nadir Bey'de yoğunlaşırken bütün bu olayı birebir okuyucuya anlatan bu samimî dost sohbetini okura ifade eden yazarın sözünü adeta emanet edercesine

okuyucuya ileten bir kişi vardır. Bu kişi Dr. Nadir'in arkadaşıdır. Bilinen tek şey budur. Bu kişi hakkında okura verilen başka bir bilgi yoktur. Hikâyedeki tek görevi okura olayı aktarmasıdır. Adeta yazarın bir yansımasıdır. Hikâyede öyleyse iki tip anlatıcı kullanılmıştır. Birincisi kahraman anlatıcı tekniği, diğeri ise yazarın sözünü emanet ettiği anlatıcıdır.

Yazar hikâyede zaman kavramını farklı açılımlardan yakalar. Şimdi ve geçmiş arasında dönüşler vardır. Hikâyede karşılaşılan ilk zaman doktorun ve anlatıcının konuştukları andır; bu şimdidir. Doktorun soğuktan etkilenip geçmişte yaşadığı hüzünlü olayı hatırlamasıyla ikinci zaman yani geçmiş devreye girer. Fakat yazarın geçmiş anlayışı da ikiye ayrılmıştır. Birincisi uzak geçmiş, yani Ayşe'yi ilk gördüğü zamandır; ikincisi ise yakın geçmiş, yani Ayşe'yi gördüğü son durumdur ve şimdiye dönerek hikâyeyi bitirir.

Hikâyede karşılaşılan mekânlar ise Doktor ve arkadaşının sohbet ettiği ev daha sonra Ayşe'nin evi, daha sonra Dr. Nadir'in Ayşe'ye rastladığı Aksaray Yokuşu, Dr. Nadir'in ablasının evi hikâyenin geçtiği mekânlardır.

Hikâye Dr. Nadir'in vicdan azabı duymasıyla ortaya çıkar. Sevdiği ve kendisini her türlü zorluğa rağmen unutmayan ve çok seven kadını hayatın zorluklarına karşı yalnız bırakmaktan dolayı bir pişmanlık ve vicdan azabı sezinlenmektedir. Dr. Nadir Ayşe'yi Sahire durumundan dolayı ailesinden korkmuş ve onunla evlenmemiştir. Ayşe'nin bu düşkün halinin sorumlusunun kendisi olduğunu düşünmektedir.

Hikâyede verilen bir diğer düşünce de toplumun Ayşe ve Ayşe gibi kadınlara bakış açısıdır. Kimse onu bu düştüğü durumdan kurtarmak istemez, yardım etmek yerine bu durumundan istifade etmeye çalışırlar.

Hikâyede yazar konuşma tekniğine oldukça fazla yer verilmiştir. Yazarın bunu yapmaktaki amacı, sohbet havasında başlayan bu hikâyeyi okura hissettirebilmektir.

Özellikle betimlere yer verilir. Ayşe'nin yatak odası ve kendisi, son durumu özellikle anlatılır. Yazar Ayşe'nin ilk ve son durumunu ayrıntılı olarak anlatır ki, okur aradaki farkı gözünün önünde hissedebilir.

Hikâyede şimdi ve geçmişin farkı özellikle ortaya konmaya çalışılır. Yazar bunu okura hissettirmeden yapar; tam Dr. Nadir geçmişi anlatıp okurun şimdiyle bağını koparırken hemen yazarın sözünü emanet ettiği kişi devreye girer, bir soruyla ya da bir iddia ile okura olayın geçmişte yaşandığını hissettirir.

KAPANCA

Hatice Hanım yaşlı bir adam olan Hafız Mahmut'un eşidir. Bir gün yolda İmam Efendiye rastlar. Ondan kendisini evinin önünden geçerken evine bakarak rahatsız eden Ahsen'i uyarması için yardım ister. İmam Efendi akşam Ahsen'i kahvede yakalar ondan Hatice Hanım'ın evine bir daha bakmamasını ister. Bu şikâyete çok şaşıran Ahsen kadının aslında kendini belli etmeye çalıştığını anlar. Ertesi gün Hatice'nin evinin önünden geçer. Hatice bilmiyormuş gibi pencerede durur mendilini pencereden düşürür. Ahsen mendili alıp eve getirir, Hatice'ye verir. İlk defa karşılaştığı bu kadına âşık olan Ahsen daha sonra da evin önünden geçer, Hatice görünmez. Amacı Ahsen'i daha da âşık etmektir. Akşam İmam Efendi tekrar gelir. Ahsen'e bir mendil uzatarak Hatice Hanım'a bu mendili niçin verdiğini, bir daha Hatice Hanım'ın yanına yaklaşmamasını söyler. Ahsen, Hatice Hanımın kendisine İmam'ı alet ederek hediye gönderdiğini anlar, mendili alarak gider. Hafız Mahmut kısa bir dönem sonra hacca gider. Hatice, İmam Efendi'ye Ahsen'in bahçeye geldiğini nerdeyse içeriye gireceğini söyler. İmam'da ona inanır. Bu arada içi dolu bir keseyi İmam'a uzatan Hatice "başımın gözümün

sadakası" diyerek keseyi imama uzatır. İmam "Sen çok namuslu bir kadınsın" der.

Hikâyede vaka' bir halkadan meydana gelir. Hatice Hanım, Ahsen'i sevdiği için Ahsen'e iftira atıp kendini namuslu bir kadın gibi göstererek kendini temize çıkararak yasak bir ilişki yaşamaya çalışır. Bunun için en güvenilir aracı İmam Efendi'dir. Böylece kimsenin dikkatini çekmeyecektir. Bütün yalanlarına İmam Efendiyi inandırır, özellikle yaptığı parasal yardımla imam onun hatalarını görmez.

Olayın kahramanları Hatice, İmam Efendi, Ahsen'dir.

Hikâyede dört zaman dilimi kullanılır. Birinci zaman dilimi Hatice'nin İmam Efendi'ye Ahsen'i şikâyet etmesinin akşamı İmam Efendi'nin Ahsen'i uyardığı gün; ikinci zaman dilimi, Ahsen'in kendisini şikâyet eden kadını görmek için Hatice'nin evinin önünden geçtiği ve Hatice'yi ilk kez gördüğü gün; 3. zaman dilimi, İmam Efendi'nin Ahsen'i kahvehanede bulup Hatice'ye mendil verdiğini söyleyerek kızdığı ve Hafız Mahmud'un hacca gideceğini söylediği gün; 4. zaman dilimi Hatice'nin İmam'a tekrar Ahsen'i şikâyet edip İmam'a bir kese altın verdiği gün.

Hikâyede kullanılan mekânlar Bostan Sokağı ve kahvehanedir.

Yazar hikâyeyi hâkim bakış açısıyla anlatır. Olayları dışarıdan, sanki daha önceden biliyormuşçasına okurun gözleri önüne serer.

Hikâyede kendisine namuslu süsü veren Hatice'nin aslında nasıl ahlâksızlık yaptığı ve İmam Efendi'nin hiç düşünmeden sadece dış görünüşle ve kendisine anlatılanlara inanarak hata yapması üzerinde durulur.

ÇAMLARIN GÖRDÜKLERİ

Zengin bir ailenin tek mirasçısı olan Anuri, insanlardan uzak bir yaşam seçmişti; bunun için de Key yakınlarında çiftçilik yapıyordu. Avrupa'da ziraat tahsili yapmıştı. Zengin olmasına rağmen mütevazi bir hayat sürmesi, insanların dedikodu yapmalarına zemin hazırlıyordu.

Anuri bir gün komşusu olan Kontes Fon la Penç'in torunu Ket'i görür; kısa zamanda birbirlerini severler. Ket, büyükannesiyle anlaşamaz. Kontes, İngiliz hayranı, dış görünüşe ve sosyeteye çok meraklı bir kadındır. Key'in özgürlüğünü kısıtlar. Çift kısa bir süre sonra evlenir; ilk yılını mutlu geçirirler. Ama daha sonra mutlulukları yavaş yavaş azalır. Bunun sebebi, Ket'in Keyf kasabası yerine şehre gitmek istemesidir. Anuri Ket'i kıramaz ve Petersburg'ta bir apartman dairesi tutarlar. Ket şehirde gece hayatına alışır; buradaki yaşam Anuri için daha çekilmez bir hâle gelir ve yılbaşı gecesi Ket onunla farklı zevkleri olduğunu, bu yüzden ayrılmak istediğini anlatır ve Anuri'yi terk eder. Bu ayrılma üzerine Kontes torununu mirasından reddeder. Anuri, Ket'i unutmak için Avrupa'ya gider. Sinirleri yıpranmıştır. Üç yıl sonra Rusya'ya geri döner. Petersburg'taki köşkünde hizmetçiler gelişine çok mutlu olurlar, ama Petersburg Anuri'ye Ket'le apartman dairesinde geçirdiği günleri hatırlatır. Şehirden çıkma isteği duyar. Kasabaya gitmek ister, bavulunu açmadan toplatır; hizmetçi gelen dergi, mektup ve posta kartlarını da bavula koyar. Anuri trene binip kasabaya hareket eder. Yılbaşı gecesi kasabadaki evindeyken, çantasındaki gazete ve mektupları ister.

Mektuplardan birisi Ket'e aittir. Ket, çok hasta olduğunu, ayrıldıktan sonra lüks ve sahte dünyadan zevk almadığını, cezasını çektiğini, yakın bir zamanda amansız bir hastalık yüzünden öleceğini; yılbaşı gecesi Petersburg'daki apartman dairesinde kendisini bekleyeceğini, af dileyeceğini, bunu kabul ederse en azından ölümünde huzurlu olacağını söyler. Oysa yeni yıl gecesine birkaç dakika kalmıştır. Anuri paltosunun cebinden tabancasını çıkarır ve şakağına dayayarak intihar eder.

Bu hikâye, hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Olay Anuri ve Ket'in yaşadıkları üzerine kurulmuştur. Bu nedenle tek bir olay halkası üzerinde geliştiğini söyleyebiliriz.

Hikâyede karşımıza çıkan çatışma Ket'in Anuri'nin sessiz kendi hâlinde olan yaşantısını beğenmeyip, şehir hayatının eğlenceli, sosyetik hayatını arzulamasıdır. Kadın erkek arasındaki çatışmanın yanında sosyal çevreler ve yaşayış şekillerinin de çatışması görülmektedir.

Görülen bir diğer çatışma da, Ket'in kendi içinde yaşadığı çatışmadır. Anuri'yi çok sever, ama şehir hayatının ışıltılı havasını da solumayı arzu eder. İkinci çatışma ise, Ket'in işlediği suçun cezasını nefsinde duymasıdır. Bu arada Madam Kontes Fon de Feynç'in Ket'in Anuri'den ayrılması üzerine mirasından reddetmesi toplumun evlilik müessesesine ve ayrılığa bakışını gösterir.

Bir diğer çatışma da Anuri'nin ruhunda yaşanmaktadır. Anuri, Ket'in mektubunu aldıktan sonra, Ket'in gitmesine izin verdiği için kendini suçlar ve yaşamına son verir.

Eser hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Hâkim bakış açısıyla eser, iki ayrı zaman dilimi içerisinde ihtiva etmektedir. Birinci zaman dilimi Anuri ve Ket'in tanışıp evlenip Petersburg'a taşındıkları zamana kadar devam eder. İkinci zaman ise, üç yıl sonra gerçekleşir. Anuri Petersburg'a gelir ve buradan kasabaya geri döner. Yaklaşık altı yıllık bir zaman diliminde geçmektedir bütün olaylar.

Birinci derecedeki kahramanlar Anuri ve Ket'tir. Yardımcı şahıs ile Ket'in halası Kontes'tir. Dekoratif unsurlar ise hizmetçiler ve kasaba halkıdır.

Eserde geçen mekânlar Ket ve Anuri'nin karşılaştığı çam ormanı, Kontes'in malikânesi, Anuri'nin malikânesi, Petersburg'taki apartman dairesidir.

Eser her ne kadar Rusça'dan çeviri olsa da, şairane bir anlatımı vardır. Tasvirler, kahramanların sosyal durumlarını, ruh hallerini ya da ortamın durumunu okurun gözlerine önüne serer. Bunun örneklerini şöyle verebiliriz: "Cenabın kızgın güneşi çam ağaçlarının üzerine varmış, bu yeşil çerçevenin içinde ince zarif bir kadın gölgesi dolaşıyor. Kumral saçları güneşin ışıkları altında tunç gibi parlıyordu. Teni beyaz bir kamelya çiçeği gibi beyazdı. Ve bu beyaz tenin üstünde sol şakağına doğru kumral perçemler arasında gizlenmiş bir ben göze çarpıyordu. Siyah bir ben... Buse için yaratılmış bir ben..."

Ayrıca burada dikkati çeken bir diğer unsur da, ben kelimesinin tekrarlanarak, ses tekrarı yapılması; böylece anlatımda bir şairanelik yaratma çabasından kaynaklanır.

Şehir hayatının monotonluğu ise gene tasvir yönleriyle verilir: "Petersburg'ta ufak bir apartman tuttular... Yeni apartman şehrin merkezinde idi. Geceleri bile kesilmeyen tramvay ve otomobil sesleri genç kadını mest ediyordu."

Evliliğin mutluluğunun çok uzun zaman öncede kaldığını anlatan tasvir ise Noel ağacı ile ifade edilir. "Anuri ağacın yanındaki koltukta ağzında sönmüş sigarayla düşünceli duruyordu, konuşmuyorlardı. Anuri bütün mevcudiyeti ile maziye dalmıştı. Çam sakızının tatlı kokusu, eski hayatının unutulmuş ve darılmış hayalini uyandırıyordu."

Anuri sessiz bir kişiliğe sahiptir; bu nedenle onun duygularını konuşarak değil, anlatıcının gözüyle yaptığı tasvirle biliriz. Ket ise neşeli ve dışa dönük bir karakterdir. Onun yaşadıklarını konuşmalarla öğreniyoruz.

Zaman olarak anlatıcı tarafından okura iletilen kısımlar geçmiş zamanla ifade edilmiştir. Özellikle Ket'in konuşmaları şimdiki zamanla ifade edilir. Genelde kurallı cümle yapısı kullanılmıştır.

ESKİ BİR YARA

Halil eski bir jandarma çavuşunun oğludur. Halil'in babası attan düşünce ayağı kırılıp, topal kaldığı için emekli olmak zorunda kalır. Kasabadaki hastanede hastabakıcılık yapmaya başlar. Kalabalık aile nüfusu kısa bir zamanda tek tek vefat eder. Aileden geriye bir tek Halil kalır. Küçük Halil'e babası işe gidince yaşlı bir akraba kadın bakar. Bir müddet sonra bu yaşlı akraba kadın da vefat eder. Bu arada Halil dört beş yaşına gelir ve babasıyla hastaneye gidip gelmeye başlar. Hastanede bazı vazifeler üstlenir. Hastanede onun görevi doktorlara sigara almak için bakkala gitmek ve cenazelerin arkasından imamla birlikte gitmektir.

Halil on iki yaşına geldiğinde savaş patlak verir. Önceleri cephanelik haline getirilen kasaba, savaştan pek etkilenmez. Hastane cephenin yakınına taşınır. Halil'in babası da evden ayrılmak zorunda kalır. Cephede yaralılara bakan baba fırsat buldukça Halil'i görmeye gelir. Başlangıçta babasından uzak kaldığı için mahsun olan Halil, daha sonra bu yalnızlıktan zevk alır. Kendini evin reisi gibi görmeye başlar.

Bir gün babası yanında bir sustalı çakı, bir yüzük ve cüzdanla gelir. Bir Türk gönüllü askerinin çeteye katılıp düşman askerlerini bir yerde sıkıştırdıklarını, bütün gönüllülerin öldüğünü, bu askerin kurtulduğunu, onun da oradan Türk ordusunun tarafına gelmeye çalışırken üç düşman çavuşuyla karşılaşıp üçünü de öldürdüğünü, ama bu sırada kendisinin de yaralandığını ve hastaneye getirildikten sonra üç gün yaşadığını, üstünden de bu çakı, yüzük ve defterin çıktığını Halil'e anlatır.

Halil bu gönüllünün hikâyesinden çok etkilenir ve bu hikâyeyi değiştirip babasına mal eder. Delil olarak da çıkan cüzdan ve yüzüğü gösterir.

Bu arada Türk ordusu geri adım atmıştır. Düşman kasabaya mızıkalar eşliğinde girer. Halil ve babası pek endişelenmezler çünkü sakat bir hastabakıcı ile küçük bir çocuktan kim şüphelenecektir, diye düşünürler. Ama

öyle olmaz. Bir gün Halil evde nohut haşlarken düşman askeri gelir ve onu götürür. Halil'e 'senin baban bir şey yapmış, anlat çocuk' diye sorarlar, inkâr etse de çakıyı, cüzdanı, defteri göstererek inanmazlar. Daha sonra Halil'in babasını da diğer gönüllerle birlikte kurşuna dizerler.

Hikâye kahraman bakış açısıyla anlatılır. Biz hikâyeyi Halil'in ağzından dinlemekteyiz. Olay tek bir halka üzerinde gerçekleşir. Halil'in babasının cephede çalıştığı sırada bir gönüllü Türk askerinin öldürdüğü çavuşun eşyalarını alması ve bunları eve getirmesiyle Halil'in bunu babasına mal ederek anlatması. Olaylar bu ana çizgi üzerinde gelişir. Bir tek olay ve bu olayın etrafında gelişen yan olaylar var. Kahraman anlatıcı yöntemiyle anlatılmıştır, okuyucu hikâyeyi Halil'in ağzından dinlemektedir.

Hikâyenin asıl kahramanı Halil'dir. Yardımcı kahraman ise Halil'in babasıdır. Bütün olanlar onun eve çakıyı, yüzüğü ve cüzdanı getirip Halil'e gönüllü askerin başından geçenleri çok özendirerek anlatmasıyla başlar. Aslında olayların oluşumunu sağlayan odur. Bir diğer kahraman ise gönüllü askerdir. Sovrias buna "değerin temsili" diyor. Halil'in ve babasının özendiği olmak istediği kişidir o. Halil babasının böyle bir kahraman olmasını istediği için onun yaşadıklarını babasına mâletmiştir. Düşman zabiti ise karşı güç olarak karşımıza çıkar. Halil'i ve babasını cezalandırarak hikâyeyi belirleyen kişidir. Askerler, kasaba halkı ve Halil'in oyun oynadığı çocuklar dekoratif unsur durumundaki kahramanlardır.

Mekân çokta ayrıntılı anlatılmamıştır. Hikâyede geçen mekân sayısı çok azdır. Birincisi Halil'in evi, ikincisi de kasabadır.

Zaman iki şekilde nükseder. Birinci zaman vak'anın nüks ettiği zaman ikincisi kahramanın anlattığı zaman. Vak'anın oluşumu Kurtuluş Savaşı yıllarıdır. Halil bu olayları yaşamıştır, ama okuyucuya bunu naklettiği zaman ise kırk yaşına geldiği, damat gelin sahibi olduğu zamandır. Sürekli olarak geçmiş zaman eki kullanarak anlatmaktadır. Hikâyenin bazı yerlerinde bugüne döner ve şimdiki zamanı kullanır.

Hikâye geçmişte yapılan bir hatanın bugün de vicdan azabı olarak kahramanı rahatsız etmesinden kaynaklanır. Halil kendi içinde çatışma hâlindedir. Babasını sever ama onun topal olması ve savaşamaması onda değişik düşünceler oluşturur. Gönüllü asker Halil olmasını istediği kahraman baba tipidir. Babasını sever ama ondaki bu eksikliği gönüllü askerin hikâyesini mal ederek kapatmaya çalışır. Bunu yaparken insanların bu hikâyeye çocuklar gibi büyüklerin de kanması hoşuna gider. Burda savaş psikolojisiyle insanların mucizelere inanma ihtiyacı içinde olduklarını görüyoruz. Savaşta zayıf ve güçsüz durumda olan Anadolu insanı mucizelere inanarak kendini rahatlatma ihtiyacı duyar.

Bu arada Halil'in çakı, cüzdan ve yüzüğü göstermesi de iki nedenden dolayıdır. Birincisi anlattığı hikâyeyi tasdik ettirmek, ikincisi düşman ülkedeki her şeye sahiptir. Bu özel eşyalar alınarak bir nebze psikolojik rahatlama yaşanır. Düşmanın üzerinde hâkimiyet, özel hayatından parçalara el koymak olarak ifade edilir.

Hikâye, kahraman tarafından anlatıldığı için ben merkezli bir hikâyedir. Kahraman anlatıcı tekniği bunu daha da kuvvetlendirir.

Hikâyenin bir önemli noktası da, düşmanın şehre girer girmez intikam alma isteğine girmesidir. Kendisinden birine zarar verilmiş ve eşyaları alınmıştır. Bunu telafi etmek için hemen suçluları arayıp cezalandırmaya çalışır. Özellikle cezalandırmaya kasabanın içinden götürülmeleri bütün kasabanın onları görmesi hatta Halil'in babasının bastonunu elinden alıp sakat bacağıyla düşe kalka yürütmeleri ve her düştüğünde itmeleri intikam ve kasabalının gözünü korkutma çabasından kaynaklanır.

Halil'in babası Halil yüzünden ceza görmesine rağmen kötü durumda olmasına rağmen yolda kendisine bakan çocuklara bakıp Halil'in orada olup olmadığını kontrol etmesi, onu ne kadar çok sevdiğini bu durumda Halil'in vicdan azabını daha da attırdığıdır.

Hikâye genelde ben ve biz olarak anlatılmış; okuyucu buradan hikâyenin kahraman tarafından anlatıldığını ve kahramanın yanında birisi daha olduğunu anlıyor. Hikâyede geçmiş zaman ve şimdiki zaman kullanılmıştır.

SABAH İMZASI

Nevin Hanım her gün işine geç gelen bir memuredir. İşyerinde disiplinin önemini savunan müdür her gün sabah imzalarını alır ve Nevin Hanım'ın genellikle geç geldiğini görür. Bir gün özellikle Nevin Hanım'ı kızgın bir şekilde odasına çağırır. Dairedeki herkes müdürün Nevin Hanım'a çok kızacağını düşünür.

Nevin Hanım daireye girer girmez odacı Mahmut Ağa müdürün kendisini aradığını söyler. Nevin Hanım müdürün odasına gider. Müdür, Nevin Hanım'a çok sert ve sinirli bir şekilde her gün neden geç kaldığını, memur disiplinin bunu kabul etmeyeceğini söyler. Nevin Hanım'ın savunması ise çok da kabul edilebilecek türden değildir; çünkü Nevin Hanım'a göre disiplin erkek memurlar için olmalıdır; oysa hanımların bu disipline uyması imkânsızdır. Alış veriş, ev işleri bunun yanında gidilmesi gereken bir sürü davet vardır. Bu davetlerden erken saatlerde gelmek mümkün olmamaktadır. Müdür bu itirafı pek inandırıcı bulmaz. Bu mazerete itiraz eder ve Nevin Hanım'a gitmemesini, eğer gitmesi gerekiyorsa Perşembe akşamları gitmesini söyler. Nevin Hanım bu fırsatı kaçırmaz ve hemen "Olur mu Müdür Bey bu akşam müsteşar beyin balosu var, ben de davetliyim gitmemek olur mu?" diye sorunca müdür bey şaşırır ve kendisinin de davetli olduğunu bu baloya kendisinin de gideceğini söyler. Nevin Hanım'ın müsteşarı nereden tanıdığını sorar. Nevin Hanım'ın müsteşarın kızıyla çocukluk arkadaşı olduğunu duyunca hemen tavır değiştirir ve Nevin Hanım'ın geç kalmasının

çok haklı olduğunu belirtir. Davette ilk dansı kendisine bahşetmesini ister. Kapıdan çıkarken de saygıyla eğilir. Memurlar görünce çok şaşırırlar.

Hikâye Maupassant tarzında yazılmıştır. Hikâye tek bir zincir halinde nakledilmektedir. Hikâyede olay bir tek kişi etrafında şekillenir, o da Nevin Hanım'dır.

Hikâyenin kahramanı Nevin Hanım'dır, bütün olay onun şahsında şekillenmektedir. Müdür olayın şekillenmesinde, hikâyenin sonuçlanmasında en önemli kişidir. Bu nedenle yardımcı kahramandır. Dairede çalışan memurlar ve odacı dekoratif unsur durumundaki kahramanlardır.

Hikâye dairede geçmektedir. Çok fazla mekân kullanıldığı söylenemez.

Hikâyede çok farklı zamanlar kullanılmamıştır. Hikâye bir günlük bir zaman diliminde gerçekleşir. Dairedeki memurların konuşmaları ile başlar, Nevin Hanım'ın gelip müdürün odasına gitmesiyle devam eder. Ardından müsteşarın balosuna gideceğini söylemesiyle çatışma sona erer ve hikâyenin çözümü gerçekleşir.

Hikâyede üzerinde durulan konulardan en önemlisi işyerinde disiplini sağlayan kuralların herkes için geçerli olmamasıdır. Amirin memurunun yüksek yerlerde tanıdığının olduğunu öğrenmesiyle geri adım atması okuyucuya gösterilir. Kişisel çıkar korkularıyla amirlik yapılamaz, herkesin uyması gereken kurallar olduğu okuyucuya yanlış gösterilerek anlatılmaya çalışılır. Hikâyede üzerinde durulan yan fikir ise, cumhuriyetin ilk yıllarında kadınlar sosyal hayatın içinde yeni yeni yer almaya başlamıştır. Fakat yeni alışmaya başladıkları çalışma hayatında ayrıcalık beklemek yerine eşit şartlarda arkadaşlarıyla iş hayatına adapte olmalılardır. Nevin Hanım burada yanlış örnek olması gereken bir tiptir, okuyucuya yanlış gösterilerek doğrusunu uygulaması istenir.

Hikâyenin geneli günlük hayatta yaşanılan bir olayı konu aldığı için yazar günlük konuşma dilini kullanmaya gayret etmektedir. Bu da yapay bir dil yerine doğal bir konuşma havası vermektedir.

NAMUSLU ADAM

Vak'a örgüsü Sadıkzade'nin ölümüyle başlar. Bütün kasaba üzüntüyle mezara gider. Cenazeye katılan iki adam kafilenin arkasında konuşmaya başlarlar. Sadıkzade'nin iyiliklerini anlatırlar, kahvehaneye geldiği zaman bütün herkesi etrafına toplayan Sadıkzade, işi olmayanlara hem akıl, hem de para verir. Bu parayı verirken akıl da vermeyi ihmal etmez: "Al sana bir lira! Al sana beş lira! Al sana on lira"...

-Oturun çocuklar yanıma dinleyin dedim.

Bu bir lira ile ne yapacaksın biliyor musun? Gideceksin bir küfe üzüm alacaksın... Küfenin ağzına kreb bağlayacaksın, küfeyi şöyle bir yana devireceksin. Üzüm alacaksın bunu her gün böyle edersin emi oğlum? Ben senden faiz falan istemiyorum. Yalnız her gün kazandığından kırk parayı bana ver... Ama üzüm satmazsan bu parayı geriye alırım... Allah çalışanı sever evlat... der arkasını sıvazlar.

Bir ötesine döner ötekini çağırır:

-Sen de anladın mı? Ceviz alacaksın onu götür, kükürt dumanına tutun, çetin ceviz kehribar gibi olur. Ucuz ucuz sat, sana beş lira verdimdi. Dükkânına biraz da dokuma filan koy... Bizim dükkânda var. Sana ucuz verirler, ben söylüyorum. Ucuz sat çok sat günde beş kuruş ver bana... Oğlum sen gençsin. Dokumanın basmanın enini çok, eni boyundan daha dayanıklıdır. Ha! Arslanım haydi! Seni göreyim... Kısmetin bol olsun!

Bu konuşmayı yaparken adamlardan biri gözünü sildi ve:

-Allah taksiratını affetsin ama, biraz faiz alır gibiydi...

Bu itiraftan sonra diğer adam bunu kabul etmek istemez. Sadıkzade'nin çok dindar olduğunu, keman sesi haramdır, diye okul bastığını anlatır. Verdiği borçlar karşısında gelen faizleri ise bu paraların hediyesi olduğunu söyler. Sadıkzade o kadar dindardır ki, kasabaya banka açmak isterler; haramdır diye engel olur. İkinci adam da her ne kadar inkâr etse de sonunda Sadıkzade'nin madrabaz olduğunu kabul eder:

"Hey gidi Sadıkzade hey! Artık işarette madrabazlık başlar.!

İkinci adam da onunla ilgili örnekler verir: Sadıkzade köylüyü yanına çağırıp, ne kadar buğdayı olduğunu sorar. Köylü gerçeği söylemeyince bağırır, binbir oyunla ona gerçeği söylettirir. Daha çetin köylülere ise gözdağı vererek sindirir. Örneğin köylünün başındaki yemeniden bir de karısının başındaki yemeniden bir parça bez alır, yedi arpa yedi buğday koyar diliyle ıslatır, üç ihlâs bir fatiha okur; o zaman tarlaya yaklaşınca çoluk çocuk yalvarır, Sadıkzadeyi durdurmak için. Köylüleri sınamak için kullandığı bir diğer yol da, şahadet parmağını köylünün şahadet parmağının hizasına getirmesiydi ama, uyarısını yapardı önce; yalan söyleyenlerin Allah tarafından çok cezalandırılacağını söylemeden duramazdı.

Sadıkzade muharebe zamanı konu-komşunun tarlasına da ürün attırdı. Muharebeye giden bir kısım köylü dönmedi; bir kısmı İstanbul'a uşaklığa gitti. Otuz dönüm yer şimdi on bin dönüm yer oldu.

İki adamda Sadıkzade'nin açıkgözlüğü konusunda hem fikir olduktan sonra, konuşma Sadıkzade'nin oğluna gelir.

Sadıkzade'nin oğlu babasına benzememektedir. O Sadıkzade'nin oğlu değildir sanki. Bunun da sebebi oğlan bir gün kız sever, babasına konuyu açar "oğlum o senin kardeşin sen müslüman adamsın oldu bir kere" der.

Oğlan bunun ardından başka bir kızı sever, babası gene “oğlum o senin kardeşin, olmaz” deyince oğlan çeker gider.

Hikâye tek bir olaydan oluşur: Sadıkzade’nin yaptıkları. Sadıkzade ölür ve arkasından kasaba halkına yaptıkları anlatılır. Yazarın sözünü emanet ettiği kişi var, ama hâkim bakış açısı da kullanılmıştır.

Hikâyenin giriş kısmında hâkim bakış açısı vardır. Bu durum kafilenin sonundaki iki adamın Sadıkzade’nin yaptıklarını anlatmasına kadar sürer. Çatışma iki taraflı yaşanır. Birincisi Sadıkzade’nin dini bütün bir adam olması ve yaptığı haksızlıklar ve açıkgözlüğüdür. İki adam Sadıkzade hakkında konuşurken, yazar hep bu durum üstünde durur. Birinci adam onun faiz aldığını kabul etmez ve bu paraların hediye olduğunu söyler; ikinci adam ise, bunun faiz olduğunda ısrar eder. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde ikinci adam da Sadıkzade’nin açıkgözlüklerini kabul eder ve kendi içinde bildiği ama itiraf edemediği fikirlerini anlatır.

Bu hikâyede karşımıza çıkan bir önemli durum da, dinin suiistimal edilmesidir. Kasabalı Sadıkzade’den korkar. Bunun sebebi de onun dinsel güçleri olduğuna inanmasıdır. Bunu da Sadıkzade’nin dini kendi çıkarları uğrunda kullandığı görülür. Kasabalı cahildir ve bu cahillik onun Sadıkzade’den korkuyla karışık bir saygı duymaya zorlar. Ayrıca kasabadaki tek büyük adam Sadıkzade gibi görülmektedir. Öyle büyüktür ki jandarmayı, mahkemeyi avucunun içine almıştır. Kasabalıyı bu çok korktuğu devlet güçlerinden kurtarır. Sadıkzade kasabalının devletle olan irtibatıdır. Ayrıca yeni gelişmelerin dine uygun olup olmadığını da o kontrol eder; kasabaya açılacak bankaya itiraz eder; okulda keman öğretiliyor diye okul basan da odur. Bunları haram diye yapmıştır. Köylü Sadıkzade’nin kendisine bütün yaptıklarını bilir, ama dinî gücü, kendini devletten koruması karşılığında onu en büyük güç olarak görür. Aşar toplamaya çıktığında malının hepsini alsa bile itiraz edemez, aynı korku öldüğünde de sürer. Kısa bir süre için süren bu

korkuyla karışık saygı, Sadıkzade'nin yaptıklarının itirafıyla yerini eleştiriye bırakır.

Mekân olarak kahvehane, mezarlık kullanılmıştır. Zaman olarak iki zaman vardır: Birinci anlatım zamanı Sadıkzade'nin cenazesinin mezarlığa götürüldüğü andır. İkinci zaman ise, kafilenin arkasındaki iki kişinin onun geçmişte yaptıklarını anmasında geçen zamandır. Köylüler kendi aralarında konuşurken, geri dönüşler yaşanır. Olay tek bir halkadan meydana gelir, Sadıkzade'nin sağlığında köy halkına yaptıkları. Çatışmanın yaşandığı nokta ise ehl-i müslüman, dürüst görünen Sadıkzade'nin görünüşü ve söyledikleriyle, yaptıklarının birbirinden çok farklı olmasıdır.

Dil yapısı bakımından genelde geçmiş zaman kullanılmıştır. Ses tekrarlarına yer verilmiştir.

"Al sana bir lira..."

"Al sana beş lira..."

"Al sana on lira…"

"Kahveci uzaktan onu görünce sürü, sürü kahveleri ocağa salardı. Hacı baba böyle iyiliği sever Hacı babaydı." Anlatıma şiirsellik katabilmek için devrik cümlelere yer verir. Yansıma seslere yer verilmiştir.

"Onun geldiğini uzaktan duyarlar gıcırrr... gucur!", "Köylü hık mık eder."

DOST

Kuruşkin ve Duşyeluf iki dosttur. Kuruşkin bir kızla nişanlanmıştır. Ama bu kız ile evlenmek istememektedir. Duşyeluf arkadaşına yardım etmeye karar verir ve Kuruşkin'e akıllar verir. Kuruşkin'e sarhoş olup kızın babasını

dövmesini önerir; bunu asla yapamayacağını söyleyince, Duşyeluf Kuruşkin'e bu olayı bizzat kendisinin çözeceğini söyler ve Kuruşkin'in nişanlısıyla görüşür. Kuruşkin hakkında olmadık yalanlar uydurur. Onun bir ayyaş, bir hırsız olduğunu, en önemlisinin de teyzesini öldürdüğüdür.

Ertesi gün görevini yapmış olmanın saadetiyle Kuruşkin'in evine gider; bir de ne görsün... Kuruşkin'in önünde oturan bir polis müfettişi, onu sorguya çekiyor. Ayrıca bütün bu iftiraları inkâr eden Kuruşkin'e de inanmıyor.

Hikâye Çehov tarzında yazılmıştır. Değişik bir sanla bitmektedir. Müşahit bakış açısı kullanılır. Anlatıcı olayları tarafsız bir şekilde aktarır. Şahıslar duygu ve düşüncelerini konuşmalarla dışa vururlar. Çatışma Kuruşkin'in nişanlısıyla evlenmek istememesidir. Arkadaşı Duşyeluf buna çözüm bulmaya çalışır. Eserde okura verilen mesaj "kişinin kazdığı kuyuya kendi düşmesi"dir.

Hikâyede iki zaman dilimi vardır. Birincisi Kuruşkin ile Duşyelof'un konuştuğu gün; ikincisi ise Duşyelof'un Kuruşkin'in nişanlısıyla görüştüğü gündür.

Konuşma tekniğiyle eser okurun gözünün önünde oluşuyormuş izlenimi verilmeye çalışılır. Bu da eseri daha canlı tutar. Şimdiki zaman ve geçmiş zaman kullanılmıştır.

DULLUĞA VEDA

Meliha ile Şadan iki yakın arkadaştırlar. Meliha daha önce üç defa evlenmiştir. Birinci kocası biraz akılsız ve fazlaca sufidir; diğeri çok kıskançtır; üçüncüsü ise, yaşlı olduğu için ölmüştür. Dördüncü evliliğini yapmak üzeredir;

bu nedenle arkadaşını düğününe çağırır. Bu kez evleneceği kişi bir şairdir; genç ve yakışıklı, üstelik kibardır.

Fakat Meliha yenilikleri takip eden, kadın-erkek eşitliğini savunan bir kadındır. Evlenmeden önce dulluğa veda partisi yapmak ister kendine; bunun için de bir eğlence mekânında baloya katılır. Amacı erkekler gibi kadınların da bazı hakları olduğunu kendine ve cemiyete ispat etmektir.

Kırmızı şuh bir elbise giyer, yanına birçok kişi gelir, maskeli balo olduğu için kimsenin yüzünü bilemez, ama yanına yaklaşan üç kişiyle sırasıyla dans eder, çarlistondan başka bir dans havasıyla dans etmek isteyince yanına kibar bir bey gelir. Dans edecek çift bulamayınca oturmayı tercih ederler. Adam bir şişe şampanya getirttirir. İçkinin de etkisiyle muhabbet ve tavırlar gittikçe samimileşir. Sonunda adam maskesini çıkarır, Meliha'nın gördüğü yüz evleneceği adamın yüzüdür. Bunun üzerine oraya bayılır. Ayıldığında evindedir ve evleneceği kişi ona bir mektup bırakır. Mektupta "Meliha Hanım ben bu gece kanaat hâsıl ettim. Sizin ruhunuzda zevce olmaktan ziyade metres olmak sevdası var. Kıyılacak nikâhımızı bir tarafa bırakalım. Ben sizi seviyorum, siz de beni severseniz metresim olur musunuz?" demektedir.

Meliha bütün bu olanları anlatıp, mektubu arkadaşı Şadan'a gösterdikten sonra, kadınla erkeğin eşit olmadığını; toplumun bunu kabul etmediğini söyler. Kadının toplumdaki tek amacının erkeklere hizmet olduğunu belirtir. Erkek ne isterse o yapılmalıdır. Erkekte ondan metresi olmasını ister, sorgulamadan yapmalıdır. İyi kadın olmak erkeğin istediğini yapmaktır; nasıl yaptığın önemli değildir.

Olaylar kahramanın kendi ağzından anlatılır. Meliha daha önce yaşadıklarını, yaşamak istediklerini kendisi anlatır. Kahraman anlatıcı tekniği kullanılmıştır. Hikâyeyi yazar bir dertleşme havasında okuyucusuna vermeye çalışır. Konuşmalarla sanki Meliha ve evleneceği kişidir. Yardımcı şahsiyet

ise Şadan'dır. Dekoratif unsur konumundaki kişiler ise balodaki insanlar ve hizmetçidir.

Zaman dilimi olarak önce Meliha'nın geçmişine gidilir. İlk evlilikleri anlatılır; ikinci zaman ise, Meliha'nın evlenmeden önce yaptıklarıdır. Mekân olarak Meliha'nın evi ve balo salonu gösterilebilir.

Bu hikâyedeki çatışma Meliha ile toplum arasında yaşanmaktadır. Bir yeniliğin gerçekleşebilmesi için öncelikle onun toplum tarafından kabul edilmesi gerekir. Ne kadar iyi ya da faydalı olursa olsun yenilik toplum tarafından benimsenmediği sürece unutulmaya mahkûmdur. Bu hikâyede Meliha yeni düşünceleri benimseyen bir kadındır ama, bunun için önce kendisinin bu yeniliği uygulaması gerektiğini düşünmektedir. Toplumun diğer bireyleri bu yeni fikre açık olmadığı için sonuç hüsran olur. Sonunda o da cemiyetin anlayışını benimsemek zorunda kalır.

Üzerinde durulan bir diğer çatışma da, ahlâk anlayışıdır. Bir kadının baloya gidip, bir erkek gibi eğlenmesini ahlâksızca gören toplum, ona metresi olmasını teklif eden erkeği o ölçüde ahlâksız görmez. Burada kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin toplum tarafından iki cins için de eşit olmadığını, toplumun erkeğe daha toleranslı bakarken, kadını daha acımasızca yargıladığı görülür.

Mesaj iki kadının dertleşmesi şeklinde sanki konuşma formu içinde samimî bir havayla verilirken, dil insanda gerçeklik duygusu uyandırılacak şekilde verilmektedir. Her şey Meliha'nın ağzından nakledilir. Okuyucu bütün olayı onun gözüyle yaşamaktadır.

Şimdi "Dulluğa Veda" isimli hikâyenin dili üzerinde duralım. Hikâyenin kahramanı Meliha, konuştuğu için geçmişine dair mektubunda anlattıklarını geçmiş zaman ekiyle anlatıyor: "...boşadı, kıskançtı, ayrıldı, öldü" gibi. Daha sonra hikâyenin ilerleyen bölümlerinde fikirlerini açıklarken genelde ek fiilin geniş zamanını ve geniş zamanı kullanır: "Evlenecek erkekler bekârlığa nasıl veda ederse kocaya varacak dul bir kadının da dulluğa veda etmek hakkıdır"

gibi ek fiilin geniş zamanı kullanılır. “Kim ne derse desin, bu teşebbüs-i şahsîdir” cümlesinde “şahsîdir” ek fiilin geniş zamanıdır. “Yoksa erkekle kadın hukukunun müsavi olduğu sözde kalır” kısmında ise “kalır” geniş zamandır. Bunun nedeni Meliha’nın anlattıkları tek bir zamanı değil, daima olması gerektiğini düşündüğü şeyler olduğu için, geniş zamanla anlatılmıştır. Davranışları ve olmasını istedikleri her zaman geçerliliğini koruyan fikirler olduğu için, geniş zaman kipini kullanmayı tercih etmiştir yazar.

Arada Şadan ve Meliha’nın konuşmadığı zamanda, anlatıcı olarak karşımıza müşahit bakış açısı çıkar. Olayları o nakleder. Onun naklettiği kısa bölümler, geçmiş zaman kipi kullanılarak anlatılır. “Şadan Meliha’nın yazacağını vaad ettiği dulluğa veda tafsilatını beklemeden İstanbul’a geldi. Meliha’nın oturduğu apartmana gitti” gibi ifadeler kullanılır. Burada “gitti”, “beklemedi” derken anlatıcının olayı görmesi ve bize aktarması sırasında zaman geçtiği için geçmiş zaman kullanılır. Sadece iki kadının geçmişini müşahit anlatıcı da bilmediği için öğrenilen geçmiş zamanı kullanır: “Bu iki kadın bir mahallede doğmuşlar, birlikte mektebe gitmişler” anlatıcının da bu bilgiyi başka bir yerden öğrendiğini anlamış bulunuyoruz.

Meliha, Şadan’a başından geçenleri anlatırken yaşananların çok yakın bir zamanda geçtiğini anlatmak için şimdiki zamanın hikâyesini kullanır. Düşüncelerinde büyük değişiklik olan Meliha, özellikle bir cümlesinde üç zamanı birden kullanır: “Kadınlara hürriyet Allah vermedikten sonra kullar mı verecek? Olmadı, olmuyor, olmayacak...” Bu cümlede fikrin geçmişte olmadığını, şimdi de olmadığını, ileride de olmayacağını; geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman kullanarak ifade eder.

Hikâyede benzetmelere yer verilmiştir. Erkek egemenliği bir aslan pençesine benzetilir. Bunun nedeni kadının zavallı, korumasız; erkeğinse güçlü, vahşi ve onu koruyan bir varlık olarak görülmesinden kaynaklanır. “Tam dokuz ay dulluk yaşadım. Bu hürriyetten o kadar memnundum ki... Fakat âlemde kadın için erkek pençesinden kurtuluş yok.”

Bir diğer benzetme ise Meliha'nın kendini kırmızı bir gelincik çiçeğine benzetmesidir. Gelincik çiçeği hem alımlı, hem de narindir. Bu arada balodaki erkekleri de kelebek, kunduz böceği, eşek arısına benzetir. Bu benzetişin nedeni ise, Meliha balo salonuna girdikten sonra, erkeklerin ona olan davranışlarına göre verilir. Kibar olanlar kelebeğe, kaba söz ve davranışta bulunanlar kunduz böceği ve eşek arısına benzetilir.

Şadan ise, "Hemen onlara balı alınmayacak bir çiçek olduğunu gösterseydin" derken, ciddî bir kadını balını, yani gönlünü hemen öyle kolay vermeyen çiçeğe benzetir. Bu durumda arı erkek, çiçek kadındır; erkek kadının aşkını ve ilgisini ister, yani aşk ve ilgi çiçek balına benzetilir.

"...Dereden tepeden konuşmaya başladık" derken, günlük önemsiz olayları kasteder. Günlük konuşmalar dere tepeye benzetilir. Bu klişeleşmiş bir ifadedir; yazarın bu ifadeyi kullanmasının sebebi, hikâyeyi sanki gerçek hayatta oluyormuş gibi doğal gösterme kaygısındandır.

Balodan sonraki kısımlarda Meliha'nın yaptıklarından ne kadar pişman olduğunu belirten ifadeler görülür. "Şadan Allah aşkına vakanın dehşetini hatırıma getirme... Benim hâlâ gözlerimin önünden o geceki dehşetli kâbus biçim biçim maskeler sorpantalar gitmiyor..."

Bu hikâyede iç duygularıyla hareket eden kahraman, sosyal kurallar karşısında suçlu duruma düşmüştür. Fikirleri tamamen değişmiştir. Buna en güzel örnek hikâyenin sonundaki Meliha'nın cümlesidir: "Biz her zaman onların istediği olduk, oluyoruz, olacağız."

Anlattığımız hususlar üslup incelemesinde karşımıza çıkan hususlardır.

BACAYI İNDİR BACAYI KALDIR

Bir yabancı maden müdürü Anadolu'nun bereketli bir köyüne gelir. Burada maden açmak düşüncesindedir. Halkla kaynaşır, bu verimli topraklardan satın almak ister, ama fiyat çok pahalıdır.

Bu arada işletme müdürü, maden müdürüne akıl verir, gümüşlü kurşun madeninin bacasını indirmeyi önerir. Böylece topraklar, hayvanlar verimsiz olacaktır, fiyat da doğal olarak düşecektir. Bacayı indirmeye köylüyü ikna etmesi için Haçik Ağa yardım edecektir. Haçik Ağa, köylüye köydeki yatırının başındaki selviden daha uzun tek şeyin madenin bacası olduğunu, bunun da yatır için saygısızlık anlamına geldiğini söyler. Köylü cahildir, inanır; bacayı indirmeyi bizzat kendisi ister.

Fabrikanın bütün zehri köyün üstünü kaplar. İnsanlar ve hayvanlar sağlıklarını kaybederken, topraklar da bereketlerini, verimlerini kaybederler. Bunun üzerine köylüler topraklarını satmak için müdürün yanına varırlar; çok ucuz fiyattan topraklarını satarlar. Yaşlılar ölür, kimi gençler şehre gider, bir kısmı da maden ocağında çalışırken ölür. Üç köyde bütün topraklar satılınca, topraklar sürülür, gübrelenir, sular temizlenir, baca yükseltilir. Eskisinden daha güzel ve verimli bir hâle gelir. Askerden dönen gençler inanamazlar; bir kısmı tekrar köyüne yerleşmek isteyince kâhya onları kovar.

Hikâye hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Hikâyedeki kahraman maden müdürü, işletme müdürü, Haçik Ağa'dır. Dekoratif unsur konumundaki kişiler ise köylüler, köye dönen askerler, kâhyadır. Mekân, köy ve kurşunlu gümüş madenidir. Üç zaman söz konusudur. Birincisi zaman, müdürün köye geldiği ilk zamanlardır. Bu dönemde her yer verimli ve güzel, köylüler ve hayvanlar sağlıklıdır. İkinci zaman ise, bacanın indirilmesiyle köyde her şeyin kötüye gittiği zamandır. Üçüncü zaman ise, köylülerin bütün topraklarını kaybettikten sonra müdürün bacayı kaldırması ve topraklara bakım yaptırmasıyla köyün tekrar eski güzelliğine kavuştuğu zamandır.

Hikâyenin teması, “kişi sahip olduklarını korumayı bilmezse, onları kaybetmeye mahkûmdur”.

Hikâyedeki aslî kişi müdürdür. Müdür, zenginliği temsil eder; işletme müdürü ise, ihaneti simgeleyen kişidir. Kendi ülke topraklarını ve insanını yabancı sermayeye değişmiştir. Haçik Ağa ise, halkın iyi duygularını sömüren, açgözlü din adamı olarak karşımıza çıkar. Köylüler ise, emekleriyle güzelliklere sahip olan, ama akıl gücüyle onu koruyamayan cahil Türk köylüsünü temsil eder. Avrupa’nın açgözlü sermayesi bazı hainlerle birleşerek, Anadolu insanını ve onun sahip olduklarını sömürme çabası içindedir. Sonunda kendi topraklarında yabancı konumuna düşerler ve hatta kendi topraklarından kovulurlar. Bu nedenle yazarın okura vermeye çalıştığı mesaj, emeğimizle kazandığımızı zekâ yoluyla korumalıyız, yoksa hakkımız olanı elimizden alırlar.

Eserin edebî üslubuna bakacak olursak; eser hâkim bakış açısıyla anlatıldığı için, geçmiş zaman kullanılmıştır. Genelde konuşmalar ve diyaloglardan yararlanılmıştır. Konuşmaları daha canlı tutabilmek için yazar yanısıra seslerden, köylülerin yöresel konuşmalarından örnekler verir.

“-Havv... Havv... Havvv... bu sivri bir diş gibi maden ocakları müdürünün etine saplandı. Müdür yüzünü buruşturdu, kulakları dikildi.”

“Bir gün, ihtiyar Muhtar Ömer Ağa buraların şöhretinden şöyle bahsetti:

-Hey çalı... Lokman Hekim ölüme çare burada buldu, kitaba yazdı. Fakat neylemeli ki kitap suya düştü eridi. Ölüme çare bulamadı ama, Lokman’ın kitabının eriyen yaprakları buranın topraklarına karıştı. Onun için buraya ne eksen yeter. Çıplak ayakla bassan hemen insan çıkar... Bire elli buğday buradan başka nerede var?..”

Yazar sürekli olarak tekrarlar yapar; özellikle anlamı güçlendirmek için bu yöntemi kullanır.

“Sesleri dağdan dağa bir kasırga gibi hüküm eder.”, “... gözünün alabildiği kadar uzayan yemyeşil bir ot denizine çıkardı. Bu denizin ortasında renk renk karanfiller ve koyu yakıcı gelincikler...”, “Herşey gürbüz, otlar gürbüz, biraz ötedeki ağaçlar gürbüz, yapraklar gürbüz.”, “... Bir çardağın üstünden dalgın dalgın vücudlarını salan iri taneli üzümler, sonra tertemiz kiremitli evler, temiz elbiseli...”, “... Her gün ziyaretten ziyarete gitti” cümlelerindeki kelime tekrarları ve ses yansımaları örnek olarak verilebilir. Yazarın başvurmasının sebebi olayın derinliğini anlatmak istediği şeye verdiği önem ve dereceyi göstermektedir.

Bu arada hikâyede dikkati çeken bir diğer konu da yapılan tasvirlerdir:

“Otomobil yabancıyı az zaman sonra gözün alabildiği kadar uzayan yemyeşil bir ot denizine çıkardı. Bu denizin ortasında renk renk karanfil gibi koyu, yakıcı gelincikler su üstünde yüzer gibi bu sonsuz denizde çalkalanıyordu.”

“Buğulu erikler, güneşin altında kayıp kızıl bir alevden küre gibi yanan narlar, kâh kütüklerinden, kâh bir çardağın üstünden dalgın dalgın vücudlarını salıveren iri taneli üzümler sonra, beyaz tertemiz kiremitli evler, temiz elbiseli çocuklar tahmininde aldanmadığını gösterdi.”

Yazar sadece yer tasviriyle yetinmemiş, kişi tasvirinde de bulunmuştur. Örneğin Haçik Ağa’yı şöyle anlatır yazar: “Onun kat kat kırışık ensesi, yağlı yakası, düşük kıranta bıyıkları, kör ve yeryüzüne büyüyen sözler gibi çarpık çurpuk kaşları ile bir acayib mahlûkattı.” Yazarın tasvirlere çok yer vermesi, okuyucunun olayı sanki görüyormuşçasına gözlerinin önünde cereyan ettirebilmektir. Bunun için de tasvirlere sıkça yer vermiştir.

Hikâyede yer verilen bir diğer özellikte teşhis ve benzetme sanatına yer verilmiş olmasıdır. Yazar sanki fabrikaya, doğaya, oraya yaşayan her nesneye bir ruh vermiş gibidir. Onları tasvir ederken bir insan gibi düşünür. Adeta onların ruhlarını ortaya koymaya çalışır. Örneğin: "-Havv... Havv... Havv bu sivri bir diş gibi maden ocakları müdürünün etine saplandı."

Burada havlama sesi bile acı veren adeta bir köpek gibi tek başına saldırmaya yetiyor.

"Buğulu erikler, güneşin atında kayıp kızıl bir alevden küre gibi yanan narlar, kâh kütüklerinden kâh bir çardağın üstünden dalgın dalgın vücudlarını salıveren iri taneli üzümler..."

Her şey o kadar güzel ki, adeta okurun gözü önünde resim yapar gibi anlatıyor yazar. Amacı bu manzarayı okurun gözlerinin önünde canlandırabilmektir.

Bir diğer örnek ise, köyün bu tabi güzelliklerini yok eden fabrikadır. Fabrikayı şöyle anlatır: "Baca boğucu gaz atan bir top namlusu oldu. Senelerce durmadan dinlenmeden bombardıman etti, hangi bombardıman bu kadar kanlı, bu kadar uzun sürerdi."

Fabrika sanki köy ve tabiatla savaşan bir düşmana; bacanın çıkardığı zararlı maddeler de bombaya benzetilir. Tasvir, benzetme ve kişileştirmelerin kullanıldığı bölümler duyguların çok yüksek olduğu kısımlarda kullanılmıştır; bu biraz da anlatımda şiirselliğin yakalandığını göstermektedir.

NAKL-İ MEKÂN

Darülfünundan yeni mezun olan Mesafer yeni bir eve yerleşmesini, üstü olan yüzbaşı ve arkadaşlarıyla kutlamak ister. Yüzbaşı Fiftepel, Vaskin

ve darülfünundan iki öğrenci ve öğrenci Sıdıruf akşama Mesafer'in evine gelirler. Yemeği yedikten sonra içkiyi biraz fazla kaçırınca, evin altını üstüne getirirler. Özellikle Sıdıruf, "Ben her şeyi ters görüyorum" deyince, eşyaların hepsini ters çevirirler. Ertesi gün Mesafer komutanının yanına gelir, dünkü temiz bakımlı halinden eser yoktur. Yeni bir eve taşındığını söyler, arkadaşlarının bu akşam da kendisini ziyarete gelmesini ister. Fiftepel buna şaşırır.

Hikâye yazılış formu itibariyle Çehov tarzı, hikâyeye örnek teşkil edecek niteliktedir. Hikâye tek bir vaka halkası etrafında gelişir. Bize müşahit bakış açısıyla anlatılmıştır. Anlatıcı kahramanların psikolojisi veya duyguları hakkında bilgi vermez; adeta tarafsız bir kamera nesnelliğiyle bize olayı sunar.

Olayın kahramanı Fiftepel'dir. Mesafer ve Sıdıruf ise yardımcı kahramanlardır. Kahramanımız Fiftepel onların yardımı sayesinde bütün bunları yapar. Bu iki karakter Fiftepel yaptıklarına neden olan ya da zemin hazırlayan kişilerdir.

Dekoratif unsur durumundaki kişiler ise darülfünundan gelen öğrenciler, hizmetçi kadın ve ev sahibidir.

Hikâyede geçen zaman iki günlük bir zaman dilimi içinde olup bitmektedir. Birinci gün Mesafer'in Fiftepel ve Vaskin'i yemeğe davet ettiği gündür. Bu günün akşamı yemeğe gelen kişilerin Mesafer'in evini alt üst etmesi ve ertesi gün evden atılması ve arkadaşlarını yeni evine tekrar çağırmasıdır. Bütün bu olanlar iki günde olup bitmiştir.

Hikâyede çatışma, kahramanın kendi ruhunda yaşanır. Kahramanımız Mesafer darülfünundan yeni mezun olmuştur. Temiz, düzenli, kurallara uygun bir hayat tarzı yaşamaktadır. İlk olarak bir ev hayatına atılmak üzeredir. Evindeki ilk akşamını Yüzbaşı Fiftepel ve arkadaşlarıyla geçirmeyi ister, fakat bu yemek onun hayatını tamamen değiştirir; bunun nedeni ise, düzenli hayatı

bırakıp arkadaşlarının davranışlarını benimsemesiyle karşımıza çıkar. Bunu en iyi anlatan atasözümüz "Üzüm üzüme baka baka kararır"dır. Mesafer arkadaşları gibi dağınık, sorumsuz bir hayat tarzını benimser. Bu kadar büyük ve hızlı değişim Fiftepel'i bile şaşırtır.

Üslûp yapısına bakacak olursak tasvirlerden yararlanılmıştır. "Mesafer'imiz bize doğru yaklaşıyordu. Üstü başı o kadar parlıyordu ki tıpkı yeni yapıldıktan sonra satılığa çıkarılan evlere benziyordu."

"Beri tarafından iki ayağı birbirine benzeyen yoldaş (Vaskin) oturduğu yerde eski potinleri bir tanesini elinde tutuyor, boyasız yerlerini mürekkeple kapatmaya çalışıyordu. Potinsiz ayağında kırmızı kalın bir yün çorap vardı."

Kişilerin karakterleri konuşmalarla verilmeye çalışılmıştır. Örneğin hikâyenin ilk kısmında Mesafer'in davet sırasındaki söyleyiş şekli kibarca ve dikkatlice verilmiştir:

"Fakirhanemi nakil ettim, bu münasebetle muhterem arkadaşlarımın bu akşam yemeğe teşriflerini intizar ederim efendim, dedi."

Yemeğin sonrasındaki gün Mesafer'in konuşma şekli tamamen değişmiş ve yeni hayat şekline uygun kelimeler kullanır: "O geçmiş ola!.. Sersem karı daha sabah erken erken beni kapı dışarı etti. Bu akşam başka evde eğleneceğiz..."

ESKİ BİR MEMUR TİPİ

Şehabettin Bey, okuldan mezun olunca hemen memur olarak işe başlar ve hayatı bir anda değişir. Genç olduğu için, işlerinin yoğun olmasına rağmen eğlenmeye de vakit ayırır. Bu durumun daha fazla süremeyeceğine

inanan annesi, tanıdıkları olan Hürmüz Hanım'ın yardımıyla Süheyla adında, varlıklı, genç bir dul bulur. Kısa zamanda düğün yapılır.

Aradan zaman geçince Süheyla Hanım ile kayınvalidesi arasında tartışmalar başlar. Sabahtan akşama kadar işyerinde tartışmalar ve işleriyle uğraşan Şehabettin Bey, eve gelince de karısı ve annesiyle uğraşmak zorunda kalır.

Bir gün annesi ölür; zaman ilerledikçe sevdiklerini kaybeden Şehabettin Bey gençliğini de kaybeder ve sonunda bir gün emekli olur. Kendini dine ve çiçeklerine verir. Son günlerini huzur içinde yaşamaktadır.

Durum hikâyesi anlatılır. Şehabettin Bey'in kimliği altında, aslında bir sınıfın hayatı anlatılmaya çalışılır. Tekdüze, sade bir yaşam içinde, yavaş ve sıkıcı iş hayatı ile evde yaşanan ufak tefek meseleler okurun gözleri önüne serilir.

Hikâyenin başkahramanı Şehabettin Bey'dir. Hürmüz Hanım, Süheyla Hanım ve Şehabettin Bey'in annesi yardımcı kahramanlar; memurluk yaptığı yere gelen insanlar ise dekoratif unsur durumundaki şahıslardır.

Hikâyenin mekânı okul, ev ve memuriyet yeridir. Bu mekânlar gençliği ve çalışmayı simgeler. Yaşlılığı ise bahçede görürüz. Bu da rahat ve serbest bir hayatı simgeler gibidir.

Hikâyenin zamanı üç dilime bölünmüş gibidir: Şehabettin Bey'in okuldan mezun oluşu, çalışması ve emekliliği. Bu da yaklaşık 30-35 yıllık bir zamanı kapsar.

Hikâyede okura verilmek istenen bir mesaj yoktur. Amaç, Şehabettin Bey'in hayatına bakarak sıradan insanların yaşamına dikkat çekebilmektir.

BİR AŞK VE CENK HİKÂYESİ

Bir Aşk ve Cenk Hikâyesinde Rize'de birbirini gören Zehra ve Hüseyin başında geçenleri anlatır.

Zehra, Rize'de yaşar. Bir gün kayalıklardan denizi seyrederken karşısında Hüseyin Bey'i görür. Babası olmayan Zehra, kardeşi ve annesiyle yaşar. Babası ve dayısı Karadeniz'in azgın sularında ölmüşlerdir. Kısa bir süre sonra Zehre kayalıklarda gördüğü gencin kendisini istediğini öğrenir ve bir süre sonra evlenirler. Bir hafta sonra Hüseyin Bey Girit'e sefere gider. Bir tek mektubu gelir, o da sağ salim İstanbul'a geldiğini yazdığı mektubudur. Daha sonra hiçbir haber alamaz. Zehra kocasının öldüğüne inanmak istemez ama Hüseyin Bey gideli on bir yıl olmuştur. Artık Zehra eski güzelliğini kaybetmiş, yıpranmış ve yaşlanmıştır. Bir gün komşularından birisi koşarak yanına gelir ve eşinin geri döndüğünü söyler. Zehra, Hüseyin'in dönmesine sevindiği kadar üzülür de. Komşu kadın onu teselli eder, bir şey söylemeye çalışır ama uzun bir süre konuşamaz, hemen onu Hüseyin Bey'in yanına götürmeye çalışır. Zehra içeri girince Hüseyin Bey hiç tepki vermez. Zehra bu davranışa çok üzülür, fakat yanındakilerin yardımıyla eşinin kör olduğunu öğrenince, hem üzülür, hem de sevinir.

Eserin vakası iki vaka zincirinden meydana gelmiştir. Zeynep ve Hüseyin Bey'in tanışıp evlenmeleri, savaşa giden Hüseyin Bey'in uzun zaman dönmemesi, Zeynep'in onu beklemesi ve on bir yıl sonra Hüseyin Bey'in gazi olarak dönmesi anlatılır. Birinci vaka Zeynep'in hayatı, yaşadıkları ve evlenmesidir; arkasından Hüseyin'in başından geçenler ve geri dönmesi burada Zeynep'in onu beklerken yaşlanması, yıpranması; bir kadın olarak umut ve hayallerle beklediği kocasının öldüğüne inanamayışı anlatılır. Kocası döndüğünde ise korkusu; bu yıpranmış, yaşlanmış, bakımsız halini eşinin görmemesidir. Sonuç bölümünde ise, iki kahramanın da yolları kesişir. Zehra yaşlanmış, eski güzelliğinden eser kalmamış, ama Hüseyin Bey de kör olmuştur.

Hikâyede iki kahramanın bünyesinde aslında ülkenin ve toplumun perspektifi çizilmeye çalışılmıştır. Zehra savaş döneminde birçok genç kız ve yeni gelinin başından geçenlere örnek teşkil etmektedir. Bir kısmı eşinin ölümünü kabul etmekte, bir kısmı da Zehra gibi öldüğüne inanmayıp sevdiğinin yolunu beklemektedir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

"Girit Adası, menhuf ve mazum bir kabristandı. Mecnun ve zalim padişah İbrahim tahtından indirilmiş, fakat işler düzelmemiş; Cezire'nin fethi bir türlü ikmal edilmemişti. Cenk, hep cenk oluyordu. Ve her senenin baharında, vatanın her tarafından olduğu gibi buradan da Karadeniz'in yeşil sahillerinden de delikanlılar toplanıyor; Rize'nin, Hopa'nın Atne Of'un sert kaşlı gençleri uzun, uzun beyaz bıyıklı ve sert bakışlı yeniçeri ağalarının nezaretleri altında gemilere binerek Karadeniz'in sakin ve mahsun olduğu günlerde yola çıkıyor, sonra validelere, zevcelere, nişanlılara ve hemşirelere bu delikanlılardan hiç, hiç haber gelmiyordu." Genel olarak ülkedeki durum, bu satırlarda açık olarak verilmiştir.

Bir yandan ülkenin durumu verilirken, bir yandan da Zehra'nın ruh durumu ortaya konur. Zehra artık için için Hüseyin Bey'in dönmeyeceğini ama dönecek olursa kocasının onu beğenmeyeceğini düşünüyordu. Zehra'nın psikolojisi ortaya konmaya çalışılır. Aradan on bir yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ eşi tarafından beğenilme, eşinin ilgisine mazhar olmayı arzulamaktadır. Eşi geldiğinde de bu psikoloji gözler önüne serilir. Rize'den hatta kendini hiç bulamayacakları uzaklara kaçmak istiyor, bunun nedeni ise ona güzelken âşık olan Hüseyin Bey, şimdi onun bu çirkin halini görünce aşk yerine acıma hissedecektir. Zehra aşk ve sevgiyi ister acıma ve merhamete dayanamayacağını düşünür. Zehra bekleyen geride kalan kısmı temsil ederken, bir de giden tarafı temsil eden Hüseyin'in başından geçenler vardır: Hüseyin Bey evlendikten sonra eşine doyamadan evinden ayrılıp bir gemiye binerek İstanbul'a gelir. Burada iken bir mektup gönderebilir eşine. Sonra Girit'e varır. Gözleri kör olan Hüseyin Bey eve döner. Eşi kendisine sarılırken o da titreyen ellerle eşinin saçlarını okşar.

Hikâyenin kahramanları Zehra ve Hüseyin Bey'dir. Komşu kadın, Mahmut Ağa ve Zehra'nın annesi dekoratif unsurlardır.

Mekân olarak Karadeniz, Zehra'nın evi ve sahil kullanılmıştır. Karadeniz ve sahil adeta Zehra'nın hikâye boyunca en çok göründüğü mekândır. Karadeniz ayrılığı, özlemi, kavuşmayı simgeler. Gelenler ve gidenler onun aracılığıyla olur. Bunun için Zehra'nın denize bakışı budur.

Hikâyede iki zaman dilimi kullanılır. Birincisi Zehra ve Hüseyin'in karşılaşıp evlendikleri zaman; ikincisi aradan on bir yıl geçtikten sonra tekrar birbirlerine kavuştukları zamandır.

Hikâyenin teması, kadınların, eşlerinin sevgi ve ilgilerini yaşlandıkça kaybedecekleri korkusudur.

Hikâyede yazarın dil ve üslubuna bakacak olursak; hikâye hâkim bakış açısıyla anlatıldığı için görülen geçmiş zaman kullanılmıştır. Yazar özellikle kahramanların önce dış özelliklerini tasvir eder. Bunu yaparken şiirsel bir anlatış şekli vardır. Benzetmelerden yararlanır; yeni teşbih sanatı kullanılır: "Bu bir yabancı, uzun boylu, ince bel ve geniş göğüslü masallardaki şehzadeler kadar güzel bir delikanlıydı. İstanbul'a belki de Kafkasya'dan gelmişti. Çok iri ve siyah gözleri, kartal kanatlarını andıran kemerli bir burnu, daha yeni terleyen bıyıkları vardı."

Hüseyin Bey şehzadeye, burnu ise kartal kanatlarına benzetilmektedir.

Mekân tasvirlerine yer verilmiştir. Yazar bunu yaparken okurun gözleri önünde mekânı adeta yaratma çabasındadır; ama sadece görsel değil, duyusal ögelere de yer verilir: "Yeşil dağların portakal ağaçlarıyla örtülen kıvrımlı yollarından inip Rize'ye döndüğü ve güzel kokulu vâsi bahçeleri arasından geçerek evine geldiği vakit güneş artık ufukta batmağa hazırlanıyordu.

Bu ev limana hâkim bir yokuşun başında büyük bir bahçe ortasında ufak ve eski bir bina idi.”

Konuşmalarda yöresel şiveye yer verilir:

“Ana deniz hafifledi. Rüzgâr düştü. Merak etme” dedi. Rüzgâr “azaldı” yerine “düştü” ifadesi kullanılıyor.

Yazar genelde uzun cümleler kullanmayı tercih eder. “Karadeniz’de hiç fırtına görmeden İstanbul’a vasıl olduklarını, bir iki güne kadar Girit’e hareket edeceklerini kocası yazıyor (Tez vakitte adayı fetih ederek avdetimize dua et) diyordu.”

Üzerinde durup vurgulamak istediği kısımları tekrarlarla belirtir: “Zehra hiçbir şey diyemedi, hıçkıra hıçkıra ağladı.”

“Üç gün, yalnız üç gün zevc ve zevce oldular.”

“Düğünleri pek debdebeli ve eğlenceli oldu üç gün, üç gece sürdü.”

“Sonra oradan seneler, uzun seneler, ağır ağır hepsi bir ıstırap, başka bir elem taşıyarak gelip geçti.”

GÜZELLİK MÜSABAKASI

Kadınları Yüceltme Derneği, o gün acele bir toplantı yapar ve yediden yetmişe bütün üyelerini toplar. Amaç, yapılacak olan güzellik müsabakasına engel olmaktır. Reise Hanım, toplanan üyelere durumu anlatmaya çalışır. Kadının, güzellik konusunda kendinden üstün hemcinslerine bile dayanamayacağını, üstelik böyle bir yarışmanın kadınlara zarar vereceğini anlatır. Sonunda fikirlerine katılırlar ve güzellik müsabakasını protesto etmeye karar verirler.

Hikâye bir olay halkası üzerinde gelişir. Olay, Kadınları Yüceltme Derneği'ne bağlı kadınların, güzellik yarışmasına karşı yapacaklarını belirlemesidir.

Hikâyenin kahramanı Reise Hanım'dır. Toplantıda görülen hanımlar dekoratif unsurlardır.

Hikâyede görülen mekân bir tanedir. Sadece konferans salonu vardır. Mekân hikâyede çok da ön plana çıkmaz.

Hikâye, tek zamanlıdır. Olayın başlaması ve bitmesi, aynı zaman dilimi içinde gerçekleşir.

Hikâyede üzerinde durulan asıl konu, yeni oluşturulan cumhuriyetin de önem verdiği konulardan biri olan kadının modernleşmesi ve toplumda yerini almasıdır. Güzellik yarışması da bu modernleşme çabasının bir sonucudur; ancak kadın kendi iç dünyasının yanında modern dünyaya ayak uydurma konusunda da çelişkiler içindedir. Bu çelişkiler arasında, kadınlık duyguları ağır basar ve böyle bir yarışmadan çıkacak sonuca dayanamayacakları için yarışmayı protesto etmeye karar verirler.

Hikâyede toplantıdaki o kalabalık havayı okura verebilmek için konuşmalar yaptırılır ve bu konuşmalar özellikle kavgalarla pekiştirilir.

Konuşmalarda yazar, kadınların bakış açılarını vermeye çalışmış ve bunu yaparken de konuşmalarda onların özellikleriyle, tavırlarıyla kişileri konuşturmuştur. Hikâyede sıkça "ayol, ağzını öpeyim, vallahi, …" şeklinde ifadelere rastlanır.

Hikâyede güzellik kavramı, kadınlarca irdelenir. Kadınlar bu nedenle kendilerince güzelliği tanımlamaya ve kendi güzelliklerini iddia etmeye başlarlar. Bu nedenle genel kuralları ya da öteden beri kabul edilmiş fikirleri anlatırken geniş zaman kullanılır; ancak güzellik yarışması hakkında ne yapacakları konusunda konuşurlarken şimdiki zaman kullanılır.

Kadınlar genellikle “biz” ya da “ben” ifadelerini kullanmayı tercih ederler. Bu durumu bir kadınlık savaşı olarak algıladıkları için “biz”, kendi bireysel fikirlerini aktarırlarken “ben” zamirini kullanırlar.

Ayrıca tartışma ortamını yaratıp okura bunu hissettirmek adına soru cümlesi, heyecanlanıp ani çıkışlarda bulunanları belirtmek amacıyla da ünlem cümleleri kullanılır.

Yazar, kadınların kendi aralarında modernleşmeye ayak uydurmakta zorlandıklarını, bir kısmının hala çarşaf giyerken bir kısmının da oldukça açık kıyafetler giyinmesinin kendi aralarında bile nasıl tepkilere neden olduğunu göstermeye çalışır.

Hikâyenin başkahramanı Reise Hanım’dır. Toplantıya gelen diğer kadınlar ise dekoratif unsur durumundaki şahıslardır.

Hikâyenin zamanı, bir ya da iki saatlik bir zaman dilimidir. Bu zaman dilimi, toplantının başlamasıyla başlar, bitmesiyle de sona erer.

Hikâyedeki mekân, cemiyetin toplantı salonudur. Hikâyenin teması, kadınların kendi aralarında bir olayı tartışırken bile uzlaşmaya varamadıklarını göstermektir.

HALİS KABADAYILAR

Bu eser çeviridir. Olay bir bilardo oyunu sırasında birbirine yenilen ve sonunda birinin diğerine verecek bir şeyi kalmayınca hizmetini sunmasıyla başlar. Mişa, Gori’yi yener, zengin bir çiftçi olduğunu ve hizmetini eğer yenilirse kabul edeceğini söyler ve dediği gibi Gori’yi yener. Akşam Mişa’nın kaldığı yere gelirler. Mişa Gori’ye yalan söylediğini aslında bir kabadayı olduğunu söyler. Gori de bir kabadayıdır. Birbiriyle iyi geçinen Gori ve Mişa kısa zamanda dost olurlar.

Mişa Gori'ye son zamanlarda bir aşçıyla birlikte olduğunu, bunun aslında kabadayı âleminde iyi karşılanmadığını ama asıl ilgilendiğinin aşçının ev sahibinin yatak odasındaki mücevherler, paralar olduğunu söyler. Bunun üzerine iki arkadaş plân yaparlar. Mişa aşçı kadınla Gori'de aşçı kadının arkadaşı çamaşırcı kadınla ilgilenecektir. Bu arada ev sahipleri tiyatroya gitmiştir. Gori akşam yemeğinden sonra kalkacak ve gideceğini söyleyecek ama daha sonra tekrar eve dönüp Mişa ve kadın dans ederken üst kattaki mücevher ve değerli eşyaları alacaktır. Bu fikri uygularlar. Gori evi soyar, Mişa kadınla ilgilendikten sonra evden çıkar. Mişa çok sevinçlidir; bunun nedeni ne Gori'nin çaldığı 3 bin ruble, ne de pırlantalardır. Asıl sevinci kendisi gibi halis bir kabadayı olan Gori'yi bulmasıdır.

Hikâye tek bir vaka etrafında canlanır. Mişa ve Gori'nin tanışıp soygun yapmalarıdır. Hikâyede her şeyi Gori anlatır; kahraman anlatıcı tekniği kullanılmıştır. Okuyucu bütün olayları Gori'nin ağzından dinlemektedir.

Hikâyede kullanılan zaman iki günlük bir zaman dilimidir. Birinci gün Gori ve Mişa'nın tanışması; ikinci gün soygunu gerçekleştirmeleri anlatılır. Mekân olarak üç mekân karşımıza çıkar. Hikâyede birinci mekân bilardo salonudur, ikinci mekân Mişa'nın kaldığı oteldir, üçüncü mekân ise aşçı kadının çalıştığı ev daha doğrusu mutfak ve yatak odasıdır.

Hikâyenin teması insan hangi meslek ya da sosyal statüye mensup olursa olsun kendine benzeyen güvenebileceği bir arkadaşı olmasını ister. Hikâyenin kahramanı Mişa, Gori gibi iyi anlaşabileceği bir arkadaş bulduğu için memnundur.

Üslûp olarak yazar soru cevap yöntemini ve konuşmayı kullanmayı tercih eder. Bunun nedeni hikâyenin sanki bir sohbet havası içinde geçmesi için özellik kullanmıştır. Konuşmalarda genelde konuşan kişinin hayat tarzı ve seviyesi verilmeye çalışılır.

"Kovsana onu be!.."

“Kaldırımların kumandanıyım.”

“Hayırsızım Gori... Halis kabadayıların ve hayırsızların başıyım. Fakat kirli değilim ha!..”

“Gori ben bu aralar çapur bir aşçıyla münasebet tesis ettim.”

Genelde konuşmalar Gori ve Mişa arasında geçiyor, ama aşçı ve çamaşırcı kadının konuşması da onun seviyesini okura gösterecek niteliktedir.

Çamaşırcı kadının “Elbette onları şapkalı madenler bekliyorlar. Biz anlarız onlar bize tenezzül etmezler.” sözü kadının topluma erkeklerin isteklerine şapkanın toplumdaki statü belirleyişini bize gösterir. Bu arada kadının şapkalı olmadığını yani statü olarak alt basamakta yer aldığını söyleyebiliriz.

Yazar iki hırsızın kadınlara karşı gösterdikleri yapmacık âşıklığı ve kadınların kibar tavırlarını okurun gözleri önüne sermek için ipuçları verir, davranışları anlatır. Bunun yanında psikolojileri de gözler önüne sermeğe çalışır.

“Çamaşırcı kadın saçları üstündeki kâğıttan yapma kırmızı çiçeği düzeltirken:

Nanet Pinhertun’i okudunuz mu? dedi.

Maalesef daha vakit bulamadım. Şimdi Netluh’un Kakonuşa’nın Afrika üstündeki seyahatini okuyorum. Sayanhayret bir eser.”

“Madam, emin olunuz ki hayaliniz kalbimde ebediyen yaşayacak... Benim için sizden başka kadın yoktur. Madam saçlarınızdaki gül ile beni iltifatınıza mazhar etmenizi rica ediyorum. Bu gülü defterimin yaprakları arasında kurutup bununla sizi hatırlayacağım dedim ve kemal nezaketle aşçının elini öptüm.”

Bu bölümlerde iki tarafta olduğundan daha ince, güzel, nazik ve kültürlü görünme çabası içindedir.

Cümleler genelde üç nokta ile belirsizce bitirilmiş; bazı bölümlerde bunun amacı okuyucunun karşısına yeni, yoruma açık şeylerin çıkabileceğinin habercisi olmasıdır.

"Bardaklarımızı doldururken boyna söyleniyordu kabadayı imişsin..."

"İki binmiş!.. İki... Kullanışlı alanı çok var..."

"Hoşuma gidiyorsun Gori... Vallahi. Sen hakiki kabadayısın. Sana bir şey söyleyeyim mi Gori?.. Ben çiftçi falan değilim, sana yalan söyledim. Kullanışlı filan arsam da yok. Hele şu fidanlığı nereden uydurdum da söyledim! Tuhaf şey, insan bazen öyle şeyler söylüyor ki, sonra da nereden bulduğuna kendi de şaşıyor..."

"Ben gülümsedim. Ziyanı yok Mişa... Kabım geniştir söyle..." gibi.

AH KADINLIK CEHENNEMDE BİLE

Nebahat ile Namık bir buçuk yıllık evlidirler. Nebahat ev hanımı, Namık ise mühendistir. Nebahat bir gün gazetede bir haber okur ve eşine söyler. Haber, Amerika'da bir buçuk yıllık bir çiftin davasını anlatmaktadır. Kadın kocasının evliliklerinin ilk yıllarında ilgi gösterirken, şimdi ilgi göstermediğini, ilk yıllar dudaklarından öperken şimdi sadece alnından öptüğünü belirtir. Mahkeme evli çiftlerin nasıl ne zamanlarda öpüşeceklerini belirler.

Nebahat kocasına bunun hesabını sormaktadır ve günde on defa Namık'ın kendisini öpmesi gerektiğini savunurken, Namık işi olduğunu söyler

ve karısından adamın bu işe ne tepki verdiğini söylemesini ister ve gazeteyi alıp okur. Adam borsada çalıştığı için çok yorgun olduğunu belirtince bir günde öpemezse borcunu daha sonra ödeyebileceğini belirtir. Namık da işinin ağır olduğunu söyleyince, Nebahat borç sayacağını söyler. Namık karısına sinirlenir ve "öpmüyorum" diyerek karşı koyar.

Bu arada Sacide Hanım gelir. Olayı dinler ve yanlış anlar. Amerika'nın Nebahat ile Namık'ın olayını nasıl bildiğini düşünür ve kıyamet alametlerinden bahse başlar. Kıyametin yakın zamanda kopacağını söyleyince, Namık New York mahkemesinin kararlarını uygulayacak zamanları olmadığını, kıyametin her an kopabileceğini söyler. Sacide de damadın fikrini destekleyip kızına kıyameti beklemesini söyleyince Nebahat öbür dünyada Namık'ı istemediğini söyler. Namık da hurilerle olacağını belirtince, Nebahat dünyadan ayrılmadan önce kocasına "Bu gece veda busesi kondurur musun bana" diye sorar. Namık kadınların her yerde sevmek ve sevilmek istediğini söyler.

Hikâyede müşahit bakış açısı kullanılmıştır. Anlatıcı, bir kamera objektifliği ile varlığını fazla hissettirmeden bize anlatır.

Hikâyedeki asıl kahramanlar Nebahat ve Namık'tır; yardımcı karakterler olarak Sacide Hanım'ı görmekteyiz. Amerika'da geçen olayın kahramanları dekoratif unsurdur.

Hikâye konuşmalarla oluşturulmuştur. Yazar sanki okuyucunun gözü önünde kahramanların adeta sohbetlerine tanık olmalarını ister.

Hikâye bir günlük kısa bir zamanda meydana gelir. Hikâye Nebahat ve Namık Bey'in evlerinde geçmektedir.

Hikâyenin temelinde kadın erkek ilişkisi yatmaktadır. Kadının iç dünyasındaki beklentileri, aşka bakışı ve erkeğin iç dünyası, aşka bakışı anlatılır.

Bu arada üzerinde durulan bir diğer konu ise, yeniliklere ayak uyduramayan Sacide Hanım'ın bütün bunları kıyamet alâmeti olarak görmesidir. Yani eski geleneklere sahip olan kişilerin, yeniliklere bakışı ve onları yorumlayış şekli anlatılmaktadır. Fakat burada bile kadın-erkek ilişkileri karşımıza çıkar. Sacide Hanım kıyametten sonra cennette kocasıyla beraber olmayı ummaktadır. Hikâyenin temasını özetlemek gerekirse, kadın ve erkek ilişkileri zaman içerisinde ne kadar değişirse değişsin daimî olarak kadınların sevmek ve ilgi görmek istekleri hiç değişmeyecektir.

Yazar konuşma tekniği kullanmıştır. Tasvirden çok diyalog yoluyla olayları aktarır. Cümlelerin bir kısmı üç noktayla bitirilmemiş, karar, yorum ya da kesin hüküm verilmemiştir. Bunun nedeni, biraz da okuyucunun yorumuna bırakılmak istenmesidir. Örneğin, "Amerika'da kadınlar daima haklı çıkar. Fakat başka memleketlerde...", "Çünkü kadın kısmı kocasından öyle olmayacak şeyler ister, öyle manasız davalar açar ki..."

Alıntı cümleler kullanılır; bu da Amerika'daki davadan sözler aktarılırken kulanılır: "Hâkim efendi kararınıza itaat etmeye mecburum! demiş."

Kahramanların hareketleri konuşmadan önce belirtilmesinin nedeni, okuyucunun gözünde kahramanın durumunu da verebilmek içindir. "Namık –(gazeteye göz gezdirerek) Jenes isminde bir İngiliz âlimi diyormuş ki her ziya gibi güneşin ziyası da günden güne azalıyor.", "Namık –(gülerek) Öyle ya insanın başında dallı budaklı boynuz çıkarsa başı içeri sığar mı?"

Konuşmalar kahramanların kişiliklerini ve bakış açılarını verecek niteliktedir: "Namık- Neler var cicim!"

Nebahat- Safsatayı bırak da dinle..."

Sacide- Bunu da mı yazıyor? Ya ben size söylüyorum da siz inanmıyorsunuz. Nasıl yazıyor bakayım? Benim bildiğim gibi mi?"

Bütün bu tespitlerimizi hikâyenin geneline tatbik ettiğimiz zaman, genel üslûp özellikleri ortaya çıkar.

KISMET

(F) harfiyle anılan bir caminin müezzini ne zaman ezan okumaya çıksa, elinde birkaç başörtüsü olur. Bunun nedeni evde kalan kızların müezzin ezan okurken başörtülerini atması ile kısmetlerinin açılacağına inanılmasından kaynaklanır. F camisinin uğurlu olduğuna inanılır; başka camilerin müezzinine değil de özellikle ona verilirdi. Hatta bu uğurun örnekleri bile vardı: Ellisini aşan mübaşirin, işte kırk altısını dolduran baş hatibin kızları ve otuzundaki Hatice teyze bu sayısız misallerden şöyle gelişi güzel birkaçıdır.

Müezzin'in elindeki başörtüsü sahibi evde kalan kızların muhakkak evlendiğine inanılırdı. Müezzin başörtülerini daha sonra satardı. Bu ünü duyan kırkını doldurduğu halde bir kısmeti çıkmayan hem geçkin, hem de çirken olan Zeliha bir gün müezzine örtüsünü verir. Müezzin tam örtüyü alıp ezan okuyacakken örtü uçar ve bir ağacın dalına takılır. Bu ağaç atmışlık bekâr Ahmet Ağa'nın evinin önündeki erik ağacıdır. Ahmet Ağa atmış yaşında bekâr ve evlenmeyi çok isteyen bir adamdır. Biraz da çapkıncadır. Müezzin Ahmet Ağa'nın evine gelip; örtüyü elinden kaçırdığı için bahçesindeki erik ağacına takıldığını söyleyince, alabileceğini söyler; ama Ahmet Ağa örtünün kime ait olduğunu sorunca müezzinin "Hani şu dünya güzele Zeliha'nın" deyince Ahmet Ağa örtünün kendi kısmeti olduğunu söyler ve vermez.

Müezzin bunun üstüne Zeliha'nın evine gider ve Zeliha'ya evlenme teklifinde bulunur. Zeliha kabul eder. Perşembeye camide düğüne karar verirler. Müezzinin arkasından Ahmet Ağa gelir ve oda Zeliha'ya evlenme

teklifinde bulunur, camide nikâha karar verilir. Zeliha iki adayı da kabul edince korkar ve bu durumu çözmesi için falcı Elsid Abdülrezzak Efendi'ye gider. O da kendisiyle evlenmesini ister. Zeliha korku ve kararsızlık içinde Elhaçmerzuk'a gider, bu adam büyücüdür, o da Zeliha'nın kendisiyle evleneceğini söyler. Zeliha ona da peki der, Perşembe düğün nikâh camide kıyılacaktır.

Perşembe günü bütün talipler camide buluşurlar. Zeliha'yı paylaşamazlar, onların bu durumu gençlere eğlence olur, ama böylesine paylaşılamayan Zeliha onlar için de ilginç bulunmayan bir güzel olarak kabul edilir. Zeliha'nın uğrunda, âşık olanlar acılar çekerler.

Zeliha ise, hâlâ bekâr ve üzgündür. Eskiden bir koca bile bulamazken şimdi taliplerinin bolluğundan ne yapacağını şaşırır.

Hikâyenin vakası bir tanedir. Zeliha'nın evlenmek için müezzine verdiği örtünün uçmasıyla kısmetlerinin nasıl açıldığı anlatılmaktadır. Bütün olanlar bu olayın etrafında gelişmektedir. Hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Anlatıcı o kadar ileri gider ki, masallardaki gibi ilahî bir yapıya bürünür; sanki her şeyi idare eden, olanları önceden bilen odur. Örneğin "Şimdi burada, müezzin kapıyı çalmadan evvel bir nebzecik duralım, önce Ahmet Ağa'nın nasıl bir adam olduğunu söyleyelim."

Bir başka örnek, "Söz aramızda Ahmet Ağa saman altından su yürütenlerden, el ayak kesilip de ortada kimsecikler kalmayınca, gecenin ruhu bile durmadan evine kimleri almazdı kimleri". Burada da görülüyor ki kimsenin bilmediği, görmediği her şeyi anlatıcı biliyor ve görüyor; ayrıca geçmişten okuyucuya haberler veriyor. Kahramanları geçmişteki ve şimdiki durumlarıyla okuyucunun gözleri önüne seriyor.

Hikâyede geçen kahramanlar Zeliha, Ahmet Ağa ve müezzindir. Bu üçü hikâyenin asıl kahramanlarıdır. Yardımcı kahramanlar ise, Elsid Abdülrezzak ve Elhaçmerzuk'tur. Dekoratif unsur durumundaki şahıslar ise mahallenin gençleridir. Zeliha, müezzin ve Ahmet Ağa bütün olayın

gelişmesini sağlayan bu asıl kahramanlardır. Yardımcı kahramanlar ise, falcı Elsid Abdülrezzak ve büyücü Elhaçmerzuk'tur. Gençler ise sadece olayı uzaktan izleyip olayın ne boyutlarda olduğunu ve olaya halkın bakış açısını ortaya koymaya yardımcı olur.

Hikâyede geçen mekânlara olarak cami, Ahmet Ağa'nın bahçesi, Zeliha'nın evi kullanılmıştır.

Hikâyede iki zaman kullanılır; birinci zaman müezzinin başörtülerini alıp daha önce birçok kişinin başörtüsünü alıp eş bulmasına yardımcı olduğu anlatılır. Burada geçmişten bilgi verilir. İkinci zaman, hikâyenin geçtiği zamandır. Bu da başörtüsünün verildiği gün Ahmet Ağa ve müezzinin evlilik teklifinden sonra, Perşembe günü evlenecek adayların camide buluştuğu gün. Bütün bunları göz önüne alırsak hikâye iki üç günlük bir zamanı içine almaktadır.

Hikâyede geçen temel olay, kimsenin ilgisini çekmeyen Zeliha'yı bir gün birisi isteyince herkesin ilgisini çekmesi anlatılır. Kısaca insanoğlunun tabiatında vardır, özenti içindedir, kendi beğenisinin yerine herkesin meylettiğini ister. Bunun en güzel örneği onu hiç görmediği halde sırf birçok kişi Zeliha'nın uğruna kavga ettiği için ona âşık olan gençler vardır.

Hikâyede konuşmalar kişilerin tarzına göre yapılmıştır. Ali Ağa'nın konuşması "Yav bak öyle şey olmaz, yalnız kendisi değil örtüsü de benim kısmetimmiş ki uçtu havalandı, hiçbir yere gidip onu sana nasıl verebilirim?"

Müezzin: "Pekâlâ uğurlu kıdemli olsun! Şimdi artık örtüyü alabilirim ya?!"

Elsid Abdülrezzak: "La vallahi maisir. Olmaz öyle şey! Ben ne onu isteyecek, ne de ötekini... Ben ile evlenecek, eğer böyle yaptı yok manzuma... Eğer yapmadı işte senin setare çok fena zülmet kaldı. Allah ilim ba sevap..."

Anlatıcının kullandığı zaman görülen geçmiş zamandır. Cümleler bir isimle ya da ek fiille bitirilmiştir. “O zaman bendim, şimdi ben değilim.”, “Ben yine oyum ama, fikrim o değil!”, “Hani şu dünya güzeli Zeliha var ya işte onun!!!”, “Öyleyse camiye nikah, Perşembeye de düğün..!”

Yazar ses tekrarlarından yararlanır: “Çat!, çat, çat!..”, “La la la! Vallahül azim, aciz Kebir...”, “Olmaz efendim olmaz...”

ÇARŞAMBADIR ÇARŞAMBA PERŞEMBEDİR PERŞEMBE

Büyükçarşı’da iki esnaf çalışmaktadır. Birisinin adı Ali, diğerinin adı ise Abdi’dir. Birisi kumaş ve ayakkabı satarken, diğeri tahta eşyalar satar. Ali’nin bir eşi ve çok çocuğu olduğu halde, Abdi’nin dört eşi ve hiç çocuğu yoktur. Ali’nin eşi yaşlı olmasına rağmen çok güzeldir. Abdi’nin dört eşi genç oldukları halde çirkindirler. İkisinin arasında bu farklılıklardan başka Ali az konuşan, Abdi ise çok konuşan biridir. Aralarındaki tek ortak nokta ise ikisinin de kambur oluşudur. Bir gün Ali dükkânını erken kapatıp hamama gideceğini söyler. Abdi onunla gelmez. Ali hamamda elbiselerini çıkarıp bir kurnanın başına oturur, çok geç olmamasına rağmen hamamda kimse yoktur. Abdest alacağı sırada hamamın kubbesinden peri mahlûkatından olduğunu düşündüğü bir sürü küçük yaratık yanına gelip “Çarşambadır, Çarşamba” diye bağırırlar. Ali de hiç sesini çıkarmadan bekler. Sonra bir kız bir oğlan iki peri onu elinden tutup aralarına alırlar. O da onlar gibi “Çarşambadır Çarşamba” diye bağırır. Hakikaten o günde çarşambadır. Sonra o kız ve erkek peri Ali’nin elini bırakıp görünmez bir merdivenden yukarı çıkarlar. Onlar giderlerken Ali sırtında bir sızı duyar, perilerin giderken kamburunu aldığını ve hamamın kubbesine yapıştırdıklarını görür. Artık kamburluktan kurtulmuştur. Ali’nin kamburunun yok olduğunu gören esnaf çok şaşırır. Ali

sırrını kimseye söylemez. Ama Abdi öyle ısrar eder ki sonunda Ali sırrını Abdi'ye söylemek zorunda kalır.

Öğle namazını kılar kılmaz Abdi hamama gider. Şimdiden kamburunun sırtından alındığını sanır. Hamama gidince hamamın müşterilerle dolu olduğunu görür, neredeyse sinirinden çatlayacaktır. Akşama doğru herkes gider. Sonunda son müşteri de gittikten sonra hamamın kubbesindeki periler görünmez bir merdivenden inmeye başlarlar.

Abdi hemen onlar kendisine el uzatmadan, hızla bir oğlanın elinden tutar. Periler "Çarşambadır Çarşamba" diye bağırmaya başlayınca Abdi hemen "Ama bugün Perşembe" der. Periler cevap vermeden "Çarşambadır Çarşamba" diye tekrar başlayınca Abdi gene duramaz perileri uyarır. Sonunda Abdi "Perşembedir, Perşembe" diye dönmeye başlar. Sonunda periler kubbeye çıkınca Ali'den aldıkları kamburu Abdi'nin göğsüne yapıştırırlar. Hem sırtında, hem göğsünde kamburla eve nasıl geleceğini düşünerek Abdi yollarda dolaşır.

Olay bir vakadan meydana gelmiştir. Hikâyede geçen asıl konu Ali ve Abdi'nin kamburlarından kurtulmak için yaptıklarıdır. Hikâye hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Kahramanların geçmişlerini ruh yapılarını, sosyal ve ekonomik durumlarını bu bakış açısı sayesinde okur önceden öğrenmektedir.

Hikâyede geçen kahramanlar Ali ve Abdi'dir. Ali sessiz, saygılı ve kendi halinde bir adamdır. Abdi ise, çok konuşan, saygısız ve her şeyi kendi bildiğini iddia eden biridir. Hikâyede bu zıt özellikleri ve tek ortak noktaları kamburları nedeniyle bu iki kahramanı yanyana görmekteyiz. Eşleri, hamamcı, hamamdaki müşteriler dekoratif unsur olarak karşımıza çıkar. Hamamın kubbesinde yer alan periler ise olayın meydana gelmesini sağladıkları için yardımcı unsur olarak hikâyede yer alırlar.

Mekân olarak, dükkânları ve hamamı görmekteyiz. Özellikle olayın geçtiği yer olarak hamam hikâyede fazlaca yer almaktadır.

Zaman olarak hikâyede iki zaman kullanılmıştır. Birinci zaman anlatıcının Ali ve Abdi'nin geçmişini anlattığı zamandır. İkinci zaman Ali'nin Çarşamba hamama gidip kamburundan kurtulmasıyla başlar ve ertesi gün Abdi'nin de kamburundan kurtulmak için o hamama gitmesiyle son bulur; yani bir günü anlatmaktadır.

Hikâyeye bakıldığında "söz gümüşse sükût altındır" atasözünün adeta canlandırıldığı görülür. Hikâye boyunca her şeyi bildiğini iddia eden, çok konuşan ve hatta karşısındakini sustuğu için aptal olarak değerlendiren Abdi, her zaman yanılır ve her zaman yanlışa düşer. Hikâyenin diğer kahramanı Ali ise susmayı, insanları dinlemeyi tercih eder. Bunun içinde her zaman Abdi'den daha iyi durumdadır. Bunun nedeni elindekilerle yetinmeyi bilmesi ve başkalarına da saygı duymasından kaynaklanır. Hikâyede her şeyi çok bildiğini düşünen ve bunda ısrar eden insanların bu tutumları nedeniyle bir gün zarara uğrayabilecekleri anlatılır.

Hikâyede anlatıcıdan dinlenilen kısımlarda geçmiş zaman eki kullanılarak anlatım yapılır.

Hikâyede genelde ses bakımından birbirine uyumlu sesler kullanılmıştır. Yazar aynı seslerle oluşan kelimeler seçer. Bunun sebebi kulakta bir musiki yaratabilmektir. "Fakat hamamcının fark etmemiş olması, bu harikulâde tahvili Abdi'nin de fark etmemesini istihzâ eder miydi hiç?" Bu cümlede –f sesi; "... Abdi'nin dudaklarından Neden? Niçin? Ne oldu? Ne var? gibi sualler birden taşıp fırlardı" cümlesinde de –n sesi sıkça kullanılır. Üzerinde durduğumuz bir diğer nokta ise söz tekrarlarıdır.

"Ve bunlar el ele vermiş", "...Görünmez bir merdivenden çıka çıka...", "Kamburumu alın! Kamburumu alın!", "Simsiyah olmuş sokaklarda, uzun uzun, kendini hırsından yiye yiye, onu bu kıyafetle görünce dört karısının da çıkaracağı hayret ve dehşet avazlarını kulaklarında şimdiden duya duya dolaştı."

Yazar anlatımda bir akıcılık ve uyum yakalamak için ses ve kelime tekrarlarına yer vermektedir.

YALAN HEPSİ YALAN

Rafet Bey doktordur. Eşi Münevver ile akşam oturup sohbet ederken, hizmetçi elinde telgrafla odaya girer. Telgrafta Faruk Paşa'nın hastalandığı, doktorun hemen gelmesi yazılıdır. Çapa'da oturan Faruk Paşa'ya gitmek ve dönmek zor olduğu için bir gece orada kalmalıdır.

Doktor Rafet Bey yola çıkar, eşine yetişebilirse bir de vapurla dönmeye çalışacağını söyler. Vapura doğru hızlı adımlarla giden doktor bey, arkasına bakar ve birden yolunu değiştirip bir vapura atlar. Doktorun gittiği ev Moda'da Şehlevend adlı sevgilisinin evidir. Doktor eve gelir gelmez bir pişmanlık hisseder ama iş işten geçmiştir. Yarım saat kalıp dönse karısına ne söyleyeceğini bilemez.

Şehlevend gelir ve geceyi Rafet Bey'le birlikte geçirir. Gece yarısı uyanan doktor, Şehlevend'in yaşlılığını tüm çıplaklığı ile ortaya seren makyajının bozulmuş halini görünce daha da pişman olur ve evine dönmeye karar verir.

Evine döndüğünde eşi ve kızı derin uykudadır. Eşini uyandırır ve ona bırakıp gittiği için ne kadar pişman olduğunu anlatır. Sabah çaylarını içerken Münevver gazetede Kadıköy'e giden vapur halatı koptuğu için iki saat tehirle gittiğini okur. Kocasına bunu sorunca doktor motorla geldiğini söyler. Münevver gazetede Faruk Paşa dün öldüğü, dün öğleüstü cenazesinin kaldırıldığı haberini okur. Doktor bu yalanının da açığa çıktığını görünce, karısına kumar oynamaya gittiğini söyler, ama karısı bunun da yalan olduğunu söyler. Münevver, kocasının bir kadına gittiğini, bunu da gece

geldiğinde kendisinin uykusunun kaçtığını söylediğinde doktorun çok yorgunum demesinden anlamıştır.

Hikâyede hâkim bakış açısı kullanılmıştır. Bu nedenle kahramanların yaptıkları ve durumları psikolojileri okur tarafından bilinmektedir. Bir olay anlatılmaktadır: Doktor Rafet'in eşini aldatması ve bunun açığa çıkması. Olay bir halkadır; bu halkanın etrafında meydana gelir.

Doktor Rafet hikâyenin asıl kahramanıdır. Yardımcı kahramanlar Münevver, Şehlevend'dir. Bu iki kadın olayın olmasına ve sonuçlanmasına neden olurlar; bunun için yardımcı şahıslardır. Örneğin Rafet'in yalan söylemesinin nedeni Şehlevend'dir; yani nedene yardımcı olan unsurdur. Yalanları öğrenen Münevver'dir, yani sonucu ortaya çıkaran şahıstır. Şehlevend'in evindeki hizmetçi, arabacı dekoratif unsurdur.

Hikâyede bir zaman kullanılır. Rafet'in evinden çıkıp Şehlevend'e gitmesi ve ertesi gün olayın meydana çıkması, yani iki günlük bir zaman dilimi hikâyede anlatılır.

Hikâyede geçen mekânlar, Rafet ve Münevver'in oturduğu salon, Şehlevend'in evi ve özellikle yatak odası anlatılır. Bir de semtler vardır. Doktorun oturduğu Kazıköyü, gittiği Moda semti de hikâyede geçen mekânlardır.

Hikâyenin teması yalanın bir gün muhakkak su yüzüne çıkacağıdır. Hiçbir yalan sonsuza kadar sürmez. Bir gün muhakkak ortaya çıkacaktır.

Üslûp olarak hâkim bakış açısından dolayı geçmiş zamanın kullanıldığını ama kahramanın kendi düşüncelerinde iç monolog yöntemini kullandığını görüyoruz. Ayrıca yazar olayları okurun önünde adeta canlandırabilmek için diyaloglara bol bol yer verir.

TENEKE PALAS

Hikâyenin kahramanı âşıkların muhabbet etmek için gittikleri Teneke Palas denilen bir yere gider ve gözlemlemeye başlar. Burada her yer karanlıktadır, âşıklar gizlice burada buluşurlar. Kahramanımız onları gözlemler. Bu arada beklenmedik olaylar olur; bir baba ve oğul birbirinden habersiz karşılaşırlar, ikisi de uygun olmayan bir durumdadır. Yasak aşk yaşamakta olan bir baba ile aşk yaşayan oğlu, aynı kirli aşk yuvasında karşı karşıya gelirler. Biraz sonra bir kadın çığlığı duyulur. Bu kadın yanında çocuğu ile Teneke Palas'a sarhoş kocasını almaya gelir.

Yazar Teneke Palas'takileri gözlemlerken, aynı zamanda oradakilerin de kendisini gözlemlediklerini hisseder ve yalnız geldiği için kendisini "avanak" olarak gördüklerini düşünür.

Hikâye bir tek vakadan meydana gelmiştir. Hikâyenin konusu Teneke Palas ve müşterileridir. Hikâyede kahraman anlatıcı kullanılmıştır. Kahramanımız olayı hem yaşayan, hem de okuyucuya anlatan kişidir.

Hikâyede geçen kahramanımızın yanında dekoratif şahıslar olarak Teneke Palas'taki müşterileri görebiliriz.

Mekân olarak Teneke Palas tek mekândır. Olay burada başlar ve biter.

Zaman olarak, bir iki saatlik bir süre kullanılmıştır. Yazarın Teneke Palas'a gitmesi, oraya gelenleri seyretmesi, hesabı ödeyip kalkmasından oluşan toplam bir-iki saatlik zaman dilimini içerir.

Hikâyede Teneke Palas aslında değişen zamana ve ahlâk değerlerine yazarın uzaktan baktığı bir mekândır. Sadece bir mekân değil, yeni neslin aşk ve ahlâk anlayışının bir simgesidir. Karanlık bir mekânı olan Teneke Palas, aşk ve ahlâkın yozlaşmasının habercisidir. Yazar burada birbiriyle buluşan çiftlerin yanında bir baba ve oğlun hiç de uygun olmayan bir

durumda karşılaşmalarını anlatırken, aile yapısının da bundan ne kadar zarar gördüğü üzerinde durur. Bunu ikinci örnekle daha da belirginleştirir. Bir kadının çocuğuyla, sarhoş kocasını eve götürmek için ağlayarak Teneke Palas'a gelmesi de buna örnektir. Tema olarak "değişen ahlak değerleri" gözler önüne serilir diyebiliriz. Yazar onlara bakarken bu yozlaşmayı görür, ama Teneke Palas'taki müşteriler nereye gittiklerini bilmeden, nasıl yozlaştıklarını fark etmeden aksine onu yalnız geldiği için eleştirirler.

Hikâyede betimlemelere yer verilmiştir. Özellikle yazar Teneke Palas'ı okurun gözünde canlandırabilmek için oldukça ayrıntılı şekilde betimler: "Küçük bir kapıdan geçerek kısa merdivenleri atladım, loş bir avluya girdim, koyu yeşilliklerin karanlıklarından ışıldayan elkırıkları sabahların yorgun yıldızları gibi insana sönük sönük bakıyorlar. Burası bir gazino!.. Fakat ortada ne bir masa, ne bir sandalye, ne bir konuşan birkaç çift var. Hazin bir yalnızlık içinde uyuyan kuytu bir gece..." Yazarın aynı zamanda tasvirlerinde şairane bir anlatım tarzı vardır.

Okurun gözünde olduğu kadar muhayyilesinde de canlandırabilmesi için duyu organlarından yararlanılır. Anlatımda özellikle seslere yer verilir: "Kısa bir kahkaha nihayet dudak şapırtısı:

-Pub, pub, pub!"

Genelde sonu bitirilmemiş üç noktalı cümleler kullanılır: "Orada şiir okuyanlar...", "Ne tatlı, ne güzel bir ses!..", "Belik bunlar masum ve mesut bir çift!.."

Hikâyeyi anlatıcı kahraman aktardığı için fiiller genelde ben şahıs ekiyle bitirilir. Anlatıcı okuyucuyu karşısındaki bir kişi gibi görür ve ikinci (sen) şahıs ekiyle seslenir.

YÖRÜK KIZI

Miralay Ferid Sami Bey, Kurtuluş Savaşı yıllarında ordusu ile Aydın yakınlarında bir genç kız bulurlar. Kızın ailesi kaybolmuştur. Fatma isimli bu Yörük kızını seyyar hastaneye yatırırlar; kız iyileşir. Ferid Sami Bey Fatma'yı beğenir; bu beğenme Ferid Bey'e gençlik ve enerji aşılamaktadır. Ferid Bey evlidir; eşi, oğlunun üniversite eğitimi nedeniyle İsviçre'dedir. Eşinin dönmesini istemiz, yaşlanma nedenini eşi olarak görmektedir. Fatma'yı sever ve onunla birlikte yaşamaya başlar; öncelikle Fatma'nın adı Nevin olarak değiştirilir. Keman, ud dersleri alır, saçları kesilir, tırnaklarına manikür yapılır. Böylece vahşi güzelliği olan Yörük kızı Fatma, bir narin çiçek olarak Nevin ismiyle tekrar doğar sanki.

Ferid Bey bir gün Yalova'ya çok sevdiği eşi Nevin'in ismini taşıyan atıyla yarışa gider ve birinci olur. Çok beklemeden akşama evine döner. İlk amacı Nevin'i görmektir; onu çok özlediğini hisseder. Eve geldiğinde bir karaltı gözüne ilişir; bir adam ve Nevin yanyana ağlamaktadırlar.

Konuşan Fatma ve onun nişanlısı Osman'dır. Osman Fatma'nın kendisiyle gelmesini Denizli'de tütün işlediğini söyler. Fatma gelmek ister ama kendisini kurtaran, kendisine bakan kişiyi bırakmakta tereddüt içindeyken, içinde yaşlılığın bir belirtisi olan acıma hissiyle serbest bırakmaya karar verir. Ferid Sami Bey ne kadar saçlarını boyayıp çevik vücudunu gererek daha da genç görünmeye çalışsa da, kırışan yüzü, beyazlayan saçları ve içinde beliren acıma duygusu ona elli altı yaşının artık aşk ve sevda için geç olduğunu anlatır.

Aklına eşi Suzudil ve oğlu Rüstem gelir. Hemen İsviçre'ye bir mektup yazarak gelmelerini ister, sessiz eve daha fazla dayanamaz. Sabah mektubu yazdıktan sonra ahıra gider ve kendisine aşkı Nevin'i hatırlatan adaşı atı vurur.

Hikâyede hâkim bakış açısı kullanılmıştır. Anlatıcı olayları, geçmişi ve şimdiyi vermektedir. Bir olay etrafında canlanmaktadır. Miralay Ferid Sami Bey'in Fatma'yla birlikte yaşaması ve bunun sonucunda meydana gelen olayları içermektedir.

Kahramanları Miralay Ferid Sami Bey, Fatma (Nevin), Osman'dır. Bu üç kahraman olayın gelişmesini sağlayan asıl unsurlardır. Bütün olay hikâyenin temel taşlarını oluşturan olayın akış yönünü belirleyen kişilerdir. Ferid Bey'in eşi Suzudil ve oğlu Rüstem, Fatma'nın halası Esma Hanım yardımcı şahsiyetlerdir. Yalova'daki Ferid Bey'in arkadaşları, askerler, hizmetçi kız dekoratif unsurlardır.

Mekân olarak Aydın görülür. Hikâye ilk olarak Fatma'nın Aydın'da bulunmasıyla başlar, İstanbul'da devam eder. İstanbul'da evlenip Ferid Sami Bey ve Nevin birlikte yaşarlar, ayrıca yardımcı şahısların yani Ferid beyin eşi ve oğlu İsviçre'de yaşamaktadır.

Zaman olarak hikâyede iki zaman kullanılır. Birinci zaman, geçmişi anlatır. Ferid Sami Bey'in Fatma'yı Aydın'da bulduğu andır. İkinci zaman ise, şimdidir. Ferid Bey İstanbul'da Fatma ile evlenmiştir. Yalova'dan döndüğü zaman bahçede karısını eski nişanlısıyla gördüğü an ve gitmelerine izin vermesi, ardından ertesi gün ahırda atını vurması üç dört günlük zamanı içermektedir.

Hikâyede kadın ve erkek ilişkisinde yaş çatışması üzerinde durulur. Hikâyeden alınacak dersler, Fatma ve Ferid Sami Bey açısından ele alındığında, iki tanedir. Birincisi Ferid Bey'in yaşlanma korkusuyla genç bir kıza âşık olarak onun gençlik ve enerjisinin kendisini de gençleştirdiğini inanmasıyla böyle bir maceraya girmesidir. Burada kişinin kendi ruhunda yaşlılığı kabul etmediği ve görmezden geldiğini, bildiği halde bu gerçeği yok saydığına tanık oluruz. Halk tabiriyle "davul bile dengi dengine çalmalı"dır, herkes kendi yaşına uygun davranmalıdır.

Fatma açısından baktığımızda, Fatma ne kadar şehir hayatına fizikî olarak adapte olsa da ruhen kendini İstanbul'a ve konak hanımlığına uyduramamaktadır. İçinde hâlâ peştemalıyla dolaşan, uzun saçlı Fatma'yı özlemekte, o hayata geri dönmeyi arzulamaktadır. "Kişi kendini ne kadar değiştirirse değiştirsin, doğduğu yeri ve kültürünü asla unutamaz."

Eserde kişilerin konuşmaları kendi kültürlerine, yöresel özelliklerine göre verilmektedir. Örneğin Osman'ın konuşması Aydın şivesine göre yapılmıştır: "-Tasalanma Fatma... Seni yine alırım. Ne yapalım senin değil de zamanın günahı olsun. Unutulur gari... Nikâhımızı kıyar, Denizli'ye gideriz. Ben şimdi orda tütün işliyorum."

Hikâyede Fatma ve Nevin arasında gidip gelen Yörük kızı, sevdiğini karşısında görünce Fatma kimliğine bürünür, konuşması da hemen değişir: "Ah nice bu böyle oldu? Ah Osmancığım öldür beni gayrı... Öldür ki gözlerim bu dünyayı görmesinler..."

Karısının bu sözlerini duyan Ferid Bey karısına yeni kişiliğiyle Nevin diyemez. Bunda bir an tereddüt yaşadığını yazarın şu ifadesinden anlıyoruz:

"-Giz Nev... Fatma... Düşünme git!"

Fatma olarak seslenmesi onun tekrar Fatma olarak karşısına çıktığını ve Ferid Bey'in bunu kabul ettiğini gösterir.

Yöresel kıyafet, takı ve kültür ögeleri kullanılır. Örneğin "Fatma büyük hanımefendi oldu gari konaklarda oturuyor, kocası da senin gibi yörük efe değil." Yörük efe, Ege bölgesinde yörük erkeklerine verilen isim, "Bana bak efe kıyafetimin gümüş kösteğinden geri bir şey kalmadı." Efe kıyafetinin tamamlayıcı takısı kıyafetin yan tarafından sarkan gümüş zincirdir. Peştemal, Ege bölgesinin yöresel kadın kıyafetlerindendir. Bütün bu yöresel nesnelerin hikâyede yer almasının nedeni, kültürün ve hikâyenin kahramanlarından

Osman ve Fatma'nın savaştan önceki kendi kültürlerindeki gerçek hallerini okuyucunun hayalinde canlandırabilmesini sağlamaktır.

Anlatımda yazar bazen şairane anlatıma girer. Örneğin, "Peştemalla sarılmış, tek gözle bakan, dağlarda koyunlarını otlatan Fatma, yeni hayatının içinde onun yabanî güzelliği bir nadir çiçek gibi parladı."

Yazar genellikle hâkim bakış açısını kullandığı için geçmiş zamanı kullanmıştır. Ferid Bey'in ve Fatma'nın hayatına dair bilgileri anlatıcı verirken, görülen geçmiş zaman kullanır. Kişinin özellikle yakın zamanda geçen olaylar aktarılıyorsa şimdiki zamanın hikâyesi kullanılır. "Ağaçların semaya doğru uzanan damları sanki kollarını açmış göğe yalvarıyorlardı."

Nesnelere anlamlar yüklenmiştir. Örneğin mangal, körüklü bir hırka, lahiye yaşlılığı temsil ederken, keman, ud, manikürlü tırnak, kesik saç şehirleşmenin temsilidirler.

YOLCU

Köye bir yolcu gelir. Bu yolcunun gelmesi köyde bazı uğursuzluklara neden olur. Bu uğursuzluğun nedeni de yolcunun ayağının düztaban olmasından kaynaklanmaktadır. Bunu Hacı Köse, muhtar ve imam fark ederler. Kahvede konuşurlarken muhtar, pazara gönderdiği malının satılmadığını, bunun da yolcunun uğursuzluğu yüzünden olduğunu söyler. Hacı Köse'nin çobanının hastalanması, Raşit'in beygirden düşmesi, Hacı Hurşit'in dam aktarırken damdan düşmesi ve buna benzer köyde birçok olay meydana gelmiştir. Bütün bu kazalar ve olumsuzluklar yolcunun gelmesiyle olmuştur. Fırıncının karşısındaki ağaca dayanıp biraz dinlenen yolcu köyde olumsuz bir hava estiğini anlar, ama sebebini bilemez. Fırıncı fırını kapatırken, yolcuya bakarak "Köye uğursuzluk çöktü..." der. Bütün bu sözler

adeta yolcunun kalbini dağlar. Bu arada fırıncı, çırağı Muhsin'i yanına çağırıp Ali Osman'ın ekmeğini Kasap Recep'e vermesini söyler, ama Ali Osman'ın karısı çeşmeye gelince çırak kadının yanına gider ve ekmeği verir. Çırak Ali Osman'ın karısı Zeynep ile gizli bir aşk yaşamaktadır. Akşam çardağa çıkmasını ister. Yolcu bütün bunları duyar. Kalkabilse oradan hemen gidecektir ama bacakları tutmamaktadır.

Akşama doğru geniş omuzlu bir çiftçi gelir, şadırvandan su içer ve yolcuyla konuşup onu evine davet eder. Yolcu kasabın yanındaki kişiye Ali Osman diye seslenmesini duyar ve sabah gördüğü kadının Ali Osman'ın karısı olduğunu anlar. Eve gittiklerinde Zeynep yaşlı adama kinle bakar, çorba çıkardıktan sonra çardağa çamaşır toplamaya çıkar. Ali Osman şüphelenir ve baltayı eline alıp dışarı çıkacağı zaman yolcu ayağa kalkar ve "Otur yerine karına güvenmiyorsan misafirin olmadığı zaman peşine düş" der. "Ben de karımı gördüm, yersiz yurtsuzum, boşa, değmez." Ali Osman bu sözden etkilenir.

Yolcu, Zeynep'e seslenir, kadın gelir. Adam "Ben gördüm tek başına ağaç dibinde oturuyordu çıktı geldi" der ve hemen evden çıkar. Karı koca yaşlının arkasından acaba hızır mıydı diye birbirlerine sorarlar.

Hikâyede iki vaka vardır. Birinci vaka yolcunun başından geçenler ve köye gelmesi; ikincisi Ali Osman'ın karısının onu aldatması ve Ali Osman'ın onu öldürmek isterken, yolcunun engel olması anlatılır. İki olayın temelinde ihanet ve ihanet karşısında hukukun yerine, kendi hükmünü verip uygulayan kişinin katil olduktan sonra hayatının nasıl değiştiği üzerinde durulur. Yolcu bu hatayı yapmıştır ve Ali Osman aynı hatayı işlemek üzeredir. Yolcu sanki ona eğer bu hatayı işlerse neler olabileceği konusunda açık bir örnektir.

Hikâye hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır.

Hikâyede yer alan asıl kahramanlar Yolcu, Ali Osman, Zeynep'tir. Hacı Köse, imam, muhtar, fırıncı, Muhsin yardımcı kahramanlardır. Kahvedeki köylüler, çoban, kabzımal dekoratif unsurlardır.

Hikâyede mekân olarak ilk kahvehane kullanılmıştır. Ardından şadırvanın yanı, fırının önü kullanılır. Yolcu okuyucunun karşısına burada çıkar ve son mekân ise Ali Osman'ın evidir.

Hikâyede iki zaman kullanılır; birincisi hikâyenin başkahramanı yolcunun geçmişi, karısını öldürmesi ve ondan sonra yersiz yurtsuz bir insan olarak hayatını devam ettirmesi; ikinci zaman ise yolcunun köye geldiği sabahtan akşama Ali Osman'ın evinden çıkıp gittiği zaman bir gündür.

Hikâyenin teması ne olursa olsun kişi çok büyük haksızlığa bile uğrasa, karşılığında sonradan pişman olacağı şeyler yapmamalıdır. Yolcu ne kadar intikam alıp eşini öldürse de acısı bitmemiş, daha büyük bir acıyla yaşamaktadır. Hayatının anlamını ve düzenini kaybetmiştir.

PERİLİ BAĞ

Mart 1929 – Mahmut Yesari

Hafız Sabri Efendi hacca gitmeye karar verir. Oğlu Fevzi'ye evlere bağlara iyi bakmasını tembih eder. Hacdan döndüğünde şaşırır; bağda bekçilik yapan köpek yoktur. İşin aslını sonra öğrenir, oğlu evleri satmıştır. Ayrıca bağı da evliyalar korumaktadır. Bir gün köylülerden birinin oğlu bağdaki ağaçlardan birine çıkar karşıda evin yanında bir beyaz hayalet gördüğünü söyler, sonra bütün köylü ertesi gün ayrı yerde bembeyaz aydınlık bir melek gördüğünü iddia ederler. Hafız hacca giderken bağını meleklere emanet etti derler. Kimse bağa girmeye cesaret edemez. Fakat mevsim ilerledikçe hayaletlerden eser yoktur. Böyle olunca Hafızın oğlu Fevzi bağa

bekçilik yapmaktan mahvolmuş bunun üzerine geçen sene evi kiraya verip çağırdığı kiracıları tekrar çağırır. Böylece karanlıkta bu bağın etrafında görenler onların peri olduğunu zannedip gelmeyeceklerdir.

Hikâyede vaka bir olay halkasından meydana gelmiştir. Hikâyenin konusu Fevzi'nin babasının yokluğunda kiraya verdiği evindeki kiracıları gören köylüler bağın Hacı Hafızın hikmetiyle periler tarafından korunduğuna inanmalarıdır, ama daha sonra görünmemeleri nedeniyle bu korku etkisini kaybetmeye başlamıştır. Bu durumu tekrar düzeltmeye çalışan Fevzi takma isim kullanarak tekrar kiracıları gelecek yaza eve çağırmaktadır.

Hikâyenin kahramanı Fevzi'dir. Bütün hikâyeyi yönlendiren, meydana getiren kişi odur. Hafız yardımcı kahraman durumundadır. Hacı Hafız'ın kontrol eden ve tasdikleyen bir görevi vardır hikâyede. Köylüler ve kiracılar ise dekoratif unsur durumundaki şahıslardır.

Hikâye genelde bağ ve çevresinde görülür. Bağ, köylülerin saklanıp baktıkları yer, şerbet çukuru görülen mekânlardır.

Hikâyede üç zaman görülür. Birincisi Hacı'nın hacca gitmeden önceki zaman, oğluna öğütler verir. İkinci zaman Hacı'nın evine döndüğü, olanları öğrendiği zaman, üçüncüsü ise Fevzi'nin bağın bekçiliğinden bıkıp tekrar kiracıları çağırdığı zamandır. Her şey kronolojik bir sıra içinde gerçekleşir.

BABA

Nisan 1929 – Gi dö Mopasan

Betinyol Mahallesinde oturan Luiz'i işe gidip gelirken gören Fransua ilk görüşte bu kıza âşık olur. Daha sonra kızla tanışır ve aralarında bir arkadaşlık kurar. Luiz öncelikle Fransua'ya ciddî bir kız olduğunu, kendisini yanlış anlamaması konusunda uyarır. Fakat aşkın şiddetiyle kendini Fransua'ya verir.

Birkaç gün görüşmezler, fakat sonra Luiz Fransua'nın evine gelir. Birkaç ay Fransua'yla kaçak bir aşk yaşar. Bu aşkın sonunda bir gün Luiz hamile olduğunu söylemesiyle Fransua ortadan kaybolur.

Aradan uzun yıllar geçer. Birgün Fransua' Monsa Parkı'na gelir, orada eski sevgilisi Luiz'i görür, yanında bir erkek çocuğu vardır. Fransua Luiz'i takip eder, komşularına sorar ve Luiz'in eski komşularından ağır başlı birisiyle evlendiğini öğrenir. Bir gün dayanamaz ve Luiz'e kendini gösterir. Luiz bir çığlık atar ve çocuğu alıp oradan kaçar. Artık Luiz ve oğlu parka gelmemektedir.

Fransua Luiz'in kocasına bir mektup yazar. Salı günü saat beşte kocası Fransua'yı beklediğini belirten bir not gönderir. Fransua Luiz'in kocası Mösyö Flamel'e çocuğunu görmek istediğini söyler. Bunun üzerine Mösyö Flamel hizmetçiden Lui'yi getirmesini ister. Çocuk babası sandığı Mösyö Flamel'e sarılıp öper. Babasının talimatı üzerine Fransua'ya da sarılıp öper. Fransua çocuğun her tarafını öpünce çocuk bu yabancıdan kurtulmak ister.

Fransua "Allahaısmarladık" diyerek kaçar.

Olay iki vakadan oluşmaktadır. Fransua'nın Luiz'i sevmesi ve hamile kaldığında onu terk etmesi, daha sonra Luiz ve oğluyla karşılaşması anlatılmaktadır.

Hikâye hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Kahramanların durumları, psikolojilerini okur önceden takip edebilmektedir.

Hikâyenin kahramanları Luiz ve Fransua'dır. Bütün olay bu iki kişinin etrafında gerçekleşmektedir. Yardımcı karakterler Mösyö Flamel ve Lui'dir. Dekoratif unsur olarak, hizmetçi ve otobüsteki, parktaki insanları, Luiz'in komşularını gösterebiliriz.

Hikâyede iki zaman kullanılır. Birinci zaman Luiz ve Fransua'nın tanışıp birbirlerine âşık olmalarını ve Luiz'in hamile kalmasını okuyucuya

anlatan dönem; bu üç, üç buçuk aylık bir dönemdir. İkinci dönem ise, Fransua'nın yıllar sonra Luiz ile oğlunu parkta görüp onlarla tanışmak istediği dönemdir. Bu sürede on yıldır; çünkü Fransua'nın oğlu Lui on yaşındadır.

Mekân olarak Luiz'in oturduğu Batinyol Mahallesi, birlikte oldukları Mesan Lafite, yemek yedikleri Pöti Havır ve Fransua'nın evi hikâyede yer alır. Diğer mekânlar ise aradan on yıl geçtikten sonra hikâyede yer alan mekânlar Monsa Parkı ve Luiz'in evidir.

Hikâyede üzerinde durulan konu anne ve baba olmanın gerekleridir. Bir çocuğun babası ve ailenin reisi olabilmek için emek ve fedakârlık yapılmalıdır. Sadece fizikî olarak çocuk dünyaya getirmek, baba olunacağı anlamına gelmez. Babalık müessesesinin ne kadar önemli olduğu üzerinde durulur.

Hikâye hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Bu nedenle üçüncü kişinin ağzından okuyucu dinlemektedir. On yıl önce olan bir olay nakledildiği için geçmiş zaman eki kullanılmıştır. Olayı nakleden anlatıcı Fransua ve Luiz'den onlar diye bahsetmekte, fiillerde üçüncü çoğul kişiyi kullanmaktadır.

Tasvirlere yer verilmiştir. Özellikle okurun gözünde mekânı canlandırabilmek amacıyla tasvirlere oldukça sık yer verilmiştir. Bunun yanında hikâyede oldukça sık diyaloglara yer verilir. Konuşmalarla kahramanlar adeta canlanır ve fizyolojik bir yapıya kavuşur.

Hikâye sanatında büyük yeri olan Mopasan'ın hikâye anlayışına örnek teşkil edecek nitelikte bir hikâyedir. Önce kahramanlar tanıtılır, ardından problem çatışma verilir, ardından da sonuç bölümü ve mesaj verilir.

MÜTEHASSIS

Nisan 1929 – Sadri Ethem

Trabzonlu hayvan tüccarları valinin kapısını çalarlar. İstirhamları, hayvanlar Trabzon'dan İstanbul'a gidinceye kadar telef olmaktadır. Eğer bir gemi alınırsa hayvanlar İstanbul'a fazla zarar görmeden gidebilir.

Vali hemen heyetini toplar ve bu derde çare bulmalarını ister. Kalın bir dosya hazırlatılır ama kimse dosyayı okuyup aklı başında bir rapor yazamaz. Defterdar raporu oğluna okutur, çocuk çok anlamaz kardeşine havale eder; o da tam anlamaz ama dilinin döndüğünce ağabeyine anlatır. O da anladıklarını defterdara anlatır. Jandarma kumandanı askerine okutur, askerin eğitimi pek yoktur, anladığı kadarını yazar, kumandana verir. Sonunda İstanbul'a gelen raporla bir mütehassısın Trabzon'a gidip konuyla ilgilenmesi istenilir. Bu olayla da ilgili mütehassıs bulma işi de sefaretin ikinci kâtibine verilir.

Kâtibin çok güzel bir sevgilisi vardır. Kadın evlidir ve kocası bir ticaret evinin seyyar memurudur. Türkiye'nin her yerini dolanmaktadır. Görevi bitmek üzeredir. Adam eve gelince sevgilisini göremeyeceğini düşünür ve görevi bu adama vermeyi uygun görür. Böylece adam evden uzak kalacak kendisi de sevgilisini görebilecektir. Kadın kocasına mektup yazar ve adam Trabzon'a mütehassıs olarak gider.

Vali ve heyet adamı nutuklarla karşılayıp, ziyafetlere davet ederler. Hayvan tüccarıyla mütehassıs görüştürülür. Tüccar mütehassısa durumu anlatıp gemi alması için ricada bulunur, ama mütehassıs Marsilya'dan aldığı teklifi düşünmektedir; yumurta fiyatları Marsilya'da düşmüştür. Hemen aklına bir fikir gelir. Mütehassıs hayvanların zayıflamaması için günde üç yumurta içirilmesini söyler.

Koyunlar vapura bindirilir ama şişmanlamak yerine daha da zayıflar, hatta ishalden yarısı ölür. İstanbul'a varınca tüccar gazetede mütehassısın hizmet etmek için şimdide İstanbul'da geldiği yazılıdır.

Hikâyede birbiriyle kesişen iki ayrı olay vardır. Birinci olay Trabzonlu hayvan tüccarlarının zor durumlarını valiye anlatmalarıyla, valinin heyeti toplaması ve olaya çözüm bulma şekilleridir. İkinci olay ise, sefire ikinci kâtibinin sevdiği kadından ayrılmamak için aradığı çözüm yollarıdır. İşte tam bu noktada iki vakanın yolları kesişir. Sefire kâtibi kadının kocasını buraya mütehassıs olarak atar.

Hikâye hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Olayları önceden bilme şansına sahiptir okur.

Hikâyenin kahramanları birinci vakada hikâyenin kahramanları vali ve tüccarlardır. Yardımcı karakterler ise defterdar, çocukları, jandarma kumandanı ve askeridir. İkinci olayın kahramanı ise, kâtip ve mütehassısdır. Mütehassısın karısı olayların çıkmasına neden olan yardımcı kahramandır.

Mekân olarak birinci vakada geçen mekânlar Trabzon valisinin odasıdır. İkinci vakada sefaret kâtibinin odasıdır. Mekânlarla aslında burada biraz da bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. Tüccar halkı temsil ederken, valinin mekânı Anadolu insanının dertlerine çözüm bulmayan Anadolu teşkilâtını anlatmaktadır. Sefarethanedeki oda ise İstanbul hükümetinin Anadolu'dan gelen problemlere nasıl çözüm bulduğunu temsil etmektedir.

Hikâyede üzerinde durulan konu halkın problemlerine tam anlamıyla düşünerek çalışarak değil, göstermelik hatta kendi çıkarlarını ön plânda tutarak çözüm bulan devlet adamları anlatılmaktadır. Bu biraz da Osmanlı'nın nasıl yıkıldığı hakkında bilgi de vermektedir. Okura kısaca bir cümleyle ifade etmeye çalışırsak "yöneticiler halkın problemlerine sözde değil, düşünerek çalışarak özde çözümler bulmalıdır".

Hikâyede ilk kısımda genelde üç noktayla bitirilen, ifadeleri kesin cümleler kullanılır. Bunun amacı da tüccarların valinin odasına gelirken kesin bir tavırla geldiğini anlatmak içindir. Vali ise tüccarların bu sert tavırlarından ürktüğü için kesin çözüm bulacağını ifade etmek istediği için bu tarz cümleler kullanır.

Özellikle devlet erkânının konuşmalarında uzun tamlamalardan oluşan cümleler kullanılır. Bu da Osmanlı döneminde sadece anlaşılmaz uzun raporlar yazılar yazıldığı, ama fiili olarak bundan kimsenin bir şey anlamadığı ve bu nedenle hiçbir şey yapılmadığını anlatmak içindir.

Konuşmalar ve yazışmalar kişilerin durum ve kariyerlerine göre yapılmaktadır. Örneğin, kâtibin sevgilisinin cilveli ve yalancı bir kadın olduğunu mektubundan anlıyoruz: “Cici kocacığım, sana mühim ve şerefli bir vazife temin ettim. Türkiye’de iktisat mütehassısı sıfatıyla kalacaksın. Trabzon’daki işlerini tebdil etmekten başka bir şey yapmayacaksın. Mukavele en iyi şartları ihtiva ediyor derhal imzala... Seni hasretle kucaklarım...”

Hayvan tüccarının konuşması ve mütehassısın konuşmaları kendi karakter ve eğitimlerine göre yapılmıştır: “Desenize ki çare yok”, “Hay ağzını öpeyim, bir yol bir çare göster”. Burada hayvan tüccarının çare arayışlarını kendi tarzında anlatışı görülür. Anadolu insanının okumuş olan İstanbul’dan kendisi için gönderdiği efendisine gösterdiği saygı ve duyduğu güven vardır.

Mütehassısın, “Çare bulmazsak bizim mütehassıslığımız kaç para eder” ifadesiyle, kendinden çok emin bir intiba uyandırılmaktadır. Cahil Anadolu halkının nasıl kandırıldığı gösterilir.

KIRGIZ TAİKAA

Haziran 1929 – (İmzasız)

Hikâye Kırgız kahraman Taikaa'nın eşi Tekay'ın Kinin Evladı'nın saldırısına uğramasıyla başlar. Taikaa intikam almak ister. Bütün kabile onun bu kararını destekler ama kış koşulları zorlu geçmektedir. İlerlemek yerine geri dönmeye karar verirler. Taikaa kabileyi ikna eder. Bir gün nehirden bir yaralı kurtarır. Adam bir fok avcısıdır. Kinin Evladı'nın yanına sığınmıştır, ama Kinin evladı yazın sesini çıkarmaz ama kışın yanında kalmasını istemez. Adamı yaralar ve nehre atar. Adam Taikaa'ya Kinin evladının yerini gösterebileceğini söyler. Kabile Taikaa'ya köpeği Çu ve bir miktar yiyecek vererek gönderir.

Taikaa nehirden geçer ve Kinin Evladı'nın evine gelir ve Kinin Evladı'nı öldürür.

Hikâyede hâkim bakış açısı kullanılmıştır. Olayları her yönüyle bilen bir anlatıcı vardır. Hikâyede Mapossan tarzı fazla karmaşık olmayan bir vaka görülür. Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde herşey olduğu gibi verilir. Girişte kahramanlar tanıtılır ve olay hakkında bilgi verilir. Gelişme bölümünde olayın durumu ve nasıl çözümleneceği, kabile ve Tetay'ın bu duruma nasıl dayanacağı bilinmemektedir. Sonuç bölümünde ise yaralı avcının Kinin Evladı'nın yerini bilmesi ve Taikaa'ya göstermesi ve Taikaa'nın intikamını almasıyla olay sona erer.

Hikâyenin mekânı Taikaa'nın kabilesinin kaldığı Asya bozkırları, Obi nehrinin yanı, yaralı yabancının anlattığı Kinin Evladı'nın kulübesi, yabancının kendi memleketi Samayetler'dir.

Hikâyenin kahramanı Taikaa'dır. Yardımcı kahramanlar Kinin Evladı, Taikaa'nın karısı Tekay ve kabileye gelen Tarik'tir.

Hikâyede hiçbir suçun cezasız kalmayacağı anlatılır. İyilik ve kötülük aynı soğuk Asya dekoru önünde karşılaşırlar. Bir Kırgız olan Tarik iyi, masum ve şerefli olanı temsil ederken, Kinin Evladı acımasız, kötülükleri temsil etmektedir. Hikâyeden çıkan tema bütün kötülüklerin cezasını bulup, hiçbir kötülüğün cezasız kalmayacağıdır.

Burada okurun dikkatini çeken bir diğer nokta ise, Kırgız ve Kazakların yaşamları üzerinde durulmasıdır. Asya bozkırları hakkında okura bilgi verilir. Resimli Ay Dergisi'nde daha önce hikâyelerde Rus çeviri hikâyelerine rastlanır, Kırgız ve Kazakları konu alan bir hikâye ilk defa yayınlanır. Bu nedenle de dikkate değer bir yapısı vardır.

Hikâyede kahramanların fazla konuştukları görülmez. Onların fikirlerini anlatıcı okura iletir. Kahramanlar hareket ve tavırlarıyla fikirlerini belirtirler.

MAPUSHANE PENCERESİNDEN UZANAN EL

Haziran 1929 – Münire Handan

Hikâye, Cumhuriyet'in ilk yıllarında, ilkokula gitmenin zorunlu olduğu dönemde geçmektedir. Genç Cumhuriyet bilinçli, eğitimli, dünyayı yakalayacak nitelikte bireyler istemektedir. Bu düşünce, gerçekten olması gerekeni anlatır. Yöneticinin baktığı boyut budur, doğrudur ama bir de halk boyutuna bakılmalıdır. Bazen şartlar halkı bu ülküden uzaklaştırabilir. Hikâyede üzerinde durulan nokta, ütopik düşüncelerin fikir boyutundaki halini eğer uygulamak istiyorsanız, fikrin hayata geçmesi için onun önünde duran engelleri kaldırmanız gerekliliğidir.

Esma Kadın fakir, kocasını Sakarya Savaşı'nda kaybetmiş bir kadındır. Balık fabrikasında çalışarak geçimini sağlamaya çabalar. Ama

çocuklarıyla bu çalıştığı için ilgilenemez. Çocuklar anneleri işe gittikten sonra okula gitmezler. Devlette çocukları okula göndermediği için Esma Kadın'a ceza verir.

Esma Kadın cezaevine gönderilince çocukları kızarlar, mektebe hiç gitmezler, ama onların karınlarını doyuran anneleri de yoktur artık. Onlar da hapishanenin penceresine gelip annelerinden yiyecek isterler.

Hikâyede bir olay vardır; o da Esma Kadın'ın çocuklarını okula göndermemesidir. Hikâyeyi bir anlatıcı okuyucuya aktarmaktadır. Hâkim bakış açısı kullanılmıştır.

Hikâyedeki kahramanlar Esma Kadın'dır. Yardımcı kahramanlar hâkim ve çocuklardır. Dekoratif unsur durumundaki kişiler ise mübaşirdir.

Mekân olarak mahkeme salonu, tarla ve cezaevi karşımıza çıkar. Hikâye mahkemede başlar, sonra geriye dönüş yaşanır; tarla ve sonuç bölümünde cezaevi mekân olarak kullanılır.

Hikâyede karşımıza çıkan ilk zaman Esma Kadın'ın mahkemeye çıktığı zamandır. Daha sonra para cezasının ardından, üç ay sonra cezaevine gönderilmesi ve cezaevinde yatması anlatılır. Üç zaman kullanılmıştır.

Hikâyenin teması yöneticilerin kâğıt üstünde temelde iyi bir amaç için almış olunsa bile, bazı kararların hak ve sosyal gerçekler düşünülmeden verilmiş olmasıdır. Üzerinde durulan bir ikinci konu ise, olay olduktan sonra da devlet görevlilerinin Esma Kadın'ın sorununa çözüm bulmaya çalışmak yerine kayıtsız kaldıklarını görmekteyiz. Halk problemleriyle baş başa bırakılmaktadır. Yöneticiler sadece karar vermekteler ama halkın durumunu asla göz önünde bulundurmamaktadırlar.

Üzerinde durulan bir diğer konu, Esma Kadın'ın mahkemesine bakan hâkimin daha önce Sakarya Savaşı'nda Esma Kadın'ın kocasını tanımasıdır.

Kocası o savaşta şehit düşen Esma Kadın'ın bu zor durumda çocuklarına bakabilmek için balık fabrikasına gidip çalışmasının nedeni, eşinin Kurtuluş Savaşı'nda ölmesidir. Esma Kadın bir şehit eşidir, kocasını bu ülke için kaybetmiştir, ama bunun karşılığında devlet onu hapse atmayı tercih eder.

Kısaca toparlamamız gerekirse, devlet aldığı kararların halk tarafından kabul edilmesini istiyorsa; halkın önünü kesin problemleri ortadan kaldırmalıdır. Problemleri kaldırmak yerine kısa ve köksüz çözümler geliştirmek çözüm değildir. Böyle olunca problemler daha da büyüyecek ve toplumsal problemler olarak karşımıza çıkacaktır. Burada bunun en güzel örneği, anneleri cezaevine atılan küçüklerin daha da kızıp okula gitmemesidir. Değişen hiçbir şey yoktur, her şey daha da olumsuz bir şekil almıştır. Eskiden okula gitmeyen öğrenci, şimdi üstelik açtır da.

BİR MUAMMAYI ELİM

Temmuz 1929 – F. Celalettin

-Vâlâ Nurettin'e-

Hikâyede yaşlı ve evli bir erkeğe âşık olan genç bir kız anlatılmaktadır.

Hikâye, adamın defterdara gitmek için vapura girmesiyle başlar. Genç kız karşısında oturan adama saati sorar. Bu sohbetin biraz ilerlemesinden sonra genç kız adama kendisini sevdiğini söyler. Adam çok şaşırır. Genç kız adamdan bir günü kendisiyle geçirmesini ister. Her günkü sıkıcı monoton hayatından bıkan adam, en azından bu zavallı genç kıza bir gününü harcamaya karar verir. Bunun üzerine Tarabya'ya gidip bir sandalla gezmeye karar verirler.

Genç kız ağlamaya başlayınca, adam dayanamaz ve o da ağlamaya başlar; ağlamasının sebebi merhamettir. Genç kız adama merhamet istemediğini söyler. Ayrılma vakti gelince genç kız adamdan gitmemesini ister, yoksa fena olacağını söyler. Ama başka çözüm yoktur.

Ertesi gün adam gazetede bir intihar haberiyle karşılaşır. Bu dün gezdiği, kendisine âşık olduğunu söyleyen genç kızdır. Genç kızın bıraktığı mektupta sadece mesut ölüyorum yazılmıştır.

Hikâye yaşlı adamın geçmişte olan bir olayın hâlâ vicdan azabını taşıdığını göstermektedir. O zaman kırk yaşlarında olan kahramanımızın karşısına on sekiz yaşında bir genç kız çıkar ve bir gün geçirirler. Ertesi gün adam gazeteden intihar haberini öğrenir. Hikâyede bir olay vardır ve bütün olaylar bu olayın çevresinde gelişir. Olayı anlatan bizzat kahramanın kendisidir. Geçmişte yaşadıklarını bir vicdan içinde okura aktarmaktadır. Kahraman bakış açısı kullanılmıştır.

Zaman olarak hikâyede iki zaman vardır. Birincisi kahramanın geçmişte yaşadığı olayın zamanı; ikincisi de kahramanın bugün bu olayı okura anlattığı zamandır. Birinci zaman, adam kırk yaşındayken karşısına çıkan genç bir kızın duygularını anlatmasıyla başlar ve ertesi gün kızın intihar etmesiyle biter. Bu süre iki gündür. Adamın yıllar sonra bu olayı okuyucusuyla paylaşması da ikinci zamandır.

Mekân olarak hikâyede fazla bir yer görülmez. Birinci mekân adamı ve genç kızın karşılaştığı vapurdur. İlerleyen zamanda kahramanların yakınlaşmasıyla mekânda değişir. Başbaşa kalıp konuştukları mekân ise Tarabya'dır.

Hikâyenin kahramanları adam ve genç kızdır. Vapurdaki diğer kişiler dekoratif unsurdur.

Yazar hayatın içinde bazı sıradışı şeylerin insanın başına aniden gelebildiğini göstermeye çalışır. Hikâyenin belli bir mesajı, okura vermeye çalıştığı bir dersi yoktur. Sadece bir adamın pişmanlığını ve vicdan azabını anlatmaktadır. Üzerinde durulan bir diğer konu ise kadın dünyasının çok duygusal ve hassas olduğudur.

Yazar konuşmalardan ziyade psikolojik tahlillere daha çok önem vermiştir. Özellikle kırk yaşına gelmiş bir erkeğin dünyasındaki psikolojik çözümlemeler, hikâyenin başında ve yer yer hikâyenin içinde vardır. Konuşmalarda daha çok kahramanları birbirlerine olan resmi ve çekingen tavrı okuruna sezdirir. Bunun en güzel örneğin genç kızın delicesine âşık olup, günlerdir takip ettiği adama sen diye hitap etmek yerine siz diye konuşmasından anlaşılır.

Hikâyede erkek kahramanın psikolojisi içi monolog yöntemiyle okura verilmiştir. Örneğin, “Sabahtan akşama kadar yorgun sinirlerimi devairde süründürdüm durdum, aklımda fikrimde hep o hazin itiraf. Evrak takip eden, numara alan, havale yaptıran, yemek yiyen, ben miydim? Her günkü hayatım, karım, çocuklarım aynalarda görünüp kaybolan hayaletler gibi başka bir âlemde yaşamaya başladılar.”

Ümitsizlik, sonuç bulamamanın verdiği o duyguları yazar, yazdığı bölümlerde üç noktayla bitirmiştir.

Hikâyede duygu yoğunluğunun fazla olduğu bölümlerde şiirselliğe yaklaşmak için tekrarlara yer verilmiştir: “Ah bu muammayı halledebilseydim güle güle, fakat bir şartla gözlerimize baka baka ölürdüm... Öyle mesut... Dinleyin dinleyin, sakın bana benim hasretlerime mukabeleye kalkışmayın, sizden hiçbir şey istemiyorum, bakın ne olurdu benim olsaydınız, kendimde değil sizdeyim.”

AYNA

Temmuz 1929 – Anton Çehov

Bir yılbaşı gecesi, toprak beyi bir generalin kızı olan Nelli ayna karşısında oturarak yüzüne bakarken; hayaller kurmaya başlar ve tam bu sırada uyuyup kalır.

Nelli'nin en çok istediği şey evlenmek ve çocuk sahibi olmaktır. Rüyasında evleneceği adamı ve onu ne kadar sevdiğini görür. Ama Nelli'nin kocası hastadır. İyileşmesi için doktora gider. Doktor da kocası gibi vebaya yakalanmıştır. Sonunda doktoru eve getirir ama kocası ölmüştür. Çocuklarından birisinin de öldüğünü görür. Uyandığında rüya gördüğünü anlar.

Hikâye Çehov tarzı klâsik bir hikâyedir. Çehov'un kullandığı tek vaka küçük hikâyeye iyi bir örnektir. Olay Nelli'nin hayal kurarken uyumasıyla başlar; uykudan uyanmasıyla biter. Anlatıcı, Nelli'nin psikolojisini ve rüyasında gördüklerini okuyucuya iletir. Hâkim bakış açısıyla yazılmıştır.

Hikâyede kullanılan zaman, gerçek ve hayal arasındaki zamandır. Gerçek zaman yeni yıl akşamı Nelli'nin aynaya baktığı ve uyuyup uyandığı zamandır. Oysa hayal, Nelli'nin sevdiği adamı gördüğü, hastalanınca ona doktor getirdiği, kocası ve çocuğunun öldüğü zamanı içine alır.

Hikâyenin kahramanı Nelli'dir. Hayalinde gördüğü kocası, doktor, çocukları yardımcı şahsiyetlerdir.

Hikâyenin gerçek mekânı Nelli'nin odasıdır. Fakat hayalinde canlanan mekânlar ise Nelli'nin kocasının evi, doktorun evidir.

Hikâyenin okuyucuya vermek istediği çok keskin bir mesaj yoktur. Ama dikkat çekilen nokta, yapacak hiçbir şeyi olmayan Nelli'nin kendini hayallere çok kaptırması sonucu gerçek ile hayal arasındaki farkı zor seçmesinden anlaşılır.

ARUKARYA

Ağustos 1929 – F. Celalettin

Hikâyede terk edilen bir adamın başından geçenler anlatılmaktadır.

Avukat olan kahramanımız adliyede bir bayan avukatı görüp ona âşık olur. Bayanla tanıştıktan sonra evine gider. Kendisinin böylesine güzel bir hanımın çalışmasına çok şaşırdığını söyler. Kahramana göre kadının çalışmasının nedeni ya çirken olması ya da kocası tarafından aldatılmış olmasıdır. Oysa bu bayan hem güzel hem de avukatlık yapmaktadır. Tam bu fikirlerini söylerken genç bayan bahçesindeki arukarya denilen camın devrildiğini görünce düzeltmeye çalışır. Kahramanımız onun arukarya demesinden çok etkilenir. Böylece aşkları başlar.

Bir dönem aşkları böyle doludizgin yaşanır. Daha sonra genç kadın başka bir adama ilgi duyar, fakat bunu inkâr eder. Ancak daha sonra bir başkası olunca kahramanımız tarafından terk edilir.

Hikâye bir vakadan meydana gelmiştir. Yazar bir olaydan yola çıkar, bütün her şey bu olay etrafında şekillenir. Hikâyeyi bize bizzat kahraman anlatır; kahraman anlatıcı yöntemi kullanılmıştır.

Zaman olarak karşımıza üç zaman çıkmaktadır. Birinci zaman kahramanın genç kadını mahkemede gördüğü zaman; ikinci zaman âşık olan bu iki kişinin aşklarını yaşayıp bitirdikleri zaman; üçüncüsü de kahramanın bunu bize anlattığı zamandır.

Mekân olarak duruşmanın yapıldığı mahkeme salonunu, genç kadının evinin bahçesini görmekteyiz.

Hikâyede karşımıza ilk çıkan kişi kahramanımız, ardından genç bayandır. Dekoratif şahıs diyeceğimiz genç kadınla kahramanı tanıştıran Nurettin ve bayan avukatın yanındaki avukatlardır.

Hikâyede üzerinde durulan bir nokta kadının toplum hayatında çalışmasına bakış şeklidir. Yazar, kadının çalışmasına, kadının eksikliğinin neden olacağı görüşündedir. Bir kadının çalışması ya o kadının çirkin ya da kocası tarafından aldatıldığını gösterir. Güzel bir kadın çalışmaz. Kadın sadece sevmeli ve sevilmeli, yalnızca evde olmalıdır. Bu bize yeni medenileşen toplumun geçirdiği değişikliklere bakış açısını da göstermektedir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise, sadece sevmek, sevilmek için yaratıldığına inandığı kadın, yazarın dediği gibi kendini aşka verir ama aynı aşkı başkalarında arayınca buna tahammül edemez. Sadece işini yapan zevksiz hayatından onu kurtardığını ve ona kadınsı duygular yaşattığını iddia eder ve başkalarının ilgi duymasına tahammül gösteremez.

Hikâye okuyucusuna direk durumla ilgili mesajlar vermek yerine, durumu sergilemeyi, ikilem içindeki kahramanın durumuyla toplumdaki değişimi gözler önüne sermektedir.

Hikâyede benzetmelerden yararlanılmış; bu benzetmeleri yaparken romantik hisleri aktarabilmek için şiirsel bir anlatım kullanılmıştır. “Billur içki kadehlerinin sesini andıran bir kadın sesi” Bu benzetme şiirsel bir anlatım taşımaktadır.

Duyguların yoğun olduğu yerlerde yazarın aşktan dolayı hissettiği karmaşık duyguları bitmemiştir. “Gözlerimde o ateş bakışlı gözler, kulaklarımda icra, ilân tescil kayt, tahkikat hâkimi diye güle güle anlatan kadının sesi...”

Hikâyede kahraman sanki okurla konuşur gibi bir hava yaratılmaya çalışılmıştır. Burada okurla kahraman arasında bir dostluk tertip edilir; onun derdini dinliyormuş gibi bir izlenim yaratılmak istenmiştir. Bunun iyi bir örneği şu satırlardır: “Kahveden sonra bahçeye çıktık. Şimdi ismini bile unuttuğum çiçeklerden bana neler koparmadı bakın işte kuruları... ta o zamandan beri cüzdanımda duruyor.” Hikâyenin kahramanı okurla adeta sohbet eder; yazar

bunu daha da canlı hâle getirmek için gösterme yöntemine başvurur. Adeta karşınızda oturup size elindekileri göstermektedir.

ÖLÜLERİN HATIRASI VE İÇKİYLE MÜCADELE

Ağustos 1929 - Bir Rus Hikayesi (İmzasız)

Madam Zübof Petrovna'nın eşi Trifona Livaviç Zavyatof ölmüştür. Ölüm nedeni de içkidir. Dul madam Lübof Petrovna kocasının ölüm yıldönümünde bütün tanıdıklarını toplar; kocasının anısına yemek ziyafeti verir, ama asla içki içilmez. Bu sene de bu ziyafet verilmiştir. Fakat konuklar hazırlanan harika sofranın içkisiz olacağını bildikleri için genelde paltolarının ceplerine sakladıkları içkileri binbir bahaneyle dışarı çıkıp içerler. Durumu anlamayan tek kişi madam Lübof'tur. Arkadaşına yazdığı mektupta bu seneki ziyafetin de içkisiz bittiğini, ama konukların hareketlerine anlam veremediğini yazmıştır.

Hikâyede bir tek olay vardır. Bütün her şey bu olay halkasının etrafında gerçekleşmektedir. Müşahit bakış açısıyla anlatılmıştır. Olayı bize anlatan anlatıcı kesinlikle kendi duygularına yer vermez; adeta tarafsız bir şekilde olayları bize iletir.

Hikâyenin kahramanı Madam Lübof Petrovna'dır; yardımcı kahramanlar ise Nahiye müdürü Marfutkin, Papaz efendi, kasabanın doktoru ve birkaç kişi daha vardır.

Hikâye Madam Lübof'un evinde geçmektedir. Hikâyede biri geçmiş zaman, bir de şimdiki zaman olmak üzere geniş zaman kullanılmaktadır. Madamın kocasının ölmeden önce yaptıklarının anlatıldığı bölüm geçmiş zamandır. Burada geçmişe dönüş vardır. Madam'ın kocası öldükten sonra

her sene verdiği ziyafet daima yapılan bir davranış olarak okura verilir. Yemek masasında bu yıl verilen ziyafette şimdiyi anlatmaktadır.

Hikâyede kişi kendisi karar vermeden alışkanlıkların kolay kolay bırakılamayacağı anlatılır.

SEN NE İYİ ADAMSIN

Ağustos 1929 – Sadri Ethem

Hikâye bir fabrikada geçmektedir. Ustabaşı elemanı Şevket'i patrona şikâyet eder. Ustabaşı orta yaşlı bir adamdır. Şevket'in gençliğini, kadınların ona olan ilgisini kıskanmaktadır. Patron Şevket'i işten çıkarmayı göze alamaz, ama ustabaşı bu olayın peşini bırakmaz.

Akşam vakti ustabaşı Şevket'in güzel bir kadınla çıktığını görünce, onu cezalandırmayı iyice kafasına koyar. Şevket'i dumansız barut dairesinde çalıştırmaya verir. Maskeleri kontrol eden ustabaşı maskelerden birinde kıymık kadar bir açıklık görür; hemen bu maskeyi Şevket'e verir. Şevket çalışırken, ustabaşının açtığı delikten bir damla ter yere düşünce patlama olur.

Artık Şevket'in yüzü çok kötü durumdadır. Çalışamayacak duruma gelmiştir. Şevket'i görmeye gelen kadın, ustabaşıyla gezmeye başlar. Birgün ustabaşı kadınla gezerken, yoldan bir kör adam geçer; elbiseleri çok kötü durumdadır. Ustabaşı kör adama yaklaşıp kadının duyması için yüksek sesle "Şevket geçmiş olsun al bunu harçlığın yoktur" der. Kadın, Şevket'in o halini görünce inanamaz ve ustabaşıyla gider. Kör olan Şevket bütün bunlardan habersiz "Ah sen ne iyi adamsın" der ustasına.

Hikâye tek bir vakadan oluşur. Şevket'in ustabaşısının onu kıskanması, bu kıskançlığın sonucunda yaptıkları anlatılır. Hikâyede çatışma ustabaşı ve Şevket arasında yaşanır. Ustasına göre daha iyi vasıflara sahip olan Şevket, ustasının kendisini kıskanıp intikam almak istemesine neden olur. Bütün olaylar bu kıskançlıktan doğar. Hikâyede hâkim bakış açısı kullanılmıştır.

Hikâyenin zamanı geçmiş ve şimdiki zaman olmak üzere iki tanedir. Birincisi ustabaşının Şevket'i kıskanmasıyla başlar. Ertesi gün Şevket'in görev yerini değiştirmesiyle gelişir; bir hayli zaman geçtikten sonra ustanın sokakta dilenci kılıklı adamı görmesine kadar sürer.

Hikâyede geçen mekânlar fabrika ve sokaktır. Fabrikadaki müdürün odası, fabrikanın girişi ve fabrikanın barut dairesi görülür.

Hikâyedeki başkahramanlar Şevket ve ustabaşıdır. Bekçi, işçiler ise dekoratif unsurlardır.

Hikâyede kıskançlığın insanlara neler yaptırabileceği anlatılmaktadır. Ustanın Şevket'in eğitimine, gençliğine, çekiciliğine olan kıskançlığı, onun hayatını mahvetmeye kadar götürür. Sonunda Şevket yaralanır ve bütün üstün vasıfları yok olur. Hikâyede dikkat çekilen nokta, ustanın riyakâr tavrıdır. Hayatını mahvettiği bir gence sanki ona yardım ediyormuş gibi davranmasıdır. Bunu yaparken hiç vicdan azabı duymaz.

Hikâyede dikkat çekilen bir diğer nokta ise kadının Şevket'i gerçekten sevmemiş olmasıdır. Bunu en iyi anladığımız nokta Şevket'i kazadan sonra gördüğünde artık yakışıklılığı ve parasının olmadığını söyleyerek ustabaşıyla gitmesidir.

Hikâyede duygular anlatılırken kişilerin fiziksel durumları, o andaki psikolojilerini vermek için kullanılır. "Buruşuk deriler arasında sisli bir cam gibi gözlerini devire devire:", "Ustabaşının yüreği cızzz zzz... etti" Bu iki örnekte de fizikî ve psikolojik durum daha iyi anlatılır.

Fabrikadaki hızlı, yorucu çalışmayı okuyucuya anlatabilmek için seslerden ve tasvirden yararlanılır.

"Zınk...
Motor durdu.
Turbin durdu."

"İş başladı, bir tarafta eriyen demirler su gibi kaptan kaba boşalıyor. Bir tarafta bir alev deryası dalgalanıyor. Helezanvari gürültüler gene birbirine çarpıyor tonlar tonlarla kovalamaca oynıyor, balyalar bir yelpaze gibi sallanıyor. Şevket yüzünde demir maske ateşte dumansız barut kurutuyor..."

Konuşmalara sık yer verilmiştir. Yazar bunu özellikle okurun gözü önünde canlandırmak ister. Bunun için konuşmalara bolca yer verir.

MÜDÜRÜN İZZETİ NEFSİ KURTULDU AMMA

Eylül 1929 – Münire Handan

Hikâyede Cevat isimle bir genç öğrencinin başından geçenler anlatılır. Cevat okulda öğrenci iken hırsız iddiasıyla yakalanır ve müdürün karşısına çıkarılır. Müdür genç çocuğu döverek çaldığını itiraf ettirir. Olay duyulur ve mahkemeye gider. Müdürün memuriyetten azli istenir. Cevat'ta okuldan atılır. Olaya karışan bir müfettiş, Cevat'ın daha yumuşak bir üslûpla ve geleceğine zarar verilmeden cezalandırılmasını ister, ama müdür izzeti nefsinin kırılacağını ileri sürer. Olay mahkeme kararıyla son bulur. Cevat'ın hastane masrafları ve 15 lira ceza ile müdür kurtulur, ama Cevat da okuldan atılır. Cevat hangi okula gitse alınmayacaktır. Bunun üzerine müfettişe başvuran Cevat derdini anlatır. Müfettiş ona hayatın cemiyetin kurallarına göre şekillendiğini anlatır. Cevat azim eder, ancak referans mektubu olmadığı için hiçbir okula geremez. Askerî liseye gider, referans mektubu yerine yazdığı

şiirleri, hikâyeleri götürür. Askerî liseye kabul edilir, ama problemler bitmez. Ayaklarını bir türlü bandoya göre hareket ettiremediği için okul müdürünün isteğiyle gene okuldan atılır. Sonunda sokaklarda kalan Cevat, bakkaldan ekmek, peynir, zeytin çalarken yakalanır. Çocuğun daha önce de bu suçu yaptığını tespit etmek için daha önceki okul müdürü, askerî lisenin müdürü ve müfettiş duruşma salonundadırlar. Cevat her şeyi doğrular; çalmasının sebebi ise onu okuldan hırsız damgasıyla atan, hayatı boyunca ona bu olayı hatırlatan müdür ve toplumdur. Hiç kimse yardım etmemiş, aksine onu itmiş uzaklaştırmışlardır. Cevat bu nedenle toplumu suçlar. Cevat karar sonucu hapishaneye gönderilir.

Müfettiş salondan çıkarken müdüre Cevat'ın bu halinin kendi eseri olduğunu ama kendisinin izzeti nefsinin kurtulduğunu söyler.

Hikâye bir vakadan meydana gelir. Hâkim bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır. Hikâye, bütün olayları bilen bir kişi tarafından okuyucuya aktarılmaktadır.

Hikâye, Cevat ortaokuldayken başlar. Ortaokulda başına gelen bir olay yüzünden 20 yaşında sanık sandalyesine oturur ve başına gelenleri anlatır. Hikâye bu dönemi içine almaktadır.

Hikâyenin mekânları Cevat'ın hırsız olduğunu itiraf ettirmeye çalışan müdürün odası, müfettiş beyin odası, askerî lise ve mahkeme salonudur.

Hikâyenin kahramanı Cevat'tır. Bütün hikâye onun başından geçenleri anlatır. Bütün bu olayların olmasına yardımcı olan şahıslar müdür, askerî lise müdürü ve müfettiştir. Dekoratif unsur olan şahıslar bakkal Şükrü, hâkim, okuldaki muîde'dir.

Hikâyede eğitim sistemi ve bir müdürün kendi onuru için bir gencin istikbaliyle nasıl oynadığı anlatılır. Amacı iyi, ülke çıkarlarına hizmet eden vatandaşlar yetiştirmek olan okul ve eğitimcilerin nasıl yanlışlıklar yaptıkları

anlatmaktır. Toplumun da yapılan bu yanlışlığı nasıl devam ettirdiği gösterilir. Yanlışlık yapan bir kişiye özellikle bir gence yardım etmek yerine, onu teşhir eden, ona eziyet eden eğitim sistemi ömrü boyunca unutmayacağı hırsız damgasını hiç çekinmeden gencin sırtına vurur. Toplum bu damgayı her seferinde hatırlatır ve onu dışına iter. Mahkeme salonunda yargılanan suçlu aslında eğitim sistemi ve toplumdur. Masum ve hata yapmış bir çocuğu bir suçlu haline getirmiştir.

Konuşmalardan yararlanılmıştır. Konuşmalarda hikâyede halk söyleyişine yakın anlatımlar vardır. Örneğin müdürün konuşması hatta küfür bile kullanılmıştır. Bunu yazar özellikle yapar; amacı olayı roman diliyle değil, günlük diliyle verir, olayı adeta gerçekte oluyormuş hissine kapılmamızdır.

Bu arada hareketleri de adeta yaşatmak için yansıma seslerden faydalanır: “Çat patlar 20 dakika sürdü.

-Şimdi kim olduğumu anladın mı?.. Söyle bakayım çaldın mı?..

-Çalmadım...

Çat pat ahengi devam etti...”

Kinayeli bir anlatım şeklini benimsemiştir yazar. Özellikle karşı olduğu yerlerde dalga geçer bir saygı havasıyla anlatır. Örneğin, Müdür Cevat’ı dövdükten sonra “Ben kim olduğumu anladın mı domuz?..

Domuz yerde nefessiz uluyordu.”

Yazar Cevat’a acıyor ama ona hâlâ böyle hitap ediyor. Burada kinayeli bir anlatım benimsenmiştir. Bir diğer göze çarpan unsur, kişiliklerle şeklin uygun olmasıdır. Örneğin: “Müdür davul gibi yuvarlak göbeğini sıvazlayarak:

-Oh yarabbi şükür... Cevat kovuldu ya... İzzeti nefsim kurtuldu ya...”

Diğer müdürün tasviri de aynı şekildedir. Yazar, içindeki kötülükleri yüzlerine yansıtmıştır adeta:

"Cevat bu şişman, yürürken değil, söylerken bile kelimelerini ağzından kedi kapacak diye korkan müdürün karşısında sahiden miskinleşti, yürüyemez oldu."

Hikâyede diyaloglar adeta bir sorgulama havası içerisindedir. Karşılıklı konuşmalardan ziyade, suçlu ile haklı tarafın mücadelesi gibidir; bu da diyaloglarla okura verilir.

ARPA EKTİM DARI ÇIKTI

Eylül 1929 – Sadri Ethem

Hikâyede Nazif Bey başından geçenleri arkadaşına anlatır. Nazif Bey asker olmak istemiş, ama olamamıştır. O da tütüncü olmaya karar vermiştir. Geçmişten halen en önemli alışkanlığı işleri çoğunlukla kötü gittiği için "Arpa ektim, darı çıktı" türküsünü söylemektir. Tütüncüde işleri iyidir, ama istediği kadar da iyi değildir. O da tarıma eğilmek gerektiğini, tütün ekip biçmeye başlamak gerektiğini anlatır. Sonunda üç yıl sonra iki arkadaş tekrar karşılaşırlar. Nazif aynı tütüncü dükkânında pinekleyip durmaktadır. Arkadaşının yanına gidince yazar Nazif'in başından geçenleri anlatır. Nazif köye gider bin bir umutla gittiği köyde hiçbir şey yoktur. Öncelikle hayal kırıklığına uğrar; yoksulluk ve imkânsızlıklar vardır. Ardından tütün yetiştirmek ona bakmak çok meşakkatli bir iştir, ama devletin tütün politikası çiftçiyi zor durumda bırakmaktadır. Bu arada tütünü alan tüccar köylünün hakkını yemektedir. Nazif büyük umutlarla başladığı bu işten de zararla çıkar. Ayrıca kızını da tütün tüccarının oğluna vermek zorunda kalır.

Elindeki dükkânı kaybetmiştir. Artık dükkân bir başkasınındır. Nazif onun yanında işçi olarak çalışmaktadır.

Hikâye bir olaydan meydana gelir. Hikâyede Nazif Bey'in başından geçenler anlatılır. Anlatan Nazif'in arkadaşıdır. Yazarın sözünü emanet ettiği kişidir bu kişi. Hikâyeyi onun ağzından dinlemekteyiz.

Hikâye üç yıllık bir zaman diliminde gerçekleşir. Anlatıcı ile Nazif'in karşılaşması; daha sonra Nazif'i anlatıcının kaybetmesi. Bu dönemde Nazif'in dükkânını satıp köye yerleşmesi, sonra tekrar İstanbul'a eski dükkânına çırak olarak gelmesi ve anlatıcıyla tekrar karşılaşması; bütün bunlar üç yıllık bir süre içerisinde olur.

Hikâyedeki mekânlar İstanbul Şehzadebaşı ve köydür.

Hikâyenin şahısları hikâyeyi bize anlatan yazarın sözünü emanet ettiği anlatıcı ve Nazif'tir. Yardımcı kahramanlar olarak Nazif'in eşi, çocukları, kayınvalidesi, tütün tüccarı, Raşit Bey, Abbas Efendi vardır.

Cumhuriyet döneminde köy ve köylü geliştirilip modernize edilecektir, ama gerçekte bu böyle değildir. Nazif sürekli anlatılan idealize edilen köy fikri ile gerçek köyü gördüğünde oldukça şaşırır. Burada aydının olmasını istediği köy ile köy gerçeği tam zıt kutuplarda yer almaktadır. Halk ve esnaf köye yatırım yapmak için özendirilir, ama bunun için gerekli program ve projeler yapılmamış, reformlar yalnızca sözlerde kalmıştır. Nazif sürekli duyduğu köye gedip hem köyü geliştirmek, hem de para kazanmak ister; ama köyün gerçekleri ona anlatılanlar gibi değildir. Hem hayal kırıklığı yaşar, hem de maddî kayıplara uğrar. Bu hikâyede esnafın, tüccarın, devletin, köylünün durumunu gösterir. Devlet her ne kadar köy hakkında iyi fikirler söylese de, bu fikirleri hayata geçirmez. Köyün olanaklarını ticarî olarak tüccar kullanmaktadır. Köylü ise, yoksulluk içinde yaşamını devam ettirme çabasındadır.

UFAKLIK MESELESİ

Ekim 1929 – Sadri Ethem

Avukatın kâtibi gence telefonla genç bir bayan kendisini sinemaya götürmesini ister. Delikanlı herkesten borç para ister, ama bir türlü bulamaz. Sonunda avukat dilekçiye yazıp kendisine hemen verince, bir lira vereceğini söyler. Kâtip genç hemen dilekçeyi yazıp genç hanımla bulaşmak için tramvaya biner, ama tramvayın biletçisi bozuk parası olmadığı için gence inmesini ya da bilet almasını söyler. Genç tramvaydan inmek ister ve aşağı atlar; düşer ve bacağı kırılır.

Genç bayan delikanlı gelmeyince zengin bir adam bulur ve kâtibi hatırlamaz bile. Delikanlının bacağı topal kalır.

Hikâye bir olayı anlatır. Bir delikanlının başından geçenler verilir ve hikâye biter. Yazar, hikâyeyi hâkim bakış açısıyla anlatır. Bütün onların daha önceden bilen biri tarafından bize aktarılır.

Hikâyenin zamanı geçmişi ve şimdiyi anlatmaktadır. Geçmiş, kâtibin telefonda sevgisiyle konuşmasından, tramvaydan düşüşüne kadar devam eder. Şimdiki zaman ise, gencin ayağını kırması ve genç bayanın bir başkasıyla evlenmesiyle biter.

Hikâyenin kahramanı genç kâtiptir. Yardımcı karakterler genç bayan ve avukattır. Tramvaydaki kişiler dekoratif şahsiyetlerdir. Mekân olarak büro, tramvay görülmektedir.

Hikâyede Çehov tarzı hikâye düşünülerek bir anlatım benimsenmiştir. Okuyucuya direkt olarak bir mesaj vermek yerine, olanları onun fikriyle değişik tarzda ortaya koyma çabası ile karşılaşmaktayız.

Yazarın o kadar şeyden sonra okurundan istediği şey, ufaklık meselesine dikkat edilmesidir. Yazar, ufaklıkla aslında ayrıntıları kast etmektedir. Hayatın içinde sıklıkla karşılaştığımız ayrıntılara dikkat etmek gerekmektedir. Bir gün bu ayrıntılar hayatımızı değiştirecek büyük olaylara sebebiyet verebilir.

28 GÜN

Ekim 1929 – Saime

Kocasından ayrı kalan genç bir kadının mektuplarını konu alır. Genç kadın kocasını çok özlediğini ve bir an önce dönmesini rica eder. Bu arada kocasının arkadaşı olan Orhan'ın kendisine ilgi duyduğunu, bundan hoşlanmadığını yazar. Bu mektuplar her geçen gün daha da hissizleşir; kocasının Orhan'ın ilgisini yanlış anladığına dair fikirlerini de Fatma'nın mektuplarından anlarız. Genç kadın, kocasının geri dönmesini ister, ama iş toplantısından sonra annesini de görmek için giden koca, uzun süre daha eve dönmez. İlgisiz kocanın karasının isteklerini duymazdan gelmesinin sonucunda karısı yapmacık bir samimiyet takınır ve Orhan'ın gerçekten kendisiyle ilgilenmediğini söyler. Oysa yazdıklarında bir uzaklaşma söz konusudur. Kadın kocasının daha annesinin yanında kalabileceğini belirtir. Bu da aşkı kocasından başka bir yerde bulduğunu gösterir. Ayrıca kocası yaşadıklarını anlamasın diye, Orhan hakkında yanlış düşündüğünü, annesine bu olaydan bahsetmemesini rica eder.

Hikâyenin kahramanı Fatma'dır. Yardımcı kahramanlar Orhan ve Fatma'nın kocasıdır. Dekoratif unsurlar ise hizmetçi ve kocasının annesidir.

Hikâye bir olaydan meydana gelir. Hikâyede kocasından kısa bir süreliğine ayrılan Fatma'nın ruh yapısında meydana gelen değişmeler anlatılır. Hikâyeyi mektuplarıyla Fatma'dan dinleriz. Kahraman anlatıcı yöntemi kullanılmıştır diyebiliriz.

Mekân olarak Fatma'nın bulunduğu ev, kocasının bulunduğu İzmir görülür, ama bu mektuplarda sadece şehirlerin isimleri geçer.

Zaman olarak hikâyede de belirttiği gibi yirmi sekiz günlük bir zaman dilimi anlatılır.

Hikâye gayet kısadır. Sadece Fatma'nın mektuplarından anlıyoruz onları. Hitaplar dikkati çekmektedir. Hitaplarla samimiyet eş şekilde ilerler;

başta samimi hitaplar, sonlara doğru tıpkı Fatma'nın duyguları gibi yapmacıklaşır.

ALEV SAÇAĞI SARDI!!!...

Ekim 1929 – Faruk Nurettin

Hikâyede kocası tarafından ihmal edilen bir kadının gösterilen ilgi karşısında gayrimeşru ilişkilere her an sapabileceği için kocasından yardım istemesi anlatılır.

Kadın ve adam evleneli üç yıl olmuştur, ama kocasının ilgisizliği bir hayli fazladır. Kadın elinden gelen sabrı göstermekte ama sonunda dayanamamaktadır.

Kocası tarafından ihmal edildiği bilinen kadına genç erkeklerden teklifler gelmektedir. Bir gün gençlerden birisi genç kadına yalnız kaldıkları vakit hamle eder. Genç kadın adamdan hoşlanmadığı halde cinsel olarak uzun süredir ihmal edildiği için bundan hoşlanır, ama tam bu durum sırasında içeriye kocasının bir dostu girince adamın hareketi yarım kalır. Kadın kocasına bir mektup yazarak kadınsal duygularının çok ihmal edildiğini, daha fazla dayanamayacağını, sonunda bu zaafına yenileceğini, kocasının kendisine bir kadın olarak her bakımdan sahip çıkmasını ister; aksi takdirde kötü bir durumda sorumluluk kabul etmeyeceğini anlatır.

Hikâye bir vakadan meydana gelir. Hikâyenin özü olan olay kadın ve erkek çatışmasıdır. Kocası tarafından ihmal edilen bir kadın vardır. Hikâyenin anlatım şekli kahraman anlatıcı yöntemidir. Olayı kadının mektubundan (bizzat kendisinden) okuruz.

Hikâyenin zamanı iki tanedir. Kadın mektupta bir geçmişten bahseder; ilk evlendikleri zaman yani üç yıl öncesinden ve şimdi karşı karşıya kaldıkları durum hakkında bilgi verir.

Hikâyenin mekânı çok fazla yoktur. Bir evin içini görürüz. Koca ayrı bir yatak odasında uyur, kadın ayrı bir yatak odasında. Kadının evine misafir olarak gelen genç adam kadına evinde saldırır.

Hikâyede kadın ve erkek çatışması konu edilmektedir. Kocası tarafından ihmal edilen bir kadının ihtiyaçları karşısında ahlâk kurallarına karşı gelebilecek duruma gelmesi anlatılır. Birey toplum kuralları ve bireysel ihtiyaçları arasında bocalamaktadır. Topluma ters düşen şeyler yapmak istemez; ahlâk kurallarına bağlı kalmak için uğraşır, ama içindeki ihtiyaçları ve dürtüleri onu bütün bu kuralları çiğnetebilecek kadar güçlü bir halde karşısına çıkmıştır.

Üzerinde durulan bir diğer konu ise, kendisine ilgi göstermeyen kocasından bunu istemesidir. Kadın kendisine genç bir âşık bulup yasak bir aşk yaşayıp, ihtiyaçlarını gayrimeşru yollardan doyurmak yerine, toplumun tasvip ettiği, ahlâk kurallarının uygun gördüğü şekilde davranarak kocasından yardım ister. Koca meşru olandır, kadın adeta kocasına bu ihtiyaçlarını doyurması için son bir yalvarışta bulunur. Aksi takdirde olanların tüm sorumlusu kocası olacaktır.

Hikâyede üzerinde durulan bir diğer nokta ise, genç erkeklerin kocası tarafından ihmal edilen kadına bakış tarzları ve davranışlarıdır. Erkek karşısındaki kadının ihtiyaçlarını bilmekte ve bu zaafı elinden geldiğince kullanmaktadır.

İMANI BÜTÜN

Teşrinisani 1929 – Celalettin Ekrem

Hikâyede köyün imamı Seyit Hoca ölüm döşeğindedir. Seyit Hoca öleceğini bilmekte, ama bundan rahatsızlık duymamaktadır. Çünkü cennette olacağını düşünmektedir.

Ölüm döşeğinde bile değişen zamanı, insanların yaptıklarını ve kendini düşünerek muhakkak cennete gideceği hükmüne varır. Dünyevî hayatında her şeyden elini eteğini çekmiş, ibadetini etmiştir. Oysa diğerleri ne günahlar işlemişlerdir. Büyük bir kinle onların nasıl cehennemde yandıklarını düşünürken, kendini bir anda cennette buluverir. Bu arada iyice dimağını kaybetmiş; cennetin kapısında kendini büyük bir debdebe ile karşıladıklarını görür. Cennette bulutlardan çıplak bakireler yağar, ağaçların bir kısmı raks eder, bir kısmı saz çalar. Hoca bu çıplak hurileri görünce kendinden geçer.

Bu arada hocanın bu hırıltılı halini duyan karısı ona kelime-i şahadet getirtmeye çalışır. Bu kelimeler hocayı zevk âleminden biraz olsun ayırır. Artık kendi kendine kesin olarak cennete gideceğine inanan hoca son bir hamleyle ölür.

Ertesi gün kendisi gibi sofu Raşit Efendi, imamın dini bütün olduğunu, cennet ağaçlarına sarılarak gittiğini anlatır.

Hikâye bir iki saatlik bir olaydan meydana gelir. Bir olay halkası vardır. Olay yaşlı imamın ölüm döşeğinde gördüğü düşleri anlatır. Hikâye hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Hocanın ruhen hissettiklerini bize anlatan da hâkim bakış açısına göre olayı okura aktarmaktadır.

Hikâyedeki mekân hocanın ölüm döşeği, o sırada evinde yanında bulunanlar ve hocanın hayalindeki cennettir.

Hikâyede anlatılan zaman aslında birkaç saatten ibarettir. Çok fazla bir zamanı ifade etmez. Hocanın ölümüne yakın birkaç saat ve ölüm anı anlatılır. Bir de sonuç bölümünde onun ölümünü başka safhalara aktarması vardır; bu da bir gün sonra olur.

Hikâyede dini bütün olduğuna inanılan hocanın her şeyi içinde bastırdığı görülür. Bir ömür boyunca cinsel dürtülerini bastıran imam, cenneti Allah'ın kendisine vermek zorunda olduğu bir mükâfat olarak görür. Cennet onun cinsel anlamda yapamadıklarını yapacağı bir yerdir. Dünyada günah olarak görüp kendini koruduğu her türlü zevki Tanrı ona bizzat kendisi göndermektedir.

Hikâyede genelde gelecek zaman ve şimdiki zaman kullanılmıştır. Gelecek zaman, Tanrının kullarına neler yapacağının anlatıldığı kısımlarda kullanılır. Geçmiş zaman ve şimdiki zaman ise Seyit Hoca'nın başına gelenleri gördüğü dakikalarda kullanılmıştır.

Hikâyede sürekli olarak tezatlar mevcuttur. Bir tarafta Tanrının buyruğuna sıkı sıkı bağlı olanlar, bir tarafta zamana uygun davranan günahkârlar, bir tarafta ise cehennem anlatılmaktadır.

Özellik imamın hastalığının etkisiyle muhayyilesinde canlandırdığı cennet ve cehennem tasvirlerle okuyucunun kafasında oluşturulabilsin diye tasvire oldukça sık yer verilmiştir. Cehennem sahnelerinde söylenen sözler daha belirgin olsun diye kare içine alınmıştır.

PARA PARAYI GETİRİR

Teşrinisani 1929 – Sadri Ethem

Osmanlı devleti zamanında devlete gizli hakaret etmekten Sabih ve Melih sürgüne gönderilir. İki arkadaş Mısır'da sürgündeyken, Melih

arkadaşından on lira alır ve bir araba, süslü bir kıyafet alır ve bir tüccarın yanına gider. Fellah, Melih'in saraydan geldiğini öğrenince kendisine saray tarafından bir nişan verilmesini ister ve bunun için Melih'e bin sterlin verir. bu arada meşrutiyet ilân edilir. Artık padişahın hükmü zayıflamıştır. Bu saray yaverliği numarasının geçmeyeceğini anlayınca Sabih İttihatçı numarasıyla aynı tüccarın yanına gider ve tüccarın meşrutiyetçilere yardım ettiğini, bunun için cezalandırılacağını söyler. Tüccar bunu halka söylememesi için Sabih'e para verir. Burada daha fazla kalamayacaklarını anlarlar ve trenle İstanbul'a giderken Kahire'de bir kalpazan görürler. Bu kalpazanı Sabih İstanbul'dan tanımaktadır. Kalpazana iki yüz bin lira karşılığında elli bin lira verirler; ama şartları üçüncü istasyondan sonra parayı piyasaya sürmesidir. Sabih üçüncü istasyonda iner. Melih adamın karşısına oturur; adamın çantasını vermesini ister ve eğer vermezse kalpazan olduğu için onu polise şikâyet edeceğini söyler.

İstanbul'a döndükleri zaman paraları yüzde yirmi faizle fakirlere verirler ve daha da zengin olurlar.

Hikâyenin yapısı bir vakadan oluşur. Tek halkadan oluşan bir hikâyedir. Hikâye müşahit bakış açısıyla anlatılmaktadır. Yazar olayı anlatırken, tarafsız bir yapıya sahiptir, duygularını açığa vurmaz.

Hikâyenin kahramanı Melih ve Sabih'tir. Mısırlı tüccar, Kahire'de trende karşılaştıkları kalpazan yardımcı şahsiyetlerdir. Mısır'da arabanın önüne çıkan Arap halk, trendeki insanlar, İstanbul'da onları karşılayan insanlar dekoratif unsurlardır.

Hikâyede görülen mekânlar İstanbul, Mısır ve Kahire'dir. Hikâye İstanbul'da başlar ve Mısır'da devam eder. Kahire'den son bulmaya başlar ve tekrar İstanbul'da biter.

Hikâyede görülen zaman iki arkadaşın sürgünde bulundukları dönemi kapsar.

Hikâyede iki arkadaşın masum birer kişiyken, nasıl olup da iki sahtekâra dönüştüğü anlatılır. Hikâyede devletin kesin suçlu olup olmadığı belli olmayan insanları kendinden uzaklaştırarak daha da suçlu hâle getirmesine istemeden de olsa nasıl yardımcı olduğu anlatılmaktadır.

TAHSİLDAR

Kânunuevvel 1929 – Fahri Celal

Hikâyede para tahsil etmeye çalışan bir tahsildarın yaşadıkları anlatılır.

Tahsildar dört çocuğu, eşi ve iki kız kardeşine bakmakla yükümlü olan bir aile reisidir. Tahsilât için gittiğinde verecekli, vermesi gereken parayı vermemek için ya iş yerinde olmadığını söylettirir ya da parasının olmadığını söyler. Sonunda verecekliyi bizzat bulan tahsildar ona ne zor durumda kaldığını anlatır ve parasını ister. Verecek olan şahıs gene parası olmadığını söyleyince; tahsildar, adamın karısının gece yemeğe giderken giydiği kürkün bile çok pahalı olduğunu, kıyafetlere bu kadar para yatırmak yerine borcunu ödemesini ister. Üslûp sertleşince verecekli de sertleşir. Bunun sonucunda tahsildar yumuşar, ama tahsil edeceği parayı alamayınca gene sertleşir. Sonra korkup tekrar yumuşar, ama verecekliyi tehdit edip mahkemeye vereceğini söyleyince dayak yer. Bunun üzerine hakareti de kullanarak polise gideceğini söyler.

Hikâyenin olay örgüsünü inceleyecek olursak, bir olay halkasının olduğunu, bütün olayın para tahsil etmeden ibaret olduğunu görürüz. Hikâyeyi bize bizzat kahraman, yani tahsildar anlatır. Kahraman anlatıcı tekniği kullanılmaktadır.

Hikâye bir tahsildar olan Hüsamettin'in, verecekli olan Rıfat Bey'in evine gelmesiyle başlar; olay vereceklinin evinde geçer.

Hikâyede tahsildar Hüsamettin sürekli işyerine gelmesine rağmen Rıfat Efendiyi bulamaz. Bu bir yıllık geçmiş zamandan itibaren kovalamaca sürüp gitmektedir. Bir de şimdi yaşanan tahsildar Hüsamettin'in, Rıfat Bey'in evine gelerek alacağını tahsil etmeye çalışması anlatılır. Bu da bir iki saatlik bir olaydır.

Hikâyenin kahramanı Hüsamettin yani tahsildardır. Yardımcı kahraman ise verecekli olan Rıfat Bey'dir. Dekoratif unsur diyebileceğimiz şahıslar ise Rıfat Bey'in eşi ve çocukları, Hüsamettin Bey'in eşi ve ailesidir. Ayrıca tahsildarın görüp konuştuğu Nuri Bey, Fazlı Bey, Nurullah Bey, Haydar Bey'dir.

Hikâyede anlatılan, bir tahsildarın alacağını alabilmek için karşılaştığı zorluklardır. Belli bir mesajdan bahsetmemiz zordur. Mauppasant tarzı hikâyede kesin bir mesaj bulunamaz, ama Çehov tarzı hikâyede görülen durum ve kişinin özelliklerini inceleyen hikâye tarzı kullanılmıştır.

Günlük hayatta rastlanılan sıradan olaylardan birisidir. Ama önemli olan bunun okuyucuda heyecan ve merak uyandıracak şekilde anlatılmasıdır. Kahramanımız tahsildar Hüsamettin halktan biridir. Bazen korkan, bazen sinirlenen, kendini güçlü gösterme çabası içerisinde olan, ama özünde tırsık bir adamdır. Ekonomik durumu pek de iyi olmamakla birlikte, yedi kişiye de bakmakla yükümlü zavallı bir tahsildardır. Ayrıca daima karşılaştığımız kusursuz güçlü ya da iyi karakterli kahramanların tersine, yukarıda saydığımız özelliklerinin yanında bir de "r" haflerini söyleyememektedir. Yazar bunu, tahsildarın günlük hayatın ne kadar da içinden geldiğini göstermek için özellikle yapmıştır.

Hikâyede karşımıza çıkan diğer bir özellik ise, bütün hikâyeyi tahsildarın ağzından dinlememizdir. Karşı tarafın konuşmasını bile tahsildarın ağzından duyarız: “Ne? Çok söylenme mi? Vay bu bana mı?”, “Şimdi azizim, ne demek, azizim demek ayıp mı? Vay beyim, iki gözümün hiçbirisi, kibri âlinize mi dokundu, beğenmedin mi?”. Karşı tarafta bulunan diğer kahramanın söylediklerini duygularını ve düşüncelerini direkt olarak tahsildarın ağzından dinleriz.

Yazar, hikâyede günlük hayatı anlatır; buna uygun olarak okuyucunun gözünde konuşan iki kişiyi anlatırken daha da gerçekçi olması için karşılaşmalara da yer verir. Örneğin: “Yok ama bende takat kalmadı ferman senin, hem vallahi, hem billahi, bu sefer öyle yakanı bıyakıylaydan değilim, meyhaba Nuyi Bey ne var ne yok eh işte... Biyadeyde cemiyetin alacağı vayda onu tahsil ediyoyum.”

Hikâye genel özellikleriyle durumu anlatan Çehov hikâye tarzının iyi bir örneğidir.

KATİL KİM

Kânunuevvel 1929 – Sadri Ethem

Hikâyenin kahramanı, herkesin deli yüzbaşı diye tanıdığı adama Karacaahmet Mezarlığı’nda rast gelir. Eline bir koca taş almış, kahramanımıza “Kar katildir, kar yamyamdır” der. Kendisine zarar vereceğini düşünen kahramanımız delinin elinden kurtulmak için her dediğini yapmaya razıdır. Deli ondan karları temizlemesi için kendisine yardım etmesini ister. Bu sırada da kardan niçin nefret ettiğini anlatır. Komutan büyük harp senelerinde, karlarla dolu Palandöken’i geçerler, ama yol bitmek

bilmemektedir. Askerlerin çoğu donarak ölür, bir kısmı da yiyecekleri kalmadığı için açlık ve hastalıktan ölür. Bu arada 12 asker ve 4 posta eri eksiktir. Bu askerlerin kaçtığını düşünen yüzbaşı jurnal yazar ve bu askerlerin firar ettiğini bildirir. Aradan bir yıl geçer; ordu savaşamamış, büyük kayıplar vermiş ve geri çekilmektedir. Geri dönüş yolunda her yer çamur ve kar içindedir. Askerler yemeği karın üstünde yemeğe karar verir. bu arada yüzbaşıya bir zarf verilir. Firar ettiği düşünülen 16 erin aileleri yollara düşmüş, mallarına el konulmuş olduğu bildirilmektedir. Bunun üzerine yüzbaşı askerlerine dikkatli olmalarını söyler, yolda yemek için tekrar durduklarında yüzbaşı ve askerleri bir insan ayağı görürler; karı kazınca yerin altından kaçtı diye rapor ettikleri askerlerden biri çıkar. Yirmi otuz metre kazınca on altı askerin cesedi bulunur. Bu arada yüzbaşı delirir. O günden beri donan askerleri ve onların ailelerinin başına üşüştüğünü görmektedir. Adeta "Katil, katil" diye bağırmaktadırlar.

Hikâyede bir vaka anlatılır. Deli yüzbaşı denilen kişinin niçin delirdiği anlatılmaktadır. Hikayeyi bize başka birisi anlatır. Yazarın sözünü emanet ettiği bir kişi vardır. Olayı yüzbaşının ağzından o bize aktarmaktadır.

Hikâyenin kahramanı anlatıcı ve yüzbaşıdır. İkisi de hikâyede önemli bir yer tutar. Ordudaki askerler ve sokakta yüzbaşıyı tanıyanlar dekoratif şahıslardır.

Hikâyede iki zaman kullanılır. Anlatıcının deli yüzbaşıya Karacaahmet Mezarlığı'nda tesadüf etmesi ve onun elinden kurtuluncaya kadar geçen zaman. Bu bir iki saatlik bir zamandır. Bir de yüzbaşının Palandöken'den Kafkasya'ya kadar geçen zaman vardır. Bu da bir-bir buçuk yıllık bir zamandır.

Mekân olarak Karacaahmet, Palandöken ve Kafkasya görülür.

Hikâyede kahramanlardan biri olan yüzbaşının suçluluk duygusu içerisinde nasıl delirdiği, nasıl huzursuz olduğu anlatılmaktadır. Hikâyede

yüzbaşı bir suçluluk duygusu içindedir. Vicdan azabı peşini yıllardır hiç bırakmamıştır.

Hikâyede haykırmalar ve seslenmelerde ünlem ve üç nokta kullanılmıştır. Bir de yüzbaşı ya da anlatıcının çözümlük içindeki ruh halinde üç noktayla biten cümlelere yer verilir.

Yüzbaşı kendi içinde düşündüğü ikilem içinde bulunduğu durumlarda kendisine soru sorar: "Biz muharebeye mi gidiyorduk, yoksa geyikler gibi kırlarda otlamaya mı?", "Sen söyle Allah aşkına ben katil miyim?" İçindeki çelişkileri şaşırdığı şeyleri soruyla okurun gözleri önüne serer.

Çehov tarzı yazılmış bir durum hikâyesidir. Okura direkt mesajlar vermek yerine kahramanı tanıtmaya ve onu anlamaya çalışmasını ister.

GELE (Bir Tavla Müptelasının Hikâyesi)

Kanunisanî 1930 – Celâlettin Ekrem

Hikâye Kurtuluş Savaşı yıllarının henüz yeni başladığı dönemde geçer. Mansurizadeler de İzmir'in işgalinden sonra Rodos'a geçmeye mecbur edilen ailelerdendir; çünkü Yunan kuvvetleri bu ailelerin Kuvayi Milliye'ye yardım etmelerinden çekinmektedir.

Beyefendinin en büyük müptelası olduğu şey tavladır. Elinden hiç düşürmediği tavlasını ve kitaplarını alıp, Rodos'a gider. İlk sürgünü olan Taif'e giderken de Kudüs işi tavlasını yanına almaya ihmal etmemiştir. Bu arada hayatın ehemmiyeti olan bir diğer şey de yazmaya devam ettiği İslam felsefesine dair Arapça eseridir.

Rodos'a gelir gelmez tavla maçlarına hemen başlar. Mansurîzade Efendi ve Rodos'un ünlü tavla şampiyonu halı tüccarı olan İsak Efendi ile

maç yaparlar. İlk olarak maçı Beyefendi kazanır, ama ikinci maçı da Yahudi kazanır. Üçüncü maç kazananı tayin edecektir. Maçın öğleden sonra yapılması kararlaştırılır. Yahudi bir türlü gelmez, sonunda akşama doğru yetişir.

Herkes nefesini tutmuş bu usta oyuncuların oyununu görmek için merakla beklerken oyun başlar. Mansurîzade Efendi çok şanssızdır, bir türlü istediği gibi zar atamamakta, attığı taş genelde geledir. İshak Efendi'nin attığı zarlar ise çok iyi gelmektedir. Yahudi bütün kapıları tutmaktadır. Bu arada Mansurîzade'nin oğlu Mecdut babasına evde bir sürü misafirin onu beklediğini anlatmak istemiş, ama kalabalıktan bir türlü ulaşamamıştır. Sonunda eve döndüğünde "Baban nerede" sorusuna, "Kahvede gele atıyor efendim" diyebilmiştir.

Hikâyede bir vaka vardır; o da Mansurîzade Efendi'nin tavla maçıdır. Hikayeyâ bize her yönüyle anlatan anlatıcıdır. Anlatıcı sadece Beyefendiyi değil, ayrıca ülkenin durumu, Beyefendinin geçmişi hakkında bilgiler vermektedir. Bu nedenle hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır.

Hikâye 15 Mayıs 1919, yani İzmir'in işgalinden sonra başlamıştır. Ama Beyefendi'nin geçmişi ile ilgili bilgilerde Abdülhamit dönemi mevcuttur. Hikâyede zamanlar arasında geri dönüş yapılmış; işgal döneminden Abdülhamit dönemine geçilmiştir. Sonunda da İzmir'den Rodos'a tavla maçının anlatıldığı Rodos'a ilk gidildiği gün sabahtan akşama kadar geçen zamandır.

Hikâyede geçen mekânlar ise Beyefendi'nin geçmişi anlatılırken kullanılan mekânlar İzmir ve Taif'tir ama hikâye Rodos'ta yaşanır. Sıkça gördüğümüz yer Rodos'tur, özellikle tavla maçının yapıldığı kahvehane sıkça kullanılır.

Hikâyenin kahramanı Mansurîzade Efendi'dir. Yardımcı kahramanlar İshak Efendi, oğlu Mecdut'dur. Kahvedeki kişiler ve evde bekleyen misafirler dekoratif şahıslardır.

Hikâye bir tavla müptelasının başına gelenlerin anlatıldığı durum hikâyesidir. Okur Mansurîzade'nin durumunu görüp onunla eğlenir; direkt olarak okura bir mesaj vermeye çalıştığından söz etmek yanlış olur. Çehov tarzı durumun hikâyesine örnek teşkil eder.

Yazar sanki okuyucuyla konuşurmuşçasına yazar hikâyeyi: "Bilmem Rodos'ta bulundunuz mu? İhtimal vapurla önünden geçmişsinizdir..."

"Ne diyordum?.. Yunan işgalinden sonra Mansurîzadeler de Rodos'a taşındılar."

Yazar anlatıcı yoluyla kendi beğenilerini zevklerini düşüncelerini saklamadan beyan etmektedir: "ben temizlikten pırıl pırıl yanan kumlu yolları, liman ve portakal havuzlara akseden yeldeğirmenleriyle bu adayı çok severim."

"Hay aksi şeytan hay... Sahiden Beyefendi hep gele atıyordu. Kırk yıldır tava oynadığı halde hiç bu kadar gele atmamıştı."

Yazar sevinip üzüldüğünü, kısacası bütün duygularını saklamadan bizzat okuyucuya anlatmıştır.

GÜNLERDEN BİR GÜN

Kânunisanî 1930 – Sadri Ethem

Hikâye Kurtuluş Savaşı sırasında yaşanır. Asker çadırından horultular gelmektedir. Bu arada rüyasında sayıklayanlardan biri de Mehmet'tir. Kalk borusunun çalmasıyla bütün askerler kalkarlar ve karavana dağıtılır. Karavanada dağıtılan yemeğin ne olduğu bilinmez, sadece yemek suyu vardır. Askerlerin kimisi bu suyun bakla, kimisi kabak olduğunu söyler, ama kaşıklarına yemeğin tanesi gelmediği için ne olduğunu anlayamazlar.

Boru tekrar çalar ve askerler silah başına geçerler. Çetin bir mücadeleden sonra asker düşman askerinin tel örgülerini aşıp saflarına girmeye başarır.

Etrafları ganimetle doludur, yığın yığın tüfek, kasatura, mitralyöz, bomba, kurşun vardır; ama en önemlisi kaçan düşman askeri yiyecek ve konservelerini de bırakmıştır. Bu ganimetleri bulanlardan birisi de Kara Mehmet'tir. Mehmet yanında duran konservelerden birini açar, kayısı reçelinden eliyle bir parça alır, ama yutamaz midesi öylesine karavana yemeğine alışmıştır ki, reçeli yiyemez. Midesine yumruklar atar ve kızmaya vakit bulamadan tan tarafa düşer ve uyur.

Nöbet değişmeye gelen çavuş Mehmet'in ellerini tatlıya bulanmış uyurken görünce kızar. Ertesi gün Mehmet'e nöbet başında uyuyup kaldığı için hapis cezası verilir.

Hikâyede Türk askerinin zorluklarla, savaşı nasıl kazandığı ve Mehmet'in karavana yemekten bıktığı halde çok istese de reçeli yiyememesi anlatılır. İki olay vardır. Birincisi savaşın güç koşullarında Mehmetçiğin zorlu mücadelesi, savaş alanında yaşanan zorluklar anlatılır. İkinci vakada ise karnı doymayan uzun zamandır yemeğin suyundan başka şey yiyemeyen Mehmet'in reçeli bir türlü yiyememesi, uyuyakalması anlatılır.

Hikâyede kahramanımız Kara Mehmet'dir. Yardımcı kahramanlar onbaşıdır. Dekoratif unsur durumundaki şahıslar ise Türk ordusu ve düşman ordusudur.

Hikâyenin zamanı iki kısımdan oluşur. Birincisi gece uyuyan erlerin çadırlarından kalk borusuyla kaldırılıp, yemek yedikleri saat, daha sonra diğer boruyla savaşa başlamaları ve Mehmet'in diğer askerlerin düşman katını yarıp onların bıraktığı şeyleri ele geçirmeleri ve ertesi gün Mehmet'in ceza alması. Bütün bu olaylar iki günlük bir zaman içinde yaşanmaktadır.

Hikâyenin mekânı Türk ordusunun bulunduğu yer ve düşmana ait mekândır. Bir de karşımıza çıkan savaş alanı görülür.

Hikâyenin direk verdiği bir mesajı yoktur, ama iki durum üstüne yoğunlaşıp, okuyucunun dikkati bu durumlar üzerine çekmeye çalışılmıştır. Birincisi Türk askerinin mücadele etmek zorunda kaldığı zor durumlar ve bu zorluklara rağmen korkusuzca savaş meydanında nasıl mücadele ettiği; bir diğer durum ise, Kara Mehmet'in uzun zamandır karavana yiye yiye başka yiyecekleri çok istese de yiyemez olmasıdır. Ayrıca diğer bir durum da yemek yiyemeyecek kadar yorgun olması nedeniyle uyuyup kalması, hüzünlü bir komediyle gözler önüne serilir.

HELVALI YASİN

Şubat 1930 – Celâlettin Ekrem

Kelekli hocanın oburluğu anlatılır. Adının Kelekli olmasının nedeni çocuklara camide elif cüzleri öğretirken kafasından iki tane bitin düşmesindendir.

Kelekli hocanın mahareti helvalı yasin okumasındandı. Oburluğu ile tanınan hocanın bu mahareti onun herkesin helvalı yasinini okumasına neden oluyordu. Gene bir gün dileği yerine gelsin diye bir kadın helvalı yasin okutmak ister; yedi bakire ve hoca okumaya başlarlar. Sonunda okuma biter pişen helva yenir. Kelekli hoca helvayı biraz fazla kaçırınca bir hafta evinde yatar, herkeste "çatlamadığına dua etsin" diye dalga geçerler.

Hikâye iki olay üzerinde durup birincisi mahallelinin helvalı yasine olan inançları ve dileklerinin kabul olması için yaptıkları işlemler anlatılır. Bir diğer vak'a ise helvalı yasini okutan Kelekli hocanın oburluğu ve bunun sonucudur. Hikâyeyi yazar hâkim bakış açısıyla anlatmıştır.

Hikâyenin kahramanı Kelekli Hoca'dır. Yasin okutmaya gelen mahalleli, yedi bakire kız dekoratif şahıslardır.

Hikâyede iki zaman kullanılır; birincisi geçmişte ve sürekli yapılan olaylardır. Herkesin helvalı Yasin okuması için Kelekli Hoca'ya gelişleri anlatılır. İkincisi hocanın bu töreni yapması ve ertesi gün hasta olması anlatılır.

Hikâyede mekân Kelekli Hoca'nın evidir. Başka bir mekân görülmez.

Hikâyede herhangi bir mesaj verilmez. Bir duanın törenleştirilip dilek isteme amacı olarak kullanılması görülür. İkinci bir özellik ise, hocanın oburluğu, doymak bilmeyen iştahıdır. Kesin bir mesaj vermek yerine kişinin özellikleri ve durumun üzerinde durmayı tercih etmiştir.

Yazar hikâyeyi aktarırken üzerinde durduğu bir diğer nokta ise, dini törenin yapılış amacı ve yapılış şeklidir. İnsanlar özel bir törenle dileklerinin kabul olması için bunu özenle yapmaktadır.

SEN BENİM ABLAMSIN

Şubat 1930 – Sadri Ethem

Bir hayat kadınıyla, onu seven adam arasında geçen olayları anlatan bir hikâyedir.

Yaşar bir hayat kadını olan Peyker'i sever. Peyker'i için kavga eder, yaralanır. Peyker Yaşar'ı dört ay içinde iyileştirir ve ona bir manav dükkânı açar. Fakir bir genç olan Yaşar, Peyker'i sevmektedir ama Peyker onu sevmekten vazgeçmiştir. Artık genç bir delikanlıya âşıktır. Yaşar bir gece arkadaşlarıyla Peyker'in evine gelip eğlenmek ister, ama Peyker Yaşar'a karşı soğuk davranmaktadır. Sonunda Yaşar, Peyker'e bunun nedenini

sorunca, Peyker hasta olduğunu söyler, ama gerçeği itiraf etmekten kurtulamaz. Sonunda yan odada saklı genci gösterir. Herkes Yaşar'ın genci öldüreceğini sanırken, Yaşar Peyker'e seçim yapmasını söyler. Peyker delikanlıyı seçtiğini açıklar. Yaşar, Peyker'e "Bundan sonra ablamsın" diyerek gider. Manava kapatır; Peyker'in kendisine verdiği parayı ödeyip Beyoğlu'nu terk eder.

Yaşar Edirne'de köşklü olur. Yangını haber vermek için günde birkaç defa koşmak yeni iyileşen yaralarına iyi gelmez ve bir gün ağzından kanlar boşanırken bulurlar, hastaneye yatırırlar. Peyker, Yaşar'ı bıraktığı için çok pişman olur. Hastaneye gelip Yaşar'ı sevdiğini söyler, ama Yaşar sözünü tutacağını ablası olarak kalacağını söyler.

Hikâyede bir vaka anlatılır. Bir külhanbeyi ile bir hayat kadının aşkı konu alınmıştır. Hikâyeyi okuyucuya anlatan şahıs her şeyi bilen bir anlatıcıdır; bu yüzden hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır diyebiliriz.

Hikâyede bulunan başkahramanlar Yaşar ve Peyker'dir. Dekoratif unsur konumundaki şahıslar ise, umumî evi çalıştıran kadın, Yaşar'ın arkadaşları, Peyker'in gönül verdiği delikanlı, hastanedeki insanlar, Yaşar'a bakan doktordur.

Hikâyenin zamanı Yaşar'ın yaralanması ve iyileşmesiyle başlar. Peyker'in bir başkasını sevip Yaşar'dan ayrılmasıyla devam eder; en son zaman ise Yaşar'ın hastalanıp hastaneye yatması ve Peyker'in onu ziyarete gelmesiyle son bulur.

Hikâyede ilk mekân Yaşar'ın fakir bekâr odasıdır. Daha sonra erkek kuaförü çıkar. Akşam Peyker'e gidecek olan Yaşar'ın hazırlandığı yerdir burası. Akşam Peyker'in evini görünür. En son karşımıza çıkan yerler ise Yaşar'ın çalıştığı Edirne ve hastanedir.

Hikâyede okura verilen kesin bir mesaj yoktur. Daha çok Yaşar'ın fedakârlığı ve dürüstlüğü üzerinde durulur. Sevgisi karşısında bile sözünden dönmez. Çehov tarzında yazılmış bir hikâyedir.

Hikâyede uzun tasvirlere yer verilmiştir. Özellikle Yaşar'ın bekar odasının tasviri gayet ayrıntılı şekilde yapılmıştır. Bu da Yaşar'ın fakir hayatını okurun gözleri önünde canlandırabilmek içindir: "Basık tavanlı bir oda İstanbul'un kahve üstündeki bekâr odalarından biri. Odanın camlarına yapıştırılan telgraf kâğıtları etrafa bir acayip loşluk veriyor.

Bir köşede iki şilte... Duvarda birkaç resim... Bir kenarda işlemeli bir mahfaza içinde en'am, kayışla duvara asılı... Bunun altında gümüşlü kınının arasından mor kadifeleri gözüken hava ve ucu kurşunlu usturpa görünüyor."

Konuşmalarda kültürel özellikler göze çarpar. Örneğin Yaşar bir kabadayıdır ve konuşmaları genelde bu tarzdadır: "Ölüsü kınalı ispinoz, bize de min pin pin. Vakit dar... diye söylendi."

Arkadaşları onu berberde gördükleri zaman: "Yaşar abi amma da apiko olmuş ha!.." Bu konuşmalarda sokak ağzının kullanıldığı görülür.

EMİNE

Şubat 1930 – Suat Derviş

Bir yetimhanenin yemekhanesinde başlayan hikâye, bu zavallı küçüklerin içlerinden birini anlatır. Aslında hepsinin hikâyesi birbirine benzer, ama değişmeyen tek şey ise hepsinin de yetimhanede ve mutsuz olmalarıdır.

Bu zavallı bahtsız çocuklardan birisi de Emine'dir. Emine'nin annesi ve kardeşi savaş yıllarında yaralanmış ve yanan evin içinden çıkamayıp

ölmüştür. Emine bu olayı hiç unutamamıştır. Küçük çocuğun içinde hep bir hüzün ve mahsunluk vardır.

Bir gün yetimhaneye onu evlatlık almak isteyen bir kadın gelir. Kendisine yetimhane müdürü memnun olup olmadığını sorar; oysa zavallı Emine talih, mutluluk gibi kelimelerin anlamını bilmez.

Hikâyede bir olay vardır: Emine'nin yetimhaneye gelişi ve evlatlık verilişi. Hikâyeyi bize bütün olayları daha önceden bilen bir anlatıcı aktarır; bu nedenle hâkim bakış açısına göre anlatılmıştır.

Hikâyenin kahramanı Emine'dir. Diğer çocuklar ve müdüre hanım, evlat edinmeye gelen kadın dekoratif unsur durumundaki şahıslardır.

Hikâyede iki zaman kullanılmıştır. Birincisi şimdiki andır; anlatıcı çocukların yemekhanedeki görüntülerini okura anlatır, en sonunda Emine'nin geçmişine geri döner, geçmişi anlatır. Daha sonra tekrar günümüze döner ve onu evlat edinmeye gelindiği günü anlatır. Sıçramalar yaparak günümüz ve geçmiş arasında gidiş gelişler meydana getirir.

Mekân olarak en çok karşımızda yetimhaneyi görüyoruz. Geçmişi anlatış sırasında karşımıza Emine'nin köyü çıkar.

Hikâyede okuyucudan yazarın yapmasını istediği ya da ders vermeye çalıştığı bir durum yoktur. Amaç yetimhanedeki çocukların psikolojik olarak içinde bulundukları durumu gözler önüne serebilmektir.

Hikâyede yazar kıyaslamaya yer vermiştir. Anne ve babasıyla birlikte yaşayan çocukların psikolojileri, ortamları ve davranışlarıyla yetimhanede yaşayan çocukların durumlarını karşılaştırır: "Anne ve babasının yanında büyüyen çocuklar için gece ne güzeldir! O çocuklar ihtiyar bir dedenin koltuğunun kenarında toplanırlar. Beyaz saçlı bir ninenin ihtiyar ve eski sesiyle anlattığı peri masallarını korsan hikâyelerini dinlerler. Bütün gün hasreti çekilen baba oradadır. Ve gene yataklarına girdikleri zaman müşfik ve

güzel bir anne eli yorganı omuzlarına doğru çeken, onlara büyük ve iri Allah'a dua etmek lazım geldiğini söyler.

Dışarda yağan yağmurun sesinde duyulan korku orada ruhu titreten bir zevktir.

Halbuki yetimhanede büyüyen kimsesiz bir çocuk için yaklaşan gece ne elemdir!.. Çünkü onlar karanlığın içinde yağan yağmurun sesinden ürkerler... Soğuk yataklarında ne olduğunu bilmeden sıcak bir kucağa hasret çekerler..."

Özellikle oluşturulan bu birbirinden zıt iki tablo bu iki çocuk tipinin arasında ne büyük farklar olduğunu anlamamıza yardım eder.

Üzerinde durulan bir diğer nokta da tasvirlerle okurun gözünün önünde anlatılan yeri canlandırabilmektir. Bunun yanı sıra çocukların psikolojilerinin yanında tasvir yaparak görüntü ve davranış olarak da diğer çocuklardan farklı oldukları gösterilmeye çalışılır: "Karanlık denilecek kadar loş bir yemekhanenin içinde en fazla görünen işte bunlar: Uslu çekingen küçükler öyle sessiz ki... Birer hayal zannediliyor... En ufak bir hareketini bile sanki birini rahatsız etmekten korkar gibi yapıyorlar... Bu solgun benizli zayıf çocuklar neden bu kadar korkak?"

Yazarın yaptığı bir diğer şey de, sürekli cevabını bildiği soruları okura yöneltmesidir: "Bunlar da çocuk niçin gülmüyorlar? Neden daha şimdiden gözleri sanki uzun uzun elemli bir hayat yaşamış bir insanın gözleri gibi yorgun ve ölü... Henüz yaşamaya başlamış bu çocuklardaki bu genç, bu mini mini başlardaki bu renk renk gözler neden böyle hazin? Ne düşünüyorlar? Ne hatırlıyorlar? Niçin gülmüyorlar?"

Yazar adeta sorularla okurun hikâyeyi daha da merak etmesini sağlamaya çalışır.

DAKTİLO KIZ

Mart 1930 – Mahmut Yesari

Antika imalatı Anonim Şirketi'nde çalışan Muammer Bey'in başından geçenler anlatılır.

Şirket müdürü daireye gelir ve kimseyi göremez; sadece iki kişi çalışmaktadır. Birisi Muammer Bey, diğeri de odacıdır. Gördüklerine hem çok aşıran, hem de Muammer Bey'i takdir eden müdür, Muammer Bey'in buna işin altından kalkmasının zor olduğuna, bu yüzden kendisine bir daktilo kız (sekreter) alınmasına karar verir.

Ertesi gün daireye Melahat Hanım gelir. Daktilo yazmasını bile bilmeyen bu hanım, aynı zamanda işi öğrenmek niyetinde de değildir. Birinci gün işe gelir arkasından gelen üç gün boyunca iş yerine uğramaz. Müdür bu arada izinli olanlardan Rakım Bey'in izninin iki gün önce dolduğu halde işe gelmediğini görünce kızar, ayrıca Melahat Hanım'ı da alış-veriş yaparken caddede görmüştür.

Muammer Bey'i çağırır ve bu iki kişinin gelmemelerinin bir nedeni olmadığını, bu yüzden de hesap cetveline isimlerinin yanına kesim işareti koyup dosyaya işlenmesini, maaşlarından para kesilmesini ve sicillerine de bu sorumsuzluklarının işlenmesini ister.

Aradan çok kısa bir zaman geçer; müdür bey telaşla gelir ve bu iki kişinin deftere işlenmemesi söyler, ama Muammer Bey işlemiştir. Kayıtlar tekrar düzeltilir. Müdür bey bu iki şahsında üst düzeyde birilerini tanıdığını öğrenmiş ve geri adım atmıştır. Bununla da kalmamış Melahat Hanım'ı daha da teşvik edebilmek için maaşına zam yapacağını açıklamıştır.

Hikâyede bir tek olay anlatılır. Müdür beyin kızdığı, disiplinsizlikle suçladığı elemanların tanıdıklarının olduğunu öğrenmesiyle geri adım atması anlatılır. Hikâye bir vakadan meydana gelmiştir. Anlatıcı varlığını okura

hissettirmemeye çalışmıştır. Adeta bir kameraman gibi olayı tarafsızca, düşüncelerini ön plâna çıkarmadan okura aktarma çabası içindedir. Müşahit bakış açısıyla anlatılmıştır.

Hikâyenin kahramanları Muammer Bey ve Müdür Bey'dir. Bütün olan bu iki kahramanın etrafında şekillenir. Bir de bütün bu olayların meydana gelmesini sağlayan yardımcı şahsiyetler Rakım Efendi ve Melahat Hanım'dır. Dairede çalışan memurlar ve odacı dekoratif unsur konumundaki şahıslardır.

Hikâyenin zamanı dört beş günlük bir zamanı içine alır. Birinci gün, Müdür Bey'in Muammer Bey'i dairede çalışırken görmesi, ertesi gün Melahat Hanım'ın sekreter olarak işe başlaması, üç gün boyunca işe gelmemesi ve Müdür Bey'in buna kızıp deftere maaş kesimi cezası vermesi; ardından bu cezayı sildirmesi dört beş günlük bir günü içine alır.

Hikâye Antika İmalatı Anonim Şirketi'nde geçmektedir. Değişik mekân ise Melahat Hanım'ı Müdür Bey'in Beyoğlu'nda elinde paketlerle görmesidir.

Hikâyede çok çalışanla, hiç çalışmayanın aynı kefeye konulduğu, hatta çalışmayanın ödüllendirildiği gösterilir. Faydacı bir yaklaşımla toplumsal aksaklıklar gösterilmeye çalışılmıştır. Yazarın amacı toplumda yanlış olan adaletsiz gelir dağılımını gözler önüne serip düzelmesini sağlamaktır.

Konuşmalarla daha gerçekçi kılınmaya çalışılmıştır. Hikâyeyi yazan yazar zaman olarak bizzat bildiği şeyleri anlatırken görülen geçmiş zaman bilmediği durumlar aktarılırken öğrenilen geçmiş zaman kullanılır.

SINIFTA ÇILDIRAN HOCA

Mart 1930 – Sadri Ethem

Hikâyede bir öğretmenin komik dramı yer alır. Kimya öğretmeni tam dersi bitirip gidecekken daha zamanın olduğunu görür ve "sorusu olan var

mı" diye sorar. Bu soru üzerine öğrencilerden birisi öğretmene nitrogliserin nedir diye bir soru yöneltir. Öğretmen bu sorunun üzerine bocalar kalır. Cevaplamazsa öğrencilerin gözünde bilgisiz ve cahil sanılacaktır. Bu onun öğretmenlik hayatına sürülen kara bir leke olacaktır. Oysa yakın bir zamanda dönemin padişahı II. Abdülhamit'e bir suikast düzenlenmiştir. Bu suikast de nitrogliserinle gerçekleşmiştir. Her ne kadar padişah bu olaydan yara almadan kurtulsa da birçok insan ölmüştür. Bu olay öğretmenin gözleri önünde tekrar cereyan eder sanki. Ayrıca nitrogliserin kelimesinden insanlar korkar olmuşlar, gözlerinde birden işkence, polis, karakol canlanmaktadır. Hem nitrogliserinin ne olduğunu anlatmak, hem de korkusundan susmak isteyen öğretmen, bu bocalamaya dayanamaz ve bunların bir hafiye tuzağı olduğunu düşününce iyice sinirleri bozulur ve öğrencilerinin gözleri önünde sinir krizi geçirir.

Hikâyede bir olay halkası vardır. Hikâyede hâkim bakış açısı kullanılır.

Hikâyede iki zaman kullanılır. Birincisi hocaya soru sorulması ve hocanın buna cevap verip vermemek konusunda düşünüp kalması ve delirmesi anlatılır. Bütün bu zaman dersin biteceği son dakikalarda olur. Ama hocanın gözleri önüne gelen II. Abdülhamit'e suikast yapılması ve nitrogliserinin her yerde sakıncalı görülmesi de ayrı bir zaman dilimini ifade eder.

Hikâyede görülen mekân ise sınıftır. Ama tıpkı zamanda olduğu gibi mekânda da Padişah'ın camide suikasta uğraması ve İstanbul'un semtlerinde, eczanelerinde nitrogliserinin yasaklanması da farklı mekânları hikâyede görmemizi sağlar.

Hikâyenin kahramanı kimya hocasıdır. II. Abdülhamit yardımcı şahıstır. Öğrenciler ve öğretmenin karısı, hademeler ise dekoratif unsurdur.

Hikâyede meslekî anlamda prestij kaybına uğramaktan korkan bir öğretmenin cevabı söylediğinde yaşayacağı problemlerden korkması

kaygılanması sonucu nasıl çıldırdığı anlatılır. Korku ve endişenin insanı nasıl etkilediği görülmektedir. Kesin bir mesaj, okuyucuya iletilen bir ders yoktur. Üzerinde durulan asıl nokta, korku ve endişenin insanları düşürdüğü komik, bir o kadar da hüzünlü durumdur.

Öğretmenin kendi kendine konuşması görülür, iç monolog yöntemine başvurulmuştur.

Okuyucunun gözünde canlandırabilmek için yanısıra seslerden faydalanılmıştır: “Sıra kapakları... pat pat, ayak gürültüsü”

Öğretmenin hafızasında düşündüğü anlık amacı ve sonucu olmayan korku ve panik anında düşünülen bu fikirleri okura belli etmek için üç nokta kullanılır: “Sonra... polisler, kanun kolları bütün İstanbul’u sardılar...”

“Söyleyemem, söyleyemem...” gibi cümleleri görürüz. Okurun gözleri önünde olayları canlandıran hüzünlü ve komedinin iç içe geçtiği hoş bir durum hikâyesine örnektir.

RÜVEYDE HANIM’IN İZNİ

Mayıs 1930 – Mahmut Yesari

Rüveyde Hanım evleneceği zaman herkes evleneceği adamın çok kıskanç ve katı kurallı olduğunu söyler. Adam evlenince aynen söylenenler gibi Rüveyde Hanım’a izin vermez. Bir gün Rüveyde Hanım, kocasının özelliğini keşfetmişti. Kocası kendi dediğini yapmaya meraklı bir adamdı. Diğer huyu da ne olduğunu anlamaktı. Rüveyde Hanım bir gün gezmeye gitmek için izin ister ama kayınvalidesinin evde kalacağını, izin vermeyeceğini söyler. Bunun üstüne adam izin verir ve gezmeye giderler. Bu arada seneler geçer, çocukları olur. Rüveyde Hanım çocukları gündüzden

kışkırtır, akşam babaları gelince üstüne saldırırlar, kendisi de bu arada izin alır. Böylece hiç evde kalmaz.

Hikâyeyi bize başkahraman anlatır. Hikâye bir olay halkasından oluşur. Rüveyde Hanım'ın evlenmesi ve kocasından izin alma çabaları.

Hikâyenin kahramanı Rüveyde Hanım'dır. Hikâyedeki yardımcı kahraman, Rüveyde Hanım'ın kocasıdır. Rüveyde Hanım'ın kayınvalidesi, görümcesi, babası ve komşu kadınlar dekoratif şahıslardır.

Hikâyenin zamanı, kahramanın anlatış zamanıdır ama anlattığı olay geçmişte ilk evlendiği zamandan çocuklarına kadar olan zamanı kapsar.

Mekân olarak önce Rüveyde Hanım'ın babasının evi, ardından kocasının evi, sonra Filya tarlası ve Kâğıthane görülür.

Hikâyede, bir kadının karşısındaki erkeğin zayıf tarafını bularak, onun sert görüntüsüne rağmen içindeki hassas yönlerini istismar etmesi anlatılmaktadır.

Hikâyede Rüveyde Hanım, derdini okura kendisi anlatmaktadır. Kahraman anlatıcı tekniği kullanılmıştır. Okur, âdeta olayı Rüveyde Hanım'ın ağzından birebir dinler. Bu yüzden de hikâyede birinci tekil kişi şahıs eki fazlaca kullanılmıştır. Diyaloglarda ise Rüveyde Hanım ve kocasını okur sürekli olarak karşı karşıya görür.

KEDİ KORİDORU

Haziran 1930 – İlya Erenburg

1917 yılında Fransa ve Almanya, kömür havzaları için savaşa girer. Bu savaş sonucunda Fransız çiftçi olan Piyer bağcılık ve Alman asıllı Peter de hayvancılıkla geçimlerini sağlar. Bu iki adam, farklı coğrafyalarda aynı tarz hayatı yaşamaktadırlar. İkisi de orta hallidir, eşleri vardır ve eşlerini çok severler. Piyer'in eşi Janne, Peter'in eşi ise İoganna'dır. Bir gün iki askerin de

komutanları, karşı tarafın postalarının durumunu tespit etmeleri için emir verir. Bunun üzerine ikisi de karşı tarafa giderken siperde karşılaşır ve birbirlerini öldürürler. Onlar öldükten sonra, eşleri hayatın akışına uyup tekrar günlük hayatlarına devam ederler ve sonunda başkalarıyla evlenirler.

Hikâye bir tek vaka halkasından meydana gelmiştir. Anlatıcı her şeyi ilâhî bir kudretle biliyormuşçasına bize anlatır. Hâkim bakış açısı kullanılmıştır.

Hikâyenin kahramanı Piyer ve Peter'dir. Bütün olay, onların etrafında olur. Yardımcı kahramanlar Janne ve İoganna'dır. Diğer askerler ise dekoratif şahıslardır.

Hikâye, savaşın başlamasından bitmesine kadar olan dönemi kapsar. Bu zamanda geçmiş ve savaşın nedeni hatırlatılır.

Hikâyede hiç kimsenin olmayan ülke, savaşın nedenini temsil eder. Asıl mekân siperdir.

Hikâyenin teması, savaşın kimseye yarar sağlamadığı, masum insanların bilmediği yerlerde, bilmedikleri sebeplerden öldükleridir.

Hikâyede şiirselliği yakalamak için benzetmelerden yararlanılmıştır: "Yıldızların ışığı bize binlerce senede geliyor, halbuki insanın hayatı ne kadar kısa: çocukluk, oyuncaklar, aşk ve çalışma, hastalık, ölüm…" ve "Fevkalade kuvvetli teleskoplar ve diyağramlar var, akıl ve göz var, fakat bu küçük ömrü tartmak için nasıl bir terazi yapmak lazımdır ki, bir kefeye yıldızların ışığını, lâyetenahi adetleri, fezayı, kâinatı, öbür kefeye acayip insan tohumunu, onun nasıl serptiğini, nasıl başaklandığını ve nasıl kuruduğunu koymak mümkün olsun? Kim bilir, belki ehemmiyetsiz kırk bu kadar sene daha ağır basar?" cümleleri bu konuda örnek teşkil edebilir.

"Harp vardı. Günün birinde bu muharebeyi ötekilerden ayırmak için 'küçük' veya 'büyük' diye başına bir sıfat takarlar belki." cümlesinde olduğu gibi hikâyede zıtlıklara oldukça fazla yer verilir. Bitmeyen cümlelere de sıkça rastlanır: "Bir gün Piyer hastalanmıştı. Kulağının arkasında çıban çıkmıştı da

öyle ağrımıştı ki…", "Ateş aramak kabil değildi, çünkü en küçük bir el hareketi kavga ve ölüm demekti…"

GÖRÜNMEYEN İKİ KADININ KAVGASI

Haziran 1930 – Sadri Ethem

Cennetzâde Bekir Efendi, ilçede hastaları tedavi eden, dini bakımdan herkesin sevip saydığı bir kişidir. Bir gün ilçeye Sabih Aziz adında bir mühendis gelir. İlçeye ucuza elektrik tesisatı kurar ve vali bunu destekler. Cennetzâde Bekir Efendi'nin bir petrol istasyonu vardır, ancak köye elektrik gelince satışları iyice düşer ve Bekir Efendi'nin maddi durumu kötüye gitmeye başlar.

Bekir Efendi'nin dört karısı vardır. Dördüncü eşinin en sevdiği şey süs, takı, altındır ve gözünü doyurmanın imkânı yoktur.

Mühendisin de bir karısı vardır. Bu kadın lüks yaşamayı çok sever. Mühendis Belçika'ya bile gitmiştir, ancak kadının masraflarına para yetiştirememektedir.

Bekir Efendi, elektrik kullanımına devam edilmesi durumunda iyice fakirleşeceğini düşündüğünden, köylülere elektriğin suyu zehirlediğini, bu şekilde devam edilirse ürünün kötü olacağını söyler. Sonunda vali halkın hıncından korkup, mühendisin işine son verir ve elektrik ilçeden geri alınır.

Hikâye, iki olay halkasından meydana gelir. Birincisi, Bekir Efendi'nin hayatı ve eşleri, ikincisi ise mühendis ve eşidir. Bu iki adamın yolları, aynı ilçede kesişir. İkisinin de bu mücadeleye girişmelerinin sebebi, eşleridir. Aslında sahnenin arkasında, bu kadınlar arasında savaş yapılmıştır.

Hikâye, hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır ve zaman olarak geniş zaman kullanılmıştır. Cennetzâde Bekir Efendi ve mühendis Sabih Aziz, hikâyenin başkahramanlarıdır. Bekir Efendi'nin dördüncü karısı ve

mühendisin karısı, yardımcı şahıslardır. Vali ve ilçedeki köylüler, dekoratif şahıslardır.

Hikâyenin mekânı Bekir Efendi'nin evi ile ilçe sokaklarıdır. Hikâye, mühendisin gelmesi ve elektriği kurduktan sonra tekrar geri dönmesi arasındaki üç aylık bir zamanı kapsar.

Hikâyede iki kadının isteklerinin, erkeklerin hayatını nasıl etkilediği anlatılır. Köylülerin hayatını okura hissettirebilmek için, onların aksanıyla konuşmalar yapılmıştır ("Acep bu ne ola ki?" gibi).

Anlatımda şiirselliği yakalamak için benzetmelerden yararlanılmıştır: "Tuz taşıyan develere nasıl sıra sıra çanlar takılırsa Bekir Efendi de karılarını öyle süslerdi."

Bir de yazarın hikâyeye müdahale ettiği görülür: "Hikâye değil mi at gitsin demeyiniz. Hala hayret ediyorum, çünkü Bekir Efendi karısını çıldırasıya sever."

Burada yazarın kişiliğini eserinde gizlemediği, açık olarak fikirlerini hikâyede yansıttığı görülür.

NAMUSLU HIRSIZ

Temmuz 1930 – Feodor Mihailoviç Dostoyevski

Hikâyede bir ev sahibinin hizmetçisinin ısrarı üzerine evini üç rubleye kiraya vermesiyle başlar. Ev sahibi kiracısından çok memnundur. Adamın ismi İstafi İvonoviç'tir, asker kökenlidir ve terzilik yapmaktadır. Bir gün evsahibinin ceket ve pantolonunu düzeltirken kapı çalar ve gelen hırsız evsahibinin şaşkınlığından yararlanarak elindeki ceketini alır ve kaçar.

İstafi İvanoviç bu olaya çok içerler. İkinci hikâyemizde zaten burada başlar. İstafi İvanoviç'in gittiği bir meyhanede arkadaşı olmuştur. Bu adam bir ayyaştır, ama iyi bir insandır. Emilyon, İstafi İvanoviç'in evinde kalır. Her ne kadar evinde istemese de Emilyon'un masumluğu onu etkiler ve evinden kovamaz. İstafi İvanoviç evindeki sadıkta diktiği ama daha sonra satamadığı iki pantolonu saklamaktadır. Birgün pantolonları satmak için arar ama bulamaz, Emilyon'dan şüphelenir. Emilyon inkar eder. İki arkadaşın arasına şüphe ve suçluluk duygusu yerleşmiştir. İstafi İvanoviç artık sandığını kilitlemektedir. Bunun üzerine Emilyon evi terk eder ve üç gün boyunca gelmez. İvanoviç arkadaşını arar, ama bulamaz. Üç gün sonra eve gelir, açlıktan yüzü bembeyazdır. İçkiyi bırakmıştır. Emilyon paltosunu İvanoviç'e verir ve pantolonları aldığını yerine bunu verdiğini söyler ve kendisinden af diler. Ölüm döşeğindeki adamı korku sarmıştır. Biraz sonra da ölür. İstafi İvanoviç işte böyle namuslu hırsızların da olduğunu ev sahibine anlatır.

Hikâyede iki vaka içiçe geçmiş durumda anlatılır. Birinci vaka ev sahibinin hizmetçisinin zoruyla bir odayı kiracıya vermeyi kabul etmesi ile başlar. İstafi İvanoviç evi tutar ve evsahibinin ceket pantolonunu diker. Bu sırada kapı çalar evsahibinin elindeki ceketi çalar.

Hikâyedeki ikinci olay ise, İstafi İvanoviç'in bu hırsızlık olayından etkilenerek başından geçen başka bir hırsızlık olayını anlatmasıyla başlar. Burada arkadaşı olan Emilyon'un yaptığı hırsızlığı ve ardından af dilemesi olayını nakleder.

Hikâyeyi bize önce evsahibi anlatır, ama daha sonra ikinci hikayede anlatıcı değişir ve sözü İstafi İvanoviç alır. Yazarın anlatıcı olarak kullandığı teknik kahraman anlatıcıdır.

Hikâyede gördüğümüz kahramanlar birinci hikâyede baş kahraman ev sahibidir. İkinci olayda kahraman İstafi İvanoviç ve Emilyon'dur. Yardımcı kahramanlar ise hizmetçi Agrefena'dır ve hırsızdır. Pantolonları diktiren, ama

almayan toprak sahibi, meyhanedeki insanlar, İstafi İvanoviç'in evinde kaldığı yaşlı bayan ve sokaktaki insanlar dekoratif şahıslardır.

Hikâyede iki zaman anlatılır. Birinci zaman ev sahibinin kiracısını kabul etmesi, birkaç gün sonra ceket ve pantolon provasında elinden ceketinin çalınması birkaç günlük bir olaydır. İkinci hikâyenin zamanı ise, evsahibinin ceketinin çalınması üzerine İstafi İvanoviç'in iki yıl önce başından geçen bir olayı anlatmasıyla başlar. Bir meydanede tanıştığı Emilyon'un yanında kaldığı günlerde bir gün o evde yokken sandıkta sakladığı pantolonu çalması ve iki hafta sonra evi terk etmesi; üç gün sonra da tekrar gelmesi ve ölmesi üç dört haftalık bir zamanı içine alır.

Hikâyede kulalnılan mekânlar İstafi İvanoviç'in ilk evi, meyhanedir. İkinci hikâyede İstafi İvanoviç'in yeni evi geçer.

Hikâyede keskin açık bir ana fikir yoktur, ama Çehov tarzı hikâyede olduğu gibi şahıslar ve durum üzerinde yoğun bir şekilde durulmaktadır.

ENAYİNİN BİRİSİ

Temmuz 1930 – Sadri Ethem

Yazar çok sevdiği bir arkadaşını ziyaret etmek ister, ama bir türlü bulamaz. Evinden ayrılmış, karısından boşanmış, çalıştığı işyerinden kovulmuştur. Arkadaşından günler sonra imzasız ve adressiz bir mektup gelir. Mektupta arkadaşı yazara başına gelenleri anlatır. Olaylar şöyle gelişmiştir: "Akşam eve yorgun gelirken kitapçı çağırır ve yüzde elli indirimle kitap satmak istediğini, eğer etrafındaki arkadaşlarına ve öğretmen tanıdıklarını söylerse memnun olacağını söyler. Adam bu teklifi kabul eder ve arkadaşlarına söyler. Arkadaşları bu kitaplardan alır, ama parayı getirmezler.

Sonunda kitapçının her gün kitapların parasını istemesinden sıkılır ve kitapçıdaki alacağını arkadaşlarının borcuna sayar. Durumu arkadaşlarına anlatır ve borcu kendisine ödemelerini ister, ama bir türlü parasını alamaz. Bir gün birahaneye gider, kendisine borcu olan kişilerin ondan "enayi" diye bahsettiklerini duyar. Arkadaşları alkolün etkisiyle meyhanede enayi diye işaret edip yüksek sesle gülerler. Yanındaki kadınlara olanları anlatırlar. İnsanlar hep ondan enayi diye bahsederler. Sokakta giderken arkadaşlarıyla birlikte oturan kadınlardan biri "nasılsın enayi" diyerek selam verir. Berberde nasılsa enayi diye yüzünü kör usturayla tıraş ederler ve yara bere içinde kalır. İşten de meyhanede olay çıkardığı için dövüldüğü söylenir; yaralı yüzü gören müdür derhal onun işten kovulmasını ister. Bütün bu olaylara dayanamayan adam hiç kimseye söylemeden bulunduğu yerden kaçar. Hikâyenin sonunda kimseye iyilik yapmaması gerektiğini öğrenir.

Hikâye bir olaydan meydana gelmiştir. Hikâyeyi bize anlatan kişinin arkadaşının kaybolmasıyla başlar ve ondan haber gelip başından geçenleri anlatmasıyla son bulur.

Hikâyede bir olay halkası vardır fakat iki anlatıcı tarafından okura nakledilir. Önce yazarın seçtiği kişi bize olayı aktarır, ama sonra hikâyenin kahramanı bizzat mektubunda olayı kendisi anlatır. İki teknik de kullanılmıştır; hem hâkim bakış açısı, hem de kahraman anlatıcı yöntemi vardır.

Hikâyenin zamanı on beş yirmi günlük bir zaman dilimini kapsar. Dostunun gitmesi ve bu mektubun gelmesi ile geçen zaman dilimi vardır. Oysa hikâyede bir de olayın gerçekleşme zamanı mevcuttur. Bu zaman, anlatıcının dostunun evden gitmesinden yirmi gün evvel olur. Arkadaşlarının karşısına çıkıp meyhanede onu rezil etmeleri, trende adamları görmesi, ertesi gün metresi ile çarşıya çıkması, traş olması, iş yerinde olayın duyulması üç günlük bir zaman dilimi içinde gerçekleşir.

Hikâyenin ilk mekânı kitapçıdır, meyhanede, trende ve berberde devam eder; en son işyerinde son bulur. Anlatıcı ise mekân olarak evinde görülür.

Hikâyenin şahıs kadrosuna bakacak olursak ilk olarak anlatıcıyı, daha sonra anlatıcının dostu olan kahramanı görürüz. Kahramanımızı kandıran arkadaşları, kitapçı, metresi, karısı ve müdür yardımcı unsurdur. Trende, birahanede, işyerindekiler ise dekoratif şahıslardır.

Hikâyenin kesin bir teması yoktur. Çehov tarzı hikâyeye örnek teşkil etmektedir. Kahramanın yaptığı iyilik sonucunda düştüğü durum gözler önüne serilmektedir. Yazarın dikkati çektiği bir başka durum ise, toplumdaki değişmedir. Toplumun kıstasları değişmektedir. Sahtekârlık yapanların toplum tarafından kınanması gerekirken, iyilik yapan kınanmaktadır. Bu toplumdaki etik kuralların, ahlaksal yapının değişmekte olduğunu göstermektedir.

Konuşmalara özellikle çokça yer verilmiştir. Yazar, sanki mektubu okurun gözünde canlandırmak istercesine konuşmalarla zenginleştirmiştir.

KENDİ HUNUMLA YAZDIM BEN HÜKMÜ İDAMIMI

Ağustos 1930 – Orhan (Nazım Hikmet)

Hikâyede köyünden iflas ettiği için şehre gelip fabrikada çalışan Mehmet Efe anlatılır. Ferdiyetçi bir kişidir, fabrikada arkadaşları toplu hak almaya çalıştıklarında onlara destek vermez. Ayrıca Mehmet Efe tamirhanede olan her şeyi müdüre anlatmaktadır. Bir gün Mehmet Efe işe geç geldiği için yevmiyesini keserler. Buna efe çok sinirlenir; sakinleştiğinde ise derinlere dalarak türkü söyleye başlar. Bunu gören ustabaşı Cemal müdüre söyler ve bir yevmiyesinden daha olur.

Sonunda Cemal, efeyi avucuna alır, birlikte meyhaneye gitmeye başlarlar. Cemal Mehmet Efe'ye "Kendi hunumla yazdım" gazelini öğretir. Bu şarkı efenin dayanma sınırının sonunda olduğunu hissettirir ve Efe kendini içkiye verir. Sonunda onu işten çıkarırlar. Efe'yi kumpanya müdürünün yanında uşaklığa yerleştirirler, ama çok içtiği için oradan da atılır.

Mehmet Efe umumî evlerin sokaklarından şarkı söyleyerek dolaşmaya başlar. Cemal, dostu Benli Fatma'yı vurunca şahit olarak Efe'yi karakola götürürler.

Hikâyede büyük şehrin düzenine alışamayan Mehmet Efe'nin başına gelenler anlatılır. Fabrikanın tamirhanesinde çalışan Efe, arkadaşlarıyla birlik olup hak almak yerine, bireysel olarak hak alma çabası içine girer ve bu onun yanlış yollara sapmasına neden olur.

Hikâye bir olaydan meydana gelir; tek vaka zincirinden oluşur. Hikâyeyi bize hikâyenin kahramanlarından Süleyman anlatır. Süleyman yazarın sözünü emanet ettiği şahıstır.

Hikâyenin kahramanları Mehmet Efe'dir. Yardımcı şahıslar ise Cemal, Süleyman ve Süleyman'ın arkadaşıdır. Benli Fatma, meyhanedeki ve fabrikadaki kişiler dekoratif şahıslardır.

Hikâyenin mekânı fabrika, meyhane, kerhanenin bulunduğu sokaktır.

Hikâyede köyden iflas ederek gelen köylünün şehir hayatında yaşadığı zorluklar, arkadaşlarıyla birlik olmak yerine bireysel hak arama çabasına girmesiyle yanlış yollara girerek nasıl bir çıkmazın içine sürüklendiği anlatılmaktadır.

Üzerinde durulan bir diğer konu ise, insanların psikolojik olarak sürekli olumsuzluk yaşadıklarında en son olayın adeta bir damla gibi dolan bardağı taşırmasına dikkat çekilir. Kişi davranışlarını düzeltmek, hatalarından sıyrılmaya çalışmak yerine şarkılara, kadere, içkiye sığınarak dertlerini geçici

olarak unutmaya çalışır. Yazarın karşı çıktığı budur. Süleyman, Mehmet Efe'nin tersi bir karakterdir. Yazar bir olumsuz, bir de olumlu şahsı karşı karşıya getirerek, okuruna olması gerekeni anlatır.

Hikâyede karşımıza yeni yeni çıkan kavramlar vardır. Proletarya, hak gibi kavramlar hikâyede görülür. Ayrıca yazar hikâyeye şiirsel bir hava katmak için adeta şiirde kullanılan tekrar, yani nakaratı yazıya taşır. Bunu hikâyede şöyle görürüz: "Domuzuna yağmur yağıyordu" bu ifadede tekrarla hem şiirsellik verilmeye çalışılmış, hem de yağmur sinsi zarar vermeye çalışan bir varlığa benzetilmiştir.

Yazıda şiirsellik oluşturabilmek amacıyla benzetmelerden yararlanılmıştır: "Hava sıcak kurşunî karanlıktı." Ayrıca cümle yapısına bakılacak olursa; basit cümle kullanılmıştır. Gereksiz sözcüklerden oluşan uzun cümleler kurarak anlatmak yerine, hikâyeyi basit cümlelerle anlatma çabası içine girer, amacı her kesimin anlayacağı tarzda yazmaktır.

Kahramanların eğitim seviyesine, yaşama şekline uygun şekilde konuşturuldukları görülür: "Ha işte o... Mehmet Efe de proleterizasyona uğramış. Aydın civarındaki köylerden birindeymiş. Vergi mergi, falan filan derken gitmiş toprağı elinden... Şehre düşmüş. Tütünde çalışmış biraz..."

Hikâyede diyaloglara çok fazla yer verilmiştir. Bunun nedeni okuyucunun gözünde olayı canlandırabilmek içindir.

Hikâyede mekânda adeta okuyucunun gözleri önünde canlandırılmak istenir. İşçinin fakirliği, sefilliği adeta içinde oturduğu mekâna yansıtılır. Hikâyede Süleyman ile arkadaşının oturduğu lokantada cam yoktur, bir pencerenin camı gazete kağıdıyla kaplanmıştır. Gazete kağıdı pencereye hamurla yapıştırılmıştır. O da yağmurla birlikte yapıştırıldığı yerden çıkarılmıştır.

Hikâye farklı bir tarzın ilk habercisi gibidir.

BİR KAYIŞ KOPTU ÜÇ ADAM ÖLDÜ

Ağustos 1930 – Sadri Ethem

Bir işçinin direği boyarken aşağıda konuşanları duymasıyla başlar hikâye. İşçinin karısı hakkında konuşuyorlardır. Karısı amelelik yaparken kayış kopmuş ve kadın ölmüştür. İşçi karısının öldüğünü öğrenince direkten inmek ister, ama amiri kızar. Yerine amele buluncaya kadar direkteki işini bırakamayacağını söyler. Adam karısının acısıyla cenazeyi hangi parayla kaldıracağını düşünürken, elektrik çarpar ve direkten aşağı düşer.

Durumu çok kötü olan işçiyi hastaneye götürmeye bile gerek görmezler; annesi gelir, işçiyi alır. Evde karısı ve adamı annesi yatırır. Büyükanne oğlu ve torununun karnını doyurmak için işe gider, çocuk mangalda ısınayım derken mangalı düşürür ve yanar. Ertesi gün gazetede mangalın devrilmesi sonucu evde üç kişinin öldüğü yazılıdır.

Hikâyede bir olay anlatılır. Tek olay halkasından meydana gelmiştir. Hikâyeyi hâkim bakış açısıyla anlatan, her şeyi bilen bir anlatıcı görülür.

Hikâyede keskin bir kahraman ve yardımcı şahsiyet yoktur. Hikâyenin kahramanları boyacı işçi, karısı, çocuğu, annesi ve yol memuru görülür.

Hikâyenin mekânı önce sokakta direğin tepesindeki işçinin caddeyi seyretmesi ile caddede başlar, daha sonra evde devam eder.

Hikâyenin zamanı bir gündür, bütün bu olanlar bir günde olup bitmiştir.

Hikâye sosyal fayda amacıyla yazılmıştır. Yazarın amacı işçi kesiminin karşılaştığı zorluklara dikkat çekmektir. Boyacı ve karısının ölümü toplumun ilgisini çekmez, hastalanmaları hatta yaralanıp ölmeleri bile toplum için önemli değildir. Ölümleri bile gazetede kendi suçlarıymış gibi gösterilir. Ne sosyal hakları vardır, ne de toplum için bir önemleri vardır. Yazar toplumun işçi sınıfına karşı gösterdiği ilgisizliği yansıtmaya çalışır.

KAYBOLAN ADAM

Eylül 1930 – Sadri Ethem

Tüfek ustası Settar Efendi, oğlu Mehmet'i meslek okuluna göndermiş ve dükkân kiralamıştır. Bu arada onu askeriyeden saymayan amele sınıfına koyan oğlu da okula gitmiş, ama okulu bitirememiştir. Settar Efendi oğlunun özgürce kendi istediği gibi çalışıp vatana hizmet etmesini ister. Mehmet'in işleri iyi gider, melon şapkası, güzel kıyafetleriyle hayatı iyidir. Bir gün arkadaşı Necmi'yi eğlenmek için çağırır. Necmi büyük sermayeli bir tamirhanenin onun dükkânının işini bitireceğini Mehmet'e söyler, ama o anlamaz. Bir gün Mehmet'in dükkânının yanına bir tamirhane açılır. Mehmet'in işleri günden güne kötüleşir. Önce sevgilisi terk eder, sonra Mehmet'in kıyafetleri değişir, sonra da dükkânı kapatır. Settar Efendi durumu öğrenince kalp krizi geçirir ve ölür. Sonunda Mehmet arkadaşı Necmi ile fabrikada çalışmaya başlar. Artık tek başına özgürlük için değil topluluğun özgürlüğü için çalışır.

Hikâye bir olay halkasından meydana gelir. Hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır.

Hikâyenin kahramanı Mehmet'tir. Yardımcı şahıslar Necmi ve Settar Efendi'dir. Dekoratif şahıslar Mehmet'in sevdiği kız, kızın babası ve onun erkek kardeşi, işçiler ve dükkan açılışında yer alan kişilerdir.

Hikâyenin zamanı birkaç aylık zamanı içerir. Settar Efendi'nin dükkanı açması ve işlerin önce iyi, sonra kötü gitmesini ve Mehmet'in işçi sınıfına katılmasıyla son bulur.

Hikâyenin mekânı öncelikle dükkândır. Daha sonra lüks barlar ve restoranlar görülür. Mekânlar çalışmayı birliktelik ya da bireysel eğlenceyi temsil eder. Dükkan ve fabrika emeğin bulunduğu yer iken, barlar ve

restoranlar bireysel, toplumdan uzak kendi zevkleriyle iç içe yaşayan insanı temsil etmektedir.

Hikâyenin üzerinde durduğu tema, bireyin kendi zevk ve sorunlarından biraz olsun (zorunlu da olsa) sıyrılarak toplumsal değişmelerin tam ortasında kendisini bulup bu değişime ayak uydurmasıdır. Mehmet kendi işinin sahibidir; işçi sınıfının problemlerine oldukça uzaktır. Oysa toplumsal yapı ve sanayideki değişime ayak uyduramaz ve işyerini kapatıp işçi sınıfına katılmak zorunda kalır.

BİR ORMAN HİKÂYESİ

Eylül 1930 – Sabahattin Ali

Yaşlı adam yanındaki genç delikanlıya ormanın kendilerinin her şeyi olduğunu söyler. Orman köylüler için çok önemlidir. Sonunda başlar başından geçenleri anlatmaya. Köyün gerisinde çok büyük bir orman vardır. Köylüler bu ormanla yaşamayı öğrenmişler, adeta onunla bir bütün olmuşlardır. Orman onların kahırlarını çeken vefalı bir dost gibidir. Bir gün hükümetin görevlendirdiği bir şirket köye gelir. Önce köylüler şirketin beraberinde getirdiği tehlikeyi sezmezler, ama sonra bu tehlike karşılarına çıkar. Şirket ormanı kesip yerine kuru toprağı bırakınca köylüler buna karşı ellerinde kalan son koruyu kurtarmak çabası içine girerler. Bütün köylüler şirkete karşı birlik olup, ormanı korumaya çalışırlar, oduncuları kovalarlar, memuru esir alırlar. Bunun üzerine hükümet görevlileri yanlarına jandarma da alarak köylüleri hapse attırır. Kadın, çocuk ve yaşlılar bunun üzerine kurtarılan memurun kaldığı odayı sabaha kadar taşlarlar. Yaşlı adam bunları anlatırken gence şu itirafta bulunur ve hükümeti şu sözlerle suçlar: “Delikanlı biz köylü adamlarız. Aklımız çok ilerisine ermez, şirket bu ormanları bize son sistem işleteceğiz dedi, ormancılığın usulü budur, dedi. Belki doğru

söylüyordu. Fakat bu işteki geriliğimizden istifade ederek bize eli böğründe bırakmak revayı hak mı idi?.. O bizim cahilliğimizi zavallılığımızı kesesini doldurmak için bahane yaptı, kendisiyle at yarıştıramayacağımızı biliyordu, hiç insaf etmeden hepimizin canına okudu...”

Hikâyede olay cahil köylülerin köylerine kurulan şirket ile ormanlarını kaybetmeleri anlatılır. Hikâye bir olay halkasından meydana gelmiştir. Hikâyede olayı yaşlı adam anlatmaktadır, ama bunu bize ileten yazarın sözünü emanet ettiği gençtir. Genç, yaşlı adamdan dinlediği olayı bize aktarmaktadır.

Hikâyenin zamanı iki tanedir. Birinci zaman, gencin hikâyeyi yaşlı adamdan dinlediği zamandır. İkinci zaman ise, ihtiyar adamın geçmişte bütün köy ile birlikte yaşadığı olayın zamanıdır. Bu olayın ne zaman başlayıp, ne zaman bittiği kesin olarak gösterilmemiştir.

Hikâyede kullanılan mekânlar da hikâyenin zamanı gibi iki tanedir. Birinci zamanda kullanılan ihtiyar adamın gencin yanında bir ormanın içinde başladığı konuşmadır. Burada mekân ormandır. Geniş bir orman tasviri yer almaktadır. Yapılan tasvirle okuyucuya adeta ormanın bir ruhu olduğu, konuştuğu, fısıldadığı hissettirilir. “Yalnız arkamızdaki büyük çam ormanında, ağaçların üstüne atılmış kırmızı bir çuha gibi rüzgârla hafif kıpırdıyordu... Sabahtan beri ancak mırıltıları duyulabilen ağaçlar konuşuyorlar, bağırıyorlar, sallanıyor, dallarını birbirine uzatıyorlardı. Yalnız ağaçlar değil, yerdeki otlar, kuru yapraklar, çalılar ağaçların gövdesine sarılan sarmâşık cinsinden nebatlar, hatta kahverengi mantarlarla koyu yeşil mantarlar bile canlanmıştı. Gürültülü bir kımıldama bir ses kargaşalığı ormanın kenarlarından dışarı dökülüyordu, arkamızda büyük bir cihan şehri uyanıyor zannediyordum.” Hikâyenin ilerleyen bölümünde karşımıza köy ve memurun kaldığı oda gelir.

Hikâyede üzerinde durulan asıl konu, devletin köylünün cahilliğini kullanması, ona yol göstermesi gerekirken, onu özel sektörün karşısında yapayalnız bırakmasıdır. İkinci konu ise, köylünün tüm cahilliğine rağmen

vefakâr dostu orman elden gitmeye başlayınca birlik olup ormancıları kovmasıdır.

Hikâyede geniş tasvirlere yer verilmiştir. Yazar bunu ormanın güzelliğini anlatmak için kullanır.

Yazar yaşlı adamın psikolojisine ve yöresel düşünce şekline yakın benzetmeler kullanılır: "Sansarın ağzındaki bir pilicin yahut kesilmek üzere olan bir kuyunun son çırpınışlarıydı bunlar delikanlı..."

İhtiyarın psikolojisi ve duygularına uygun olarak yazar ormanı hareket ettirir konuşturur: "İhtiyar biraz durdu, sert bir rüzgâr çıkmıştı. Ormanın bütün yaprakları ötüyor, haykırıyordu."

Yazar ormana hikâyede adeta bir ruh, bir kişilik verir ve hikâyeyi tasvirlerle geliştirerek okurun gözünde canlandırma imkânı sunar.

BİR ÇİN HİKÂYESİ

Eylül 1930 – Orhan (Nazım Hikmet)

Hikâyenin kahramanı Çinli bir çocuk olan Vanıfe'dir. Vanıfe'nin babası Çin'in nehirleri üzerinde taşımacılık yapan bir kayıkçıdır. Bir gün Vanıfe'nin babasının kayığına bir misyoner biner. Misyoner Vanıfe'ne yeryüzünü kimin yarattığını sorar; Vanıfe cevabını bilmediğini söyleyince, misyoner Allah'ın yarattığını söyler. Arkasından bir soru daha sorar, Vanıfe cevabı gene bilmediğini söyleyince, misyoner cevabın Allah olduğunu söyler. En sonunda Vanıfe'ye eğer yanağına birisi tokat atarsa ne yapacağını sorar. Vanıfe kendisine tokat atan kişiye tokat atacağını söyleyince, misyoner kızar ve kendisine kötülük yapan kişilere dahi iyilik yapması gerektiğini anlatır. Bunun üzerine Vanıfe misyonerin içi İncil nüshalarıyla dolu olan bavulunu suya atar. Misyoner bu davranışa çok kızar ve çocuğa bir tokat atar. Çinli çocuk

gülmeye başlar; misyoner kendisine kötülük yapana kötülük yapmıştır. Bunun üzerine misyoner Vanıfe'yi babasından eğitmek için ister. Fakir olan kayıkçı eşinin hamile olduğunu bir kişinin masrafının eksilmesinin iyi olacağını düşünerek Vanıfe'yi misyonere teslim eder. Vanıfe tam sekiz yıl misyoner okulunda eğitilir. Bu sekiz yıl boyunca İsa'ya hizmet etmek, sarı ırkın beyaz ırkı izlemesi gerektiği fikrini benimser. Yıllar sonra misyoner ölür. Doktor, bunun sebebi melez bir kadından geçmesi muhtemel frengi hastalığından kaynaklandığı söylenince, doktoru Hristiyanlığa davet eder ve onun Sunyatsen taraftarı olduğunu öğrenir. Doktoru daha da ısrarcı bir tavırla dinine davet eder, ama doktor ülkeyi terk etmesini isteyince, İngiliz konsolosluğuna sığınır. İngiliz konsolosluğu onu casusluk örgütüne sokar. Vanıfe birçok yattasını ihbar eder, ölümüne neden olur. Sonunda Sonyatsen'Den daha tehlikeli olduğu söylenen kızıllar gelir. Vanıfe sürünün önünde giden fabrikatörleri, afyon tacirlerini ülkeden deri rengi göz etmeden kovma çabası içine girince, Vanıfe onlardan birçoğunu ihbar eder, ama Amerikalılar ile bir gün İngilizler uyuşamayınca Vanıfe'yi Amerikalılar bir şarap mahzeninde öldürürler.

Hikâyede tek bir olay halkası vardır. Fakir kayıkçının oğlu Vanıfe'nin önceki hayatı ve misyonerle tanışıp, misyoner eğitim aldıktan sonraki hayatı anlatılmaktadır. Bir kişinin din adına kandırılıp nasıl kendi halkına karşı çalıştığı konu edilir. Yazarın hikâyede üzerinde durduğu bir diğer konu ise Avrupa ülkelerinin dini nasıl kendi lehlerine çevirdiği, din adı altında aslında beyaz ırkın üstünlüğünün içten içe nasıl diğer ırklara kabul ettirilmeye çalışıldığı anlatılmaktadır. Bu nedenle hâkim bakış açısıyla anlatıldığını söyleyebiliriz.

Hikâyenin kahramanı Vanıfe'dir. Misyoner, Vanıfe'nin babası, yardımcı kahramanlardır. Konsolos üyeleri, doktor, Vanıfe'nin ihbar ettiği insanlar ve kendisini öldüren Amerikalılar dekoratif şahıslardır.

Hikâyenin bilinen zamanı Vanıfe on yaşındayken kayıklarına binen misyonerle başlar ve sekiz yıl eğitim görür. Ardından Çin'i gezerler, bu iki yıl sürer. Sonra misyoner ölür. Vanıfe'nin doktoru dine davet etmesinin, İngiliz konsolosluğuna gidip casusluk yapmasının kesin bir tarihi yoktur. Kızılları öldürtmesi ise iki aylık bir süreyi kapsar. Daha sonra öldürülmesinde belli bir zaman belirtilmemiştir.

Hikâyenin ilk mekânı bir kayıktır. Ardından misyoner okulu karşımıza çıkar. Çin'in değişik yerlerine gitmeleriyle koca bir ülke okurun gözü önünde canlanır. En son olarak İngiliz konsolosluğu ve öldürüldüğü şarap mahzeni okura sunulur.

Hikâyenin okura verdiği kesin, bir o kadar da açık mesajı misyonerlik yapan Avrupalı devletlerin din adı altında diğer ırk ve ülkeleri nasıl asimile edip, nasıl kendilerine hizmet eder hale getirdikleri konu edilir. Demokrasi müjdecisi olan bu ülkelerin ve onların teşkilatlarının din ve demokrasi söylemleriyle çıktıkları yolda nasıl acımasızca insan öldürebildikleri aslında fikir farklılığına tahammül edemedikleri okura açıkça gösterilir. Vanıfe aslında asimilasyona uğrayan kendi halkına din adına ihanet eden ve bunun farkında bile olmayan masum bir Çinlidir.

Hikâyede yazar anlatırken benzetmelerden yararlanır; örneğin İncil'de bulunan insanların koyunlara benzetildiği bölümü kullanır. Beyaz ırkı İsa'nın sevgili koyunlarına benzetir; sarı ırkı bu koyunlara hizmet eden diğer koyunlara benzetir. Kızıl diye bahsettiği komünistleri ise sürüye saldıran kızıl kurtlar olarak anlatır. Bunlar yazarın değil misyonerlerin fikridir. Fakir ama masum Çinlileri ise adeta mekânla birleştirir: "Vanıfe sekiz sene mavi, kırmızı, sarı nehirlerde hasır yelkenli kayığı ile pirinç ve afyon taşımaya devam eden babasını bir kere olsun görmedi."

Yazar hikâye boyunca gerçek fikrini saklama ihtiyacını duymaz; açıkça düşüncelerini belli eder. Ama bunu kinayeli kızgın bir tavırla satırlarında belirtir: "-Ey sürüden uzak kalan bedbaht. İsa'nın çobanları seni hak yoluna

davet etmektedir... Sürüye gel... Ve bil ki, taşı toprağı gökte yıldızları yaratan Allah'tır. Allah'a ulaşmak için Fransızlara ve İngilizlere itaat et, zira onlar sürünün başında giderler... Sana bir beyaz fenalık yapınca, sen ona iyilikle mukabele et ve zinhar beyazların malına, mülküne, afyon depolarına ve mensucat fabrikalarına dokunma... Beyaz tüccarlar sana dört bacalı dört direkli gemilerle medeniyet getiriyorlar. Sen onların bu giranhane hamulesini taşımak için kollarının kuvvetini, gözlerinin ferini, beyninin kabiliyetlerini sarf et. Ecdadın tembeldi. Sen günde on beş saat çalışmayı alış. İsa çalışanları sever, hele beyazların fabrikalarında bir tabak pirince mukabil sekiz yaşından elli sekiz yaşına kadar çalışmaya dayanabilenlere bayılır."

Yazar hikâyede sosyal problemlere eğilmiş ve Çin'in içinde yaşadığı problemlerden yola çıkarak evrensel bir probleme hikâyesinde yer vermiştir.

GEMİCİ HİKÂYESİ

Teşrinievvel 1930 – Sabahattin Ali

Hikâyede genç bir delikanlının babası ölünce kız kardeşine ve annesine bakmak için gemilerde çalışmasıyla başlar. Delikanlı tutuktur, konuşmakta güçlük çeker. Dilinde problem olduğu için okuyamamıştır. Deniz ne soru soruyor ne de cevap istiyordur. Bu nedenle delikanlıya iyi bir can yoldaşıdır.

Geminin kaptanı tayfasını düşünmeyen yemeğin iyisini kendisine ayıran tayfaya ise sadece bakla yediren cimri bir adamdır. Bu arada geminin sahibi İstanbullu bir Yahudidir. Gemi oldukça eski ve kullanılmaz bir haldedir, ayrıca delikanlı gemide en zor iş olan ateşçiliği yapmaktadır.

Delikanlı bir gün niçin bu zor duruma katlandığını düşünür. Bu konuyu düşünmek istemese de hayatın acımasızlığı karşısında elinde olan tek kazancı düşünebilmesidir. Gemi sahibinin kendilerine hakları olan yirmişer lirayı verse, bu onun bütçesini etkilemez, ama gemicilerin hayatında önemli bir yükü kaldırabilirdi. Delikanlı biraz öncede kaptanın et yediğini görmüştür. Bunun üzerine tayfalara kaptanın odasına gidip et istemeyi önerir; sonucunda kaptan fırtına çıkacağı zaman tayfaların işi bırakmasından korkar ve tekrar işe dönmeleri için kuzu etini verir. Gerçi tayfalar sıcaktan pirzolayı yiyemezler ama bir kere haklarını almayı öğrenmişlerdir. Kaptan ilk durakta delikanlıyı ve tayfaları indirir.

Hikâye bir olaydan meydana gelir. Tek olay halkasından meydana gelen bir hikâyesidir. Hikâyeyi bize anlatıcı aktarır. Hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır.

Hikâyenin zamanı, birinci zaman gencin babasının ölmesi sonucu onun işe başlamasıyla görülür. İkinci zaman dilimi ise, gencin gemiye alındıktan sonra kaptandan eti alıp Portsayitte indirmesine kadar geçen zamandır.

Hikâyede kullanılan mekânlar gemi ve Portsayitte'dir.

Hikâyedeki kahramanlar delikanlıdır. Yardımcı kahramanlar kaptan anne ve babasıdır. Gemideki diğer tayfalar dekoratif şahıslardır.

Hikâyede imkânları elinden alınan işçinin hak almayı, mücadele etmeyi öğrenme süreci anlatılır. Korkup, çekinmek yerine birlik olup haklarını almayı öğrenen işçilerin hayatlarında farklı bir sayfa açılacaktır artık.

KÖYLÜNÜN ÖLÜMÜ

Teşrinievvel 1930 – Sadri Ethem

Hikâyede aç gözlü bir köylünün başından geçenler konu edilir. Köylüler bir oyuğa düşüp beyni patlayan bir adam bulurlar. Adamın üstündekilerden parasız olduğu anlaşılmaktadır. Ayağı da sakat olan bu adamın acaba bir düşmanı mı vardır. Jandarma bu adamın bir aşk cinayetine kurban gitmediğini, öyle olsaydı adamın bıçaklanacağını, böyle sinsice itilmeyeceğini belirtir. Adamın niçin öldüğü bilinemeyince hem tanıkları sürekli ifade vermeye çağırmaktan, hem de jandarmayı araştırma yapmaktan kurtarmak için intihar ettiğine hüküm verilir.

Olayın aslı ise şöyle gerçekleşmiştir. Köyün bir tane yaşlı bir öküzü vardır. Bütün köy halkı ona gözü gibi bakmaktadır. Herkes sırayla bu hayvanı alıp tarlasını sürmektedir. Bir gün fakir bir köylü sıra kendisinde olduğu için öküzün ahırına gittiğinde karşısında bir jandarma görür. Jandarma köylüyü on gün yol yapım çalışmasına gitmesi gerektiğini, çünkü yol vergisini vermediğini söyler. Köylü yalvarır yakarır, sonra geleceğini söyler. Köylü on gün yol yapımında çalışır. Sonunda topal bir bacakla köye gelir. Tarlası ekilmemiştir. Ne yapacağını bilemeyen köylü dilenmeye başlar ve eskisinden daha kötü bir duruma gelir. Artık profesyonel bir dilence olmuştur. Bir gün köylüler köye tren yolu yapılacağını söylerler. Bu habere bizim topal köylü de sevinir, ama bir sorun vardır. O da evliyadan olan Sarı Alaattin'in türbesi yola düşmektedir ve onun için türbeyi köye alacakları söylenir. Kahvehanedeki bazı köylüler "Gözün aydın olsun, artık evliya seni de iyileştirir" diye topalla eğlenir. Ayağının düzeleceğini duyunca köylü korkar. Ekmek teknesi olan topal bacağını bir hazine gibi saklar. Sonunda köyden kaçmaya karar verir; üç saat boyunca yürür. Evliyanın karşısına çıkmadan kaçmaya çabalarken karşısına tren gelir, ama köylü bunu tren yerine evliya zanneder. Pat pat diye ses çıkaran, kara dumanlar çıkaran heybetli heybetli soluyan evliyadan

başkası olamaz. Bacağını görmesin diye saklarken, ayağı fundalığa takılır ve düştüğü çukurda ölür.

Hikâyenin iki konusu vardır. Birinci konu, jandarmanın köylülerin bulduğu ölüyü araştırmaları ve ölüm sebebini bulamamaları; ikinci konu ise, köylünün başından geçen olaylardır. Hikâyeyi bize bütün yönleriyle anlatan bir anlatıcı vardır. Bu nedenle hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır diyebiliriz.

Hikâyenin kahramanı köylüdür. Bütün bu olanlar onun başından geçen şeylerdir. Hikâyedeki yardımcı şahıslar ise jandarmalar, köylüler, yol yapmaya gelen mühendislerdir.

Hikâyede belli bir zaman yoktur. Her şey on gün yol yapımı çalışmasına gitmesiyle başlar. Ardından sakatlığı sayesinde geçinir. Birkaç ay içinde usta bir dilenci olur. Ama trenin ne zaman geldiği adamın ne zaman kaçtığı kesin olarak verilmemiştir.

Hikâyenin tek mekânı köydür. Her şey köyde olup bitmektedir.

Hikâyede cahil köylünün tembelliğe alışması ve bu tembelliğe korumaya çalışırken nasıl sonunu hazırladığı anlatılmaktadır.

MESAİ 1/5 SAAT

Teşrinievvel 1930 – (İmzasız)

Muğla Valisi çalışma saatini 1/5'e indirir. Anlatıcı yanındaki kişiye hükümette olan alacakların verileceğini söyler. Adam başlar dert yanmaya, çünkü köyden vilayete gidecek, maliyeden bir istihkak kâğıdı alacak, bu iş akşama kadar sürer. Ardından valinin imza etmesi lazımdır, ama vali beşte gelir, imza için izin alınacaktır. Onu beklemek, gün almak, bu arada yatacak

ve yiyecek için de para verilecektir. Toplam masraf 15 liradır; ayrıca bütün bu işler sırasında köylünün köyde kalan işleri de çabasıdır.

Hikâye tek bir olay halkasından meydana gelir. Bize meseleyi yazarın sözünü emanet ettiği anlatıcı aktarır.

Hikâyenin kahramanı anlatıcı ve köylüdür. Yardımcı şahıs ise validir. Maliye ve valilikteki kişiler dekoratif unsur durumundaki şahıslardır.

Hikâyenin mekânı valilik ve maliyedir.

Hikâye bir iki günde olabilecek işleri konu alır. Bütün bunların anlatılması birkaç dakikada olur.

Hikâyede köylünün bunca işinin ve sıkıntısının yanında devletle olan ilişkileri anlatılır. Devlet onun için yakasına yapışan sürekli zorluk çıkartan bir kurumdan öteye gitmez. Öylesine yorulmuş ve bıkmıştır ki, bürokratik engellerden devletin yardımını bile istememektedir.

Hikâyede üzerinde durulan konu bürokrasinin sıkıcı ve vakit kaybettirici işlerinin yanında Muğla Valisi gibi tembel ve umarsız yöneticilerin halka yaptıkları zorlamalardır. Herkes işini tam ve zamanında yapsa, bürokrasinin gereksiz işleri biraz azaltılsa, halk devletten korkmak yerine daha rahat bir şekilde işini halledip, devletini daha da sevecektir.

HIRSIZ

Teşrinievvel 1930 – Suat Derviş

Hikâyede yaşlı ve fakir bir kadın olan Ayşe Nine'nin başından geçenler anlatılır. Ayşe Nine gençken, ailesi onu fakir bir adamla evlendirir. Adam ona çok işkenceler eder. Bir gün onun yaşadığı bu işkencelere dayanamayan

mahalle gençlerinden biri, evlenme teklif eder. Kocası durumu anlar ve onu boşar.

Evlendikten kısa bir süre sonra Ayşe Nine'nin kocası yüksek bir binayı boyarken düşüp ölür. Kadın karnındaki çocuğuyla sefil olur. Yoksulluk ve fakirliğinin üstüne bir de Ayşe Nine'nin kızı da sakat doğar.

Mahalleli kadının çektiği sıkıntılara son vermek amacıyla eski kocasıyla onu barıştırırlar. Adam eskisinden daha kötüdür. Adeta intikam almaktadır. Ayşe Nine yaşlandığı için temizliğe de gidememektedir, kızının durumu da günden güne kötüye gitmekte, yüzünde iltihaplı yaralar çıkmakta, evi iğrenç bir koku kaplamaktadır.

Evlerinde her şey bitmiştir; para bulmaya çalışan Ayşe Nine'ye kocası dâhil kimse yardım etmez. Yatakta soğuktan inleyen hastayı duymamak için kömürcüye gider ve birkaç parça kömürü şalına sararken yakalanır. Adam yaşlı kadını karakola verir. Ertesi akşam karakoldan evine gelen Ayşe Nine, kızının cesediyle karşılaşır. Kızı ölmüştür ama kimse bu hırsızlık olayını unutmaz. On senedir adı hırsıza çıkmıştır. Herkes onu hırsız diye çağırmaktadır.

Hikâyede bir olay görülür, o da Ayşe Nine'nin başından geçenlerdir. Hikâyeyi bize olayları her yönüyle bilen, her yönünü gören anlatıcı aktarmaktadır. Hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır diyebiliriz.

Hikâyenin kahramanı Ayşe Nine'dir. Bütün olaylar onun etrafında gerçekleşir. Ayşe Nine'nin kocası kızı Sıdıka, Sıdıka'nın babası olan eşi yardımcı şahıslardır. Mahallede yaşlı kadının arkasından bağıran çocuklar, mahalle sakinleri, kömürcü dekoratif şahıslardır.

Hikâyenin zamanı Ayşe Nine'nin gençlik günlerinde başlar ve yaşlılık günlerine kadar başından geçen olayları kapsar.

Hikâyede kullanılan mekânlar öncelikle Ayşe Nine'nin evi, mahalle, kömürcünün dükkânı ve karakoldur.

Hikâyede yaşlı ve fakir bir kadının başına gelen talihsiz olaylar anlatılır. Bir kere yaptığı kötü bir davranış yüzünden hayatının sonuna kadar unutulmayacak olan hırsızlık damgasını toplumun nasıl ona acımadan vurduğu görülür. Yazar toplumun insanları damgalamadan önce onu, o davranışa iten nedenleri araştırması gerektiğine dikkat çekmektedir. Acımasızca yapılan bir itham yaşlı bir insanın son günlerinde bile onun peşini bırakmaz.

Hikâyede betimlemelere önem verilmiştir: "Kaldırımları bozuk, dar sokakta ihtiyar bir kadın, eski kunduralarını sürükleyerek ilerliyordu. Omuzunda yırtık bir şal var."

Yazar kişilerin özellikleriyle mekânın özellikleri arasında bir ilgi kurar: "Kaldırımları bozuk, dar sokakta ihtiyar bir kadın". "Alil kızın yüzünde şimdi küçük küçük çıbanlar çıkmıştı, bazen çenesine bağlanmış yazma mendilden bu çıbanlardan çıkan cerahat sızıyor, odadaki pis kokudan oturulmuyordu."

Romantik, şairane bir anlatımı vardır yazarın: "Büyük şehrin ışıkları birer birer yanıyor. Gündüzün geceye dünyayı terk ettiği bu saat ne kadar esrarlı... Akşamın alaca karanlığında ışıldamaya başlayan her bir ziya şehrin göğsünde yaşayan bir hayatın işaretidir."

5. BÖLÜM

DERGİDEKİ YAZILARIN İNDEKSİ

5.1. YAZAR ADINA GÖRE İNDEKS

Abdülhak Hamid:

Eserlerimi Nasıl Yazdım, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:17-18

Eserlerimi Nasıl Yazdım, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:15-16-17

Eserlerimi Nasıl Yazdım, Eylül 1928, 7. sayı, sf:4-5-6-7-8-9 (devamı sf:40)

Eserlerimi Nasıl Yazdım, Ekim 1928, 8. sayı, sf:21-22

Ahmet Hamdi:

Yüzdeki Buruşukluklar Nasıl Azaltılır, Mart 1928, 1. sayı, sf:10

Göğüs Şişkinliği Bu Gün Çirkin Görünen Birşeydir, Nisan 1928, 2. sayı , sf:25

Ahmet Rasim:

Eski Ramazanda Sokak Alemleri, Mart 1928, 1. sayı sf:34

A.N.

Rahat Uyku Nasıl Uyuyabilirsiniz?, Eylül 1928, 7. sayı, sf:27-28

Baki Belend:

Siyasî Mücadelelerle Meşgul Olan Mısır'da Tiyatro Hayatı, Nisan 1928, 2. sayı, sf:12-13-14

Celal Esad:

Üstünde Yaşadığımız Defineler, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:18-19-20

Celalettin Ekrem:

Resmi Geçit, Türk Romancı, Hikâyeci, Muharrir ve Şairlerini İlk Defa Nasıl Tanıdım, Mart 1929, 1. sayı, sf:27

Ben Benimle Karşı Karşıya, Nisan 1929, 2. sayı, sf:13

İmanı Bütün, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:8-9-10-11
Gele!, Ocak 1930, 11. sayı, sf:11-12
Helvalı Yasin, Şubat 1930, 12. sayı, sf:11 (devamı sf:39)

Cici Anne:

Cici Anne Sütunu, Nisan 1929, 2. sayı, sf:33

Cici Anne Sütunu, Haziran 1929, 4. sayı, sf:33

Cici Anne Sütunu, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:34

Yeni Günler Yeni Adet (Cici Annenin Anketi), Teşrinisani 1929, 9. Sayı, sf:32
Herkesin Kocası, Mart-Nisan 1930, 1/2. Sayı, sf:37
Gayri Meşru Çocukları Cemiyet Niçin Kabul Etmiyor, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:7

D.Mustafa Şakir:

Aile ile Kinleri, Nisan 1929, 2. sayı, sf:10-11-12 (devamı sf:39)

Emin Türk:

Köyümde Neler Gördüm, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:7-8-9
Hayat Tacını 9 Naaş Üstüne Giyen Adam, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:21-22-23

Enver Behnan:

Hacivat Kimdir, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:30-31
Orta Oyunu Nasıl İcat Edildi?, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:29-30-31

Ahılar Kimlerdir?, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:14-15
Ahılar Kimlerdir?, Eylül 1930, 7. sayı, sf:14-15
Kayaların Üstündeki Adam, Teşrinievvel 1930, 8 sayı, sf.16-17

Fahri Celal:
Tahsildar Hepimizin Tanıdığı Bir Tip, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:10-11 (devamı sf:38)

Fahri Kamil:
Köpek (Şiir), Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:34
Yeni Şairlere Dair, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:40

Faruk Nurettin:
Alev Saçağı Sardı, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:28-29

Feodor Mihailoviç Dostoyevski:

Namuslu Hırsız, Tercümanı Sabahattin Ali, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:6-7-8-9-10 (devamı sf:38-39)

F.Celalettin:

Aru Karha Bir Aşk Hikayesi, Ağustos 1929, 6. sayı, sf:11-12

Guy Dö Mopasan:
Babalığın Felsefî Manasını Gösteren Hikaye, Nisan 1929, 2. sayı, sf:6-7-8-9

Halit Ziya Uşaklıgil:

Eserlerimi Nasıl Yazdım, Kasım 1928, 9. sayı, sf:23-24-25

Henry Ford:

Gençlere Beş Nasihatım, Eylül 1929, 7. sayı, sf:14-15-16 (devamı sf:40)

Hikmet Şevki:

Ankarada Sonbahar, Kasım 1928, 9. sayı, sf:5-6

Ortak, Mart 1929, 1. sayı, sf:24

İbnürrefik Ahmet Nuri:

Kapanca (hikaye), Mart 1928, 1. sayı, sf:26-27-28

Huriyenin Dolabı (tiyatro), Mayıs 1928, 3. sayı, sf:5-6-7-8-9

Dulluğa Veda, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:13-14-15-16

Ah Kadınlık Cehennemde Bile, Ekim 1928, 8. sayı, sf:10-11

Yalan Hepsi Yalan, Kasım 1928, 9. sayı, sf: 13-14

İbrahim Hakkı:

Yankesiciler, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:12-13-14

İlhami Bekir:

Beş Lira İstedim Üç Lira Vermediler (şiir), Ağustos 1929, 6. sayı, sf:23-24

İyi Neşriyat 24 Saat Poem (tanıtım), Ağustos 1929, 6. sayı, sf:35

Yollarda Şiir, Eylül 1929, 7. sayı, sf:21

Yollarda (şiir) 101 Senelik, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:26-27

Hatıralar, Ocak 1930, 11. sayı, sf:22

Halk Havaları , Haziran 1930, 4. sayı, sf:15

Halk Havaları (3-4) (şiir), Ağustos 1930, 6. sayı, sf:13

İsmail Hayri:

Çocuklar Cemiyetinde Neler Gördüm?, Nisan 1928, 2. sayı, sf:26-27-28

İsmail Suphi:

Annemin Ölümü (şiir), Mart-Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:31

Çeşme Yalağında Ölen Çocuk (şiir), Temmuz 1930, 5. sayı, sf:33

Haykırmak İstiyorum (şiir), Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:37

Kazım Nami:

Namık Kemal İçin, Mayıs 1930, 3. sayı, sf:18

Lütfü Tahsin:

Karısı ve Çocuğu İle Anadolunun Ortasında Eski Zamana Aid Vesikalar Aramaya Çıkan Bir Amerikalı, Nisan 1928, 2. sayı, sf:4-5

Mahmut Yesari:

Yolcu, Kasım 1928, 9. sayı, sf:30-31-32-33

Perili Bağ, Mart 1929, 1. sayı, sf:14-15

Daktilo Kız, Mart-Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:14-15-16

Rüveyde Hanım'ın İzni, Mayıs 1930, 3. sayı, sf:24-25-26

Muhsin Ertuğrul:

Avrupa'da, 1928 Yılında Tiyatro, Nisan 1929, 2. sayı, sf:30-31-32

Ankara Postasını Nasıl Çevirdim, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:20-21

Mustafa Şahin:

Aile Kinlerinden Evlat Kinine, Temmuz 1929, 5. Sayı, sf:10-11

Münire Handan:

Mahpusane Penceresinden Uzanan El, Haziran 1929, 4. sayı, sf:12-13 (devamı sf:39)

Müdürün İzzeti Nefsi Kurtuldu, Eylül 1929, 7. sayı, sf:4-5-6-7 (devamı sf:37)

Bir Mektep Müdürünün Odasında Gördüğüm Facia (hikaye), Teşrinisani 1929, 9. Sayı, sf:35-36

M.N.

Kadın Erkeği Nasıl Cezb Edebilir?, Eylül 1928, 7. sayı, sf:22-23-24

M.Rasim:

Mala Konmuş (hikaye), Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:3-4

M.S.

Göçler Başlıyor, Ekim 1928, 8. sayı, sf:29

M. Zekeriya:

Yıldızım da Kurtulmalı Memleketin Yıldızı da, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:8 (devamı sf:39)

Gramere Lüzum Yok, Eylül 1929, 7. sayı, sf:1 (devamı sf:39)

Mektep mi Lazım Vilayet Konağı mı, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:20-21

Bu Nasıl Darülfünun?, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:29 (devamı sf:33)

Kraliçe Türk Güzelliğini Temsil Eder mi?, Peyami Safa-M. Zekeriya, Şubat 1930, 12. sayı, sf:2-3-4

Nahid Sırrı Örik:

Bir Aşk ve Cenk Hatırası (küçük hikaye), Ağustos 1928, 6. sayı, sf:28-29-30 (devamı sf:40)

Çarşambadır Çarşamba, Perşembedir Perşembe, Kasım 1928, 9. sayı, sf:7-8

Mesut Zannedilen Bir Rakkasenin Duyduğu Acı Ve Izdırap, Kasım 1928, 9. sayı, sf:36-37

Sarışın Bir İtalyan Kızı, Mart 1929, 1. sayı, sf:3

Nail:

Dalgalar (şiir), Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:15

Nail:5

Sokakta Kalan Adam (şiir), Temmuz 1930, 5. sayı, sf:11

Nazım Hikmet:

Cevap, Nazım Hikmet Bir Şiiriyle Yakup Kadri'ye Atıfta Bulunuyor, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:25

Cevap 2 (Yakup Kadri'ye), Eylül 1930, 7. sayı, sf.10

İmzasız Adam rumuzuyla

Yarıda Kalan Bir Bahar Yazısı (şiirler), Haziran 1929, 4. sayı, sf:23 n.1

Sesini Kaybeden Şehir (şiir), Temmuz 1929, 5. sayı, sf:12

İhtilali Kebir (şiir), Ağustos 1930, 6. sayı, sf:13

Arefe (şiir), Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:15

Orhan rumuzuyla

Kendi Hunumla Yazdım Ben Hükmü İdamımı (hikaye), Ağustos 1930, 6. sayı, sf:22-23-24

Bir Çin Hikayesi, Eylül 1930, 7. sayı, sf:26-27-28-29

Süleyman rumuzuyla

İnkılâp ve Kültür, Haziran 1930, 4. sayı, sf:8

Muazzam Şair Mayakofski Neden İntihar Etti, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:28-29

Tevfik Fikret, Eylül 1930, 7. sayı, sf:34-35

Nihal Yalaza Taluy:

Çamların Gördükleri (Bir Rus Hikayesi), Mart 1928, 1. sayı, sf:36-37-38-39-40

Dost (Bir Rus Hikayesi), Mayıs 1928, 3. sayı, sf:26-27-28

Nakl-i Mekân (Bir Rus Hikayesi), Temmuz 1928, 5. sayı, sf: 24-25 (devamı sf:40)

Halis Kabadayılar (Rus Hikayesi), Eylül 1928, 7. sayı, sf:16-17-18-19

Yörük Kızı, Kasım 1928, 9. sayı, sf:20-21-22

Nizamettin Nazif:

Havlamayınız Efendiler, Nisan 1929, 2. sayı, sf:28-29

Harp Ovası Tercan (Nizamettin Nazif'in ''Kan İçmek İsteyen Adam'' isimli romanından aldığımız bir parça harbi umumide bir harp ovasının kavgadan sonraki halini tasvir eder), Temmuz 1929, 5. sayı,sf:24

Peyami Safa:

Vazifeye Davet, Dil Encümenine, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:13 (devamı sf:38)

Edebiyatta Bir Tasfiye Kim Kimin Gölgesi, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:16

Kraliçe Türk Güzelliğini Temsil Eder mi?, Peyami Safa-M. Zekeriya, Şubat 1930, 12. sayı, sf:2-3-4

Roman Nedir?, Haziran 1930, sf:9-10

Raif Neziye:

Kısmet, Ekim 1928, 8. sayı, sf:17-18-19-20

Recep:

Memleketinizle Tanışmış Olunuz, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:16-17-18-19

Reşat Nuri:

Eski Bir Yara, Mart 1928, 1. sayı, sf:41-42-43-44

Sabahattin Ali:

Görüş Mecmuası Hakkında Şahsi Bazı Mütalaalar, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:25 (devamı sf:40)

Bir Orman Hikayesi (hikaye), Eylül 1930, 7. sayı, sf:22-23-24 (devamı sf:38)

Gemici Hikayesi, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:8—9-10

Sabiha Sertel:

Maske İnsin Efendiler, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:18-19

Sabiha Zekeriya:

Bizde de Çocuk Bahçeleri Açılıyor, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:1

Şarkla Olan Son Rabıtamızı da Kesdik, Eylül 1928, 7. sayı, sf:1

İzmir'de Genç Kız ve Dul Kadınları Himaye İçin Alınan Tedbirler Bu Mudur?, Eylül 1928, 7. sayı, sf:13

Bizde Feminizm Bir İlim Olarak Var mıdır?, Ekim 1928, 8. sayı, sf:1

Çocuk Yapmak Kanunen Men Edilir mi?, Kasım 1928, 9. sayı, sf:1

Gerzeli Ayşe, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:12-13-14 (devamı sf:39)

Kadınlar Kongresi Bize Neler Öğretiyor, Ağustos 1929, 6. sayı, sf.6-7

Misyonerlerin Yardımıyla Amerika'da Okuyan Genç, Eylül 1929, 7. sayı, sf:27-28-29

Bu Oyun Bitsin Bu Perde Kapansın Beyler, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf: 3

Bütün Cihanı Saran Emperyalist Hristiyan Tekkeleri, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:10-11-12

Aldatıyor mu Aldanıyor musunuz?, Teşrinisani 1929, 9. sayı , sf:25-26

Üçüncü Mahkeme, Şubat 1930, 12. sayı, sf:25-26

Mahkemede Kaybettik Fakat Davamızı Kaybetmedik, Mart-Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:1

Bizim Muhakemenin Bütün Tafsilatı, Mart-Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:2

Çalışan Çocuklar, Mayıs 1930, 3. Sayı, sf: 27-28-29-30-31

Görüyoruz Duyuyoruz, Haziran 1930, 4. sayı, sf:2

Görüyoruz Duyuyoruz, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:2 (devamı sf:39)

Sınai Hayatta Kadın ve Çocuk, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:16-17-18

Görüyoruz Duyuyoruz, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:2 (devamı sf:40)

Görüyoruz Duyuyoruz, Eylül 1930, 7. sayı, sf:2-3

Hayır Cemiyetleri Muzır mıdır?, Eylül 1930, 7. sayı, sf:20-21 (devamı sf:38)

Görüyoruz Duyuyoruz, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:2-3 (devamı sf:38)

Belediyecilikte İsteyeceğimiz Şeyler, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:4-5-6-7 (devamı sf:38)

İlimden İnhisarın ve İhtikarın Kalkmasını İstiyoruz, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:11 (devamı sf:39)

Sadri Ertem:

Namuslu Adam (hikaye), Nisan 1928, 2. sayı, sf: 15-16

Bacayı İndir Bacayı Kaldır, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:19-20

Sükût Eden Bir Dava, Mart 1929, 1. sayı, sf:9-10-11

Mütehassıs, Nisan 1929, 2. sayı, sf:24-25

Sen Ne İyi Adamsın, Ağustos 1929, 6. sayı, sf:29-30

Arpa Ektim Darı Çıktı, Eylül 1929, 7. sayı, sf:18-19-2
Ufaklık Meselesi, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:8-9
Para Parayı Getirir (hikaye), Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:22-23-24
Katil Kim (hikaye), Kanunuevvel – 10. sayı, sf:23-24-25

Günlerden Bir Gün, Ocak 1930, 11. sayı, sf:19-20-21
Sen Benim Ablamsın (hikaye), Şubat 1930, 12. sayı, sf:29-30-31
Sınıfta Çıldıran Hoca, Mart-Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:25-26
Enayinin Biri (hikaye), Temmuz 1930, 5. sayı, sf:19-20-21
Kaybolan Adam, Eylül 1930, 7. sayı, sf:6-7 (devamı sf:39)
Köylünün Ölümü (hikaye), Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:24-25 (devamı sf:39)

Saime:

28 Gün, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:25

Sefa El Rube:

Romanlar Bir Latinden Ziyade Türke Yakındırlar, Eylül 1928, 7. sayı, sf:14-15

Selami:

Yeni Sanat (şiir), Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:15

Selime Sırrı:

Evlatlarımı Nasıl Büyüttüm, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:21-22

Sevim Zekeriya:

Neye Bizi Aldattılar?, Mayıs 1930, 3. sayı, sf:37

Suat Derviş:

Emine Bir Çocuk Hikayesi, Şubat 1930, 12, sayı, sf:34-35

Hırsız, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:33-34-35

Vala Nurettin:

Bir Muammayı Elim, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:6-7-8-9 (devamı sf:39)

Ecnebi İsmihasları Nasıl Yazmalıyız?, Peyami Safa-Vala Nurettin Bey'in Cevabı, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:29-30

Vasfi Samim:

Çarşamba ve Termede Kızları Nasıl Satarlar, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:16-17

Kütüphanelere En Çok Kimler Devam İder ve En Ziyade Hangi Eserleri Okurlar, Ekim 1928, 8. sayı, sf:35-36

Teneke Palas, Kasım 1928, 9. sayı, sf:17-18

Vecdi Ahmet:

Cenubi Anadolu'dan Gelen Birinci Mektup, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:28

Zekeriya Serter:

Putları Yıkıyoruz N.1, Haziran 1929, 4. sayı, sf:24-25 (devamı sf:37)

Putları Yıkıyoruz, Zekeriya Serter-Nazım Hikmet, (Mehmet Emin Beyefendi), Temmuz 1929, 5. sayı, sf:20-21 (devamı sf:38)

Halk Niçin Okumuyor?, Ağustos 1929, 6. sayı, sf:14-15 (devamı sf:39)

Ziya B.

Konservatuar Müdürü, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:27-28

İmzasız:

Cengiz Han'ın Bugünkü Nesli, Mart 1928, 1. sayı, sf:4-5-6-7-8

Camiye Gidenler Çoğalıyor mu Azalıyor mu?, Mart 1928, 1. sayı, sf:18-19-20

İstanbul'da Fuhuş Meselesi Mecmuamızın İçtima Tedkiki, Mart 1928, 1. sayı, sf:21-22-23

Dünyanın En Meşhur Dansör ve Dansözleri, Mart 1928, 1. sayı, sf:24-25

Bir Haftada Çarliston Nasıl Öğrenilir, Paris Dans Akademisinden Mezun Bir Kişi, Mart 1928, 1. sayı, sf:29-30

Güzelik ve Güzellik Peşinde, Mart 1928, 1. sayı, sf:31-32-33

Avrupanın Güzel Bacakları İle Meşhur Kadınları, Mart 1928, 1. sayı, sf:35

Benler Bir Türk Tipi Değil midir?, Mart 1928, 1. sayı, sf:45-46-47-48-49

Sinirli Kadınlar Eskiden Amanın Dostlar Feryatları Bilirlerdi Şimdiki Kadınlar Kılıbık Kocalarını Telaşa Düşürmekle İktifa Ediyorlar, Mart 1928, 1. sayı, sf:50-51-52-53

Hayatta Muvaffak Olmuş Türk Kadınları Arasında Bir Anne Olarak Sahneye Atılan İlk Türk Artistini Unutmamak Lazımdır, Nisan 1928, 2. sayı, sf:2-3

Fotografı Sana'i Nefiseden mi Sanayiî Adiyeden midir?, Nisan 1928, 2. sayı, sf:6

Sabah İmzası, Nisan 1928, 2. sayı, sf:7

Kadınların Uğrunda Herşeylerini Feda İtdikleri İnci ve Mücevherat Modası, Nisan 1928, 2. sayı, sf:9

İkiz Hemşireler Modası, Nisan 1928, 2. sayı, sf:17-18-19-20

Sinemanın Esrarengiz Havası Bilgimizi Nasıl Değiştirir, Nisan 1928, 2. sayı, sf:21-22

Her Sene Aramızdan Binlerce Kişiyi Alan Bir Afet, Nisan 1928, 2. sayı, sf:23-24

Niçin Günden Güne Sinirlilik Adedi Artıyor, Nisan 1928, 2. sayı, sf:29-30-31-32

Cedlerimizin Binicilik Sporlarından Biri, Nisan 1928, 2. sayı, sf:33-34

Baş Muharririn Yazısı, Nisan 1928, 2. sayı, sf:39-40

Evli Olmanıza Rağmen Nasıl Mesud Olabilirsiniz, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:2-3-4

Hindistan'ın Büyük Mürşidi ve Millet Perveri Gandi ile Bir Mülakat, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:13-14

İnsanlarla Hayvanların Birleştikleri Nokta, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:15

Tütün Zahirde Güzel Bir Kıza Benzer Hakikatte Korkunç Bir Havledir, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:18

Dünyada Harika ve Mucize Ad İdilecek Oyunlarıyla Meşhur Hudini, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:19-20-21-22-23

Bahar Kadın ve Çiçek, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:24-25

Cemiyetî Etfal Cemayeti Çocuk Hayatı, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:28

İstanbul'un En Güzel Mesiresi Hangisidir, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:29

Romanya Kraliçesi Mari Yüksek Bir Kadın Güzel Bir Kraliçe ve Büyük Bir Muharrir Değil Aynı Zamanda Samimi Bulunmaz Bir Mucibdir de, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:33-34-35

En Güzel Hikayeler, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:36

Gramofonda Dinlediğiniz Seslerin Sahipleri Kimlerdir, Mayıs 1928, 3. sayı, sf:37-38-39

Kral Hazretleri Kimdir ve Neler Yapmışdır?, Haziran 1928, 4. sayı, sf:2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13

Afganistan Yeni Doğmuş Bir Milletdir Fakat Büyük Bir Mazisi Vardır, Haziran 1928, 4. sayı, sf:14-15-16-17

Afganistanın İstiklali, Haziran 1928, 4. sayı, sf:18-19

Afganistan Hakkında Umumi Malumat, Haziran 1928, 4. sayı, sf:20-21-22-23-24-25

Afganistan Adet ve Ananelerinden Bazıları, Haziran 1928, 4. sayı, sf:26-27-28

Afganistanda Fikrî Hayat, Haziran 1928, 4. sayı, sf:29

Afganistan Bir Türk Memleketi Ad İdilebilir, Haziran 1928, 4. sayı, sf:33-34-35

En Güzel Hikayeler, Haziran 1928, 4. sayı, sf:36

Hemaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyatı, Haziran 1928, 4. sayı, sf:39

Niçin Güleriz ve Nelere Güleriz, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:2

Söz Söylemesini Bilir miyiz, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:4-5 (devamı sf:40)

Yeni Yetişen Sanatkarlarımız ve Yaptıkları Eserler, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:6-7-8-9

Yeni Rus Sanatında Beliren Yeni Ruh Nedir, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:10-11-12

Dünya Yeni Bir Devre Giriyor: Kimya Devri, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:21-22-23

Nahil (Nahine) Bir Rus Hikayesi, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:24-25

İstanbul Yelkencilik ve Yelkenciliğinin Israrı, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:26-27-28-29

Eski Bir Memur Tipi, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:30-31

Baş Muharririn Kalemi, Temmuz 1928, 5. sayı, sf:37

Eski Nesil Nasıl Eğlenirdi Şimdiki Nesil Nasıl Eğleniyor?, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:1

Kamplarda Nasıl Yaşarlar, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:2-3

Kilyos Kampında Gün Nasıl Geçer, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:4-5

Biz Türkler İstanbul'da Nasıl Eğleniyoruz, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:6-7-8

İstanbul'da Deniz Sporları, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:9-10

Kadınlar Bizde Nasıl Eğlenir, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:11-12

Hissen Kaç Yaşındasınız, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:13-14

Avrupa'da Yazı Nasıl Geçirirler, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:21

Almanya'da Açık Hava İptilasının Muhtelif Tezahürleri, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:24

Dünyanın En Büyük On İki Dahisi Kimlerdir, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:26-27

Mektub Kitaplarında Mühim Bir İnkılap, Ağustos 1928, 6. sayı, sf:40

Söz Söylemeyi Bilir misiniz?, Eylül 1928, 7. sayı, sf:2-3

Meslek Nasıl İnkılab İdilir, Eylül 1928, 7. sayı, sf:10

Dimağımızın İçinde Neler Vardır, Eylül 1928, 7. sayı, sf:11-12 (devamı sf:40)

Hayatta Dimağınızı Ne Dereceye Kadar Kullanabilirsiniz?, Eylül 1928, 7. sayı, sf:20

Mütehassısların Fikirlerine Göre Güzel Olmak İçin Ne Yapılmalıdır, Eylül 1928, 7. sayı, sf:25-26

Sinema Yıldızlarının Aktör ve Aktirislerin Yetiştiği Dünyanın En Büyük Mektebi, Eylül 1928, 7. sayı, sf:30-31-32-33

Biz Köylüye Avam Lisanı Değil Fakat Yazı ve Keraat Öğreteceğiz, Eylül 1928, 7. sayı, sf:34-35 (devamı sf:40)

Büyük Adamlar, Ekim 1928, 8. sayı, sf:2-3-4

Hayatta Mevcud Oniki Dahinin En Büyüklerinden Biri Olan Gazimizin Hayatı, Ekim 1928, 8. sayı, sf:5-6-7

Ne Zaman Korkmak Ne Zaman Korkmamak Lazımdır, Ekim 1928, 8. sayı, sf:8-9

Size Göre Dünyanın En Şecc-i Adamı Kimdir, Ekim 1928, 8. sayı, sf:12-13 (devamı sf:40)

İhmal İdilmesini ve Yırtılıp Atılmasını İstemediğiniz Mektublarınızı Nasıl Yazacaksınız?, Ekim 1928, 8. sayı, sf:23

Sinirli Kadınların Cildlerindeki Bozukluğu Gidermek İçin Ne Yapmalı, Ekim 1928, 8. sayı, sf:24-25-26

Çocuğunuzun Dudaklarındaki Tebessüm ve Neşenin Kaybolmasını İstiyor musunuz?, Ekim 1928, 8. sayı, sf:27-28

Cengiz Han Kayb Otağı, Ekim 1928, 8. sayı, sf:30 (devamı sf:40)

Payitahtı Nasıl Bulundu?, Ekim 1928, 8. sayı, sf:31-32

Kadınları Himaye İçin Açılan ve Muvaffakiyetle Yürüyen Bir Müessese, Ekim 1928, 8. sayı, sf:33-34

Şayana Dikkat Bir Mektub, Ekim 1928, 8. sayı, sf:37-38

Harf İnkılabı Köylü ve Halk Arasında Nasıl İntişar İdiyor?, Ekim 1928, 8. sayı, sf:39

Kabadayı, Ekim 1928, 8. sayı, sf:40

Amerikayı Kristof Kolomb'dan Evvel Meğer Çinliler Keşf İtmişler, Kasım 1928, 9. sayı, sf:2

Radyo Kaşifi Madam Körinin Hayatı, Kasım 1928, 9. sayı, sf:9-10

Yeni Hadisat Tabiyye Dolayısıyla Yıldızlar Çarpışacak mı, Kasım 1928, 9. sayı, sf:11-12

Vücudunuzu Güzelleştirmek İstiyorsanız Verdiği Dersi Tatbik Ediniz, Kasım 1928, 9. sayı, sf:19

Tuvalet Yüzünden Birçok Kadınlar Sıhhatini Gaybediyor Bir Kısmı da Ölüyor, Kasım 1928, 9. sayı, sf:26-27

Faydalı Adresler, Kasım 1928, 9. sayı, sf:34

Baş Muharririn Köşesi, Kasım 1928, 9. sayı, sf:34

Resimli Ay Yeni Harflerle Nasıl Olacak, Kasım 1928, 9. sayı, sf:35

Avrupa'da Nadir Bulunan Bir Müessese, Kasım 1928, 9. sayı, sf:39

Bin Bir Gece Masalları (reklam), Nisan 1929, 2. sayı, sf:1-2

Darülbedayii Katletmek İsteyen Adam, Nisan 1929, 2. sayı, sf:4 (devamı sf:39)

Kocanız Bunların Hangisi, Nisan 1929, 2. sayı, sf:14-15

Paris Paris Paris (Dansçı Kızlar), Nisan 1929, 2. sayı, sf:16-17-18

Çin'de Sinemacılık, Nisan 1929, 2. sayı, sf:19

Fikir Hayatımız Kimlerin Elindedir, Nisan 1929, 2. sayı, sf:20-21-22 (devamı sf:38)

Babıali Kavafları, Nisan 1929, 2. sayı, sf:23

Güzel Sanatlar Akademisi, Nisan 1929, 2. sayı, sf:27

Son Neşriyat Yeni Çıkan Kitaplar, Paravan (şiirler) Halit Fahri, Ahmet İhsan, Nisan 1929, 2. sayı, sf:34-35

Kitapların Gençlerdeki Tesiri, Nisan 1929, 2. sayı, sf:36-37

Çocuk İstikbaldir, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:2-3

Şoför Dur Ezildim, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:4

Çocukların Dilekleri, Beni Dövme, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:5

Sivri Sinekten Sıtmadan Beni Esirge, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:6

Hastayım Tedavi Ediniz, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:7

Çocuğumu Nasıl Büyüttüm, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:9-10-11

Anneler Babalar Çocuklarınızı Bu Cahil Misyonerlerden Kurtarınız, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:15-16

Kızımı Amerikan Kız Kolejine Nasıl Verdim Ne Halde Aldım, Mayıs 1929, 3. sayı, sf :17-18 (devamı sf:40)

Bravo Mr.Birç, Açık Konuşalım, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:20 (devamı sf:40)

Hapishanede Çocuk, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:23

Mahpus Çocuğun Hayatı, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:24

Sokaktaki Çocuk, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:25-26

Sizin İçin Sigara Yapan Çocuk, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:27

Ben Babam İçin Çalışan Bir Artistim, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:28-29

Çocuklarımız Ne Okuyorlar, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:30

Baş Muharririmiz Diyor ki, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:33-34

Nazımın Şiirleri, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:34

Yeni Çıkan Kitaplar, Nazım Hikmet, Mayıs 1929, 3. sayı, sf:35-36

Görüyoruz, Misyonerler, Haziran 1929, 4. sayı, sf:4 (devamı sf:39)

Kırgız Taikaa (hikaye), Haziran 1929, 4. sayı, sf:5-6-7-8

Süreyya Kumaş Fabrikası, Haziran 1929, 4. sayı, sf:10-11

Sinema Albümü, Haziran 1929, 4. sayı, sf:14-15

Potinimize, Lavantamıza, Kumaşımıza Rağbet, Haziran 1929, 4. sayı, sf:16-17 (devamı sf:39)

Frerler Mektebi, Haziran 1929, 4. sayı, sf:18-19 (devamı sf:38)

Cevdet Paşanın Torunu Nasıl Hristiyan Oldu, Haziran 1929, 4. sayı, sf:20-21-22 (devamı sf:37)

Bu Resimler Fırça İle mi Yapılıyor?, Haziran 1929, 4. sayı, sf:26

Bir Bahri Muhitleri Aşan Transatlantiğin Hayatı, Haziran 1929, 4. sayı, sf:27-28

Baş Muharririmiz Diyor ki (misyonerleri Kovma Cemiyeti), Haziran 1929, 4. sayı, sf:32

Yeni Çıkan Kitaplar, ‘’Kara Davut, Muharriri Nizamettin Nazif’’, Haziran 1929, 4. sayı, sf:34

Görüyoruz Duyuyoruz, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:4

Deniz Karşısında (şiir), Temmuz 1929, 5. sayı, sf:5

Ayna, Çehov’dan Tercüme, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:14-15-16

Şişli’nin İç Yüzü, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:17 (devamı sf:39)

Aşkın Evamiri Eşaresi Aşkın On Şartı, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:118-19

Şeytan Adasında Bir Feryat (Fransız Emperyalizminin Kanlı Pençesinde İnleyen Bir Türk Daha), Temmuz 1929, 5. sayı, sf:22

Meşhur Heykeller, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:23

Erkek Muallim Mektebinin Sergisi, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:26-27-28-29

Klişe Nasıl Yapılır, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:30-31

Baş Muharririmiz Diyor ki, Temmuz 1929, 5. sayı, sf:33

Putları Niçin Kırıyoruz, Ağustos 1929, 6. sayı, sf:1

Putların Etrafında Kopan Gürültü, Ağustos 1929, 6. sayı, sf:2-3-4-5

Beynimiz İki Katlı Bir Eve Benzer, Ağustos 1929, 6. sayı, sf:8-9-10

Yeni Bir Kurban (Misyonerler), Ağustos 1929, 6. sayı, sf:13 (devamı sf:39)

Amerika'da Reisi Cumhur Olmak Ne Demektir, Ağustos 1929, 6. sayı, sf:20-21 (devamı sf:39)

Aile Hayatınızdan Memnun musunuz?, Ağustos 1929, 6. sayı, sf:25-26

Ölülerin Hatırası ve İçkiyle Mücadele, Bir Rus Hikayesi, Ağustos 1929, 6. sayı, sf:27-28

Baş Muharririmiz Diyor ki, Ağustos 1929, 6. sayı, sf:33-34

Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, M.Şekip, Kazım Nami,Nazım Hikmet, Sedri Peyami Sefa, Halit Fahri Beyler'in Fikirleri, Eylül 1929, 7. sayı, sf:2-3

Karagöz Kimdir, Eylül 1929, 7. sayı, sf:8-9-10

Sarayda Hüküm Süren Çerkez Kızları, Eylül 1929, 7. sayı, sf:11-12-13

Annesini İmtihan Eden Bir Çocuk, Eylül 1929, 7. sayı, sf:17 (devamı sf:38)

Norma Tolmatç Kimdir (artist), Eylül 1929, 7. sayı, sf:24-25-26

Aile Hayatınızdan Memnun musunuz, Eylül 1929, 7. sayı, sf:31-32

Baş Muharririmizin Odasında, Eylül 1929, 7. sayı, sf:35

Cihan Sermayesinin Kalbi, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:4-5-6-7

Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:14-15

Güzellik Kraliçesi Ne Diyor, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:16-17 (devamı sf:38)

Norma Talmatç Kimdir, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:18-19

Karıları ve Kocaları Anlaştıran İzdivaç Lugatı, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:22-23-24

Bacaklar Kapanıyor (moda), Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:32

Aile Hayatından Memnun musunuz, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:33

Baş Muharririmizin Odasında, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:34

Şairlerle Hasbihal, Teşrinievvel 1929, 8. sayı, sf:35

Görüyoruz Duyuyoruz, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:4

İokont İle Si-ya-u, Romanından İki Parça, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:5

Güzellik Kraliçesine Gelen Mektuplar, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:6-7 (devamı sf:39)

Dolores Del Rio'nun Hayatı, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:15

Baş Muharririmizin Odasında (sohbet), Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:33

Papaslar Tarihimizi Niçin Okutmuyorlar?, Teşrinisani 1929, 9. sayı, sf:37-38

Görüyoruz Duyuyoruz, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:2

Savulun Geliyorum, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:5-6

Ecnebi Kelimeleri Nasıl Yazmalıyız?, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:12-13

Gözler, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:14-15

Arapça ve Acemce Kalkmalı mıdır?, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:17 (devamı sf:37)

Sesli Sinemanın En Büyük Yıldızı Doleres Del Riyo, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:18-19

Mektepler Muallimler İçin midir Yoksa Talebeler İçin mi?, İngilizceden Çeviren Seyfi Necati, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:20-21-22

İokond ile Si-ya-u, Nazım Hikmetin Yeni Kitabı, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:26-27-28

Artist Aşıklara Nazaran Kadın, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:30-31-32

Baş Muharririmiz Diyor ki, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:33

Mektep mi Lazım Vilayet Konağı mı?, Kanunuevvel 1929, 10. sayı, sf:36

Geçen Sene, Ocak 1930, 11. sayı, sf:1

Darülfününa Lüzum Var mı?, Ocak 1930, 11. sayı, sf:2-3-4-5

Darülfünunda Ne Gördüm? (Bir Talebenin Darülfünunun İçyüzü Hakkındaki İhtisasları), Ocak 1930, 11. sayı, sf:6

Apandisit Çoğalıyor mu?, Ocak 1930, 11. sayı, sf:7 (devamı sf:38)

Sinema Üzerimize Nasıl Bir Tesir Eder?, Ocak 1930, 11. sayı, sf:8-9 (devamı sf:39)

Kendinizi Tanıyor musunuz?, Ocak 1930, 11. sayı, sf:10 (devamı sf:37)

Kendi Yağımızla Kavrulacağız, Ocak 1930, 11. sayı, sf:13-14-15

Sinema İle Gelen Propaganda, Ocak 1930, 11. sayı, sf:16-17-18

Dünyanın En Büyük On Kadını, Ocak 1930, 11. sayı, sf:23-24

Güzelliğin 10 Şartı, Ocak 1930, 11. sayı, sf:25-26-27

Erkek Çocuk mu Kız Çocuk mu İstiyorsunuz?, Ocak 1930, 11. sayı, sf:28-29

Dışarı mı Eve mi? (hikaye), Ocak 1930, 11. sayı, sf:30-31-32

Hayvan Fikri Yedi (tiyatro), Ocak 1930, 11. sayı, sf:33

Baş Muharririmiz (Resimli Ay Mahkemede), Ocak 1930, 11. sayı, sf:34

2 Ayda 5 Kitap (Yeni Eserler), Ocak 1930, 11. sayı, sf:35-36

Kadın mı Daha Zekidir Erkek mi?, Şubat 1930, 12. sayı, sf:5-6

Hava Nasıl Olacak, Şubat 1930, 12. sayı, sf:7-8

Aşk Nedir?, Şubat 1930, 12. sayı, sf:9-10 (devamı sf:39)

Sinemalarda Vücuttaki Kusurları Nasıl Kapatıyorlar, Şubat 1930, 12. sayı, sf:12-13

Başka Milletler Ölülerini Nasıl Gömerler?, Şubat 1930, 12. sayı, sf:14-15-16-17

Resimli Ay Mahkemede, Şubat 1930, 12. sayı, sf:18-19-20-21-22-23-24

Artistlere Göre Evlenmek, Şubat 1930, 12. sayı, sf:27-28

Yeni Kitaplar (9. Hariciye Koğuşu), Şubat 1930, 12. sayı, sf:32 (devamı sf:39)

Baş Muharririmiz Diyor ki, Şubat 1930, 12. sayı, sf:33

Muhakememiz, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:3-4 (devamı sf:38)

Sabiha Hanımın Müdafaası, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:5-6-7

Emir Türk Beyin Müdafaası, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:8-9-10

Karar Sureti, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:11-12

Televizyon Yakında Evlere Girecek, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:13

Esir Ticareti, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:17-18-19

Büyük Keman Virtüozumuz Ali Sezai, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:20-21 (devamı sf:39)

Başka Milletlerde Nasıl Evleniyorlar, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:22-23 (devamı sf:38)

Ecnebi Memleketlerde İngiliz Muallimi İngiliz Askerinden Çok Kıymetlidir, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:27-28

Baş Muharririmiz Diyor ki, Mart/Nisan 1930, 1/2. sayı, sf:35

Tüccar ve Misyoner İptidai, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:3-4

Maziden Uzaklaşınız, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:5

Kızlar Kaç Kilo Olmalıdır?, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:12-13-14

Ressam Saip Bey Kimdir?, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:15

Meşhur Gandi Bir Kahraman mıdır Yoksa Bir Hain mi?, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:22-23-24

Şarlo'nun Aşık Olduğu Mabel Norman Öldü, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:26-27 (devamı sf:39)

Yalnızlığa Aşık Garip Bir Sinema Artisti Lew Kimdir, Nasıl Yaşadı, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:31-32

Amerika'da Türkler Nasıl Yaşar?, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:34-35

Baş Muharririmiz Diyor ki, Temmuz 1930, 5. sayı, sf:40

Yalnızlığı Kimler Sever, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:3 (devamı sf:39)

Pek Mühim Bir Mesele, Hapishaneleri Boşaltmak Lazım, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:4-5-6 (devamı sf:37)

Doleres Del Rio, Mütercimi Cici Anne, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:8-9

Çehreden Tabiat Nasıl Anlaşılır?, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:10-11-12

Nazım Hikmet'in Şiiri The Viva-Tonal Kolombiya Tarafından Plağa Alındı, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:21

Özbeklerin Hayatı, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:26-27-28

Bir Kayış Koptu Üç Adam Öldü, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:29-30

Bir Edebiyat Cemiyetinin Anketi, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:31

Bütün Delilere Müjde, Cinnetin Tedavi Çaresi Bulundu, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:32-33-34

Mahmut Sadık Öldü, Ağustos 1930, 6. sayı, sf:35-36

Toprak ve Demirin Kadını, Eylül 1930, 7. sayı, sf:4-5

Sinema Yıldızı Nasıl Zayıflar?, Eylül 1930, 7. sayı, sf:7-8

Dünyanın En Büyük Yazıcılarından Henri Barbüs Proleter Edebiyatını Nasıl Tarif Ediyor?, Eylül 1930, 7. sayı, sf:11 (devamı sf:37)

Halkı Yüzde Yüz Okutmak İçin Neler Yapılmalıdır?, Eylül 1930, 7. sayı, sf:16-17-18

Tevfik Fikret'in Ölümü Yıldönümünde 95'e Doğru Adlı Şiirini Neşrediyoruz, Eylül 1930, 7. sayı, sf:19

Şarkıların Başındaki En Büyük Bela Fransız Emperyalizmidir, Eylül 1930, 7. sayı, sf:25

Kadın ve Erkek Münasebetlerinin Esası Yalnız Cinsi midir?, Eylül 1930, 7. sayı, sf:30-31

Kabahat Mücrimde mi Cemiyette mi? (anket), Eylül 1930, 7. sayı, sf:32-33

Baş Muharririmiz Diyor ki, Eylül 1930, 7. sayı, sf:36

Meşhur Olmanın Yolları, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:12-13-14

Azerbaycan, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:18-19-20

Sebepsiz Sıkıntılar Nereden Gelir, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:26-27

Hayat Kıyısında Erkek ve Kadın, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:29

Yıldız da Bizim Gibi Yazıyor, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:30

Keyfine Düşkün Bir Vali Mesai 1/5 Saat, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:31

Tayyare İle Gelen Yunanlı Gazeteci Kadın Matbaamızda, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:32 (devamı sf:37)

Baş Muharririmiz Diyor ki, Teşrinievvel 1930, 8. sayı, sf:39

5.2. YAZI TÜRÜNE GÖRE İNDEKS

Hikâyeler:

1928

Mart – 1. Sayı:

Kapanca, İbnürrefik Ahmet Nuri, sf:26-27-28

Çamların Gördükleri (Bir Rus Hikayesi), Nihal, sf:36-37-38-39-40

Nisan – 2. Sayı:

Sabah İmzası, sf:7

Namuslu Adam, Sadri Ethem, sf: 15-16

Mayıs – 3. Sayı:

Dost (Bir Rus Hikayesi), Nihal, sf:26-27-28

Temmuz – 5. Sayı:

Dulluğa Veda, İbnürrefik Ahmet Nuri, sf:13-14-15-16

Bacayı İndir Bacayı Kaldır, Sadri Ethem, sf:19-20

Nahil (Nahine) Bir Rus Hikayesi, sf:24-25

Eski Bir Memur Tipi, sf:30-31

Ağustos – 6. Sayı:

Bir Aşk ve Cenk Hatırası (küçük hikaye), Nahit Sırrı, sf:28-29-30 (devamı sf:40)

Eylül – 7. Sayı:

Halis Kabadayılar (Bir Rus Hikayesi), Nihal, sf:16-17-18-19

Ekim – 8. Sayı:

Ah Kadınlık Cehennemde Bile, İbnürrefik Ahmet Nuri, sf:10-11

Kabadayı, sf:40

Kasım – 9. Sayı:

Çarşambadır Çarşamba, Perşembedir Perşembe, Nahid Sırrı, sf:7-8

Yalan Hepsi Yalan, İbnürrefik Nuri, sf: 13-14

Teneke Palas, Vasfi Samim, sf:17-18

Yörük Kızı, Nihal, sf:20-21-22

Mesut Zannedilen Bir Rakkasenin Duyduğu Acı Ve Izdırap, Nahit Sırrı, sf:36-37

1929

Nisan – 2. Sayı:

Babalığın Felsefî Manasını Gösteren Hikaye, Guy Dö Mopasan, sf:6-7-8-9

Mütehassıs, Sadri Ertem, sf:24-25

Haziran – 4. Sayı:

Kırgız Taikaa, sf:5-6-7-8

Mahpusane Penceresinden Uzanan El, Münire Handan, sf:12-13 (devamı sf:39)

Temmuz – 5. Sayı:

Bir Muammayı Elim, Vala Nurettin, sf:6-7-8-9 (devamı sf:39)

Ayna, Çehov'dan Tercüme, sf:14-15-16

Ağustos – 6. Sayı:

Aru Karha Bir Aşk Hikayesi, Muharriri F.Celalettin, sf:11-12

Ölülerin Hatırası ve İçkiyle Mücadele, Bir Rus Hikayesi, sf:27-28

Sen Ne İyi Adamsın, Muharriri Sadri Ertem, sf:29-30

Eylül – 7. Sayı:

Müdürün İzzeti Nefsi Kurtuldu, Muharriri Münire Handan, sf:4-5-6-7 (devamı sf:37)

Arpa Ektim Darı Çıktı, Sadri Ertem, sf:18-19-20

Teşrinievvel – 8. Sayı:

Ufaklık Meselesi, Sadri Ertem, sf:8-9

28 Gün, Muharriri Saime, sf:25

Alev Saçağı Sardı, Faruk Nurettin, sf:28-29

Teşrinisani – 9. Sayı:

İmanı Bütün, Muharriri Celalettin Ekrem, sf:8-9-10-11

Para Parayı Getirir, Sadri Ertem sf:22-23-24

Bir Mektep Müdürünün Odasında Gördüğüm Facia, Muharriri Münire Handan, sf:35-36

Kanunuevvel – 10. Sayı:

Mala Konmuş, Muharriri M.Rasim, sf:3-4

Savulun Geliyorum, sf:5-6

Katil Kim, Sadri Ertem, sf:23-24-25

1930

Ocak – 11. Sayı:

Günlerden Bir Gün, Sadri Ertem, sf:19-20-21

Dışarı mı Eve mi?, sf:30-31-32

Şubat – 12. Sayı:

Helvalı Yasin, Celalettin Ekrem, sf:11 (devamı sf:39)

Sen Benim Ablamsın, Sadri Ertem, sf:29-30-31

Emine Bir Çocuk Hikayesi, Suat Derviş, sf:34-35

Mart-Nisan – 1/2 Sayı:

Daktilo Kız, Muharriri Mahmut Yesari, sf:14-15-16

Sınıfta Çıldıran Hoca, Muharriri Sadri Ertem, sf:25-26

Mayıs – 3. Sayı:

Dost, Nihal, sf:26-27

Temmuz – 5. Sayı:

Namuslu Hırsız, Muharriri Feodor Mihailoviç Dostooevski, Tercümanı Sabahattin Ali, sf:6-7-8-9-10 (devamı sf:38-39)

Enayinin Biri, Sadri Ertem, sf:19-20-21

Ağustos – 6. Sayı

Kendi Hunumla Yazdım Ben Hükmü İdamımı, Orhan, sf:22-23-24

Eylül – 7. Sayı:

Kaybolan Adam, Sadri Ertem, sf:6-7 (devamı sf:39)

Bir Orman Hikayesi, Sabahattin Ali, sf:22-23-24 (devamı sf:38)

Bir Çin Hikayesi, Yazan Orhan, sf:26-27-28-29

Teşrinievvel – 8. Sayı:

Gemici Hikayesi, Sabahattin Ali, sf:8—9-10

Köylünün Ölümü, Sadri Ertem, sf:24-25 (devamı sf:39)

Hırsız, Suat Derviş, sf:33-34-35

Şiirler:

1929

Nisan – 2. Sayı:

Son Neşriyat Yeni Çıkan Kitaplar, Paravan (şiirler) Halit Fahri, Ahmet İhsan, sf:34-35 (tanıtım)

Mayıs – 3. Sayı:

Nazımın Şiirleri, sf:34

Haziran – 4. Sayı:

Yarıda Kalan Bir Bahar Yazısı, İmzasız Adam, sf:23 n.1

Temmuz – 5. Sayı:

Deniz Karşısında, sf:5

Sesini Kaybeden Şehir, İmzasız Adam 2, sf:12

Cevap, Nazım Hikmet Bir Şiiriyle Yakup Kadri'ye Atıfta Bulunuyor, sf:25

Ağustos – 6. Sayı:

Beş Lira İstedim Üç Lira Vermediler, İlhami Bekir, sf:23-24

İyi Neşriyat 24 Saat Poem (tanıtım), İlhami Bekir, sf:35

Eylül – 7. Sayı:

Yollarda, İlhami Bekir, sf:21

Teşrinievvel – 8. Sayı:

Yollarda, İlhami Bekir 101 senelik, sf:26-27

Şairlerle Hasbihal, sf:35

Teşrinisani – 9. Sayı:

Köpek, Fahri Kamil, sf:34

Yeni Şairlere Dair, Fahri Kamil, sf:40

1930

Ocak – 11. Sayı:

Hatıralar, İlhami Bekir, sf:22

Mart-Nisan – 1/2 Sayı:

Annemin Ölümü, İsmail Suphi, sf:31

Temmuz – 5. Sayı:

Sokakta Kalan Adam, Nail:5, sf:11

Çeşme Yalağında Ölen Çocuk, İsmail Suphi, sf:33

Ağustos – 6. Sayı:

İhtilali Kebir, İmzasız Adam, sf:13

Halk Havaları, İlhami Bekir, sf:13

Eylül – 7. Sayı:

Nazım Hikmet Cevap 2 (Yakup Kadri'ye), sf.10

Tevfik Fikret'in Ölümü Yıldönümünde 95'e Doğru Adlı Şiirini Neşrediyoruz, sf:19

Teşrinievvel – 8. Sayı:

Arefe, İmzasız Adam, sf:15

Dalgalar, Nail, sf:15

Yeni Sanat, Selami, sf:15

Kayaların Üstündeki Adam, Enver Behnan, sf.16-17

Haykırmak İstiyorum, İsmail Suphi, sf:37

Edebî Tenkit Yazıları:

1928

Temmuz – 5. Sayı:

Eserlerimi Nasıl Yazdım, Abdülhak Hamid, sf:17-18

Ağustos – 6. Sayı:

Eserlerimi Nasıl Yazdım, Muharrir Abdülhak Hamid, sf:15-16-17

Eylül – 7. Sayı:

Eserlerimi Nasıl Yazdım, Abdülhak Hamid, sf:4-5-6-7-8-9 (devamı sf:40)

Ekim – 8. Sayı:

Eserlerimi Nasıl Yazdım, Abdülhak Hamid, sf:21-22

Kasım – 9. Sayı:

Eserlerimi Nasıl Yazdım, Halit Ziya Uşaklıgil, sf:23-24-25

1929

Haziran – 4. Sayı:

Putları Yıkıyoruz, ZekeriyaSertel N.1, sf:24-25 (devamı sf:37)

Temmuz – 5. Sayı:

Putları Yıkıyoruz, Zekeriya Serter-Nazım Hikmet, (Mehmet Emin Beyefendi), sf:20-21 (devamı sf:38)

Ağustos – 6. Sayı:

Putları Niçin Kırıyoruz, sf:1

Putların Etrafında Kopan Gürültü, sf:2-3-4-5

Halk Niçin Okumuyor?, Zekeriya Serter, sf:14-15 (devamı sf:39)

Eylül – 7. Sayı:

Gramere Lüzum Yok, M.Zekeriya, sf:1 (devamı sf:39)
Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, M.Şekip, Kazım Nami,Nazım Hikmet, Sedri Peyami Sefa,Halit Fahri Beyler'in Fikirleri, sf:2-3

Teşrinievvel – 8. Sayı:
Vazifeye Davet, Dil Encümenine, Peyami Safa, sf:13 (devamı sf:38)
Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?, sf:14-15

Kanunuevvel – 10. Sayı:
Ecnebi Kelimeleri Nasıl Yazmalıyız?, sf:12-13
Edebiyatta Bir Tasfiye Kim Kimin Gölgesi,Peyami Safa, sf:16
Arapça ve Acemce Kalkmalı mıdır?, sf:17 (devamı sf:37)

1930
Mart-Nisan – 1/2 Sayı:

Ecnebi İsmihasları Nasıl Yazmalıyız?, Peyami Safa-Vala Nurettin Beyin Cevabı, sf:29-30

Ağustos – 6. Sayı:
Görüş Mecmuası Hakkında Şahsi Bazı Mütalaalar, Sabahattin Ali, sf:25 (devamı sf:40)

Eylül – 7. Sayı:

Dünyanın En Büyük Yazıcılarından Henri Barbüs Proleter Edebiyatını Nasıl Tarif Ediyor?, sf:11 (devamı sf:37)

Tevfik Fikret, Yazan Süleyman (Nazım), sf:34-35

Teşrinievvel – 8. Sayı:

Yıldız da Bizim Gibi Yazıyor, sf:30

5.3. DERGİ SAYISINA GÖRE İNDEKS

1928

Ocak – 11. Sayı:

Fuhuş İle Mücadele Ne Demektir?, Sabiha Zekeriya, sf:1-2

İlk Tecrübe İzdivacı, sf:3-4-5-40

Kadın İşte Cinsiyetini Kullanmaya Mecbur mudur?, Mebrure Şakir, sf:6-7-8

Türkiye'de Oynanan Bazı Oyunlar, Sedat İzzet, sf:9-10-11

İlk Kadın Doktorumuz Safiye Ali Hanımefendi, sf:12-13-40

Madam Pötifar'ın İtirafları, Münire Handan, sf:14-15-16

Çin Kadınları Birliği Nasıl Çalışıyor?, sf:17-18-19-20

Fırtına Çıkacak, Sadri Ethem, sf:21-22-23-24

Milyonların Çarpıştığı Müthiş Bir İktisadi Hail, sf:25-26-40

"Türk" Deyince Nazarlarınızda Nasıl Bir Tip Teressim Eder?, sf:27-28-29

Yüzünüzün Güzelliğini Nasıl Meydana Çıkarırsınız?, sf:30-31

Raşit Rıza Niçin Lokantacılık Yapıyor?, sf:32

Ayşe, İbnürrefik Ahmet Nuri, sf:33-34-35-36

Baş Muharririn Köşesi, sf:39

Şubat – 12. Sayı:

Resimli Ay Dört Yaşında, sf:

Bu Küre Üzerindeki İnsanları Taşıyacak mı?, sf:

İzdivaç Hayatında Kaç Türlü Aşk Vardır?, sf:

Makine! Makine! Makine!, sf:

Senede Milyonlarca Para Kazanan Sinema Artistleri Boş Zamanlarında Neyle ve Nasıl Vakit Geçirirler?, sf:

Şantaj İçin İntihar Edenler Ekseriyeti Teşkil Ederler, sf:

Asırlardan Beri İnsanlar Kendilerini Niçin Öldürüyorlar?, sf:

Sarayın En Esrarengiz Yeri: Harem Dairesi, Sedat İzzet, sf:

En Yeni Dans, sf:

Kadınlar Orta Yaştan Niçin Korkarlar?, sf:

Türk Denince Nazarlarınızda Nasıl Bir Tip Teressim Eder?, sf:

Hayatı İki Sistem Terbiyeye Karşı Mücadelelerle Geçen Nakis Hanım, sf:

Mart – 1. Sayı:

Gençlik Cereyanı, sf:2

Niçin Aşık Oluruz?, sf:3-4-5

Cengiz Han'ın Bugünkü Nesli, sf:6-7-8-9-10

Yüzdeki Buruşukluklar Nasıl Azaltılır, Ahmet Hamdi, sf:11-12

Kadın Azimetten Hoşlanır, sf:13-14-15

Camiye Gidenler Çoğalıyor mu Azalıyor mu?, sf:18-19-20

İstanbul'da Fuhuş Meselesi Mecmuamızın İçtima Tedkiki, sf:21-22-23

Dünyanın En Meşhur Dansör ve Dansözleri, sf:24-25

Kapanca, İbnürrefik Ahmet Nuri, sf:26-27-28-56

Bir Haftada Çarliston Nasıl Öğrenilir, Paris Dans Akademisinden Mezun Bir Kişi, sf:29-30-57

Güzelik ve Güzellik Peşinde, sf:31-32-33

Eski Ramazanda Sokak Alemleri, Ahmet Rasim, sf:34

Avrupanın Güzel Bacakları İle Meşhur Kadınları, sf:35

Çamların Gördükleri, sf:36-37-38-39-40

Eski Bir Yara, Reşat Nuri, sf:41-42-43-44-55

Bunlar Bir Türk Tipi midir?, sf:45-46-47-48-49

Sinirli Kadınlar Eskiden Amanın Dostlar Feryatları Bilirlerdi Şimdiki Kadınlar Kılıbık Kocalarını Telaşa Düşürmekle İktifa Ediyorlar, sf:50-51-52-53

Nisan – 2. Sayı:

Tarih Hastalığı, sf:1

Hayatta Muvaffak Olmuş Türk Kadınları Arasında Bir Anne Olarak Sahneye Atılan İlk Türk Artistini Unutmamak Lazımdır, sf:2-3

Karısı ve Çocuğu İle Anadolu'nun Ortasında Eski Zamana Aid Vesikalar Aramaya Çıkan Bir Amerikalı, Lütfü Tahsin, sf:4-5

Fotografı Sanayi'-i Nefiseden mi Sanayi'-i Adiyeden midir?, sf:6

Sabah İmzası, sf:7-8

Kadınların Uğrunda Herşeylerini Feda Ettikleri İnci ve Mücevherat Modası, sf:9

Siyasî Mücadelelerle Meşgul Olan Mısır'da Tiyatro Hayatı, Baki Belend, sf:12-13-14

Namuslu Adam, Sadri Ethem, sf:15-16-40

İkiz Hemşireler Modası, sf:17-18-19-20

Sinemanın Esrarengiz Havası Bilgimizi Nasıl Değiştirir?, sf:21-22

Her Sene Aramızdan Binlerce Kişiyi Alan Bir Afet, sf:23-24

Göğüs Şişkinliği Bu Gün Çirkin Görünen Birşeydir, Ahmet Hamdi, sf:25

Çocuklar Cemiyetinde Neler Gördüm?, İsmail Hayri, sf:26-27-28

Niçin Günden Güne Sinirlilik Adedi Artıyor, sf:29-30-31-32

Cedlerimizin Binicilik Sporlarından Biri, sf:33-34

Hayat Pahalılığı Hakkında Mecmuamızın Tedkikatı, sf: 35-36-37-38

Baş Muharririn Yazısı, sf:39-40

Mayıs – 3. Sayı:

Evli Olmanıza Rağmen Nasıl Mesud Olabilirsiniz, sf:2-3-4-40

Huriye'nin Dolabı (tiyatro), İbnürrefik Ahmet Nuri, sf:5-6-7-8-9-40

Hindistan'ın Büyük Mürşidi ve Milletperveri Gandi ile Bir Mülakat, sf:13-14

İnsanlarla Hayvanların Birleştikleri Nokta, sf:15

Çarşamba ve Terme'de Kızları Nasıl Satarlar?, Vasfi Samim, sf:16-17

Tütün Zahirde Güzel Bir Kıza Benzer Hakikatte Korkunç Bir Havledir, sf:18

Dünyada Harika ve Mucize Addedilecek Oyunlarıyla Meşhur Hudini, sf:19-20-21-22-23

Bahar, Kadın ve Çiçek, sf:24-25

Dost (Bir Rus Hikayesi), sf:26-27

Cemiyetî Etfal Cemayeti Çocuk Hayatı, sf:28

İstanbul'un En Güzel Mesiresi Hangisidir, sf:29

Romanya Kraliçesi Mari Yüksek Bir Kadın Güzel Bir Kraliçe ve Büyük Bir Muharrir Değil Aynı Zamanda Samimi Bulunmaz Bir Mucibdir de, sf:33-34-35

Gramofonda Dinlediğiniz Seslerin Sahipleri Kimlerdir, sf:37-38-39

Haziran – 4. Sayı:

Kral Amanalla Han Hazretleri Kimdir ve Neler Yapmıştır?, sf:2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13

Afganistan Yeni Doğmuş Bir Millettir Fakat Büyük Bir Mazisi Vardır, sf:14-15-16-17

Afganistan'ın İstiklali, sf:18-19

Afganistan Hakkında Umumi Malumat, sf:20-21-22-23-24-25

Afganistan Adet ve Ananelerinden Bazıları, sf:26-27-28

Afganistanda Fikrî Hayat, sf:29

Afganistan Bir Türk Memleketi Addedilebilir, sf:33-34-35

Himaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyatı, sf:39

Temmuz – 5. Sayı:

Bizde de Çocuk Bahçeleri Açılıyor, Sabiha Zekeriya, sf:1

Niçin Güleriz ve Nelere Güleriz?, sf:2

Söz Söylemesini Bilir miyiz, sf:4-5 (devamı sf:40)

Yeni Yetişen Sanatkarlarımız ve Yaptıkları Eserler, sf:6-7-8-9

Yeni Rus Sanatında Beliren Yeni Ruh Nedir, sf:10-11-12

Dulluğa Veda, İbnürrefik Ahmet Nuri, sf:13-14-15-16

Bacayı İndir Bacayı Kaldır, Sadri Ethem, sf:19-20-40

Dünya Yeni Bir Devre Giriyor: Kimya Devri, sf:21-22-23

Nakl-i Mekan (Bir Rus Hikayesi), Nihal, sf:24-25-40

İstanbul Yelkencilik ve Yelkenciliğinin Israrı, sf:26-27-28-29

Eski Bir Memur Tipi, sf:30-31

Huriye'nin Dolabı (tiyatro), sf:33-34-35-36

Baş Muharririn Köşesi, sf:37

Ağustos – 6. Sayı:

Eski Nesil Nasıl Eğlenirdi Şimdiki Nesil Nasıl Eğleniyor?, sf:1

Kamplarda Nasıl Yaşarlar, sf:2-3

Kilyos Kampında Gün Nasıl Geçer, sf:4-5

Biz Türkler İstanbul'da Nasıl Eğleniyoruz, sf:6-7-8

İstanbul'da Deniz Sporları, sf:9-10

Kadınlar Bizde Nasıl Eğlenir, sf:11-12

Hissen Kaç Yaşındasınız, sf:13-14

Eserlerimi Nasıl Yazdım?, Abdülhak Hamid, sf:15-16-17

Üstünde Yaşadığımız Defineler, Celal Esad, sf:18-19-20

Avrupa'da Yazı Nasıl Geçirirler, sf:21

Almanya'da Açık Hava İptilasının Muhtelif Tezahürleri, sf:24

Dünyanın En Büyük On İki Dahisi Kimlerdir, sf:26-27

Bir Aşk ve Cenk Hikayesi, sf:28-29-30-40

Huriye'nin Dolabı (tiyatro), sf:32-33-34-35-36-37

Mektub Kitaplarında Mühim Bir İnkılap, sf:40

Eylül – 7. Sayı:

Şarkla Olan Son Rabıtamızı da Kestik, Sabiha Zekeriya, sf:1

Söz Söylemeyi Bilir misiniz?, sf:2-3

Eserlerimi Nasıl yazdım?, Abdülhak Hamid, sf:4-5

Güzellik Müsabakası, İbnürrefik Ahmet Nuri, sf:6-7-8-9

Meslek Nasıl İnkılab Edilir, sf:10

Dimağımızın İçinde Neler Vardır, sf:11-12-40

İzmir'de Genç Kız ve Dul Kadınları Himaye İçin Alınan Tedbirler Bu Mudur?, Sabiha Zekeriya, sf:13

Romanlar Bir Latinden Ziyade Türk'e Yakındırlar, Sefa El Rube, sf:14-15

Halis Kabadayılar, Nihal, sf:17-18-19

Hayatta Dimağınızı Ne Dereceye Kadar Kullanabilirsiniz?, sf:20

Kadın Erkeği Nasıl Cezbedebilir?, M.N., sf:22-23-24

Mütehassısların Fikirlerine Göre Güzel Olmak İçin Ne Yapılmalıdır, sf:25-26

Rahat Uyku nasıl Uyuyabilirsiniz?, A.N., sf:27-28

Sinema Yıldızlarının Aktör ve Aktrislerin Yetiştiği Dünyanın En Büyük Mektebi, sf:30-31-32-33

Biz Köylüye Avam Lisanı Değil Fakat Yazı ve Keraat Öğreteceğiz, sf:34-35-40

Herkes Yeni Türk Harflerini Bir An Evvel Öğrenmeye Çalışmalıdır, sf:36-37-38

Ekim – 8. Sayı:

Bizde Feminizm Bir İlim Olarak Var mıdır?, Sabiha Zekeriya, sf:1

Büyük Adamlar, sf:2-3-4

Hayatta Mevcud Oniki Dahinin En Büyüklerinden Biri Olan Gazimizin Hayatı, sf:5-6-7

Ne Zaman Korkmak Ne Zaman Korkmamak Lazımdır, sf:8-9

Ah Kadınlık Cehennemde Bile, İbnürrefik Ahmet Nuri, sf:10-11

Size Göre Dünyanın En Şecc-i Adamı Kimdir, sf:12-13-40

Halis Kabadayılar II, sf:14-15-16

Kısmet, Raif Neziye, sf:17-18-19-20

Eserlerimi Nasıl Yazdım?, Abdülhak Hamit, sf:21-22

İhmal Edilmesini ve Yırtılıp Atılmasını İstemediğiniz Mektuplarınızı Nasıl Yazacaksınız?, sf:23

Sinirli Kadınların Ciltlerindeki Bozukluğu Gidermek İçin Ne Yapmalı, sf:24-25-26

Çocuğunuzun Dudaklarındaki Tebessüm ve Neşenin Kaybolmasını İstiyor musunuz?, sf:27-28

Göçler Başlıyor, M.S., sf:29

Cengiz Han Kayb Otağı, sf:30 (devamı sf:40)

Payitahtı Nasıl Bulundu?, sf:31-32

Kadınları Himaye İçin Açılan ve Muvaffakiyet Rürüyen Bir Müessese, sf:33-34

Kütüphanelere En Çok Kimler Devam İder ve En Ziyade Hangi Eserleri Okurlar, Vasfi Samim, sf:35-36

Şayana Dikkat Bir Mektup, sf:37-38

Harf İnkılabı Köylü ve Halk Arasında Nasıl İntişar İdiyor?, sf:39

Kasım – 9. Sayı:

Çocuk Yapmak Kanunen Men Edilir mi?, Sabiha Zekeriya, sf:1

Amerika'yı Kristof Kolomb'dan Evvel Meğer Çinliler Keşfetmişler, sf:2

Ankara'da Sonbahar, Hikmet Şevki, sf:5-6

Çarşambadır Çarşamba Perşembedir Perşembe, Nahit Sırrı, sf:7-8

Radyo Kaşifi Madam Köri'nin Hayatı, sf:9-10

Yeni Hadisat Tabiyye Dolayısıyla Yıldızlar Çarpışacak mı, sf:11-12

Yalan Hepsi Yalan, İbnürrefik Ahmet Nuri, sf:13-14-15-16

Teneke Palas, Vasfi Samim, sf:17-18

Vücudunuzu Güzelleştirmek İstiyorsanız Verdiği Dersi Tatbik Ediniz, sf:19

Yörük Kızı, Nihal, sf:20-21-22

Eserlerimi Nasıl Yazdım?, Halit Ziya Uşaklıgil, sf:23-24-25

Tuvalet Yüzünden Birçok Kadınlar Sıhhatini Kaybediyor Bir Kısmı da Ölüyor, sf:26-27

Yolcu, Mahmut Yesari, sf:30-31-32-33

Faydalı Adresler, sf:34

Baş Muharririn Köşesi, sf:34

Resimli Ay Yeni Harflerle Nasıl Olacak, sf:35

Avrupa'da Nadir Bulunan Bir Müessese, sf:39

1929

Mart – 1. Sayı:

Sarışın Bir İtalyan Kızı, Nahit Sırrı, sf:3

Ömer Seyfettin'in Köpeği, sf:4-5 (devamı sf:39)

Ahlaka Musabat İsteriz, sf:6

İngiliz Mürailiği, sf:7

Amerikan Demokrasisi, sf:8

Sükût Eden Bir Dava, Sadri Ertem, sf:9-10-11

Kafa Kesen Makine, sf:12-13 (devamı sf:39)

Perili Bağ, Mahmut Yesari, sf:14-15

Analara Babalara On Sual, sf:16

Allo!... Allo!... Allo!... Celal Reşit Bey Kimdir?, sf:17-18-19

Erkek ve Kadın Kavgası, sf:20-21

Ressam Bir Sefir Karısı, sf:23-24

Ortak, Hikmet Şevki, sf:24

Sinemalarımız Fransız Emperyalizminin Aleti mi?, sf:25-26

Resmi Geçit, Türk Romancı, Hikâyeci, Muharrir ve Şairlerini İlk Defa Nasıl Tanıdım, Celalettin Ekrem, sf:27

Memleketimizin Yegâne Tiyatrosu Darülbedayi 1928'de Neler Yapmıştır, sf:28-29-30

Baş Muharririn Köşesi, sf:31

Son Neşriyat Yeni Çıkan Kitaplar, sf:32-33

Anket, sf:34

Nisan – 2. Sayı:

Bin Bir Gece Masalları (reklam), sf:1-2

Darülbedayii Katletmek İsteyen Adam, sf:4 (devamı sf:39)

Aile ile Kinleri, Yazan D.Mustafa Şakir, sf:10-11-12 (devamı sf:39)

Ben Benimle Karşı Karşıya, Celalettin Ekrem, sf:13

Kocanız Bunların Hangisi, sf:14-15

Paris Paris Paris (Dansçı Kızlar), sf:16-17-18

Çin'de Sinemacılık, sf:19

Fikir Hayatımız Kimlerin Elindedir, sf:20-21-22 (devamı sf:38)

Babıali Kavafları, sf:23

Güzel Sanatlar Akademisi, sf:27

Havlamayınız Efendiler, Nizamettin Nazif, sf:28-29

Avrupa'da, 1928 Yılında Tiyatro, Muhsin Ertuğrul, sf:30-31-32

Cici Anne Sütunu, sf:33

Kitapların Gençlerdeki Tesiri, sf:36-37

Mayıs – 3. Sayı:

Çocuk İstikbaldir, sf:2-3

Şoför Dur Ezildim, sf:4

Çocukların Dilekleri, Beni Dövme, sf:5

Sivri Sinekten Sıtmadan Beni Esirge, sf:6

Hastayım Tedavi Ediniz, sf:7

Yıldızım da Kurtulmalı Memleketin Yıldızı da, M.Zekeriya, sf:8 (devamı sf:39)

Çocuğumu Nasıl Büyüttüm, sf:9-10-11

Gerzeli Ayşe, Sabiha Zekeriya, sf:12-13-14 (devamı sf:39)

Anneler Babalar Çocuklarınızı Bu Cahil Misyonerlerden Kurtarınız, sf:15-16

Kızımı Amerikan Kız Kolejine Nasıl Verdim Ne Halde Aldım, sf :17-18 (devamı sf:40)

Bravo Mr.Birç, Açık Konuşalım, sf:20 (devamı sf:40)

Evlatlarımı Nasıl Büyüttüm, Selime Sırrı, sf:21-22

Hapishanede Çocuk, sf:23

Mahpus Çocuğun Hayatı, sf:24

Sokaktaki Çocuk, sf:25-26

Sizin İçin Sigara Yapan Çocuk, sf:27

Ben Babam İçin Çalışan Bir Artistim, sf:28-29

Çocuklarımız Ne Okuyorlar, sf:30

Baş Muharririmiz Diyor ki, sf:33-34

Yeni Çıkan Kitaplar, Nazım Hikmet, sf:35-36

Haziran – 4. Sayı:

Görüyoruz, Misyonerler, sf:4 (devamı sf:39)

Süreyya Kumaş Fabrikası, sf:10-11

Sinema Albümü, sf:14-15

Potinimize, Lavantamıza, Kumaşımıza Rağbet, sf:16-17 (devamı sf:39)

Frerler Mektebi, sf:18-19 (devamı sf:38)

Cevdet Paşanın Torunu Nasıl Hristiyan Oldu, sf:20-21-22 (devamı sf:37)

Bu Resimler Fırça İle mi Yapılıyor?, sf:26

Bir Bahri Muhitleri Aşan Transatlantiğin Hayatı, sf:27-28

Baş Muharririmiz Diyor ki (misyonerleri Kovma Cemiyeti), sf:32

Cici Anne Sütunu, sf:33

Yeni Çıkan Kitaplar, ‘’Kara Davut, Muharriri Nizamettin Nazif’’, sf:34

Temmuz – 5. Sayı:

Görüyoruz Duyuyoruz, sf:4

Aile Kinlerinden Evlat Kinine, Mustafa Şahin, sf:10-11

Şişli’nin İç Yüzü, sf:17 (devamı sf:39)

Aşkın Evamiri Eşaresi Aşkın On Şartı, sf:118-19

Şeytan Adasında Bir Feryat (Fransız Emperyalizminin Kanlı Pençesinde İnleyen Bir Türk Daha), sf:22

Meşhur Heykeller, sf:23

Harp Ovası Tercan (Nizamettin Nazif’in ‘’Kan İçmek İsteyen Adam’’ isimli romanından aldığımız bir parça harbi umumide bir harp ovasının kavgadan sonraki halini tasvir eder), sf:24

Erkek Muallim Mektebinin Sergisi, sf:26-27-28-29

Klişe Nasıl Yapılır, sf:30-31

Baş Muharririmiz Diyor ki, sf:33

Cici Anne Sütunu, sf:34

Ağustos – 6. Sayı:

Kadınlar Kongresi Bize Neler Öğretiyor, Sabiha Zekeriya, sf.6-7

Beynimiz İki Katlı Bir Eve Benzer, sf:8-9-10

Yeni Bir Kurban (Misyonerler), sf:13 (devamı sf:39)

Halk Niçin Okumuyor?, Zekeriya Serter, sf:14-15 (devamı sf:39)

Amerika'da Reisi Cumhur Olmak Ne Demektir, sf:20-21 (devamı sf:39)

Aile Hayatınızdan Memnun musunuz?, sf:25-26

Baş Muharririmiz Diyor ki, sf:33-34

İyi Neşriyat 24 Saat Poem (tanıtım), İlhami Bekir, sf:35

Eylül – 7. Sayı:

Gramere Lüzum Yok, M.Zekeriya, sf:1 (devamı sf:39)

Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, M.Şekip, Kazım Nami,Nazım Hikmet, Sedri Peyami Sefa,Halit Fahri Beyler'in Fikirleri, sf:2-3

Karagöz Kimdir, sf:8-9-10

Sarayda Hüküm Süren Çerkez Kızları, sf:11-12-13

Gençlere Beş Nasihatım (Fort'tan Beş Nasihat), sf:14-15-16 (devamı sf:40)

Annesini İmtihan Eden Bir Çocuk, sf:17 (devamı sf:38)

Norma Tolmatç Kimdir (artist), sf:24-25-26

Misyonerlerin Yardımıyla Amerika'da Okuyan Genç, Sabiha Zekeriya, sf:27-28-29

Aile Hayatınızdan Memnun musunuz, sf:31-32

Baş Muharririmizin Odasında, sf:35

Teşrinievvel – 8. Sayı:

Bu Oyun Bitsin Bu Perde Kapansın Beyler, Sabiha Zekeriya, sf: 3

Cihan Sermayesinin Kalbi, sf:4-5-6-7

Bütün Cihanı Saran Emperyalist Hristiyan Tekkeleri, Sabiha Zekeriya, sf:10-11-12

Vazifeye Davet, Dil Encümenine, Peyami Safa, sf:13 (devamı sf:38)

Lisanı Öğrenmek İçin Gramere Lüzum Var mı?, sf:14-15

Güzellik Kraliçesi Ne Diyor, sf:16-17 (devamı sf:38)

Norma Talmatç Kimdir, sf:18-19

Karıları ve Kocaları Anlaştıran İzdivaç Lugatı, sf:22-23-24

28 Gün, Muharriri Saime, sf:25

Alev Saçağı Sardı, Faruk Nurettin, sf:28-29

Hacivat Kimdir, Enver Behnan, sf:30-31

Bacaklar Kapanıyor (moda), sf:32

Aile Hayatından Memnun musunuz, sf:33

Baş Muharririmizin Odasında, sf:34

Şairlerle Hasbihal, sf:35

Teşrinisani – 9. Sayı:

Görüyoruz Duyuyoruz, sf:4

İokont İle Si-ya-u, Romanından İki Parça, sf:5

Güzellik Kraliçesine Gelen Mektuplar, sf:6-7 (devamı sf:39)

İmanı Bütün, Muharriri Celalettin Ekrem, sf:8-9-10-11

Yankesiciler, İbrahim Hakkı,sf:12-13-14

Dolores Del Rio'nun Hayatı, sf:15

Mektep mi Lazım Vilayet Konağı mı, M.Zekeriya, sf:20-21

Maske İnsin Efendiler, Sabiha Sertel, sf:18-19

Ankara Postasını Nasıl Çevirdim, Muhsin Ertuğrul, sf:20-21

Aldatıyor mu Aldanıyor musunuz?, Sabiha Zekeriya , sf:25-26

Konservatuar Müdürü, Ziya B., sf:27-28

Orta Oyunu Nasıl İcat Edildi?, Enver Behnan, sf:29-30-31

Yeni Günler Yeni Adet (Cici Annenin Anketi), sf:32

Baş Muharririmizin Odasında (sohbet), sf:33

Papaslar Tarihimizi Niçin Okutmuyorlar?, sf:37-38

Yeni Şairlere Dair, Fahri Kamil, sf:40

Kanunuevvel – 10. Sayı:

Görüyoruz Duyuyoruz, sf:2

Savulun Geliyorum, sf:5-6

Köyümde Neler Gördüm, Emin Türk, sf:7-8-9

Tahsildar Hepimizin Tanıdığı Bir Tip, Fahri Celal, sf:10-11 (devamı sf:38)

Ecnebi Kelimeleri Nasıl Yazmalıyız?, sf:12-13

Gözler, sf:14-15

Edebiyatta Bir Tasfiye Kim Kimin Gölgesi, Peyami Safa, sf:16

Arapça ve Acemce Kalkmalı mıdır?, sf:17 (devamı sf:37)

Sesli Sinemanın En Büyük Yıldızı Doleres Del Riyo, sf:18-19

Mektepler Muallimler İçin midir Yoksa Talebeler İçin mi?, İngilizceden Çeviren Seyfi Necati, sf:20-21-22

İokond ile Si-ya-u ,Nazım Hikmetin Yeni Kitabı, sf:26-27-28

Bu Nasıl Darülfünun?, M. Zekeriya, sf:29 (devamı sf:33)

Artist Aşıklara Nazaran Kadın, sf:30-31-32

Baş Muharririmiz Diyor ki, sf:33

Mektep mi Lazım Vilayet Konağı mı?, sf:36

1930

Ocak – 11. Sayı:

Geçen Sene, sf:1

Darülfünuna Lüzum Var mı?, sf:2-3-4-5

Darülfünunda Ne Gördüm? (Bir Talebenin Darülfünunun İçyüzü Hakkındaki İhtisasları), sf:6

Apandisit Çoğalıyor mu?, sf:7 (devamı sf:38)

Sinema Üzerimize Nasıl Bir Tesir Eder?, sf:8-9 (devamı sf:39)

Kendinizi Tanıyor musunuz?, sf:10 (devamı sf:37)

Gele!, Celalettin Ekrem, sf:11-12

Kendi Yağımızla Kavrulacağız, sf:13-14-15

Sinema İle Gelen Propaganda, sf:16-17-18

Günlerden Bir Gün, Sadri Etem, sf:19-20-21

Hatıralar, İlhami Bekir, sf:22

Dünyanın En Büyük On Kadını, sf:23-24

Güzelliğin 10 Şartı, sf:25-26-27

Erkek Çocuk mu Kız Çocuk mu İstiyorsunuz?, sf:28-29

Hayvan Fikri Yedi (tiyatro), sf:33

Baş Muharririmiz (Resimli Ay Mahkemede), sf:34

2 Ayda 5 Kitap (Yeni Eserler), sf:35-36

Şubat – 12. Sayı:

Kraliçe Türk Güzelliğini Temsil Eder mi?, Peyami Safa-M. Zekeriya, sf:2-3-4

Kadın mı Daha Zekidir Erkek mi?, sf:5-6

Hava Nasıl Olacak, sf:7-8

Aşk Nedir?, sf:9-10 (devamı sf:39)

Helvalı Yasin, Celalettin Ekrem, sf:11 (devamı sf:39)

Sinemalarda Vücuttaki Kusurları Nasıl Kapatıyorlar, sf:12-13

Başka Milletler Ölülerini Nasıl Gömerler?, sf:14-15-16-17

Resimli Ay Mahkemede, sf:18-19-20-21-22-23-24

Üçüncü mahkeme, Sabiha Zekeriya, sf:25-26

Artistlere Göre Evlenmek, sf:27-28

Yeni Kitaplar (9. Hariciye Koğuşu), sf:32 (devamı sf:39)

Baş Muharririmiz Diyor ki, sf:33

Mart-Nisan – 1/2 Sayı:

Mahkemede Kaybettik Fakat Davamızı Kaybetmedik, Sabiha Zekeriya, sf:1

Bizim Muhakemenin Bütün Tafsilatı, Sabiha Zekeriya, sf:2

Muhakememiz, sf:3-4 (devamı sf:38)

Sabiha Hanımın Müdafaası, sf:5-6-7

Emir Türk Beyin Müdafaası, sf:8-9-10

Karar Sureti, sf:11-12

Televizyon Yakında Evlere Girecek, sf:13

Daktilo Kız, Muharriri Mahmut Yesuri, sf:14-15-16

Esir Ticareti, sf:17-18-19

Büyük Keman Virtüozumuz Ali Sezai, sf:20-21 (devamı sf:39)

Başka Milletlerde Nasıl Evleniyorlar, sf:22-23 (devamı sf:38)

Sınıfta Çıldıran Hoca, Muharriri Sadri Etem, sf:25-26

Ecnebi Memleketlerde İngiliz Muallimi İngiliz Askerinden Çok Kıymetlidir, sf:27-28

Ecnebi İsmihasları Nasıl Yazmalıyız?, Peyami Safa-Vala Nurettin Beyin Cevabı, sf:29-30

Baş Muharririmiz Diyor ki, sf:35

Herkesin Kocası, Cici Anne, sf:37

Mayıs – 6. Sayı:

Ahmet Rıza Öldü, Sabiha Zekeriya, sf:1

İlk Hürriyet Kahramanı Ahmet Rıza, sf:2-3-4-5-6-7

Hürriyet Şairi Namık Kemal, sf:8-9-10-11-12-13-14-15

Namık Kemal'i Nasıl Tanırsınız, sf:16-17

Namık Kemal İçin, Kazım Nami, sf:18

Namık Kemal ve Abdülhak Hamit, sf:19 (devamı sf:38)

Kadınlar Nasıl Güzelleşir, sf:20-21-22-23

Rüveyde Hanım'ın İzni, Mahmut Yesari, sf:24-25-26

Çalışan Çocuklar, Sabiha Zekeriya, sf:27-28-29-30-31

Dünya Nasıl Doğdu, sf:32-33

Ecnebi İsmihasları Nasıl Yazmalıyız?, sf:34-35-36

Neye Bizi Aldattılar?, Sevim Zekeriya, sf:37

Haziran – 7. Sayı:

Görüyoruz Duyuyoruz, Sabiha Zekeriya, sf:2

Tüccar ve Misyoner, sf:3

On Dakikada Evlenmek ve Dokuz Dakikada Boşanmak, sf:4-5-6

Cici Anne Sütunu, sf:7

İnkılâp ve Kültür, S. Süleyman, sf:8

Roman Nedir?, Peyami Safa, sf:9-10

Kedi Koridoru, İlya Erenburg, sf:11-12-13-14

Halk Havaları, İlhami Bekir, sf:15

Görünmeyen İki Kadının Kavgası, Sadri Ertem, sf:16-17-18

Corinne Griffith Sahneden Niçin Çekiliyor?, sf:19-20

Hollywood'da İzdivaçlar Niçin İflas Ediyor?, sf:21-22-23-24

Niçin Sinirli Oluruz?, sf:25

Sinema Yıldızlarının Elbiseleri, sf:26-27

Gençleşmenin Yolları, sf:28-29

Dünyanın En Büyük Adamı Nasıl Yaşar?, sf:30-31-32

Kerem Gibi, İmzasız Adam, sf:33

Hem Materyalist Hem Şair Olmak Kabil mi?, Sadri Ertem, sf:34-35

Yeni Kitaplar, Vala Nurettin, sf:36-37

Temmuz – 5. Sayı:

Görüyoruz Duyuyoruz, Sabiha Zekeriya, sf:2 (devamı sf:39)

Tüccar ve Misyoner İptidai, sf:3-4

Maziden Uzaklaşınız, sf:5

Namuslu Hırsız, Muharriri Feodor Mihailoviç Dostooevski, Tercümanı Sabahattin Ali, sf:6-7-8-9-10 (devamı sf:38-39)

Kızlar Kaç Kilo Olmalıdır?, sf:12-13-14

Ressam Saip Bey Kimdir?, sf:15

Sınai Hayatta Kadın ve Çocuk, Sabiha Zekeriya, sf:16-17-18

Meşhur Gandi Bir Kahraman mıdır Yoksa Bir Hain mi?, sf:22-23-24

Şarlo'nun Aşık Olduğu Mabel Norman Öldü, sf:26-27 (devamı sf:39)

Muazzam Şair Mayakofski Neden İntihar Etti, Yazan Süleyman, sf:28-29

Yalnızlığa Aşık Garip Bir Sinema Artisti Lew Kimdir, Nasıl Yaşadı, sf:31-32

Amerika'da Türkler Nasıl Yaşar?, sf:34-35

Baş Muharririmiz Diyor ki, sf:40

Ağustos – 6. Sayı:

Görüyoruz Duyuyoruz, Sabiha Zekeriya, sf:2 (devamı sf:40)

Yalnızlığı Kimler Sever, sf:3 (devamı sf:39)

Pek Mühim Bir Mesele, Hapishaneleri Boşaltmak Lazım, sf:4-5-6 (devamı sf:37)

Gayri Meşru Çocukları Cemiyet Niçin Kabul Etmiyor, Cici Anne, sf:7

Doleres Del Rio, Mütercimi Cici Anne, sf:8-9

Çehreden Tabiat Nasıl Anlaşılır?, sf:10-11-12

İhtilali Kebir, İmzasız Adam, sf:13

Halk Havaları (3-4), İlhami Bekir, sf:13

Ahılar Kimlerdir?, Enver Behnan, sf:14-15

Memleketinizle Tanışmış Olunuz, Recep, sf:16-17-18-19

Nazım Hikmet'in Şiiri The Viva-Tonal Kolombiya Tarafından Plağa Alındı, sf:21

Görüş Mecmuası Hakkında Şahsi Bazı Mütalaalar, Sabahattin Ali, sf:25 (devamı sf:40)

Özbeklerin Hayatı, sf:26-27-28

Bir Kayış Koptu Üç Adam Öldü, sf:29-30

Bir Edebiyat Cemiyetinin Anketi, sf:31

Bütün Delilere Müjde, Cinnetin Tedavi Çaresi Bulundu, sf:32-33-34

Mahmut Sadık Öldü, sf:35-36

Eylül – 7. Sayı:

Görüyoruz Duyuyoruz, Sabiha Zekeriya, sf:2-3

Toprak ve Demirin Kadını, sf:4-5

Kaybolan Adam, Sadri Etem, sf:6-7 (devamı sf:39)

Sinema Yıldızı Nasıl Zayıflar?, sf:7-8

Dünyanın En Büyük Yazıcılarından Henri Barbüs Proleter Edebiyatını Nasıl Tarif Ediyor?, sf:11 (devamı sf:37)

Ahılar Kimlerdir, Enver Behnan, sf:14-15

Halkı Yüzde Yüz Okutmak İçin Neler Yapılmalıdır?, sf:16-17-18

Hayır Cemiyetleri Muzır mıdır?, Sabiha Zekeriya, sf:20-21 (devamı sf:38)

Şarkıların Başındaki En Büyük Bela Fransız Emperyalizmidir, sf:25

Kadın ve Erkek Münasebetlerinin Esası Yalnız Cinsi midir?, sf:30-31

Kabahat Mücrimde mi Cemiyette mi? (anket), sf:32-33

Tevfik Fikret, Yazan Süleyman (Nazım), sf:34-35

Baş Muharririmiz Diyor ki, sf:36

Teşrinievvel – 8. Sayı:

Görüyoruz Duyuyoruz, Sabiha Zekeriya, sf:2-3 (devamı sf:38)

Belediyecilikte İsteyeceğimiz Şeyler, Sabiha Zekeriya, sf:4-5-6-7 (devamı sf:38)

İlimden İnhisarın ve İhtikarın Kalkmasını İstiyoruz, Sabiha Zekeriya, sf:11 (devamı sf:39)

Meşhur Olmanın Yolları, sf:12-13-14

Kayaların Üstündeki Adam, Enver Behnan, sf.16-17

Azerbaycan, sf:18-19-20

Hayat Tacını 9 Naaş Üstüne Giyen Adam, Emin Türk, sf:21-22-23

Sebepsiz Sıkıntılar Nereden Gelir, sf:26-27

Cenubi Anadolu'dan Gelen Birinci Mektup, Vecdi Ahmet, sf:28

Hayat Kıyısında Erkek ve Kadın, sf:29

Yıldız da Bizim Gibi Yazıyor, sf:30

Keyfine Düşkün Bir Vali Mesai 1/5 Saat, sf:31

Tayyare İle Gelen Yunanlı Gazeteci Kadın Matbaamızda, sf:32 (devamı sf:37)

Baş Muharririmiz Diyor ki, sf:39

6. BÖLÜM
SONUÇ VE TOPLU DEĞERLENDİRME, KAYNAKÇA, ÖZET

SONUÇ VE TOPLU DEĞERLENDİRME

Resimli Ay dergisi, yayınlandığı devrin karakterini ve ruhunu yansıtan önemli bif fikir, sanat ve magazin dergisidir. Dergide modern hayatı tanıtmak için magazin haberlere yer verilirken, edebî ve sosyal yaşam da derginin sayfalarında yer bulur. Özellikle 1929 yılında dergi sosyal problemleri ve yeni edebiyat anlayışını yansıtmıştır. Resimli Ay dergisinde sanat adına görüş beyan edenlerin hemen hepsi dönemin yeni nesil sanatkârlarıdır. Bu bakımdan özellikle Resimli Ay dergisi genç sanatkârlara isimlerini duyurma fırsatı tanımıştır.

Resimli Ay dergisi ilk devresinde içerik olarak geniş kapsamlı bir dergidir, halkta inkılâpçı, cumhuriyetçi ve modern bir anlayış oluşturmaya çalışmıştır. Üzerinde yoğun olarak durulan modernleşme çabası, yeni insan tipini oluşturma kaygısından gelir.

Derginin ikinci devresinde modern insanın yanında toplumsal problemler ve sınıflar arası çatışmalar dergide yer alırken, ilk defa olarak işçi sınıfının problemleri, sosyal ve edebî olarak konu edilir. Bu da edebiyatın artık yön değiştirmeye başladığının habercisidir. Resimli Ay dergisi, Türk edebiyatında önemli bir dönüm noktası olacaktır. Bir anda hikâye, şiir ve eleştiride bu anlayış yoğun bir şekilde görülür.

Resimli Ay dergisinin önem verdiği bir diğer konu ise halk edebiyatı ve halk kültürüdür. Cumhuriyet döneminin önem verdiği konulardan biri olan halk kültürü ve Türk kimliğinin açığa çıkarılma çalışmaları Resimli Ay dergisinin sayfalarında yoğun destek bulur. Dergide üzerinde durulan konulardan birisi de yeni eğitim sistemi ve eğitimde yapılması gerekenlerdir. Misyoner faaliyetler ve yabancı okullara dikkat çekilerek bu sorunlarla baş edilmeye çalışılmıştır.

Resimli Ay dergisinde sinema ve tiyatro üzerine yayınlanan yazılarda, sinema ve tiyatronun yabancı ve zararlı tesirlerinden kurtulup, oldukça milli

konulara yönelip, sosyal ahlakı güçlendirecek konulara yer verilmesi üzerinde durulur.

Şiirlerde serbest nazım kullanılırken bu anlayış tamamıyla yeni bir tarzın habercisi olmaktadır. Türk şiirinde pek görülmeyen konular, bu dönemde şiire (eşitlik, açlık, vb.) girer.

Resimli Ay dergisinin 1929 yılından 1930 yılına kadarki sayılarında bu yeni tarz edebiyat programlı bir şekilde edebiyatımızda kendine yer bulmaya çalışmıştır. Hikâye, şiir ve eleştiride bu anlayış kendini gösterir.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Şerif: Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi, C.2, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998

AKYÜZ, Kenan: Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, Inkılap Yay., İstanbul, 1990

BANARLI, Nihat Sami: Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.II

BAYUR, Yusuf Hikmet: Türk İnkîlabı Tarihi, Türk tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 1964

DEĞİRMENCİ, Uğur: Resimli Ay Mecmuası, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum, 1996

DEVELİOĞLU, Ferit: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara, 1990

DOĞAN, Abide: 1923-1938 Arasında Yayınlanan Dergiler-Anadolu, Kadro, Ülkü, Fikir Hareketleri, Ayda Bir- Üzerinde Bir Çalışma, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Şubat 1991

ENGİNÜN, İnci: Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, Dergah Yayınları, İstanbul, 2001

----------, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, Dergah Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2001

ERCİLASUN, Bilge: Servet-i Fünun'da Edebî Tenkit, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1998

EROĞLU, Hamza: Türk İnkılap Tarihi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1982

GÜRSOY, Hüseyin: Şairler ve Yazarlar, hayatları ve Eserleri, Yeniyüzyıl, Medya Ofset, İstanbul, 1993

HACIFETTAHOĞLU, İsmail: "Gazetecilik Teşekkülleri", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi III, Dergah Yay., İstanbul, 1979

İNAL, Mahmud Kemal: Son Asır Türk Şairleri, Cüz 1-4, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969

İNUĞUR, M.Nuri: Basın ve Yayın Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1982

KABACALI, Alpay: Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1990

----------, Türk Basınında Demokrasi, Kültür Bak. Demokrasi Klasikleri, Ankara, 1999

KABAKLI, Ahmet: Türk Edebiyatı C.II, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 1985

KAPLAN, Mehmet: Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-I, Dergah Yayınları, İstanbul, 1992

KAPLAN, Mehmet; ENGİGÜN, İnci; KERMAN, Zeynep; BİRİNCİ, Necati UÇMAN, Abdullah: Atatürk Devri Fikir Hayatı-I, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1981, (M.Kaplan, Önsöz)

KARAALİOĞLU, Seyit Kemal: Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 2 Tanzimattan Cumhuriyete, Ünkılap ve Ata Kitabevleri, İstanbul, 1982

----------, Edebiyatımızda Şair Ve Yazarlar, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1986

KÖPRÜLÜ, M.Fuad: Edebiyat Araştırmaları 2, Ötüken Yay., İstanbul, 1989

KÖRPE, Oya: Suat Derviş'in Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2001

KURAN, Ercüment: Türkiye'nin Batılılaşması ve Milli Meseleler (Derleyen Mümtaz'er TÜRKÖNE), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1994

KURDAKUL, Şükran: Çağdaş Türk Edebiyatı-Cumhuriyet Dönemi-1, Evrensel Basım Yayım, İstanbul, 2002

LEWİS, Bernard: Modern Türkiye'nin Doğuşu, TTKB., Ankara, 1988

NECATİGİL, Behçet: Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Varlık Yayınları, İstanbul, 1975

ORAL, Fuad Süreyya: Türk Basın Tarihi, Yeni Adım Matbaası, Ankara, 1967

ÖNERTOY, Olcay: Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri, Kültür Bak. Yay:1773, Sanat-Edebiyat Dizisi:115-21, Ankara, 1999

ÖZÇELEBİ, Hüseyin: Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri 1939-1950, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998

ÖZARSLAN, Ersin: Nazım Hikmet – Hayatı ve Şiiri, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Nisan 2003

ÖZKAYA, Yücel: Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın, Ankara, 1989

SERTEL, Zekeriya: Mavi Gözlü Dev-Nazım Hikmet ve Sanatı, Belge Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1996

SERTEL, Zekeriya; SERTEL, Sabiha; SERTEL, Yıldız: Sertel'lerin Anılarında Nazım Hikmet ve Babıâli, Adam Yayınları, İstanbul, 1993

SIRMA, İhsan Süreyya: Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri, YŞK., İstanbul, 1995

ŞAPOLYO, Enver Behnan: Türk Gazeteciliği Tarihi Her Yönüyle Basın, Güven Matbaası, Ankara, 1969

TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Türk Edebiyatında Cereyanlar", Edebiyat Üzerine Makaleler, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, s:102-131

TOPUZ, Hıfzı: 100 Soruda Türk Basın Tarihi, Gerçek Yay., Yelken Matbaası, İstanbul, 1973

----------, Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1996

----------, Eski Dostlar, 7. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001

TÜLBENTÇİ, Feridun Fazıl: Cumhuriyetten Sonra Çıkan Gazeteler ve Mecmualar, Devlet Matbaası, 1941

UZUN, Meral Sema: Romancı Yönüyle Suat Derviş, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Haziran 2001

ÜLKEN, Hilmi Ziya: Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi 2, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1966

ÜNAYDIN, Ruşen Eşref: "Hüseyin Cahit (Yalçın)", Diyorlar ki, (Haz:Ş.Kutlu), Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ankara, 1985

ÖZET

Resimli Ay dergisi etrafında gelişen devrin fikrî ve sanat faaliyetlerini ele alan bu çalışmada, seçilen metinlerden yola çıkarak derginin Türk sanat ve fikrî hayatındaki yerini araştırmak amaçlanmıştır.

Giriş bölümünde dönemin sosyal, siyasal ve kültürel açıdan genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Birinci bölümde Türk edebiyatının 1923-1938 yılları arasındaki durumu ile bu dönemde yayınlanan dergiler ve Resimli Ay hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde derginin şekil özellikleri ve yazı kadrosuna değinilmiştir. Üçüncü bölümde dergide yayınlanan yazıların tasnifi ve değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Edebî ve fikrî olarak ikiye ayrılan yazılar, konulara göre ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Son bölümde, incelediğimiz yazılara dayanarak genel bir değerlendirme yapılmış, derginin düşünce yapısı ve yapmaya çalıştıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

The purpose of this study that covers the intellectual and artistic activities taking place around the Resimli Ay magazine is to explore the position of the magazine in the Turkish artistic and intellectual life by the help of chosen texts.

In the introduction chapter, a general evaluation of the period is given in social, political and cultural aspects. The information about the status of the Turkish literature in the 1923-1938 period and the magazines published in this period alongside with the Resimli Ay magazine are presented in the first chapter. The second chapter deals with the structural features and the authors of the magazine. In the third chapter, the classification and elaboration of the articles take place. The articles seperated mainly as literary and intellectual are further classified under different captions according to their subjects. In the last chapter, a general evaluation is made based on the articles studied, and the intellectual structure of the magazine and what it tried to do are analysed.